Henry James

Între două țărmuri

Editura Eminescu

HENRY JAMES

Între două țărmuri

HENRY JAMES

THE AMERICAN

Thomas Nelson and Sons
London

I

ÎNTR-O SUPERBĂ ZI DE MAI A anului 1868, un bărbat cu o înfățișare aleasă stătea răsturnat în voie pe enormul divan circular care, pe vremea aceea, ocupa mijlocul Salonului Carré din muzeul Luvru. Mai apoi, spre marele regret al tuturor iubitorilor de artă ceva mai slabi de glezne, otomana aceasta largă și primitoare a fost îndepărtată ; însă acum vizitatorul nostru pusese netulburat stăpînire pe locul cel mai comod de pe ea și, cu capul lăsat pe spate și cu picioarele întinse, bucurîndu-se din plin de această plăcută poziție, se uita cu atenție la frumoasa Madonă, cea născută din lună, a lui Murillo. Își scosese pălăria și-și aruncase alături micul ghid roșu și binoclul. Ziua era călduroasă. Înfierbîntat după mersul pe jos, își trecea mereu batista, cu o vagă sfîrșeală, peste frunte. Și totuși, în mod evident, nu era el omul căruia oboseala să-i spună mare lucru : înalt, suplu și mușchiulos, sugera o rezisență naturală ieșită din comun. Oricum, încercările din această zi fuseseră de un tip neobișnuit. Depusese adesea mari eforturi fizice care-l surmenaseră mai puțin decît liniștita hoinăreală prin Luvru. Căutase toate tablourile marcate cu asterisc în paginile acelea formidabile, tipărite mărunt, din Bädeker-ul său. Stătuse cu atenția încordată și-i ardeau ochii. Se așezase pe otomană cu o durere de cap estetică. În plus, nu se uitase numai la toate tablourile, ci și la toate copiile care prindeau formă acolo pe loc, împrejurul originalelor, în mîinile acelor nenumărate femei tinere cu șorțuri lungi, urcate pe scaune înalte, care se dedică în Franța reproducerii capodoperelor. Iar dacă e să spunem adevărul, nu de puține ori i se întîmplase să

admire mult mai mult copia decît originalul. Și totuși fizionomia lui arăta îndeajuns că era vorba despre un om capabil și ascuțit la minte; într-adevăr, stătuse adesea treaz toată noaptea, aplecat deasupra unui maldăr de facturi cu socoteli spinoase, pînă la cîntatul cocoșilor de dimineață fără să caște măcar o singură dată. Însă Rafael și Tițian și Rubens reprezentau un nou gen de aritmetică și, pentru prima oară în viață, îl făceau să se minuneze singur de propriile-i confuzii.

Un observator cu un ochi cît de cît format pentru tipurile locale n-ar fi întîmpinat nici o dificultate în a ghici ținutul de baștină al acestui amator de artă candid și, pe drept cuvînt, un astfel de observator ar fi putut face o ironică remarcă asupra perfecțiunii aproape ideale cu care individul întruchipa modelul nației. Gentlemanul de pe divan era americanul superlativ, afirmație caracteriologică susținută parțial și de impresia generală de degajată măreție a bărbatului din el. Părea să aibă acel gen de sănătate și forță care, fiind bine conservate, impresionează în cel mai înalt grad — acea strălucire fizică pentru „întreținerea" căreia posesorul ei nu întreprinde nimic. Dacă acest creștin avea mușchii atît de zdraveni, faptul nu se datora unui program anume. Cînd trebuia să meargă pe jos pînă într-un loc îndepărtat, mergea, dar fără conștiința că „se antrenează". Nu avea nici un fel de teorie cu privire la avantajele băilor reci sau la utilitatea exercițiilor cu greutățile de gimnastică, nu practica nici canotajul, nici tirul, nici scrima — niciodată nu avusese timp pentru aceste distracții — și ignora cu desăvîrșire faptul că în anumite forme de indigestiei se recomandă echitația. Deși cumpătat din fire, în seara de dinaintea vizitei la Luvru își luase supeul la Café Anglais — cineva îi spusese că e o experiență care nu trebuie scăpată — și totuși asta nu-l împiedicase să doarmă ca un prunc. În mod obișnuit, atitudinea și comportarea lui arătau o neglijență degajată, dar atunci cînd, sub impulsul vreunui sentiment special, își îndrepta umerii, căpăta aerul unui grenadier la paradă. Nu cunoștea gustul tutunului. I se dăduseră asigurări — cînd nu ni se dau astfel de asigurări ? — că țigările de foi

sînt excelente pentru sănătate, iar el era în stare să și le dea crezare. Dar de aici pînă la „a lua“ o țigară era cale lungă ; cum nu-i trecea prin minte c-ar putea să ia doctorii, tot așa nu-i trecea prin minte c-ar putea să fumeze. Culoarea feței îi era închisă, arcuirea nasului îndrăzneață și bine marcată. Avea ochii de un cenușiu rece și limpede și, dacă lăsăm la o parte mustața purtată „pe oală“, obrazul și bărbia aduceau o plăcută dovadă despre binefacerile folosirii zilnice a briciului. Avea maxilarul teșit, deloc scos în afară și gîtul puternic, lipsit de moliciune, trăsături întîlnite frecvent la tipul american. Însă dezvăluirea particularităților naționale rămîne în fond nu atît o chestiune de trăsături ale feței, cît mai ales o chestiune de expresie, și tocmai în acest sens înfățișarea călătorului nostru era deosebit de elocventă. Iar dacă observatorul pe care l-am presupus noi ar fi putut să-l aprecieze, oricum expresivitatea, el s-ar fi aflat totuși la mare strîmtoare în găsirea numelor și termenilor care să o definească exact. Avea acea sărăcie de detaliu care nu e însă spațiu gol, acea lipsă de particularități precise care nu e simplitate, acea căutătură neangajată în ceva anume, rămasă într-o atitudine de acceptare binevoitoare a întîmplărilor vieții, în sfîrșit, acel aer de veșnică disponibilitate atît de caracteristic americanilor sadea. În acest caz, mai ales privirea era cea care spunea totul, o privire în care expertul și ignorantul se asociau într-un fel unic. Ea era plină de sugestii contradictorii și, cu toate că nu se arăta a fi, nici pe departe, privirea scînteietoare a unui erou de roman cavaleresc, puteai găsi în ea aproape orice ai fi căutat. Rece și totuși prietenoasă, deschisă, totuși prudentă, ageră, totuși credulă, categorică, totuși sceptică, sigură de sine, totuși timidă, extrem de inteligentă și extrem de bine dispusă, exista ceva vag sfidător în concesiile pe care ți le făcea, după cum și ceva profund liniștitor în rezerva cu care te întîmpina. Mustățile acestui gentleman, groase și puțintel cam prea pleoștite, cu cele două cute pramature de deasupra lor, ca și distincția îmbrăcămintei (în care plastronul, exagerat scos la vedere, și cravata albastră de satin, într-o nuanță prea deschisă, jucau propabil un rol distonant) completau elementele identității sale. Poate că

momentul în care l-am surprins pe acest personaj nu-i este deosebit de favorabil ; e limpede că nu pozează pentru a i se face portretul. Dar, așa moleșit cum stă el acolo, mai degrabă descumpănit de subtilitățile esteticii și făcîndu-se vinovat (cum remarcam ceva mai înainte) de eroarea îngrozitoare de a confunda meritele personale ale artistului cu cele ale operei sale (căci, dacă ajunsese să admire Madona acea sașie de pe șevaletul domnișoarei cu coafură ea însăși reclamă de „artă", era tocmai pentru că numita domnișoară i se părea deosebit de simpatică), omul nostru rămîne totuși o cunoștință îndeajuns de promițătoare. Hotărîre, sănătate, jovialitate, bogăție, toate acestea par să-i fie așternute la picioare. Este evident un un om de afaceri, însă termenul lasă să se întrevadă, în avantajul său personal, niște granițe incerte și misterioase care invită imaginația să participe din plin.

În timp ce micuța copistă își continua lucrul, ochii ei trimiteau admiratorului, din cînd în cînd, pentru reciprocitate, firește, cîte unul dintre cele mai absorbite, deși nu chiar dintre cele mai scurte mesaje. Realizarea proiectului la care lucra părea să aibă nevoie, din punctul ei de vedere, de o mare cantitate de scene mute, pline de însuflețire, de multe momente în care să se dea la o parte, cu brațele încrucișate și aplecîndu-și capul dintr-o parte într-alta, mîngîindu-și gropița din bărbie cu o mînă ea însăși cu gropițe, suspinînd și încruntîndu-se și bătînd din picior, căutîndu-și stîngaci în pletele dezordonate cine știe ce agrafă rătăcită. Aceste mișcări erau însoțite de o privire pierdută în depărtare, alunecînd ușurel și, ca să spunem așa, întîmplător, pînă la gentlemanul înalt care o urmărea captivat. În cele din urmă, el se ridică brusc și, punîndu-și pălăria, ca pentru a sublinia o intenție austeră, se apropie de domnișoară. Se opri în fața tabloului ei și-l contemplă o vreme, timp în care tînăra se prefăcu a nu-și da seama de prezența bărbatului. În sfîrșit, apelînd la înțelegerea fetei cu singurul cuvînt mai de doamne-ajută din întreg vocabularul său franțuzesc și ridicînd degetul într-o manieră ce i se părea că ilumineaza îndeajuns semnificația gestului, întrebă scurt :

— *Combien?*

Pictorița făcu ochii mari, își luă o mutră oarecum bosumflată, ridică din umeri, își lăsă jos paleta și pensulele, după care începu să-și frece palmele.

— Cît ? întrebă prietenul nostru în englezește. *Combien ?*

— Monsieur dorește să-l cumpere ? întrebă ea în franceză.

— Foarte drăguț. *Splendide. Combien ?* repetă americanul.

— Domnului îi place micul meu tablou ? E un subiect foarte frumos.

— Madona, da. Nu prea sînt eu catolic, însă vreau să-l cumpăr. *Combien ?* Scrie-i prețul aici.

Scoase un creion din buzunar și-i arată foaia albă de la începutul ghidului. Ea rămase cu ochii pironiți asupra lui, scărpinîndu-și bărbia cu vîrful creionului.

— Nu-i de vînzare ? întrebă el.

Și, în timp ce fata încă mai stătea în cumpănă, examinîndu-l cu niște ochi care, în ciuda dorinței ei de a-l trata pe acest neașteptat sprijinitor al artelor ca pe un cumpărător de rînd, măreau umbra de neîncredere ce i se așternuse pe față, lui i se făcu teamă că o ofensase. Numai că artista noastră, încercînd să pară indiferentă, se întreba de fapt cam cît de departe ar putea să împingă lucrurile.

— N-am comis a greșeală... *pas insulté,* nu ? continuă interlocutorul. Nu înțelegi puțin englezește ?

Aptitudinea domnișoarei de a intra imediat în pielea personajului pe care i se ivise prilejul să-l joace se dovedi remarcabilă. Îl fixă pe necunoscut cu toată capacitatea ei de percepere conștientă și-l întrebă la rîndu-i dacă nu vorbește deloc franțuzește.

— *Donnez !* zise apoi scurt și luă ghidul deschis la prima pagină.

Pe colțul de sus al filei albe așternu, cu un scris minuscul, dar extrem de îngrijit, cîteva cifre. După care, înapoie cartea și-și reluă paleta.

Prietenul nostru citi prețul : „2000 franci". O vreme nu spuse nimic, stînd și uitîndu-se numai la tablou, în timp ce copista începu să-și amestece de zor vopselele.

— Pentru o copie, nu e foarte mult ? întrebă el în cele din urmă. *Pas beaucoup ?*

Ea își ridică ochii de la paletă, îl măsură din cap pînă-n picioare și, cu admirabilă sagacitate, nimeri exact răspunsul potrivit :

— Da, e foarte mult. Însă copia mea este extrem de *soignée*. Asta-i prețul ei.

Getlemanul de care ne ocupăm nu înțelegea deloc franceza, dar am spus că era inteligent și iată o bună ocazie să o și dovedim. El pricepu din instinct înțelesul celor rostite de tînără și-i făcu plăcere să descopere că-i atît de onestă. Frumusețe, talent, virtute, toate se îmbinau în persoana ei !

— Dar trebuie să o termini, spuse el.

Și arătînd spre mîna, nepictată încă, a personajului de pe pînză, preciză :

— Știi, *să o finisezi.*

— O, va fi finisată pînă în cele mai mici detalii... perfecțiunea perfecțiunii ! exclamă mademoiselle.

Și, ca pentru a-și confirma promisiunea, aplică o pată de culoare roz în mijlocul obrazului Madonei.

Dar americanul se încruntă :

— Ah, prea roșu, prea roșu ! protestă el. Culoarea feței *ei* e mai delicată, adăugă, arătînd spre tabloul lui Murillo.

— Delicată ? O, va fi în mod sigur delicată ; delicată ca un *porțelan* de Sèvre. O să-i îndulcesc nuanța. Vă promit că o să arate grozav ! Cînd ne veți îngădui să v-o trimitem acasă ? Adresa dumneavoastră, vă rog.

— Adresa mea ? A, da !

Și gentlemanul își scoase din portofel o carte de vizită și scrise ceva pe ea. Pe urmă, ezitînd o clipă, spuse :

— Știi, dacă n-o să-mi placă atunci cînd va fi gata, nu sînt obligat s-o cumpăr.

Domnișoara se arătă tot așa de bună în intuiții ca și el :

— Oh, sînt foarte sigură că monsieur nu-i capricios.

— Capricios ?

La această idee, monsieur începu să rîdă.

— O, nu, răspunse, nu sînt capricios. Sînt foarte statornic. Sînt foarte constant. *Comprenez ?*

— Monsieur e constant. Înţeleg perfect. E o calitate rară. Ca recompensă, veţi avea tabloul cît se poate de repede. Săptămîna viitoare... Imediat ce se usucă. O să iau cartea de vizită de la monsieur.

O luă şi citi numele : „Christopher Newman". Pe urmă încercă să-l repete cu voce tare şi rîse de accentul ei prost :

— Numele astea englezeşti nu prea sînt *commodes* de pronunţat !

— Dar numele meu e oarecum celebru, spuse domnul Newman, rîzînd şi el. N-ai auzit niciodată de Cristofor Columb ?

— *Bien sûr !* E primul ins care le-a arătat americanilor drumul spre Europa. Un om foarte mare. El e patronul dumneavoastră ?

— Patronul meu ?

— Patronul, sfîntul din calendar. Toţi avem cîte unul.

— A, da, de la el mi se trage numele.

— Atunci, monsieur e şi el american ?

— Nu se vede de la o poştă ? întreabă monsieur.

— Şi micul meu tablou aveţi de gînd să-l duceţi tocmai pînă acolo ? întrebă ea, explicîndu-şi fraza cu ajutorul gesturilor.

— O, am de gînd să cumpăr foarte multe tablouri... *Beaucoup, beaucoup,* spuse Christopher Newman.

— Chiar aşa fiind, replică tînăra, nu mă simt deloc mai puţin flatată. Sînt sigură că monsieur are foarte mult gust.

— Trebuie însă să-mi dai cartea dumitale de vizită, continuă Newman. Ştii, cartea de vizită.

Pentru o clipă, domnişoara îşi luă o înfăţişare gravă :

— O să treacă pe la dumneavoastră tatăl meu.

De astă dată, însă, posibilităţile domnului Newman de a ghici exact sensul cuvintelor dădură greş, astfel că nu-i rămase decît să repete :

— Cartea dumitale de vizită, adresa dumitale !

— Adresa mea ? se miră mademoiselle.

Apoi, cu o uşoară ridicare din umeri, zise :

— Din fericire pentru dumneavoastră, sînteţi un străin... de o distincţie *„qui se voit"*. Este pentru prima oară în viaţa mea că dau cartea de vizită unui bărbat.

Şi scoţînd din buzunar un portofel mic, turtit şi cam jerpelit, extrase din el un cartonaş lucios şi i-l prezentă clientului ei. Înconjurat de o mulţime de înflorituri, numele apărea scris clar şi îngrijit, cu creionul : „Mlle, Noémie Nioche". Dar, spre deosebire de partenera sa, domnul Newman citi numele cu cea mai adîncă seriozitate : pentru el, toate numele franţuzeşti erau la fel de *incommodes*.

— Dar, formidabil ! exclamă mademoiselle Noémie. Ca să vezi cum se nimereşte !... Iată-l şi pe tatăl meu. A venit să mă conducă acasă. Vorbeşte excelent englezeşte. Va aranja el cu dumneavoastră.

Şi se întoarse să-l întîmpine pe un domn bătrîn şi mărunţel care venea spre el tîrşindu-şi picioarele şi chiorîndu-se la Newman pe deasupra ochelarilor.

Monsieur Nioche purta o perucă lustruită, de o culoare nemaiîntîlnită în natură, care atîrna ameninţător deasupra mutrei lui şterse, palide şi umile, nefăcînd-o, totuşi, aproape cu nimic mai expresivă decît inexpresivul calapod pe care se expun aceste articole în vitrina saloanelor de coafură. Era o imagine desăvîrşită a mizeriei cu pretenţii. Haina sărăcăcioasă şi prost croită, periată pînă la desperare, mănuşile cîrpite, ghetele peste măsură de văcsuite, pălăria lui arătos-demodată dezvăluiau povestea unei persoane care „suferise pierderi", dar care rămînea credincioasă acelui demon al obişnuinţelor frumoase, în ciuda faptului că aceste obişnuinţe îi fuseseră iremediabil interzise. Printre altele, monsieur Nioche îşi pierduse curajul. Împrejurările nefavorabile îl privaseră nu numai de mijloacele materiale, ci şi de încredere. Atît de tare îl înfricoşaseră, încît acum, prin rămăşiţa lui de viaţă, trecea călcînd în vîrful picioarelor, ca nu cumva să trezească din nou soarta potrivnică. Dacă s-ar fi întîmplat cumva ca necunoscutul acesta să i se adreseze necuviincios fiicei domnului Nioche, domnul Nioche l-ar fi rugat stăruitor, cu o voce răguşită, să-i facă deosebita favoare de a se abţine de la aşa ceva ; în acelaşi timp,

însă, el ar fi recunoscut pe dată că este o mare obrăznicie din partea lui să ceară favoruri deosebite.

— Monsieur mi-a cumpărat tabolul, îl informă mademoiselle Noémie. Cînd va fi terminat, i-l vei duce acasă cu trăsura.

— Cu trăsura ! strigă monsieur Nioche și rămase cu ochii holbați, într-o atitudine de mare nedumerire, de parcă ar fi văzut soarele răsărind la miezul nopții.

— Dumneata ești tatăl domnișoarei ? întrebă Newman. Dacă nu mă înșel, mi-a spus că vorbești englezește.

— Că vorbesc englezește ?„, Da, vorbesc, răspunse bătrînul, frecîndu-și pe îndelete mîinile. O să vi-l aduc eu cu o trăsură.

— Atunci, spune-i ceva ! izbucni fiica lui. Mulțumește-i puțin... Nu prea mult.

— Puțin fata mea, puțin ? murmură el cu un aer nefericit. Cît ?

— Două mii ! răspunse mademoisselle Noémie. Stăpînește-te, ca nu cumva să-și ia înapoi cuvîntul.

— Două mii ! gîfîi bătrînul.

Începu să se scotocească stîngaci și febril după tabachera cu tutun de prizat. Îl măsură pe Newman din cap pînă-n picioare. Se uită la fiică-sa și pe urmă la tablou.

— Ai grijă să nu-l strici ! strigă el, atingînd aproape sublimul.

— Trebuie să plecăm acasă, zise mademoiselle Noémie. E o zi de lucru bună. Ai grijă cum îl duci !

Și se apucă să-și strîngă ustensilele.

— Cum pot să vă mulțumesc ? întrebă monsieur Nioche. Engleza mea e departe de a fi satisfăcătoare.

— Mi-aș dori să vorbesc franțuzește doar pe jumătate atît de bine, răspunse prietenos Newman. Și fiica dumitale, vezi, se face înțeleasă.

— Oh, domnule !

Și monsieur Nioche privi pe deasupra ochelarilor, cu ochi înlăcrimați, clătinîndu-și capul ca din străfundurile tristeții sale.

— Are o educație... *très supérieure !* continuă el. Nimic nu i-a lipsit. Lecții de pastel cu zece franci ora,

lecții de pictură în ulei cu doisprezece franci. Pe atunci nu mă uitam la bani. E tare muncitoare.

— Trebuie să înțeleg din spusele dumitale că acum treceți printr-o perioadă grea ? întrebă Newman.

— O perioadă grea ? Oh, domnule, o adevărată nenorocire... Îngrozitor !

— Nereușită în afaceri ?

— Prea multă nereușită, domnule.

— Ei, nu-ți fie teamă ; o să te pui iarăși pe picioare, spuse optimist Newman.

Bătrînul își lăsă abătut capul într-o parte. Căpătă o expresie de suferință ca și cînd îmbărbătarea aceasta ar fi fost o batjocură nemiloasă.

— Ce zice ? vru să afle mademoiselle Noémie.

Monsieur Nioche aspiră o priză de tabac :

— Zice că o să mă îmbogățesc din nou.

— Poate o să te ajute el. Și ce altceva ?

— Zice că ai foarte mult cap.

— Tot ce se poate. Tu însuți o crezi, tată.

— Dacă o cred, fata mea ? Cu o asemenea dovadă !

Și bătrînul se întoarse încă o dată, într-un mirat, uluit gest de omagiu, către nereușita mîzgăleală de pe șevalet.

— Întreabă-l atunci dacă nu i-ar plăcea să învețe franceza.

— Să învețe franceza ?

— Să ia lecții.

— Să ia lecții, fata mea ? De la tine ?

— De la tine.

— De la mine, fetițo ? Cum să dau eu lecții ?

— *Pas de raison !* Întreabă-l imediat, replică mademoiselle Noémie cu gingașă bruschețe.

Monsieur Nioche rămase cu gura căscată, dar, sub privirea fiicei sale, își veni în fire și, făcînd tot ce-i stătea în putință pentru a-și compune un zîmbet agreabil, îi execută ordinele.

— Nu v-ar plăcea să fiți inițiat în frumoasa noastră limbă ? rosti el cu un tremur ademenitor al vocii.

— Să învăț franceza ?

Newman era oarecum surprins. Monsieur Nioche își lipi buricele degetelor unele de altele, a sfiiciune și ridică ușor din umeri.

— Puțin exercițiu de conversație !

— Exercițiu, conversație... asta e ! murmură mademoiselle Noémie care prinsese cuvintele. Conversația celei mai alese societăți.

— Conversația noastră franțuzească este absolut renumită, se aventură monsieur Nioche să continue. E geniul națiunii noastre.

— Dar — exceptînd națiunea dumneavoastră — nu-i aproape imposibil de învățat ? întrebă cu simplitate Newman.

— Nu pentru un om de *esprit* ca monsieur, un admirator al frumosului sub toate formele lui !

Și monsieur Nioche aruncă o privire semnificativă spre Madona pictată de fiica sa.

— Nu mă pot imagina turuind o franceză curgătoare, protestă Newman. Și totuși cu cît știi mai multe lucruri, mai multe denumiri de lucruri, cu atît te poți descurca mai bine.

— Monsieur exprimă asta într-un mod foarte nimerit. Cu atît te poți descurca mai bine. *Hélas, oui !*

— Presupun că tot vînturîndu-mă de colo pînă colo prin Paris, nu mi-ar strica să încerc să vorbesc.

— Ah, sînt sigur că există o mulțime de lucruri pe care monsieur ar vrea să le exprime. Lucruri remarcabile și, în egală măsură, dificile.

— Orice vreau să spun îmi apare în egală măsură dificil. Dar obișnuiești să dai lecții ?

Sărmanul monsieur Nioche era încurcat. Zîmbi și mai rugător.

— Nu-s profesor de meserie, recunoscu el. Nu pot, *pourtant,* să-i spun că am diplomă, se adresă el fiică-si.

— Spune-i că-i o șansă cu totul excepțională, răspunse mademoiselle, ca un *homme de monde* — un gentleman perfect — să converseze cu un altul. Amintește-ți ce ești. Amintește-ți ce *ai fost.*

— În nici un caz profesor de limbi străine. Deloc *dans le temps* și cu mult mai puțin astăzi. Și dacă întreabă prețul lecțiilor ?

— N-o să întrebe, zise fata.

— Cît vrea el, pot să-i spun așa ?

— Sub nici o formă ! Așa ceva face impresie proastă.

— Dar dacă vrea să știe ?

Mademoiselle Noémie își pusese boneta și acum îi lega panglicile. Și le netezi și, cu acest prilej, își scoase bărbia micuță mult în afară, ca pe o platoșă.

— Zece franci ora, zise ea repede.

— Oh, fata mea ! Niciodată n-o să îndrăznesc.

— N-ai decît ! Pînă la terminarea lecțiilor tot n-o să întrebe, iar atunci o să mă lași pe mine să-i întocmesc nota de plată.

Monsieur Nioche se întoarse din nou către străinul încrezător, continuînd să-și frece mîinile cu aceeași mutră de vinovat dovedit. Căci oricine ar fi fost pus în situația să-l judece ar fi dat această sentință : vinovat din disperare. Lui Newman nu-i trecu însă nici o clipă prin minte să ceară garanții despre priceperea individului întru ale învățăturii. Presupunea, bineînțeles, că monsieur Nioche cunoștea limba pe care o pronunța atît de frumos, iar caracterul accidental al vorbirii sale reprezenta chiar perfecțiunea a ceea ce americanul, din nu se știe ce motiv, asociase întotdeauna cu toți străinii mai vîrstnici din categoria celor ce dau lecții. Newman nu reflectase niciodată asupra proceselor filologice. Pentru el, stăpînirea acelor misterioase echivalențe dintre vocabulele englezei lui natale și limba vorbită în acest extraordinar oraș al Parisului nu însemna, în ultimă instanță, decît o activitate musculară ceva mai complicată : niște strîmbături, greu de executat, într-adevăr, dar nu cu totul imposibile.

— Cum de ai învățat atît de bine englezește ? îl întrebă el pe bătrîn.

— Oh, eram în stare de multe lucruri în tinerețe... înainte de nenorocirile mele. Aveam mintea tare ascuțită pe atunci. Tatăl meu era mare *commerçant* și m-a dat pentru un an de zile la un birou de contabilitate din Anglia. Ceva s-a lipit de mine, nu zic, dar am uitat mult !

— Cîtă franceză pot să învăț în aproximativ o lună ?

— Ce zice ? se interesă mademoiselle.

Pe urmă, după ce tatăl ei îi explică, hotărî :

— Va vorbi ca un înger !

Dar cinstea înnăscută a domnului Nioche, cea care, în ciuda presiunilor la care fusese supusă o viață întreagă, îl împiedicase mereu să prospere în afaceri, își arătă din nou colții :

— *Dame,* monsieur, răspunse el, cam tot ce v-aş putea preda eu !

Și apoi, revenindu-și, la un semn din partea fiicei sale spuse :

— O să vă fac o vizită la hotel.

— O, da, mi-ar plăcea să conversez cu eleganță, continuă Newman, acordîndu-i prietenului său favoarea unei oarecari aproximații. Să fiu al naibii dacă m-aș fi gîndit vreodată la asta ! Credeam că așa ceva e imposibil. Dar uite că există totuși o posibilitate. Și dacă dumneata ai avut atîta succes cu măreața noastră limbă — cea a lui Shakespeare și Milton și a Sfintei Scripturi — de ce n-aș avea și eu succes cu a voastră ?

Rîsul său deschis, prietenos reuși să șteargă batjocura, atît de străvezie totuși, a acestor cuvinte.

— Numai că, adăugă el, dacă ai de gînd să conversăm, știi, trebuie să găsești un subiect vesel.

— Sînteți foarte bun, domnule. Sînt copleșit, răspunse monsieur Nioche, ridicîndu-și mîinile în aer, cu un gest demonstrativ. Însă veselia și hazul pe care le aveți dumneavoastră or să ne ajungă pentru amîndoi !

— O, nu, spuse Newman ceva mai serios. Trebuie să te străduiești să fii spiritual și plin de voie bună. Asta face parte din învoială.

Monsieur Nioche se înclină, cu mîna pe inimă :

— Foarte bine, domnule. De pe acum m-ați făcut fericit !

— Vino atunci și adu-mi tabloul. O să ți-l plătesc și o să stăm de vorbă exact despre asta. Va fi un subiect cît se poate de vesel !

Mademoiselle Noémie își strînsese accesoriile și dădu prețioasa Madonă în grija tatălui, care se retrase cu spatele, ținînd copodopera cît mai la distanță și repetîndu-și

la nesfîrşit temenelele. Curînd dispăru din vedere. Tînăra se înfăşură în mantou, ca o veritabilă *parisienne* și, cu acel „Au revoir, monsieur !“ al adevăratei parizience, își luă rămas bun de la clientul ei.

II

ACEST PERSONAJ SE ÎNTOARSE LA divan și se așeză de partea cealaltă, cu fața spre imensa pînză pe care Paul Veronese a aşternut, ca să se învălmășească și să strălucească acolo, pentru veșnicie, nunta din Caana Galileei. În ciuda oboselii, imaginația sa fu cucerită de pictură, iar aceasta îi dădea o înșelătoare iluzie : tabloul satisfăcea concepţia lui Newman, o concepţie ambiţioasă, despre ceea ce se cuvine să fie un splendid banchet. În colţul din stînga al tabloului există o femeie tînără cu cosițe galbene adunate într-o coafură de aur ; se apleacă înainte și ascultă, cu zîmbetul unei persoane fermecătoare aflată la un dineu, la spusele vecinului de petrecere. Newman o descoperi din mulțimea convivilor, o admiră, pentru a observa apoi că, aici în muzeu, și ea își avea copistul ei consacrat — un bărbat tînăr al cărui geniu, precum cel al lui Samson, s-ar fi putut să-i stea în părul zbîrlit și țepos. Dintr-o dată, deveni conștient de cel dintîi zvîcnet al maniei de „colecţionar“. Făcuse începutul, de ce să nu meargă mai departe ? Nu trecuseră decît douăzeci de minute de cînd cumpărase prima pînză din viaţa lui și iată că se și gîndea la patronajul de artă ca la o îndeletnicire care ar putea să susţină pe valurile ei chiar și o greutate atît de mare ca a lui. Reflecţiile acestea îi stimulară buna dispoziţie, aducîndu-l aproape pe punctul de a-l aborda și pe tînăr cu un *„combien ?“*. Două sau trei amănunte ale acestei împrejurări sînt de consemnat, cu toate că înlănţuirea logică, veriga ce le unește, poate apărea imperfectă. Ştia că mademoiselle Nioche ceruse prea mult ; nu-i purta nici un fel de pică pentru asta, dar tînărului era

hotărît să-i plătească exact suma cuvenită. Oricum, în acest moment atenția îi fu atrasă de un gentleman care venise dintr-o altă parte a sălii și a cărui comportare arăta că nu este vorba de un obișnuit al galeriilor de artă, în ciuda faptului că nu purta nici ghid, nici binoclu. Avea o umbrelă de soare albă, cu marginile de mătase albastră și se plimba prin fața uriașului tablou, uitîndu-se întrucîtva la el, e adevărat, dar mult prea aproape, totuși, pentru a vedea altceva decît țesătura pînzei. Ajuns în dreptul lui Newman, se opri și se întoarse cu fața la el, și atunci prietenul nostru, care-l urmărise tot timpul, avu posibilitatea să-și verifice o bănuială stîrnită de faptul că nu-i zărise decît în treacăt chipul. Ca rezultat al acestei analize mai atente, sări imediat în picioare, traversă încăperea și, cu mîna întinsă, îl acostă pe acest privitor absent. Gentlemanul cel căscat își căscă și mai tare ochii, fără să priceapă nimic, și dădu mîna la întîmplare. Era un bărbat voluminos, cu obraji netezi și rumeni, cu aerul unei plante de ghiveci bine întreținute și, cu toate că trăsăturile sale, împodobite cu o frumoasă barbă de culoarea paiului, despărțită cu grijă pe mijloc și pieptănată în părți, nu se remarcau prin intensitatea expresiei, ele te respingeau, așa cum ușa deschisă a unui hotel s-ar închide în fața unor nepoftiți. În rest, avea exact aerul omului care parcă toată viața n-ar fi făcut altceva decît să strîngă mîna unor necunoscuți.

— Hai, hai, zise Newman rîzînd, să nu-mi spui acum că nu mă cunoști... doar pentru că nu port o umbrelă albă !

Tonul său își atinse ținta. Fața celuilalt înflori pînă la maxima ei capacitate și explodă apoi într-o expresie de bucurie.

— Ei, Christopher Newman... să fiu al naibii ! Cum e cu putință ?... Cine s-ar fi gîndit ? În ce hal te-ai schimbat !

— Mda, mi se pare însă că tu nu te-ai prea schimbat.

— A, nu, mă țin la fel de bine ca pe timpuri. Dar cînd ai sosit aici ?

— Acum trei zile.

— Și de ce nu m-ai anunțat ?
— De unde era să știu...
— Cum, m-am stabilit aici de-un car de vreme !
— Chiar că s-a scurs un car de vreme de cînd nu ne-am mai văzut.
— Da, cam așa ceva. E mult... mult de-atunci.
— Era în Saint Louis, la izbucnirea războiului. Tocmai te înrolai ca soldat, spuse Newman.
— A, nu, nu eu. Tu erai acela. Ai uitat ?
— Nu-ți prea place să-ți aduci aminte.
— Așadar, ți-a mers bine.
— O, da, mi-a mers. Dar asta e o nimica toată pe lîngă ce încerc să fac *acum*.
— De cît timp ești în Europa ?
— Numai de șaptesprezece zile.
— Vii pentru prima dată ?
— Da, absolut pentru prima dată.
Prietenul lui Newman îl examină din cap pînă-n picioare.
— Ai strîns ceva bani, nu ?
Gentlemanul nostru rămase tăcut o clipă, apoi, cu un zîmbet potolit, răspunse :
— Ei, da, n-am stat degeaba.
— Și acum ai venit să cumperi Parisul, nu ? Să știi că Parisul este, într-adevăr, de vînzare.
— Asta mai rămîne de văzut. Așa umblă bărbații pe aici... cu umbrele ?
— Bineînțeles că da ! O invenție formidabilă umbrelele astea. Pe aici lumea se pricepe la amănunte.
— Și... de unde faci rost de ele ?
— De oriunde. Se vînd peste tot.
— Strașnic, Tristram, mă bucur c-am dat peste tine. Cred că te pricepi la o mulțime de lucruri. Presupun că știi Parisul ca pe buzunarul tău, adăugă Newman.
Fața domnului Tristram se îmbujoră de plăcere :
— Ei, da, la capitolul ăsta cred că nu sînt prea mulți care să mi-o ia înainte. O să am grijă de tine.
— Păcat că nu ai fost aici cu cîteva minute mai devreme. Tocmai am cumpărat un tablou. Mi-ai fi putut aranja tu toată treaba.

— Ai cumpărat un tablou ? întrebă domnul Tristram, uitîndu-se aiurit la pereți. Cum, se vînd ?

— Mă refer la o copie.

— Ah, înțeleg. Astea — și domnul Tristram arătă cu capul spre pînzele lui Tițian și Van Dyck — astea bănuiesc că-s originale ?

— Sper că da, răspunse Newman. Nu vreau o copie după copie.

— Ah, replică perspicace prietenul său, niciodată nu poți să știi. Aștia imită al dracului de bine. Ca bijutierii cu pietrele lor false. Du-te la Palais Royal. Pe jumătate din vitrine vezi scris „Imitație". Știi, legea îi obligă să pună etichetă, însă tu nu poți să deosebești obiectele. Ca să-ți spun adevărul, continuă domnul Tristram — și grimasa sa apăru ca o răsucire a șurubului dreptei judecăți — nu mă pricep chiar foarte mult la tablouri. E unul dintre lucrurile pe care le las în seama nevestei-mi.

— O, te-ai însurat ?

— Nu ți-am spus ? Foarte deșteaptă femeie ! Trebuie neapărat să-i faci o vizită. Stăm la doi pași de aici, în Avénue d'Iéna.

— Așadar, te-ai fixat definitiv. Casă, copii, și toate celelalte.

— Da, o casă grozavă și doi copilași adorabili.

— Știi, oftă Christopher Newman, depărtîndu-și ușor brațele, îmi provoci un sentiment ciudat, despre care mai că-mi vine să cred că s-ar chema invidie.

— A, nu, să n-aud așa ceva, răspunse domnul Tristram, împungîndu-l ușurel cu umbrela.

— Te rog să mă ierți, dar așa e.

— Sînt sigur că n-o să mai spui același lucru după ce... după ce...

— După ce o să-ți cunosc agreabilul tău cămin ? În mod sigur nu vrei să spui asta.

— După ce o să ți-l întemeiezi pe *al tău*, băiete. După ce vei fi văzut Parisul. Aici ai de umblat, nu glumă.

— Oh, toată viața mea am umblat ca țiganul cu cortul și m-am cam săturat de asta.

— În ordine, dar încearcă-o și la Paris. E altceva. Cîți ani ai ?

— Patruzeci și doi.

— *C'est le bel âge* *, cum se zice pe aici.

Newman reflectă puţin.

— Asta înseamnă vîrsta la care faci burtă ?**

— Înseamnă că, pînă nu şi-a făcut plinul, un bărbat nu trebuie să dea farfuria la o parte.

— E acelaşi lucru. Oricum, tocmai am arnajat să iau lecţii de limba franceză.

— Oh, n-ai nevoie de lecţii. Ai să prinzi totul din mers. Niciodată nu mi-a trebuit aşa ceva.

— Şi vorbeşti franceza la fel de bine ca engleza ?

— Mai bine, răspunse fără nici o rezervă domnul Tristram. E o limbă splendidă. Poţi să spui tot felul de lucruri spirituale în ea.

— Presupun însă, zise Christopher Newman, dovedind o sinceră dorinţă de a se informa, presupun că pentru a ajunge la aşa ceva trebuie să fii tu însuţi destul de spiritual.

— Nici pomeneală. Tocmai în asta constă frumuseţea ei.

Tot timpul cît schimbară aceste replici, care fuseseră aruncate fără nici o pauză, cei doi prieteni rămăseseră în picioare, acolo unde se întîlniseră, sprijiniţi de balustrada de protecţie a tablourilor. În cele din urmă, domnul Tristram declară că e sfîrşit de oboseală şi că ar fi fericit să stea jos. Newman îi recomandă, în termenii cei mai călduroşi, marele divan pe care trîndăvise el însuşi şi se pregătiră să se aşeze.

— Magnific muzeu ! Nu ? izbucni Newman cu entuziasm.

— Magnific, absolut magnific. Cel mai grozav din lume.

Apoi, brusc, domnul Tristram se opri şi se uită nehotărît în jur.

— Mi se pare că ăştia nu te lasă să fumezi aici.

— Să fumezi ? repetă Newman cu un aer perplex. Habar n-am. Ar trebui ca tu să ştii regulile mai bine decît mine.

* *aprox.* în floarea vîrstei (în fr. în text).
** Joc de cuvinte intraductibil : bel (fr.) = frumos şi belly (engl.) = burtă.

— Eu ? Niciodată n-am mai fost aici.

— Niciodată ! În toți cei șase ani ?

— Cred că nevastă-mea m-o fi tîrît ea o dată și prin locurile astea, la început, cînd am venit la Paris, dar de atunci și pînă acum am uitat de tot drumul.

— Totuși, pretinzi că știi ca nimeni altul Parisul.

— Nu asta numesc eu Paris ! protestă cu o mare siguranță de sine domnul Tristram. Hai să mergem la Palais Royal și să fumăm o țigară.

— Eu nu fumez, zise Newman.

— Cum se poate una ca asta ? mîrîi domnul Tristram, conducîndu-și tovarășul spre ieșire.

Traversară superbele saloane ale Luvrului, coborîră scările, trecură fără să se oprească prin întunecatele, austerele galerii de sculptură și dădură în curtea enormă. Tot drumul, Newman privi cu atenție în jur, dar nu făcu nici un comentariu. Abia cînd se treziră, în cele din urmă, în aer liber, îi spuse prietenului său :

— În locul tău, cred că aș fi trecut în fiecare săptămînă pe aici.

— A, nu, n-ai fi trecut ! răspunse domnul Tristram. Îți închipui asta, dar n-ai fi făcut-o. N-ai fi avut timp. Mereu ai vrea să te duci, dar niciodată *nu te duci*. Sînt distracții mai grozave decît arta, aici la Paris. Locul de văzut picturi e Italia ; așteaptă pînă ajungi acolo. *Trebuie* să te duci. Acolo n-ai altceva de făcut. E o țară înfiorătoare. Nu găsești o țigară ca lumea. Habar n-am ce-am căutat eu azi la muzeu. Umblam așa la întîmplare, că doar-doar s-o ivi ceva amuzant. Trecînd pe lîngă Luvru, nu știu cum mi s-a făcut poftă să intru și m-am gîndit că, în fond, aș putea și eu să urc să văd ce mai e pe-acolo. Dar dacă nu dădeam peste tine, m-aș fi simțit oarecum păcălit. Naiba s-o ia, nu-mi pasă mie de pînzele alea moarte sau de frumusețea rece a marmurei ; prefer lucrurile autentice !

Și domnul Tristram își lansă formula aceasta fericită cu o convingere pe care numeroasa categorie a persoanelor suferind, cu mult peste doza normală, de lipsă de gust ar fi putut s-o invidieze.

Cei doi bărbaţi o apucară pe Rue de Rivoli şi ajunseră la Palais Royal unde se aşezară la una dintre măsuţele plasate lîngă uşa cafenelei, care dă, sau dădea pe-atunci, în marea curte interioară cu plafon descoperit. Localul era plin de lume, fîntînile îşi susurau apele, orchestra cînta, grupuri de scaune se înghesuiau sub fiecare tei, doici nurlii, cu bonete albe se înşiruiau pe bănci, oferind copilaşilor aflaţi în grija lor cele mai bune condiţii de nutriţie. În întreaga atmosferă plutea o veselie simplă, domestică şi Christopher Newman o simţi ca fiind profund şi specific pariziană.

— Şi acum, începu domnul Tristram după ce sorbiră din amestecul pe care-l comandase, acum vorbeşte-mi despre tine. Ce gînduri ai, ce planuri, de unde vii şi încotro te duci ? Mai întîi, unde te-ai instalat ?

— La Grand Hôtel.

— Asta nu se poate ! protestă el cu vehemenţă. Trebuie să te muţi.

— Să mă mut ? Pentru ce ? E cel mai elegant hotel în care am locuit vreodată.

— Nu ai nevoie de un hotel „elegant". Tu ai nevoie de ceva mic şi liniştit, de ceva superior, de un loc în care, atunci cînd suni, să ţi se răspundă, iar personalitatea să-ţi fie recunoscută.

— Aştia se reped să vadă dacă am sunat mai înainte chiar de a fi atins eu clopoţelul, zise Newman. Cît despre personalitatea mea, tot timpul îmi fac plecăciuni şi temenele.

— Bănuiesc că le dai bacşişuri cu nemiluita. Asta-i de foarte prost gust.

— Bacşişuri ? Nicidecum. Ieri, un ins mi-a adus ceva şi după aceea a rămas în picioare, aşteptînd ca la pomană. I-am oferit un scaun şi l-am întrebat dacă doreşte să stea jos. E ăsta prost gust ?

— O să te spun nevestei-mi ! răspunse cu simplitate Tristram.

— Spune-mă şi la poliţie, dacă-ţi face plăcere ! În orice caz, a şters-o ca din puşcă. Pur şi simplu, mă fascinează localul. Dă-l încolo de „superior" dacă mă plictisesc.

Noaptea trecută am stat la Grand Hôtel în curte pînă la ora două, uitîndu-mă la forfota de-acolo și la oamenii care se îmbrînceau unii pe alții.

— Ești ușor de mulțumit. Dar, poți să faci ce vrei... un bărbat cu situația ta...Ai cîștigat o grămadă de bani, nu ?

— Am cîștigat destul.

— Fericit omul care poate să spună asta ! Dar, destul pentru ce ?

— Destul ca să las baltă afacerile, cel puțin o vreme, să uit întreaga poveste, să mă ocup de mine, să văd lumea, să mă distrez, să-mi îmbogățesc mintea și, dacă mi-o veni timpul, să-mi găsesc o nevastă.

Newman vorbea potolit, pe un ton rece, detașat, ce conferea spuselor sale o notă particulară, și cu numeroase pauze. Era modul său obișnuit de exprimare, chiar dacă acum, în rostirea acestor cuvinte, exagerase puțin.

— Pe Jupiter, e un adevărat program ! exclamă domnul Tristram. Bineînțeles că toate astea cer bani, în special nevasta, dacă nu cumva ea e cea care-i dă, cum se întîmplă în cazul meu. Și care-i povestea ? Cum ai făcut rost de ei ?

Newman își împinsese pălăria pe ceafă, își încrucișase brațele și-și întinsese în voie picioarele. Asculta muzica și se uita la mulțimea fără astîmpăr din jur, la arteziene care împroșcau apa, la doici și la copilași.

— Ei, da, n-am făcut rost de ei stînd așa, degeaba.

Tristram îl cercetă din nou, atent, lăsîndu-și privirile, încărcate de o curiozitate mai subtilă acum, să-i măsoare generoasa statură și să reconstituie pînă la amănunte liniile estompate ale feței lui în repaos.

— Cu ce te-ai îndeletnicit ?

— Oh, cu mult mai multe lucruri decît aș avea chef să-mi amintesc.

— Îmi închipui că ești un tip al naibii de descurcăreț, nu ?

Newman continuă să se uite la bone și la copii. Aceștia confereau scenei un fel de simplitate pastorală, parcă de început de lume.

— Da, spuse în cele din urmă, cred că sînt.

Pe urmă, ca răspuns la întrebările companionului său, își expuse pe scurt situația de după ultima lor întîlnire. Era, în cel mai înalt grad, o poveste din lumea Vestului, și ea se prezenta în mare măsură asemenea acelor „specimene“ descarnate și reconstituite, decolorate de vreme, monstruoase, probabil unice, expuse brutal la vedere prin muzeele de istorie naturală. Era vorba despre stihii ale firii, evenimente și acțiuni îndrăznețe în intimitatea cărora ar fi inutil să-l introducem pe cititor : adîncimile și golurile, fluxul și refluxul uriașelor valuri financiare. Newman ieșise din război cu un brevet de general de brigadă, o onoare care în acest caz — fără comparații răutăcioase — apăsase pe niște umeri îndeajuns de solizi ca să o suporte. Dar, în ciuda priceperii de a-și manevra oamenii (chiar și pe cei ai inamicului) cu bune rezultate, atunci cînd fusese nevoie, lui Newman îi displăcea profund afacerea. Cei patru ani de armată îi lăsaseră un gust amar, de irosire a unor lucruri prețioase — viață și timp și bani și inteligență și ocazii favorabile — astfel că se consacră îndeletinicirilor pașnice cu o mare pasiune și energie. Investițiile de dinainte de război, rotunjite odată cu trecerea anilor, îl așteptaseră în tot acest timp, așa încît capitalul pe care-l avea acum la dispoziție nu se mai compunea doar din propria sa voință, ascuțită ca un tăiș de brici, sau din perceperea vie a scopurilor și mijloacelor. Și totuși acestea erau adevăratele sale arme, ca și strădauința și fapta, tot atît de firești la el ca respirația. Nicicînd un bărbat mai plin de sănătate nu călcase pe solul elastic al marii Americi. În plus, experiența îi era la fel de bogată ca înzestrarea. La paisprezece ani, nevoia îl luase de umerii săi cruzi și slabi și-l împinsese în stradă să-și cîștige bucata de pîine chiar din acea clipă. Nu și-o cîștigase în prima zi, dar și-o cîștigase într-a doua, iar după aceea, ori de cîte ori i se întîmpla să nu mănînce nimic, explicația stătea în faptul că el singur sărea masa, voind să-și folosească banii pentru altceva — o plăcere mai deosebită sau un profit superior. Se băgase, punîndu-și la contribuție și brațele și creierul, în tot felul de lucruri. Nesocotise exemplul și precedentul și probabilitatea, se aventurase pînă aproape de nebunie și scăpase ca prin miracol, bînd deopotrivă din apa stă-

tută, cînd nu de-a dreptul otrăvită, a eșecului, ca și din vinul amețitor al succesului.

Practician înnăscut al experienței, întotdeauna găsise cîte un prilej de bucurie în încleștarea directă cu soarta, chiar cînd aceasta se dovedea la fel de aspră și sîcîitoare ca îmbrăcămintea de ascet a călugărului medieval. Uneori înfrîngerea părea să-i fie inexorabil destin : nenorocul îi devenise tovarăș de pat și orice ar fi atins se prefăcea în cenușă ; o cenușă din care nici o scînteie nu mai putea fi scoasă vie la lumină. Odată, cînd seria ghinioanelor îl zăpăcise complet, de parcă ar fi fost izbit fără milă în cap, ajunsese la cea mai clară noțiune despre amestecul unui element supranatural în treburile lumești : i se păruse că în viață există „ceva" mai puternic decît voința sa proprie și individuală. Însă acel misterios „ceva" nu putea fi decît cel mult diavolul, la fel de individualizat ca el însuși și, în consecință, Newman se descoperise pe sine ducînd o luptă necruțătoare împotriva acestui nou rival. Aflase ce înseamnă să-ți pierzi complet creditul, să fii incapabil să-ți procuri un dolar și să te trezești la căderea nopții într-un oraș necunoscut și ostil, fără o lețcaie măcar, cu care să-i îmblînzești ostilitatea. Exact în aceste condiții își făcuse el intrarea în San Francisco, scena ulterioară a celor mai victorioase încăierări ale sale. Dacă nu a mărșăluit, asemenea lui Franklin în Philadelphia, de-a lungul străzii, mestecînd o pîine de un penny, lucrul se explică numai prin faptul că nu a avut la îndemînă tocmai bucățica aceea de pîine, absolut necesară performanței. Chiar și în periodele cele mai negre n-a cunoscut decît un singur impuls, un impuls simplu și practic, sau, cum ar fi formulat el, o poftă grozavă de a-și duce pînă la capăt treaba începută. Sfîrșise prin a duce multe treburi pînă la capăt, își croise în cele din urmă drum spre ape mai liniștite, începuse și continuase să grămădească dolari peste dolari. Trebuie să recunoaștem fără înconjur că țelul unic al lui Newman fusese exclusiv realizarea acestei grămădiri ; rostul său pe lume era, în propria sa concepție, acela de a-și stoarce averea — cu cît mai mare cu atît mai bine — prin orice mijloace, din materia brută a aceleiași lumi. Ideea aceasta îi acoperea

complet orizontul și-i mulțumea imaginația. Asupra utilității banilor, asupra modului în care ai putea să-ți folosești viața, după ce ai reușit să introduci în ea filonul de aur, Newman reflectase, pînă în pragul a patruzeci de ani, foarte puțin. Pentru el, viața fusese un joc deschis, iar el jucase numai la mize mari. Cîștigase în final și-și încasase cîștigurile. Iar acum, ce-i rămînea de făcut cu ele ? Era un om pentru care, mai curînd sau mai tîrziu, întrebarea tot avea să se pună, iar răspunsul la ea se află în povestirea noastră. Un vag sentiment că de fapt sînt posibile mult mai multe răspunsuri decît cele pe care le imaginase pînă atunci propria sa filozofie pusese de pe acum stăpînire pe el și părea, în timp ce Newman își pierdea vremea cu prietenul său în acest colț bogat al Parisului, să se adîncească într-un fel agreabil și fără răscoliri.

— Trebuie să-ți mărturisesc, reluă el numaidecît, că aici nu prea mă simt eu la largul meu. Adevăratele mele talente nu-mi mai slujesc parcă la nimic. Sînt la fel de neajutorat ca un bebeluș, ba uneori mi se pare că pînă și un bebeluș ar putea să mă ia de mînă și să mă conducă.

— Oh, eu am să-ți fiu bebelușul, zise cu jovialitate Tristram. Te duc eu de mînă. Încrede-te în mine !

— Îmi place să muncesc, cotinuă Newman, însă am venit în străinătate să mă distrez, deși, la drept vorbind, mă cam îndoiesc c-aș fi bun la așa ceva.

— Oh, asta se învață ușor.

— Poate c-aș putea să învăț, dar mi-e teamă că n-am să mă obișnuiesc niciodată cu felul ăsta de viață. Am cele mai bune intenții, însă aptitudinile mele nu merg în această direcție. În plus, nu vreau să muncesc din amuzament, după cum nu m-am jucat niciodată cînd a fost vorba de muncă. Vreau să mă abandonez un timp, să las lucrurile la voia lor. Mă simt necioplit și descumpănit și mi-ar plăcea să-mi petrec șase luni stînd, așa ca acum, sub un copac, ascultînd cum cîntă orchestra. Un amănunt doar : vreau să ascult muzică de cea mai bună calitate.

— Muzica de cea mai bună calitate și picturi de cea mai bună calitate ? Dumnezeule, ce gusturi rafinate !

Cred că ești ceea ce nevastă-mea numește „un spirit superior". Nu-i cazul meu. Totuși, îți putem găsi ceva mai bun de făcut decît să stai sub un copac. Pentru început, trebuie să vii la club.

— La club ? Care club ?

— La Occidental. O să te vezi cu toți americanii acolo. Cel puțin cu ăia mai de soi. Bineînțeles că joci pocher !

— A, nu, protestă Newman cu energie, doar n-ai de gînd să mă încui într-un club și să mă fixezi la o masă de joc ! N-am venit atîta drum pentru asta.

— Atunci, pentru ce naiba *ai venit* ? Mi-aduc aminte că în Saint Louis, cînd m-ai curățat de toți banii, îți plăcea destul de multișor să joci pocher.

— Am venit să văd Europa, să scot de la ea tot ce pot scoate mai bun. Vreau să-i cunosc marile realizări și să fac tot ce fac oamenii de bună calitate.

— Oamenii „de bună calitate" ? Îți foarte mulțumesc. Mă plasezi așadar printre cei de proastă calitate ?

Newman stătea pe marginea scaunului, sprijinit în cot și cu capul rezemat de mînă. Fără să se miște, se uită un timp la însoțitorul său, amuzat, arborîndu-și zîmbetul acela impasibil, rezervat, oarecum enigmatic și totuși prietenos și plin de bunătate.

— Prezintă-mă soției tale !

Tristram aproape că sări de pe scaun :

— Pe cuvîntul meu ! N-am să fac una ca asta ! N-are ea nevoie de ajutor ca să strîmbe din nas la mine. Și nici tu !

— Nu strîmb din nas la tine, dragul meu ! La nimeni și la nimic. Nu-s îngîmfat, te asigur că nu-s îngîmfat. Asta-i și motivul pentru care sînt dispus să iau pildă de la cei mai buni.

— Ei bine, n-o fi mare lucru de capul meu, dar află că pot să-ți prezint și eu cîteva spirite superioare. Îl știi pe generalul Packard ? Îl știi pe C.P. Hatch ? O știi pe domnișoara Kitty Upjohn ?

— Voi fi fericit să-i cunosc. Cine nu-și dorește să intre în societatea înaltă ?

Tristam păru neliniștit și bănuitor. Se uită chiorîș la prietenul său, apoi întreabă :

— Ce pui la cale, totuși? Ai de gînd să scrii și tu cine știe ce carte plictisitoare?

Christopher Newman își răsuci tăcut sfîrcul mustății și, în sfîrșit, îi dădu răspunsul:

— Într-o zi, cu cîteva luni în urmă, mi s-a întîmplat ceva curios. Plecasem la New York cu niște treburi importante. E o poveste prea lungă și prea murdară ca să ți-o spun acum — o treabă în care trebuia să i-o iau înainte unui anume individ într-o mare tranzacție și pe baza unor informații pe care le dețineam numai eu. Individul acesta aruncase cîndva asupra mea vina unei ticăloșii de toată frumusețea, întîmplare de pe urma căreia rămîi cu un resentiment care lucrează în tine ca o otravă puternică. Îi datoram una bună, cea mai bună din cîte avea să înghită în viața lui, și cum cîștigul — căci era pe urmele cîștigului, însă pe o pistă greșită — ar fi fost pentru el deosebit de gras, o afacere de o jumătate de milion, am întrevăzut posibilitatea să-i arăt și eu ce palmă grea am. Cred că înțelegi ce plăcere mi-ar fi făcut să-mi iau revanșa! Odată ajuns, m-am aruncat într-o birjă și-am pornit la treabă și exact în acea birjă — acea istorică, nemuritoare birjă — s-a petrecut lucrul curios despre care vorbesc. Era o birjă ca oricare alta, doar ceva mai murdară cu o dungă slinoasă pe marginea pernelor de postav cenușiu, ca și cum ar fi fost folosită la o groază de înmormîntări irlandeze. Poate c-am ațipit; călătorisem toată noaptea și, cu toate că eram surescitat de ținta pe care mi-o propusesem, simțeam nevoia să dorm. În orice caz, m-am trezit brusc din somn, sau dintr-un fel de reverie, cu cea mai extraordinară senzație: un dezgust mortal pentru întreaga istorie. M-a pocnit... uite-așa m-a pocnit! — și Newman plesni din degete — la fel de neașteptat ca o rană veche care începe să te înjunghie. Nu puteam să-mi explic ce înseamnă asta, înțelegeam doar că, mai rău decît împotriva omului pe care voiam să-l distrug, mă întorsesem împotriva propriei mele ființe. Ideea de a nu ajunge în posesia acelei jumătăți de milion printr-un asemenea procedeu, de a lăsa banii pur și simplu să mi se scurgă printre degete și de a nu mai auzi niciodată de ei mi s-a părut singurul lucru în stare să-mi salveze viața

de la un pericol iminent. Și toată povestea asta avea loc absolut independent de voința mea, iar eu asistam la ea ca și cum ar fi fost o piesă de teatru. O simțeam cum se desfășoară în mine. Pot să te asigur că există lucruri care se petrec în noi și pe care le înțelegem îngrozitor de puțin.

— Pe Jupiter, mă faci să mi se încrețească pielea pe mine ! strigă Tristram. Și, în timp ce tu stăteai în birjă și asistai la piesă, cum îi zici tu, celălalt își vedea de treabă și-ți șterpelea jumătatea de milion ?

— Habar n-am. Sper că da, dobitocul, însă n-am aflat niciodată. Ne-am oprit în fața clădirii din Wall Street, unde mă duceam, dar eu am rămas neclintit pe locul meu, pînă cînd, într-un tîrziu, birjarul a coborît de pe capră să vadă dacă nu cumva birja i se preschimbase în dric. Oricum, n-aș fi putut să ies afară din birjă cu mai multă ușurință decît ar fi făcut-o un cadavru. Ce se întîmplase cu mine ? O pierdere momentană a judecății, vei spune tu. Singurul loc de unde voiam să ies era Wall Street. I-am spus omului să mîne spre feribotul din Brooklyn și să treacă în partea cealaltă. Cînd am traversat, i-am cerut să mă scoată la țară. Cum la început îi poruncisem să mă ducă în cea mai mare viteză în centrul orașului, cred că și-a imaginat că mi-am pierdut mințile pe drum. Probabil că mi le pierdusem, dar în acest caz pierderea lor a devenit, într-alt sens, cea mai grozavă afacere a mea. Mi-am petrecut dimineața uitîndu-mă la primele frunze verzi de pe Long Island. Mă înfierbîntasem atît de rău încît mi se părea că n-o să mă mai răcoresc niciodată îndeajuns. Cît despre nenorociții ăia de bani, am destui ca să nu le simt lipsa. Vezi și tu cît de puțin îmi pasă. Parcă eram un om nou, în orice caz îmi doream din tot sufletul o lume nouă. Cînd vrei un lucru cu atîta putere e mai bine să-l obții și să te convingi. Nu-mi înțelegeam cîtuși de puțin situația, însă i-am dat frîu liber animalului din mine și l-am lăsat să-și găsească singur drumul. Deîndată ce am reușit să scap de hamuri, m-am îmbarcat pentru Europa. Așa am ajuns să stau pe scaunul ăsta.

— Ar fi trebuit să cumperi de tot birja aia, zise Tristram. Ăla nu-i un vehicul pe care să-l lași să circule

nesupravegheat. Şi chiar ţi-ai încheiat atunci socotelile şi-ai lichidat ? Te-ai retras oficial din afaceri ?

— Da, în momentul de faţă nu mai perfectez nici un fel de tranzacţii — în nici un fel de condiţii. Dacă nu voi rezista pînă la capăt, se vor găsi multe altele de încheiat, însă voi încerca să rezist cît se poate de mult. Îndrăznesc să afirm, totuşi, că peste un an ciudata operaţie se va repeta probabil în sens invers şi că pendulul iarăşi va oscila înapoi. Poate mă voi afla tocmai într-o gondolă sau călare pe un dromader sau stînd pe o pernă la picioarele Frumuseţii şi, dintr-o dată, am să vreau să plec. Însă acum sînt liber ca pasărea. Am aranjat chiar să nu primesc nici un fel de scrisori de afaceri.

— Oh, e un adevărat *caprice de prince**, zise Tristram. Eu mă retrag. Un nenorocit ca mine n-are cum să te ajute să-ţi petreci timpul cu asemenea îndeletniciri magnifice. Ar trebui să fii introdus în cercul capetelor încoronate !

Newman rămase o clipă pe gînduri, apoi întrebă cu toată candoarea :

— Cum se ajunge la asta ?

— Ei nu, ştii că-mi placi ? exclamă Tristram. Înseamnă că vorbeşti serios.

— Bineînţeles că vorbesc serios. Nu ţi-am spus că vreau tot ce-i mai bun ? Ştiu că lucrurile alese nu se obţin numai şi numai cu bani, dar sînt dispus să nu precupeţesc nici un efort.

— Nu eşti prea modest, nu ?

— Nu ştiu... să vedem. Vreau cel mai grozav gen de recreere pe care-l poate avea cineva. Oameni, locuri, artă, natură, totul ! Vreau să vă văd munţii cei mai înalţi şi lacurile cele mai albastre şi tablourile cele mai frumoase şi bisericile cele mai mărete, cei mai iluştri bărbaţi şi cele mai elegante femei.

— Stabileşte-te la Paris atunci. După cîte ştiu eu, aici nu există munte mai înalt decît Montmartre, iar singurul lac e cel din Bois de Boulogne, şi nici ăsta deosebit

* capriciu, toane de prinţ (în fr. în text).

de albastru. În schimb, există toate celelalte : tablouri și biserici din belșug, bărbați iluștri fără șir și cîteva femei elegante.

— Dar nu mă pot stabili la Paris în acest sezon, chiar acum cînd vine vara.

— Oh, vara te duci la Trouville.

— Și ce poate să fie Trouville ?

— Un fel de Newport franțuzesc... în măsura în care pot fi asemănate. Toți americanii se duc.

— E pe undeva pe aproape de Alpi ?

— Cam la fel de aproape ca Newport de Munții Stîncoși.

— O, vreau să văd Mont Blanc, zise Newman, și Amsterdam și Rinul și o mulțime de locuri. Mai ales Veneția. Am niște idei grozave în legătură cu Veneția.

— Oho, spuse domnul Tristram ridicîndu-se, văd că va trebui să te prezint nevestii-mi. O să aibă niște idei grozave în legătură cu *tine* !

III

CEREMONIA DE PREZENTARE AVU loc chiar a doua zi, cînd, potrivit înțelegerii, Christopher Newman se duse să ia masa la ei. Domnul și doamna Tristram locuiau în spatele uneia dintre fațadele acelea zugrăvite în alb care împodobesc cu uniformitatea lor pompoasă largile bulevarde tăiate de baronul Haussman de jur împrejurul Arcului de Triumf. Apartamentul lor era plin de tot felul de fleacuri utilitare — ultimul răcnet al modei — iar Tristram nu pierdu deloc timpul pentru a-i atrage atenția vizitatorului asupra principalelor comori ale casei — lămpile cu gaz, împrăștiate peste tot și numeroasele instalații de încălzire cu aer cald.

— Ori de cîte ori ți-o fi dor de casă, zise el, trebuie să vii fără întîrziere aici. Te așezăm comod în fața unui calorifer, sub o lampă mare și luminoasă, și...

— Și imediat îți trece dorul de casă, interveni doamna Tristram.

Soțul o privi descumpănit. Această doamnă avea adesea un ton care scăpa oricărei aprecieri convenabile, iar el era total incapabil să-și dea seama împotriva cui ar putea fi îndreptate săgețile ei. Adevărul e că atmosfera vieții conjugale o cam silise pe doamna Tristram să-și procure satisfacțiile intelectuale, oricît de mărunte s-ar fi dovedit ele, de pe unde se nimerea. Gustul i se deosebea de cel al soțului în multe privințe și, în ciuda faptului că plicticosul amănunt de a fi fost luată în căsătorie de domnul Tristram o obliga la numeroase concesii, trebuie să mărturisim că numitele concesii nu erau învelite întotdeauna în ambalajul cel mai strălucitor. Ele se întemeiau pe vagul proiect de a-și afirma într-o bună zi întreaga personalitate, un țel în întîmpinarea căruia o și pornise de fapt, adunîndu-și resursele, etalîndu-și superioritatea, încercînd, într-un cuvînt, să se pătrundă de adevăratele-i dimensiuni.

Spre a înlătura orice neînțelege, se cuvine să adăugăm neîntîrziat că, dacă în felul acesta își economisea forțele pentru viitor, această economisire nu era totuși legată de ideea vreunei aventuri extraconjugale ; tezaurizarea virtuții nu era calculată să acopere costul unor previzibile cheltuieli din acea excelentă parte a substanței dumisale pe care și-o recunoștea tacit drept energie pasională. Avea o figură dintre cele mai comune și nu-și făcea iluzii cu privire la propria-i înfățișare. Și-o studiase în cele mai mici detalii, își cunoștea defectele și calitățile, se împăcase cu sine. Bineînțeles, lucrul nu se produsese chiar fără zbucium. Pe vremea cînd nu era decît o biată fetișcană chinuită de complexe, își petrecuse ore în șir întorcînd spatele oglinzii și plîngînd de mama focului. Mai tîrziu, din desperare și bravadă, își luase obiceiul de a se proclama singură drept cea mai urîtă dintre femei pentru ca în felul acesta — așa cum inevitabil se întîmplă cînd ai de-a face cu oameni politicoși — să fie contrazisă și asigurată de contrariu. Abia după venirea și stabilirea în Europa începuse să trateze chestiunea ceva mai filozofic. Spiritul ei de observație, exersat intens aici, îi sugeră ideea că funcția socială a femeii de-

curge nu din ceea ce este ea cu adevărat, ci din ceea ce pare a fi și că, în labirintul aparențelor, va putea să-i facă pe alții să-și piardă siguranța de sine numai dacă ea și-o păstrează pe a sa. Întîlnise atîtea femei care plăceau, fără a beneficia de arma frumuseții, încît începu să creadă că-și găsise salvarea. Odată, auzise pe un muzician entuziast, scos din sărite de un cîntăreț talentat dar total neinstruit, declarînd că o voce bună este realmente un obstacol în calea unei interpretări corecte și atunci s-a gîndit că un chip frumos ar putea și el să devină, tot atît de bine, un obstacol în dobîndirea unor maniere alese. Din momentul acela, doamna Tristram își asumă sarcina de a convinge prin grație, aruncînd în luptă o ingeniozitate deloc neglijabilă.

Cît de bine i-ar fi reușit acțiunea, nu sînt în stare să vă spun ; din păcate, și-a întrerupt-o la jumătatea drumului. Scuza invocată a fost lipsa de încurajare din partea celor apropiați. Probabil însă că nici nu avea cu adevărat aptitudini pentru arta de a plăcea ; altfel, și-ar fi urmărit ținta pînă la capăt. În definitiv, nimeni nu-i putea pretinde chiar desăvîrșirea. Se întorsese la armoniile vestimentare, pe care le înțelegea perfect, mulțumindu-se să descuie lacătul eleganței cu acea cheie pe care ți-o dă știința de a produce senzație. Locuia în Paris (pe care se prefăcea că-l detestă) pentru că numai în Paris poți găsi lucruri care să se potrivească exact cu înfățișarea ta. Unde mai pui că, sub o formă sau alta, în afara Parisului era întotdeauna dificil să-ți procuri mănuși cu zece butoni. Cînd rostea invective la adresa acestei capitale a tuturor comodităților și o întrebai unde ar prefera să locuiască, îți dădea un răspuns cu totul neașteptat : în Copenhaga sau în Barcelona, zicea ea, după ce, în cadrul unui tur al Europei, își petrecuse cîteva zile în fiecare dintre aceste orașe. În general, cu volanele și volănașele ei poetice, cu mutrișoara ei inteligentă și urîtă, doamna Tristram era, cînd o cunoșteai mai îndeaproape, o figură ce se cuvenea plasată, în marea galerie a celor gînditori și melancolici undeva aparte. Era timidă din fire și, dacă s-ar fi născut frumoasă, nu s-ar fi expus probabil (satisfăcută de starea ei) nici unui risc. În prezent, era și în-

drăzneață și temătoare, uneori extrem de rezervată cu prietenii și ciudat de expansivă cu străinii. Își privea de sus soțul, mult prea de sus, deoarece avusese completa libertate de a nu se căsători cu el. Fusese îndrăgostită de un bărbat inteligent, care o tratase pînă la urmă fără pic de respect, iar ea se măritase cu un prost, în speranța că personajul cu mintea mai ascuțită, reflectînd asupra chestiunii, va ajunge la concluzia că ea, doamna Tristram, nu avusese nici un fel de considerație față de inteligența lui și că același personaj se legănase în înșelătoare iluzii crezîndu-se iubit. Neliniștită, nemulțumită, visătoare, fără ambiții personale, dar cu o anumită lăcomie și înflăcărare a imaginației, era interesantă tocmai prin această facultate de a-și căuta idealurile la lumina celei mai bizare și mai pîlpîitoare dintre lămpi. Era — atît spre binele cît și spre răul ei — plină de inițiative care nu duceau la nimic, avînd cu toate acestea, din punct de vedere moral, o scînteie din focul sacru.

Lui Newman, indiferent de împrejurări, îi plăcea societatea femeilor, iar acum că se afla scos din elementul său natural și rupt de îndeletnicirile obișnuite, își îndreptă toată atenția, ca o compensație, spre acest domeniu. Se simți foarte atras de doamna Tristram, sentiment la care ea îi răspunse cu franchețe și, după prima lor întîlnire, ajunse să-și petreacă ceasuri în șir în salonul ei. Două, trei oconvorbiri lungi îi făcuseră prieteni la cataramă. Purtarea lui Newman față de femei era deosebită și reclama o oarecare străduință din partea unei doamne ca să descopere că e admirată. Nu avea, în sensul uzual al termenului, nici un fel de galanterie : nici complimente, nici grațiozități, nici discursuri. Îndeajuns de amator, în relațiile cu bărbații, de glume ceva mai deochiate, niciodată nu i se întîmplase să stea pe o canapea alături de o reprezentantă a sexului slab fără să simtă că astfel de situații, asemenea priveliștilor frumoase sau operelor muzicale celebre sau portretelor superbe sau strălucitelor „montări“ din clasici sau chiar asemenea elegantelor „reprezentații“ mortuare, se adresează numai și numai laturii sale serioase. Nu era sfios și, în măsura în care stîngăcia provine dintr-o luptă cu sfiiciunea, nici stîngaci. Grav, atent, docil, adesea tăcut, plutea pur și

simplu într-un soi de extaz al respectului. Emoția aceasta nu era nicidecum teoretică și cu atît mai puțin romantică. La „situația" femeilor nu prea meditase și imaginea unui Președinte în fuste nu-i era familiară, nici din punctul de vedere al simpatiilor și nici din oricare alt punct de vedere. Atitudinea sa nu era decît produsul unei naturi în totul prietenoase, expresie a instinctivei și cu adevărat democraticei sale convingeri că fiecare ins are dreptul la o viață plăcută. Dacă pînă și un cerșetor lățos și neîngrijit avea dreptul la un așternut și la o masă, la un venit oarecare și la vot, bineînțeles că femeile, care-s mai neajutorate decît cel mai neajutorat dintre bărbați și a căror constituție fizică e prin ea însăși un apel la protecție, se cuvenea să fie susținute, sentimental vorbind, pe cheltuiala publică. Pentru realizarea acestui scop, Newman era primul dispus să plătească impozite, cu generozitate firește, pe măsura resurselor sale. În plus, multe dintre legendele și prejudecățile care circulă pe seama femeilor le recepta ca pe niște impresii proaspete și personale ; niciodată nu-și bătuse capul să citească o singură pagină măcar dintr-un roman cavaleresc !

Își petrecea o mare parte din timp ascultînd sfaturile doamnei Tristram, sfaturi pe care, trebuie adăugat, nu i le ceruse niciodată. Ar fi fost incapabil să i le ceară întrucît nu avea nici un fel de percepere a dificultăților și, prin urmare, nici curiozitate pentru mijloacele de înlăturare a lor. Complicata lume pariziană din jur i se părea o treabă cît se poate de simplă. Era, într-adevăr, un spectacol imens, surprinzător, dar acesta nici nu-i înflăcăra imaginația, nici nu-i stîrnea curiozitatea. Stătea cu mîinile în buzunare, privea totul bine dispus, dorea să nu-i scape nimic important, observa o groază de lucruri în amănunt, dar niciodată nu le raporta la sine. „Sfaturile" doamnei Tristram făceau parte din reprezentație, dar și din analiza critică spontană oferită de doamna Tristram pe marginea acestei reprezentații, constituindu-se într-un element mai amuzant decît oricare altul. Flecăreala ei despre *el* îl încînta pentru că părea un fragment din frumoasa ei cultură, fără ca prin asta

să pună vreodată în aplicare ceva din recomandările primite sau măcar să-și mai aducă aminte de ele după ce pleca. Cît despre doamna Tristram, ea și-l însușise pe Newman : era cel mai interesant lucru la care avusese prilejul să se gîndească de multe luni încoace. Dorea să facă ceva pentru el, dar nu prea știa ce. Avea atîtea calități ! Era atît de bogat și puternic, atît de plăcut, prietenos și bine dispus, încît îi ținea imaginația într-o permanentă stare de alarmă. Pentru moment, tot ce putea face era să-l îndrăgească. Îi spuse că, mai presus de toate, e un copil al naturii, însă repetă asta atît de des, încît nu putea fi vorba decît de o expresie de alintare. Îl tîrî după ea, îl prezentă în fața a cincizeci de persoane, extrem de satisfăcută de noua achiziție. Newman accepta orice invitație, dădea mîna cu toată lumea, absolut la nimereală, netulburat și senin. Tom Tristram se plînse de rapacitatea nevestii-si, declarînd că niciodată nu reușește să stea cinci minute încheiate cu prietenul său. Dacă ar fi știut cum vor decurge lucrurile, nici nu i-ar fi trecut prin minte să-l aducă în Avenue d'Iéna.

Cei doi bărbați nu fuseseră niciodată prea apropiați sufletește. Acum, rememorîndu-și mai vechile impresii despre amfitrionul său, Newman nu putea să nu-i dea dreptate doamnei Tristram — care în nici un caz nu i se confesase, dar căreia îi descoperise imediat secretul — și să nu admită că soțul domniei sale găsise, într-un fel sau altul, mijlocul de a fi degenerat, de a fi ajuns un fel de putregai, fără ca prin asta să fi dobîndit însă strălucirea putregaiului. Lumea zicea că e foarte sociabil, dar acest lucru era tot atît de firesc pe cît de firesc e și pentru un burete înmuiat în apă să se dilate. În plus, era o sociabilitate afirmată, în latura ei anecdotică, prea mult pe spinarea acelor presupuși amici care nu se aflau de față pentru a-și apăra interesele. Era răbdător la pocher, infailibil în materie de *cocottes*, atît în privința numelor cît și a celorlalte atribute ale lor, iar comentariile sale savante asupra bucătăriei, ca și considerațiile comparative în legătură cu marii „ani" ai șampaniei se bucurau de autoritatea celui ce are ultimul cuvînt în materie. Apoi, mai era leneș, robit simțurilor, snob, lipsit de ca-

racter. Pe prietenul nostru îl scoteau din sărite aluziile răutăcioase la țara lor de baștină, fiind incapabil să priceapă de unde și pînă unde o asemenea țară, luată ca un tot, a putut să-i cadă greu la stomac domnului Tristram. Este adevărat că Newman nu făcuse niciodată caz de patriotism, însă îl mîhnea să audă vorbindu-se despre Statele Unite ca despre cine știe ce miros urît care ar fi pătruns în nările amicului său, astfel că pînă la urmă luă răspicat apărarea Americii, exact ca și cum s-ar fi aflat la 4 iulie *, proclamînd că orice american care își ponegrește țara merita să fie adus acasă în lanțuri și silit să trăiască la Boston — ceea ce pentru Newman însemna să pună chestiunea în termeni foarte vindicativi. Tristram era un individ făcut parcă anume să fie muștruluit : nu-i purta pică lui Newman și continua să insiste ca acesta să-și încheie serile la Occidental Club. Newman cinase de cîteva ori în Avenue d'Iéna și de fiecare dată, abia ridicați de la masă, stăpînul casei propunea invariabil aceeași grăbită retragere spre numitul stabiliment. Nu mai puțin prompt se dovedea și protestul doamnei Tristram, declarînd că soțul ei desfășoară o perfidie de joasă calitate în încercarea domniei sale de a o supăra.

— A, nu, iubirea mea, răspundea el. Nu încerc asta. Știu cît mă detești cînd se întîmplă să nu-ți fac pe plac.

Dar asemenea relații între soț și soție nu erau deloc pe gustul musafirului, care își dădea seama că cel puțin unul dintre cei doi trebuia să fie foarte nefericit. Știa totuși că nu Tristram era nefericitul. Cum doamnei îi plăcea nespus să-și petreacă serile — era în luna iunie — pe balcon, Newman nu se sfia să declare că, în loc să se ducă la club, ar prefera să stea și el pe balcon. Acesta avea marginea plină de ghivece cu plante frumos mirositoare și-ți oferea posibilitatea, privind în susul străzii largi, să te bucuri de priveliștea Arcului de Triumf îngrămădindu-și nedeslușit sculpturile eroice în lumina stelelor de vară. Uneori, își ținea promisiunea de a-și urma amicul, după o jumătate de oră, la Occidental, iar alteori uita. Doamna Tristram îi punea o groază de întrebări

* 4 iulie 1776 — Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii.

despre el însuși — subiect la care Newman nu strălucea mai deloc. Nefiind ceea ce se numește un „introspectiv", dar înțelegînd că interesul ei e sincer, depunea eforturi aproape desperate să n-o dezamăgească. Îi povesti multe dintre isprăvile pe care le săvîrșise în Vest și o desfătă cu descrieri ale acelei „naturi" al cărei copil și-l imagina ea că este, doamna Tristram fiind ea însăși din Philadelphia și vorbind despre sine, după opt ani petrecuți la Paris, ca despre o orientală moleșită. Însă, de fiecare dată, eroul povestirii era altă persoană, deși nu întotdeauna și sub nici o formă spre avantajul său, adevăratele stări sufletești ale lui Newman fiind consemnate doar în trecere și cu multă zgîrcenie. Doamna Tristram manifesta o dorință specială să afle dacă fusese vreodată îndrăgostit — cu seriozitate, cu pasiune ! — și, nereușind să se dumirească defel din cuvintele lui evazive, pînă la urmă îl întrebă de-a dreptul. El ezită puțin și, în sfîrșit, răspunse :

— La naiba, nu !

Ea declară că e încîntată să audă asta, deoarece îi confirmă convingerea intimă că Newman e un bărbat lipsit de sentimente adevărate.

— Așa o fi ? întrebă el cu multă gravitate. Dar cum recunoști un bărbat cu sentimente adevărate ?

— Nu mă pot lămuri, zise doamna Tristram, dacă ești foarte naiv sau foarte profund.

— Sînt foarte profund. Asta-i sigur.

— Am impresia că dacă ți-aș spune, cu o anumită intenție, că ești la fel de rece ca un pește, m-ai crede fără să crîcnești măcar.

— Cu o anumită intenție ? repetă ca un ecou Newman. Ei bine, încearcă și-ai să vezi.

— M-ai crede, dar nu ți-ar păsa, spuse doamna Tristram.

— Ai pus problema absolut greșit. Mi-ar păsa imens, însă nu te-aș crede. Adevărul e că n-am avut niciodată timp să „simt" lucrurile prea grozav. A trebuit să le *înfăptuiesc*, a trebuit să-i fac pe ceilalți să mă simtă.

— Oh, îmi imaginez chiar că uneori ai putut să faci asta înfiorător de bine.

— Da, în privința aceasta nu încape îndoială.

— Și mai cred că atunci cînd te înfurii nu e deloc plăcut.

— Ah, nu trebuie să mă înfurii ca să-mi duc treburile la bun sfîrșit.

— Nu te văd, totuși, purtîndu-te întotdeauna ca acum. Într-un fel sau altul, trebuie să existe *ceva* în spatele măștii, în interiorul dumitale. Să devii mai dur sau mai blînd. Să fii mai nemulțumit... sau mai mulțumit.

— Știi, un om cu o oarecare judecată nu-și riscă afacerile numai și numai ca să se înfurie, și, de fapt, a trecut atîta vreme de cînd n-am mai fost nemulțumit, că am uitat de-a binelea cum e.

— Nu cred că nu ești niciodată furios. Un bărbat *trebuie* să fie furios din cînd în cînd, iar dumneata nu ești nici destul de bun și nici destul de rău ca să-ți păstrezi în permanență echilibrul.

— Probabil că o dată la cinci ani mi se mai întîmplă și mie să-mi pierd calmul.

— În acest caz, ți se împlinește sorocul, zise amfitrioana. Nici n-or să treacă șase luni și o să te văd într-o dezlănțuire magnifică.

— Ai de gînd să mă împingi la una ca asta?

— Nu mi-ar părea rău. Tratezi lucrurile cu prea multă răceală. Absolut exasperant. Și pe urmă ești prea fericit. Ai ceea ce reprezintă probabil lucrul cel mai agreabil din lume — conștiința de a-ți fi cumpărat plăcerea cu anticipație, de a ți-o fi plătit dinainte. Nu ai o zi a socotelilor cu care urmează să dai ochii și s-o înfrunți. Socotelile dumitale sînt terminate.

— Mda, cred că-s fericit, spuse Newman pe un ton oarecum meditativ.

— Te-ai bucurat de un succes odios!

— Succes deplin în exploatările de cupru, rememoră el, dar nu prea grozav în alte afaceri miniere. Ca să nu mai vorbesc de petrol unde a trebuit să mă mulțumesc cu un loc de pe la coadă.

— E foarte neplăcut să afli cum și-au cîștigat americanii banii, oftă partenera sa. În orice caz, acum ai lumea întreagă în față. Nu-ți rămîne decît s-o savurezi.

— Oh, presupun că totul e în ordine. Numai că am cam obosit s-o văd cum se tot azvîrle asupra mea. Dealtfel, există cîteva piedici. Nu mă ridic pînă la propriul meu standard de cultură.

— Nimeni nu așteaptă asta de la dumneata, răspunse doamna Tristram. În plus, te și ridici, adăugă ea numaidecît. *Ești* la înălțime !

— Chiar dacă nu sînt, zise Newman, am de gînd să-mi petrec frumos timpul. Bag de seamă că pe măsură ce călătoresc învăț și eu anumite lucruri și nu văd de ce n-aș învăța și mai multe. Simt ceva aici sub coaste, adăugă el după o clipă, ceva ce nu pot să explic — un fel de nostalgie, o dorință să-mi întind pînzele și să-mi iau zborul.

— Bravo ! exclamă doamna Tristram. Asta-i ceea ce voiam să aud de la dumneata. Ești marele sălbatic din Vest, care, cu inocența și vitalitatea lui, face un pas înainte, se uită o clipă uimit la lumea asta ticăloasă și nenorocită și învechită, ca pe urmă să se năpustească de-a dreptul asupra ei.

— Ei nu, protestă Newman, nici pomeneală de așa ceva. Nici măcar un sălbatic autentic nu reușesc să fiu. Sînt foarte departe de *asta*. Am văzut sălbatici autentici și știu cum sînt.

— Nu vreau să spun că ai fi chiar un șef de trib comanș sau că ai purta coif de pene și fîșii de pînză în jurul șoldurilor. Există nuanțe.

— Dacă nu am ritualurile unei civilizații vechi și avansate, continuă Newman, am instinctele ei, le am cu adevărat. Sînt sigur de asta. Dacă nu crezi, mi-ar plăcea să ți-o dovedesc.

Doamna Tristram rămase un moment pe gînduri :

— Și mie mi-ar plăcea să mi-o dovedești, zise ea în cele din urmă. Mi-ar plăcea să te pun la încercare.

— Perfect, răspunse Newman, pune-mă !

— *Vous ne doutez de rien !* * îi explică interlocutoarea lui.

— Oh, insistă el, am o părere foarte bună despre mine însumi.

* Nu te temi de nimic (în fr. în text).

— Ei da, aș vrea să te pot pune la încercare. Dă-mi un răgaz și-o voi face.

Și doamna Tristram rămase tăcută un moment, ca și cum ar fi dorit să-și țină chiar atunci, pe loc, promisiunea. În seara aceea nu arătă prin nimic însă că ar fi găsit încercarea la care să-l supună, dar, în timp ce Newman se ridica să-și ia rămas bun, trecu brusc, căci era foarte predispusă la asemenea schimbări, de la tonul de persiflare inventivă și plină de duh la cel aproape sfios, de simpatie.

— Serios vorbind, spuse ea, eu cred în dumneata, domnule Newman. Dumneata măgulești patriotismul meu latent.

— Latent ?...

— Adînc, în sufletul meu, vulturul scoate țipete puternice și simt cum își zburlește penele mai mult în inimă decît în capul meu. Ar dura prea mult ca să-ți explic și probabil că nici n-ai înțelege. Dealtminteri, ai putea să consideri asta — într-adevăr ai putea s-o consideri — drept o declarație. Și totuși nu are nici o legătură cu dumneata ca persoană. Chestiunea se referă la ce reprezinți dumneata aproape inconștient. Din fericire, nu-ți dai seama de tot ceea ce reprezinți ; dacă ți-ai da seama, vanitatea dumitale ar lua proporții insuportabile.

Pe urmă, în timp ce Newman se întreba ce mare lucru o fi reprezentînd el în ochii acestei doamne, adăugă :

— Iartă-mă pentru sporovăiala asta sîcîitoare și uită-mi sfaturile. E prostesc din partea mea să mă aventurez să-ți explic ce ai de făcut. Cînd o să te afli în vreo încurcătură, să procedezi cum o să ți se pară dumitale mai potrivit și o să te descurci de minune. Cînd o să ai dificultăți, să hotărăști singur. Numai să ai grijă să rămîi dumneata însuți.

— O să-mi amintesc fiecare cuvînt pe care mi l-ai spus, o asigură el. Există atîtea întorsături și întortocheli pe aici, atîtea forme și ceremonii...

— Forme și ceremonii. Bineînțeles că la ele mă refer.

— Ah, dar nu vreau să nu țin seama de ele, declară Newman. N-am și eu același drept ca oricare altul ? Nu

mă sperie și nu trebuie să-mi ceri să le ignor. Vreau să știu totul despre ele.

— Nici nu voiam să spun asta. Mă gîndesc însă că trebuie să le tratezi în felul care îți este propriu. Să-ți rezolvi problemele, oricît de delicate ar fi ele, conform judecății dumitale. Să tai sau să dezlegi nodul, după cum ți-e voia.

— Oh, replică el, dacă măcar ar exista vreun nod mai sănătos — căci toate astea de pe aici par noduri de panglici — l-aș smulge pur și simplu și aș termina-o cu el!

Data următoare cînd fu poftit să cineze în Avenue d'Iéna era într-o duminică, o zi în care domnul Tristram renunță să mai amestece cărțile de joc, astfel că seara îi găsi pe toți trei pe balcon. Conversația se învîrti în jurul multor lucruri, pentru ca pînă la urmă doamna Tristram să observe că ar fi într-adevăr timpul ca Newman să-și găsească o nevastă.

— Auzi la ea! Are *toupet!* exclamă domnul Tristram, care întotdeauna duminica seara era cam țîfnos.

— Presupun că n-ai luat hotărîrea să rămîi toată viața celibatar, continuă doamna Tristram.

— Ferească Dumnezeu! protestă Newman. Doresc din toată inima să mă însor.

— E o greșeală foarte la îndemînă, zise Tristam, și cînd ai făcut-o nu mai ai încotro.

— Atunci, urmă soția lui, presupun că nu ai de gînd să aștepți pînă împlinești cincizeci de ani.

— Dimpotrivă, aproape că-s indecent de grăbit.

— Nu s-ar zice. Aștepți cumva să-ți cadă la picioare vreo doamnă și să te ceară în căsătorie?

— Nu, sînt gata pregătit să-i fac singur propunerea. Adevărul e că mă gîndesc mai tot timpul la asta.

— Spune-mi și mie cîte ceva din gîndurile dumitale.

— Știi, răspunse încetișor Newman, vreau să mă însor cu cineva *cît se poate de bine.*

— „Bine“ în ce sens?

— În toate sensurile. Va fi greu să-mi găsesc ceva pe măsură.

— Nu trebuie să uiți că cea mai frumoasă fată din lume, cum spune un proverb franțuzesc, nu poate să-ți dea decît ceea ce are !

— De vreme ce mă întrebi, zise Newman, hai să fiu sincer. Doresc din tot sufletul să mă căsătoresc. Recunosc de la bun început că mi-a sosit timpul : nici n-o să-mi dau seama bine și-o să mă trezesc că am patruzeci și cinci de ani. Apoi mă simt singur și vreau cu tot dinadinsul să-mi găsesc o tovarășă de viață. Există lucruri pentru realizarea cărora am nevoie de un sprijin. Dar, dacă mă căsătoresc acum, atîta vreme cît n-am făcut-o în mare grabă la douăzeci de ani, înțelegi, trebuie să deschid bine ochii. Vreau să procedez foarte temeinic. Nu numai că nu vreau să greșesc, dar vreau să dau o lovitură grozavă. Vreau să aleg o perlă veritabilă. M-am gîndit enorm la asta.

— Probabil că te gîndești prea mult. Cel mai nimerit lucru e să te îndrăgostești pur și simplu.

— Cînd voi găsi femeia care să mă mulțumească, voi fi la înălțimea situației. Soția mea va fi și ea la fel de mulțumită.

— Începutul e într-adevăr impresionant, spuse doamna Tristram. E o șansă pentru „perlele veritabile" !

— Nu joci cinstit, izbucni numaidecît Newman. Îl împingi pe om să se destăinuie, îi adormi vigilența și pe urmă îl iei peste picior.

— Te asigur, răspunse ea, că sînt foarte serioasă. Ca să ți-o dovedesc,îți fac o propunere. Nu ți-ar conveni, cum se zice pe aici, să te însor eu ?

— Să-mi cauți o nevastă ?

— E ca și găsită. Nu mai rămîne decît să vă prezint unul altuia.

— Ei nu, interveni Tristram, nu ținem un *bureau de placement*. O să creadă acum că vrei să-ți plătească și comision.

— Prezintă-mă unei femei care să corespundă concepției mele, declară Newman, și mă căsătoresc chiar mîine.

— Ai un fel ciudat de a vorbi și nu te prea înțeleg. Nu mi-am închipuit că ai putea să fii atît de calculat.

Newman rămase o clipă tăcut.

— Ei bine, îmi doresc o femeie excepțională. Țin la asta. E un lucru pe care mi-l pot permite și dacă există o cît de mică posibilitate să-l obțin sînt hotărît să nu pierd ocazia. Pentru ce altceva am trudit și m-am zbătut toți anii ăștia? Am reușit în viață, iar acum ce să fac cu reușita? După părerea mea, pentru ca totul să fie în ordine, ar trebui ca pe grămada aia de bani pe care am adunat-o să troneze o ființă încîntătoare, ca o statuie splendidă în vîrful unui monument impunător. O femeie pe cît de frumoasă, pe atît de bună și cu o inteligență pe măsura bunătății. Pot să-i ofer soției mele multe lucruri, așa că nu mi-e teamă să-i cer și eu cîte ceva în schimb. Va avea tot ce-și poate dori o femeie. Nu m-ar deranja să fie chiar mai înzestrată ca mine, mai deșteaptă, mai spirituală. Cu atît mai bine! Într-un cuvînt, vreau cel mai reușit articol de pe piață.

— De ce naiba nu mi-oi fi spus tu asta de la bun început? întrebă Tristam. Și eu care m-am chinuit atîta să-ți fiu pe plac...

— Foarte interesant, zise doamna Tristram. Îmi place să văd un bărbat care știe ce vrea.

— Știu de multă vreme, urmă Newman. Am ajuns destul de repede la concluzia că o ființă superioară care să-ți aparțină în întregime este cea mai mare avere pe lume. Este victoria cea mai strălucită asupra împrejurărilor. Cînd spun superioară, înțeleg superioară de la un capăt la celălalt — crescută ca o raritate și recunoscută ca atare. E un lucru la care orice bărbat are dreptul să aspire. Îl poate obține dacă *e în stare* să-l obțină. Nu trebuie să fie născut cu niște calități anume. N-are nevoie să fie decît... ei, da, ceea ce *este* el cu adevărat. Pe urmă trebuie doar să-și folosească voința și exact atîta deșteptăciune cîtă are și să intre în luptă.

— Ceea ce mă uluiește, observă doamna Tristram, e că pentru dumneata căsătoria e o chestiune mai degrabă de vanitate decît de sentiment.

— Dacă lumea o să-mi admire nevasta, admise Newman, indiscutabil că o să socotesc asta drept o dovadă a succesului meu.

— Și să mai vorbești de modestia bărbaților! exclamă doamna Tristram.

— Nimeni însă n-o s-o admire atît de mult ca mine.

— În materie de grandoare ai, într-adevăr, fantezie.

Newman ezită, de parcă i-ar fi fost teamă de batjocura ei, însă continuă, repetîndu-și formula lui seacă:

— Vreau tot ce există mai bun.

— Și presupun că ai căutat, nu glumă!

— Mai mult sau mai puțin, după împrejurări.

— Și n-ai găsit nimic care să te tenteze?

— Nu, răspunse oarecum în silă Newman. Trebuie să recunosc cinstit că n-am găsit nimic care să corespundă idealului meu.

— Dumneata îmi amintești de eroii poeților romantici francezi, de Rolla și Fortunio * și de toți ceilalți domni nesățioși pentru care nimic de pe lumea asta nu era îndeajuns de nobil. Văd însă că vorbești serios și *mi-ar plăcea* să te ajut, încheie doamna Tristram.

— Pe cine dracu vrei tu să-i bagi pe gît, dragă? întrebă soțul. Cunoaștem o mulțime de fete drăguțe, slavă domnului, dar nici una care să poată fi descrisă în lumina *aia* formidabilă.

— Ai avea ceva împotriva unei străine? continuă doamna Tristram, adresîndu-se prietenului lor, care-și împinsese scaunul pe spate și, cu picioarele sprijinite de una din barele grilajului de la balcon, stătea și se uita la stele.

— Sper că n-ai de gînd să-l însori cu o irlandeză, zise Tristram.

Newman rămase gînditor.

— Numai pentru că-i străină, nu. N-am nici un fel de prejudecăți.

— Iubite amice, dar ești mult prea încrezător! exclamă Tristram. Habar n-ai ce specimene îngrozitoare sînt străinele astea, mai ales cele crescute, cum zici tu, pentru uzul milionarilor. Cum ți-ar plăcea o circaziană de lux, cu un pumnal pitit în șalvari?

* Personaje ale lui Alfred de Musset.

Newman se lovi energic cu palma peste genunchi :

— Poate să fie și patagoneză. Dacă-mi place, mă-nsor.

— Ar fi mai bine să ne limităm la Europa, spuse doamna Tristram. Așadar, singura problemă e ca tînăra să corespundă impresionantului dumitale model ?

— Să vezi că-ți propune o guvernantă, mîrîi Tristram. O ființă profund neînțeleasă...

— Bineînțeles, își continuă Newman gîndul, în situația în care celelalte însușiri ar fi de aceeași valoare, n-am să neg că cel mai mult mi-ar surîde o compatrioată. Am vorbi aceeași limbă, ceea ce este un avantaj. Totuși nu mi-e teamă nici de o străină, dacă, firește, e vorba de o femeie superioară. Pe lîngă asta, ideea de a mă căsători în Europa mai că-mi place. Îți lărgește posibilitățile de alegere. Cînd ai de unde alege, ai toate șansele ca alegerea să fie bună.

— Sardanapal ! gemu Tristram.

— Ai nimerit unde trebuie, rosti amfitrioana după o scurtă pauză. Se întîmplă ca printre prietenele mele să se numere și cea mai minunată făptură din lume. Nici mai mult, nici mai puțin. Nu zic o persoană foarte atrăgătoare sau o femeie absolut vrednică de stimă sau o foarte mare frumusețe, ci pur și simplu cea mai minunată făptură din lume.

— În cazul ăsta, strigă Tristram, mă văd silit să ți-o spun că pînă acum n-ai scos o vorbă despre ea. Nu cumva ți-o fi fost frică de *mine* ?

— Ai cunoscut-o, răspunse nevastă-sa, însă tu n-ai nici un fel de sensibilitate pentru calitățile pe care le are Claire.

— Ah, o cheamă Claire ? Mă las păgubaș.

— Prietena dumitale dorește să se mărite ? întrebă Newman.

— Nicidecum. Depinde de dumneata s-o convingi. Nu va fi ușor. A avut un soț, iar acesta i-a lăsat o părere proastă despre întreaga categorie.

— Oh, atunci e văduvă ?

— Te-ai și speriat ? La optsprezece ani a fost căsătorită de părinți, după obiceiul franțuzesc, cu un bărbat care prezenta avantajele bogăției, dar antipatic, detes-

tabil din alte puncte de vedere și cu mult prea bătrîn pentru ea. A avut totuși discreția de a muri la timp, iar acum Claire are douăzeci și opt de ani.

— Așadar e franțuzoaică ?

— Franțuzoaică după tată, englezoaică după mamă. De fapt, mai mult englezoaică decît franțuzoaică, vorbind engleza tot atît de bine ca dumneata sau ca mine, ba chiar mult mai bine. Aparține, cum se zice pe aici, protipendadei. Familia ei, și dintr-o parte și din cealaltă, e de o vechime fabuloasă, maică-sa fiind fiica unui pair catolic din Anglia. Tatăl ei a murit și de cînd a rămas văduvă locuiește împreună cu maică-sa și cu un frate căsătorit. Mai are un frate, mai mic, care, după părerea mea, e destul de amuzant, dar, altfel, absolut imposibil. Au o casă veche pe Rue de l'Université, însă averea lor e mică și, din motive economice, fac menaj comun. Cînd nu împlinisem încă cincisprezece ani, în timp ce tatăl meu făcea turul Europei, am fost băgată aici la o mănăstire de maici, pentru a-mi desăvîrși educația. A fost o prostie, care mi-a oferit însă posibilitatea s-o cunosc pe Claire de Bellegarde. Era mai mică decît mine, totuși am devenit prietene apropiate. Am îndrăgit-o enorm, iar ea nu prea a avut cum să răspundă în același fel adorației mele. O țineau așa de strîns în frîu, că atunci cînd am părăsit mănăstirea a trebuit să renunțe la mine. Pentru ea, nu eram din *le monde*. Nici acum nu sînt, dar cîteodată ne mai întîlnim. E o lume cumplită acel *le monde* al ei ! Toți cățărați pe picioroange la un kilometru înălțime și cu pedigree-uri la fel de lungi. Crema vechii nobilimi. Ai auzit vreodată de un asemenea monstru preistoric cum ar fi un legitimist sau un ultramontan ? Du-te într-o după-amiază la Madame de Cintré, la five o'clock și vei vedea în salonul ei specimenele cele mai bine conservate. Spun du-te, dar nimeni nu este admis — în intimitate — dacă nu poate să-și justifice bine prezența sub forma unui arbore genealogic.

— Și aceasta e doamna cu care-mi propui să mă căsătoresc ? întrebă Newman. O doamnă de care nici măcar nu pot să mă apropii ?

— Dar chiar acum spuneai că nu admiţi nici un obstacol care ar putea să te facă să dai înapoi.

Newman se uită un timp la doamna Tristram, mîngîindu-şi mustaţa.

— E o foarte mare frumuseţe ? se interesă el.

Ea se codi puţin :

— Nu.

— Atunci n-are nici un rost...

— Nu e „o foarte mare frumuseţe“, dar e foarte, foarte frumoasă. Sînt două lucruri total diferite. O frumuseţe nu are nici un defect ca înfăţişare ; înfăţişarea unei femei frumoase poate avea defecte, care nu fac însă decît să-i adîncească farmecul.

— Acum mi-o amintesc pe Madame de Cintré, zise Tristram. Ştearsă şi plicticoasă ca o pagină de caligrafie — o-uri perfect rotunde şi linii drepte puţin înclinate. Tocmai se înclină spre *noi*. Un bărbat cu apetitul tău o înghite fără să-i simtă gustul.

— Ca să explice cît de puţin credit îi acordă *el*, soţul meu o descrie destul de bine, completă doamna Tristram.

— E bună, e deşteaptă ? întrebă Newman.

— E desăvîrşită ! Mai mult n-am ce spune. Cînd te apuci să lauzi o persoană faţă de o alta care urmează să o cunoască a intra în detalii înseamnă lipsă de tact. Nu vreau să exagerez, pur şi simplu ţi-o recomand. Dintre toate femeile pe care le cunosc, ea rămîne unică. E dintr-un aluat deosebit.

— Mi-ar plăcea s-o văd, spuse Newman cu simplitate.

— Voi încerca să aranjez asta. Singura cale ar fi să o invit la cină. Pînă acum n-am invitat-o niciodată şi nu sînt sigură că o să poată veni. Bătrîna feudală, marchiza mamă, îşi struneşte familia cu o mînă de fier, iar fiică-si nu-i permite să aibă alţi prieteni în afară de cei pe care i-i alege ea, dîndu-i să facă vizite doar într-un anumit cerc sacru. Dar pot să încerc.

În acest moment, doamna Tristram fu întreruptă ; un servitor apăru în balcon şi o anunţă că are oaspeţi în salon. Odată plecată să-şi întîmpine prietenii, Tom Tristram se apropie de musafirul său :

— Nu te băga în *asta,* băiete, zise el, pufăindu-și ultimele fumuri din țigară. Nu merită.

Newman îl măsură cu privirea, atent, dintr-o parte :

— Nu prea împărtășești entuziasmul nevesti-ti, nu ?

— Cred, pur și simplu, că Madame de Cintré e o păpușă mare și ștearsă și că mai e și arogantă pe deasupra.

— E chiar așa de arogantă ?

— Se uită la tine de parcă ai fi o scamă.

— Așadar e mîndră ?

— Mîndră ? Cum nu se poate mai mîndră.

— Și nu e frumoasă ?

Tristram ridică din umeri.

— Pe mine mă lasă indiferent. E rece ca o sobă de porțelan și cam tot pe atît de expresivă. Dar trebuie să intru în casă și să-mi întrețin oaspeții.

Se scurse o bună bucată de vreme pînă ce Newman să-și urmeze prietenii în salon. Cînd, în cele din urmă, se duse la ei, nu zăbovi decît puțin timp, cîteva momente în care rămase absolut tăcut, ascultînd flecăreala unei cucoane căreia îi fusese prezentat de doamna Tristram și care îl ferici, fără să-și tragă măcar respirația, cu întreaga forță a unui glas extraordinar de pițigăiat. Newman nu putu decît să se uite uimit la ea și să-i suporte perorația. Imediat după asta, se duse să-și ia rămas bun de la amfitrioană.

— Cine e cucoana aia ?

— Domnișoara Dora Finch. Cum îți place ?

— Exact cum îmi place gongul care anunță ora mesei. E bună ca semnal de alarmă.

— Și trece drept o femeie atît de plăcută ! Categoric ai idei, spuse doamna Tristram.

Newman șovăi puțin, dar pînă la urmă zise :

— Nu uita de prietena dumitale, doamna din lumea ălora cu morgă. Convinge-o să vină și ține-mă la curent.

Și cu aceasta, plecă.

Reveni cîteva zile mai tîrziu, într-o după-amiază. O găsi pe doamna Tristram în salon, întreținîndu-se cu un musafir, o femeie tînără, drăguță, îmbrăcată în alb. Amîndouă se ridicaseră în picioare și era limpede că vizita-

toarea tocmai își lua rămas bun. Cînd Newman se apropie de ele, recepționă din partea doamnei Tristram, care se întorsese spre partenera ei, o privire încărcată de cea mai vie semnificație, pe care totuși nu fu în stare s-o interpreteze imediat.

— Dînsul e un bun prieten de-al nostru, domnul Christopher Newman. I-am vorbit despre tine și ține foarte mult să te cunoască. Dacă ai fi acceptat să iei masa cu noi, i-aș fi putut împlini dorința.

Necunoscuta își arătă fața luminată de un zîmbet potolit și amabil. Newman nu se simțea încurcat, pentru că inconștienta sa stăpînire de sine era nelimitată; dar, cum își dădu seama că aceasta era mîndra și frumoasa Madame de Cintré, cea mai superbă creatură din lume, perfecțiunea promisă, idealul propus, fu cuprins de un impuls necontrolat de a-și mobiliza toate resursele intelectuale. Ușor preocupat de propria-i reacție, avu revelația unui minunat chip prelung și a unor ochi a căror privire era, în egală măsură, intensă și blîndă.

— Aș fi fost deosebit de încîntată, zise Madame de Cintré. Din nefericire, cum tocmai îi explicam doamnei Tristram, săptămîna viitoare plec la țară.

Newman făcu o plecăciune solemnă :

— Îmi pare foarte, foarte rău.

— La Paris începe să fie insuportabil de cald, adăugă Madame de Cintré, apucînd mîna prietenei sale pentru a-și lua încă o dată la revedere.

Doamna Tristram, care părea să fi purces la o hotărîre neașteptată și întrucîtva riscantă, zîmbi cu ceva mai multă veselie, așa cum fac femeile cînd devin mai zeloase.

— Vreau ca domnul Newman să te cunoască, zise ea, înclinîndu-și capul într-o parte și uitîndu-se la panglicile de la boneta doamnei de Cintré.

Christopher Newman aștepta într-o tăcere plină de gravitate ; perspicacitatea sa înnăscută îl punea în gardă. Doamna Tristram era decisă să-și determine prietena să-i adreseze un cuvînt de încurajare care să reprezinte ceva mai mult decît una din obișnuitele formule de politețe. Iar dacă în această acțiune era împinsă de caritate, atunci era vorba de caritatea care își află resorturile în

propria-i mîndrie. Madame de Cintré rămînea în continuare scumpa ei Claire și obiect al admirației, dar Madame de Cintré socotise că-i este imposibil să cineze cu ea, și Madame de Cintré trebuia acum să fie constrînsă, cu blîndețe, să-și plătească tributul față de doamna Tristram.

— Mi-ar face mare plăcere, răspunse ea uitîndu-se la doamna Tristram.

— Venind de la Madame de Cintré, exclamă aceasta, o asemenea afirmație spune foarte mult !

— Vă sînt foarte îndatorat, zise Newman. Doamna Tristram poate vorbi pentru mine mai bine decît sînt în stare s-o fac eu.

Madame de Cintré își îndreptă încă o dată spre el strălucirea catifelată a ochilor :

— Rămîneți mai mult timp la Paris ?

— Îl vom reține noi, zise doamna Tristram.

— Pînă una alta, mă reții pe *mine !*

Și Madame de Cintré își retrase mîna, gata să plece.

— O clipă numai, insistă doamna Tristram.

Din nou Madame de Cintré se uită la Newman, de data aceasta fără urmă de zîmbet. Privirea ei zăbovi puțin :

— Vreți să veniți să-mi faceți o vizită ?

La aceasta, doamna Tristram o sărută, Newman îi mulțumi ceremonios pentru invitație, iar ea plecă. Amfitrioana o conduse spre ieșire, lăsîndu-l o clipă singur pe Newman. Se întoarse imediat, fluturîndu-și mîinile strîns, într-un gest de felicitare.

— A fost o întîmplare norocoasă. Venise să refuze invitația. Ai obținut pe loc victoria făcînd-o să te invite la ea, după numai trei minute.

— Dumneata ai obținut victoria, spuse Newman. Dar nu cred că e cazul s-o supraapreciezi.

Doamna Tristram făcu ochii mari.

— Ce vrei să spui ?

— Nu mi-a lăsat impresia c-ar fi chiar atît de trufașă. Aș zice că-i destul de timidă.

— Aș zice că *dumneata* ești destul de profund ! Dar despre înfățișarea ei ce părere ai ?

— Cred că-mi place înfățișarea ei, răspunse Newman.

— Nici nu se putea altfel ! Pot să cred, la rîndul meu, că te vei duce s-o vizitezi ?

— Mîine ! strigă Newman.

— Nu, nu mîine, poimîine. Asta înseamnă duminică. Ea pleacă din Paris luni. Dacă nu o vei întîlni, cel puțin va fi un început.

Și îi dădu adresa doamnei de Cintré.

Spre sfîrșitul unei după-amieze de vară, Christopher Newman trecu Sena și o luă pe străzile acelea cenușii și tăcute din foburgul Saint Germain ale cărui locuințe prezintă lumii din afara lor o față la fel de impasibilă și de sugestivă pentru excesiva izolare a celor din interior ca oarbele ziduri ale seraiurilor orientale. Era, după părerea lui Newman, un mod pervers de a trăi, cu adevărat „josnic“ din partea bogătașilor. Idealul său de grandoare presupunea o fațadă splendidă, care să-și împrăștie strălucirea și în afară, iradiind ospitalitate. Casa spre care fusese îndrumat avea o poartă vopsită într-o culoare întunecată, acoperită de praf și care se deschise imediat ce sună. Pătrunse astfel într-o curte largă, presărată cu prundiș, străjuită pe trei laturi de ferestre închise. Intrarea, cu fața la stradă și prevăzută cu trei trepte, era dominată de o marchiză asemănătoare unui cort. Locul, aflat într-o obscuritate aproape totală, se potrivea întocmai cu noțiunea lui Newman despre cum trebuie să arate o mănăstire. Portăreasa nu știa dacă Madame de Cintré primește musafiri ; ar fi bine ca monsieur să se adreseze la ușa din fund. Traversă curtea. Așezat pe scările porticului, un bărbat cu capul descoperit se juca alene cu un prepelicar superb. La apropierea lui Newman, se ridică și, punînd mîna pe șnurul clopoțelului de la intrare, spuse aproape prietenos, în englezește, că îi este rușine ca un vizitator să fie lăsat să aștepte ; servitorii erau împrăștiați pe undeva, el însuși sunase și nu știa ce naiba se întîmplă cu ei. Acest gentleman era tînăr, engleza lui excelentă, tonul degajat. Newman rosti numele doamnei de Cintré.

— Îndrăznesc să spun, zise tînărul, că sora mea va fi gata să vă primească. Intrați, și dacă îmi veți da cartea dumneavoastră de vizită, i-o voi duce chiar eu.

În toată aventura de față, Newman fusese urmărit de un sentiment pe care îl voi numi nu de sfidare — o înclinație fie spre atac, fie spre apărare, ambele putîndu-se dovedi folositoare — ci mai degrabă de suspiciune meditativă, în ciuda aparenței de îndrăzneală și bună dispoziție. Rămînînd în picioare sub portic, scoase din buzunar o carte de vizită, pe care, sub numele său, scrisese cuvintele „San Francisco" și, în timp ce i-o prezentă, se uită prudent la interlocutor. Privirea îi fu imediat liniștită. Chipul tînărului îi plăcu. Semăna foarte bine cu cel al doamnei de Cintré al cărei frate reieșea limpede că este. La rîndul său, tînărul purcese și el la o rapidă cercetare a persoanei lui Newman. Luase cartea de vizită și tocmai era pe punctul de a intra cu ea în casă, cînd, în prag, apăru o altă persoană — un bărbat mai în vîrstă, cu o frumoasă ținută, îmbrăcat în haine de seară. Îl privi stăruitor pe Newman, iar Newman îi întoarse aceeași privire examinatoare.

— Pentru Madame de Cintré, explică bărbatul mai tînăr, drept prezentare a vizitatorului.

Celălalt îi luă cartea de vizită din mînă, o citi cu susținută concentrare, îl măsură din nou pe Newman din cap pînă-n picioare, ezită un moment, apoi cu un ton grav, totuși politicos, zise :

— Madame de Cintré nu este acasă.

Bărbatul mai tînăr avu un gest de dezamăgire și se întoarse spre Newman :

— Îmi pare foarte rău, domnule.

Newman înclină prietenește din cap, pentru a-i arăta că nu-i poartă nici un fel de pică, și făcu cale întoarsă. Lîngă ghereta portarului, se opri ; cei doi încă mai stăteau sub portic.

— Cine e domnule cu cîinele ? o întrebă în puțina lui franțuzească pe bătrîna care apăru iarăși la vedere.

— *E monsieur le Conte.*

— Și celălalt ?

— *Monsieur la Marquis.*

— Marchiz ? spuse Christopher în engleză, limbă pe care, din fericire, bătrîna n-o înțelegea. Oh, în acest caz nu e majordomul !

IV

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ, MAI ÎNAINTE ca Newman să se fi îmbrăcat, în apartamentul său fu introdus un bătrînel, urmat de un tînăr în bluză de lucru care ducea un tablou cu o ramă strălucitoare. În agitația Parisului, Newman uitase de monsieur Nioche și de rafinata lui fiică, dar vizita aceasta era un mod eficace de a și-i reaminti.

— Mi-a fost teamă că ați renunțat la serviciile mele, domnule, mărturisi monsieur Nioche după nesfîrșite scuze și saluturi. V-am făcut să așteptați atîtea zile ! Ne-ați acuzat, probabil, de lipsă de respectabilitate, de rea credință, ce știu eu ? Dar, în sfîrșit, iată-mă ! Și iată și drăgălașa „Madonă". Pune-o pe un scaun, amice, la lumină bună, ca monsieur s-o poată admira.

Adresîndu-se astfel însoțiorului, monsieur Nioche îl ajută să așeze opera de artă.

Tabloul fusese dat cu un strat de lac, gros de un deget, iar rama, complicat ornamentată, avea cel puțin un picior lățime. Lucea și sclipea în lumina dimineții, apărînd, în ochii lui Newman, surprinzător de frumos și de prețios. Se gîndi la el ca la o achiziție foarte reușită și se simți mîndru de a-l fi dobîndit. În timp ce continua să se îmbrace, îl măsură satisfăcut cu privirea, iar monsieur Nioche, care-și concediase ajutorul, se învîrtea prin jur, zîmbind și frecîndu-și mîinile.

— Are o *finesse* extraordinară, se pronunță el, cu un aer de cunoscător. Uite, și aici și acolo, niște nuanțe uluitoare. Probabil că le remarcați, domnule. În timp ce veneam pe Bulevard a atras atenția tuturor. Pe urmă, gradația tonurilor ! Asta înseamnă într-adevăr să știi să

pictezi. Nu o spun pentru că îi sînt tată, domnule, dar ca om de gust, care se adresează altui om de gust, nu mă pot împiedica să observ că ați pus mîna pe un obiect de preț. E dureros să creezi asemenea lucruri și să trebuiască să te desparți de ele. Numai dacă veniturile noastre ne-ar permite luxul de a-l păstra ! La drept vorbind, domnule, pot spune — și monsieur Nioche arătă o veselie ușor insinuantă — într-adevăr pot spune că vă invidiez pentru privilegiul dumneavoastră. Vedeți, adăugă el după o clipă, ne-am luat libertatea de a vă oferi o ramă. Mărește nițeluș valoarea operei și o să vă scutească de plictiseala — așa de nepotrivită cu o persoană de delicatețea dumneavoastră — de a merge să vă tocmiți prin prăvălii.

Limbajul folosit de monsieur Nioche reprezenta un amestec singular, care nu poate fi reprodus aici în deplinătatea lui. Era evident că pe vremuri monsieur Nioche se bucurase de o anumită cunoaștere a limbii engleze și vorbirea sa era colorată, într-un mod bizar, cu vechi expresii cockney și cu ziceri populare, cu prețiozități și familiarisme. Dar știința i se cam dusese de rîpă prin nefolosință și vocabularul îi era defectuos și capricios. Și-l cîrpise cu mari petice de franceză, cu cuvinte anglicizate după o tehnică personală, cu galicisme traduse literal. Rezultatul, sub forma în care îl prezenta el cu toată umilința, cu greu ar putea fi înțeles de cititor, astfel încît m-am încumetat să-i încerc o notație aproximativă. Newman nu-l urmărea decît pe jumătate, însă se amuza copios, iar desperarea decentă a bătrînului găsea ecou în instinctele sale democratice. Acceptarea decăderii ca ceva inevitabil irita întotdeauna firea sa blîndă și puternică – era aproape singurul lucru cu un asemenea efect — și simțea impulsul de a potoli starea de deprimare cu buretele alinător al propriei sale prosperități. Oricum, apărea limpede că pentru această ocazie părintele mademoisellei Noémie fusese serios îndoctrinat, manifestînd o anumită înflăcărare, chiar dacă sfioasă, de a cultiva împrejurările neașteptate.

— Cît îți datorez atunci, cu tot cu ramă ? întrebă Newman.

— În total o să facă trei mii de franci, răspunse bătrînul, surîzînd agreabil, dar împreunîndu-și mîinile într-un gest instinctiv de implorare.

— Poți să-mi dai o chitanță ?

— Am adus chitanță, zise monsieur Nioche. Mi-am luat libertatea să o întocmesc pentru cazul în care s-ar nimeri ca monsieur să dorească să-și lichideze datoria.

Scoase din portvizit o hîrtie pe care i-o prezentă clientului său. Documentul, aprecie Newman, avea, și ca scris și ca stil, înflorituri identice. Îi întinse banii, iar monsieur Nioche, solemn și afectuos, lăsă napoleonii să cadă unul cîte unul într-o veche pungă de piele.

— Cum se simte domnișoara ? reluă Newman. Mi-a făcut o impresie grozavă.

— O impresie ? Monsieur e foarte bun. Monsieur o găsește... ?

Bătrînul rămase suspendat într-un tremur al vocii.

— O găsesc remarcabil de drăguță.

— Vai, da, e foarte, foarte drăguță !

— Dar ce e rău în asta ?

Monsieur Nioche își fixă ochii pe o pată din covor și clătină din cap. Apoi, ridicîndu-și-i spre el, ca pentru o informație mai intimă, rosti :

— Monsieur știe ce-i Parisul. Periculos pentru frumusețe, atunci cînd frumusețea nu are o lețcaie.

— Ah, dar nu e cazul cu fata dumitale. Nu e bogată acum ?

— Sîntem bogați... da, pentru șase luni. Totuși, dacă ar fi ceva mai puțin atrăgătoare, aș dormi și eu mai liniștit.

— Ți-e frică de tineri ?

— De tineri și de bătrîni !

— Ar trebui să-și găsească un soț.

— Ah, monsieur, nu găsești un soț pe gratis. Soțul trebuie s-o ia cum e ; eu nu-i pot da un *liard* *. Însă bărbații tineri nu o văd cu ochii ăștia.

— Oh, zise Newman, talentul ei e prin el însuși o zestre bună.

* para, bănuț, gologan (în fr. în text).

— *Heuh*, pentru asta ar trebui ca talentul să fie mai întîi convertit în bani gheață! Iar minunea asta nu se petrece în fiecare zi.

Și monsieur Nioche își mîngîie cu gingășie punga, după care și-o strecură în buzunar.

— Nu pot decît să spun că tinerii dumitale nu prea au caracter. Pentru a fi demni de fiica dumitale, zise Newman, s-ar cuveni ca ei să aducă bani, nu să ceară.

— Astea-s idei foarte nobile, monsieur, dar ce să-i faci? Nu sînt ideile acestei țări. Noi cînd ne căsătorim vrem să știm pe ce ne bazăm.

— Ei da, cîți bani ți-ar trebui ca să arăți pe ce se bazează fiica dumitale?

Monsieur Nioche se uită mirat, întrebîndu-se parcă ce ar putea să urmeze. Își veni însă imediat în fire și răspunse, la întîmplare, că știe un tînăr foarte simpatic, angajat la o companie de asigurări, care s-ar mulțumi cu cincisprezece mii de franci.

— Să-mi picteze fiica dumitale o jumătate de duzină de tablouri, calculă rapid binefăcătorul său, și poți să-i oferi dota pe care o vrea.

— Jumătate de duzină de tablouri... dota pe care o vrea? Monsieur nu se cam pripește?

— Dacă o să-mi facă șase sau opt reproduceri din Luvru, tot atît de drăguțe ca „Madona", o să-i plătesc același preț, spuse Newman.

Pentru un moment, sărmanul monsieur Nioche rămase mut de uimire și recunoștință, după care apucă mîna lui Newman și i-o strînse cu toate zece degete ale sale, ațintind asupra lui niște ochi lăcrimoși.

— Tot atît de drăguțe ca asta? Or să fie de o mie de ori mai drăguțe... or să fie o bomboană de tablouri. Ah, domnule, dacă aș ști să pictez eu însumi, ca să-i pot da o mînă de ajutor. Cum să vă mulțumesc? *Voyons!*

Și își apăsă fruntea încercînd să grăbească astfel apariția vreunei idei.

— Oh, mi-ai mulțumit destul, zise Newman.

— Ah, asta-i, domnule! strigă monsieur Nioche. Ca să-mi exprim recunoștința, n-o să vă iau nimic pentru lecții.

— Lecții ? Am uitat complet de ele. Ascultînd engleza dumitale, rîse Newman, e chiar ca o lecție de franceză.

— Ah, nu pretind că predau engleza, categoric nu, preciză monsieur Nioche. În ce privește însă admirabila mea limbă natală, vă stau totuși la dispoziție.

— Atunci, de vreme ce tot ești aici, vom și începe. E o oră foarte bună, tocmai mă pregătesc să-mi beau cafeaua. Vino în fiecare dimineață la nouă și jumătate și-o să-ți iei și dumneata cafeaua împreună cu mine.

— Monsieur îmi oferă și cafea ? izbucni domnul Nioche. Chiar că se întorc *beaux jours** pentru mine.

— *Allons, enfants de la patrie***, zise Newman. Să începem ? Cafeaua e al dracului de fierbinte. Cum spun asta în franceză ?

În următoarele trei săptămîni, silueta excesiv de cuviincioasă a lui monsieur Nioche își făcu zilnic apariția, cu o serie de plecăciuni umil iscoditoare și solicitînd iertarea, prin aburii și aroma băuturii de dimineață a lui Newman. Nu știu ce progrese a făcut acesta, dar, cum spunea el, dacă n-a învățat foarte multe, nici nu i-a dăunat prea tare. În plus, povestea îl amuza. Îi satisfăcea acea latură dezordonat sociabilă a caracterului său care se manifestase întotdeauna printr-o aplecare spre conversația negramaticală și care, adesea, chiar cînd nu-și vedea capul de treburi, îl făcuse să stea pe gardurile din nuiele ale tinerelor orașe din Vest, la vremea înserării, și să pălăvrăgească aproape fratern cu haimanale glumețe și cu obscuri căutători de noroc. Oriunde ar fi mers, se pricepea să stea de vorbă cu oamenii locului ; i se spusese iar propria lui judecată îl îndemna să acorde credit acestei afirmații, că, atunci cînd călătorești în străinătate, este cel mai bun mijloc de a studia viața țării în care te afli. Monsieur Nioche se dovedea cu prisosință un om al locului și, cu toate că s-ar fi putut ca viața lui să nu merite, în chip deosebit să fie studiată, era un element palpabil și bine închegat al acelui „orgolios" ansamblu de civilizație și perversiune care-i oferea eroului nostru o atît de plăcută os-

* zilele frumoase (în fr. în text).
** Haideți, copii ai patriei (Primul vers din Marsilieza).

pitalitate și care punea atîtea probleme curioase minții sale lipsite de preocupări speciale acum, dar active în fond. În acest sens, Newman obișnuia să-și spună că inteligența sa se odihnește, fără ca totuși să poată dormi. Era mare amator de statistici. Îi plăcea să știe cam cum merg lucrurile, ținea să afle ce taxe se plătesc, ce profituri se obțin, ce practici comerciale predomină, cum se defășoară lupta pentru existență. Monsieur Nioche, în calitatea sa de capitalist sărăcit, era familiarizat cu aceste analize și, mîndru de a-i putea împărtăși și altuia informațiile, și le formula în termenii cei mai aleși cu putință și cu cîte o priză de tabac între arătător și degetul mare. Ca francez — absolut independent de napoleonii lui Newman — monsieur Nioche iubea conversația și, chiar în halul de decădere în care ajunsese, nu-și pierduse urbanitatea. Tot ca francez, era capabil să prezinte limpede lucrurile și, iarăși ca francez, atunci cînd se afla la strîmtoare cu cunoștințele, își putea suplini scăpările cu cele mai convenabile și mai ingenioase ipoteze. Micul și sfiosul burghez se bucura întotdeauna să i se pună întrebări și-și pregătea informațiile cu scurte însemnări și notițe (pe care și le lua într-un carnețel slinos) în legătură cu chestiunile care l-ar fi putut interesa pe generosul său prieten. Citea vechi almanahuri pe la standurile de cărți de pe cheiuri și începu să frecventeze o altă cafenea unde se aduceau mai multe ziare (chiar dacă obișnuita sa *demi-tasse** de după-masă îl costa acum un bănuț în plus) și unde buchisea foile jerpelite în căutare de anecdote indiscrete, de curiozități ale naturii și de coincidențe ciudate. A doua zi dimineața, povestea plin de gravitate cum un copil în vîrstă de cinci ani, al cărui creier cîntărea, se descoperise, o mie opt sute de grame — cît creierul unui Napoleon ori al unui Washington ! — murise recent la Bordeaux, sau cum Madame X, *charcutière*** de pe Rue de Clichy, găsise în vatelina unui vechi combinezon suma de trei sute șaizeci de franci pe care-i pierduse cu cinci ani în urmă.

* ceșcuță de cafea (în fr. în text).
** cîrnățăreasă (în fr. în text).

Pronunța cuvintele cu mare pompă și afectare, și Newman îl asigură că modul lui de a trata limba franceză este cu totul superior sporovăielii confuze pe care o auzise din alte guri. La această observație, accentul lui monsieur Nioche deveni mai cîntat ca oricînd. El se oferi să citească pasaje din Lamartine și declară cu emfază că, deși se străduiește, pe măsura slabelor lui puteri, să ridice prestigiul dicției, dacă monsieur vrea ceva autentic, atunci trebuie să meargă neapărat la *Comédie.*

Lui Newman i se trezi interesul pentru uimitoarea cumpătare franceză și simți o vie admirație pentru modul chibzuit de a se gospodări al parizienilor. Propriul său spirit de economie era atît de total structurat pentru operații la o scară mai largă și, pentru a se mișca în voie, atît de imperios necesară îi era senzația marilor riscuri și a marilor cîștiguri, încît își găsi un divertisment în a urmări acest spectacol, asemănător cu acela al furnicilor, al goanei după avere prin strîngerea fiecărui bănuț ca și printr-o împărțire minuțioasă a muncii și a profitului. Îi puse întrebări lui monsieur Nioche în legătură cu modul lui personal de viață și resimți un amestec binevoitor de compasiune și respect pentru misterul acestor umilințe. Vrednicul bărbat îi povesti cum într-o anumită perioadă el și fiica lui își duseseră confortabil existența cu suma de șaptezeci și cinci de centime *per diem ;* mai de curînd, reușind să-și tragă la mal ultimele sfărîmături plutitoare din epava averii sale, bugetul îl fusese ceva mai bogat. Dar încă mai trebuiau să-și ungă pîinea cu un strat foarte subțire de unt, iar monsieur Nioche mărturisi cu un oftot confidențial că tînăra lui asociată nu dă dovadă, în realizarea acestei obligații, de colaborarea entuziastă care ar fi fost de dorit.

— Dar, ce vreți să-i fac ? E în floarea vieții, e drăguță, are nevoie de toalete noi și mănuși ultimul strigăt. Nu poate să umble cu rochii ponosite printre splendorile Luvrului.

— Totuși, trebuie să-și cîștige banii pe care-i dă pe îmbrăcăminte, se simți oarecum obligat să sugereze Newman.

Monsieur Nioche se uită la el cu o privire stinsă, șovăitoare. I-ar fi plăcut să poată spune că talentele fiicei sale sînt apreciate și că măruntele, diformele ei mîzgăleli dominau piața, însă pînă și lui i se părea un scandal să abuzeze de credulitatea acestui străin larg la mînă care, fără cea mai mică suspiciune sau întrebare, îi recunoscuse drepturi egale pe plan social. Alese o cale de mijloc și declară că, deși este evident că reproducerile mademoisellei Noémie după vechii maeștri nu trebuie decît să fie văzute pentru a fi pe loc rîvnite, prețurile pe care ea, ținînd seama de gradul lor de perfecțiune, în totul deosebit se simțea obligată să le ceară îi ținuseră pe cumpărători la o distanță plină de respect.

— Sărăcuța de ea ! suspină monsieur Nioche. E aproape un păcat că opera ei e atît de perfectă ! Ar fi în interesul ei să mai fie și nițeluș escroacă.

— Totuși, argumentă binevoitor Newman, dacă e dăruită de această scînteie din focul sacru, de ce să mai ai temerile acelea de care-mi vorbeai mai deunăzi ?

Monsieur Nioche rămase pe gînduri. În atitudinea sa exista o contrazicere. Lucrul acesta îl făcea să se simtă deosebit de stingherit. În ciuda faptului că nu dorea să omoare gîsca cu ouă de aur — încrederea mărinimoasă a lui Newman simți o nevoie presantă de a-și mărturisi deschis tot necazul :

— Ah, scumpul meu domn, e absolut sigur că are o scînteie din focul ăla sacru. Dar, ca să vă spun adevărul, mai are în plus, și chiar mai mult decît o biată scînteie, și din alt foc. E o *franche coquette*, dacă a existat vreodată așa ceva. Îmi pare rău să spun, adăugă el după o clipă, clătinîndu-și capul, copleșit parcă de o imensă melancolie acceptată, dar povestea asta a trebuit să vină peste ea cu precizia cu care îți vine o scrisoare prin poștă. Nenorocita de maică-sa avea acest viciu deplorabil.

— Cum, n-ai fost fericit cu nevasta dumitale ? întrebă Newman aproape neîncrezător.

Monsieur Nioche își trase de vreo cinci-șase ori capul îndărăt, într-o convulsivă mișcare de negație.

— A fost cea mai grea cruce a mea, monsieur !

— Era o femeie rea ?

— Era bună la anumite lucruri și pentru anumiți oameni, dar nu pentru un pricăjit ca mine. M-a înșelat ani de-a rîndu-l, chiar sub nasul meu. Eu eram prea prost, iar ispita prea mare. Însă pînă la urmă am prins-o. O singură dată în viață m-am purtat și eu ca un bărbat de care trebuie să-ți fie frică. Și știu foarte bine că asta s-a întîmplat în momentul ăla ! Totuși, nu-mi place să mă gîndesc la asta. O iubeam... nu vă pot spune nici de ce și nici cît de mult. Oh, a fost — dacă se cade să spun așa ceva — a fost o stricată.

— Nu mai trăiește ?

— A dat ortul popii.

— Atunci, zise Newman încurajator, nu ai a te teme de influența ei asupra fetei.

— Nu i-a păsat de fată nici cît negru sub unghie. Însă Noémie n-are nevoie de exemple, nici de bune și cu atît mai puțin de rele. Îi ajunge propria ei personalitate. E mai tare ca mine.

— Nu ține cont de ce spui dumneata ?

— Nu prea are de ce să țină cont, domnule, eu spun foarte puține lucruri. Ce rost are să spun ? Aș irita-o doar și aș împinge-o la vreun *caup de têté**. E foarte repezită, ca și nenorocita de maică-sa. N-ar sta nici o clipă pe gînduri. În copilărie — pe vremea cînd și eu eram fericit, sau presupuneam că sînt — a studiat desenul și pictura cu profesori de primă mînă, iar ăștia m-au asigurat că are talent. Eram încîntat să-i cred și, cînd mergeam în societate, obișnuiam să iau cu mine, în servietă, micile ei acuarele și să le întind celor de față. Mi-aduc aminte cum, odată, o doamnă și-a închipuit că le ofer spre vînzare, iar eu m-am simțit foarte ofensat. Habar n-aveam ce se poate întîmpla cu noi ! Pe urmă, pentru mine au venit zilele negre și ruptura definitivă cu madame Nioche. Acum, Noémie nu mai lua lecții la douăzeci de franci ora, însă cu vremea, cînd a crescut mai mare și a devenit absolut evident că trebuie să facă și ea ceva ca să putem s-o scoatem la capăt, și-a amintit iarăși de paletă și de pensule. Cîțiva dintre prietenii noștrii din *quartier* au socotit

* faptă nesăbuită (în fr. in text).

ideea drept fantastică și i-au recomandat să încerce să confecționeze căciulițe, să-și găsească o slujbă la vreun magazin, sau — dacă-i mai ambițioasă — să dea un anunț la mica publicitate pentru un post de *dame de compagnie*. A dat, într-adevăr, anunț și o cucoană bătrînă i-a scris o scrisoare și-a invitat-o să vină și s-o cunoască. Bătrîna a plăcut-o, i-a oferit șase sute de franci pe an și întreținere, dar Noémie a constatat că-și petrece viața într-un fotoliu și că nu are decît doi vizitatori, duhovnicul și nepotul : duhovnicul, foarte sever, iar nepotul, un bărbat de cincizeci de ani, cu un nas turtit și cu o funcție de conțopist la stat plătită cu două mii de franci. S-a lepădat de cucoană, și-a cumpărat o cutie cu vopsele, o bucată de pînză și o rochie nouă și s-a dus să-și instaleze șevaletul la Luvru. Acolo și-a petrecut timpul în ultimii doi ani, cînd într-un loc, cînd într-altul. Nu pot zice că treaba asta ne-a făcut milionari. Dar ea spune că nici Roma nu s-a construit într-o zi, că face progrese mari și că trebuie s-o las să se descurce singură. Adevărul e, și asta fără a-i pune la îndoială „talentul", că n-are deloc de gînd să se îngroape de vie. Îi place să vadă lumea și să fie văzută de lume. Pretinde că nu poate lucra la întuneric. În privința asta parc-ar avea dreptate : simpla ei prezență atrage ca o lumină ! Numai că nu mă pot împiedica să nu tremur și să nu-mi fac griji... nu pot să nu mă întreb ce i se poate întîmpla singură, acolo, stînd zi de zi în mijlocul acelor oameni veniți din toate colțurile pămîntului și care-i dau tîrcoale. N-am cum să fiu mereu lîngă ea. O conduc dimineața și vin s-o iau la plecare, însă în restul zilei nu vrea să mă aibă alături ; zice că o calc pe nervi. Ca și cum pe mine nu m-ar călca pe nervi să mă tot plimb încoace și-ncolo pe-afară ! Ah, dacă o să i se întîmple ceva ! se văicări monsieur Nioche, încleștîndu-și pumnii și aruncîndu-și din nou capul pe spate, într-o mișcare convulsivă și prevestitoare de nenorociri.

— Oh, îi replică liniștitor prietenul său, presupun c-o să iasă cu bine din asta.

— Dacă n-ar fi așa, declară bătrînul solemn, cred c-aș împușca-o !

— Ei, nu, insistă Newman, o s-o măritàm cît se poate de repede, de vreme ce asta-i soluția dumitale. O să merg mîine la Luvru s-o văd și să-i aleg tablourile pe care urmează să mi le reproducă.

În întîmpinarea generoasei comenzi a binefăcătorului lor, monsieur Nioche adusese din partea fiicei sale un mesaj de acceptare, domnișoara declarîndu-se drept cea mai devotată slujitoare a domnului Newman, promițîndu-i străduința cea mai plină de rîvnă, dar regretînd că bunacuviință îi interzice să vină să-i mulțumească personal. În dimineața de după conversația pe care tocmai am relatat-o, Newman reveni la intenția de a-și întîlni tînăra protejată la Luvru. Monsieur Nioche păru preocupat și-și lasă tolba de anecdote nedesfăcută ; priză o mare cantitate de tabac, aruncînd anumite priviri oblice, rugătoare înspre atleticul său elev. În cele din urmă, cînd să-și ia rămas bun, după ce își curăță îndelung pălăria cu o batistă de stambă imprimată, rămase nemișcat un moment și-și aținti, într-un fel ciudat, ochii mici și spălăciți asupra eroului nostru.

— Ce s-a întîmplat ?

— Să iertați grija pornită din inima unui tată ! Dumneavoastră îmi inspirați o încredere fără margini, totuși nu mă pot opri să nu vă adresez o rugăminte. În definitiv, sînteți bărbat și un bărbat atît de distins ! Sînteți tînăr și liber. Dați-mi voie deci să vă implor să respectați o inocență...

Pe Newman, căruia nici prin cap nu-i trecuse ce avea să urmeze, îl umflă rîsul. Fu pe punctul de a declara că propria sa inocență e și mai expusă, însă se mulțumi să promită că nu o va trata pe domnișoară decît cu cel mai adînc respect. O găsi așezată pe marele divan din Salonul Carré, așteptîndu-l. Nu era în ținuta de lucru, ci, în cinstea evenimentului, purta bonetă, mănuși și-și luase umbrela. Aceste articole fuseseră alese cu un gust fără greș, și o imagine mai drăguță și mai proaspătă, de voiciune tinerească și înfloritoare discreție, nu era de conceput. Îl primi pe Newman cu o reverență foarte respectuoasă și-și exprimă gratitudinea pentru generozitatea lui în cel mai elegant limbaj de salon. Lui Newman îi era neplăcut ca

o fată atît de fermecătoare să stea acolo în fața lui și să-i mulțumească și gîndul că această domnișoară desăvîrșită, cu maniere excelente și cu o vorbire atît de aleasă este literalmente în slujba lui îl făcea să se simtă prost. O asigură, în franceza de care era acum în stare, că lucrul nu merită să fie menționat și că serviciile pe care ea i le face le consideră drept o favoare deosebită.

— În acest caz, zise ea, dacă doriți, putem să și trecem în revistă tablourile.

Făcură încet înconjurul încăperii, ca să treacă apoi în celelalte saloane. Colindară astfel, plini de gravitate, o jumătate de oră. Însoțitoarea lui gusta în mod evident situația și nu manifesta nici o dorință de a pune capăt întrevederii publice cu un client de o asemenea clasă. Newman observă că prosperitatea i se potrivește de minune și că tonul acela autoritar, cam cu buzele strînse, cu care i se adresase tatălui cu prilejul întîlnirii lor anterioare, făcuse loc celui mai drăgălaș și mai nevinovat gîngurit.

— Ce fel de tablouri aveți în vedere? întrebă ea. Cu caracter religios sau profan?

— Și de unele și de altele. Dar vreau ceva luminos și vesel.

— Ceva vesel? Nimic nu-i foarte vesel în Luvrul ăsta învechit și solemn. Să vedem totuși ce putem găsi. Acum vorbiți admirabil franțuzește. Tata a făcut minuni.

— Oh, sînt un elev ingrat, spuse Newman. Sînt prea bătrîn ca să învăț o limbă.

— Prea bătrîn? *Quelle folie!* exclamă ea cu un rîs limpede, pătrunzător. Sînteți un foarte *beau jeune homme*. Cum vă împăcați cu tatăl meu?

— E un bătrîn foarte simpatic. Niciodată nu rîde de greșelile mele.

— E foarte *comme il faut*, dragul de papa, zise mademoiselle Noémie. Și cinstit ca lumina zilei. Oh, de o probitate care ar lua premiu! I-ai putea lăsa milioane pe mînă.

— Ții întotdeauna cont de ce spune el? întrebă Newman.

— Să „țin cont“?

— Faci ceea ce-ți cere?

Fata se opri și se uită la el. Se îmbujorase, iar în privirea ei directă, specifică franțuzoaicelor, cu ochii prea bulbucați pentru frumusețea perfectă, apăru o sclipire tăioasă, de independență.

— Pentru ce mă întrebați ?

— Pentru că vreau să știu.

— Mă luați drept o fetișcană rea ? se interesă mademoiselle Noémie, cu un zîmbet ciudat.

Newman se uită un moment la ea. Văzu că e drăguță, dar nu se pierdu cîtuși de puțin cu firea. Își aduse aminte de grija sărmanului monsieur Nioche pentru nevinovăția ei și, cu ochii la această bucățică rară, izbucni din nou în rîs. Chipul fetei era un amestec neobișnuit de tinerețe și maturitate și, prin contrast cu fruntea limpede și senină, zîmbetul subțire și cercetător părea să conțină un noian de intenții ambigue. Era în mod cert îndeajuns de drăguță ca să-și neliniștească tatăl, totuși, în ceea ce privește inocența, Newman era gata să jure că nu și-o pierduse. Pur și simplu nu poți pierde ceea ce n-ai. De la vîrsta de zece ani, mademoiselle Noémie se tot uitase la uimitoarea lume din jur, iar acum nici măcar înțeleptul înțelepților n-ar mai fi putut să-i dezvăluie vreun secret al orașului. În lungile ei dimineți petrecute la Luvru, nu studiase numai Madone și Sfinți Ioan, ci își fixase atenția și asupra naturii umane, în variatele ei înfățișări, deloc mai puțin spectaculoase, și-și trăsese propriile-i concluzii. Într-o anumită măsură, se gîndi Newamn, monsieur Nioche ar putea să doarmă liniștit ; chiar dacă s-ar întîmpla ca fiica sa să-și revendice cîne știe ce libertăți, nici măcar atunci nu și-ar face publică imprudența. Dar Newman, cu zîmbetul său calm, stăruitor și cu vorbirea aceea a lui care inspira încredere, fie și numai prin simpla ei desfășurare, nu se pripea niciodată în judecăți. Acum bunăoară, aflat direct sub tirul privirilor ei, avu impresia că domnșoarei Nioche i-ar fi plăcut să audă că o crede o păcătoasă.

— Oh, nu, răspunse el în cele din urmă, ar fi foarte nepoliticos din partea mea să te judec în felul ăsta. Nu te cunosc mai deloc.

— Însă tata vi s-a plîns.

— Pretinde că ești un spirit liber.

— N-ar trebui să spună așa ceva în fața unui domn. Dar dumneavoastră nu credeți asta ?

— Vezi, zise Newman, încercînd să fie cinstit, eu nu cred că s-a gîndit la ceva rău.

Ea îl mai cercetă o dată cu privirea, ridică din umeri, zîmbi, după care îi arătă un mic tablou italian. *Căsătoria sfintei Ecaterina.*

— Cum vi se pare ?

— Nu-mi place, răspunse el numaidecît. Tînăra în rochie galbenă nu-i destul de drăguță.

— Ah, sînteți un mare cunoscător, oftă însoțitoarea sa.

— În materie de tablouri ? Oh, nu. Nici măcar noțiuni elementare nu am.

— Atunci, în materie de femei ?

— Nici aici nu strălucesc. Mai am de învățat multe.

— Ce ziceți de acesta ? întrebă fata, arătînd spre un superb tablou italian reprezentînd portretul unei doamne. O să-l execut pentru dumneavoastră la proporții mai mici.

— La proporții mai mici ? De ce nu tot atît de mare ca originalul ?

Ea își aruncă privirea peste strălucitoarea bogăție a capodoperei venețiene și scutură din cap.

— Nu-mi place femeia aceea. Are o figură stupidă.

— Pe mine mă impresionează, spuse Newman. Categoric. Trebuie să-mi faci o copie. În mărime naturală. Și chiar la fel de stupidă cum apare acolo.

Fata își fixă din nou ochii asupra lui și, cu surîsul ei batjocoritor, zise :

— Fiți convins că n-o să-mi vină deloc greu s-o fac să arate stupid !

Apoi, cum nu întîlni nici o împotrivire din partea lui Newman, nimic altceva decît o vagă reacție, dădu încă o dată din umeri și adăugă :

— Chiar *vreți* acest portret ?... Cu toate amănuntele astea ? Păr auriu, atlaz purpuriu, șirag de perle, brațele astea magnifice ?

— Da, exact cum se vede.

— Și altceva nu v-ar conveni ?

— Oh, vreau și alte lucruri, dar îl vreau și pe acesta.

Ea se îndepărtă puțin, se duse pînă în partea cealaltă a sălii și rămase acolo, uitîndu-se nehotărît în jur. În cele din urmă, se înapoie.

— Trebuie să fie minunat să poți să comanzi tablouri la un asemenea preț. Portrete venețiene în mărime naturală ! Vă purtați *en prince*. Și aveți de gînd să călătoriți prin Europa continuînd în felul acesta ?

— Da, intenționez să călătoresc, răspunse Newman.

— Comandînd, cumpărînd, risipind banii ?

— Bineînțeles c-o să cheltuiesc o anumită sumă de bani.

— Sînteți foarte fericit că-i aveți. Și sînteți absolut liber ?

— Ce înțelegi prin liber ?

— Nu aveți pe nimeni care să vă bată la cap — nici tată, nici familie, nici nevastă, nici *fiancée ?*

— Da, sînt destul de liber.

— Sînteți foarte, foarte fericit, rosti mademoiselle Noémie cu un aer grav.

— *Je le veux bien* * ! spuse Newman, dovedind că învățase mai multă franceză decît recunoștea.

— Și cît o să stați la Paris ? continuă fata.

— Încă vreo cîteva zile.

— De ce plecați ?

— Începe să fie mult prea cald aici. Plec în Elveția.

— Elveția ? Grozavă țară. Ce n-aș da s-o văd și eu ? Lacuri și munți, văi de un verde intens, *ranz-des-vaches* ** ! Oh, vă felicit ! În timp ce eu voi sta aici, pe arșiță, să mîzgălesc ce pensula, toată vara, la tablourile dumneavoastră.

— Ah, tu te grăbi deloc, îi recomandă Newman. Fă-le cînd îți convine.

Merseră mai departe și se uitară la o mulțime de alte lucrări. El îi arătă ceea ce-i plăcea, pentru ca, de fiecare dată, mademoiselle Noémie să-i critice alegerea și să-i propună altceva. Apoi, brusc, schimbă subiectul și deveni intimă :

* O doresc din toată inima (în fr. în text).
** cîntece păstorești specifice (în fr. în text).

— Ce te-a făcut să-mi vorbești în ziua aceea la Salonul Carré ?

— Ți-am admirat pictura.

— Dar ai ezitat multă vreme.

— Oh, eu nu fac nimic nesăbuit, zise el.

— Da, te-am văzut cum mă urmăreai. Dar n-am bănuit nici o clipă că ai de gînd să-mi vorbești. Nici prin gînd nu mi-a trecut c-o să ne plimbăm azi pe aici. E atît de ciudat...

— E destul de firesc, se apără el.

— Ah, îmi cer scuze, dar pentru mine nu-i deloc firesc. „Spirit liber“ — cu alte cuvinte, o creatură oribilă — așa cum mă consideri, află că pînă acum nu m-am plimbat niciodată cu un bărbat. La ce s-a gîndit oare tata cînd a fost de acord cu întîlnirea noastră ?

— Tocmai își regreta acuzațiile nedrepte, răspunse Newman.

Mademoiselle Noémie rămase o vreme tăcută. În cele din urmă, se opri și se așeză pe un scaun.

— În ordine, atunci, spuse după cîteva clipe. Pentru alea cinci, e hotărît. Cinci copii frumoase, cît de frumoase și de strălucite le-oi putea face eu. Mai avem de ales una singură. Nu ți-ar plăcea unul dintre tablourile acelea grandioase de Rubens — *Căsătoria Mariei de Medicis ?* Uită-te numai cît e de arătos.

— Oh, da, mi-ar plăcea, încuviință el. Cu ăsta, s-a terminat.

— Cu ăsta s-a terminat... Bravo ! rîse ea.

Stătu un moment, continuînd să-l privească, apoi, brusc, se ridică în picioare și, cu brațele încrucișate, se proțăpi dinaintea lui într-o atitudine expresivă :

— *Ah ça,* izbucni ea vitejește, chiar că nu te înțeleg. Nu înțeleg cum poate să fie un om atît de ignorant.

— Oh, cu siguranță că-s ignorant, răspunse Newman, înfundîndu-și mîinile în buzunare.

— Dar e de-a dreptul ridicol ! Habar n-am de pictură. Chiar nu-ți dai seama ?

— Ce să-mi dau seama ?

— Că pictez ca o cizmă ! Nu-s în stare să trag o linie dreaptă. Pînă acum cîteva zile, cînd mi-ai cumpărat enormitatea aia, n-am vîndut niciodată un tablou.

Şi, în timp ce-i oferea această neaşteptată informaţie, continuă să zîmbească. La rîndul lui, Newman primi vestea cu o strîmbătură.

— Ce te face să spui asta ?

— Mă irită să văd un om inteligent atît de *bête*. Copiile mele sînt groteşti.

— Şi cea pe care o am eu ?...

— E mai îngrozitoare decît toate luate la un loc.

— E în ordine, zise Newman. Niciodată nu mi-am reparat o greşeală decît atunci cînd am crezut eu de cuviinţă şi, oricum, în felul meu propriu.

Îl privi cu ochi bănuitori :

— Răbdarea de care dai dovadă e foarte *gentille*. E de datoria mea să te avertizez pînă nu împingi lucrurile prea departe. Ştii, această *commande* e imposibilă. Drept cine mă iei ? Este o treabă cît pentru zece bărbaţi zdraveni. Alegi şase dintre cele mai dificile tablouri din muzeu şi-mi ceri să ţi le fac de parcă mi-ai cere să cos tivul la nişte simple batiste. Tare aş vrea să ştiu unde vrei să ajungi.

Newman rămase oarecum nedumerit. În ciuda grosolanei erori de care se făcuse vinovat, eroul nostru era departe de a fi naiv şi avea o vie bănuială că izbucnirea şi mărturisirea ei nu erau cu nimic mai cinstite decît prefăcătoria de la început. Fata juca tare ; nici pomeneală să o fi apucat mila de teribila lui nepricepere. Ce spera să obţină ? Miza era mare, riscul nici el mic, prin urmare şi cîştigul ar fi trebuit să fie pe măsură. Dar chiar admiţînd că acest cîştig ar fi putut să fie nemaipomenit, Newman tot nu era în stare să-şi stăpînească o pornire de admiraţie pentru curajul tinerei lui protejate. Indiferent de ceea ce ar fi avut de gînd să adune cu o mînă, ea azvîrlea cu cealaltă o sumă de bani absolut considerabilă.

— Glumeşti sau vorbeşti serios ?

— Oh, *d'un serieux* ! exclamă ea, dar cu acelaşi zîmbet extraordinar.

— Știu prea puține lucruri despre tablouri și despre felul în care se pictează ele cu adevărat. Dacă nu le poți face pe toate, ei bine, în cazul ăsta fă-le doar pe cele care-ți convin.

— Toate vor ieși prost *à faire pleurer,* zise mademoiselle Noémie.

— Ei, rîse Newman, dacă te-ai hotărît să mă tragi pe sfoară, bineînțeles că vei reuși. Dar de ce să te încăpățînezi să pictezi prost ?

— Nu-s în stare de altceva. N-am nici ochi, nici mînă, nici pregătirea necesară.

— Așadar, îți înșeli tatăl.

Fata ezită o secundă :

— O știe și el prea bine.

— Nu, declară Newman. Sînt sigur că el crede în dumneata.

— Se teme de mine, săracul. Mă încăpățînez să pictez prost, cum zici, pentru că asta îmi umple timpul. Îmi place aici. E un loc în care poți să vii zilnic. E mai bine decît să stai într-o odăiță întunecoasă și umedă din cine știe ce uliță nenorocită, sau să vinzi nasturi și balene de corset la tejghea.

— Bineînțeles, e mult mai amuzant, admise Newman. Dar, pentru o fată săracă, nu-i un amuzament cam costisitor ?

— Da, procedez foarte urît, sigur că da. Dar decît să-mi cîștig existența chinuindu-mă cu acul prin maghernițe nenorocite, uitate de lume, ca alte fete, mai degrabă m-aș arunca în Sena.

— Nu-i nevoie de așa ceva, observă el prompt. Probabil că tatăl dumitale ți-a vorbit despre motivul ofertei mele.

— Motivul ?...

— Vrea să te măriți, iar eu i-am promis că-ți voi da posibilitatea să-ți cîștigi singură zestrea.

— Mi-a povestit totul și... uite cum reacționez ! De ce te interesează atîta măritișul meu ?

— Tatăl dumitale mă interesează. Îmi țin angajamentul față de el. Fă ce poți, iar eu voi cumpăra ceea ce faci.

Ea rămase cîtăva vreme pe gînduri, cu ochii în pămînt. În cele din urmă, ridicîndu-și privirea, întrebă :

— Ce fel de soț poți găsi cu douăsprezece mii de franci.

— Tatăl dumitale spune că știe cîțiva tineri foarte cumsecade.

— Băcani și măcelari și mici *maîtres de cafés*? Decît așa, mai bine nemăritată !

— Te sfătuiesc să nu fii prea mofturoasă. E singurul sfat pe care ți-l pot da.

— Îmi pare rău de ce-am spus, își ceru iertare însoțitoarea lui. Știu că n-am ce cîștiga din asta, însă nu m-am putut abține.

— Ce-ai fi putut să cîștigi ?

— Pur și simplu, nu m-am putut abține.

El se uită un moment la ea.

— În sfîrșit, zise el, s-ar putea ca pictura dumitale să fie într-adevăr foarte proastă, dar chiar și în acest caz, pentru mine rămîi o ființă mult prea subtilă. Nu te înțeleg. La revedere !

Și îi întinse mîna.

Mademoiselle Noémie nu răspunse, nu-i făcu favoarea de a-și lua rămas bun de la el. Se întoarse și se așeză pe o bancă, într-o poziție oblică, sprijinindu-și capul de dosul palmei, cu mîna încleștată pe bara din fața tablourilor. Newman mai rămase o clipă alături, în picioare, apoi se răsuci pe călcîie și se retrase. O înțelesese mai bine decît mărturisea. Această scenă neobișnuită se dovedea un comentariu viu pe marginea descrierii pe care i-o făcuse propriul ei tată ca fiind un spirit liber.

V

CÎND ÎI POVESTI DOAMNEI TRISTRAM întîmplarea cu vizita nereușită la Madame de Cintré, ea îl îndemnă să nu se descurajeze, ci să-și ducă la îndeplinire planul de „a vedea Europa" pe timpul verii, după care, toamna, ar putea să se reîntoarcă la Paris și să se instaleze acolo, în voie, pentru iarnă.

— Pe Claire de Cintré, argumentă ea, o s-o găsești în bună stare. Nu-i o femeie care să se mărite de azi pe mîine.

Newman nu promise limpede că se va mai întoarce la Paris. Chiar aduse vorba despre Roma și despre Nil și se abținu de a-și mai recunoaște public interesul ca Madame de Cintré să rămînă în continuare văduvă. Față de obișnuita lui sinceritate, aceasta era o notă puțintel cam falsă, însă ea poate fi considerată ca ceva caracteristic stadiului incipient al acelei pasiuni care e cunoscută mai ales sub numele de pasiune romantică. Adevărul e că expresia unor ochi care erau în același timp și severi și blînzi i se impregnase adînc în memorie și nu-i venea deloc ușor să se resemneze cu perspectiva de a nu mai privi niciodată în lumina lor. Doamnei Tristram îi împărtăși o mulțime de alte lucruri, de o importanță mai mică sau mai mare — depinde cum vreți s-o luați — dar asupra acestei chestiuni speciale păstră tăcere. Își luă rămas bun și de la monsieur Nioche, asigurîndu-l că în ceea ce-l privește pe el, adică pe Newman, însăși Madona, cu mantia ei de azur cu tot, ar fi putut să fie de față la întrevederea lui cu mademoiselle Noémie și-l părăsi pe bătrîn lăsîndu-l să-și mîngîie drăgăstos buzunarul de la piept, într-un extaz pe care nici cele mai teribile griji paterne n-ar fi fost în stare să-l risipească.

Își începu călătoriile cu obișnuitul său aer de ins care hoinărește fără nici o treabă, dar cu toată hotărîrea și ardoarea ce-l caracterizau în atingerea țelurilor. Nimeni nu părea mai puțin grăbit decît el și totuși nimeni nu se slujea mai cu folos de scurtele răgazuri pe care și le îngăduia. Avea instincte practice care îl ocroteau într-un mod considerabil și în noua meserie de turist. În orașele necunoscute își găsea drumul pe ghicite, memoria sa era excelentă, chiar dacă numai o singură dată își concentrase atenția asupra vreunui lucru, iar din dialogurile în limbi străine, din care, formal, nu înțelegea o iotă, ieșea cu fața curată, în deplină posesie a inofrmației pe care tocmai dorise să o obțină. Apetitul său pentru informații era imens și, în ciuda faptului că multe dintre amănuntele

pe care le reținea s-ar fi putut ca în ochii obișnuitului călător sentimental să pară jalnic de seci și lipsite de culoare, o privire atentă asupra listei lor ar fi arătat că încăpățînarea lui avea o adresă precisă. În încîntătorul oraș Bruxelles — cea dintîi oprire a sa după plecarea din Paris — puse o mulțime de întrebări în legătură cu omnibusul și încercă o extremă satisfacție la revederea acestui familiar simbol al civilizației americane. Pe de altă parte însă fu teribil de impresionat de frumosul turn gotic de la *Hôtel de Ville* * și se întrebă dacă nu cumva s-ar putea „înălța" și în San Francisco așa ceva. Rămase îndelug în piața înțesată de lume din fața acestui edificiu, riscînd să fie strivit în fiece clipă sub roțile trăsurilor, ascultîndu-l pe un cicerone bătrîn și știrb bălmăjind într-o engleză stricată mișcătoarea poveste a conților Egmont și Horn, și — din motive cunoscute numai de el — își notă numele acestor gentlemeni pe dosul unei vechi scrisori.

La început, părăsind Parisul, curiozitatea nu-i fusese prea puternică. Amuzamentul pasiv, pe Champs Elyssées sau la teatre, i se părea exact lucrul de care avea nevoie și cu toate că, aș cum îi spusese lui Tristram, dorea să cunoască misteriosul *tot ce e mai bun* — singurul în stare să-l mulțumească — nu la marele și prea nobilul tur al Europei se gîndise. De fapt nici nu-și prea bătuse capul se afle ce l-ar putea distra cu adevărat. Credea cu seninătate că Europa era făcută pentru el, și nu el pentru Europa. Spusese că vrea să-și rafineze mintea, însă ar fi simțit o anumită stinghereală, o anumită rușine chiar — poate o falsă rușine — dacă s-ar fi trezit privindu-se sub aspect intelectual, într-o oglindă. Nici în această privință și nici în oricare alta nu avea un înalt sentiment de responsabilitate. Convingerea lui fundamentală era că omul se cuvine să dispună de propria-i viață liber și după bunul plac și că nici un privilegiu nu e cu adevărat îndeajuns de mare ca să ți se taie răsuflarea. În viziunea lui, lumea era un imens bazar prin care oricine putea să cutreiere cît poftește și să-și cumpere exact ceea ce-i place ; cum nu ar fi admis însă obligativitatea acestor

* Primăria orașului (în fr. în text).

cumpărături, tot astfel nu ar fi admis nici existența unor constrîngeri sociale care să lovească în propria lui libertate. Nu numai că-i displăceau ideile și principiile prea puse pe dădăceală, dar chiar avea un soi de neîncredere morală în ele ; nu se cade să alergi după modele și norme așa cum aleargă un cîine rătăcit după stăpîn. Adevărata normă se găsea în ideea bunăstării personale, a acelei bunăstări care te face generos și-ți permite să dai în măsura în care și iei. Să te desfășori fără prea multă zarvă — fără „umilă“ timiditate, pe de o parte, și, de asemenea, fără fanfaronada caracteristică poftei nesățioase, pe de altă parte — pînă la limita totală a oricărei dintre acele experiențe despre care se crede că pot să facă să-ți fiarbă sîngele în vine, reprezenta pentru el cea mai scurtă cale de a atinge un înalt principiu. Niciodată nu-i plăcuse să se grăbească pentru a prinde trenul și totuși îl prinsese de fiecare dată. Tot astfel, grija exagerată de a ocupa locul cel mai bun dintr-un compartiment i se părea o zadarnică și stupidă pierdere de vreme, un procedeu care se potrivește doar femeilor, străinilor și invalizilor. Acestea fiind stabilite, și odată intrat frumușel în horă, își savura călătoria pas cu pas de parcă și-ar fi ținut un jurnal al extazelor. Hoinări prin Belgia și Olanda și Renania, prin Elveția și nordul Italiei, nepropunîndu-și nimic anume și văzînd totul. Ghizii și *les valets de place* descoperiră în el o adevărată mină de aur. Era oricînd abordabil pentru că era foarte înclinat să se lase la voia întîmplării, și să-și piardă timpul căscînd gura pe culoarele și pe sub porticurile hanurilor, profitînd prea puțin de impresionantele posibilități de izolare oferite cu atîta larghețe în Europa domnilor călători cu punga doldora. Cînd i se propunea o excursie, vizitarea unei biserici, a unei galerii de artă sau a unor ruine, cel dintîi lucru pe care obișnuia să-l facă, după ce, firește, îl analiza în tăcere și din cap pînă-n picioare pe ofertant, era să ia loc la o măsuță și să comande un aperitiv ușor de care cel mai adesea, dacă nu chiar întotdeauna, uita să se mai atingă. De obicei, în tot acest timp ciceronele se retrăgea la o distanță respectuoasă ; altfel nu sînt sigur că Newman nu l-ar fi poftit să stea jos și să se înfrupte și el, să stea jos și să-i spună în mod cinstit dacă biserica sau ga-

leria la care se referea merită într-adevăr osteneala. În cele din urmă, se ridica și-și dezmorțea puțin picioarele lungi, îl chema printr-un semn al mîinii pe individul cu monumentele, se uita la ceas și-și fixa ochii pe adversar :

— Despre ce-i vorba și cît de departe e ?

Și, oricare ar fi fost răspunsul, deși ar fi putut să lase impresia că ezită, niciodată nu refuza propunerea. Urca într-o trăsură descoperită, își instala călăuza alături, ca să-i rspundă la întrebări, îi poruncea birjarului să mîne repede (avea o aversiune deosebită pentru mersul încet) și se îndrepta, de cele mai multe ori prin cine știe ce mahala prăfoasă, spre ținta pelerinajului său. Cînd ținta se arăta a fi o dezamăgire, cînd biserica se dovedea prăpădită sau ruina un maldăr de gunoaie, nici nu protesta, nici nu-și certa sfetnicul. Se uita cu același ochi imparțial atît la monumentele grandioase, cît și la cele mărunte, îl punea pe ghid să-și recite lecția, o asculta cu religiozitate, întreba dacă nu mai există nimic altceva de văzut prin împrejurimi și se întorcea acasă din nou la galop. S-ar zice, în cazul lui, că înțelegerea diferenței dintre strident și rafinat nu ajunsese la stadiul certitudinii și că deseori s-ar fi putut să fie văzut — cum l-am și văzut dealtfel — zgîindu-se cu reprobabilă seninătate la producții inferioare. Urîtul ca și frumosul făceau parte din distracția lui în Europa, iar călătoria aceasta era în întregime o distracție. Însă, cum nu există cîteodată nimic mai anapoda ca imaginația acelora, care n-au pic de imaginație, din cînd în cînd se întîmpla ca Newman, pornit de unul singur într-o scurtă hoinăreală prin vreun oraș străin, să simtă, dinaintea vreunei biserici oarecare, părăsite și cu turla în ruină, sau în fața unei statui grosolane a vreunui ins care făcuse ceva servicii cetățenești într-un trecut nedefinit, o tulburare deosebit de adîncă. Nu era emoție, nu era perplexitate ; starea aceasta cuprindea o extraordinară senzație de recreere sufletească.

În Olanda, i se întîmplă să cunoască un tînăr american cu care, fără o înțelegere anume, deveni pentru un timp tovarăș de călătorie. Erau temperamente destul de deosebite, dar amîndoi, fiecare în felul lui, atît de conformi cu tipul pe care-l reprezentau, încît era de așteptat ca personalitatea fiecăruia dintre ei să contribuie din plin

la reușita acestei asocieri. Camaradul lui Newman, pe care-l chema Babcock, era pastor unitarian, un bărbat scund, puțin la făptură, îmbrăcat îngrijit și cu o figură uimitor de candidă. Era originar din Dorchester, statul Massachusetts, și purta răspunderea spirituală a unei mici congregații din Noua Anglie, dintr-o suburbie a capitalei. Chinuit de o proastă digestie, trăia mai ales cu pîine de graham și terci de mălai — un regim alimentar pe care îl respecta cu atîta strictețe, încît atunci cînd, debarcînd pe Continent și descoperind că aceste delicatesuri absentau din sistemul *table d'hôte* * european, toată excursia îi apăruse sortită unui groaznic eșec. La Paris, de la o firmă comercială ce-și zicea „Agenție americană" și de unde se mai puteau procura și jurnale ilustrate newyorkeze, își cumpărase o traistă de mălai pe care o căra după el, dovedind astfel o seninătate și o tărie de caracter ieșite din comun pentru un om aflat în situația oarecum delicată de a cere să i se pregătească și să i se servească propriul lui terci în toate hotelurile la care trăgea, evident în afara programului și obligațiilor acestora. Cu prilejul unor afaceri, Newman avusese cîndva ocazia să-și petreacă o dimineață întreagă în localitatea natală a domnului Bobcock și, din motive prea secrete pentru a fi dezvăluite, întotdeauna la amintirea acelei vizite se înveselea. Pentru a-și duce pînă la capăt gluma, care, atîta vreme cît rămîne neexplicată, cu siguranță că pare lipsită de haz, obișnuia să i se adreseze companionului său cu apelativul „Dorchester". Aflați pe pămînt străin, compatrioții se agață unul de altul, chiar în ciuda propriei lor firi. Probabil că la ei acasă acești oameni, deveniți în chip nefiresc intimi, s-ar fi întîlnit numai ca să se despartă. Într-adevăr, atît prin structură cît și prin deprinderi, între ei nu exista absolut nimic comun. Newman, care nu se gîndea niciodată la asemenea lucruri, acceptă situația cu multă seninătate, însă Babcock obișnuia să mediteze asupra ei în taină. Obișnuia chiar să se retragă seara devreme în camera lui cu scopul anume de o analiza chestiunea în mod conștiincios și, cum ar fi

* sistem de pensiune cu masa servită la ore fixe (în fr. în text).

spus singur, cu detașare. Nu era convins că e bine pentru el să se dea bătut fără rezervă în fața eroului nostru, al cărui fel de a înțelege viața nu era nici pe departe și al său.

Newman se arăta deosebit de generos și de agreabil și Babcock vedea clar, chiar dacă nu întotdeauna, că eroul nostru este un om de o mare noblețe sufletească și că, fără doar și poate, e imposibil să nu te simți puternic atras de el. Totuși, nu era de dorit oare să încerci să-l influențezi, să încerci să-i stimulezi viața morală și să-i ridici simțul responsabilității pe un plan mai înalt? Îl plăcea totul, accepta totul, își afla desfătarea în orice: nu făcea nici o deosebire între lucruri, valorile îi erau la fel de nesigure și amestecate de parcă le-ar fi ținut în buzunarul de la pantaloni. Tînărul din Dorchester îl acuza pe Newman de o greșeală pe care o socotea foarte gravă și el însuși se străduia din răsputeri să evite ceea ce tot el ar fi numit lipsă de reacție morală. Bietul domn Babcock era din cale afară de îndrăgostit de tablouri și de biserici și purta volumele doamnei Jameson cu el, în valiză. Considera operele de artă ca pe niște probleme, iar relațiile lui cu ele ca adevărate trăiri, fiind deosebit de impresionat de tot ce vedea. Cu toate acestea, în adîncul sufletului, detesta Europa și simțea o supărătoare nevoie de a protesta împotriva respectului ușuratic manifestat de Newman față de o vrăjitoare atît de primejdioasă, suverană peste un cinism care uneori părea să-l fi făcut și pe el cinic. Acest *malaise** moral al domnului Babcock mi-e teamă că-și avea rădăcinile undeva mai adînc decît aș putea să precizez eu, într-o zonă ce scapă oricărei definiții. Nu avea pic de încredere în temperamentul „european", suferea de pe urma climei „europene" ura orele de masă „europene" ; viața „europeană" i se părea nerușinată și impură. Și totuși poseda ceea ce numea el un sentiment intim al adevăratei frumuseți a vieții și, cum elementul acesta se asocia adesea, într-un mod inextricabil, cu stările de nemulțumire descrise ceva mai înainte, și întrucît mai presus de toate domnul Babcock

* rău, neliniște, tulburare (în fr. în text).

rîvnea să fie un om drept și nepărtinitor, și pe deasupra, mai era și teribil de înclinat, în calitatea sa de teolog, să pipăie cu propria lui mînuță granița dintre sincer și nesincer, nu se putea hotărî să afirme tranșant că împărăția pămîntească e cu desăvîrșire putredă. O socotea însă ca rătăcind pe căi greșite și certurile lui cu Newman porneau de la acele elemente — înșelătoare și viclene forme ale răului — pe care acest lacom și promiscuu participant la festin era în stare să le înghită fără o strîmbătură măcar de dezgust. La drept vorbind, Babcock însuși știa despre formele răului, din oricare colț al lumii ar fi fost ele, tot atît de puțin cît știa despre formele activității bancare. Cea mai vie înțelegere a celei mai frecvente forme de rău i-o furnizase descoperirea că unul dintre colegii lui de clasă din perioada liceului, acum student la arhitectură, la Paris, întreținea o legătură amoroasă cu o femeie tînără care în nici un caz nu putea conta pe o căsătorie cu el. Babcock îi prezentase această situație lui Newman, iar eroul nostru îi aplicase fetei un epitet marcat de o apreciere cam grosolană, dar nu lipsită totuși de simpatie. A doua zi, tovarășul de călătorie îl întrebă dacă e sigur că folosise exact cuvîntul potrivit pentru a o caracteriza pe iubita arhitectului. Newman se arătă surprins și în același timp amuzat.

— Există o mulțime de cuvinte ca să exprimi ideea asta, zise el. Poți să-l alegi pe care-l dorești !

— Oh, spuse Babcock, stau și mă gîndesc dacă nu era cazul s-o judecăm într-o altă lumină. Nu ți se pare plauzibil ca fata *să fi crezut* cu adevărat în natura lui superioară ?

— Mi-e teamă că nu prea știu, răspunse Newman. Foarte probabil că da. Ea singură a apreciat. N-am nici o îndoială despre asta.

Newman era dispus să îmbrățișeze orice punct de vedere ar fi formulat prietenul său în legătură cu fata.

— Nu, n-am vrut să spun nici asta, continuă Babcock. Nu sînt sigur că *ea* are o natură superioară. Nu sînt sigur... nu sînt *foarte sigur*... că toată lumea are așa ceva. Atîta doar, îmi era teamă ca ieri să nu fi lăsat poate impresia că nu-mi amintesc... că nu țin seama de asta. Oricum, cred c-am să-i scriu lui Percival.

îi scrisese lui Percival (care îi răspunse într-o manieră indiscutabil cinică) și ajunsese la concluzia că la urma urmei nu se cade ca Newman să fie încurajat în înclinația lui de a vedea un ieftin idealism în cazuri flagrante de imoralitate. De foarte multe ori, ușurătatea și îngustimea de judecată de care dădea dovadă camaradul său îl șocau și-l deprimau. Acesta avea un fel de a condamna oamenii, fără posibilitate de apel sau, dimpotrivă, de a se arăta aproape plin de simpatie față de ticăloșia lor, ceea ce i se părea nevrednic pentru un bărbat care era în stare să se și prefacă, pe deasupra, că are conștiința frămîntată. Și totuși, sărmanul Babcock se simțea deosebit de atras spre el și-și zicea că, chiar dacă, în mod evident, sensibilitatea lui Newman nu va merge niciodată exact pe calea cea dreaptă, nu-i un motiv să-l socotească pierdut fără speranță. Goethe recomanda ca natura umană să fie văzută în formele cele mai variate ale ei, iar domnul Babcock îl găsea pe Goethe absolut măreț. Deseori, în conversațiile lor din acele jumătăți de ceas libere, rămase printre picături, încerca să-i explice la ce se referă principalele lui îndoieli, dar pentru Newman era ca și cum i s-ar fi oferit să citească dintr-un tratat tehnic. Se prea poate ca tomul să fi lămurit pe deplin subiectul domnului Babcock dar ce însemna subiectul domnului Babcock fără preocuparea domnului Babcok pentru acel subiect ? Newman era dispus să trateze cu respect preocupările oricărui om și-l socotea norocos pe amicul său că are o preocupare atît de deosebită. Accepta toate dovezile referitoare la importanța temei, dovezi oferite dealtfel cu multă solicitudine, și le punea binișor deoparte, undeva unde presupunea el că vor sta în deplină siguranță, însă, după aceea, bietul Babcock nu-și mai recunoștea niciodată darurile printre articolele de care se slujea Newman în mod curent.

Călătoriră împreună prin Germania și Elveția, unde, vreme de trei sau patru săptămîni, bătură din greu defilee bolovănoase sau netede și leneviră pe malurile sau în apa lacurilor albastre. În cele din urmă, traversară Simplonul și se îndreptară spre Veneția. Domnul Babcock devenise posomorît și chiar puțintel irascibil. Arăta abătut,

absent, cufundat în gînduri. Se încurca în planuri, spunînd ba că vrea una, ba că vrea alta. Newman își ducea viața lui obișnuită; stabili relații cu necunoscuți, fără să țină seama de conveniențe, se desfătă pe îndelete prin galerii de artă și prin biserici, își petrecu o exagerată parte din timp hoinărind prin Piazza San Marco, cumpără cîteva tablouri false și astfel, pentru două săptămîni, se bucură din plin de Veneția. Într-o seară, revenind la hotel, îl găsi pe Babcock așteptîndu-l în părculețul de alături. Tînărul îi ieși în întîmpinare cu un aer foarte sumbru, îi întinse mîna și-i declară cu solemnitate că, din păcate, ei doi trebuie să se despartă. Newman își exprimă surpriza și regretul, minunîndu-se cum de devenise necesară despărțirea.

— Să nu-ți închipui cumva că mă plictisești, adăugă el.

— Nu te plictisesc? întrebă companionul său, fixîndu-l cu niște ochi strălucitori, dar cu o expresie aproape tragică.

— De ce naiba m-ai plictisi? Ești un om foarte simpatic. În plus, niciodată n-am știut ce-i ăla plictis.

— Nu ne înțelegem unul pe altul, zise bietul Dorchester.

— Eu nu te înțeleg? exclamă Newman. Asta-i bună! Credeam că dimpotrivă. Dar, chiar dacă nu te-aș înțelege, care-i baiul?

— *Eu* nu te înțeleg, spuse Babcock.

Și se așeză pe o bancă și-și sprijini capul într-o mînă, înălțînd îndurerat privirea în sus, spre *neînțelesul*, incomensurabilul său prieten.

— Dar de ce să-ți pese de asta, dacă mie nu-mi pasă?

— E foarte chinuitor pentru mine. Mă ține într-o stare de neliniște. Mă irită și nu pot să-mi văd de treburi. Nu cred că-i bine pentru mine.

— Îți faci prea multe griji. Asta-i necazul cu dumneata, zise Newman.

— Bineînțeles că așa trebuie să ți se pară. Dumneata crezi că eu iau toate lucrurile prea în serios, iar eu cred că dumneata le iei prea superficial. Niciodată nu putem cădea de acord.

— Dar tot timpul am fost de acord.

— Nu, *eu* n-am fost de acord, zise Babcock, scuturînd din cap. Sînt un tip foarte incomod. S-ar fi cuvenit să mă despart de dumneata de acum o lună.

— Ei drăcie ! exclamă Newman. Am să fiu de acord cu orice !

Domnul Babcock își îngropă capul în palme. În sfîrșit, ridicînd ochii, observă :

— Nu cred că-mi înțelegi poziția. Eu încerc să ajung la adevăr în toate chestiunile. Și pe urmă dumneata o iei prea repede. Sînt lucruri de care ții prea puțin seama. Simt că ar trebui să calc din nou, de unul singur, toate locurile pe unde am trecut împreună. Mi-e teamă că am făcut foarte multe greșeli.

— Oh, nu e cazul să-mi aduci atîtea argumente, spuse Newman. Pur și simplu te-ai săturat de mine. Ai tot dreptul la asta.

— Nu, nu, *nu* m-am săturat de dumneata ! insistă amicul său. Ar fi foarte urît din partea mea să mă fi săturat.

— Mă las păgubaș, zise Newman rîzînd. Însă, bineînțeles, niciodată nu-i bine să continui să faci greșeli. Urmează-ți neabătut drumul. În mod sigur ai să-mi lipsești. dar, după cum ai văzut, eu îmi fac foarte ușor prieteni. Dumneata ai să fii singur. Totuși, cînd ai să simți nevoia scrie-mi cîteva rînduri și eu o să te aștept oriunde aș fi.

— Cred c-o să mă întorc la Milano. Mă tem că nu l-am apreciat cum se cuvine pe Luini. *

— Săracul Luini ! zise Newman.

— Vreau să spun că mi-e teamă c-am mers cam prea departe în legătură cu el. Nu cred că e chiar așa de *autentic* cum pare la prima vedere.

— Luini ? exclamă Newman. Există ceva în personalitatea lui care amintește de chipul unei femei frumoase. E ca și cum ar veni drept *spre* tine, sau ar sta foarte aproape de tine.

* Bernardino Luini — reprezentant al școlii milaneze, elev al lui Leonardo da Vinci.

Tovarășul lui Newman încruntă din sprîncene și se crispă tot. Și trebuie adăugat că acest fel de a vorbi era, in cazul lui Newman, expresia unui avînt metafizic nemaiîntîlnit pînă acum, cu toate că, în trecerea prin Milano, își descoperise o mare atracție pentru numitul pictor.

— Uite, vezi? Asta-mi ești! zise domnul Babcock. Da, e mai bine să ne despărțim.

Și, începînd de a doua zi, își reluă călătoria, pe același drum pe care venise și se apucă să-și revizuiască judecățile de valoare. Curînd însă Newman primi vești de la el:

„Dragă domnule Newman,

Mă tem că purtarea mea de la Veneția, de acum o săptămînă, ți s-a părut ciudată și nerecunoscătoare și doresc să-mi explic atitudinea, pe care, cum am declarat și atunci, nu cred că mi-o înțelegi. De multă vreme avusesem de gînd să-ți propun să ne despărțim și pasul acesta nu a fost chiar așa de neașteptat pe cît a putut să ți se pară.

În primul rînd, cum știi, eu călătoresc prin Europa pe banii adunați de enoriașii mei, care, cu mulă bunăvoință, mi-au oferit o vacanță și posibilitatea de a-mi îmbogăți mintea cu comorile naturii și ale artei din aceste țări. Prin urmare, simt că este de datoria mea să-mi folosesc timpul cu cel mai mare profit. Eu am un înalt sentiment de responsabilitate. Dumneata se pare că ești preocupat numai de plăcerea clipei și i te abandonezi cu o intensitate pe care mărturisesc că nu sînt în stare s-o concurez. Consider că trebuie să ajung la unele concluzii și să-mi întăresc convingerile asupra anumitor probleme esențiale. Arta și Viața mi se par lucruri extrem de serioase și în călătoriile noastre prin Europa avem obligația de a ne reaminti în mod deosebit de menirea cea adevărată, într-adevăr gravă, a Artei. Dumneata pari a susține că, dacă un lucru te amuză pentru moment, asta-i tot ce ceri de la el; iar aplecarea dumitale către purul amuzament este și ea mult mai puternică decît a mea. Peste toate acestea, dumneata mai pui și un soi de dăruire to-

tală și nesocotită în plăcerile dumitale, care, uneori, mărturisesc, mi s-a părut — să o spun oare? — aproape îngrozitoare. În orice caz, calea dumitale nu este și calea mea și ar fi lipsit de înțelepciune să mai încercăm să ne întovărășim din nou. Și totuși dă-mi voie să adaug că știu că ar fi multe de spus despre felul dumitale de a fi; i-am simțit din plin atracția în compania dumitale. Dacă n-ar fi fost așa, te-aș fi părăsit cu mult înainte. Dar am fost atît de teribil de încurcat! Sper că nu am greșit. Mă simt ca și cum aș avea de recîștigat foarte mult timp pierdut. Te rog ca toate acestea să le iei așa cum le gîndesc eu, adică, cerul mi-e martor, fără răutate. Personal, am o mare stimă pentru dumneata și trag nădejde ca odată și odată, cînd îmi voi fi recăpătat echilibrul, să ne întîlnim din nou. Dar mai întîi *trebuie* să-mi recapăt echilibrul. Sper că vei continua să te bucuri de călătoriile dumitale; numai să ții *bine minte* că Viața și Arta *sînt* niște lucruri extrem de grave.

Rămîn al dumitale sincer și binevoitor prieten,

BENJAMIN BABCOCK.

P.S. Sînt foarte amărît în legătură cu Luini."

Scrisoarea aceasta produse în mintea lui Newman un ciudat amestec de veselie, teamă și respect. La început, sensibila conștiință morală a domnului Babcock i se păru hazlie ca o farsă, iar călătoria lui înapoi spre Milano, numai pentru a nimeri într-o încurcătură și mai rea, ca o răsplată parcă a pedanteriei, absolut comică și pe deplin meritată. Pe urmă, se gîndi că lucrurile acestea sînt teribil de misterioase, că se prea poate ca lui, lui Newman, să i se potrivească într-adevăr calificativul, aproape rușinos pentru un om, de „îngrozitor" și că felul său de a aprecia comorile de artă și binefacerile vieții este lipsit de adevăratul, dacă nu chiar de cel mai elementar, rafinament. În definitiv, Newman nutrea un mare respect pentru rafinament și, în seara aceea, în timpul acelei jumătăți de oră cît a mai rămas să contemple oglindirea stelelor în apele calde ale Adriaticei, se simți ultragiat și umilit. Era incapabil să se decidă cum să răspundă

la această scrisoare. Bunătatea lui firească îl împiedica să ia în derîdere tonul grav al fostului tovarăș de călătorie, iar simțul umorului, greoi și lipsit de capacitatea de adaptare, nu-i îngăduia nici el să-l ia în serios. Nu-i răspunse deloc, însă, peste o zi sau două, într-un magazin de antichități, descoperi o mică statuetă grotescă din secolul al șaisprezecelea, lucrată în fildeș, pe care i-o trimise lui Babcock fără nici un comentariu. Statueta reprezenta un călugăr scheletic, cu o înfățișare ascetică, îmbrăcat într-o rasă zdrențuită și cu glugă, îngenuncheat cu mîinile împreunate și cu o mutră de înmormîntare. Era o piesă fină, sculptată cu o nemaipomenită minuție și în așa fel, încît, într-un loc, prin una dintre rupturile sutanei se distingea și un clapon gras agățat la brîul călugărului. Ce simboliza figurina în intenția lui Newman? Voia să arate oare că el, Newman, avea de gînd să încerce să se lase la fel de impresionat de gravitatea lucrurilor pe cît arăta călugărul la prima vedere, dar că se temea, totuși, că nu va reuși cu nimic mai mult decît o dovedea, la o cercetare mai amănunțită, acest personaj? Nu e de presupus că urmărea o satiră la adresa ascetismului lui Babcock, pentru că aceasta ar fi însemnat o lovitură cu adevărat cinică. Oricum, Newman îi făcea pe această cale fostului său tovarăș de călătorie un cadou prețios.

Părăsind Veneția, o luă spre Viena, prin Tirol, și de acolo, înapoi spre apus, prin sudul Germaniei. Toamna îl prinse la Baden-Baden, unde petrecu cîteva sătpămîni. Fermecătoarea stațiune îl reținea de pe o zi pe alta. Privea la toate lucrurile din jur, încercînd să se hotărască ce va face la iarnă. Avusese o vară foarte plină și, acum, stînd sub uriașii arbori de pe marginea miniaturalului rîu ce se prefiră printre răzoarele de flori ale Badenului, și-o rememora iarăși și iarăși pe îndelete. Văzuse și făcuse o mulțime de lucruri, luase aminte la toate și se bucurase de toate; se simțea mai bătrîn, și totuși, într-un anume fel, își simțea vîrsta, chiar la anii pe care-i împlinise, ca pe un bun cîștigat. Își aminti de domnul Babcock și de dorința acestuia de a învăța marea lecție a vieții, ca și de faptul că el, Newman, nu se prea folosise

de îndemnul prietenului său de a cultiva același obicei respectabil. Oare nu era în stare să-și vîre în cap cîteva învățături esențiale ? Baden-Baden era cel mai frumos loc pe care-l văzuse pînă atunci, iar orchestra, seara sub stele, în mod evident, o mare școală. Era lecția cea mai limpede ! Continuă însă să reflecteze că procedase foarte cuminte cînd lăsase totul la o parte și plecase în străinătate : hotărît, lumea era un lucru mult prea interesant ca să nu fie văzut. Trăsese și cîteva concluzii personale ; nu putea spune care anume, dar ele existau acolo, numai pentru sine. Făcuse ceea ce voise ; se năpustise de-a dreptul peste marile priveliști și profitase din plin de marile ocazii, își dăduse o șansă de a-și „îmbogăți" sufletul, dacă sufletul său ar fi fost în stare de așa ceva. Credea din toată inima că și-l îmbogățise cu prisosință. Da, aceste ape ale curiozității neîncătușate erau foarte liniștitoare și el se va bălăci în ele pînă vor seca. La cei patruzeci și doi de ani ai săi, cîți urma în curînd să numere, mai avea un drum lung înaintea ochilor și, dacă ceața viitorului era deasă, era totuși ceața unei după-amiezi de aur. Care îi va fi pasul următor ? Am spus că își aducea aminte de ochii unei doamne pe care o găsise stînd în picioare în salonul soților Tristram : patru luni se scurseseră și nu-i uitase încă. În tot acest timp, privise — își făcuse un obicei din a privi — în adîncul multor alți ochi, dar singurii la care se gîndea acum erau cei ai doamnei de Cintré. Dacă voia să afle unde pluteau mai involburate cețurile auritei lui după-amiezi, oare nu în ochii doamnei de Cintré ar putea fi găsit răspunsul ? În mod sigur ar putea să descopere ceva interesant acolo, indiferent dacă va fi vorba de o strălucitoare și luminoasă transparență, sau de cine știe ce obscuritate înrobitoare.

Dar, prin proiecția aceasta luxuriantă și nedeslușită, își făcea loc, uneori, gîndul la viața lui trecută, la lungul șir de ani (un șir ce începuse la o vîrstă atît de crudă) în care nu avusese nimic altceva în minte decît posibila „căpătuială". Acești ani păreau acum departe în urmă, pentru că atitudinea lui prezentă era mai mult decît o vacanță, era aproape o repudiere. Îi spusese lui Tom

Tristram că pendulul oscilează înapoi și iată că oscilația aceasta în sens invers nu se sfîrșise încă. În plus, posibilitatea cîștigurilor, care coborîse în cealaltă parte a pendulului, îmbrăca în mintea lui aspecte diferite, la ore diferite. Din alaiul lor, o mie de episoade uitate veniră să-i defileze pe dinainte. Pe unele dintre ele le privea cu destulă bunăvoință, de la altele își întorcea capul. Erau vechi izbînzi ale nervilor, ale puterii sale de a se stăpîni – simple amintiri, stinse acum, despre focul luptei, despre dezlănțuirea marilor rivalități. De unele dintre ele, așa cum se trezeau ele iarăși la viață, se simțea categoric mîndru ; se admira singur de parcă le-ar fi văzut la un alt bărbat. Și într-adevăr multe dintre calitățile care definesc marile fapte se aflau acolo : hotărîre, tărie, curaj, promptitudine, ochi sigur și mînă forte. Despre alte isprăvi am merge prea departe dacă am spune că se rușina cu ele, pentru că, în mod cert, Newman nu înghițise niciodată treburile murdare. De la bun început, fusese dăruit de soartă cu o tendință înnăscută de a lovi pînă la desfigurare, direct și fără să stea la gînduri, sulemenita față a ispitei. Într-adevăr, la nici un alt om nu ar fi fost mai puțin scuzabilă lipsa de scrupule. Newman recunoștea ticăloșia de la cea dintîi aruncătură de ochi, iar ticăloșia primise din mîna lui, de la început pînă la sfîrșit, o severă punere la punct. Nu mai puțin, totuși, unele dintre amintirile sale purtau, în momentul de față, un aer dizgrațios și sordid, și-l străfulgeră gîndul că dacă niciodată nu-și murdărise conștiința cu pete de neșters, apoi, pe de altă parte, nici calea frumuseții, ca sens deliberat, nu o urmase nici măcar o singură milă pe dreptul ei făgaș. Își irosise anii în efortul epuizant de a aduna mii peste mii, iar acum,că se retrăsese din joc, zbaterea aceea exclusiv după bani nu i se arăta a fi, în urîțenia ei — o urîțenie tot atît de vastă și de tulbure și de mohorîtă — decît o biată corabie de pirați cu luminile aprinse numai în interior. Este foarte ușor, e adevărat, să gîndești rău despre felul în care se cîștigă banii după ce ți-ai umplut buzunarele și trebuie spus că s-ar fi cuvenit ca prietenul nostru să se fi apucat ceva mai devreme să moralizeze pe tonul acesta superior. La asta se poate rspunde că, dacă ar fi ținut cu tot dinadinsul, el ar

fi putut să fie de două ori mai bogat decît era; de asemenea, se cuvine să adăugăm că, în fond, nici măcar nu „moraliza". Pur și simplu îi venise din nou în minte ideea că lucrurile pe care le admirase în acea vară constituiau o lume foarte mîndră și strălucitoare și că nu toată această lume fusese construită de oameni „activi" doar în sensul rău acordat de el termenului.

În timpul șederii la Baden-Baden primi o scrisoare de la doamna Tristram, mustrîndu-l pentru prea puținele vești pe care le trimisese prietenilor săi și cerîndu-i asigurări categorice că nici măcar prin gînd nu-i trecuse să-și petreacă iarna în altă parte decît în imediată apropiere de Avenue d'Iéna. Newman răspunse ca la chemarea unui corn de argint:

„Speram să înțelegi că sînt un epistolier ca vai de lume și să-ți dai seama că nu e cazul să aștepți mare lucru de la mine. Cred că în toată viața n-am comis douăzeci de scrisori din pură prietenie; în America îmi rezolv corespondența în întregime prin telegrame și cu ajutorul unei stenografe căreia îi dictez. Aceasta este o scrisoare de prietenie curată, așa că ai intrat în posesia unei piese rarisime, în schimbul căreia s-ar putea cîștiga nu glumă. Dacă vrei să afli tot ce mi s-a întîmplat în aceste trei luni, cea mai bună cale de a-ți povesti ar fi, cred, să-ți trimit ghidurile de care m-am slujit, vreo șase la număr, cu însemnările mele făcute cu creionul pe margini. Oriunde vei găsi o linie sau o cruce, o exclamație ca «Frumos!», sau «Foarte adevărat!» sau «Cam slăbuț!», să știi că am încercat una sau alta dintre emoțiile după care umblam. Cam asta e povestea mea de cînd te-am părăsit. Belgia, Olanda, Elveția, Germania, Italia — am luat întreaga listă la rînd, așa cum călărețul de circ, fără șa, ia, unul după altul cercurile de hîrtie, și pînă acum nici pomeneală să fi obosit. Port cu mine, în geamantan, șase volume din Ruskin; am văzut niște lucruri superbe, din alte vremuri, și poate că la iarnă o să-ți vorbesc despre ele, la gura sobei. După cum vezi, nu mi-am întors cu totul fața de la Paris. Aveam tot felul de planuri și visuri, însă scrisoarea dumitale mi

le-a spulberat aproape pe toate. *L'appétit vient en mangeant,* spune proverbul vostru, și eu descopăr că, cu cît mă înfrupt mai mult din delicatese, cu atît mă uit mai lacom la masă. Acum, dacă tot m-am înhămat la drum, de ce n-aș merge pînă la capăt ? Uneori mă gîndesc la îndepărtatul Orient și-mi tot repet numele unor orașe din răsărit : Damasc și Bagdad, Trebizonda, Samarcand, Buhara. Luna trecută, mi-am petrecut o săptămînă în tovărășia unui misionar reîntors de pe acele meleaguri, care mi-a spus că ar trebui să-mi fie rușine să trîndăvesc prin Europa cînd pot avea parte de o asemenea desfătare acolo. Îmi doresc, într-adevăr, și alte desfătări, dar cred sincer că cel mai mult mi-ar plăcea să le caut în Rue de l'Université. Ai mai primit vreo veste de la doamna aceea înaltă și distinsă ? Dacă dumneata o poți face să promită că la următoarea mea vizită va fi acasă, atunci mă voi întoarce imediat la Paris. Așadar, ai o obligație. Mă aflu mai mult ca oricînd în starea de spirit care ți-am vorbit în seara aceea : îmi doresc o tovarășă de viață și, în plus, vreau ca ea să fie o stea de primă mărime. M-am uitat cu atenție la toate candidatele posibile, pe care le-am întîlnit vara aceasta, dar nici una dintre ele nu îndeplinea condiția, sau măcar să fi fost cît pe-aproape. M-aș fi bucurat de o mie de ori mai mult de întreaga poveste dacă aș fi avut-o pe amintita doamnă la brațul meu. Cea mai mare asemănare cu ea am găsit-o la un tînăr din Dorchester Mass., un tip cultivat, care însă foarte repede s-a hotărît să divorțeze de mine datorită nepotrivirii de caracter. Mi-a spus că sînt complet incapabil de înălțare spirituală și chiar m-a făcut să-l cred pe jumătate. La scurt timp după aceea însă am întîlnit un englez — un om foarte inteligent, care scrie pentru jurnalele din Londra și cunoaște Parisul aproape la fel de bine ca Tristram — cu care am și ajuns la niște relații ce păreau la început deosebit de promițătoare. Am călătorit împreună cam o săptămînă, dar foarte curînd a renunțat și el la prietenia mea, scîrbit. M-a declarat o creatură jalnică, incapabilă de a simți bucuria vieții. Mi-a vorbit de parcă *eu* venisem din Dorchester. Era aproape uluitor. Pe care dintre cei doi judecători ai mei trebuie să-l cred ? Prea multe griji nu mi-am

făcut, hotărînd repede în sinea mea că nici ei n-or fi știind chiar totul. Din acest punct de vedere, dumneata ești mai aproape de adevăr decît toți cei pe care i-am întîlnit, și desfid pe oricine ar pretinde că greșesc atunci cînd afirm că rămîn, mai mult ca oricînd, al dumitale devotat prieten.

C. N."

VI

RENUNȚĂ LA BAGDAD ȘI BUHARA și, reîntorcîndu-se la Paris înainte de sfîrșitul toamnei se stabili într-o locuință aleasă de Tom Tristram, potrivit cu părerea pe care și-o făcuse acesta despre „starea socială" a lui Newman. Cînd Newman află că trebuia să se ia în considerație acest atribut ocult, se declară absolut incompetent și-l rugă pe Tristram să-l scape de o asemenea grijă.

— Habar n-aveam că „stau" și din punct de vedere social. Credeam numai că șed și eu așa ca tot omul, întinzîndu-mi picioarele într-o poziție cam neprotocolară, e adevărat, dar nimic altceva. Nu cumva a avea stare sau poziție socială înseamnă a cunoaște vreo două-trei mii de oameni și a-i invita la masă ? Eu te cunosc pe tine, pe soția ta și pe domnul Nioche, bătrînelul care mi-a dat lecții de franceză astă-primăvară. Pot să vă invit la masă ca să vă întîlniți unul cu celălalt ? Dacă da, trebuie să veniți chiar mîine.

— Răspunsul ăsta, zise doamna Tristram, nu dovedește foarte multă recunoștință față de mine, care, anul trecut, te-am prezentat tuturor cunoscuților mei.

— Așa e, am uitat complet. Însă am crezut că și dumneata voiai să uit, zise Newman cu acel ton de neîntrecută candoare care îi marca adeseori vorbirea și despre care un observator n-ar fi știut să se pronunțe dacă reprezintă o simulare excentrică a ignoranței sau o reținută aspirație spre cunoaștere. Mi-ai spus că și dumitale îți sînt antipatici.

— Ah, felul în care ții minte ceea ce spun eu e cel puțin măgulitor. Pe viitor însă, adăugă doamna Tristram, te rog să uiți toate lucrurile „rele“ și să ți le amintești numai pe cele bune. Va fi ușor de realizat și n-o să-ți obosească memoria. Atîta doar, te previn că dacă te lași în seama soțului meu să-ți aleagă locuința ai să te trezești cu ceva oribil.

— Oribil, dragă ?! protestă soțul.

— Azi nu rostesc nici un cuvînt urît, altfel ar tebui să folosesc un limbaj mult mai tare.

— Auzi, Newman ? Ce crezi tu că mi-ar spune dacă într-adevăr și-ar da drumul la gură ? întrebă Tristram. Asta te poate batjocori în două sau trei limbi cît ai zice pește. Uite ce înseamnă să ai o cultură aleasă. Avantajul e de partea ei chiar de la început, de vreme ce eu nu știu să înjur, orice mi-ai face, decît în pură anglo-saxonă. Ori de cîte ori mă înfurii, mă văd silit să mă întorc înapoi la scumpa noastră limbă strămoșească. În definitiv, nici nu există vreuna care s-o întreacă.

În privința locuinței, Newman declară că nu se pricepe deloc la mese și scaune și că va accepta cu ochii închiși tot ce-i va oferi Tristram. Era, într-o anumită măsură, adevărul curat, dar, dintr-un alt punct de vedere, și un act de caritate din partea eroului nostru. Știa el bine că, dintre toate plăcerile, cea mai scumpă inimii amicului său era plăcerea de a-și băga nasul în treburile altora, de a le număra *les casseroles* * și de a-i pune pe oameni să deschidă ferestrele, de a răscoli paturile și canapelele cu bastonul, de a pălăvrăgi cu proprietăresele, întrebînd cine locuiește deasupra și cine dedesubt, și se simțea cu atît mai dispus să lase toate astea în seama lui cu cît era conștient de faptul că, întrucîtva, chiar el, Newman, făcuse ca flacăra vechii lor prietenii să se cam stingă. În plus, nu se dădea deloc în vînt după arta tapițerului, după cum nu strălucea nici măcar printr-un simț deosebit al confortului sau bunăstării materiale. Avea el o înclinație spre somptuos și splendoare, însă înclinația aceasta și-o satisfăcea cu contrafaceri și aranjamente mai de-

* cratițele (în fr. în text).

grabă grosolane. Abia dacă deosebea un fotoliu tare de unul moale și ajunsese la o adevărată tehnică în a-și întinde în voie picioarele, în orice condiții, ceea ce-l scutea pe de-a-ntregul de mijloace ajutătoare. În concepția sa, confortul material însemna să locuiască în încăperi foarte spațioase, să aibă multe asemenea încăperi și să se asigure că ele sînt prevăzute cu un număr suficient de dispozitive mecanice ingenioase, din care să nu i se ivească ocazia să folosească nici măcar jumătate. Apartamentul trebuia să fie luminos și înalt și, cum zicea el, bine aerisit și declarase odată că cel mai mult îi plac locuințele în care simți nevoia să stai cu pălăria pe cap. În rest, se mulțumea cu asigurarea, pe care nu știu cine nu i-ar fi dat-o, că totul e după ultimul tip. Ca urmare, Tristram îi procură o locuință la un preț la care însuși prințul Marocului s-ar fi tocmit. Era situată pe bulevardul Haussman, la primul etaj, și se compunea dintr-un șir de camere aurite din podea pînă-n tavan, cu un strat de poleială de un picior grosime, drapate în diferite nuanțe de satin și împodobite mai ales cu oglinzi și pendule. Newman le găsi magnifice, nu se tocmi, îi mulțumi călduros lui Tristram, le luă imediat în stpînire și-și depozită unul dintre cuferele lui de voiaj drept în salon ca să zacă nemișcat acolo cel puțin trei luni de zile.

Într-o zi, doamna Tristram îi spuse că înalta și distinsa lor lady se reîntorsese de la țară și că o și întîlnise, cu trei zile mai înainte, ieșind din biserica Saint-Sulpice, cînd ea însăși făcuse un drum în cartierul acela îndepărtat în căutarea unei brodeze, e adevărat obscure, dar despre care auzise numai cuvinte de laudă.

— Și cum mai arătau ochii aceia blînzi și intenși ? întrebă Newman.

— Erau roșii de plîns, nici mai mult nici mai puțin. Fusese la spovedanie.

— Nu se potrivește deloc cu descrierea pe care i-ai făcut-o, observă el. Așadar, are și păcate pentru care să plîngă ?

— Nu erau păcate... erau suferințe.

— De unde știi asta ?

— M-a rugat să-i fac o vizită. Am trecut azi dimineață pe la ea.

— Și de ce suferă ?

— N-am insistat să-mi spună. Nu știu din ce cauză, dar cu ea omul simte nevoia să fie foarte discret. Totuși, mi-e destul de ușor să ghicesc. Suferă din cauza bătrînei și hainei sale mame, ca și de pe urma felului în care fratele mai mare, din punct de vedere legal capul familiei, o întărîtă și-o asmute pe marchiză. Amîndoi o țin din scurt, o supraveghează tot timpul. Însă aproape c-aș putea să-i iert, deoarece, așa cum ți-am spus, ea e pur și simplu o sfîntă, iar o persecuție e tot ce-i trebuie pentru a-i fi scoasă la lumină ceea ce eu numesc valoarea ei.

— E o teorie liniștitoare pentru *ea*. Sper că n-ai să le-o comunici și celorlalți din familie. Dar de ce îi *lasă* s-o persecute ? Ca femeie care a fost o dată măritată, nu e oare stăpînă pe viața ei ?

— Legal, da, așa cred. Nu însă și din punct de vedere moral. În Franța, niciodată nu-ți este permis să spui *ba* în fața mamei tale, indiferent ce ți-ar cere. Poate să fie ea cea mai monstruoasă babornită din lume și să-ți facă viața iad, pînă la urmă tot *ma mère* rămîne și n-ai nici un drept s-o judeci. Pur și simplu trebuie să te supui. Povestea își are și latura ei bună. Madame de Cintré își pleacă fruntea și-și strînge aripile.

— Și nici măcar pe fratele ei nu-l poate convinge s-o lase în pace ?

— Fratele ei e *chef de la famille*, stăpînul clanului. La oamenii aceștia familia e totul. Nu trebuie să acționezi pentru mulțumirea ta personală, ci pentru binele tagmei și al reputației tale.

— Dar ce vor ei să obțină de la simpatica noastră prietenă ? întreabă Newman.

— Acceptarea unei alte căsătorii. Nu sînt bogați și vor să-și facă rost de ceva mai mulți bani în casă !

— Aici e rîndul *tău*, băiatule ! interveni Tristram.

— Și Madame de Cintré nu apreciază asta ? își continuă Newman întrebările.

— A fost vîndută pentru bani o dată și e firesc să se opună la o a doua vînzare. Se pare că prima oară au încheiat o afacere extrem de proastă. Pînă să moară, monsieur de Cintré a avut agrijă să cheltuiască aproape totul.

— Și, în definitiv, cu cine vor s-o mărite acum?

— Am considerat că-i mai bine să n-o întreb, dar poți să fii sigur că-i vorba de vreun nabab bătrîn și scîrbos sau de vreun duce risipitor și mărginit.

— Iat-o pe doamna Tristram la largul ei! exclamă soțul. Observă-i bogăția imaginației. N-a pus o singură întrebare — e vulgar să pui întrebări — și totuși știe totul pînă în cele mai mici amănunte. Povestea căsătoriei doamnei de Cintré o are la degetul cel mic. A și văzut-o pe drăguța de Claire îngenuncheată, cu părul despletit, cu ochii vărsînd șiroaie și pe ceilalți membri ai familiei stînd aplecați deasupra ei cu piroane și țepușe și fiare înroșite în foc, gata s-o străpungă dacă ea îl refuză pe Barbă-albastră. Adevărul e că îi vor fi făcut poate ceva scandal în legătură cu nota de plată a modistei, sau, cine știe, i-or fi refuzat o lojă la operă.

Newman se uită la Tristram, apoi de la Tristram la nevastă-sa, cu o vădită rezervă pentru fiecare din ei.

— Vrei, într-adevăr, să spui, o întrebă el pe doamna Tristram, că prietena dumitale e, într-adevăr, împinsă la o căsătorie pe care, într-adevăr, nu și-o dorește?

— Tot ce se poate. Oamenii ăștia sînt absolut capabili de așa ceva.

— E ca-ntr-o piesă de teatru de altădată, zise Newman. Casa aia veche și sumbră arată de parcă s-au petrecut și s-ar mai putea petrece încă fel de fel de blestemății într-însa.

— Mai au o casă veche, la țară, și mai sumbră ca asta. Probabil că acolo a și fost pus la cale planul, peste vară.

— *Probabil să acolo,* repetă Tristram ca un ecou. Reține asta!

— La urma urmei, sugeră oaspetele după o pauză, se poate să aibă necazuri și din alte motive.

— Dacă-i vorba de alte motive, atunci e vorba de ceva și mai rău, declară cu mare competență doamna Tristram.

Newman tăcu o vreme, părînd cufundat în meditație.

— E posibil, întrebă el în cele din urmă, să se mai întîmple așa ceva aici? Ca niște femei lipsite de apărare să fie torturate — mă refer la tortura sentimentală, soci-

ală — și împinse la căsătorii silnice cu bărbați pentru care nu au decît dezgust ?

— În toată lumea femeile lipsite de apărare au de suferit, răspunse doamna Tristram. Există peste tot destule torturi pentru ele.

— În New York au loc nenumărate asemenea lucruri, zise Tristram. Fetele sînt terorizate sau ademenite sau corupte sau supuse tuturor acestor presiuni laolaltă și împinse să se căsătorească, pentru bani, cu fel de fel de ticăloși. Habar n-ai cîte povești din astea se petrec zilnic pe Fifth Avenue, bașca alte treburi urîte. Morala de pe Murray Hill ! Ehei, ar cam fi cazul ca cineva să le dea în vileag.

— Nu cred una ca asta ! protestă cu toată seriozitatea Newman. Nu văd cum s-ar fi putut petrece vreodată, în America, asemenea cazuri, pentru simplu motiv că primii care le-ar face imposibile ar fi chiar bărbații. Americanul — o știu și eu — mai înșală cîteodată. Dar nu pe femei le înșală el.

— Ascultați glasul vulturului gata să-și ia zborul ! strigă Tristram.

— Ar trebui ca vulturul ăsta să-și cam folosească aripile, zise nevastă-sa. Ar trebui să zboare în ajutorul doamnei de Cintré.

— În ajutorul ei ?... se miră Newman.

— Să te năpustești asupra ei, s-o apuci în gheare și s-o duci cît mai departe. Căsătorește-te cu ea.

Pentru ctîeva momente. Newman nu scoase un cuvînt.

— Cred că a ascultat ea destule despre căsătorie spuse apoi. Cel mai nimerit fel de a te purta cu ea ar fi să o iubești, fără a-i vorbi totuși despre asta. Însă povestea aia e dezgustătoare, adăugă el. Nu-i treaba mea, dar numai auzind-o mă simt de parcă eu însumi aș fi fost trișat.

Cu toate acestea, lui Newman îi fu dat să mai audă și altădată despre presiunile la care era supusă Madame de Cintré. Doamna Tristram își văzu din nou prietena și din nou o găsi arătînd foarte, foarte tristă, chiar dacă acum nu mai plîngea. Ochii aceia de o blîndă intensitate erau limpezi și potoliți.

— E liniștită, apatică, lipsită de orice nădejde, declară doamna Tristram.

Și-și completă informația adăugînd că, în momentul în care menționase că prietenul ei, domnul Newman, se află iarăși la Paris și că a rămas statornic în dorința sa de a o cunoaște mai bine pe Madame de Cintré, această încîntătoare femeie găsise în toată disperarea ei un zîmbet, exprimîndu-și totodată regretul de a fi ratat vizita lui din primăvară, ca și speranța că el, Newman, nu-și pierduse curajul.

— I-am povestit cîte ceva despre dumneata, își rotunji amfitrioana discursul.

— E o consolare, răspunse el liniștit. *Îmi place* ca oamenii să știe cîte ceva despre mine.

Cîteva zile mai tîrziu, în amurgul unei după-amieze de toamnă, o porni din nou spre Rue de l'Université. Cînd sună pentru a fi lăsat să pătrundă în strașnic păzitul Hôtel de Bellegarde, se făcuse seară de-a binelea. I se spuse că Madame la Comtesse este acasă, la care el traversă curtea, intră pe ușa din fund și, printr-un vestibul imens, întunecos și rece, apoi pe niște scări largi de piatră, cu o străveche balustradă de fier, fu condus într-un apartament de la primul etaj. Anunțat și introdus acolo, Newman se pomeni într-un budoar spațios, lambrisat, în care, așezați lîngă căminul din fundul încăperii, stăteau o doamnă și un domn, acesta din urmă fumîndu-și țigara. În afară de pîlpîirea cîtorva lumînări și de scînteierile din vatră, în cameră nu mai era nici o altă lumină. Ambele persoane se ridicară să-l întîmpine pe Newman, care, la lumina focului, o recunoscu pe Madame la Comtesse. Ea îi dădu mîna, cu un surîs care părea în sine o iluminare și, arătînd spre însoțitorul ei, murmură oarecum în trecere ;

— Unul dintre frații mei.

Felul în care îl primi acest gentleman, cu mare amabilitate, ca pe un vechi prieten, îl surprinse pe Newman, și abia acum își dădu seama eroul nostru că este chiar tînărul întîlnit în curtea casei cu prilejul vizitei anterioare, același care i se arătase atît de îndatoritor.

— Doamna Tristram ne-a vorbit adesea despre dumneata.

Aceste cuvinte, rostite de Madame de Cintré în timp ce-și relua locul pe care șezuse ceva mai înainte, purtau în ele o fermecătoare bunăvoință.

Reținînd mai ales acel plural, „ne-a", Newman, după ce luă și el loc, începu să se întrebe ce naiba căuta el aici, la urma urmei. Avea un sentiment ciudat, neașteptat, de a fi nimerit într-un straniu ungher al lumii. În general, nu era în firea lui să-și facă griji inutile sau să vadă peste tot pericole, așa că nici această împrejurare particulară, nu-i dăduse emoții „sociale". Cu toate că nu-și formase obișnuința unor reacții prompte, nu era lipsit de prezență de spirit. Cîteodată însă sensibilitatea lui neliniștită îi interzicea detașarea ; cu toată aplecarea lui de a lua lucrurile în simplitatea lor, nu se putea împiedica să nu observe că unele dintre aceste lucruri sînt mai puțin simple decît altele. Se simțea asemenea unui om care, urcînd o scară, își dă deodată seama că a pășit în gol exact acolo unde se aștepta să găsească o treaptă. Acestei femei ciudate și încîntătoare, stînd și conversînd cu fratele ei la gura sobei, în obscuritatea bolnăvicoasă a unei case atît de neospitaliere — ce avea el să-i spună ? Lăsa impresia de a se fi învăluit cu trei ziduri de apărare, pentru ca nimeni să nu pătrundă în singurătatea ei ; ce-l putuse încuraja pe el să-și închipuie că ar fi făcut o breșă în aceste ziduri ? Pentru moment se simți ca și cînd s-ar fi aruncat în ceva adînc precum oceanul și acum trebuia să lupte din răsputeri să nu se scufunde. În același timp o privea pe Madame la Comtesse, care încerca să se instaleze cît mai comod în scaun, strîngîndu-și rochia lungă și înturnîndu-se, într-un fel vag, oarecum indirect, cu fața spre el. Ochii li se întîlniră ; o clipă mai tîrziu, ea se uita în altă parte și-i făcea semn fratelui să mai pună un buștean pe foc. Însă clipa aceea și privirea de concentrată intensitate, atît cît dură ea, îi fură de-ajuns lui Newman pentru a se elibera de sentimentul acut de jenă personală, primul și ultimul de acest fel pe care avea să-l cunoască vreodată. Făcu gestul — obișnuit la el și care mai întotdeauna era și semnul că, din punct de vedere psihic, este perfect stăpîn pe situație — de a-și întinde în voie picioarele lui lungi. Impresia pe care o făcuse

asupra lui amfitrioana la prima lor întîlnire fu împrospătată pe loc; fusese mai profundă decît crezuse. Madame de Cintré degaja lumină, grație, sau, și mai exact, stîrnea simpatia; Newman deschisese o carte și atenția îi era reținută de la primele rînduri.

Amfitrioana îi puse întrebările pe care nu se putea să nu i le pună: cînd o văzuse ultima oară pe doamna Tristram, cît timp stătuse în Paris, cît timp mai avea de gînd să rămînă, cum i se pare orașul. Vorbea englezește fără nici un accent sau mai degrabă cu absența oricăruia dintre accentele familiare lui Newman pînă la venirea în Europa. Acest fel de a vorbi, care îl izbise ca reprezentînd o caracteristică generală a străinilor, ajunsese să-i placă extrem de mult la femei. Ici și colo, pronunția ei depășea oarecum această limită, în mici dezacorduri, dar după vreo zece minute Newman se pomeni chiar în așteptarea acelor subtile nepotriviri. Le savura prezența, minunîndu-se să vadă cum posibila greșeală devine o încîntătoare nuanță de limbaj.

— America e o țară frumoasă, se aventură ea într-o observație cît se poate de lipsită de riscuri.

— Oh, foarte frumoasă, foarte frumoasă. Ar trebui să vii s-o vezi.

— Niciodată nu voi merge s-o văd, răspunse ea cu un zîmbet.

— De ce nu?

— Nu călătorim. Mai ales atît de departe.

— Totuși, mai plecați uneori. Nu stați chiar tot timpul la Paris.

— Plec vara... foarte aproape, la țară.

I-ar fi plăcut s-o mai întrebe ceva, ceva personal, ba și mai mult, dar nu știa ce.

— Nu ți se pare cam... lipsit de viață aici... atît de izolat de lume?

Fusese gata-gata să spună „cam pustiu“, dar, din discreție, schimbase repede cuvîntul, pentru ca acum să-l simtă ca pe o agravare a sensului.

— Da, e lipsit de viață, dacă prin asta înțelegi ceva foarte liniștit, dar este exact lucrul pe care ni-l dorim.

— Ah, este exact lucrul pe care vi-l doriți, repetă el.

Un asemenea răspuns îl punea în încurcătură.

— În plus, aici am trăit toată viața.

— Aici ai trăit toată viața, se pomeni Newman reacționînd iarăși ca un ecou.

— M-am născut aici și, înaintea mea, tot aici s-au născut tatăl meu și bunicul meu și străbunicii mei. Nu-i așa, Valentin ? i se adresă ea fratelui.

— Da, se pare că e unica posibilitate ca să ne mai putem naște și noi, zîmbi tînărul, în timp ce se ridică și-și azvîrli mucul țigării în foc.

Rămase apoi sprijinit de cămin, iar un observator din afară ar fi înțeles că dorea să se uite ceva mai bine la caspetele lor pe care, mîngîindu-și mustața, îl și examină pe furiș.

— În acest caz, casa voastră e formidabil de veche ! urmă Newman.

— Cît de veche e, frate ? întrebă Madame de Cintré.

Tînărul luă cele două lumînări de pe marginea căminului, le înălță în aer și, ținîndu-le astfel în cîte o mînă, își îndreptă privirea, pe deasupra obiectelor de pe poliță, spre ornamentația de sub tavanul încăperii. Căminul, din marmură albă, era sculptat în stilul epocii Louis-Quinze, dar, mai sus, cu mult deasupra lui, se afla un panou dintr-o perioadă mai veche, lucrat într-o manieră bizară, vopsit în alb și aurit pe alocuri. Albul se îngălbenise, iar poleiala de aur își pierduse strălucirea. În partea superioară a acestui panou, ornamentele se regrupau între ele sub forma unui scut pe care era gravată o emblemă heraldică. Deasupra ei, în relief, o dată : 1627.

— Iată un an, zise tînărul. Dacă-i vechi sau recent, asta depinde numai de punctul dumitale de vedere.

— Aici, în Europa, răspunse Newman, orice punct de vedere ți se schimbă considerabil.

Își lăsă capul pe spate, privi de jur împrejurul său și adăugă :

— Aveți o casă cu un stil arhitectural foarte frumos !

— Te preocupă chestiunile de arhitectură ? întrebă tînărul de Bellegarde, fără să se miște de lîngă cămin.

— După socoteala mea, vara aceasta m-am străduit să vizitez cam patru sute șaptezeci de biserici. Numești asta preocupare ?

— Probabil că te interesează religia, răspunse binevoitoarea sa gazdă.

Newman reflectă o clipă :

— Nu în mod deosebit.

Își dădu seama că vorbise de parcă s-ar fi pronunțat în legătură cu o cale ferată sau cu o mină, astfel că, imediat, pentru a corecta această impresie, o întrebă pe Madame de Cintré :

— Ești romano-catolică, doamnă ?

— Sînt de credința strămoșilor mei, răspunse ea cu gravitate.

Pe Newman îl frapă intensitatea aproape vibrantă a tonului. Își lăsă din nou capul pe spate, pentru a putea contempla în voie scutul heraldic.

— Pînă acum, n-ai observat niciodată anul acela de sus ? întrebă el apoi.

Ea avu un moment de ezitare, după care răspunse :

— Ba da, pe vremuri.

În tot acest timp, fratele ei urmărise cu deosebit interes comportamentul și reacțiile lui Newman.

— Poate că ți-ar plăcea să vizitezi casa, zise el.

Prietenul nostru își desprinse încet ochii de pe cornișă, pentru a și-i fixa asupra interlocutorului. Avu impresia că tînărul de lîngă cămin practica un stil propriu de amuzament și că se află în căutarea unei ocazii de a și-l exersa. Era un bărbat cu înfățișare prezentabilă, cu chipul luminat de surîs, cu mustățile răsucite la vîrfuri și cu o anume scînteiere jucăușă în ochi, cu totul alta decît strălucirea focului din vatră. „Dracul să-l ia cu insolența lui franțuzească ! La ce naiba o fi rînjind așa ?" se trezi că mormăie, în sinea lui, Newman. Se uită la Madame de Cintré, însă aceasta privea în pămînt. Totuși, își ridică pleoapele și, atunci, încă o dată, ochii li se întîlniră. Apoi, Madame de Cintré se întoarse spre fratele ei. Făcînd același lucru, Newman remarcă acum izbitoarea asemănare dintre frate și soră. Lucrul era în favoarea fratelui și impresia favorabilă pe care contele Valentin o făcuse de la început asupra eroului nostru nu avu decît de cîștigat. Neîncrederea i se spulberă și spuse că ar fi încîntat să le vadă casa.

Tînărul se înveseli și, punînd din nou mîna pe un sfeșnic, zise :

— Vino, atunci. Curiozitatea îți va fi răsplătită.

Dar Madame de Cintré se ridică repede și-l prinse de braț :

— Ah, Valentin, ce ai de gînd să faci ?

— Să-i arăt domnului Newman casa. O să fie foarte amuzant să-i arăt domnului Newman casa.

Continuînd să-și țină mîna pe brațul fratelui, Madame de Cintré se întoarse spre oaspete, surîzînd :

— Nu-l lăsa să te ia de aici. N-o s-o găsești deloc deosebită. E o casă veche și mucegăită ca oricare alta.

— Ah, nu ca oricare alta, protestă contele încă înveselit. E plină de lucruri ciudate. În afară de asta, o vizită ca cea a domnului Newman este exact amănuntul de care duce lipsă și pe care nu l-a avut niciodată. E o ocazie rară, din toate punctele de vedere.

— Ești foarte răutăcios, frate, insistă Madame de Cintré.

— Cine nu riscă nu cîștigă ! exclamă tînărul. Vii ?

Madame de Cintré se apropie de Newman și, împreunîndu-și mîinile, îi adresă, după cîte i se păru lui, o încîntătoare și gravă rugăminte :

— N-ai vrea să rămîi mai degrabă cu mine aici, la gura sobei, decît să te împiedici prin coridoare întunecoase în căutarea... ei bine, în căutarea a nimic ?

— De o mie de ori mai mult ! O să vedem casa într-altă zi.

Tînărul puse lumînarea la loc, cu o comică solemnitate, și, clătinînd din cap, suspină :

— Ah, domnule, ai stricat un proiect măreț !

— Un proiect ? Nu înțeleg, zise Newman.

— Atunci, ți-ai jucat rolul cu atît mai bine. Poate că odată și odată voi avea prilejul să-ți explic.

— Potolește-te și sună să ni se aducă ceaiul, i-o reteză cu blîndețe Madame de Cintré.

Contele Valentin se supuse și nu mult după aceea un servitor intră cu o tavă pe care o lăsă pe o măsuță. După plecarea acestuia, Madame de Cintré, rămînînd în continuare la locul ei, începu să pregătească ceaiul. Abia

se apucase de acest lucru, cînd ușa fu izbită în lături și o cucoană, însoțită de un violent fîșîit de stofă, dădu buzna în încăpere. Ea se uită mirată la Newman, îl salută printr-o ușoară înclinare a capului și un „Monsieur !", pentru ca apoi să se apropie repede de Madame de Cintré și să se aplece spre a fi sărutată pe frunte. Madame de Cintré o salută, continuînd totuși să fie atentă la ceainic. Lui Newman, zgomotoasa doamnă, cu pălăria, mantoul și trena ei de proporții regale, i se păru tînără și drăguță. Ea începu să vorbească franțuzește cu o mare volubilitate.

— Oh, scumpa mea, dă-mi și mie puțin ceai, pentru numele lui Dumnezeu ! Mă simt *anéantie*, sfîrșită.

Newman se pomeni absolut incapabil să-i urmărească spusele ; vorbea mult mai puțin distinct decît monsieur Nioche.

— Fermecătoarea mea cumnată, o recomandă tînărul.

— E foarte frumoasă, reacționă prompt Newman.

— Fascinantă, spuse contele.

Și de această dată, oaspetele îl bănui de intenții malițioase. Cumnata trecu de cealaltă parte a focului, cu ceaiul în mînă, ținîndu-l cît mai departe de ea, ca nu cumva să și-l verse pe rochie, și scoțînd mici țipete de spaimă. Își puse ceașca pe polița căminului și se apucă să-și desprindă din agrafe vălul și să-și scoată mănușile, privind în tot acest timp la Newman.

— Aș putea oare să-ți fiu de folos cu ceva, scumpa mea doamnă ? întrebă tînărul cu extravagantă solicitudine.

— Să mi-l prezinți pe monsieur, zise cumnata.

Pe urmă, cînd fu rostit numele vizitatorului, spuse :

— Nu vă pot face nici o reverență, monsieur, căci mi-aș vărsa ceaiul. Așadar, Claire primește străini de genul ăstuia ? adăugă ea în franțuzește, numai pentru urechile cumnatului.

— După cum vezi ! Nu e nostim ? răspunse el foarte bine dispus.

Newman rămase un moment în picioare, apoi se apropie de Madame de Cintré, care își ridică ochii și se uită la el ca și cum ar fi avut de gînd să-i spună ceva.

Nu avea totuși nimic de spus, așa că se mulțumi să-i zîmbească. Se așeză lîngă ea, iar Madame de Cintré îi întinse ceașca. Schimbară cîteva cuvinte în legătură cu ceaiul, timp în care continuă să o studieze cu atenție. Îi veniră în minte afirmațiile doamnei Tristram despre „perfecțiunea“ ei și despre faptul că ar întruni toate acele strălucitoare însușiri pe care visase să le găsească vreodată la o femeie. Asta îl făcu să o privească fără teamă, fără să-și pună întrebări stînjenitoare ; astfel, de la bun început, se simțise prevenit în favoarea ei. Și totuși, dacă era frumoasă, frumusețea ei nu era dintre acelea care să-l orbească pe loc. Înaltă, modelată din linii lungi, avea părul blond, des și trăsături neregulate, însă armonioase. Ochii cenușii, larg deschiși, păreau două fecioare împodobite cu ghirlande de flori, gata să te întîmpine la porțile vreunui oraș, fiind lipsiți însă de acea strălucire și de acel multicolor joc de ispite și patimi care iluminează, ca-ntr-un nesfîrșit lanț de petreceri, chipul fermecător al cuceritoarelor prin vocație. Cu formele și încheieturile ei subțiri, Madame de Cintré putea să treacă drept mai tînără decît era în realitate. Exista în întreaga ei ființă ceva juvenil și în același timp grav, o notă de incertitudine de care părea să depindă, și depindea chiar, însăși personalitatea ei, misterios amestec de demnitate, inocență și îndrăzneală. Ce voise oare să spună Tristram, se întrebă Newman, cînd o numise mîndră ? Acum, față de el, în mod sigur nu era mîndră, sau, chiar dacă era, lucrul nu-i slujea absolut la nimic ; ar fi trebuit ca ea să-și afirme infinit mai agresiv mîndria ca el să se simtă cît de cît deranjat. În ochii lui Newman, Madame de Cintré apărea drept o ființă nobilă, curată, cu care era foarte ușor să te înțelegi. Și, atunci, i se putea aplica oare acea noțiune de „aristocrație“, care să facă din ea un soi de produs istoric ? Newman cunoscuse aristocrația doar în vremurile de odinioară ale armatei, cînd nici măcar nu valora mare lucru și cînd această calitate, exceptînd poate cazul a două sau trei neveste de generali, situație oarecum ieșită din comun, nu o văzuse niciodată atribuită femeilor. Însă titlurile sub forma cărora se înfățișa aici,

în Franța, rangul îi apărură ca fiind absolut încîntătoare și potrivite cu personalitatea purtătorului. Mai ales în ceea ce o privea pe Madame de Cintré. În cazul ei, noblețea titlului se armoniza cu însușirile reale și căpăta sens într-o minunată, luminoasă, tandră îmbinare, ceva de o extraordinară delicatețe și putere de expresie. Fără ostentație, fără a dori acest lucru, sau măcar, cum s-ar putea crede, fără a-l ști, Madame de Cintré, prin întreaga, neobișnuita ei prezență, încînta și subjuga.

— Ai mulți prieteni în Paris ? Ieși des în lume ? întrebă Madame de Cintré, care găsise pînă la urmă ceva de zis.

Newman rămase puțin pe gînduri în legătură cu ieșitul în lume.

— Vrei să știi dacă umblu pe la sindrofii ?

— Ieși, cum se zice pe la noi, *dans le monde ?*

— Am cunoscut o mulțime de oameni. Cel puțin așa afirmă doamna Tristram. M-a luat cu ea peste tot. Eu nu fac altceva decît să mă supun orbește.

— Dar, în definitiv, dumitale nu-ți plac distracțiile ?

— Ba da, unele dintre ele. Nu-mi plac însă petrecerile excesiv de zgomotoase și nici cele la care stai țeapăn cîte o jumătate de noapte. Sînt prea bătrîn și prea greoi pentru ele. Bineînțeles însă că vreau să mă distrez. Pentru asta am venit în Europa.

Ea păru că se gîndește o clipă, după care, cu un zîmbet, spuse :

— Credeam că în America te poți distra de minune.

— Eu n-am fost în stare. Probabil că prea făceam parte din spectacol. Știi, la circ, niciodată nu-i la fel de amuzant pentru animale.

În acest moment, tînăra doamnă de Bellegarde, însoțită de contele Valentin, se apropie iarăși de ei pentru o nouă ceașcă de ceai. După ce o servi, Madame de Cintré își reluă convorbirea, reamintindu-și ultimele cuvinte ale lui Newman :

— Așadar, erai foarte ocupat la dumneata în țară ?

— Eram prins în afaceri. Practic, de la cincisprezece ani, muncesc fără întrerupere.

— Şi care erau treburile dumitale ? întrebă tînăra de Bellegarde care, în mod sigur, nu era nici pe departe atît de drăguță ca Madame de Cintré.

— Am făcut de toate, spuse Newman. Într-o vreme am vîndut piei de animale ; altă dată am fabricat, albii de spălat rufe.

— Piei ? strîmbă din nas doamna de Bellegarde. Aşa ceva nu-mi place. Albiile de rufe mai treacă-meargă. Prefer mirosul de săpun. Sper, cel puţin, că ele te-au îmbogăţit.

Debită toate acestea cu aerul unei femei care are reputaţia de a spune tot ce-i trece prin minte şi cu un puternic accent franţuzesc.

Newman vorbise cît se poate de deschis, dar tonul doamnei de Bellegarde îl făcu să continue, după o clipă de reflecţie, cu o anumită, abia perceptibilă răbufnire de batjocură :

— Nu,cu albiile de rufe mi-am pierdut banii, în schimb, cu pieile de animale mi-a ieşit destul de bine.

— La urma urmei, zise tînăra marchiză, sînt de părere că esenţialul e... să-ţi iasă bine, cum te exprimi dumneata. În faţa banilor, mă închin cu smerenie, şi nu-i un secret pentru nimeni cît de mult îi ador. Dacă-i ai, nu pun întrebări. În privinţa asta, sînt o democrată veritabilă, întocmai ca dumneata, monsieur. Cel puţin, aşa cum presupun eu că eşti. Această *belle-soeur* * a mea e foarte mîndră, însă mie mi se pare că poţi să obţii mult mai multe satisfacţii în necăjita asta de viaţă dacă nu faci prea multe nazuri.

— Dumnezeule ! mormăi înveselit contele Valentin. Cît avînt, scumpa mea doamnă !

— Bănuiesc, răspunse ceva mai potolit doamna, că monsieur Newman e un om faţă de care se poate discuta, de vreme ce cumnata mea îl primeşte în casă. Şi pe urmă, n-am spus decît adevărul ; sînt ideile mele.

— Ah, le numeşti idei ? replică tînărul pe un ton pe care Newman îl găsi încîntător.

* cumnată (în fr. în text).

— Doamna Tristam mi-a spus, totuși, că ai fost în armată, continuă frumoasa lui soră, și că ai luptat în războiul vostru cel mare.

— Da, numai că asta n-a fost o afacere... în sensul vreunui profit. Nu-i o treabă pe care să ți-o îngădui prea des.

— Foarte adevărat ! exclamă contele Valentin, măsurîndu-l pe eroul nostru din cap pînă-n picioare, cu acea expresie caracteristică a feței în care ironia și bunăcuviința păreau să se amestece într-un fel care te punea în încurcătură. Ești un om curajos ? îl întrebă el apoi.

— Încearcă-mă.

— Ah, așa stau deci lucrurile ! În cazul ăsta, mai vino pe la noi.

— Doamne, ce invitație ! murmură Madame de Cintré, cu un surîs care trăda stînjeneala.

— Oh, îi replică fratele, țin în mod deosebit ca domnul Newman să vină. O să-mi facă mare plăcere. Aș fi dezolat să lipsesc de la vreuna dintre vizitele lui. Susțin totuși că trebuie să dea dovadă de foarte mult curaj. Inima vitează, domnule, și fruntea sus !

Cu această urare, îi întinse mîna lui Newman.

— Nu voi veni ca să te văd pe dumneata ; voi veni s-o văd pe Madame de Cintré, ținu să precizeze Newman.

— Exact pentru așa ceva vei avea nevoie să-ți aduni puterile.

— Ah, *de grâce* * ! imploră ea.

— Indiscutabil, exclamă doamna de Bellegarde, eu sînt singura persoană de aici capabilă să spună ceva politicos ! Vino să mă vezi pe mine, domnule. Pentru asta nu-ți trebuie nici un fel de curaj.

Newman răspunse printr-un hohot de rîs care nu însemna chiar pe de-a-ntregul o consimțire. Pe urmă, dînd mîna cu toți cei de față, se retrase. Madame de Cintré nu remarcă provocarea aruncată de cumnata sa, în legătură cu amabilitatea, în schimb se uită cu un aer oarecum tulburat la vizitatorul ce se îndepărta.

* fie-ți milă (în fr. în text).

VII

ÎNTR-O SEARĂ, LA O ORĂ FOARTE înaintată, cam la vreo cinci zile după această întîmplare, servitorul îi aduse lui Newman o carte de vizită care se dovedi a fi cea a tînărului monsieur de Bellegarde. Cînd, cîteva clipe mai tîrziu, prietenul nostru se duse să-și întîmpine musafirul, el îl găsi în mijlocul celui mai impunător dintre saloanele sale aurite, stînd în picioare și măsurîndu-l cu privirea din tavan pînă-n podea. Și de această dată i se păru că mutra contelui Valentin trădează o veselie ascunsă. „De cine naiba o mai fi rîzînd acum ?" se întrebă eroul nostru, însă fără supărare, pentru că intuia în fratele doamnei de Cintré o fire liberă, îndrăzneață și presimțea că pe un asemenea substrat de naturalețe și cutezanță ei doi erau sortiți să se înțeleagă. Numai că, dacă exista motiv de haz, dorea s-o știe și el și să-l guste împreună.

— Mai înainte de toate, zise tînărul întinzîndu-i mîna, aș vrea să-mi spui dacă nu am venit prea tîrziu.

— Prea tîrziu pentru ce ?

— Pentru a fuma o țigară cu dumneata.

— Cît despre asta, răspunse Newman , ai fi putut să vii oricît de devreme, că eu tot nu fumez.

— Ah, ești un om tare !

— Dar țigări am, adăugă el. Ia loc.

Oaspetele se uită de jur împrejurul său :

— Sînt sigur că nu pot să fumez aici.

— De ce ? E prea mică încăperea ?

— Prea mare. E ca și cum ai fuma într-o sală de bal sau într-o biserică.

— Asta-i lucrul de care rîdeai ceva mai înainte, nu ? întrebă Newman. Mărimea camerei !

— Nu-i vorba numai de mărime, ci de splendoare și armonie, de frumusețe a detaliului. Zîmbetul meu era unul de simpatie și de admirație.

Newman îl privi ceva mai stăruitor, apoi întrebă :

— Așadar, e într-atît de caraghios totul ?

— Caraghios, scumpul meu domn ? E sublim.

— Evident că asta înseamnă același lucru, zise Newman. Simte-te ca la dumneata acasă. Consider vizita dumitale drept un act de simpatie și un semn de încredere. Nu aveai nici o obligație. De aceea, dacă există ceva aici care să te amuze, voi fi cu atît mai bucuros. Rîzi cît poftești ; îmi place ca felul modest în care-mi primesc oaspeții să se bucure de succes. Am totuși o pretenție ; de îndată ce-ai terminat de rîs și ți-ai recăpătat graiul, să-mi explici și mie gluma. Nu vreau să pierd nimic din ce-i amuzant.

Valentin de Bellegarde îl privi lung, cu o expresie de perplexitate, dar fără supărare. Își lăsă mîna pe brațul lui Newman voind parcă să spună ceva, însă, brusc, se stăpîni și se rezemă de spatele fotoliului, pufăind din țigară. Pînă la urmă, rupse totuși tăcerea și-și dădu drumul :

— Bineînțeles că vizita mea reprezintă, cum ți-ai dat seama, o demonstrație de amiciție. Nu mai puțin însă am și fost, într-o anumită măsură, stimulat — sau silit — să fac acest pas. Într-un cuvînt, sora mea mi-a cerut-o, iar o cerere din partea ei devine pentru mine lege. Treceam pe aici și am văzut lumină la ceea ce am presupus că este apartamentul dumitale. Nu era o oră potrivită pentru o vizită, însă nu-mi părea rău să fac un lucru din care să reiasă că nu îndeplinesc doar o simplă formalitate.

— Ei bine, iată-mă la dispoziția dumitale, în mărime naturală, zise Newman întinzîndu-și în voie picioarele.

— Nu știu la ce te-ai referit, continuă tînărul, cînd ai spus că-mi acorzi toată libertatea de a rîde. Indiscutabil, sînt un om căruia îi place grozav să rîdă ; e singura modalitate, în general, nu ? singura modalitate ca să... ei da, ca să nu *crever d'ennui* *. Pot să-ți spun, totuși, că nu pentru a rîde împreună — sau separat — am căutat să te cunosc ceva mai bine. Ca să vorbesc deschis — după cum vezi, în privința sincerității mereu mă ia gura pe dinainte — dumneata mi-ai trezit interesul (fără a-mi fi făcut deloc onoarea, cred eu, de a fi încercat să mi-l trezești) prin felul atît de eficace în care ai acționat în

* a muri de urît (în fr. în text).

propriul dumitale interes. Mă refer... la sfînta dumitale curiozitate.

Toate acestea fură rostite, cum i se păru lui Newman, cu o vădită ușurință, dintr-o obișnuință a conversației, care nu era totuși cea convențională, „de salon“, și (în ciuda excelentei engleze a vorbitorului) cu desăvîrșita etichetă, așa presupunea prietenul nostru, a impecabilului om de lume francez. În același timp însă exista în acest mic discurs o anume intenție, un lucru ceva mai personal și care se cerea stăruitor exprimat. În ce măsură putea să-l privească asta pe el, Newman se pomeni dintr-o dată aproape arzînd de nerăbdare s-o afle. Monsieur de Bellegarde era străin pînă la ultima rostogolire a graseiatului și atît de frecventului său *r*. Dacă l-ar fi întîlnit în plină Arizona, i s-ar fi părut foarte potrivit să i se adreseze cu un „How-d'ye-do, Moseer ?“. Cu toate acestea, exista ceva în fizionomia lui care părea să arunce un îndrăzneț pod de aur peste dificila prăpastie a deosebirilor dintre neamuri. Era de înălțime mijlocie, cu o înfățișare robustă și vioaie. Valentin de Bellegarde, cum urma s-o afle amfitrionul său mai tîrziu, se temea îngrozitor ca nu cumva această robustețe să i se dezvolte în dauna agilității ; cu alte cuvinte, îi era frică să nu se îngrașe. Se considera asemenea unei povestiri care, zicea el, ar fi prea scurtă pentru a mai încăpea în ea și o digresiune. Călărea, practica gimnastica și scrima cu neistovit zel și nu se putea să scoți un cuvînt despre felul admirabil în care se menține fără a-l face să pălească și să vadă în această laudă un repros și o aluzie la proporțiile pe care i se părea că le ia. Avea un cap rotund, bine echilibrat, cu o claie de păr des și mătăsos, fruntea largă, nu prea înaltă, nasul scurt, sugerînd mai curînd tipul ironic și curios decît pe cel autoritar sau emotiv, și o mustață delicată ca a unui paj dintr-o poveste romantică. Semăna cu sora sa, nu la trăsături, ci prin expresia ochilor limpezi și strălucitori, deloc aplecați (în cazul său) spre introspecție, și prin admirabila prospețime a zîmbetului, asemenea unei revărsări de apă cristalină. Farmecul chipului său stătea, mai presus de orice, în intensa, directa, ardenta, îndrăzneața impresie de viață pe care o trans-

mitea. Acest chip ți-l puteai imagina aidoma unui clopot cu limba bătînd profund în însuși sufetul vibrant al tînărului ; o simplă atingere a funiei de mătase și sunetul de argint ar umple văzduhul. Această însuflețire a trăsăturilor dovedea din plin că Valentin de Bellegarde nu-și folosea cu zgîrcenie conștiința, nu o trata ca pe o casă în care să trăiești retras, într-un ungher al ei, pentru a-ți cruța în acest fel „mobilierul" neîntrebuințat. Dimpotrivă, instalat la largul lui, în mijloc, el ținea casă deschisă Cînd se bucura de ceva, veselia lui sugera gestul golirii unei cupe pînă la fund ; întreaga tărie a băuturii ți se oferea astfel pînă la ultima picătură. Atracția pe care o exercita asupra lui Newman semăna oarecum cu cea pe care eroul nostru o simțea în copilărie față de camarazii pricepuți la anumite performanțe ingenioase, cum ar fi trosnitul încheieturilor sau șuieratul din adîncul gîtlejului.

— Sora mea, reluă oaspetele, zicea că ar fi de datoria mea să vin și să șterg impresia pe care m-am străduit atîta să ți-o fac despre mine, și anume de a fi acționat sub imperiul unei nebunii de moment. Și dumitale ți s-a părut că vorbele mele erau lipsite de orice sens ?

— Mă gîndeam că niciodată n-am cunoscut un om ca dumneata în viața de toate zilele, răspunse Newman. Cel puțin nu în viața obișnuită *de familie.*

— Ah, în acest caz, Claire are dreptate.

Și pentru o vreme contele Valentin se uită la amfitrionul său, urmărindu-l cu atenție printre rotocoalele de fum ale țigării.

— Chiar și așa, continuă el, cred că-i mai bine să lăsăm lucrurile cum sînt. Adevărul e că nu mi-a trecut deloc prin minte să te îndepărtez prin grosolănie. Dimpotrivă, am vrut să-ți fac o impresie favorabilă. De vreme ce însă, în ciuda dorinței mele, n-am reușit decît să mă port prostește, îmi mai rămîne totuși speranța că într-un anumit sens am fost fericit inspirat ; în felul acesta, în viitoarele noastre relații n-o să mai am nas să pretind o seriozitate pe care în nici un caz n-aș putea-o justifica. Socotește-mă drept un tip ușuratic, un neserios sadea, cu momente de mare luciditate și chiar de extraordinară energie.

— Presupun că te cunoşti foarte bine, zise Newman.

— Cînd sînt normal, recunosc că sînt foarte normal, răspunse oaspetele. Dar n-am venit aici ca să vorbesc despre mine. Aş vrea să te întreb cîteva lucruri. Îmi dai voie ?

— În ordine, poţi începe.

— Locuieşti aici singur ?

— Absolut singur. Cu cine aş putea să locuiesc ?

— Pentru moment, surîse monsieur de Bellegarde, eu pun întrebările şi dumneata răspunzi. Ai venit la Paris de plăcere ?

Newman tăcu o clipă.

— Toată lumea mă întreabă asta ! exclamă el apoi, cu felul său aproape patetic de a spune lucrurile pe şleau. Sună destul de prosteşte... Ca şi cum n-ar trebui să mă bucur de viaţă decît printr-un ordin de extrădare

— Oricum, există un motiv pentru care să fi venit aici...

— Oh, numeşte-l propria mea plăcere ! zise Newman. Cu toate că asta mă arată ca încercînd să recuperez o pierdere iremediabilă, cuvîntul defineşte destul de bine logica purtării mele.

— Şi eşti încîntat de ceea ce ai găsit ?

— Ei da, putea să fie şi mai rău.

Din nou contele Valentin pufăi în tăcere din ţigară.

— În ce mă priveşte, reluă el într-un tîrziu, îţi stau în întregime la dispoziţie. Voi fi foarte fericit să-ţi fiu de folos cu ceva. Ori de cîte ori ai chef, treci pe la mine. Există vreo persoană pe care doreşti s-o cunoşti, vreun lucru pe care să vrei să-l vezi ? E păcat să nu profiţi pe deplin de şederea la Paris.

— Cred că profit, zise senin Newman. Îţi rămîn îndatorat.

— Cinstit vorbind, continuă musafirul, mi se pare absurd să mă aud făcîndu-ţi asemenea propuneri. Ele reprezintă multă, multă bunăvoinţă, dar nimic altceva. Dumneata eşti un om care a reuşit în viaţă, iar eu un *raté* — termen prin care noi înţelegem un eşec total — şi a-ţi vorbi ca şi cînd eu aş putea să-ţi fiu de ajutor înseamnă a inversa rolurile într-un mod nepermis.

— Cum se face că n-ai reuşit în viaţă? întrebă ingenuu Newman.

— Oh, nu sînt un fiasco dintre acelea care să-ţi frîngă inima, replică tînărul. Nu m-am prăbuşit chiar din slava cerului, iar nereuşita mea nu a făcut vîlvă şi, din fericire, nici un fel de scandal. Dumneata însă eşti, în chipul cel mai evident, omul faptelor împlinite. Ai făcut avere, ţi-ai construit o platformă, eşti un puternic al finanţelor, forţa în acţiune, poţi să străbaţi lumea în lung şi-n lat, pînă îţi vei găsi un locşor moale pe care să te întinzi cu conştiinţa împăcată că ţi-ai cîştigat odihna. Şi totul — absolut fabulos! — în floarea unei splendide bărbăţii. Nu e adevărat? Ei bine, imaginează-ţi situaţia aceasta ca fiind exact pe dos şi-l vei avea în faţă pe *votre serviteur*. N-am făcut niciodată nimic şi nici de aici încolo nu mai pot să fac nimic.

— Cum aşa? Ce rost au toate ideile astea?

— Mi-ar trebui mult timp să-ţi explic. Am să-ţi povestesc într-o zi. Pînă una alta, am dreptate, nu? Te bucuri de un succes formidabil? Ai cîştigat mai mulţi bani decît au fost cîştigaţi vreodată de oricare alt bărbat atît de tînăr şi de cinstit ca dumneata? Nu-i treaba mea, dar, ca să scurtez povestea, eşti sau nu îngrozitor de bogat?

— Iată încă o întrebare care sună prosteşte. Dumneata crezi că asta-i *tot* ce reprezint eu?

— Nu, cred că eşti un tip ieşit din comun. De asta mă şi aflu aici. Ca formaţie, dumneata şi cu mine sîntem foarte deosebiţi, sînt sigur. Nu cred că există vreun lucru în legătură cu care să gîndim sau să simţim la fel. Aş zice, totuşi, c-o să ne înţelegem de minune, întrucît, ştii — cum se întîmplă între peşti şi păsări — sîntem prea deosebiţi ca să ne certăm.

— Oh, eu nu mă cert niciodată, declară Newman oarecum tăios.

— Vrei să spui că împuşti de-a dreptul? Ei bine, te avertizez că *pînă* voi fi împuşcat, mă voi simţi în mai mare siguranţă cu dumneata decît m-am simţit probabil toată viaţa mea în raporturile cu alţii. Şi cum pentru *dumneata* un sentiment al pericolului este în mod evident exclus, amîndoi o vom duce de minune.

După aceste observații, care constituiră doar introducerea, contele Valentin îi făcu eroului nostru o vizită lungă ; în timp ce cei doi bărbați tot mai stăteau cu călcîiele sprijinite de marginea căminului încins, auziră cum orologiul unei clopotnițe îndepărtate bate, de fiecare dată mai numeroase, orele dimineții. Valentin de Bellegarde era, după propria-i mărturisire, un mare flecar, indiferent de împrejurare, iar acum deprinderea cuvîntului prompt și a tonului potrivit se manifesta la el ca într-o febră. Tradiția în care fusese crescut îl făcuse să creadă că pentru cei din stirpea sa a sta de vorbă cu cineva înseamnă întotdeauna a acorda o favoare și cum, pe de altă parte, momentele de sinceră confesiune erau la el tot pe atît de rare pe cît de strălucit îi era comportamentul general, avea un dublu motiv să nu se teamă că prietenia sa ar putea să inoportuneze vreodată. În plus, în ciuda calității sale de ultim vlăstar al unei vechi stirpe, tradiția (de vreme ce tot am folosit termenul) nu se manifesta la el nici rigid, nici strident, ci învăluită în sociabilitate și urbanitate precum o matroană veștejită în dantele și șiraguri de perle. Potrivit cu criteriile celor din lumea lui, Valentin era un *gentilhomme* de cea mai pură extracție, iar norma sa de viață, în măsura în care și-o definise, era să nu-și dezmintă cumva renumele. I se părea că o asemenea preocupare ar putea să-l angajeze în mod agreabil pe un tînăr de o capacitate intelectuală medie. Totuși, cele mai bune rezultate și le atingea datorită mai degrabă instinctului decît teoriei, și farmecul personalității sale era atît de mare, încît, în contact cu el, unele dintre virtuțile aristocratice își pierdeau severitatea, fără a-și pierde totuși, ca să spunem așa, esența. În adolescență fusese suspectat de gusturi joase, iar maică-sa se temuse teribil ca fiul să nu alunece în mocirla purtărilor comune și să împroaște astfel cu noroi blazonul familiei. De aceea, fusese supus unei educații cu mult mai severe decît se cuvenea, fără însă ca profesorii să scoată cine știe ce din el. Adînca lui liniște interioară nu reușiseră să i-o tulbure niciodată și, într-un fel sau altul, contele Valentin rămăsese pe cît de norocos, pe atît de nechibzuit. Fusese totuși ținut atîta vreme din scurt, încît acum nutrea o ură de moarte împotriva disciplinei de familie. După cum

se știa, declarase alor săi că, oricît de descreierat ar fi el, onoarea numelui de Bellegarde este în mai mare siguranță în mîinile lui decît în mîinile altor membri ai familiei ; dacă se va ivi vreodată prilejul, or să vadă și ei acest lucru. Cunoștea secretul de a face ca buna dispoziție să nu contravină bunelor maniere, iar lui Newman comportamentul său i se părea, cum avea să i se pară după aceea și comportamentul altor tineri reprezentanți ai rasei latine, cînd aproape infantil, cînd îngrozitor de matur. În America, reflectă Newman, oamenii „mari" au mintea coaptă și inima sau, cel puțin, moravurile tinere ; aici, au mintea crudă și inima foarte îmbătrînită, moravurile de tot încărunțite și pline de riduri.

— Ceea ce invidiez eu la dumneata, găsi cu cale să remarce contele Valentin, este libertatea dumitale ; orizontul larg, libertatea de a veni și pleca, fără ca o puzderie de inși, luîndu-se cu toții mult prea în serios, să-ți pretindă ceva. Cît despre mine, adăugă el cu un oftat, eu trăiesc sub ochii admirabilei mele mame.

— Dar nu ești numai dumneata de vină ? Cine te împiedică să cutreieri lumea ? întrebă Newman.

— Întrebarea e de o naivitate încîntătoare. Totul mă împiedică. În primul rînd, n-am o lețcaie.

— Perfect, cînd am început să colind prin lume, nici *eu* n-aveam o lețcaie.

— Da, dar sărăcia dumitale era chiar capitalul dumitale ! Cu firea pe care o ai era imposibil să rămîi ceea ce te-ai născut, și fiind născut sărac — după cîte înțeleg eu — era inevitabil deci să ajungi la polul opus. Te aflai într-o siuație în care oricui i-ar lăsa gura apă. Ajungea să privești în jur și să dai cu ochii peste o lume plină cu tot felul de lucruri pentru care nu-ți trebuia decît un pas ca să le obții. Cînd aveam douăzeci de ani, m-am uitat și eu în jur și am văzut o lume în care totul purta inscripția „Nu e voie !", iar partea cea mai urîtă e că inscripția părea să fi fost pusă acolo numai pentru mine. Eu nu puteam să mă arunc în afaceri, nu puteam să cîștig bani, pentru că eu eram un de Bellegarde. Nu puteam să intru în politică pentru că eram un de Bellegarde, iar neamul de Bellegarde nu-i recunoaște pe cei din nea-

mul Bonaparte. De literatură nu mă puteam apuca pentru că eram un neisprăvit. Nu mă puteam însura cu o fată bogată pentru că, de secole, nici un de Bellegarde nu se căsătorise cu o *roturière* * și nu se cădea să mă abat de la tradiție. Ai să vezi totuși că trebuia să ajungem și la asta! Moștenitoarele bune de măritiș *de notre bord* ** nu se obțin pe ochi frumoși ; se cere nume pentru nume și avere pentru avere. Singurul lucru pe care-l puteam face era să merg și să lupt pentru Papă. Asta am și făcut, cu cea mai mare seriozitate, iar la Castelfidardo, am și primit o mică rană apostolicească. După cît mi-am putut da seama, treaba nu i-a folosit nici Sfîntului Părinte, nici mie. Indiscutabil că Roma o fi fost un oraș foarte amuzant pe vremea lui Heliogabal, dar de atunci încoace a decăzut în chip jalnic. Asemenea unora dintre cei mai de soi ticăloși din istorie, am stat trei ani închis între zidurile castelului San Angelo, după care m-am întors la cele lumești.

Newman îl urmărea cu atenția cu care în muzee îi urmărise pe *ciceroni.*

— Așadar nu ai nici o preocupare activă ?... Nu faci absolut nimic ?

— Absolut nimic. S-ar zice că-mi petrec timpul distrîndu-mă și, ca să fiu drept, am și momente plăcute. Ele vin, într-un fel sau altul, împotriva voinței tale și tot secretul e, în acest caz, să le identifici. Totuși, nu poți sta la pîndă o veșnicie și să aștepți ca ele să vină mereu. Probabil că încă vreo trei, patru ani o să mai meargă așa, după care prevăd o vreme în cade corabia mea o să înceapă să ia apă și să se scufunde. N-o să mă mai mențin pe linia de plutire și-o să mă duc direct la fund. Pe urmă, odată ajuns la fund, ce-o să-mi mai rămînă de făcut ? Probabil c-o să mă călugăresc. Serios, cred c-o să-mi încing mijlocul cu o funie și o să intru la mănăstire. Era un obicei vechi și obiceiurile vechi erau foarte bune. Oamenii înțelegeau viața la fel de bine ca noi. Țineau oala pe foc pînă crăpa și pe urmă... gata, la gunoi cu ea.

* femeie de rînd, fără titluri (în fr. în text).
** aprox. din lumea noastră (în fr. în text).

— Te duci regulat la biserică ? se interesă Newman pe un ton care dădea întrebării un sens caraghios.

Prietenul său aprecie, în mod evident, efectul acesta comic, totuși îl privi pe Newman cu decența cuvenită :

— Sînt un foarte bun catolic. Respect credința, mă închin Sfintei Fecioare și mă tem de diavol.

— În cazul ăsta, zise Newman, stai foarte bine : pentru prezent ai plăcerea, iar pentru viitor paradisul. De ce te plîngi ?

— Și plîngerea face parte din plăcere. Există, în situația dumitale, ceva care mă scoate din sărite. Pînă acum, ești primul om în legătură cu care m-am trezit spunîndu-mi : „Oh, dacă aș fi eu în locul lui !..." E ciudat, dar adevărat. Am cunoscut mulți oameni care, pe lîngă avantajele artificiale de care mă pot bucura eu, aveau și bani și inteligență, fără ca totuși să-mi tulbure vreodată liniștea interioară. Dumneata ai ceva care mă face să te invidiez. Nu-s banii la mijloc, nici chiar inteligența, cu toate că, neîndoios, inteligența te slujește de minune. Nici măcar de statura dumitale impresionantă (și oarecum inutilă) nu poate fi vorba, deși mi-ar fi plăcut și mie să fiu cu cîțiva centimetri mai înalt. Nu, e aerul dumitale, acel mod de a te simți oriunde ca acasă, într-un fel imperturbabil, irevocabil, indestructibil aș zice ! Cînd eram copil, tatăl meu obișnuia să-mi spună că tocmai printr-un asemenea aer se recunoaște un de Bellegarde. Îmi atrăgea atenția asupra lui. Nu mă sfătuia să lupt să-l dobîndesc ; spunea că vine întotdeauna de la sine, odată cu maturitatea. Și pentru că sentimentul pe care îl exprimă l-am avut tot timpul, presupuneam că a și venit... Locul meu în viață fusese dinainte pregătit și mi se părea ușor să-l ocup. Dumneata însă, care, după cîte înțeleg, ți-ai cîștigat singur locul pe lume, dumneata care, așa cum ne-ai povestit data trecută, ai fabricat și ai vîndut articole de uz casnic vulgare, mă impresionează — în felul dumitale specific — ca fiind un ins perfect degajat, capabil să privească de sus orice situație. Imaginea pe care mi-o trezește e aceea a unui mare acționar, călătorind pe ruta sa favorită. Mă faci să simt și mai îngrozitor lipsa mea de participare în afacerile „companiei", cînd lumea se pre-

supunea totuși că ne-ar aparține în egală măsură. Ce nu am eu oare în comparație cu dumneata ?

— Conștiința muncii cinstite, mîndria de a fi produs lucruri pe care alții să fie bucuroși să ți le cumpere — de vreme ce asta ți-e măsura exactă. Și, pentru că tot vorbești despre albiile mele de spălat rufe — care erau chiar frumoase — nu cumva tocmai ele și frumusețea lor îmi dau această conștiință curată ?

— A, nu ! Am văzut oameni care depășiseră albiile de rufe, care fabricaseră munți de săpun, săpun galben, bine mirositor, în calupuri uriașe, și care m-au lăsat absolut rece.

— Atunci explicația constă în simpla calitate de a fi cetățean american, zise Newman. Asta îl aranjează pe un bărbat.

— Posibil, replică oaspetele. Totuși, mă simt obligat să observ că am cunoscut o mulțime de cetățeni americani care nu păreau deloc „aranjați" și nici n-aveau cîtuși de puțin aerul unor mari acționari. Niciodată nu i-am invidiat. Cred mai degrabă că-i vorba de cine știe ce secret drăcesc de-al dumitale.

— Ei, nu, rîse Newman, ai să mă convingi acum să-mi las modestia la o parte și să mă umflu în pene.

— Nu, n-am să te conving de nimic. Dumneata n-ai nimic de-a face cu modestia și nici cu trufia. Așa se și explică infernalul dumitale sînge rece. Oamenii se arată trufași numai cînd au ceva de pierdut, după cum și delicatețea le apare doar atunci cînd vor să obțină ceva.

— Habar n-am ce-aș putea să pierd, zise Newman, dar întrevăd de pe acum o situație în care aș avea cu adevărat de cîștigat ceva.

Musafirul îl privi cu mare atenție :

— O situație ?...

Newman ezită :

— Despre asta o să-ți spun mai multe cînd o să te cunosc mai bine.

— Ah, în scurt timp mă vei cunoaște ca pe buzunarul dumitale, șopti tînărul, luîndu-și rămas bun.

În următoarele trei săptămîni, se mai întîlniră de cîteva ori și, fără a-și jura oficial prietenie veșnică, între ei se

instală, instinctiv, o firească și durabilă camaraderie. Pentru Newman, Valentin de Bellegarde reprezenta francezul ideal, tipic și, în măsura în care eroul nostru era familiarizat cu aceste domenii obscure, francezul tradiției și al romanelor cavalerești. Curtenitor, expansiv, amuzant, bucurîndu-se în primul rînd el însuși de efectul produs de propriile lui glume, mai mult decît cei cărora le erau adresate (chiar cînd aceștia se arătau complet satisfăcuți), un maestru al tutúror subtilităților caracteristic mondene și un degustător al fiecărei senzații plăcute, un fanatic al acelei divinități misterioase și sacre la care făcea din cînd în cînd aluzie în termeni mai exaltați chiar decît cei în care vorbea despre ultima femeie frumoasă pe care o cunoscuse, divinitate ce nu era altceva decît imaginea splendidă, deși întrucîtva demodată, a Onoarei personale, Valentin de Bellegarde era irezistibil de simpatic și de antrenant, întruchipînd un personaj căruia Newman, odată intrat în contact cu el, era în stare să-i aprecieze adevărata valoare exact în măsura în care, dacă nu l-ar fi cunoscut și meditînd doar la posibilele combinații din alcătuirea umană, ar fi fost incapabil să-i prefigureze mental existența. Nu din contraste s-ar fi putut ivi asemenea alcătuire, nu din elemente total disparate, ci din nuanțe pe care numai strania și nedeslușita apropiere a părților, ciudat atrase unele spre altele, le putea combina.

Valentin locuia la parterul unei case vechi de pe Rue d'Anjou, foburgul Saint Honoré, și micul său apartament se afla prins între curte și o grădină bătrînă, ce se prelungea spre spatele casei, una dintre grădinile acelea întinse, lipsite de soare și umede ale capitalei, pe care, de la cîte o fereastră ascunsă, le descoperi cînd nici un te aștepți, în plin Paris și de care întotdeauna te minunezi că mai pot crește printre clădirile ostile din jur. La prima vizită pe care i-o făcu, Newman lăsă să se înțeleagă că asemenea locuințe sînt, deși într-un chip diferit, cel puțin la fel de caraghioase ca a lui. Ciudățenia lor avea alt sens decît cea a saloanelor aurite de pe Boulevard Haussmann : încăperile erau scunde, întunecoase, strîmte și încărcate pînă la refuz cu vechituri dintre cele mai bizare. Pro-

prietarul, patrician scăpătat, era totuși un colecționar neobosit și astfel pereții dispăreau sub povoara armelor ruginite, a panourilor și farfuriilor ornamentale străvechi, intrările gemeau și ele de greutatea draperiilor și a tapiseriilor decolorate de vreme, pentru ca dușumelele să zacă pardosite cu piei de animale sălbatice. Ici și colo, se vedea cîte unul dintre acele obiecte incomode — tribut plătit eleganței — cu care arta tapițerilor francezi e atît de darnică : un divan pe care, datorită podoabelor în formă de ghirlandă și cusăturilor cu volane, nu puteai să stai nici cît ai putea să stai în poala unei vădane grase și împopoțonate ; un șemineu atît de garnisit cu falduri, ciucuri și zorzoane încît, folosind aceeași comparație, era total exclus să faci focul în el ; o nișă prevăzută cu perdea, în fundul căreia oglinda imensă și ștearsă părea o baltă stătută. Comorile tînărului de Bellegarde zăceau într-o dezordine pitorească, iar mirosul țigărilor de foi de care era îmbîcsit tot apartamentul se amesteca subtil cu parfumul nedeslușit, tulbure al altor vremuri. Era, pentru gustul lui Newman, o locuință infectă, mohorîtă și igrasioasă ; romantica nepotrivire a mobilierului îl nedumeri total.

Asemenea celor mai mulți dintre compatrioții săi, fermecătorul conte vorbea din belșug despre sine însuși și nu făcea deloc un secret din episoadele mai interesante din biografia proprie. Avea, inevitabil, o mulțime de lucruri de spus despre femei și adesea își îngăduia plăcerea de a se lansa în apostrofe ironice și sentimentale la adresa acestor ființe — sursă a desfătărilor și nefericirilor sale. „Oh, femeile, femeile ! Cînd mă gîndesc la cîte m-au împins ele ! — obișnuia el să exclame, plin de subînțelesuri. *C'est égal,* dintre toate nebuniile și prostiile pe care le-am făcut pentru ele, nu e una de care să-mi pară rău !“ Asupra acestui subiect, Newman își păstra obișnuita rezervă ; a-l dezvolta public în lumina propriilor experiențe i se păruse întotdeauna o treabă oarecum similară cu gunguritul porumbeilor sau schelălăiala maimuțelor pe timpul împerecherii, ba chiar o slăbiciune incompatibilă cu un caracter integru. Cu toate acestea, confidențele prietenului său îl amuzau copios și doar

rareori îl contrariau, întrucît trecutul tînărului i se părea ca o grădină semănată dintru început cu flori alese, prin risipa cărora amintirile suflau tot așa de ușor ca o adiere de vară. „Cred într-adevăr, îi spuse o dată Valentin de Bellegarde, că nu sînt mai decăzut decît majoritatea contemporanilor mei. Sînt *joliment* depravați contemporanii ăștia ai mei !“ Îi înșiră apoi o groază de amănunte nostime în legătură cu prietenele sale, declarîndu-i că, oricît de multe și de deosebite unele de altele ar fi fost ele, curiozitatea lui rămăsese intactă, supraviețuind tuturor încercărilor. „Nu trebui însă să iei asta ca pe un sfat, adăugă el. S-ar putea ca autoritatea mea în materie să fie înșelătoare. Le țin întotdeauna partea. Sînt un *sentimental*... cu alte cuvinte un măgar.“ Newman îl asculta fără să-și ascundă zîmbetul, bucuros să constate, în propriul său interes dealtfel, că interlocutorul său e animat de nobile simțiri ; în sinea lui însă nu se împăca deloc cu ideea ca un francez să descopere la sexul frumos calități pe care el însuși nici măcar să nu le fi bănuit. Pe de altă parte, contele Valentin se dovedea a fi și altceva decît un simplu individ hazliu și indiscret ; se pricepea de minune să provoace mărturisiri, venind în întîmpinarea fiecărei întîmplări mai deosebite din biografia eroului nostru, astfel că Newman, pe măsură ce destăinuirile sale păreau să uluiască și să captiveze, se pomeni depănîndu-și amintirile cu o asemenea ușurință de parcă niciodată n-ar fi avut altă îndeletnicire. Ajunsese chiar să-și povestească întreaga viață, de la primele începuturi, cu toate meandrele ei și ori de cîte ori încrederea în cele auzite sau „sistemul de valori“ al companionului său păreau să se zdruncine, pe Newman îl amuza să și exagereze amănuntele episodului. Stătuse cu hîtrii buni de glume ai Vestului roată în jurul sobelor de fontă și văzuse cum întîmplări „incredibile“ devin și mai incredibile, fără a-și pierde interesul, iar fantezia lui deprinsese secretul de a construi asemeneea povești cu precizie și îndrăzneală. Atitudinea obișnuită a contelui ajunsese pînă la urmă una de autoapărare glumeață ; pentru a marca deosebirea dintre propriul său tip și cel al pre-

zumptivilor nerozi, cultiva înțelepciunea de a nu se lăsa niciodată prins înghițind momeala. Rezultatul fu că Newman se găsi în imposibilitatea de a-l convinge de anumite adevăruri îndelung verificate.

— Dar, spuse Valentin, de vreme ce este limpede că ai avut asemenea aventuri, amănuntele nu contează. Ai cunoscut laturi neobișnuite ale vieții, te-ai învîrtit dintr-un capăt într-altul al unui continent așa cum mă învîrt eu pe Bulevard, cînd într-un sens, cînd într-altul. Aparții unei lumi mai vii decît a noastră. Ai trecut prin perioade cumplite, perioade ucigătoare și ai făcut unele lucruri extrem de neplăcute : în copilărie ai tras cu lopata la nisip ca să-ți cîștigi cina, iar în tabăra căutătorilor de aur ai mîncat fiertură de pisică. Ai stat cîte zece ore în șir să aduni cifre și ai suportat de la început pînă la sfîrșit predicile unui pastor metodist numai pentru a te uita la o fată drăguță de pe altă bancă. Evident, nu se putea chiar totul să fie foarte *folichon*, dar, oricum, dumneata ai făcut ceva și *ești* cineva. Ți-ai folosit înzestrările și ți-ai desăvîrșit caracterul. Nu te-ai *abruti*, nu te-ai îndobitocit aruncîndu-te în desfrîu și nu ți-ai jertfit norocul pe altarul convenientelor sociale. Iei lucrurile așa cum sînt și ai mai puține prejudecăți chiar decît mine care pretind că nu am nici una, pe cînd în realitate am vreo trei sau patru care-mi stau drept în cale. Om fericit, ești puternic, ești liber... dumitale nimic nu-ți stă în cale. Dar, ce dracu, își rotunji el discursul, ai de gînd să faci cu asemenea avantaje ? Pentru a te folosi într-adevăr de ele ai nevoie de o lume mai bună decît a noastră. În Parisul ăsta chiar că nu există nimic vrednic de dumneata.

— Ba cred că există ceva, zise Newman.

— Ce anume ?

— Ei, oftă el, o să-ți spun altă dată !

În felul acesta, amîna de pe o zi pe alta abordarea unui subiect extrem de scump inimii sale. În același timp, se familiariza în chipul cel mai direct cu numitul subiect, reluîndu-și, cu alte cuvinte, vizitele la Madame de Cintré. Din cele trei vizite pe care i le făcuse, doar de

două ori o găsise acasă și niciodată singură. Oaspeții, destul de mulți, erau, după părerea eroului nostru, gălăgioși, acaparînd aproape în întregime atenția gazdei. Cu toate acestea, ea își găsea timp să-i acorde și străinului puțină atenție, atîta cît să se poată materializa în cîte un zîmbet imprecis — exact acea imprecizie care-l încînta pe Newman, permițîndu-i acestuia, pe loc ca și mai tîrziu, s-o încarce cu cele mai rîvnite înțelesuri. Fără să se amestece în discuții, Newman stătea și se uita la cei ce soseau sau la cei ce plecau, urmărind cuvintele de salut și flecărelile musafirilor doamnei de Cintré. Se simțea ca la teatru și, tot ca la teatru, avea impresia că dacă ar vorbi, ar întrerupe spectacolul. Cîteodată și-ar fi dorit chiar să aibă un text al piesei ca să urmărească dialogul ; aproape că se aștepta să și vadă apărînd pe undeva o plasatoare cu bonetă albă și panglici roz gata să-i ofere un program contra doi franci. Unele doamne îi aruncau cîte o ochiadă foarte aprigă sau foarte leneșă, la buna lui alegere ; altele păreau profund inconștiente de prezența lui. Bărbații nu se uitau decît la amfitrioană, care domina scena. Nici că se putea altfel, întrucît, indiferent dacă o socoteai frumoasă sau nu, ea îți capta și-ți umplea ochiul, exact așa cum un sunet plăcut îți umple auzul. Fără a schimba cu ea mai mult de douăzeci de vorbe cu șir, Newman pleca de acolo ducînd cu el o impresie căreia nici promisiunile cele mai solemne nu i-ar mai fi putut mări însemnătatea. Madame de Cintré era și ea un personaj din piesa ce se juca sub ochii lui, ca și companionii ei, dar cum umplea ea scena și cum știa să primească privirile spectatorilor, ca să nu mai vorbim de aprecierile și „buchetele" aruncate spre ea ! Fie că se așeza sau se ridica în picioare, fie că-și corducea pînă la ușă prietenii care plecau, ridicînd draperia grea pentru ca aceștia să poată trece și stînd să-i mai privească o clipă și să le facă un ultim semn de despărțire, fie că se rezema de speteaza scaunului, cu brațele încrucișate și ochii limpezi, cu fața atentă și surîzătoare, ea trezea în acest musafir deosebit dorința de a o avea de-a pururi în față, jucîndu-și rolul de stăpînă în toate împrejurările sociale accesibile ge-

niului femeii, sau, altfel spus, parcurgînd întreaga claviatură a ospitalității expresive. Dacă el, Newman, ar fi rămas doar *martorul* acestei ospitalități, ar fi fost bine ; dacă ar fi devenit *beneficiarul* ei, ar fi fost și mai bine. Madame de Cintré era atît de înaltă și totuși atît de fragilă, atît de însuflețită și totuși atît de calmă, atît de elegantă și totuși atît de simplă, atît de deschisă și totuși atît de ascunsă ! Tocmai partea aceasta de necunoscut îi întreținea, din punctul lui de vedere, misterul ; după cîte își dădea el seama, lucrul care-l interesa în cel mai înalt grad era exact personalitatea ei de dincolo de scenă. Evident, în ce măsură era îndreptățit tocmai el să vorbească despre mister n-ar fi fost în stare să explice ; dar dacă ar fi avut obiceiul să se exprime în imagini poetice, ar fi spus poate că, privind-o pe Madame de Cintré, i se părea că vede acea aură nedefinită ce însoțește cîteodată discul incomplet al lunii. Nu pentru că ar fi fost timidă și cu atît mai puțin „ștearsă" ; dimpotrivă, personalitatea ei apărea bine definită și clară precum cifrele mari pe bancnote, manifestîndu-se nestingherit și pe față, ca o profesiune practicată cinstit. Și totuși era sigur că Madame de Cintré posedă calități pe care ea însăși nu și le bănuie și că numai lui, lui Christopher Newman, îi era destinat să le scoată la lumină.

Din anumite motive, se abținuse să-i spună aceste lucruri fratelui ei. Unul dintre motive îl constituia și faptul că întotdeauna mai înainte de a întreprinde vreo acțiune devenea circumspect, prudent, reflexiv. Așa cum i se și cade unui om care știe că odată ce a pornit la drum va trebui să-și întindă bine pasul, îi lipsea graba. Și pe urmă chiar îi plăcea să nu-și vîndă, cum ar fi zis el, prematur pontul. Amînarea îl mobiliza, îl stimula. Într-o zi, totuși, cînd Valentine — Newman prefera rostirea englezească a numelui — luase masa cu el pe bulevard, se simțiră atît de bine împreună, încît întîrziaseră peste măsură acolo. Ridicîndu-se de la masă, tînărul îi propuse să-și încheie seara printr-o vizită la doamna Dandelard. Doamna Dandelard era o italiancă micuță că-

sătorită cu un francez ce se dovedise un desfrînat și o brută, calvarul vieții ei. Soțul îi risipise toți banii și pe urmă, lipsindu-i mijloacele de a-și mai continua plăcerile extraconjugale, își luase obiceiul ca în orele libere să-i ardă cîte o mamă de bătaie nevesti-si. Aceasta avea și acum o vînătaie într-un loc, pe care o arătase cîtorva inși, printre care și amintitului Valentine. Obținuse o separație legală, își strînsese rămășițele derizorii ale averii personale și venise să trăiască la Paris, unde stătea la un *hôtel garni* *. Mereu în căutarea unui apartament, umbla, punînd o sută de întrebări serioase și procedînd la măsurători amănunțite, prin apartamentele altora. Era foarte drăguță și copilăroasă și făcea cîte o remarcă absolut extraordinară. Pe Valentin îl încînta cunoștința și, după propria lui declarație, sursa interesului pe care i-l purta s-ar fi aflat în curiozitatea lui lacomă de a ști ce se va întîmpla cu ea.

— E săracă, drăguță și proastă, spunea el. Mi se pare că nu-i rămîne decît o singură cale. E păcat, dar nu se poate face nimic. Îi mai dau doar șase luni. Din partea mea nu are a se teme de nimic, eu nefiind decît un spectator care urmărește pur și simplu desfășurarea evenimentelor. E numai o chestiune de cum, cînd și unde. Oh, știu ce ai de gînd să-mi spui, că Parisul ăsta oribil împietrește inima. Da, dar în același timp ascute mintea și pînă la urmă te înzestrează cu un rafinat simț de observație. Pentru mine, a vedea felul în care se joacă mica dramă a acestei femeiuști este în momentul de față o plăcere intelectuală.

— Dacă e gata să se dea pierzării, zise Newman, s-ar cuveni s-o oprești.

— S-o opresc ? Cum s-o opresc ?

— Să vorbești cu ea. Să-i dai cîteva sfaturi.

La această idee, tînărul izbucni în rîs :

— Cîteva ? Și cîte anume ? Păzească-ne cerul ! Imaginează-ți situația ! Încearcă singur să-i dai exact numărul de sfaturi de care are nevoie.

* casă de închiriat cu camere mobilate, pensiune (în fr. în text).

Numai în urma unei astfel de discuții îl urmase Newman într-o vizită la doamna Dandelard. Cînd plecară de acolo, Valentin îi reproșă tovarășului său :

— Unde ți-au fost faimoasele sfaturi ? N-am auzit o iotă din ele.

— Oh, mă las păgubaș, răspunse scurt Newman.

— În cazul ăsta, nu ești cu nimic mai bun decît mine.

— Ba da, pentru că nu-mi găsesc o plăcere intelectuală în a-i urmări eventualele aventuri. Nu vreau cîtuși de puțin s-o văd rostogolindu-se la vale. Prefer să mă uit într-altă parte. De ce însă, întrebă prietenul nostru după o clipă de tăcere, nu-ți convingi sora să meargă și s-o cunoască ?

Însoțitorul său îl privi încremenit de mirare :

— Să meargă și s-o cunoască pe doamna Dandelard ?... Sora mea ?

— Ei da, ca femeie ar putea să-i vorbească deschis.

Valentin scutură din cap, devenind dintr-o dată grav :

— Sora mea nu are relații cu acest soi de persoane. Doamna Dandelard nu reprezintă absolut nimic. Nu se vor întîlni niciodată.

— Credeam, replică Newman, că Madame de Cintré este liberă să vadă pe oricine-i place.

Și în sinea lui hotărî că, după ce o va cunoaște ceva mai îndeaproape, o va ruga să meargă și să încerce, atît cît îi va sta ei în putință, să ridice de jos plăpînda frunză pătată, tîrîtă de vînt pe aleile prăfuite ale Parisului. În orice caz, după masa la care mă refeream mai sus, rezistă propunerii lui de Bellegarde de a merge din nou și de a o „îndupleca“ pe doamnă să-și dezvolte subiectul cu vînătăile.

— Am o idee ceva mai bună, zise el. Hai acasă la mine să ne încheiem seara dinaintea focului.

Valentin reacționa întotdeauna prompt la o invitație care presupunea etalarea darului său de povestitor și nu după mult timp cei doi bărbați stăteau și se uitau cum flăcările din cămin învăluie cu lumina lor fastul pretențiosului salon al lui Newman.

VIII

— UITE CE, ÎNCEPU PE NEAȘTEPtate cel mai vîrstnic dintre ei, vreau să știu mai multe despre sora dumitale.

Oaspetele își arcui sprîncenele subțiri și zise :

— Acum, că mă gîndesc la asta, îmi dau seama că niciodată nu mi-ai pus vreo întrebare în legătură cu ea.

— Am avut motivele mele.

— Dacă tăcerea s-a datorat faptului că nu ai încredere în mine, atunci îți dau perfectă dreptate. Nu pot să vorbesc detașat despre ea. O admir prea mult pentru așa ceva.

— Vorbește cum poți, replică Newman. Dacă n-o să-mi placă, o să te opresc.

— Ei bine, sîntem foarte buni prieteni, un frate și o soră cum nu s-au mai văzut de la Oreste și Electra. Ai cunoscut-o îndeajuns ca să-ți fi dat seama ce fel de femeie e : înaltă, zveltă, impozantă, grațioasă, jumătate *grande dame* și jumătate înger ; un amestec de mîndrie și simplitate, de vultur și porumbel. Parc-ar fi o statuie care, nereușind să rămînă o simplă piatră neînsuflețită, a înviat în carne și oase ca să poarte bonete albe și trene lungi, catifelate. Tot ce pot să spun e că are într-adevăr toate calitățile pe care fața, ochii, zîmbetul, timbrul vocii, întreg felul ei de a fi te fac să le bănuiești. Oare asta nu spune destul ? În general, cînd o femeie îți apare de la prima vedere atît de *desăvîrșită*, nu-ți rămîne decît să te uiți cu atenție la ea, ca pînă la urmă să descoperi că e plină de defecte. În ceea ce o privește însă pe Claire, poți să-ți încrucișezi liniștit brațele și să te lași în voia curentului ; ești în deplină siguranță. Greu să-ți imaginezi o ființă mai bună și mai dintr-o bucată. E atît de cinstită și de *gentille* ! N-am mai văzut o altă femeie nici măcar pe jumătate atît de fermecătoare. Are tot ce-și poate dori un bărbat și încă ceva în plus. Asta-i tot ce-ți pot spune despre ea. Poftim, te-am avertizat c-o să te plictisesc ! încheie Valentin.

Newman nu protestă deloc în legătură cu presupusa plictiseală, dar, după un moment de tăcere, întrebă scurt :

— E foarte bună, nu ?

— Dacă bunătatea n-ar fi existat, ar fi inventat-o ea.

— Iar mie mi se pare, remarcă Newman, că dacă n-ar fi existat Madame de Cintré, ai fi inventat-o dumneata !... Dar, adăugă el, e în ordine. Şi eu la rîndul meu te-aş fi inventat pe *dumneata !* E deşteaptă ? întrebă apoi.

— Pune-o la încercare cu un lucru pe care-l crezi inteligent şi ai să vezi singur.

— Oh, cum pot eu s-o pun la încercare ? îi scăpă lui Newman un oftat. Îi place să fie admirată ? reluă el, revenindu-şi.

— *Pardieu !* exclamă Valentin. N-ar fi sora mea dacă nu i-ar plăcea aşa ceva. Căre-i femei nu-i place ?

— Vezi, se trezi Newman ezitînd cu ipocrizie, cînd le place prea mult admiraţia bărbaţilor, femeile comit tot felul de nesăbuinţe ca s-o obţină.

— N-am spus că-i place „prea mult", strigă Valentin. Ferească Dumnezeu să spun eu ceva atît de idiot. Nimic la ea nu e *excesiv*. Dacă aş fi fost în situaţia să spun că e urîtă, nici atunci n-aş fi înţeles prin asta că-i „prea" urîtă. Doreşte să placă şi dacă cineva o place e în ordine. Dacă nu, n-o deranjează şi nu-şi schimbă părerea în rău nici despre acel cineva, nici despre ea. Îmi imaginez totuşi că în sinea ei speră că şi sfinţilor din cer le place să fie admiraţi, dearece sînt sigur că este incapabilă să încerce să placă printr-un mijloc pe care ei l-ar dezaproba.

— În acest caz, urmă numaidecît Newman, e fericită ?

— Ei nu, asta-i prea mult !

— Te referi la întrebarea mea ?...

— Mă refer la Claire. Cum să fie fericită ?

Newman se miră :

— Atunci, are necazuri ?

— Dragă prietene, are ceea ce avem cu toţii, inclusiv dumneata, oricît ar părea de ciudat. Are şi ea povestea ei.

— Este exact ceea ce vreau să aud, zise Newman.

Valentin ezită puţin, pus — lucru rar la el — în încurcătură.

— În cazul ăsta, va trebui să fixăm o reuniune specială, cu muzică, aperitive și, la nevoie, cu o pauză între acte. Pentru moment, ajunge să spunem că situația surorii mele e departe de a fi *folichonne*. La optsprezece ani, a făcut un mariaj care se anunța strălucit, dar din care, ca dintr-o feștilă ce se stinge, n-a ieșit decît fum și miros urît. Monsieur de Cintré avea cincizeci și cinci de ani și nu era *pas de tout aimable*. N-a mai trăit totuși decît vreo trei-patru ani, iar după moartea sa, ai lui i-au pus mîna pe bani, i-au intentat văduvei o acțiune judiciară, împingînd lucrurile foarte departe. Probele lor erau bune, întrucît s-a dovedit că monsieur de Cintré, care fusese epitrop al unor rubedenii, se făcuse vinovat de anumite practici total ilegale. În cursul procesului, au fost dezvăluite cîteva lucruri referitoare la viața lui particulară pe care soră-mea le-a găsit atît de puțin pe gustul ei, încît a încetat să se mai apere, renunțînd complet la bunurile ce-i reveneau. Asta i-a cerut mult curaj, deoarece se găsea prinsă între două focuri : familia soțului, care se ridicase împotriva ei, și propria-i familie care o împingea să acuze. Mama și cu fratele meu doreau să obțină cu orice preț ceea ce considerau ca fiind drepturile ei. Însă ea s-a ținut tare și pînă la urmă și-a cumpărat libertatea, obținînd consimțămîntul mamei de a pune capăt procesului în schimbul unei promisiuni.

— Care a fost promisiunea ?

— Ca în următorii zece ani să facă orice i s-ar fi cerut. De fapt, orice, în afară de căsătorie.

— Și-a detestat atît de mult soțul ?

— Nimeni nu-și dă seama cît !

— Căsătoria fusese perfectată după oribilul vostru obicei franțuzesc, continuă Newman, de către cele două familii și fără ca ea să aibă vreun cuvînt de spus ?

— A fost primul act dintr-o melodramă. L-a văzut pe monsieur Cintré pentru prima oară cu o lună înainte de nuntă, după ce totul fusese aranjat pînă la cel mai mic amănunt. Cînd s-a uitat la el, a devenit lividă și lividă a rămas — niciodată n-am să-i uit fața — pînă în ziua nunții. În seara dinaintea cununiei, nervii i-au cedat de tot și-a petrecut întreaga noapte în suspine. Mama stătea lîngă ea și-o ținea de mînă, iar fratele meu umbla de

colo pînă colo prin cameră. Am declarat că povestea e revoltătoare și i-am spus soră-mi, în auzul tuturor, că, dacă se va opune într-adevă pînă la capăt, eu voi fi alături de ea împotriva oricui. Am fost sfătuit să-mi văd de treburile mele, iar ea a devenit contesă de Cintré.

— Fratele dumitale, zise gînditor Newman, trebuie să fie un tînăr foarte simpatic.

— Foarte simpatic, da. Însă nu foarte tînăr. Are peste cincizeci de ani. E cu cincisprezece ani mai mare ca mine. El ne-a ținut, și soră-mi și mie, loc de tată. E un tip aparte. Are cele mai alese maniere din Franța. Deosebit de inteligent, e plin de talente. Scrie o istorie a prințeselor din *La maison de France* rămase nemăritate.

Valentin spuse toate acestea cu o gravitate extremă, pe un ton care nu arăta nici un semn de rezervă mintală, sau aproape nici unul. Probabil că prietenul nostru descoperi totuși acea mică reținere, oricît de mică ar fi fost ea, pentru că numaidecît zise :

— V-ați fi putut descurca și fără fratele vostru.

— Te rog să mă ierți, protestă tînărul la fel de grav ca mai înainte. O casă ca a noastră este în mod inevitabil *foarte unită*.

— În acest caz, aveți nevoie de cineva care să dea buzna peste voi și să vă despartă.

— *Hein* ? făcu Valentin.

La această reacție, Newman, după o clipă de gîndire, puse chestiunea altfel :

— Oricum, mă bucur că *în ce mă privește* sînt liber să nu-mi placă fratele vostru.

— Așteaptă pînă o să-l cunoști ! i-o întoarse Valentin, de astă dată zîmbind.

— Mama e și ea... o figură aparte ? întrebă prietenul său după o pauză.

— Pentru mama, spuse tînărul cu și mai accentuată gravitate acum, am cea mai mare admirație. E o ființă cu totul și cu totul extraordinară. Nu te poți apropia de ea fără să simți asta.

— Mi se pare că e fiica unui nobil englez.

— A lordului Saint Dunstans.

— Și lordul e dintr-o familie foarte veche ?

— Nu atît de veche ca a noastră. Datează doar din secolul al șaisprezecelea. Prin ramura tatălui meu, noi coborîm cu mult, mult, foarte mult înapoi. Chiar genealogiștii familiei își pierd respirația. Pînă la urmă se opresc și ei, gîfîind și tot scotocind pe undeva prin secolul al nouălea, pe vremea lui Charlemagne. De acolo ne tragem.

— Nu e nici o eroare ? întrebă Newman.

— Sînt sigur că mi-ar plăcea să nu fie. În cel mai rău caz, greșim cu două, trei secole.

— Și întotdeauna v-ați încheiat căsătoriile în cadrul — cum le ziceți voi ? — „vechilor case“ ?

— De regulă. Totuși, într-o perioadă de timp atît de lungă au fost cîteva excepții. În secolele al șaptesprezecelea și al optsprezecelea, trei sau patru de Bellegarde și-au luat neveste din *bourgeoisie* — fiice ale unor cunoscuți magistrați.

— Fiica unui magistrat... asta-i o decădere ? continuă Newman cu întrebările.

— E un act de condescendență. Însă unul dintre ai noștri, în Evul Mediu, a făcut-o și mai și : s-a însurat, precum regele Cophetua, cu o cerșetoare. De fapt, povestea asta a fost chiar mai puțin șocantă. E ca și cum te-ai împerechea cu o pasăre sau cu o maimuță ; nu trebuie să te preocupe deloc originea. Femeile din familia noastră au procedat însă întotdeauna cum se cuvine. Nici măcar în *petite noblesse* n-au catadixit să intre. Cred că nu există nici un caz de mezalianță care să fi fost consemnat printre *ces dames*.

Newman medită puțin la cele auzite și în cele din urmă zise :

— Prima oară cînd ai venit să mă vezi, te-ai oferit să-mi faci orice serviciu ți-ar sta în putere. Ți-am răspuns că odată și odată am să-ți spun ce-ai putea să faci pentru mine. Îți mai amintești ?

— Dacă-mi amintesc ? Am numărat ceasurile tot așteptînd să se ivească ocazia.

— Prea bine. Iată ocazia. Fă tot ce poți pentru a-ți determina sora să gîndească tot binele despre mine.

Tînărul îl privi cu ochi strălucitori și mirați :

— Dar sînt convins că și gîndește tot binele posibil.

— O apreciere bazată pe faptul că m-a văzut de trei, patru ori ? Ar însemna să mă mulțumesc cu foarte puțin. Vreau mai mult. M-am gîndit și m-am tot gîndit și pînă la urmă m-am hotărît să-ți spun. Aș dori foarte mult să mă însor cu Madame de Cintré.

Pînă aici, Valentin îl urmărise cu vie solicitudine și cu același surîs cu care întîmpinase aluzia la mult făgăduita rugăminte. La această ultimă declarație, rămase în continuare cu ochii la el, însă expresia de pe chipul lui trecu prin două sau trei faze curioase. Apăru mai întîi, în mod limpede, un impuls de a-și lărgi zîmbetul, dar acesta fu imediat reținut. Urmară apoi cîteva clipe de cumpănire a situației, cu pericolul izbucnirii în rîs, la capătul cărora se decretă o retragere. Faza aceasta se șterse ușor, făcînd loc unei sobrietăți atenuate parțial de dorința de a nu fi grosolan. În fine, pe fața lui monsieur de Bellegarde se instală cea mai mare surpriză, expresie pe care Valentin socotea însă că ar fi necuviincios s-o lase acolo. Și totuși ce naiba să facă el cu ea ? Se ridică, pradă agitației, și rămase în picioare, cu ochii mereu la amfitrion. Se gîndise la ce are de spus mai mult timp decît ar fi fost de așteptat din partea lui.

— Dacă nu-mi poți face serviciul pe care ți-l cer, urmă Newman, nu-ți fie teamă să mi-o spui, pentru că dracul să mă ia de n-oi merge mai departe și fără ajutorul dumitale.

— Să mai aud o dată, clar, serviciul pe care mi-l ceri. Știi, continuă Valentin, e foarte important. Trebuie să-ți pledez cauza în fața surorii mele, pentru că vrei... pentru că vrei să te căsătorești cu ea ? Despre asta-i vorba, nu ?

— Oh, nu spun să-mi pledezi cauza, nu chiar așa. Asta voi încerca s-o fac singur. Însă, din cînd în cînd, pune o vorbă bună pentru mine. Cel puțin, las-o să înțeleagă ce crezi *dumneata* despre mine.

Pentru tînăr, această precizare *însemna*, în mod evident, o simplificare hazlie.

— Mai întîi, prietene dragă, ar trebui să știu eu singur ce cred !

Însă Newman urmă nestingherit :

— În fond, ceea ce vreau eu mai înainte de toate e să te fac să pricepi exact ce mi-am pus în minte. Pre-

supun că şi dumneata nu aştepţi decît asta, să ţi se explice în mod oficial depre ce-i vorba. Vreau să procedez potrivit cu obiceiul locului, conform uzanţelor voastre. Fără de lucrurile cu care v-aţi obişnuit, voi păreţi mai pierduţi decît noi. Dacă există vreo formalitate deosebită de îndeplinit, spune-mi şi-o voi îndeplini aşa cum se cuvine. Pentru nimic în lume nu aş aborda-o pe Madame de Cintré în afara formelor statornicite. Sînt gata să merg la ea şi în patru labe, dacă asta e cerinţa. Dacă e cazul să vorbesc mai întîi cu mama dumitale, ei bine, voi vorbi cu ea. Chiar cu fratele dumitale de trebuie să stau de vorbă, voi sta de vorbă cu *el*. Voi vorbi cu oricine doreşti, cu portarul din gheretă sau cu poliţistul din post. Cum nu cunosc pe altcineva, încerc prin a-ţi vorbi dumitale. Însă, în acest din urmă caz, chiar dacă e o obligaţie socială, este şi o plăcere.

— Da, pricep, pricep, spuse Valentin, mîngîindu-şi bărbia. Ai o înţelegere foare exactă a lucrurilor. Oricum, mă bucur că ai început cu mine.

Se întrerupse, voi să mai adauge ceva, apoi se răsuci pe călcîie şi se apucă să măsoare cu paşi înceţi încăperea. Newman se ridică în picioare şi se rezemă de cămin cu mîinile în buzunare şi cu ochii la plimbarea prietenului său. Acest personaj făcu calea întoarsă şi se opri în faţa lui.

— Mă predau, zise el. N-are rost să pretind că nu-s... ei, da, impresionat. Sînt... teribil de impresionat ! *Ouf* ! Parcă m-am mai uşurat.

— Noutăţile de acest gen sînt întotdeauna o surpriză, spuse Newman. Oricum ai da-o, lumea nu-i niciodată pregătită. Dar, dacă tot eşti impresionat, nădăjduiesc măcar că eşti impresionat în chip favorabil.

— Ei bine ! izbucni tînărul. Voi fi brutal : încă nu ştiu dacă noutatea mă bucură sau mă consternează.

— Dacă te tot codeşti atîta, mă tem că va trebui să rămîi un simplu spectator, căci te asigur că am de gînd să iau şi singur taurul de coarne.

— Dragul meu, şi Samson a luat taurul de coarne cînd a dărîmat templul, dar aoclo n-a mai rămas mare lucru din nimeni.

După care adăugă :

— Chiar vorbești serios ?

— Am eu oare aerul unui francez ușuratic, ca să nu vorbesc serios ? întrebă Newman. Dar, ia stai — ca să revenim la discuție — de ce să *fii* consternat ?

Contele își duse mîna la ceafă, trecîndu-și degetele prin păr cu mișcări grăbite și scoțîndu-și puțin limba ca pentru a se ajuta :

— Uite, de exemplu, dacă nu cumva greșesc, nu ești, cum zicem noi, *nobil*.

— Să mă ia dracu dacă nu sînt ! exclamă Newman.

— Oh, făcu amicul său ceva mai serios, n-am știut că ai... blazon.

— Blazon ? Astea țin de micul vostru specific local !

Valentin avu o clipă de ezitare :

— Dar oare nu sîntem cu toții — și în mod deosebit sora mea — produsul micului nostru specific local ?

Newman îi căută ochii și-l privi lung, foarte lung, lăsînd totuși să-i scape, pînă la urmă, un oftat la fel de lung :

— Vrei să spui că trebuie să-mi *revendic* un statut social și să-mi atîrn o firmă la poartă ? Ce soi de fanfaronadă mai e și asta ? Dacă-i vorba de titluri — pentru că, în fond, despre asta-i vorba, despre titluri și pretenții în toată legea — dă-mi voie, ca să rămînem pe propriul vostru teren, să mi le arog pe cele mai orgolioase. Numai că mi se pare de prost gust să fac asta. Ar trebui ca voi, de vreme ce vă îndoiți de ele, să dovediți contrariul, să le infirmați. Cu alte cuvinte, asupra voastră va cădea mizeria dezmințirii.

Puținul zîmbet ce mai rămăsese pe fața lui Valentin deveni și mai chinuit :

— N-ai fabricat totuși frumoasele alea albii de rufe și nu tot dumneata le-ai pus în vînzare ?

— Cu mare succes într-o vreme. Nu de reușitele mele va trebui însă să vă ocupați, ci de eșecurile mele. Iar aici, spuse prietenul nostru, m-ați putea prinde cu vreo două, trei. Numai că, adăugă el, în acest caz, înțelegi, aș avea și eu dreptul să întreb despre ale voastre.

— Oh, eșecurile noastre fac întru totul parte din strălucirea noastră ! Oricum, nu impietează asupra rezultatului suprem.

— Și ce numiți voi rezultat suprem ?

— Ei bine, surîse Valentin, faptul că prezentăm interes.

Newman reflectă puțin :

— Pentru voi înșivă ?

— Pentru toată lumea. În asta *constă* valoarea noastră. În faptul că polarizăm atenția lumii. Se consideră că-i meritul nostru.

— Oh ! se aprinse Newman. Dacă nu-i decît o chestiune de merit...

Lăsă să se scurgă cîteva clipe, apoi întrebă :

— Ai vrea să afli ce merite am *eu* ?

Cu pauza pe care o făcuse, își ținuse interlocutorul în suspensie, iar cuvintele avură darul să prelungească și mai mult situația creată.

— Nu, mulțumesc, răspunse după un timp Valentin. Nu-i treaba mea. Pentru mine ajunge că meriți din plin să te cunosc și să te admir.

Dîndu-și seama de valoarea acestei ultime declarații, Newman nu spuse pe moment nimic. Se îmbujoră doar, cupins de speranță. Pe urmă, își înălță ochii spre tavan și rămase așa, uitîndu-se la unul dintre heruvimii trandafirii pictați acolo sus.

— Bineînțeles că nu pretind să mă căsătoresc cu o femeie la simpla cerere, observă el în cele din urmă. Mai întîi de toate, doresc să mă fac agreat. Pentru a începe cu începutul trebuie să-i plac. Însă ceea ce mă preocupă este felul în care ajunge ea la acest *trebuie,* din momentul în care, așa cum vreau, știe cine sînt eu.

— Un prinț al soților ?

— Fie și așa. De vreme ce tot vorbești despre asemenea specimene, zi-i și prinț.

— Cred, spuse Valentin după o clipă, că ai fi un prinț la fel de bun ca oricare dintre cei cu blazon.

— Aș fi, mai ales, un excelent soț.

— Și ăsta-i lucrul pe care vrei să i-l spun sorei mele ?

— Ăsta-i lucrul pe care vreau să i-l spui.

Tînărul își lăsă mîna pe brațul interlocutorului său, se uită cu mare atenție la el, îl cîntări din cap pînă-n picioare, pentru ca apoi, cu un hohot de rîs și fluturîndu-și cealaltă mînă prin aer, să-i întoarcă spatele. Se

puse să măsoare din nou încăperea, pe toată lungimea ei, și, ca și prima oară, se întoarse și se opri în fața lui Newman.

— Toată povestea e foarte interesantă și foarte ciudată. În cea ce am spus pînă acum nu vorbeam eu, ci tradițiile și superstițiile mele. În realitate, ideea dumitale mă stîrnește, mă stimulează. La început m-a speriat, dar, cu cît mă gîndesc mai mult la ea, cu atît mai mult o apreciez. N-are rost să încerc să-ți explic cum și de ce; cred că nici nu m-ai înțelege. În definitiv, nu văd la ce ți-ar folosi explicațiile. Nu-i nici o pierdere.

— Dacă mai e ceva de explicat, pune-mă la încercare. Presupun că a trebuit să înțeleg eu lucruri și mai curioase decît cele pe care ai putea să mi le spui dumneata.

— Nu, răspunse Valentin, lasă-le încolo. Ne descurcăm și fără ele. De la început te-am considerat — Dumnezeu știe de ce — drept un om deosebit și rămîn credincios primei păreri. Ar fi de-a dreptul odios din partea mea să vin și să-ți vorbesc ca și cum te-aș putea eu patrona. Ceva mai înainte ți-am spus că te invidiez, că *vous m'imposez*, cum zicem noi ; dar, pînă în aceste ultime cinci minute, nu te cunoșteam mai deloc. Așadar, să lăsăm lucrurile să meargă de la sine și promit să nu-ți mai spun nici un cuvînt pe care dumneata, dacă rolurile noastre ar fi inversate, nu mi l-ai spune.

Nu știu dacă Valentin, renunțînd la misterioasa explicație la care făcuse aluzie, simțea că procedează foarte generos. Dacă e așa, el nu fu răsplătit ; generozitatea sa nu fu apreciată. Newman nu era în stare să admită posibilitatea de a fi descumpănit sau jignit și acum nu avea deloc sentimentul că a ieșit cu obrazul curat. Nici măcar o scurtă privire de recunoștință nu-și găsi răgaz să i-o arunce tînărului său prieten. Ce-i drept, era și stăpînit de o temere specială pe care și-o exprimă pe loc :

— Crezi că s-ar putea ca Madame de Cintré să se fi hotărît cumva să nu se mai căsătorească deloc ?

— Absolut ! Dar asta nu atîrnă prea greu și definitiv împotriva dumitale. O asemenea hotărîre n-a dus niciodată încă la ratarea unei ocazii bune.

— Să presupunem însă că eu nu sînt considerat o ocazie bună. Mi-e teamă că va fi greu, spuse Newman cu

o gravitate care părea să semnifice un fel de apreciere lucidă şi plină de respect totodată a situaţiei.

— Nici eu nu cred că va fi uşor. În general vorbind, nu văd de ce o văduvă s-ar mai mărita a doua oară. Şi-a obţinut binefacerile pe care ţi le conferă căsătoria — independenţă şi consideraţie — şi, în acelaşi timp, a scăpat de neajunsurile ei. De ce s-ar mai lega la cap fără s-o doară ? Motivul obişnuit este ambiţia — dacă bărbatul îi poate oferi o poziţie importantă, ştiu eu, să devină prinţesă sau nevastă de ambasador.

— Şi în acest sens, Madame de Cintré e ambiţioasă ?

— Cine ştie ? zise fratele ei cu o uşoară şi descurajantă detaşare. Nu pretind că ştiu tot ce este sau nu este ea. Îmi închipui că ar putea fi atrasă de perspectiva de a deveni soţia unui om mare. Într-un anumit sens, însă, cred că tot ce va face va purta pecetea *imprevizibilului*. Nu fi prea încrezător, dar nici nu te îndoi prea tare. Cea mai mare şansă de a reuşi stă exact în puterea dumitale de a o impresiona ca un tip neobişnuit, neaşteptat, original. Nu încerca să pari altfel decît eşti în realitate. Fii pur şi simplu dumneata însuţi, cît poţi de autentic, şi poate chiar cu mai multă brutalitate (dacă înţelegi ce vreau să spun) decît ai fost vreodată. Nu se poate să nu iasă una sau alta din *asta*. Sînt şi eu foarte curios să văd rezultatul.

— Îţi foarte mulţumesc pentru curiozitate, zise Newman, dacă în ea constră sfatul pe care mi-l oferi. Cel puţin mă bucur că pot să mă dovedesc atît de amuzant în faţa dumitale.

Prietenul său, care rămăsese o clipă cu privirea aţintită spre foc, îşi ridică ochii :

— Ce păcat că nu mă înţelegi pe de-a-ntregul şi că într-adevăr habar n-ai ce fac eu acum !

— Oh, rîse Newman, nu trebuie să faci nici un sacrificiu ! Lasă-mă să mă descurc singur sau, şi mai bine, n-ai decît să mă desconsideri şi să-ţi baţi joc de încercarea mea. N-am să-ţi reproşez niciodată nimic.

Valentin sări din nou în picioare, aflat, în mod evident, pradă unei mari agitaţii.

— Niciodată n-ai să înțelegi, niciodată n-ai să știi! Iar dacă ai să reușești și-o să iasă la iveală că eu sînt cel care te-a ajutat, niciodată n-ai să-mi fii recunoscător, sau, oricum, nu pe cît aș merita-o. Vei fi întotdeauna un excelent camarad, dar și un nerecunoscător. Însă asta nu mai contează, întrucît îmi voi avea și eu partea mea de amuzament.

Și izbucni într-un hohot de rîs nestăvilit.

— Pari îngrijorat, adăugă el. Aproape speriat.

— Ce păcat, zise Newman, că nu înțeleg pe deplin. Am să pierd o bună parte din distracție.

— Adu-ți aminte că te-am avertizat că sîntem o familie foarte ciudată, urmă oaspetele. Ei bine, îți atrag din nou atenția. Ne-ar sta bine într-un muzeu sau într-un roman de Balzac. Mama e ciudată, fratele meu e ciudat, iar eu cred într-adevăr că-s mai ciudat decît oricare dintre ei. Chiar pe sora mea ai s-o găsești puținel ciudată. Ce vrei, arborii bătrîni au crengi răsucite, casele vechi sînt pline de crăpături curioase, vechile familii își au și ele secretele lor bizare. Amintește-ți că avem opt sute de ani vechime.

— Foarte bine, spuse Newman. Pentru așa ceva am venit în Europa. Vă potriviți de minune cu planurile mele.

— Atunci *touchez-là* *, replică de Bellegarde, întinzîndu-i mîna. S-a făcut! Primesc, îți îmbrățișez cauza. În mare măsură pentru că îmi placi. Dar nu e singurul motiv.

Continuă să-i țină mîna și să-l privească pe Newman cu coada ochiului.

— Care-i celălalt?

— Ei bine, sînt în Opoziție. Am o totală aversiune...

— Față de fratele dumitale? întrebă Newman fără nici un ocol.

Valentin își duse un deget la buze, murmurînd:

— Ssst! Vechile familii își au secretele lor bizare! Pune-te pe treabă. Vino s-o vezi pe Claire și fii convins de simpatia mea.

* bate palma (în fr. în text).

Cu aceste cuvinte, părăsi încăperea, în timp ce gazda se lăsă să cadă într-un fotoliu din fața focului. Newman rămase multă vreme așa, uitîndu-se țintă la flăcări.

IX

CHIAR A DOUA ZI, SE PREZENTA la Madame de Cintré și, spunîndu-i-se că e acasă, urcă scările largi și neprietenoase, străbătu ca de obicei spațiosul vestibul de sus, cu pereții construiți parcă din mici tăblii suflate cu aur, șterse de vechime, de unde fu introdus în salonul în care mai fusese primit și altă dată. Acum era gol, dar valetul îl asigură că Madame la Comtesse își va face imediat apariția. Așteptînd, își luă răgaz să se întrebe dacă din seara trecută și pînă acum Valentin de Bellegarde își văzuse sora și dacă, în acest caz, îi vorbise despre discuția pe care o avuseseră. Dacă așa stăteau lucrurile, faptul că Madame de Cintré îl primește nu era chiar descurajant sau, cum ar fi spus, el, treaba nu căpăta deloc aerul unei găleți cu apă rece. La gîndul că s-ar putea ca ea să intre și că s-ar putea să se și vadă din ochii ei că știe de suprema lui admirație și de proiectul clădit pe această admirație, îl cuprinse o anume tulburare. Nu era însă o tulburare care să-l paralizeze. Fața doamnei de Cintré n-ar suporta nici un fel de expresie care s-o facă mai puțin frumoasă, iar Newman era dinainte sigur că, oricum ar primi ea propunerea pe care avea de gînd să i-o facă, sub nici o formă n-o să-l trateze într-un mod dezonorant pentru el. Avea credința că dacă ea ar putea să-i privească în adîncul inimii și să înțeleagă tot ce zace acolo, fără nici un ascunziș, i-ar fi în întregime binevoitoare.

Veni, în cele din urmă, dar cu o întîrziere atît de mare, încît Newman se întrebă dacă nu cumva avusese de gînd să nu-l mai primească. Îi surîse fără nici o reținere, ca de obicei, iar ochii ei mari și calzi păreau, în timp ce-i întindea mîna, și mai strălucitori ca altădată. Pe un ton calm și fără nici un tremur în glas, spuse apoi că e bucuroasă să-l vadă și că speră că oaspetele se simte bine.

Newman descoperi la ea ceea ce descoperise și mai înainte — acel ușor parfum al unei timidități speciale, care se ștergea în contact cu lumea, dar care devenea cu atît mai perceptibil cu cît te apropiai mai mult de ea. Sfiala aceasta subtilă dădea o valoare particulară acelei note de precizie și siguranță din înfățișarea ei, sugerînd o anume virtuozitate dobîndită din greu, o frumoasă realizare personală, ceva ce s-ar putea compara cu tușeul extrem de delicat al unui pianist. Era, într-adevăr, „prestigiul" ei, în sensul în care se vorbește despre prestigiul unui artist, ceea ce-l impresiona și-l fascina cu deosebire. Newman se întorcea mereu la gîndul că, în momentul în care își va fi desăvîrșit „succesul" printr-o căsătorie adecvată, acesta era modul în care i-ar plăcea ca soția lui să exprime în fața lumii dimensiunile numitului succes. Singurul și realul inconvenient era că, atunci cînd instrumentul e într-atît de fără cusur, acesta pare a se interpune prea mult între compozitor și public. Ea, încîntătoarea femeie, îi dădea sentimentul unei educații perfecte și rafinate, lăsînd impresia de a fi trecut, în anii adolescenței, prin misterioase ceremonii și procese de cultură, de a fi fost modelată și mlădiată pentru niște profunde și prescise rosturi sociale. Toate acestea, așa cum am mai spus, făceau să pară prețioasă și rară — un articol foarte scump, cum ar fi zis el, a cărui stăpînire un bărbat cu ambiția de a pune mîna pe „tot ce-i mai bun" ar savura-o ca pe un triumf. Totuși, considerînd lucrurile și din punctul de vedere al fericirii personale, Newman se întreba pe unde ar putea trece oare, într-o combinație atît de reușită, linia de despărțire între natură și artă, unde se separă intenția, exact definită, de obișnuința bunelor maniere, pînă unde ține impecabila bună creștere și de unde începe adevărata sinceritate? Se complăcea în aceste întrebări chiar în clipa în care se pregătea să accepte, în toată complexitatea lui, obiectul admirat. Simțea într-adevăr că poate să facă asta în deplină siguranță, urmînd a-i analiza mecanismul mai tîrziu și pe îndelete.

— Îmi pare foarte bine că te găsesc singură. Știi că niciodată pînă acum n-am avut un asemenea noroc.

— Totuși, și mai înainte de asta păreai extrem de mulțumit de norocul dumitale, răspunse Madame de Cintré. Ai stat și te-ai uitat la vizitatorii mei de parcă te-ai fi aflat într-o lojă la operă. Ce impresie ți-a lăsat modestul nostru spectacol ?

— Oh, m-am gîndit că doamnele erau foarte elegante și foarte grațioase, teribil de prompte în replici spirituale. Însă cel mai de seamă gînd a fost că ele nu făceau altceva decît să mă ajute să te admir și mai mult.

Această declarație a lui Newman nu pornea din obișnuința vorbelor frumoase, arta galanteriei neatingînd niciodată la el perfecțiunea. Pornea pur și simplu din instinctul omului de acțiune care se fixase asupra țelului, iar acum se îndrepta cu pași hotărîți spre realizarea lui.

Madame de Cintré tresări ușor și ridică din sprîncene. În mod evident, nu se așteptase la un avans atît de direct.

— Oh, în cazul acesta, zise ea fără să-și modifice cu nimic expresia de voioșie, faptul că mă găsești singură nu e o întîmplare fericită pentru mine. Sper să apară cît de curînd cineva.

— Sper să nu apară, i-o întoarse Newman. Am ceva deosebit să-ți spun. L-ai văzut pe fratele dumitale Valentin ?

— Da, l-am văzut acum o oră.

— Ți-a spus că ne-am întîlnit aseară ?

— Cred că mi-a vorbit despre asta.

— Ți-a spus și despre ce am discutat ?

Madame de Cintré ezită vizibil. În timp ce Newman punea aceste întrebări, pălise puțin, atitudinea ei față de ce urma să se întîmple sugerînd mai degrabă acceptarea unei fatalități decît aprobare.

— L-ai însărcinat să-mi transmită vreun mesaj ?

— Nu chiar un mesaj. L-am rugat să-mi facă un serviciu.

— Iar serviciul era să te ridice în slăvi, nu ?

Fusese deosebit de grijulie să dea întrebării un ton de glumă.

— Da, într-adevăr, cam la asta se rezumă, zise Newman. Așadar... m-a ridicat în slăvi ?

— A vorbit foarte frumos de dumneata. Cum însă aflu acum că a făcut-o în urma unei cereri speciale, sînt obligată, firește, să-i iau laudele cu anumite rezerve.

— Ah, asta nu schimbă deloc lucrurile, insistă Newman. Fratele dumitale n-ar fi vorbit frumos despre mine dacă n-ar fi crezut ce spune. E prea cinstit pentru așa ceva.

— De cînd atîta diplomație? Încerci să mă încînți elogiindu-mi fratele? Mărturisesc că-i o metodă bună.

— Pentru mine orice metodă care reușește e o metodă bună. Dacă asta mă ajută, o să-ți laud fratele zi și noapte. Știi, chiar m-am atașat de el și-l consider un om absolut dintr-o bucată. Cînd mi-a promis că va face tot ce-i stă în putință ca să mă ajute, am simțit că mă pot bizui pe el.

— Nu-ți pune mari speranțe în asta. Valentin te poate ajuta foarte puțin.

— Bineînțeles că trebuie să-mi croiesc singur drumul. O știu prea bine. Numai că doresc să mi se dea o șansă. Consimțind să mă primești, după ceea ce ți-a spus el, aproape că-mi și dai această șansă.

— Te primesc, rosti ea încet și grav, pentru că i-am promis fratelui meu c-o să te primesc.

— Atunci, binecuvîntat să fie fratele dumitale! exclamă Newman. Ceea ce i-am spus lui aseară a fost următorul lucru: că te admir mai mult decît pe oricare altă femeie pe care am cunoscut-o pînă acum și că aș dori extraordinar de mult să devii soția mea.

Rosti aceste cuvinte cu mare franchețe și fermitate și fără posibilitate de confuzie. Era total absorbit de ideea sa, și-o însușise pe deplin și dădea impresia că se uită la femeia căreia i se adresa, la frumusețea ei împlinită, de undeva de sus, de la înălțimea propriei lui conștiințe — o conștiință curată, generatoare de puteri. Poate că tonul și aerul acesta particular erau chiar cele mai potrivite din cîte ar fi putut adopta și totuși surîsul ei fin, imperceptibil silit, cu care îl ascultase pînă acum se șterse complet și Madame de Cintré rămase uitîndu-se la el cu buzele întredeschise și cu o față aproape la fel de rău prevestitoare ca o mască de tragedie. Deși această extravagantă ieșire a lui constituia, în chip evident, o sursă de neplăcere împinsă pînă la suferință, neliniștea și supărarea ei

nu-și găsiră glas. Newman se întrebă dacă nu cumva o rănise în vreun fel ; nu putea să-și imagineze de ce devoțiunea lipsită de prejudecăți pe care încercase s-o exprime ar fi fost ofensatoare. Se ridică în picioare și rămase în fața ei, sprijinindu-se cu o mînă de marginea căminului.

— Știu că te cunosc prea puțin ca să-ți spun asta, atît de puțin, încît s-ar putea ca vorbele mele să pară lipsite de respect. Dar e ghinionul meu. Aș fi putut să-ți vorbesc așa din primul moment în care te-am văzut. Căci, de fapt, te văzusem și mai înainte. Te văzusem în imaginație ; îmi păreai aproape o veche prietenă. Așa că (poți cel puțin să mă crezi) ceea ce-ți spun acum nu-i doar o vorbă mare aruncată-n vînt, un compliment exagerat. Nu pot folosi un asemenea ton, fiind total incapabil să mă port altfel decît simt, și chiar de-aș putea, n-aș face-o în fața dumitale. Ceea ce-ți spun e cum nu se poate mai serios. Încerc sentimentul de a te fi cunoscut de mult și de a fi știut din totdeauna cît de curată și de deosebită și de autentică ești. Probabil că într-o zi te voi cunoaște și mai bine, totuși părerea generală mi-am format-o de pe acum. Ești exact femeia pe care o căutam, cu singura deosebire că întrunești mult mai multe calități decît am sperat. N-am să-ți fac declarații solemne și jurăminte, însă poți avea încredere în mine. Știu, e prea devreme să-ți spun toate astea ; s-ar putea să te șocheze. Dar de ce să nu cîștigăm timp cînd există posibilitatea ? Iar dacă și dumneata ai nevoie de timp pentru a reflecta — și e de la sine înțeles că vei avea nevoie — cu cît începi mai devreme, cu atît mai bine. Nu știu ce gîndești despre mine, însă, în ce mă privește, nu există nimic misterios, absolut nimic greu de explicat ori greu de înțeles. Fratele dumitale spunea că trecutul meu și ocupațiile pe care le-am avut vor fi împotriva mea, că familia voastră are un statut social atît de înalt, încît nu pot fi considerat apt de a urca pînă la el. Ei bine, habar n-am despre „urcușurile“ astea, dar nici nu cred că veți izbuti prea ușor să-mi conferiți o poziție *subalternă*. Nu puteți să-l faceți pe un om să se simtă inferior dacă nu-l puteți face să se simtă josnic ! Iar dacă vouă vă este permis să vă

plasați pe voi înșivă pe oricare treaptă socială vi se pare potrivit, n-aveți cum să-l plasați și pe *el* acolo unde nu acceptă să fie plasat. Nu cred însă că dumitale îți pasă de nimicurile astea. Te asigur că sînt un om integru și că, dacă mă aștern pe lucru, aș putea aranja treburile în așa fel, încît peste foarte puțini ani să nu mai fie nevoie să-mi pierd vremea explicînd cine sînt și cîte parale fac. Vei hotărî singură dacă îți plac sau nu. Cred cinstit că nu am vicii ascunse și că-s incapabil de procedee murdare. Sînt bun, bun, bun ! Îți voi oferi tot ce poate oferi un bărbat unei femei. Am o avere mare, foarte mare ; într-o zi, dacă îmi vei permite, voi intra în detalii. Dacă vei dori putere și strălucire, tot ce sugerează grandoare și se obține cu bani, vei avea. Cît espre eventualele renunțări, nu porni de la început cu ideea că pierderile nu pot fi recuperate. Asta las-o pe seama mea ; am recuperat eu destule... Îți voi purta de grijă și-ți voi ghici dorințele. Dacă n-aș fi convins că sînt în stare să fac asta, nu ți-aș vorbi astfel. Vreau să simți că-s puternic, căci, dacă realizezi asta, ajunge. Iată, ți-am spus ce aveam pe inimă. E mai bine că ți-am vorbit pe șleau. Dacă te supără, îmi pare foarte rău, însă atmosfera e mai limpede, nu ? Decît să fi făcut o greșeală, mai bine să nu ne fi întîlnit deloc. Iar eu nu pot să concep *așa ceva*. *Dumneata* poți, Madame de Cintré ? Să nu-mi răspunzi acum dacă nu dorești. Mai gîndește-te. Gîndește-te cît vrei și fără nici o grabă. Bineînțeles că nu ți-am spus, nu am cum să-ți spun nici măcar pe jumătate din ce gîndesc, mai ales în privința admirației pe care ți-o port. Tratează-mă, totuși, cu bunăvoință ; nu va fi decît un act de dreptate.

În timpul acestei pledoarii, cea mai lungă din cîte rostise vreodată, ochii doamnei de Cintré rămaseră ațintiți asupra lui, pentru ca pînă la urmă să se dilate și să capete un fel de expresie fascinată. Cînd Newman încetă să mai vorbească, și-i lăsă în jos, continuînd să stea nemișcată un timp și să se uite fix la podea. Apoi se ridică în picioare, fără grabă, iar o privire deosebit de ageră ar fi descoperit la ea un tremur aproape imperceptibil. Încă arăta extrem de serioasă.

— Îți mulțumesc foarte mult pentru propunere. Mi se pare foarte ciudată, totuși mă bucur că mi-ai vorbit fără alte amînări. E mai bine ca subiectul să fie definitiv înlăturat dintre noi. Apreciez imens ceea ce-mi spui ; îmi faci o mare onoare. Am hotărît, însă, să nu mă mai căsătoresc.

— Oh, nu, nu spune asta ! strigă Newman cu acel glas rugător și stăruitor în același timp care nu-i decît expresia naivității însăși.

Madame de Cintré se îndepărtase puțin, iar acest apel o făcu să se oprească o clipă, cu spatele la el.

— Gîndește-te mai bine, continuă Newman. Ești prea tînără, prea frumoasă, zămislită pentru a fi fericită și pentru a-i face și pe alții fericiți. Dacă ți-e teamă că-ți pierzi libertatea, pot să te asigur că libertatea de care te bucuri aici, existența pe care o duci acum sînt, în comparație cu ceea ce-ți pot oferi eu, o jalnică sclavie. Vei cunoaște lucruri la care nu cred că ai visat vreodată. Te voi duce în lumea largă, oriunde ai vrea să trăiești. Ești nefericită ? Am impresia că *ești* nefericită. Nu ai dreptul să fii nefericită și nici să-i lași pe alții să te facă nefericită. Dă-mi voie să intervin și să pun capăt acestei situații.

Tînăra rămăsese în așteptare, privind însă cu totul în altă parte. Dacă se simțea mișcată de felul în care îi vorbea, lucrul era explicabil. Vocea lui Newman, întotdeauna discretă, aproape indecisă și (raportat la timbrul foarte bărbătesc) candid întrebătoare, devenise atît de blîndă și cald persuasivă de parcă s-ar fi adresat unui copil, celui mai drag copil. Newman o urmărea cu atenție și, aproape imediat, Madame de Cintré se întoarse spre el, fără ca totuși ochii lor să se întîlnească cu adevărat. Calmul cu care-i răspunse era vizibil marcat de efort :

— Există o mulțime de motive să nu mă căsătoresc, mai multe decît, te rog să mă crezi, sînt în măsură să ți le explic. Cît despre fericire, sînt pe deplin mulțumită. Dacă am numit propunerea dumitale „ciudată", motivele sînt și în acest caz mai multe și tot din categoria acelora pe care nu le pot spune. Bineînțeles că ai tot dreptul să

o faci. Însă eu nu o pot accepta — e imposibil. Te rog să nu-mi mai vorbești niciodată despre căsătorie. Dacă nu-mi poți promite asta, trebuie să-ți cer să nu mai vii deloc pe aici.

— De ce-i imposibil? întrebă el cu o insistență devenită firească acum. Probabil că ți se pare așa la prima vedere, însă nu e deloc imposibil. Nici eu nu m-am așteptat să fii de la bun început încîntată, dar cred, într-adevăr, că dacă ai să reflectezi un timp, s-ar putea ca pînă la urmă să fii mulțumită.

— Dar nici nu te cunosc, replică ea. Gîndește-te cît de puțin te cunosc!

— Foarte puțin, într-adevăr, și tocmai de aceea nu-ți cer să te pronunți pe loc. Îți cer doar să nu mă concediezi pur și simplu. Acceptă-mă în preajma dumitale și lasă-mă să sper. Voi aștepta oricît vei dori. În acest timp, vei avea posibilitatea să afli mai multe despre mine, să mă cunoști mai bine, să mă judeci în lumina, ei da, în lumina îndrăznelii mele, dar și a altor lucruri. Vei putea să hotărăști.

În mintea doamnei de Cintré gîndurile se derulau cu repeziciune. Acolo, sub ochii lui Newman, se dezbătea o chestiune dificilă, se dezbătea și se lua o decizie:

— De vreme ce te ascult și nu-ți cer, cu tot respectul cuvenit, să părăsești casa și să nu te mai întorci niciodată aici, se pare că-ți dau o speranță. *Te-am ascultat* — împotriva propriei mele judecăți. Și asta pentru că ești convingător. Ei da, mărturisi ea cu vocea aproape sufocată, mă emoționezi. Dacă cineva mi-ar fi spus azi-dimineață că voi ajunge să văd în dumneata pe omul care dorește să-mi devină atît de apropiat, l-aș fi considerat puțin nebun. Iar acum, vezi bine, *te ascult!*

Își ridică brațele pentru ca în aceeași clipă să și le lase să cadă la loc, într-un gest ce nu exprima decît neputință și capitulare.

— Așadar, reluă Newman, ți-am spus, cum s-ar zice, totul. Cred în dumneata fără nici o rezervă și gîndesc despre dumneata tot ce se poate gîndi mai frumos despre o ființă omenească. Cred cu tărie că măritîndu-te cu mine te vei afla în siguranță. Așa cum spuneam ceva mai

înainte, continuă el cu acel zîmbet al omului trecut prin multe, nu am deprinderi proaste. Cu adevărat pot să fac atîtea pentru dumneata ! Iar dacă te temi că sînt altfel decît cei cu care te-ai obișnuit pînă acum, că nu sînt atît de civilizat și de cultivat, sau chiar, judecat în mare, atît de agreabil pe cît ar cere-o canoanele voastre, s-ar putea să împingi lucrurile mult prea departe. Sînt și eu civilizat... pot fi și eu agreabil. Pune-mă numai la încercare !

Claire de Cintré se îndepărtă și mai mult și se opri în fața unui vas de porțelan din care se înălța impetuos o plantă uriașă, o azalee. Rupse o floare și, răsucind-o între degete, se întoarse de unde plecase. Pe urmă, se așeză în fotoliu, fără o vorbă, atitudinea ei părîndu-i-se lui Newman o adevărată invitație de a-și continua discursul. S-ar fi zis chiar că ține la asta.

— De ce să afirmi, reluă așadar el, că este imposibil să te căsătorești ? Singurul lucru care ar putea constitui o piedică reală ar fi faptul că ai mai fost constrînsă cîndva la o asemenea legătură ; nefiind vorba decît de o însoțire silnică, recunosc că trebuie să fie îngrozitor. Ți se pare imposibil doar pentru că ai fost nefericită în căsătorie ? Dar acesta-i chiar un motiv să te recăsătorești ! Exercită familia presiuni asupra dumitale, se amestecă ea în treburile personale, nu te lasă în pace ? Iată încă un motiv ; se cuvine să fii complet liberă, iar căsătoria îți va asigura acest lucru. Te rog să înțelegi că nu am nimic împotriva familiei dumitale ! adăugă Newman cu o grabă care, pe un observator perspicace, l-ar fi putut face să zîmbească. Oricare ți-ar fi sentimentele pentru cei apropiați, ele sînt literă de lege pentru mine și orice mi-ai cere să fac pentru a le deveni agreabil voi face cu toată dăruirea de care sînt în stare. Indiferent de încercările la care m-ar putea supune familia dumitale, știu că le voi trece cu bine !

Madame de Cintré se ridică din nou în picioare și se apropie de șemineul în preajma căruia se tot învîrtise Newman. Chipul ei își pierduse expresia de stingghereală și suferință, îmblînzit acum de un fel de grație în care se poate să fi existat și o anumită poză studiată. Avea aerul

unei femei care, trecînd granița prieteniei, privește în jur și descoperă, puțin uluită, prezența unor spații mai largi decît cele marcate pe harta obișnuită. Un fel de exaltare reținută și controlată adăuga o lumină nouă farmecului ei demn.

— Nu voi refuza să te revăd, deoarece multe din lucrurile pe care mi le-ai spus mi-au făcut plăcere. Totuși, ne vom vedea numai cu condiția ca pentru un timp lung, lung, să nu-mi mai vorbești cum mi-ai vorbit astăzi.

— Ce înțelegi printr-un timp „lung, lung" ?

— Să zicem... șase luni. Trebuie să fie o promisiune solemnă.

— Foarte bine. Promit.

— Atunci, la revedere.

Îi întinse mîna, iar el i-o reținu o clipă, ca și cînd ar mai fi avut de adăugat ceva. Totuși, nu scoase o vorbă. O privi numai „lung, lung", după care se retrase.

Seara, pe Bulevard, se întîlni cu Valentin de Bellegarde. După ce se salutară, îi spuse că doar cu cîteva ore mai înainte îi văzuse sora.

— *Pardieu !* Știu asta, zise Valentin. Am luat masa *là-bas.*

Pentru o vreme, cei doi bărbați rămaseră tăcuți. Newman dorea să întrebe ce impresie lăsase vizita sa, însă contele avea și el de pus o întrebare, așa că, pînă la urmă, vorbi primul :

— Nu-i deloc treaba mea, dar ce dracu ai discutat cu Claire ?

— Sînt chiar nerăbdător să-ți spun că am cerut-o în căsătorie.

— Ai și cerut-o !

Și tînărul fluieră admirativ.

— Timpul costă bani ! comentă el. Parcă așa se zice în America. Și sora mea ?... adăugă Valentin prudent.

— Nu mi-a acceptat propunerea.

— Nici nu putea, în felul ăsta.

— Dar urmează să ne revedem, preciza Newman.

— Oh, ciudate mai sînt *ces dames !*

Pe urmă, se opri din mers și, cu brațul întins spre Newman, exclamă :

— Ai tot respectul meu ! Ai repurtat ceea ce noi numim o victorie personală ! Acum, trebuie să te prezint fără întîrziere fratelui meu.

— Oricînd poftești ! zise Newman.

X

PE CEILALȚI PRIETENI AI SĂI Newman continua să și-i viziteze destul de des, deși, dacă ai fi ascultat comentariile doamnei Tristram asupra acestei chestiuni, ai fi putut crede că și-i îndepărtase cu cinism, în favoarea unor relații cu mult mai simandicoase.

— Am fost foarte buni cîtă vreme n-am avut rivali — firește, eram mai buni decît nimic — dar acum că ai ajuns la modă și poți să alegi zilnic între trei invitații la masă, iată-ne azvîrliți la lada cu gunoi. Sînt convinsă că e un act de mare bunăvoință că vii să ne mai vezi și pe noi o dată la lună. Mă mir că nu ne trimiți cartea de vizită în plic. Cînd ai s-o faci, ai grijă, te rog, să fie cu chenar negru. Asta ca să-mi anunți moartea ultimelor mele iluzii.

Pe acest ton mușcător îi reproșă ea așa-zisa neglijare a vechilor prieteni, atunci cînd, în realitate, Newman dădea dovadă de cea mai aleasă fidelitate. Bineînțeles că glumea, însă înfloriturile ei se foloseau de un ac extrem de ascuțit.

— Nu cunosc o dovadă mai bună pentru modul exemplar în care v-am tratat, zise Newman, decît faptul că ești atît de slobodă la gură față de umila mea persoană. Te-am lăsat să-mi dai peste nas, ți-am permis să mă hărțuiești ca pe un animal în cușcă. Dacă aș avea puțin amor propriu, aș sta pentru o vreme deoparte și cînd m-ai invita la masă ți-aș spune că tocmai mă duc la prințesa Borealska. Dar cum la mijloc e și plăcerea mea, nu am nici un fel de orgoliu și, ca nu cumva să-ți stric cheful de a mă vedea — admițînd că ții să mă vezi, fie și numai pentru a mă vorbi de rău— voi fi de acord cu tot ce dorești ; voi recunoaște că sînt cel mai mare ticălos.

De fapt, Newman refuzase o invitație, adresată personal de prințesa Borealska, o poloneză curioasă, căreia îi fusese prezentat, pe motiv că întotdeauna în acea zi a săptăminii lua masa în casa doamnei Tristram, iar afirmațiile amfitrioanei din Avenue d'Iéna că ar fi fost necredincios vechilor prieteni nu erau decît o teorie tandru-perversă. Teoria îi era necesară pentru a explica astfel una dintre prefăcutele ei exasperări. Lansîndu-l pe eroul nostru în curentul care-l ducea acum atît de repede pe apele lui, nu se simțea decît pe jumătate mulțumită de viteza cu care se desfășurau lucrurile. Doamna Tristram reușise prea bine, își jucase prea inteligent cărțile și dorea să și le amestece din nou. Newman îi spusese, la timpul cuvenit, că prietena ei e „absolut satisfăcătoare". Epitetul nu era romantic, însă doamnei Tristram nu-i fu deloc greu să-și dea seama de sentimentul fundamental ce se ascundea în el. Într-adevăr, promptitudinea, concizi-unea și căldura cu care fusese rostit, ca și o anumită privire, emoționantă și enigmatică în același timp, surprinsă în ochii pe jumătate închiși ai oaspetelui ei, în timp ce acesta își sprijinea capul de marginea fotoliului, i se părură cea mai elocventă confirmare, din cîte întîlnise vreodată, a unui sentiment ajuns la deplina lui maturitate. Newman nu făcea decît să evolueze exact în sensul dorit de ea, însă exaltarea lui potolită exercita un efect singular asupra acelui entuziasm pe care atît de generos și-l manifestase chiar ea cu cîteva luni mai înainte. Acum părea înclinată să adopte un punct de vedere absolut imparțial față de Madame de Cintré și dorea să se știe că nicicînd n-a pretins a fi intrat într-o analiză definitivă a vieții sau, cu alte cuvinte, a onestității ei.

— Nici o femeie, începu ea să se joace cu ideea aceasta, nu poate să fie atît de bună pe cît pare. Amintește-ți cum o definește Shakespeare pe Desdemona : „o venețiană hiperrafinată". Ei bine, Claire de Cintré este o pariziană hiperrafinată. E o creatură fermecătoare, are o mie și una de calități, dar ai face bine să nu uiți nici o clipă de hiperrafinamentul ei.

Nu cumva, angajîndu-se să-i găsească lui Newman o soție ideală, doamna Tristram contase prea mult pe lipsa

unor pasiuni proprii și pe imunitatea ei la orice porniri nesăbuite, astfel încît să se trezească acum pur și simplu geloasă pe marea ei favorită de pe celălalt mal al Senei? Să ni se îngăduie să ne îndoim de acest lucru. Micuța și inconsecventa doamnă de pe Avenue d'léna era bîntuită de o irezistibilă nevoie de a-și schimba poziția intelectuală, de a-și exersa spiritul critic și ironia. Avea o imaginație vie, fiind capabilă uneori să susțină puncte de vedere cu totul și cu totul contradictorii, să afirme păreri exact opuse celor mai scumpe opinii și convingeri ale ei. Se plictisise să gîndească drept, dar nu era nimic rău în asta, întrucît se plictisise, în egală măsură, și să gîndească strîmb. În mijlocul misterioaselor sale denaturări, avea admirabile izbucniri de dreptate. Una dintre aceste izbucniri avu loc în momentul în care Newman îi pomeni despre faptul că ceruse în mod oficial mîna frumoasei lor prietene. Repetă în cîteva cuvinte ce-i spusese el și în foarte multe ce-i răspunsese ea, iar doamna Tristram îl ascultă extrem de interesată.

— Pînă la urmă, recunoscu Newman, n-am pentru ce să fiu felicitat. Nu prea e o victorie.

— Scuză-mă, te rog. E o mare victorie. E într-adevăr uluitor că nu te-a redus la tăcere de la primul cuvînt și că nu ți-a cerut să nu te mai apropii niciodată de ea.

— N-ar fi obținut mare lucru cu asta.

Doamna Tristram îl privi o clipă :

— Cred că în orice situație te-ai găsi, nimeni nu obține cît obții dumneata. Cînd ți-am spus să-ți urmezi singur drumul și să procedezi cum te va tăia capul, nici nu mi-a trecut prin minte că ai să te pui așa de repede pe treabă. Nu mi-am închipuit niciodată că după cinci sau șase vizite matinale ai s-o ceri în căsătorie. Ce-ai făcut pînă acum ca să-i placi? Ai stat pur și simplu — nu foarte drept — în fotoliu și te-ai uitat la ea. Și totuși îi placi.

— Asta rămîne de văzut.

— Nu, asta e dovedit. Rămîne de văzut doar ce-o să iasă din asta! Niciodată nu i-a trecut prin minte că numai ce-o să deschizi gura și, fără alte povești, o s-o ceri în căsătorie. N-ai cum să-ți faci decît o foarte slabă

idee de ceea ce s-a petrecut în capul ei în timp ce-i vorbeai. Dacă într-adevăr se va mărita vreodată cu dumneata, întîmplarea va fi etichetată după sărmana dreptate cu care lumea le-a judecat și le judecă dintotdeauna pe femei. Dumneata îți vei spune că o tratezi cu generozitate, dar n-ai să ajungi să pricepi prin ce ocean de sentimente contradictorii va fi trecut ea mai înainte de a accepta. A și plonjat în acel ocean, chiar din ziua cu pricina, acolo, în fața dumitale. A răspuns „Da, de ce nu ?“ la o propunere care, cu cîteva ceasuri mai devreme, i s-ar fi părut de neconceput. S-a învîrtit în jurul a o mie de prejudecăți și tradiții puse claie peste grămadă, ca în jurul unui pivot și și-a oprit privirile acolo unde niciodată pînă în acea clipă nu și le oprise. Cînd mă gîndesc la asta, cînd mă gîndesc la Claire de Cintré și la tot ce reprezintă ea, mi se pare ceva extraordinar. Atunci cînd te-am sfătuit să-ți încerci norocul cu ea, aveam, bineînțeles, o părere bună despre dumneata și, în ciuda odioasei ingratitudini de care dai dovadă, încă o mai am. Îți mărturisesc însă că nu prea înțeleg cine-mi ești și ce ai făcut ca o asemenea femeie să aibă această extravagantă slăbiciune pentru dumneata.

— Oh, e ceva extraordinar în asta ! rîse Newman repetîndu-i cuvintele.

Încerca o mare satisfacție să audă acest „ceva extraordinar“. Personal, nu avusese nici cea mai mică îndoială cu privire la reușită, dar de pe acum începuse să prețuiască părerea lumii despre posibila sa izbîndă, ca un adaos la mult rîvnita glorie de a o fi cucerit pe Madame de Cintré.

La foarte puțin timp după acest episod, Valentin de Bellegarde veni să-și conducă prietenul în Rue de l'Université și să-l prezinte celorlalți membri ai familiei.

— Ai și început să fii cunoscut și să se vorbească despre dumneata. Sora mea i-a pomenit mamei despre cele cîteva vizite pe care i le-ai făcut, iar faptul că mama nu a fost prezentă la nici una dintre ele e o pură întîmplare. Eu te-am recomandat ca pe un american colosal

de bogat, un tip formidabil, care și-a pus în gînd să nu se însoare decît cu o femeie cu totul și cu totul deosebită.

— Crezi că Madame de Cintré i-a vorbit despre ultima noastră convorbire ? întrebă Newman.

— Sînt absolut convins că nu. O să-și păstreze secretul. Acum, trebuie să te descurci cu ceilalți din familie. Cam atît se știe despre dumneata : că te-ai îmbogățit enorm din comerț, că ești un tip excentric, cinstit și sincer, și că, fără să faci parte din lumea noastră, nutrești o admirație fără margini pentru încîntătoarea noastră Claire. După cît se pare, cumnatei mele, pe care, dacă îți mai amintești, ai întîlnit-o la Claire în salonaș, i-ai căzut de-a dreptul cu tronc la inimă. Pretinde că ai *beaucoup de cachet* *. Așa că mama e curioasă să te vadă.

— Se așteaptă s-o fac să rîdă, s-o distrez, nu ? se interesă Newman.

— Mama nu rîde niciodată sau, cel puțin, niciodată nu așteaptă să fie distrată. Dacă nu-i placi, nu spera să-i cîștigi bunăvoința încercînd să fii spiritual. Și eu sînt spiritual, așa că mă poți crede !

Conversația aceasta avu loc seara, și, o jumătate de oră mai tîrziu, Valentin își introduse tovarășul într-o încăpere a casei din Rue de l'Université, salonul marchizei-mamă, în care Newman nu mai intrase pînă atunci. Era o cameră înaltă, spațioasă, cu ornamente grele și complicate, de un gri albicios, ce se întindeau pe toată partea superioară a pereților și pe tavan, cu o mulțime de tapiserii decolorate de vreme și reparate cu grijă, unele căzînd în dreptul ușilor, altele garnisind fotoliile, cu un covor turcesc pe jos, în culori stinse și, în ciuda marii lui vechimi, încă moale și gros, și cu portretele copiilor doamnei de Bellegarde, la vîrsta de zece ani, agățate pe un fel de paravan bătrînesc din mătase roșie. Vreo jumătate duzină de lumînări, puse la întîmplare, prin unghere, la mare distanță unele de altele, împrăștiau întunericul exact atît cît să facă posibilă conversația. Într-un fotoliu adînc, lîngă foc, stătea o bătrînă îmbrăcată în negru. La celălalt capăt al încăperii, o altă

* aprox. a fi foarte șic (în fr. în text.)

femeie cînta la pian un vals, foarte expresiv. În aceasta din urmă, Newman o recunoscu pe marchiza cea tînără.

Valentin își prezentă prietenul, iar Newman se apropie îndeajuns de mult de bătrîna de lîngă foc pentru a-și da seama că nu i se va întinde mîna, astfel că rămase în expectativă, conștient că atitudinea sa se aseamănă întrucîtva cu cea a unui mușteriu care, odată intrat în magazin, așteaptă să vadă ce i se *va oferi*. Imaginea ce i se întipări chiar de la prima vedere fu cea a unui chip îmbătrînit, palid și delicat, cu fruntea înaltă, gura mică și o pereche de ochi albaștri și reci care își păstraseră mult din limpezimea tinereții. Madame de Bellegarde îl privi stăruitor, iar refuzul ei de a-i întinde mîna, sugerînd o siguranță de sine tipic britanică, îi reaminti că e fiica unui conte de Saint Dunstans. Nora ei se opri din cîntat și-i surîse grațios. Newman se așeză și se uită în jur. Valentin se îndreptă spre marchiza cea tînără și-i sărută mîna.

— Ar fi trebuit să te cunosc mai de mult, spuse Madame de Bellegarde. I-ai făcut cîteva vizite fiicei mele.

— O, da, zîmbi Newman degajat. Madame de Cintré și cu mine sîntem vechi prieteni.

— Ai mers foarte repede, continuă ea.

— Nu atît de repede pe cît aș fi dorit-o.

— Ah, ești foarte ambițios, replică bătrîna.

— Dacă nici pînă acum n-aș ști ce vreau, bănuiesc că n-aș mai ști niciodată.

Madame de Bellegarde îl fixă cu ochii ei limpezi și reci, iar Newman îi întoarse privirea, gîndindu-se la ea ca la un posibil adversar căruia trebuie să-i încerci puterea. Se înfruntară astfel cîteva clipe, după care ea se uită în altă parte și, fără urmă de zîmbet, zise :

— Și eu sînt foarte ambițioasă.

Newman simți că nu-i deloc ușor să măsori puterea acestei formidabile și impenetrabile femei mărunțele. Semăna cu fiica ei așa cum ar putea să semene o insectă cu o floare. Madame de Cintré avea tenul mamei sale, iar delicatețea mîndră a frunții și a nasului era ereditară. Însă fața ei era o copie mai liberă și mai generoasă, gura, în special, deosebindu-se în chip fericit de acel ori-

ficiu conservator al mamei, cu buze mici, rotunjite și strînse totodată, ce lăsa impresia că nu-i în stare să se deschidă mai mult decît ar fi necesar pentru a înghiți o biată agrișă sau a emite un „O, nu!“ — atitudine menită probabil să dea un ultim retuș aristocraticei drăgălășenii a vreunei Lady Emmeline Atheling, așa cum se afla ea reprezentată, cu o jumătate de secol în urmă, în anumite albume de femei frumoase. Fața doamnei de Cintré oferea, pentru ochiul lui Newman, o varietate de expresie încîntător de largă, precum vastele întinderi ondulate de vînt și stropite cu nouri ale unei preerii din vestul sălbatic. Prin contrast, respectabilul obraz al mamei, palid și dur, cu acea căutătură fixă și ceremonioasă, cu zîmbetul țeapăn și rotunjit se înfățișa asemenea unui document gata semnat și sigilat; totul sugera pergamentul, cerneala, rîndurile definitiv trasate. „E o femeie alcătuită din convenții și conveniențe, își zise Newman, privind-o cu atenție. Lumea ei este o lume a lucrurilor imuabile, de-a pururi hotărîte. Dar cît de bine se simte în ea, ce paradis pentru ochii ei! Se plimbă prin ea ca printr-un parc înflorit, ca-n grădina raiului. Iar cînd vede scris pe vreo piatră indicatoare *Asta se cade* ori *Asta nu se cade*, se oprește extaziată ca și cum ar asculta cîntecul unei privighetori sau ar mirosi parfumul unui trandafir.“

Madame de Bellegarde purta o bonetică de velur, neagră, legată sub bărbie și era în întregime înfășurată cu un șal vechi, și el negru, de cașmir.

— Ești american? continuă ea după o clipă. Am mai întîlnit cîțiva americani.

— Sînt cîțiva prin Paris, spuse glumeț Newman.

— Oh, într-adevăr? Pe cei la care mă refer eu i-am văzut în Anglia sau poate în altă parte. Nu, nu la Paris. Trebuie să fi fost în Pirinei, cu mulți ani în urmă. Mi s-a spus că femeile voastre, sînt foarte frumoase. Una dintre ele era foarte frumoasă, cu un ten admirabil. Mi-a prezentat o scrisoare de recomandare din partea cuiva — am uitat de la cine — și împreună cu scrisoarea și o notiță scrisă de mîna ei. Multă vreme după aceea i-am păstrat bilețelul. Era atît de bizar formulat! Unele expresii i le știam pe dinafară. Însă acum le-am uitat. Au

trecut atîția ani ! De atunci, n-am mai văzut nici un american. Cred că noră-mea a întîlnit cîțiva. E o mare haimana. Cunoaște pe toată lumea.

La aceste cuvinte, doamna mai tînără se îndreptă spre ei, foșnind din mătăsuri, petrecîndu-și mîinile în jurul taliei foarte zvelte și aruncînd priviri leneș preocupate peste pieptii rochiei destinate evident unui bal. Prezenta, intr-un fel cu totul ciudat, particularitatea de a fi și urîtă și drăguță în același timp : ochi bulbucați, buze neobișnuit de roșii. Lui Newman îi amintea de amica sa, mademoiselle Nioche așa i-ar fi plăcut să arate acelei domnișoare mult vitregite de soartă. Valentin de Bellegarde pășea în urma ei, la o oarecare distanță, țopăind cînd într-o parte, cînd într-alta, pentru a nu-i călca pe trena lungă a rochiei.

— Ar trebui să-ți dezgolești ceva mai mult umerii și spatele, zise el pe un ton foarte serios. Decît așa, mai bine îți puneai coleretă.

Tînăra se întoarse cu spatele la oglinda care atîrna deasupra căminului pentru a verifica această apreciere. Oglinda cobora destul de jos și totuși nu reflecta nimic altceva decît o mare porțiune de piele goală. Posesoarea acestei goliciuni își duse mîinile la spate și trase puternic de talia rochiei.

— Cam așa, nu ?

— Da, e ceva mai bine, răspunse Valentin pe același ton grav. Totuși, mai lasă încă mult de dorit.

— Oh, niciodată nu mi-au plăcut extremele.

Pe urmă, întorcîndu-se spre Madame de Bellegarde, întrebă :

— Ce ziceai că sînt, madame ?

— Ziceam că ești cam haimana. Dar aș fi putut să-ți spun și altfel.

— Haimana ? Ce cuvînt urît ! Ce înseamnă ?

— O femeie fermecătoare, se aventură să explice Newman, crezînd că fusese folosit un cuvînt franțuzesc.

— Un compliment drăguț, însă o traducere proastă, replică tînăra marchiză.

După care, măsurîndu-l cîteva clipe din ochi, îl întrebă :

— Dansezi ?

— Nici măcar un pas nu știu să fac.

— E o mare pierdere, comentă ea cu simplitate.

Apoi, privindu-și încă o dată spatele în oglindă, se îndepărtă.

— Îți place Parisul ? întrebă bătrîna care se chinuia vizibil să găsească modul cel mai potrivit de a-i vorbi unui american.

— Cred că da, zîmbi Newman. *Dumneavoastră* nu vă place ? se interesă el apoi pe un ton amical.

— Nu pot să spun că-l cunosc. Îmi cunosc casa, îmi cunosc prietenii, dar nu cunosc Parisul.

— E o mare pierdere, cum ar zice nora dumneavoastră, spuse Newman.

Madame de Bellegarde tresări. Pesemne că i se întîmpla pentru prima oară să fie compătimită în legătură cu vreo pierdere pe care ar fi suferit-o în viață.

— Cred că mă mulțumesc cu ce am, răspunse ea plină de demnitate.

Tocmai în momentul acesta, ochii vizitatorului rătăceau prin încăpere. Începînd de la ferestrele înalte, cu canaturi strîmte și cu geamurile prinse într-o rețea de ochiuri mici și dese și pînă la culorile șterse de vreme ale celor două, trei portrete în creion atîrnînd pe pereți și datînd din secolul trecut, totul îl izbi ca avînd un aer mai degrabă sărăcăcios și trist. Evident, s-ar fi cuvenit să răspundă că satisfacția gazdei e absolut firească și că are tot ce-și poate dori, încă cele cîteva clipe de tăcere care urmară lui Newman nu-i veni această idee.

— Ei bine, mamă, întrebă Valentin, apropiindu-se și rezemîndu-se de cămin, ce părere ai despre bunul meu prieten ? Nu ți l-am descris bine ? Un tip formidabil !

— Cunoștința mea cu domnul Newman n-a ajuns încă foarte departe, replică Madame de Bellegarde. Pînă acum nu-i pot aprecia decît incontestabila politețe.

— În chestiunile astea mama e o mare expertă, continuă Valentin adresîndu-se lui Newman. Dacă ai mulțumit-o pe ea, e un triumf.

— Încă n-am făcut nimic pentru asta, i se adresă Newman bătrînei, dar sper ca într-o zi să vă satisfac exigențele.

— Nu trebuie să te iei după fiul meu. O să te bage în bucluсuri. E un zăpăcit fără pereche, declară ea.

— Oh, a și ajuns să-mi placă, așa că acum nu mai pot fără el, răspunse Newman cu simpatie.

— Te amuză, nu ?

— Da, cred că da.

— Auzi, Valentin ? Tu exiști pentru amuzamentul domnului Newman.

— Probabil că odată și odată vom ajunge cu toții la asta ! exclamă Valentin.

— Trebuie să-l cunoști pe celălalt fiu al meu, urmă ea. E cu mult mai reușit decît cel de față. Însă el n-o să te amuze deloc.

— Cine știe ?... Cine știe ? obiectă gînditor Valentin. Dar asta o s-o aflăm noi chiar foarte curînd. Căci iată-l pe *monsieur mon frère !*

Ușa se deschise și în salon își făcu intrarea un bărbat a cărui înfățișare Newman și-o reaminti pe dată. Era insul care i se pusese în cale și-i stricase planurile cu prilejul primei sale vizite la Madame de Cintré. Valentin se duse să-și întîmpine fratele, îl privi un moment în tăcere, după care, luîndu-l de braț, îl conduse spre musafir.

— Trebuie să-l cunoști pe bunul meu prieten domnul Newman, îl recomandă el cu multă căldură.

— Sînt încîntat să-l cunosc pe domnul Newman, zise marchizul fără să-i întindă mîna.

„E bătrîna în carne și-n oase", reflectă Newman, cu sentimentul unui sărbătorit în sănătatea căruia s-ar bea dintr-un pahar gol. Acest gînd fu punctul de plecare al unor speculații după care răposatul cap al nobilei familii ar fi fost un fel de străin în propria lui casă, un soț cumsecade, înclinat să ia viața în roz și care și-ar fi dat seama cît este de greu acest lucru cu o nevastă ca mica și emfatica doamnă ce se încălzea acum lîngă foc. Iar dacă alături de soție nu prea avusese parte de bucurii, în schimb își aflase din plin mîngîiere în cei doi copii mai

mici, croiți după inima lui, la fel cum, își continuă Newman gîndul, Madame de Bellegarde se regăsea în persoana primului ei născut.

— Fratele meu, spuse monsieur de Bellegarde, mi-a vorbit despre dumneata. Întrucît ai făcut cunoștință și cu sora mea, era timpul să fim și noi prezentați unul altuia.

Se întoarse spre mama sa și, curtenitor, se aplecă să-i sărute mîna. Odată împlinită această datorie, își luă o figură impozantă, dinaintea căminului. Cu fața prelungă și slabă, cu nas acvilin și ochi mici, opaci, înfățișarea sa favoriza, după vechea expresie, filonul englezesc ce-i trecea prin sînge. Favoriții îi erau blonzi și mătăsoși, iar în mijlocul bărbiei mîndre avea o gropiță adîncă, aceasta incontestabil de origine britanică. Era „distins" pînă-n vîrful lustruitelor lui unghii și în perpendicularitatea desăvîrșită a persoanei sale nu exista o singură linie care să nu fie nobilă și majestuoasă. Niciodată pînă acum Newman nu mai fusese pus față-n față cu un asemenea produs al artei de a te lua în serios. Atitudinea monumentală a domnului de Bellegarde îi dădea sentimentul că se află în prezența a ceva neobișnuit și măreț.

— Urbain, îți atrag atenția asupra faptului că eu sînt gata îmbrăcată! zise tînăra doamnă de Bellegarde care, după toate aparențele, își așteptase soțul să vină și s-o ia la bal.

— Bravo!... O precizare cît se poate de bine venită, comentă Valentin. E bine să ne atragi atenția asupra acestui lucru.

— Îți stau la dispoziție, scumpă prietenă, spuse monsieur de Bellegarde. Mai întîi însă trebuie să-mi îngădui plăcerea unei scurte conversații cu domnul Newman.

— Oh, dacă vă duceți la o serată, n-aș vrea să vă rețin. Sînt sigur c-o să ne mai vedem. Dealtfel, dacă dorești să stăm de vorbă, putem fixa oricînd o întîlnire.

Newman ținea să se știe că e gata să răspundă la orice întrebare, gata să împlinească orice cerință.

Monsieur de Bellegarde rămase în fața focului, în picioare, într-o poziție bine echilibrată, mîngîindu-și cu mîna sa albă unul din favoriții blonzi și uitîndu-se la

prietenul nostru puţin cam dintr-o parte, cu nişte ochi din care, în contrast cu zîmbetul convenţional şi inexpresiv, se strecura raza unei priviri atente.

— Apreciez marea amabilitate a acestei propuneri. Dacă nu mă înşel, natura ocupaţiilor pe care le ai face ca timpul dumitale să fie preţios. Eşti vîrît în... ă... cum zicem noi... ă... *dans les affaires?*

— În afaceri? Oh, nu, în prezent am renunţat la afaceri. Acum „tai frunză la cîini", cum zicem *noi*. Timpul îmi aparţine în întregime.

— Ah, eşti în vacanţă, replică domnul de Bellegarde. „Tai frunză la cîini!"... Da, am mai auzit expresia aceasta.

— Domnul Newman e un american plin de distincţie, remarcă Madame de Bellegarde.

— Fratele meu e un mare etnolog, interveni Valentin.

— Etnolog? se miră Newman, cuprins de o veselei confuză. Colecţionezi tigve de negri şi alte chestii din astea?

Marchizul îşi privi cu asprime fratele şi începu să-şi mîngîie şi celălalt favorit. Apoi, întorcîndu-se spre proaspăta lor cunoştinţă, întrebă cu subliniată politeţe:

— Călătoreşti numai pentru a te recrea?

— Am venit să cunosc ţara dumneavoastră, domnule — răspunse Newman, cu o anume răbdare supravegheată în voce, o răbdare pe care, la nevoie, simţea că şi el ar putea-o împinge pînă la rigiditate — şi mărturisesc că mă încîntă. Bineînţeles că încerc o mulţime de satisfacţii.

— Ce te interesează în mod special? urmă binevoitor marchizul.

— În primul rînd, răspunse cu aceeaşi răbdare prietenul nostru, viaţa oamenilor. Oamenii de pe aici sînt foarte interesanţi. Însă din punct de vedere economic, tehnic, ca să zic aşa, ceea ce mă preocupă mai mult este industria.

— Genul acesta de... ă... produse e specialitatea dumitale?

— Nu pot să spun că am vreo specialitate. Specialitatea mea a fost să obţin cît mai multe avantaje materiale în cel mai scurt timp posibil.

Newman făcu această declarație premeditat și cu sînge rece ; voia să deschidă drum — în caz că va fi necesar — unor precizări autorizate asupra resurselor sale.

Monsieur de Bellegarde rîse cu amabilitate :

— Sper că trăiești din plin sentimentul succesului.

— Oh, la vîrsta mea ești stăpînit mai ales de sentimentul responsabilității pentru ceea ce urmează să faci. Nu sînt chiar așa de bătrîn, explică eroul nostru candid.

— Ei da, Parisul e un loc foarte bun de cheltuit averea. Îți urez să profiți din plin de el.

Și monsieur de Bellegarde își scoase mănușile din buzunar și începu să și le tragă pe degete.

Newman îl urmări cum își strecoară mîinile grăsuțe, îngrijite în mănușile din piele de căprioară, cu butoni de sidef, pentru ca în acest scurt răgaz simțămintele sale să cunoască o întorsătură ciudată. Bunele urări ale domnului de Bellegarde păreau să coboare și să se aștearnă asupra lui ca din vaste și înghețate înălțimi, cu moliciunea cernută a fulgilor de zăpadă. Totuși nu era iritat. Nu avea sentimentul că ar fi tratat cu condescendență și nici nu-l încerca nevoia de a introduce o notă discordantă într-o atît de nobilă armonie. Numai că, brusc, se simți în contact direct cu forțele împotriva cărora neprețuitul său susținător îl avertizase că va trebui să lupte și deveni conștient de puterea lor. Dorea să le răspundă, să-și manifeste în vreun fel existența, să se desfășoare în toată mărimea lui, să-i facă să audă nota cea mai de sus a registrului *său*. Mai trebuie adăugat totuși că, fără a fi fost pornit din răutate sau din perversiune, impulsul acesta nu era cîtuși de puțin lipsit de o anumită dispoziție, dealtfel destul de rară la el, spre batjocură. Detesta ideea de a-i ofensa pe oameni și admitea posibilitatea de a fi ofensat. Pînă la urmă însă existau și situații în care se vedea nevoit să restabilească proporțiile.

— Parisul, observă el numaidecît, e un loc foarte bun pentru cei care, așa cum se spune pe la noi, își investesc banii în plăceri și vor să se convingă tot timpul că au făcut o investiție bună. La fel, e foarte potrivit pentru oameni a căror familie s-a stabilit de multă vreme aici și trăiesc înconjurați de rude și cunoștințe, sau, de

asemenea, dacă ai o casă mare ca asta, nevastă, copii, mamă, soră... totul lîngă tine. Nu-mi place felul acela de viață, atît de răspîndit în multe din cartierele voastre, cu oameni locuind ușă-n ușă. Însă eu, ca să zic așa, nu sînt chiar un *autentic* taie frunză la cîini, un pierde-vară sadea. Încerc să fiu, dar nu mi se potrivește. Obișnuința de a munci e prea adînc înrădăcinată în mine. Pe urmă, nu am o casă pe care să o numesc a mea și nici familie. Surorile mele sînt la cinci mii de mile depărtare, mama a murit pe cînd eram de-o șchioapă și, dacă mă exprim limpede, n-am obținut încă ceea ce obține orice bărbat cu o viață cît de cît normală. Iar bucuria *aceasta* îmi lipsește foarte mult. După cum vedeți, uneori devin destul de conștient de golul din jur. Nu sînt ca dumneata, domnule, specialist într-ale literaturii și m-am cam săturat să tot iau masa în oraș și să mă duc la operă. Mi-e dor de muncă. Vedeți, am început să-mi cîștig pîinea de mic copil și pînă acum cîteva luni n-am știut ce-i odihna. Mă resimt de absența preocupărilor mele obișnuite.

Discursul acesta fu urmat de o mare tăcere din partea gazdelor. Valentin îl privi fix, cu mîinile în buzunare, după care, încet, cu mișcări aproape furișe, părăsi încăperea. Marchizul continuă să-și tragă mănușile și să surîdă binevoitor.

— Ai început să-ți cîștigi pîinea din leagăn ? se interesă bătrîna marchiză care lăsa impresia că ar dori să încurajeze, cu un aer cam încruntat, dar nu total lipsit de umor, tonul autobiografic al oaspetelui.

— Știți, nu sînt absolut convins că aș fi *avut* leagăn, doamnă !

— Spui că nu te pricepi la literatură, reluă monsieur de Bellegarde, însă trebuie să fii drept cu dumneata însuți și să-ți reamintești faptul că ți-ai întrerupt studiile de timpuriu.

— Foarte adevărat. În ziua în care am împlinit zece ani, am legat școala la gard. Mi s-a părut o treabă formidabilă pentru a-mi sărbători ziua de naștere. Totuși, zîmbi Newman, am mai învățat cîte ceva.

— Ai mai multe surori ? întrebă Madame de Bellegarde.

— Da, două surori minunate! Mi-ar plăcea să *le* cunoașteți!

— Sper ca vicisitudinile vieții să nu fi început și pentru *ces dames* atît de devreme.

— Dacă asta se cheamă vicisitudine, într-adevăr s-au măritat, așa cum se întîmplă cu fetele din țara noastră, foarte devreme. Soțul uneia dintre ele este proprietarul celei mai mari case de cauciuc din Vest.

— Ah, faceți și case din cauciuc? se miră marchiza.

— Extensibile. Pe măsură ce ți se mărește familia, le poți întinde! interveni nora, înfășurată acum într-o pelerină catifelată și strălucitoare.

Newman izbucni în rîs, explicîndu-le că rudele sale locuiau într-o casă încăpătoare, construită din lemn, dar că fabricau și vindeau cauciuc în cantități colosale.

— Copiii mei au și ei niște galoși micuți cu care se încalță cînd e vreme umedă și se duc să se joace la Tuileries, continuă tînăra marchiză ca răspuns la explicațiile lui Newman. Mă întreb dacă or fi făcuți de cumnatul dumitale.

— Foarte posibil. Iar *dacă* e așa, poți să fii sigură că-s de bună calitate.

— Oricum, nu e cazul să te lași descurajat prea tare, zise monsieur de Bellegarde cu vagă bunăvoință.

— Ah, nici pomeneală de așa ceva. Am un proiect — un proiect într-adevăr măreț — care-mi dă enorm de gîndit, iar asta e o preocupare...

Newman se întrerupse. Șovăia, însă gîndurile i se derulau cu rapiditate. Dorea să se facă înțeles, dar asta îl silea să se îndepărteze și mai mult de la hotărîrea de a nu cerși nimănui favoruri. Trebuia să-i oblige să-l asculte.

— Totuși, reluă el, întorcîndu-se spre bătrîna Madame de Bellegarde, o să vă spun ideea care mă frămîntă. Poate că mă puteți ajuta. Vreau să mă căsătoresc, dar nu numai atît. Vreau ca această căsătorie să fie deosebit de reușită.

— Intenția e foarte bună, însă de cînd mă știu n-am făcut pe pețitoarea, răspunse bătrîna cu afectată simplitate.

Newman o privi o clipă pentru ca apoi să declare cu cea mai mare sinceritate :

— Aş fi fost gata să jur că sînteţi o expertă în materie.

Madame de Bellegarde ar fi putut şi ea să jure că Newman e mult prea sincer. Murmură ceva scurt pe franţuzeşte şi-şi fixă ochii asupra fiului ei. În acest moment, uşa salonului se izbi de perete şi, cu paşi repezi, îşi făcu din nou apariţia Valentin.

— Am o veste pentru tine, i se adresă el cumnatei. Claire m-a trimis să te rog să nu pleci încă la bal. Dacă o mai aştepţi un minut, va merge şi ea cu voi.

— Claire va merge cu noi ? strigă tînăra marchiză. *En voilà du nouveaux* * !

— S-a răzgîndit. S-a hotărît acum o jumătate de oră şi tocmai îşi prinde în păr un ultim diamant, zise Valentin.

— Ce naiba o fi apucat-o pe fiică-mea ? se minună Madame de Bellegarde, cu acea lipsă de politeţe pe care ţi-o dă uluirea. De ani de zile n-a mai intrat într-o sală de bal ! Să ia ea asemenea hotărîre cu o jumătate de oră înaintea plecării şi fără să mă consulte ?

— M-a consultat pe mine, mamă dragă, acum cinci minute, iar eu i-am spus că o femeie atît de frumoasă ca ea — e mai frumoasă ca oricînd, ai să vezi — n-are nici un drept să se îngroape de vie.

— Ar fi trebuit s-o îndrumi pe Claire spre mama, frate ! spuse monsieur de Bellegarde în franceză. Acesta nu e un mod...

— O îndrum spre toată lumea ! îl întrerupse Valentin. Iat-o că soseşte !

Se apropie de uşa rămasă deschisă, întîmpinînd-o pe Madame de Cintré chiar din prag, o luă de mînă şi o conduse pînă în mijlocul încăperii. Purta o rochie albă, dar, prinsă cu o copcă de argint, o pelerină albastră îi cădea de pe umeri pînă aproape de călcîie. Şi-o aruncase pe spate, astfel ca braţele ei albe şi lungi să rămînă goale. În părul blond, bogat, străluceau mai multe diamante. Avea o înfăţişare gravă şi lui Newman i se păru că arată mai palidă ca de obicei. Se uită de jur împrejur şi,

* Iată ceva nou (în fr. în text).

cînd îl zări, surîse și-i întinse mîna. În acel moment, în ochii eroului nostru ea apăru drept cea mai frumoasă, pe departe cea mai frumoasă femeie din cîte văzuse vreodată. Avu posibilitatea să-i privească nestingherit chipul, pentru că ea rămase puțin în mijlocul salonului, părînd să se gîndească ce are de făcut, fără să întîlnească ochii lui Newman. Sfîrși prin a se apropia de mama sa, care stătea în marele fotoliu de lîngă foc, cu aerul unei incomensurabile detașări. Întoarsă cu spatele spre ceilalți, Madame de Cintré își dădu la o parte pelerina pentru a-i arăta rochia :

— Cum ți se pare ?

— Mi se pare că ți-ai pierdut mințile. N-au trecut decît trei zile de cînd ți-am cerut, ca pe o favoare specială, să mă însoțești la ducesa de Lusignan și mi-ai răspuns că de multă vreme nu ieși nicăieri și că omul trebuie să fie consecvent cu el însuși. Asta ți-e consecvența ? De ce să faci o excepție pentru doamna Robineau ? Cui încerci să-i placi în seara asta ?

— Mie însămi, dragă mamă, răspunse Madame de Cintré.

Se apleca și o sărută pe bătrînă.

— Nu-mi plac surprizele tari, surioară, zise Urbain de Bellegarde. Mai ales cînd sînt pe punctul de a intra într-un salon.

În acest moment, Newman se simți inspirat să spună :

— Oh, indiferent unde te-ai duce, cu o asemenea doamnă alături, nu trebuie să te temi că vei fi băgat în seamă !

Monsieur de Bellegarde se întoarse spre sora sa, ațintind-o cu o privire scurtă și severă :

— Sper că apreciezi un compliment făcut în detrimentul fratelui său. *Venez donc, madame.*

Și oferindu-i brațul doamnei de Cintré o conduse repede afară din cameră. Valentin procedă la fel cu tînăra Madame de Bellegarde care, după toate aparențele, medita asupra faptului că rochia de bal a cumnatei sale era cu mult mai puțin strălucitoare decît cea pe care o purta ea însăși, fără ca totuși să-și afle o satisfacție absolută în această reflecție. Cu un zîmbet de rămas bun, căută în

ochii vizitatorului american un compliment care să constituie o consolare și, sesizînd acolo o anume lucire misterioasă, nu este exclus să-și fi închipuit că și găsise ceea ce căuta.

Lăsat singur cu gazda, dacă în acest caz i se putea atribui și bătrînei titlul de gazdă, Newman rămase în picioare în fața ei, păstrînd pentru o vreme tăcerea.

— Fiica dumneavoastră e foarte frumoasă, zise, în cele din urmă.

— E foarte cu toane, replică bătrîna.

— Mă bucur să aud asta, zîmbi el. Mă face să sper.

— Să speri ce ?

— Că într-o bună zi va consimți să se mărite cu mine.

Bătrîna marchiză se ridică încetișor din fotoliu :

— Așadar, aceasta îți este „marea idee" ?

— Da. Mă veți susține ?

Madame de Bellegarde îl privi cu asprime și clătină din cap. Apoi, gurița aceea neobișnuit de mică i se țuguie pînă la a da drumul unei singure vocabule pe care i-o aruncă în față tăios, ca pe o condamnare la moarte :

— Nu !

— În acest caz, mă veți lăsa să mă descurc singur ?

— Nici nu-ți dai seama ce-mi ceri. Sînt o femeie bătrînă și foarte orgolioasă, căreia-i place să se amestece în toate.

— Iar eu, eu sînt foarte bogat ! i-o întoarse Newman, înțelegînd că-și joacă ultima carte.

Madame de Bellegarde își fixă ochii în podea, iar Newman se gîndi că în acest moment ea cîntărește probabil dacă nu cumva e cazul să se simtă ofensată de o declarație atît de brutală și de calculată. Pînă la urmă însă își înălță privirile și întrebă simplu :

— Cît de bogat ?

Newman rosti cifra venitului său, exprimîndu-și-l într-un număr rotund ce purta în el acea magnifică rezonanță pe care numai uriașele grămezi de dolari convertiți în franci o pot purta. La simpla enunțare a sumei brute, mai adăugă și cîteva amănunte financiare, încheind astfel o prezentare și așa îndeajuns de impresionantă a resurselor sale.

Madame de Bellegarde îl lăsase să se bucure de atenţia ei nedisimulată.

— Ești foarte sincer, zise ea în cele din urmă, așa că voi fi și eu la fel de sinceră. Judecînd bine lucrurile, aş prefera să te ştiu sub supravegherea mea... vreau să spun că ar fi mai bine să te „suport" eu decît să te las să te descurci, cum zici dumneata, de unul singur. Prefer, surîse ea cu răceală, să te acceptăm în felul nostru decît să te lăsăm să acţionezi de capul dumitale. Cred că-i mai convenabil aşa.

— Oricare ar fi condiţiile, vă sînt recunoscător, răspunse radios Newman. Dinspre partea mea, îmi ajunge să mă știu acceptat. Din punctul dumneavoastră de vedere însă — rîse el aproape batjocoritor — nu trebuie să mă suportați, chiar dintru început, în doze prea mari. La revedere !

Cu aceste cuvinte, o părăsi fără să mai zăbovească o clipă

XI

DE LA ÎNTOARCEREA SA ÎN PARIS,

Newman nu-şi mai reluase lecţiile de conversaţie franceză cu monsieur Nioche ; prea avusese multe altele de făcut. Cu toate acestea, simpaticul domn veni să-l salute cu mare promptitudine, după ce, printr-o anumită artă a indiscreției, prea subtilă pentru a i se opune cineva, aflase exact ce face și pe unde umblă tînărul american. Vizita și-o repetă mai des decît ar fi fost de așteptat. Părea copleșit de un sentiment umilitor de a fi fost plătit mai mult decît o merita și, după toate aparenţele, ţinea să se scape de datorie oferindu-şi în schimb informaţiile statistice și gramaticale în rate mici şi pe termen lung. Răspîndea în jur același aer de decentă melancolie ca și cu cîteva luni în urmă ; cîteva luni în plus sau în minus de folosire a periei nu puteau să producă schimbări notabile în lustrul străvechi al hainei şi pălăriei sale. Însă spiritul i se cam tocise ; era limpede că fusese bine frecat

peste vară. Newman se interesă de mademoiselle Noémie, iar domnul Nioche, în loc de răspuns, se mulțumi la început să-l privească în tăcere, cu ochi lăcrimoși.

— Nu mă întrebați despre acest subiect, domnule. Stau și mă uit la ea, dar nu pot face nimic.

— Vrei să spui că-ți pricinuiește mari...

— Habar n-am, domnule, *ce vreau* să spun! N-o mai pricep. Nu-s în stare s-o înțeleg. Are ea ceva în cap, dar cine poate să spună ce-i în capul unei ființe atît de independente, atît de îngrozitoare... și atît de încîntătoare? E prea profundă pentru bietul ei tată.

— Se mai duce la muzeu? A mai făcut din reproducerile alea ale mele? continuă Newman.

— La muzeu se duce ea, dar nu văd nici o reproducere. Are ceva pe șevalet, bănuiesc că-i vorba de unul dintre tablourile pe care i le-ați cerut. La o comandă așa de grozavă s-ar cuveni să aibă degete de zînă. Dar nu-i serioasă. Eu nu-i pot spune nimic. Dacă tot trebuie s-o aflați, mi-e frică de ea. Astă-vară, cînd am luat-o să ne plimbăm într-o seară pe Champs Elysées, mi-a spus niște lucruri care m-au făcut să mă cutremur.

— Ce lucruri?

— Permiteți-i unui tată nefericit să nu vă mai spună și asta, zise monsieur Nioche, scoțîndu-și și despăturindu-și în acest timp batista de stambă înflorată.

Newman se hotărî să o mai viziteze o dată pe mademoiselle Noémie la Luvru. Era curios de evoluția reproducerilor, însă trebuie adăugat că era și mai curios de evoluția personală a copistei. Într-o după-amiază, se duse la marele muzeu, umblă de colo pînă colo prin cîteva încăperi, fără s-o găsească totuși, pentru ca în drum spre galeria lungă a maeștrilor italieni să se ciocnească nas în nas cu Valentin de Bellegarde. Tînărul francez îl salută cu efuziune, asigurîndu-l că însuși cerul i l-a scos în cale. Că e în cea mai proastă dispoziție din lume și că are nevoie de cineva cu care să se certe.

— Într-o dispoziție proastă printre toate lucrurile astea frumoase? Credeam că ești mare amator de tablouri și cu atît mai mult de tablouri bune și înnegrite de vreme, zise Newman. Sînt vreo două-trei aici care ar fi trebuit să te încînte.

— Oh, răspunse Valentin, astăzi n-am deloc chef de fleacuri. Cu cît sînt mai frumoase, cu atît îmi plac mai puţin. Ochii ăştia mari, holbaţi şi atitudinile ţepene ale acestor păpuşi şi manechine mă scot din sărite. Parcă aş fi la o petrecere simandicoasă şi nesărată, cu un salon plin de oameni cu care n-am nici în clin nici în mînecă. Ce-mi pasă mie de frumuseţea lor ? Mă plictisesc şi, ceea ce-i şi mai rău, le simt ca pe un reproş. Am un *tas d'ennuis* *. Simt că mă înrăiesc groaznic.

— Dacă priveliştea aceasta admirabilă te înfurie, ce cauţi aici ? întrebă Newman calm şi plin de bun simţ.

— Asta-i una dintre supărările mele. Am venit să mă întîlnesc cu vară-mea — o englezoaică îngrozitoare, vară din partea mamei — care stă o săptămînă la Paris cu bărbatu-său şi vrea să-i arăt „principalele frumuseţi" ale capitalei. Imaginează-ţi o femeie care în luna lui decembrie umblă cu o pălăriuţă de crep verde cu voal şi cu nişte cizme interminabile cu urechile ieşite în afară şi atîrnîndu-i pînă la glezne ! Mama m-a rugat să fac şi eu ce-oi putea şi să le fiu pe plac. În după-amiaza asta m-am angajat să le ţin loc de *valet de place*. Trebuia să ne fi întîlnit aici la ora două şi uite că-i aştept de douăzeci de minute. De ce naiba nu vin ? Cel puţin o pereche de picioare pe care să umble are şi vară-mea. Nici nu ştiu dacă-i cazul să fiu furios pe incorectitudinea lor sau să arunc cu pălăria în aer de bucurie că scap de ei.

— Cred că eu în locul dumitale aş fi furios. Încă mai pot sosi şi atunci furia ţi-ar fi de folos. Pe cînd dacă te bucuri şi pe urmă te vei pomeni cu ei aşa pe neaşteptate s-ar putea să nu ştii ce să faci... cu pălăria.

— E un sfat excelent şi datorită lui am şi început să mă simt mai bine. Voi fi furios. O să-i las să se ducă dracului, iar eu voi merge cu dumneata. Numai dacă întîmplător nu ai vreo întîlnire.

— Nu chiar o întîlnire, răspunse Newman. Cu toate că am venit pînă aici să văd nu un tablou, ci o persoană.

— Probabil o femeie.

— O domnişoară.

* o mulţime de necazuri (în fr. în text).

— Îţi doresc din toată inima să nu fie şi ea gătită cu tul verde şi nici să n-aibă picioare prea crăcănate.

— Habar n-am de picioarele ei, însă ştiu că are mîini foarte frumoase.

Tînărul oftă parcă din adîncul sufletului.

— Să înţeleg din cuvintele dumitale că trebuie să te părăsesc ?

— Nu sînt convins c-o să dau peste acea domnişoară, dar nici n-aş vrea să mă lipsesc de tovărăşia dumitale pentru o întîlnire care, oricum, nu-i sigură. Nu mi se pare o afacere prea grozavă să i te prezint, totuşi mi-ar plăcea să aflu ce părere ai despre ea.

— E frumoasă ?

— Mă tem că o vei găsi frumoasă.

Valentin îşi petrecu braţul pe sub braţul însoţitorului său.

— Condu-mă imediat la ea ! M-aş ruşina ca o femeie frumoasă să fie obligată să aştepte verdictul meu.

Newman se lăsă împins uşurel în direcţia în care o şi pornise de fapt, fără să grăbească însă pasul. Începuse să-l frămînte un gînd. Cei doi bărbaţi pătrunseră în galeria lungă a maeştrilor italieni şi prietenul nostru, după ce examină un moment splendida panoramă ce i se înfăţişa dinaintea ochilor, se abătu spre stînga şi intră în sala mai mică destinată aceleiaşi şcoli. Erau foarte puţini vizitatori, dar la celălalt capăt al încăperii, aşezată în faţa şevaletului, se află mademoiselle Nioche. Nu lucra. Paleta şi pensulele zăceau aruncate deoparte, iar ea, sprijinită de speteaza scaunului şi cu mîinile împreunate în poală, stătea şi se uita ţintă la două cucoane din partea opusă a sălii, care, cu spatele întors spre ea, se opriseră în faţa unui tablou. Aceste doamne reprezentau, după toate probabilităţile, ultimul strigăt al modei : erau îmbrăcate deosebit de luxos, iar volanele şi trenele lungi de mătase se tîrau copios pe parchetul lustruit. Fără îndoială că la rochiile lor îşi fixase tînăra ochii, dar la ce se gîndea ea în acest timp nu sînt în stare să vă spun. Îndrăznesc să presupun totuşi că observaţia ei rămasă fără glas se referea la faptul că fericirea de a purta după tine o asemenea cantitate de plăcute podoabe ar fi, în

mod sigur, unul dintre foloasele cele mai de preț ale libertății. Oricum, reflecțiile ei fură tulburate de sosirea neașteptaților vizitatori, pe care, ridicîndu-se în picioare dinapoia șevaletului, îi salută cu o mare participare a ochilor, ca și a buzelor, în graba cărora exista ceva asemănător cu precipitarea unor palme ce aplaudă bucuros.

— Am venit anume ca să te vedem — *seulement vous, expray, expray,* zise Newman în cea mai frumoasă, mai „corectă" și mai curată franceză a sa.

Apoi, ca bun american ce era, îl introduse ceremonios pe Valentin :

— Permite-mi să ți-l prezint pe contele Valentin de Bellegarde.

Valentin făcu o plecăciune care o impresionă probabil pe mademoiselle Nioche ca fiind într-o armonie perfectă cu solemnitatea titlului, cu toate că replica fetei, scurtă și grațioasă, nu trădă nici urmă de surpriză, adevărată negație a oricărei proaste creșteri. Se întoarse cu fața către ocrotitorul ei, ridicîndu-și mîinile și netezindu-și părul ușor răvășit. Pe urmă, cu o mișcare rapidă, întoarse pînza ce trona deasupra șevaletului, cu dosul în sus.

— Așadar, nu m-ați uitat ?

— N-am să te uit niciodată. Poți fi sigură de asta.

— Oh, protestă ea, există o mie de feluri de a-ți aminti de cineva.

Și se uită drept în ochii contelui de Bellegrade, care o privea așa cum poate să privească un bărbat cînd urmează să dea un verdict.

— Mi-ai pictat vreun tablou frumos ? continuă Newman. Cred că ai pus în el *beacoup d'industrie* *.

— Nu, n-am lucrat nimic.

Își luă paleta și se apucă să amestece culorile la întîmplare.

— Tatăl dumitale îmi spune totuși că vii în fiecare zi la muzeu.

— N-am încotro ! Unde în altă parte să mă duc, *cher monsieur ?* Aici, vara cel puțin, mai poți să respiri.

— De vreme ce tot ai fost aici, zise Newman, nu crezi că ai fi putut să încerci să faci cîte ceva ?

* multă pricepere (în fr. în text).

— V-am explicat mai demult, răspunse ea cu blîndețe, că nu știu să pictez. N-am acest talent.

— Totuși, se împotrivi zîmbind Valentin, în momentul de față aveți ceva interesant pe șevalet. Îmi permiteți să mă uit ?

Mademoiselle Nioche își puse mîinile, cu degetele resfirate, pe dosul pînzei, mîinile pe care Newman le numise frumoase și pe care acum, în ciuda cîtorva mici pete de vopsea, Valentin le putea admira în voie.

— Pictura mea nu prezintă interes.

— În acest caz, mademoiselle, i-o întoarse galant tînărul, este singurul lucru ce se referă la persoana dumneavoastră care să nu prezinte interes.

Mademoiselle Nioche scoase de pe șevalet jalnica ei schiță și i-o întinse fără vorbă. După ce-l lăsă s-o examineze cîteva clipe, zise :

— Sînt sigură că sînteți un bun judecător.

— Da, admise el. Recunosc talentul.

— Numai cînd există, sper ! În ce mă privește, declară ea curajos, am renunțat să mai cred că-l am.

Valentin ridică ochii și o privi drept în față pe deasupra tristei ei mîzgăleli :

— Lipsa de talent într-un domeniu poate fi oricînd compensată de alte talente.

Tînăra reflectă puțin la aceste cuvinte, cu ochii în jos, după care își înălță brusc privirea :

— Acum vorbim despre cel în care ați declarat că sînteți expert.

Apoi, ca pentru a preîntîmpina o replică prea directă, i se adresă, cu o politețe și mai stăruitoare, lui Newman :

— Pe unde ați umblat atîtea luni ? Ați făcut călătoriile acelea grozave ? V-ați distrat bine ?

— Oh, da, răspunse eroul nostru, *beaucoup, beaucoup !*

— Ah, splendid !

Adoptase un ton neobișnuit de mieros și, după ce își luă înapoi pînza de la Valentin, care în tot acest timp nu făcea decît să arunce spre prietenul său priviri pline de înțeles, începu să-și amestece din nou culorile. Cu

mutra aceea de descurajare bine jucată pe care și-o arboră era deosebit de drăguță.

— Povestiți-mi și mie cîte ceva din tot ce-ați făcut, continuă ea.

— Am fost în Elveția, la Geneva și Zermatt și Zürich și toate localitățile alea, știi, am coborît pînă la Veneția, am traversat Germania, am mers pe valea Rinului, am trecut prin Olanda și Belgia — într-un cuvînt, ruta obișnuită. Cum se spune în franceză „ruta obișnuită" ? îl întrebă Newman pe Valentin.

Mademoiselle Nioche îl fixă și ea o clipă pe de Bellegarde, adresîndu-i-se apoi cu toată candoarea :

— Nu-l înțeleg pe monsieur cînd spune atîtea lucruri dintr-o suflare. Sînteți atît de bun să-mi traduceți ?

— Aș prefera să vă spun ce gîndesc eu, declară îndrăzneț Valentin.

— Nu, zise grav Newman, continuînd să se exprime în aceeași franțuzească *savantă*. Nu i-ai spune decît lucruri descurajatoare. Ar trebui s-o sfătuiești să lucreze, să persevereze.

— Și cînd te gîndești, mademoiselle, exclamă tînărul, că tot noi parizienii sîntem cei acuzați de complimente nesincere și de lingușire !

— Ah, nu vreau complimente, protestă fata. Vreau doar crudul adevăr ! Dar, dacă nu l-am știut pînă acum...

— Un adevăr mai crud decît faptul că există probabil o mulțime de lucruri pe care le *puteți* face foarte bine, eu nu-s în stare să mai rostesc, replică Valentin.

— Oh, cel puțin *asta* o pot face !

Și înmuind o pensulă în vopsea roșie, trase o linie groasă orizontală de la un capăt la altul al picturii ei neterminate.

— Ce semn e ăsta ? se interesă Newman cu acea curiozitate imparțială a sa.

Fără să răspundă, mademoiselle Noémie mai trase o linie, de această dată pe verticală, o mînjitură lungă, purpurie, drept prin mijlocul pînzei, schițînd astfel, într-o clipă, forma grosolană a unei cruci.

— Este semnul crudului adevăr.

Cei doi bărbaţi se uitară unul la altul, admiraţia din ochii lui Valentin arătîndu-se mai vie ca oricînd.

— Mi-ai stricat tabloul, zise Newman.

— O ştiu prea bine. E singurul lucru ce-mi mai rămînea de făcut. Am stat şi m-am uitat la el toată ziua, fără măcar să-l ating. Începusem să-l urăsc. Parcă presimţeam c-o să se întîmple ceva.

— Îmi place mai mult aşa decît cum era înainte, zise Valentin. E mai interesant acum. Acum spune şi el ceva. Işi are istorioara lui. E de vînzare, mademoiselle ?

— Tot ce am eu e de vînzare, replică ea prompt.

— În acest caz, cît costă obiectul ăsta ?

— Zece mii de franci. Şi încă-l vînd ieftin !

— În momentul de faţă, tot ce pictează mademoiselle îmi aparţine, interveni Newman. Face parte dintr-o comandă de acum cîteva luni. Aşa că nu-l poţi avea !

— Monsieur n-o să piardă mare lucru, zise mademoiselle, aţintindu-l pe Valentin cu o privire cuceritoare.

Şi începu să-şi strîngă ustensilele.

— Aş fi rămas totuşi cu o amintire de neşters, zîmbi Valentin. Plecaţi ? V-aţi încheiat ziua ?

— Vine tatăl meu să mă ia, răspunse tînăra.

Abia pronunţase aceste cuvinte, cînd, prin uşa din spatele ei, care dădea pe una din impunătoarele scări de piatră albă ale Luvrului, îşi făcu apariţia monsieur Nioche. Pătrunse în încăpere cu obişnuitul său mers încet şi tîrşit, răsfăţîndu-se într-o plecăciune adîncă la adresa domnilor care-i făcuseră cinstea de a se fi întreţinut cu fiica sa. Newman îi strînse mîna cu o cordialitate plină de energie, iar Valentin îi întoarse salutul extrem de respectuos. În timp ce stătea şi o aştepta pe Noémie să-şi termine de împachetat lucrurile, bătrînul îşi lăsă privirea sa blîndă să alunece pieziş asupra noii lui cunoştinţe. Valentin tocmai o urmărea pe fată cum îşi pune mantoul şi căciuliţa, fără să încerce deloc să-şi ascundă interesul şi bunăvoinţa de care era stăpînit. Se uita la o femeie frumoasă exact aşa cum ar fi ascultat o piesă muzicală bună. Şi într-un caz şi într-altul, participarea atentă era pur şi simplu o chestiune de bună creştere. În cele din urmă, monsieur Nioche luă cutia cu acuarele a fiicei sale într-o

mînă şi pînza în cealaltă, după ce, cu un aer încurcat şi solemn, se holbă mai întîi la mîzgălitura de pe ea, şi se îndreptă spre uşă. Noémie îi salută printr-o reverenţă demnă de oricare tînără cu educaţie aleasă şi-şi urmă tatăl.

— Ei bine, întrebă Newman, ce zici de ea?

— Absolut remarcabilă. *Diable, diable, diable!* repetă gînditor prietenul său. În genul ei, e perfecţiunea întruchipată.

— Pare-mi-se că-i cam uşuratică, remarcă fără ocolişuri Newman. O mică aventurieră.

— Nu mică, ci cît se poate de mare! Are stofă, nu glumă.

Şi, cu pas rar, Valentin îşi reluă plimbarea, privind distrat, deşi cu ochi strălucitori acum, la tablourile de pe pereţi. Nimic n-ar fi putut să-i aprindă mai mult imaginaţia decît posibilele aventuri ale unei domnişoare atît de înzestrată pentru aventură.

— E foarte interesantă, continuă el. Da, o reprezentantă strălucită a genului.

— A *genului*? A cărui gen?

— A celui care ţinteşte cît mai sus, cu o ambiţie aproape sublimă! E o copistă detestabilă, însă dotată cu simţ artistic, deşi, evident, orientat în cu totul altă direcţie. Cred că sensibilitatea ei nu-i cu nimic mai prejos de a celebrelor ei modele.

Newman rămase mirat, dar replica lui nu întîrzie deloc:

— Sînt sigur că modelele alea celebre vor fi fost mai frumoase.

— Nu întotdeauna. E destul de frumoasă ca să pară şi mai frumoasă, iar asta ajunge şi prea ajunge. Are o faţă şi o linie a trupului în care totul vorbeşte de la sine. Dacă ar fi şi mai drăguţă, ar fi mai puţin inteligentă şi, în cazul ei, inteligenţa reprezintă jumătate din farmec.

— Prin ce te-a izbit inteligenţa ei ca fiind atît de deosebită? întrebă Newman nedumerit, impresionat şi totodată puţin scandalizat de cîtă gravitate a demonstraţiei investeşte prietenul său într-un asemenea subiect.

— Şi-a făcut o părere despre viaţă şi s-a hotărît să devină cineva, să iasă cu orice preţ la lumină. Jocul cu pictura nu-i, bineînţeles, decît un truc pentru a cîştiga timp. Îşi aşteaptă şansa. Vrea să se lanseze, iar lansarea să-i fi *perfectă*. Nici o altă femeie, dragul meu, n-a fost mai îndrăgostită de acest soi de perfecţiune. Îşi cunoaşte Parisul. Judecînd după nerăbdare şi ambiţii, mai sînt încă alte cincizeci de mii de fete ca ea, dar sînt convins că mademoiselle Noémie posedă un număr excepţional de mare de idei.

Newman îşi înălţă sprîncenele groase :

— Şi eşti la fel de sigur că aceste idei sînt, într-adevăr, bune ?

— Ah, bune, bune ! strigă Valentin. Sînteţi nemaipomeniţi cu bunătatea asta a voastră. Bune la ce, rogu-te ?... Îţi garantez că se vor dovedi excelente pentru anumite scopuri ! Vor fi cu mult mai bune decît joaca asta fără nici un viitor la care tocmai a renunţat. Vor fi îndeajuns de bune pentru a face din ea, îndrăznesc să afirm, una din celebrităţile de mîine.

— Dumnezeule mare ! Pînă unde ai putut să ajungi ! Nu cumva însă — şi trebuie, într-adevăr, să-ţi cer acest lucru — nu cumva să-i bagi şi ei în cap una ca asta, continuă Newman. Mă simt dator faţă de bietul ei tată ca echilibrul fetei să rămînă intact. Căci bătrînul e un om tare cumsecade.

— Oh, oh, oh, bietul ei tată ! îl luă peste picior, în felul său incorigibil, Valentin.

Apoi, remarcînd înfăţişarea gravă a însoţitorului său, adăugă :

— Bătrînul speră ca ea să-i asigure viitorul.

— Aş fi crezut că mai curînd aşteaptă ca *eu* să i-l asigur ! Dar, ţinînd seama de faptul că mi-e prieten, nu-l judeci oare cu prea multă cruzime ? întrebă Newman. O fi el sărac ca un şoarece de biserică, însă e foarte demn.

— Cum aşa, *mon cher ?* Eu însumi m-aş închina în faţa demnităţii lui, şi ai dreptate să i-o lauzi. E mult mai de soi decît a mea, iar compania lui ţi-ar fi de mai mare folos. Îţi va proteja inocenţa mai bine decît aş putea s-o fac eu. Nu vreau să spun, explică Valentin, că nu i-ar

plăcea ca fiică-sa să fie o fată bună, ca ea să rămînă la fel de „cumsecade", sau, ca să folosesc un cuvînt drag dumitale, la fel de onorabilă ca el. Dar și în acest caz, dacă nenorocirea e să se întîmple totuși, ei bine, nu va proceda ca Virginius *. Nu vrea ca ea să ajungă o ratată — și cum ar putea să vrea asta ? — iar dacă nu va ajunge o ratată, e limpede că o așteaptă succesul. Oricum ai lua-o, bătrînul e plin de încredere.

— Plin de temeri, domnule. Temeri îngrozitoare. Recunosc că mi le-a și mărturisit.

Dintr-un sentiment al loialității, Newman se simțea obligat să apere reputația unui om care-l impresionase în chip plăcut prin seriozitate, deși, la urma urmei, observațiile lui Valentin erau și ele cît se poate de serioase. Deosebirea consta în atitudinea lor față de ființa aceea grațioasă și pitorească și, sentimental vorbind, Newman ar fi suferit să se afle în situația de a nu-și mai putea menține părerea pe care și-o făcuse la început despre monsieur Nioche. Într-un anumit sens, asemenea fanaticului religios, care crede cu fervoare în realitatea închipuită a icoanelor sau a sfintelor moaște, oricît de profane ar fi ele de fapt, și eroul nostru era, fără a o recunoaște deschis totuși, un mare colecționar de iluzii romantice. În străfundul sufletului îi displăcea total să vadă că un lucru pe care îl socotise infailibil este declarat neautentic.

— Nu-mi prea amintesc eu ce-a făcut Virginius, își urmă el gîndul, și nu afirm că vechiul meu prieten ar fi în stare să-și omoare fiica. Nu, nu-mi lasă impresia unui ucigaș. Cred însă că nu-i nici genul de om care vrea *să profite* de pe urma oricărei situații.

— În cazul ăsta, rîse Valentin, e cu totul altfel decît ceilalți reprezentanți ai speciei ! Vezi, iubite amice, aici la Paris noi toți vrem să scoatem maximum de profit din orice situație. Cred că prin asta ne deosebim de compatrioții dumitale. Pare-se că obiectivele urmărite de voi, ca și domeniile în care vă investiți eforturile, vă sînt li-

* Virginius Lucius — centurion roman care își ucide fiica pentru a o salva de la dezonoare.

mitate ca număr. Mai ales domeniile. Nu mă sfiesc să-ți spun, declară el pe același ton, că, în ceea ce mă privește, aș fi capabil de orice ca să profit de *povestea asta.*

— De „povestea asta" ?

— De relațiile domnului Nioche cu fiica sa și de relațiile fiicei sale cu... ei da, cu multe alte persoane. Fie că-ți place sau nu !

— Nu mi-ar place deloc să faci parte dintre acele „alte persoane", replică Newman cu susținută gravitate. Nu ți-am cerut să mă însoțești ca să te pun pur și simplu pe urmele ei.

O clipă, tînărul păru încurcat :

— Așadar, te deranjează faptul că mi-a trezit curiozitatea ? întrebă el.

Newman se gîndi puțin mai înainte de a răspunde :

— Nu. De vreme ce accept ideea că n-o să-mi facă niciodată reproducerile, nu văd de ce aș mai insista și nici cum aș putea să contribui la educația ei.

— Oh, bineînțeles că n-ai cum s-o educi, exclamă Valentin înveselit.

Newman îl privi un moment :

— În acest caz, aș dori să te educ pe *dumneata.* Oricum, cred că ar fi mai bine s-o lași în pace.

— Oh, oh, oh ! exclamă însoțitorul său, pe un ton care-l făcu pe eroul nostru să se oprească din mers. Nu cumva, iubite amice, ai de gînd să mă pui la punct ?

Cum o clipă mai înainte își încetaseră plimbarea, Newman se întoarse acum spre Valentin, ațintindu-l cu o privire intensă :

— Să fiu al dracului dacă nu ești în stare să crezi că mi-e frică de dumneata !

Valentin, care doar cu un moment mai devreme își răsucea bătăios vîrfurile mustății, se mulțumi de astă dată să și le netezească numai, întîmpinînd exclamația amicului său cu o căutătură ambiguă și cu un zîmbet puțintel crispat.

— Oh, n-aș pune chestiunea chiar în acești termeni. Încă nu mă cunoști destul ca să-ți fie frică de mine ! Ceea ce e în avantajul dumitale... pentru că dumneata însuți te porți uneori în așa fel încît, mărturisesc, mă faci să

tremur. Mi se pare, continuă el, că teama dumitale s-ar putea referi, cel mult, la exemplul prost pe care-l dau eu.

Din nou Newman avu acel sentiment aparte — din nou, pentru că îl mai avusese și altă dată în relațiile cu scînteietorul său prieten — acel sentiment liniștitor, de absență a oricărei adversități, cum ar fi zis el, ceva ce se confunda aproape cu acceptata, profitabila plăcere de a-l avea mereu în preajmă. Într-un anumit sens, o ceartă cu Valentin de Bellegarde ar fi fost la fel de nepotrivită ca folosirea unui obiect de lux în scopuri vulgare, după cum a-l considera drept un individ pervers ar fi însemnat o falsificare a adevărului. Nimeni pînă la el nu-i lăsase această impresie, comparabilă cu plăcerea deplină pe care ți-o procură un vin nobil și vechi, al cărui buchet îți rămîne ca o binecuvîntare. Nu numai că într-o asemenea licoare nu se toarnă nimic străin, dar nici măcar cu sticla nu se umblă oricum. Farmecul lui, al lui Valentin, era cu totul ieșit din comun, personalitatea lui pe de-a-ntregul încîntătoare, posibilitiatea de a găsi un altul ca el absolut limitată.

— Poate că, sub aspect moral, *aș fi putut* să joc un rol în viitorul acestei domnișoare, zise Newman, dar acum mă las păgubaș. Și, evident, nici în viitorul dumitale nu mai e loc de mine, adăugă el.

Tînărul izbucni în rîs și, în clipa următoare, braț la braț, cei doi prieteni își reluară plimbarea.

— Oh, dimpotrivă ! replică Valentin. De vreme ce eu însumi țin cu tot dinadinsul ca viitorul să-mi fie larg deschis și încăpător, cel puțin — dacă nu te supără comparația — de proporțiile trecutului meu moral (care, cînd mă uit înapoi chiar că-mi apare gol și nemărginit ca pustiul), oricînd va fi loc în el pentru dumneata. În orice caz, există speranța ca inșii de calitatea dumitale și a admirabililor dumitale prieteni să le fie întotdeauna de folos oamenilor. Așa că, ținînd cont tocmai de *acești inși,* continuă el, ca și de impresia pe care, mărturisesc, a lăsat-o asupra mea mademoiselle Nioche, pot să spun că mi-ar plăcea, într-adevăr, să cădem la o învoială.

— Ca eu să închid ochii la tot ce vrei să faci dumneata ? se interesă destul de amuzat Newman, în timp ce-și continuau drumul.

— Ei da, să zicem că-mi voi fi cîştigat dreptul să închizi ochii în clipa în care o să aflu că ţi i-ai deschis suficient de mult ca să te convingi cît de onorabil este în realitate bătrînul, teribil de manieratul, incoruptibilul dumitale prieten. Sînt sigur că vei fi obligat să recunoşti adevărul şi, cînd se va întîmpla asta, nu-ţi cer decît să mă informezi şi pe mine, cu toată onestitatea.

— Şi atunci, şi *dumneata,* cu toată onestitatea...

— Zi-i „cu toată delicateţea“ ! sugeră Valentin.

— ...vei avea mînă liberă ?... îşi continuă Newman întrebarea, uluit de propunerea amicului său.

— Fără să te mai scandalizeze la acea dată ! completă graţios tînărul.

Numai că, oarecum paradoxal, tonul acesta graţios îl făcu pe prietenul său să ofteze :

— Orice s-ar zice cred că delicateţea dumitale e cea care mă scandalizează cel mai mult !

— Ah, se apără Valentin, cel puţin nu poţi spune că nu-s om de cuvînt. Ai grijă să fii şi dumneata la fel !

Verii din Anglia îşi făcuseră apariţia şi Valentin de Bellegarde înaintă vitejeşte în întîmpinarea doamnei cu voal verde la pălăriuţă.

XII

ÎNTR-O SEARĂ, LA TREI ZILE DUPĂ introducerea lui în familia doamnei de Cintré, întorcîndu-se din oraş, Newman găsi pe masă cartea de vizită a marchizului de Bellegarde. A doua zi, primi un bilet prin care acest gentleman îl înştiinţa că mama sa are plăcerea să-l invite la masă. Se duse, bineînţeles, deşi fu obligat să contramandeze mai întîi nişte aranjamente mai vechi, care, în comparaţie cu invitaţia bătrînei marchize, îi apăreau acum ca lipsite de orice importanţă. Fu condus în aceeaşi încăpere în care mai fusese primit de Madame de Bellegarde şi unde o găsi pe venerabila gazdă înconjurată de întreaga familie. Salonul era luminat doar de focul din cămin, lemnele trosneau melodios, iar

jocul flăcărilor cădea peste pantofiorii roşii ai unei doamne care, dintr-un fotoliu adînc, îşi întindea picioruşele la foc. Această doamnă era tînăra marchiză de Bellegarde, mai puţin prezentă ca personalitate, dar întotdeauna bine plasată, dovedind, în orice caz, ştiinţa afişării. Madame de Cintré, deloc bine plasată, dar, vai, atît de prezentă, se afla în celălalt capăt al încăperii, aşezată pe un scaun şi ţinînd pe genunchi o fetiţă, fiica fratelui ei Urbain, căreia, după toate probabilităţile, îi depăna o minunată poveste. Valentin se cocoţase pe un taburet, alături de cumnata sa, în urechea căreia îşi strecura de bună seamă prea rafinatele-i baliverne. Marchizul, postat în faţa căminului, stătea în picioare, cu fruntea sus şi cu mîinile la spate, într-o atitudine ţeapănă, de aşteptare.

Bătrîna marchiză se ridică pentru a-l primi pe Newman, iar din felul demonstrativ în care făcu acest lucru se putea observa că încearcă să măsoare exact gradul de importanţă acordată oaspetelui.

— După cum vezi, sîntem absolut singuri. În afară de dumneata, n-am mai invitat pe nimeni, îl întîmpină ea cu sobrietate.

— Mă simt foarte încîntat. E mai plăcut aşa. Bună seara, domnule ! i se adresă el marchizului, întinzîndu-i mîna.

Monsieur de Bellegarde îi răspunse politicos. În ciuda atitudinii sale demne, era totuşi neliniştit. Îşi schimbă locul, se mută dintr-o parte într-alta a salonului, se uită afară prin ferestrele lunguieţe, puse mîna pe nişte cărţi pentru a le lăsa imediat la loc. Tînăra doamnă de Bellegarde dădu mîna cu oaspetele, fără a-şi modifica deloc poziţia şi fără a catadicsi să-l privească.

— Ai putea să-ţi închipui că-i vorba de o primire glacială, explică Valentin degajat, însă nici pomeneală de aşa ceva. Este maxima încredere ce ţi se poate arăta. E o demonstraţie că te tratează ca pe un intim. Uite, pe mine nu mă poate suferi şi totuşi e cu ochii numai la mine.

— Nici nu e de mirare că nu te pot suferi, de vreme ce sînt cu ochii numai la tine ! întări tînăra doamnă de Bellegarde. Dacă domnului Newman nu-i place felul în care i-am strîns mîna, o să i-o mai strîng o dată.

Eroul nostru nu avu însă parte de acest încîntător privilegiu pentru că, între timp, se și apropiase de Madame de Cintré. Aceasta își ridică ochii spre el, îi răspunse la salut, apoi își văzu mai departe de povestea pe care tocmai i-o spunea nepoțelei. Nu mai avea de adăugat decît două-trei fraze, dar, după cîte se părea, de o importanță capitală. Surîse, vocea îi deveni și mai gravă, în timp ce fetița era numai ochi și urechi.

— ...Dar, pînă la urmă, prințul cel tînăr se însură cu frumoasa Florabella și o luă cu el și trăiră împreună în împărăția Cerului trandafiriu. Acolo, ea fu atît de fericită, că uită de toate necazurile și, pînă la sfîrșitul vieții, nu trecu o zi fără ca ea să nu iasă să se plimbe într-o caleașcă de fildeș trasă de cinci sute de șoareci albi. Săraca Florabella, îi explică ea lui Newman, suferise îngrozitor.

— N-avusese ce să mănînce șase luni, completă mica Blanche.

— Da, dar după cele șase luni a primit o prăjitură cu stafide, mare cît divanul ăla, insistă Madame de Cintré. Iar asta a întremat-o.

— Ce constituție robustă și ce soartă schimbătoare! se minună Newman. Îți plac mult copiii?

Era convins că-i plac, dar voia s-o audă de la ea.

— Îmi place să stau de vorbă cu ei. Conversația lor poate fi mult mai serioasă decît o oamenilor mari. Ceea ce-i povestesc eu micuței Blanche sînt niște nimicuri, dar ele au o valoare mult mai mare decît aproape toate flecărelile noastre de salon.

— În acest caz, aș dori să-mi vorbești ca și cum aș fi de-o vîrstă cu Blanche, rîse Newman. Te-ai distrat bine la bal, alaltăseară?

— Grozav!

— Iată-te angajată și-n flecăreala de salon, zise Newman. Totuși nu te cred.

— Dacă nu m-am distrat bine, vina îmi aparține numai mie. Balul a fost foarte frumos și toată lumea foarte amabilă.

— Îți stătea ca o piatră pe inimă faptul că ți-ai supărat mama și fratele, riscă el o explicație.

O clipă, ea îl privi în tăcere.

— Tot ce se poate... Mi-am supraapreciat puterile. În fond, am prea puțin curaj. Nu sînt deloc o eroină.

Newman realiză din plin sinceritatea acestor cuvinte, care-l izbiră cu forța unui memento, făcîndu-l să se simtă de parcă i s-ar fi strecurat în mînă cine știe ce bilețel mîzgălit de ea, vreo panglică sau vreun inel pe care să l fi purtat cîndva Madame de Cintré.

— În ceea ce mă privește, adăugă ea, schimbînd tonul, n-aș fi fost în stare să țin piept încercărilor prin care a trecut frumoasa Florabella, nici chiar dacă la capătul lor m-ar fi așteptat aceeași răsplată.

Fu anunțată masa și Newman se trezi așezat alături de bătrîna doamnă de Bellegarde. Sufrageria, plasată la capătul unui coridor înghețat, era o încăpere enormă și sumbră. Cina se dovedi excelentă, simplă și în același timp rafinată. Newman se întrebă dacă Madame de Cintré avusese vreun amestec în alegerea bucatelor și, cu acea admirabilă putere de proiectare a omului în trecut, își închipui că așa se și întîmplase. Odată instalat la masă și înconjurat de diverșii reprezentanți ai unui cerc atît de rigid conservator, eroul nostru începu să-și pună întrebări în legătură cu semnificația prezenței lui în sînul familiei. Oare răspundea bătrîna avansurilor sale ? Faptul că era singurul lor musafir însemna o apreciere deosebită sau lipsă de respect ? Le era rușine să-l prezinte și altora, sau doreau să-i sugereze că, în sfîrșit, fusese și el admis în sanctuarul bunelor lor grații ? Newman se păstră, într-o rezervă prudentă : atent și prevenitor, dar, în același timp, ușor nepăsător. Indiferent dacă funia ce i se aruncase era lungă sau scurtă, el se afla acum aici, față în față cu Madame de Cintré. Timp de o oră, o va avea dinaintea ochilor, încadrată de cele două sfeșnice înalte, iar asta îi era de-ajuns. Cina decurse într-o atmosferă extrem de solemnă. Gesturile, cuvintele, totul părea drămuit și Newman se întrebă dacă întotdeauna, în vechile familii, lucrurile se petrec la fel. Madame de Bellegarde își ținea capul foarte drept, iar ochii ei, care, în contrast cu fața mică, palidă, brăzdată de riduri mărunte, apăreau deosebit de sfredelitori, supravegheau cu mare vigilență serviciul. Marchizul convenise, probabil, cu el însuși că

artele frumoase, întrucît nu implică nici un fel de barbare dezvăluiri personale, oferă un subiect de conversaţie ideal. Aflînd că Newman ar fi umblat prin muzeele Europei, emitea din cînd în cînd cîte un aforism bine rotunjit, despre carnaţia la Rubens sau despre bunul gust al lui Sansovino. Musafirul fu şocat de reacţia aceasta plină de precauţii, temătoare. Purtarea lui Urbain de Bellegarde părea să indice o nervozitate subtilă, spaima că, dacă atmosfera n-ar fi în permanenţă purificată de miasmele străine, ameninţînd să intre prin ferestrele deschise hazardului, s-ar putea întîmpla lucruri ireparabil neplăcute. „De ce naiba s-o fi temînd ? se miră Newman. Îşi închipuie că o să-i propun să ne batem cu cuţitele ?" N-avea nici un rost să se prefacă şi să închidă ochii asupra faptului că marchizul îi era antipatic. Simpla lui vedere îi era la fel de dezagreabilă ca spectacolul de bîlci al unui bizar animal în cuşcă, al vreunui biped dubios, înrudit cumva, printr-o aberaţie a naturii, cu specia umană şi care s-ar mai putea să fie şi periculos pe deasupra. Newman nu fusese nicicînd omul unor puternice aversiuni personale. Niciodată reacţiile sale nu depinseseră de însuşirile obscure ale semenilor. De această dată însă era vorba de un individ faţă de care se afla net în opoziţie, un individ compus numai din convenţii, din poză şi vorbe goale, un individ din partea căruia impertinenţa şi perfidia erau oricînd de aşteptat. Cu toate că prezenţa domnului de Bellegarde îi dădea aceeaşi senzaţie pe care i-ar fi dat-o statul desculţ pe o dală de marmură, Newman, în dorinţa de a-şi atinge scopul, se simţea pe deplin capabil să i-o suporte. Era curios să ştie ce gîndeşte Madame de Cintré despre faptul că fusese acceptat — dacă într-adevăr ceea ce se desprindea din purtarea familiei însemna o acceptare. Faţa ei nu lăsa să transpară nimic în acest sens, neexprimînd altceva decît dorinţa de a se arăta amabilă, de o amabilitate ce nu presupunea nici un efort spre a putea fi recunoscută. Tînăra doamnă de Bellegarde se purta ca de obicei ; preocupată, distrată, ascultînd totul şi neauzind nimic, admirîndu-şi cînd rochia, cînd inelele, cînd unghiile şi părînd cuprinsă de un inefabil *plictis,* ea te provoca totuşi să te pronunţi asupra idealului ei de amuzament social. Mai tîrziu, New-

man avea să se lămurească şi asupra acestui subiect. Nici măcar Valentin nu reuşea să se arate cu totul stăpîn pe spiritul său. Vioiciunea i se manifesta forţat şi cu mari întreruperi, pentru ca prietenul nostru să observe, totuşi, cum în anumite momente ale conversaţiei strălucirea din ochii lui hotărîţi se aseamănă foarte mult cu strălucirea din ochii unui om ce se sileşte din răsputeri să se ţină în umbră. Ca urmare, pentru prima oară în viaţă, Newman *nu* se mai simţea el însuşi. Parcă ar fi stat într-o barcă ale cărei pînze dereglate reclamă urgentă reorientare şi pe care orice mişcare greşită ar putea-o răsturna.

După masă, monsieur de Bellegarde propuse bărbaţilor să treacă în fumoar şi, luînd-o înainte, îşi conduse oaspetele într-o încăpere mică, oarecum demodată, avînd pereţii căptuşiţi cu fîşii de piele, împodobite cu ornamente în relief, ca pe timpuri, şi cu trofee de arme ruginite atîrnate pe ele. Newman binevoi să se instaleze pe unul dintre divanele aflate acolo, dar refuză ţigara de foi oferită de marchiz. Acesta se postă dinaintea căminului, pufăind din trabuc, pe cînd Valentin, la rîndu-i, stătea şi se uita de la unul la altul, prin rotocoalele de fum ce i se înălţau uşor din ţigară.

— Nu mai pot să tac atîta ! izbucni în cele din urmă acest membru al familiei. Trebuie să-ţi spun noutatea şi să te felicit. Fratele meu pare incapabil să o scoată la capăt singur. Se învîrte împrejurul acestei veşti întocmai ca un popă împrejurul altarului. Eşti acceptat ca pretendent la mîna surorii noastre.

— Valentin, poartă-te ceva mai decent ! murmură marchizul al cărui nas proeminent se încreţi într-o nobilă iritare.

— A avut loc un consiliu de familie, continuă netulburat fratele său. Mama şi cu el s-au sfătuit împreună şi nici măcar mărturia mea nu a fost respinsă în întregime. Mama şi Urbain stăteau la o masă acoperită cu o ţesătură verde, iar cumnată-mea şi cu mine pe o banchetă, cu spatele la zid. Ai fi zis că-i o reuniune a Corpului Legislativ. Am fost strigaţi să depunem mărturie, unul cîte unul. Am vorbit despre dumneata foarte elogios. Doamna de Bellegarde — cumnată-mea — a afirmat

că, dacă nu i s-ar fi spus cine ești, te-ar fi luat drept un duce, un duce american — ducele de California. La rîndul meu, am spus că pot garanta că ești un om gata să te arăți recunoscător pentru cea mai neînsemnată favoare ce ți s-ar face, un ins modest, supus, lipsit de orice pretenții. Că sînt sigur că-ți vei cunoaște lungul nasului și că niciodată nu ne vei da prilejul să-ți reamintim despre anumite diferențe. Că, la urma urmei, nu ești dumneata vinovat pentru faptul că n-ai ajuns la rangul de duce. Pentru că nu există așa ceva în țara dumitale. Dar că, dacă ar fi existat, cu energia și inteligența pe care le ai, este sigur că ai fi obținut cele mai înalte onoruri. La acest punct al discursului, mi s-a ordonat să stau jos, dar cred că am făcut o bună impresie în favoarea dumitale.

Monsieur de Bellegarde își privi fratele cu aceiași ochi cu care sînt priviți, după cîte văzuse Newman, nenorociții aceia care înșiră anecdote lipsite de orice haz în fața vreunui grup de gură-cască. După care, scuturîndu-și scrumul de țigară căzut pe mînecă, își fixă pentru o vreme ochii în grindă, pentru ca, în cele din urmă, strecurîndu-și mîna lui cea albă sub pieptii jiletcii, să i se adreseze musafirului :

— Trebuie să-mi cer scuze pentru prostul gust, absolut fără leac, de care dă dovadă Valentin și să te previn totodată că aceasta nu va fi probabil ultima oară cînd lipsa lui de tact o să te pună în mare încurcătură.

— Da, mărturisesc că n-am nici un fel de tact, zise Valentin. Te-am pus, într-adevăr, într-o mare încurcătură, Newman ? În acest caz, Urbain te va ajuta să-ți revii. El știe exact ce simți.

— Îmi pare rău s-o spun, urmă marchizul, însă fratele meu n-a avut niciodată adevăratul sentiment al datoriei, sau al obligațiilor pe care le presupune ceea ce s-ar putea numi, la urma urmei, rangul său. Defectul acesta a constituit o mare suferință pentru mama care este foarte legată de vechile tradiții. Nu trebuiei să uiți însă că Valentin vorbește numai pentru el însuși.

— Oh, nu mă deranjează cîtuși de puțin, domnule ! Îl știu cîte parale face, glumi Newman.

— Pe vremuri, zise tînărul, marchizii și conții își aveau bufonii și măscăricii lor proprii, ținuți anume pentru a-i distra. În ziua de azi, îl vedem pe marele și vajnicul democrat tîrînd după el pe cîte vreunul dintre „noi", cum ar spune Urbain, ca să-i joace rolul de nebun. E o slujbă bună, însă indiscutabil că eu am decăzut rău de tot.

Un timp, marchizul își fixă ochii în podea, după care reluă conversația :

— Mama m-a pus la curent cu declarața pe care i-ai făcut-o alaltăseară.

— Că țin atît de mult să mă căsătoresc cu sora dumitale ?

— Că dorești să-i faci contestei de Cintré o asemenea propunere și că, în consecință, ne rogi să-ți ușurăm demersul. Propunerea — cum îți poți imagina, probabil, și dumneata — i-a dat foarte mult de gîndit mamei. Evident, mi-a cerut sfatul, iar subiectul s-a bucurat de cea mai mare atenție din partea mea. Trebuia să ținem seama de o mulțime de lucruri, de mult mai multe lucruri decît ți-ai putea închipui dumneata. Am analizat chestiunea pe toate fețele, am cîntărit argumentele pro și contra și concluzia a fost că nu există nici un motiv să ne opunem ambițioasei dumitale dorinți, deși, problema — problema reușitei, bineînțeles — depinde mai ales de dumneata. Mama a ținut ca eu să fiu acela care să te informeze despre atitudinea noastră favorabilă, dar, în legătură cu acest subiect, ea însăși va avea cinstea să-ți spună cîteva cuvinte. Pînă una-alta, ai asentimentul nostru, în calitate de capi ai familiei.

Newman se ridică și se apropie de marchiz :

— Dumneata personal vei face tot ce-ți stă în putință pentru a mă sprijini ? Da ?

— Mă angajez să-mi arunc și eu greutatea pe talgerul succesului dumitale.

Newman își trecu mîna peste față, apăsîndu-și cu degetele pleoapele închise. Promisiunea aceasta suna admirabil și, totuși, bucuria de a o auzi era întunecată de obligația de a sta acolo și de a primi, cum ar fi zis el, blestemata de promisiune a acestui personaj monstruos. Ideea că monsieur de Bellegarde senior ar avea vreun

amestec în căsătoria sa îi devenea din ce în ce mai nesuferită. Se hotărîse însă să suporte trasul pe roată (astfel își imaginase el acest amestec al familiei) și n-avea de gînd să țipe chiar de la prima învîrtitură a mașinăriei. Rămase tăcut un timp, apoi, cu o anumită asprime a tonului, despre care Valentin avea să-i spună mai tîrziu că era plină de măreție, zise :

— Îți rămîn foarte îndatorat.

— Iau notă de promisiune, spuse Valentin. Consemnez legămîntul !

Din nou, monsieur de Bellegarde începu să se zgîiască la ornamentele din tavan. De fapt, nu-și terminase discursul :

— Ca să fiu drept față de mama și ca să fiu cinstit și față de mine însumi, trebuie să fac precizarea că hotărîrea noastră n-a fost ușoară. Nu un asemenea aranjament visasem noi. Ideea ca sora mea să se mărite cu un bărbat atît de direct vîrît în... afaceri ne-a apărut, într-adevăr, ca o mare noutate.

— Vezi, ți-am spus eu ! îi reaminti Valentin lui Newman, îndreptînd spre el un deget dojenitor.

— Mărturisesc, urmă marchizul, că impresia de nepotrivire n-a dispărut cu totul. Probabil că n-o să dispară niciodată. Dar poate că nu-i cazul să regretăm.

Urbain de Bellegarde se strîmbă în acea bizară și vagă intenție de zîmbet care-l irita pe musafirul său ca zgomotul produs de frecarea unui chibrit ce nu se aprinde.

— Poate că a sosit timpul, continuă el, să facem și noi anumite concesii mentalității de azi. Un sacrificu atît de categoric nu sa văzut în casa noastră de foarte, foarte mulți ani. I-am împărtășit observația aceasta mamei, iar ea mi-a făcut onoarea să admită că-i demnă de reținut.

— Nu cumva, scumpe frate, îl întrerupse Valentin, nu cumva, exact la acest punct, memoria ta o ia nițeluș cam razna ? Pot spune că mama e recunoscută pentru neînsemnatul respect pe care îl are față de judecățile abstracte Ești sigur că la remarcabila ta observație răspunsul ei a fost tot atît de binevoitor pe cît îl relatezi acum ? Știi și tu cît de mult se pricepe, atunci cînd e cazul, să meargă

drept la ţintă, *au pas de charge* * ! Nu cumva ţi-a făcut onoarea să-ţi spună : „Mă doare-n cot de vorbele tale alese ! Am eu alte motive mai serioase decît ăsta !“ ?

— Fireşte că au intrat în discuţie şi alte motive, spuse marchizul, fără să se uite la Valentin, dar pe un ton şi mai nazalizat încă. E posibil ca unele dintre ele să fi fost mai bune. Om fi noi foarte conservatori, domnule Newman, dar am convingerea că niciodată nu ne-am dovedit înguşti la minte. Apreciem această chestiune interesantă ţinînd cont numai de avantajele şi dezavantajele pe care le prezintă. Nu ne îndoim de faptul că vom fi pe deplin confirmaţi în judecata noastră. Nu avem nici o îndoială că totul va ieşi bine.

Newman ascultase aceste cuvinte stînd în picioare, cu braţele încrucişate şi cu ochii ţintă la vorbitor.

— Să fim confirmaţi ? întrebă el cu darul acela al său de a goli mai degrabă de sens decît de a sublinia cuvintele pe care le repeta. De ce n-am fi ? Te asigur că, în ceea ce mă priveşte, n-am nici o temere. Pentru ce n-ar ieşi bine ? Dacă dumneata nu vei fi mulţumit, vina va fi a dumitale. Am tot ce-mi trebuie pentru a mă simţi la largul meu.

— Fratele meu vrea să spună că, odată cu trecerea timpului, s-ar putea să te obişnuieşti cu deosebirea...

Valentin se întrerupse pentru a prinde o altă ţigară.

— Ce deosebire ? întrebă, total lipsit de imaginaţie, Newman.

— Urbain, zise foarte grav Valentin, mi-e teamă că domnul Newman nu prea înţelege deosebirea. S-ar cuveni să stăruim asupra acestui punct.

— Fratele meu sare mereu peste cal ! remarcă monsieur de Belegarde, adresîndu-i-se lui Newman. Habar nu are că mai există şi lucruri ce nu se spun. E dorinţa mamei, ca şi a mea dealtfel, să nu se facă nici un fel de comparaţii. Te rog ca şi dumneata să le eviţi. Ne place să credem că persoana acceptată drept posibil soţ al surorii mele face parte din familia noastră şi că nu va simţi nevoia vreunei explicaţii. Cu puţin tact din partea ambelor părţi, lucrurile s-ar putea aranja bine. Cu acestea

* în pas forţat (în fr. în text).

am spus exact ceea ce doream să spun : că noi sîntem absolut conştienţi de ceea ce întreprindem şi că te poţi bizui pe faptul că nu vom da înapoi.

Valentin îşi ridică mai întîi braţele în aer, după care îşi îngropă faţa în palme.

— Oi vorbi eu cam anapoda, nu mă îndoiesc deloc de asta, dar oh, dacă ai şti ce spui *tu,* frăţioare !

Şi izbucni întru-un hohot de rîs prelungit ce putea fi luat la fel de bine drept vaiet.

Monsieur de Bellegarde se înroşi puţin, dar îşi înălţă şi mai ţeapăn capul, ca pentru a respinge această concesie pe care se întîmplase s-o facă vulgarei emotivităţi.

— Sînt sigur că înţelegi perfect ce vreau să spun, i se adresă el lui Newman.

— Oh, nu, nu prea... De fapt, nu înţeleg deloc. Însă nu trebuie să-ţi faci griji despre asta. Nu-mi pasă dacă înţeleg sau nu, ba chiar, la drept vorbind, cred că-i mai bine să nu înţeleg. Dacă aş înţelege, s-ar putea să dau peste nişte lucruri care să nu-mi placă. S-ar putea chiar să-mi displacă total şi atunci, ştii, nu mi-ar conveni deloc. Singurul lucru pe care-l vreau, şi asta cu toată fermitatea e să mă căsătoresc cu sora dumitale şi cu nimeni altcineva. Vreau ca treaba să meargă cît se poate de repede şi să nu ne mai încurcăm unii pe alţii. De vreme ce acceptaţi, puţin îmi pasă *cum* vor decurge lucrurile. Asta-i tot ce am de spus.

— Ar trebui, totuşi, să vorbeşti şi cu mama. Ea are ultimul cuvînt, zise marchizul, care n-avea deloc aerul c-ar bate în retragere.

— Prea bine. Mă voi duce s-o ascult.

Şi Newman se pregăti să se întoarcă în salon.

Monsieur de Bellegarde făcu o mişcare ca pentru a-l lăsa să treacă primul. dar, în loc să-l urmeze, închise uşa după el, rămînînd singur în încăpere cu Valentin. Newman fusese oarecum nedumerit de ironia cam prea slobodă a prietenului său, deşi n-ar fi avut nevoie de ajutorul ei ca să-şi dea seama de limitele fratelui mai mare. Aşadar, în felul acesta arăta „protecţia seniorială" — tradiţionalul, istoricul, măreţul patronaj despre care auzise atîtea şi cu care, personal, se întîlnea pentru prima

oară în viață. Nimic altceva decît o formă de curtoazie prin care ți se atrage atenția asupra impertinenței cu care ești tratat. Pe de altă parte, Newman reținuse marele curaj de care dăduse dovadă Valentin, în încercarea lui de a-l sprijini, acel curaj ascuns sub haina comediei, și-i părea rău ca un actor atît de înzestrat să fie pedepsit pentru talentul său. Făcuse cîțiva pași de-a lungul coridorului, dar acum se opri, așteptîndu-se să audă ecourile nemulțumiri domnului de Bellegarde. În fumoar domnea o liniște desăvîrșită. Dar chiar liniștea aceasta părea întrucîtva de rău augur. Oricum ar fi stat lucrurile, Newman se gîndi că nu are nici un drept să tragă cu urechea, așa că se îndepărtă și intră în salon. În absența sa, mai sosiseră cîteva persoane ce formau acum grupuri împrăștiate prin toată încăperea. Doi sau trei dintre oaspeți trecuseră într-un mic budoar lipit de salon și care, între timp, fusese deschis și luminat. Madame de Bellegarde se afla lîngă foc, la locul ei, stînd de vorbă cu un gentilom din alte vremuri, ce purta perucă și o imensă lavalieră albă după moda anilor 1820. Madame de Cintré, cu capul aplecat într-o parte, asculta confidențele, de domeniul istoriei, ale unei bătrîne ce se putea presupune a fi soția personajului cu lavalieră, o bătrînă îmbrăcată într-o rochie de atlaz roșie, cu pelerină din blană de hermină și cu diademă pe frunte — o panglică de catifea de care era prins un topaz. În clipa cînd Newman își făcu apariția, marchiza cea tînără se ridică din mijlocul grupului cu care se întreținuse pînă atunci și-și reluă locul de dinainte de masă. Apoi, împingînd puțin taburetul de alături, se uită spre Newman cu aerul să-l potrivise pentru el. Prietenul nostru se apropie și luă loc ; tînăra marchiză îl amuza și, în același timp, îl intriga.

— Îți cunosc secretul, zise ea în engleza ei stricată, însă fermecătoare, și nu mai e cazul să faci vreun mister din el. Dorești să te însori cu cumnată-mea. *C'est un beau choix* *. Într-adevăr, un bărbat ca dumneata se cuvine să se căsătorească numai cu o femeie înaltă și subțire. Trebuie să știi că eu am vorbit în favoarea dumitale. Sînt cu totul de partea dumitale. Îmi ești dator pînă peste urechi !

* E o alegere bună (în fr. în text).

— M-ai vorbit de bine față de Madame de Cintré? întrebă Newman.

— Oh, nu, nu asta! Poate c-o să ți se pară ciudat, însă cumnată-mea și cu mine nu sîntem pînă într-atît de intime. Mi-am luat inima-n dinți și te-am susținut pe lîngă soțul meu și pe lîngă soacră-mea. Le-am spus că sînt convinsă că putem face ce vrem din dumneata.

— Îți foarte mulțumesc, rîse Newman, dar cred c-ai să te convingi că nu-i deloc așa.

— O știu prea bine. Vorbeam fără să cred un cuvînt din ce spuneam, dar vreau să intri în familie. Mă gîndesc c-o să fim prieteni.

— Sînt sigur de asta.

— Nu fi prea sigur. Dacă îți place atît de mult contesa probabil că eu n-o să-ți plac deloc. Sîntem la fel de deosebite... ei da, ca evantaiul ăsta și vătraiul de colo. Însă dumneata și cu mine avem ceva comun: eu am intrat în această familie prin căsătorie, iar dumneata dorești să intri în același fel...

— Oh, nu, nu doresc cîtuși de puțin să intru, o întrerupse el. Nici pomeneală de așa ceva! Singurul lucru pe care-l vreau e s-o scot de aci pe Madame de Cintré.

— Ca să arunci năvodul, trebuie să te bagi în apă. Poziția noastră se aseamănă, așa că vom putea să facem schimb de impresii. Ce părere ai despre soțul meu? Este o întrebare ciudată, nu? O să-ți pun însă și altele și mai ciudate.

— Poate că la o întrebare mai ciudată va fi mai ușor de răspuns. Încearcă-mă.

— Oh, te descurci foarte bine. Contele de la Rochefidèle, bătrînul de colo, nici el nu s-ar descurca mai bine. Le-am spus eu că e de ajuns să ți se ofere ocazia ca să devii unul dintre cei mai *fins causeurs* ai noștri. Mă pricep la bărbați. În plus, facem parte, dumneata și cu mine, din aceeași tabără. Știi, sînt teribil de democrată. Mai democrată decît dumneata chiar, întrucît, spre deosebire de dumneata, care n-ai trăit în *această* lume, eu mă trag adînc, foarte adînc din ea. Oh, habar n-ai ce înseamnă

asta ! *Vous allez bine voir* * Prin naștere, eu sînt *vieille roche* ** și o bună parte din istoria Franței e istoria familiei mele. Oh, bineînțeles că n-ai auzit niciodată de noi ! *Ce que c'est que la gloire de race* ***. Oricum, sîntem mult mai de soi decît neamul de Bellegarde. Mie însă nu-mi pasă cîtuși de puțin de arborele genealogic. Singurul lucru pe care-l vreau e să aparțin timpului meu. Așa că, revoltîndu-mă împotriva alor mei. sînt, în mod sigur, cu mult mai revoluționară decît dumneata. Știi, asta-i impresia pe care o lași : nu ești îndeajuns de revoluționar. Îmi plac însă oamenii inteligenți, indiferent de unde vin ei, și sînt dispusă să mă distrez, ori de cîte ori se ivește prilejul. Nu strîmb din nas cînd e vorba de Napoleon, cum se întîmplă cu toți cei de aici. Din cauza asta, sînt obligată să-mi supraveghez cuvintele, dar sper să-mi iau revanșa cu *dumneata*.

Micuța doamnă continuă să vorbească multă vreme pe acest ton de simpatie, locvacitatea și înflăcărarea ei fiind o demonstrație a faptului că ocaziile de a-și expune filozofia ei cea mai secretă erau într-adevăr rare. Trăgea nădejdea că el, Newman, n-o să se teamă niciodată de ea, oricare vor fi relațiile lui cu alții, pentru că ea împinge, într-adevăr, lucrurile foarte departe. După părerea ei, *les gens forts* — „oamenii puternici“ — sînt egali între ei, pe tot globul.

Newman o asculta cu atenție, amuzat și iritat totodată. Se întreba unde naiba vrea să ajungă ea cu pălăvrăgeala aceea despre teama lui și cu zgomotoasele ei declarații despre egalitate. În măsura în care era în stare s-o priceapă, era limpede că n-are pic de drepate. Newman nu admitea c-ar fi egalul ei. Niciodată o femeie proastă și flecară n-a stat pe picior de egalitate cu un bărbat cu scaun la cap, un bărbat stăpînit de o pasiune ambițioasă. Deodată, tînăra marchiză se opri, privindu-l atent și făcîndu-și vînt cu evantaiul.

— Văd că nu mă crezi, zise ea. Ești mult prea prudent Așadar, nu vom forma nici un fel de alianță, nici ofen-

* Ai să afli curînd (în fr. în text).
** aprox. de viță veche (în fr. în text).
*** Ce ți-e și cu gloria neamului (în fr. în text).

sivă, nici defensivă? Greșești foarte tare. Aș fi putut, într-adevăr, să te ajut.

Newman o asigură că îi rămîne foarte recunoscător, că, bineînțeles, îi va cere ajutorul și că o s-o convingă de acest lucru.

— Însă mai înainte de toate, încheie el, trebuie să mă ajut singur.

Și plecă s-o întîlnească pe Madame de Cintré.

— Tocmai îi spuneam doamnei de la Rochefidèle că ești american, îl întîmpină ea. Lucrul acesta o interesează enorm. Un unchi al ei, la care ținea foarte mult, s-a îmbarcat cu trupele franceze să vă ajute în luptele pe care le-ați purtat în secolul trecut și, în consecință, Madame de la Rochefièle a dorit dintotdeauna să cunoască un american. Pînă în seara aceasta n-a reușit însă. După știința ei, dumneata ești primul pe care-l vede.

Madame de la Rochefildèle avea o față cadaverică, descrepită, cu maxilarul inferior atît de căzut, încît împiedica apropierea buzelor și-i reducea vorbirea la o serie de sunete guturale, impresionante, dar total neinteligibile. Își duse la ochi o lornietă din alte vremuri, cu montura savantă din argint gravat, și-l măsură pe Newman din creștet pînă-n tălpi. Pe urmă scoase niște sunete pe care eroul nostru le ascultă respectuos, dar din care nu pricepu o iotă.

— Madame de la Rochefidèle spune că acum e convinsă că a mai văzut și altădată americani, fără s-o fi știut însă, îi explică Madame de Cintré.

Newman se gîndi că, tot fără s-o știe, o mai fi văzut ea probabil o mulțime de alte lucruri. Iar bătrîna, după un nou efort de a-și pune în valoare elocvența, declară (potrivit interpretării doamnei de Cintré) că s-ar fi bucurat *s-o fi știut.*

În acest moment, stăpîna casei se apropia de ei, la brațul bătrînului gentilom cu care stătuse pînă atunci de vorbă, monsieur de la Rochefidèle. Soția acestuia i-l arătă pe Newman, lămurindu-l după toate probabilitățile asupra remarcabilei sale origini. Monsieur de la Rochefidèle, a cărui bătrînețe apărea rumenă, rotofeie și poleită ca un măr artificial, vorbea cu mare distincție și voioșie. Conversația lui, se gîndi Newman, era aproape la fel de iscu-

sită ca a domnului Nioche şi, oricum, cu mult mai optimistă. După ce ascultă explicaţiile soţiei, se întoarse spre Newman cu o inimitabilă graţie bătrînească :

— Monsieur nu e în nici un caz primul american pe care îl văd. Aş zice chiar că primul personaj pe care l-am văzut în viaţa mea — şi care să merite să fie reţinut — a fost un american.

— Ah ! exclamă plin de curiozitate şi simpatie Newman.

— Ilustrul Doctor Franklin. Bineînţeles, eram foarte tînăr... mai bine zis, cred că abia venisem pe lume. A fost foarte bine primit *dans les nôtres.*

— Nu mai bine decît domnul Newman, interveni Madame de Bellegarde. Îmi iau îngăduinţa să-i cer să-mi ofere braţul şi să mă conducă pînă în camera cealaltă. Nici Doctorului Franklin n-aş fi putut să-i acord un privilegiu mai înalt.

În timp ce se supunea dorinţei exprimate de amfitrioană, Newman observă că cei doi fii ai acesteia reveniseră în salon. În trecere, le aruncă o privire cercetătoare, încercînd să descopere pe faţa lor urmele scenei ce trebuie să se fi petrecut între ei, dar totul părea neschimbat. Chiar dacă din ciondăneala de mai înainte marchizul ieşise cam ciufulit, acum, asemenea ştiutei orătănii cu creastă (atît de plină de ea, în ciuda faptului că nu-i decît o biată pasăre de coteţ), păşea şi mai ţanţoş : cocoşului, atunci cînd e gonit de undeva, îi rămîne întotdeauna posibilitatea de a se cocoţa pe vreo stinghie mai înaltă. La rîndul lui, Valentin săruta de zor mîna cucoanelor ca şi cum, în afară de tentaţia aceasta şi de alte cîteva asemănătoare, n-ar mai exista nimic altceva pe lume care să merite interesul unui posesor de mustaţă. Madame de Bellegarde îi aruncă o privire fiului ei mai mare, iar acesta nici nu aşteptă ca bătrîna să treacă pragul budoarului că se şi înfiinţă lîngă ea. De astă dată, încăperea era goală, aşa că putea vorbi fără grija de a fi auziţi şi de alţii. Madame de Bellegarde se desprinse de la braţul lui Newman şi, sprijinindu-se cu mîna de braţul fiului, rămase un moment în această poziţie, într-o atitudine ţeapănă, aproape tremurînd în efortul de a se ţine dreaptă,

făcînd astfel ca podoabele de pe ea, cerceii, paftalele și cataramele să zăngăne de vreo două ori mai tare decît ar fi fost necesar. În sfîrșit, parcă numai și numai prin forța pură a caracterului, gura ei incredibil de mică i se strînse pungă. Se prea poate ca semnificația alegorică a tabloului să-i fi scăpat lui Newman, dar în acel moment Madame de Bellegarde era, într-adevăr, o imagine întruchipată a demnității, care — chiar și în cazul unei bătrînici smochinite și împuținate de ani — rezidă în obișnuința exercitării unei autorități nelimitate și în profesarea unei teorii sociale despotice, favorabile exact celui ce-o trîmbițează.

— Fiul meu a stat de vorbă cu dumneata, așa cum am dorit-o și înțelegi acum că din partea noastră nu ai a te teme de nici un fel de opoziție. Restul va depinde de dumneata.

— Monsieur de Bellegarde mi-a spus mai multe lucruri pe care nu le-am prea înțeles, răspunse Newman. Totuși, angajamentul ăsta l-am priceput. Așadar, mă lăsați să mă descurc singur. Vă rămîn extrem de obligat.

— Aș vrea totuși, reluă marchiza, să mai adaug și eu un lucru pe care fiul meu nu și-a luat probabil îngăduința să ți-l comunice. Trebuie să ți-l spun pentru liniștea mea sufletească. Onoarea ce ți se face e foarte mare. Ți-am făcut o mare concesie, domnule !

— Oh, asta mi-a spus-o foare clar și fiul dumneavoastră. Nu-i așa, marchize ?

— Nu atît de clar ca mama, declară marchizul.

— În cazul ăsta, răspunse Newman, în afară de faptul că apreciez situația și că voi încerca să profit de ea, nu văd ce-aș mai putea zice.

— Trebuie să știi, continuă Madame de Bellegarde, împinsă parcă de o nevoie imperioasă de a se elibera, că sînt o bătrînă teribil de scorțoasă și că nici măcar nu pretind că aș fi altcumva. Se poate să greșesc cu felul meu de a fi, dar e prea tîrziu să mă mai schimb. Cel puțin mă cunosc pe mine însămi, după cum cunosc și motivele pentru care sînt așa cum sînt. Să nu fii prea sigur de dumneata și să-ți închipui că fiica mea nu-i și ea la fel de mîndră. E mîndră în felul ei, iar acest fel al ei e oarecum diferit de al meu. Va trebui să te înveți cu asta.

Pînă și Valentin își are mîndria lui, dacă îl atingi unde trebuie... sau unde nu trebuie. Urbain e mîndru — de asta îți dai seama și singur. Uneori mi se pare chiar că-i puțintel cam prea mîndru, deși nu mi-ar plăcea să se schimbe. E cel mai bun dintre copiii mei, reazemul bătrînei sale mame. În orice caz, ți-am spus destule ca să înțelegi că, luat în parte, fiecare dintre noi e foarte conștient de propria sa valoare și că, judecați laolaltă, sîntem cu toții îndeajuns de absurzi, dacă nu chiar imposibili. Este bine să cunoști genul de oameni printre care te aventurezi.

— Perfect, zise Newman. În ce mă privește, singurul lucru pe care vi-l pot spune e că nădăjduiesc să vă semăn cît mai puțin. Observ totuși că, deși nu prea sînt eu omul care să se sperie ușor, îmi vorbiți de parcă ați ține cu tot dinadinsul să vă arătați cît mai dezagreabilă cu putință.

Stăpîna casei îl privi cîteva clipe țintă :

— Dacă fiica mea se va hotărî să se mărite cu dumneata, n-o să fiu deloc încîntată și nici n-o să mă prefac că sînt. Dacă asta nu te deranjează, cu atît mai bine.

— Dacă veți respecta partea ce vă revine din înțelegerea noastră, n-o să ne certăm, replică Newman. E tot ce vă cer. Îmi lăsați mînă liberă, iar eu îmi văd de treabă. Proiectul meu e cît se poate de serios și nu există nici cel mai mic pericol să fiu descurajat sau să dau înapoi. Mă veți avea tot timpul dinaintea ochilor, așa că, dacă nu vă place, îmi pare rău pentru dumneavoastră. Dacă fiica dumneavoastră mă va accepta, voi face pentru ea tot ce stă în puterea unui bărbat să facă pentru o femeie. Sînt fericit să vă spun toate astea și vă rog să le socotiți ca pe o promisiune și legămînt solemn. Totodată, consider că și dumneavoastră vă luați un angajament la fel de categoric. Nu veți bate în retragere, nu ?

— Nu știu ce înțelegi dumneata prin „a bate în retragere“, spuse marchiza cu un ton deloc lipsit de măreție. Expresia sugerează o anumită mișcare de care cred că niciodată un de Bellegarde nu s-a făcut vinovat.

— Cuvîntul nostru e sfînt, declară Urbain. Recunoaștem că ți l-am dat.

— În cazul ăsta, zise Newman, mă bucur foarte mult că sînteți atît de orgolioși. Ca să nu vă dezmințiți *mîndria*, va trebui să vă țineți de cuvînt.

Marchiza rămase cîtva timp tăcută, după care declară brusc :

— Întotdeauna mă voi purta politicos cu dumneata, însă e limpede că n-o să-mi placi niciodată, domnule.

— Nu fiți prea sigură de asta, doamnă ! rîse oaspetele.

— Sînt atît de sigură, încît o să te rog să mă conduci înapoi la fotoliu, fără să-mi fie cîtuși de puțin teamă că serviciul pe care mi-l faci îmi va modifica în vreun fel sentimentele.

Și Madame de Bellegarde îl luă de braț și se întoarse la locul ei obișnuit din salon.

Monsieur de la Rochefidèle și soția sa tocmai se pregăteau de plecare, iar convorbirea doamnei de Cintré cu bătrîna cea molfăită se termină. Tînăra rămase în picioare uitîndu-se în jur și întrebîndu-se probabil cui trebuie să i se adreseze în continuare, cînd Newman se apropie de ea :

— Mama dumitale mi-a acordat permisiunea, în modul cel mai solemn, de a veni mai des aici. Am de gînd să vin cît mai des...

— O să mă bucur să te văd, răspunse Madame de Cintré cu simplitate. S-ar putea însă, adăugă ea după o clipă, să ți se pară foarte ciudat că e nevoie de atîta solemnitate — cum spui dumneata — ca să poți veni aici.

— Într-adevăr, cam ciudat.

— Îți mai amintești ce spunea fratele meu Valentin la prima vizită pe care mi-ai făcut-o, că sîntem o familie foarte, foarte ciudată ?

— Nu la prima vizită, ci la a doua, o corectă Newman.

— Exact. La vremea aceea, cuvintele lui Valentin m-au cam necăjit, dar acum că te cunosc mai bine pot să-ți spun că avea dreptate. Dacă vei veni mai des, ai să te convingi.

Și Madame de Cintré se îndepărtă.

Newman o urmări un timp cum se întreține cu alți invitați, după care își luă rămas bun și plecă. De fapt,

nu-și luă rămas bun decît de la Valentin, iar prietenul său îl însoți pînă în capul scării.

— Așadar, ai obținut pașaportul, zise tînărul. Sper că ți-a plăcut procedura și că ne admiri formalitățile la care te-am spus.

— Sora dumitale îmi place ! Și asta mai mult ca oricînd. Nu-l mai supăra însă pe bietul dumitale frate doar de dragul meu, adăugă Newman. Probabil că nu i-a prea convenit.

— Nu i-a convenit deloc !

— De fapt, nu-mi pasă mie de el, mărturisi Newman oarecum meditativ, după cum nu cred că-mi pasă de nimic. Atîta doar că, după ce am ieșit din fumoar mi-a fost teamă să nu se arunce asupra dumitale.

— De obicei, zise Valentin, cînd fratele meu se aruncă asupra mea, se împiedică și cade rău de tot. Am un fel al meu propriu de a-l întîmpina. Trebuie să recunosc însă că de data asta tot clanul nostru — căci aici sînt amestecați și strămoșii — a depus armele mai repede decît m-aș fi așteptat. Nu înțeleg cum de a fost cu putință. Probabil că și-au dat ceasul să meargă înainte ! Eu un omagiu adus milioanelor dumitale.

— Ei bine, dacă nu vor decît averea mea !... murmură Newman din nou oarecum gînditor.

— Poți să le tai cîte-o felioară din ea și să le-o dai s-o ronțăie zilnic la cafeaua de dimineață ?

Însă Newman și începuse să coboare scările, cînd Valentin găsi mijlocul de a-l opri, adresîndu-i o altă întrebare, mai eficace :

— Aș dori să știu dacă în ultimele zile l-ai mai văzut pe venerabilul dumitale prieten, monsieur Nioche ?

— A trecut chiar ieri pe la mine.

— Ce avea să-ți spună ?

— Nimic deosebit.

— Și nu i-ai văzut ieșindu-i din buzunar arma lui Virginius ?

— Unde vrei să ajungi ? se miră Newman. Pentru un om cu o fire ca a lui mi s-a părut mai degrabă vesel.

Valentin izbucni în rîs.

— Sînt încîntat să aud că-i bine dispus. E o dovadă că am avut perfectă dreptate, iar asta mă face fericit,

fără ca eu să fi avut totuși vreun amestec. Pentru că veselia aceasta, înțelegi, nu înseamnă altceva decît că fermecătoarea lui copilă e, în sfîrșit, bine plasată și acum își poate folosi din plin talentele. Mai înseamnă că tatăl și fiica au scăpat, aproape da fel de bine, de povara unei false poziții. Și monsieur Nioche e mai degrabă vesel! *Pentru un om cu firea lui!* Nu-ți agita securea degeaba, continuă tînărul. Din ziua aceea de la Luvru, nici n-am întîlnit-o, nici nu i-am trimis vorbă. Andromeda și-a găsit un alt Perseu. Nu sînt eu acela! Informațiile mele sînt exacte; în materia asta întotdeauna sînt exacte. Presupun, își termină el discursul, că acum îmi este permis să nu-mi mai fac atîtea griji și să-i acord cuvenita atenție, nu?

Străduindu-se să se desprindă de propriile sale viziuni lăuntrice, oricum mai importante pentru el, Newman îi acordă toată atenta de care se mai simțea în stare și, după ce îl ascultă, rămase în continuare cu ochii țintă la prietenul său.

— Ți-ar prinde bine să te îndrăgostești. Ai mare nevoie de asta, remarcă el în cele din urmă.

— Poate că tocmai asta încerc să și fac! Să mă supun sănătoasei porniri ce-mi stă în fire.

— Ei drăcie! zise eroul nostru, pierzîndu-și răbdarea și îndepărtîndu-se fără a mai pierde o clipă.

XIII

NEWMAN ÎȘI ȚINU PROMISIUNEA sau amenințarea de a fi cît mai prezent în Rue de l'Univesité, astfel că, pe parcursul următoarelor șase săptămîni, o văzu pe Madame de Cintré de mult mai multe ori decît ar fi fost în stare să-și amintească. Îi plăcea să creadă că *el* nu era îndrăgostit, că — folosind expresia pe care i-o servise lui Valentin — nu avusese nevoie să se îndrăgostească, însă biografului său îi este permis să fie mai informat asupra acestui subiect. Sau, cum ar fi zis Newman, să știe cel mai bine cum stau lucrurile. Bineînțeles că eroul nostru nu pretindea nimic din acele pri-

vilegii sau recompense atît de obișnuite în zăpăceala amoroasă de rînd. După părerea lui, starea aceasta e mult prea înrudită cu prostia, iar el niciodată nu fusese mai stăpîn pe propria-i judecată, nicicînd nu se considerase cu mintea mai clară ca acum. Se simțea cuprins, totuși, de o adîncă, nesfîrșită, suverană tandrețe, al cărei obiect nu era altul decît extraordinar de grațioasa, armonioasa și, în același timp, insidios tulburătoarea femeie care locuia într-o casă impunătoare, cenușie, de pe malul stîng al Senei. Teoria de care se slujea pentru a-și justifica această tandrețe se sprijinea pe ideea că el, Newman, ar fi descoperit, în sfîrșit, ce ajutor de nădejde ar putea să-i fie pentru viitor Madame de Cintré. Dar justificarea aceasta lăsa neexplicat faptul că încrederea și siguranța de sine se transformaseră întrucîtva într-o ciudată, înăbușită strîngere de inimă. În realitate, Newman era teribil de neliniștit, iar atunci cînd se apucă să-și analizeze neliniștile, își dădu seama că ele nu se limitau numai la propria sa persoană. Dacă Madame de Cintré ar putea să-i fie de ajutor, ei bine, și el la rîndul lui ar putea s-o ajute ! Iar în privința aceasta, eroul nostru își și imagina, cu o închipuire mai bogată ca oricînd, fel de fel de situații fantastice, incredibile furtuni sau dezastre, în mijlocul cărora el, Newman, stînd drept și neclintit, ar fi putut-o vedea pe Madame de Cintré, aruncîndu-se orbește și căutîndu-și scăparea, chiar dacă numai și numai din desperare, la pieptul său primitor.

În definitiv, admițînd că singurul motiv capabil s-o împingă în brațele sale n-ar putea să fie decît cumplita lipsă de bani, lui Newman tot nu i-ar fi păsat. Orice scîrțîit de ușă care i-ar fi anunțat drum liber spre ea ar fi fost o adevărată muzică pentru urechile lui. Ceea ce voia Newman era să o *cucerească*. Mai voia ca sentimentul, ei de a fi fost cucerită să se întoarcă din nou la el, să se răsfrîngă asupră-i, spre ușurarea amîndurora. Capitularea totală, atîta vreme cît nu i se înfățișa decît sub forma unui vis, îi provoca o permanentă stare de neliniște, un fel de nostalgie, din ghearele căreia unicul refugiu și-l afla în luminoasa, ingenua imagine, aducînd întrucîtva cu o dureroasă risipă, a viitoarei răsplăți pe care ar fi urmat s-o dobîndească. Madame de Cintré, prin toată

ființa ei, îi transmitea sentimentul unei „potriviri" atît de desăvîrșite, încît dorința de a-i fi mereu în preajmă și de a o proteja avea ceva din grija cu care o mamă iubitoare își supraveghează de la fereastră copilul abia restabilit de pe urma vreunui accident, chiar dacă el se joacă acum undeva în grădină, la adăpost de orice primejdie. Mai presus de toate însă Newman era încîntat să constate cît de mult i se confirmau, pe măsura scurgerii timpului, atît instinctul cît și calculele care-l împinseseră de la început spre ea. Pentru el, totul se desfășura ca și cum fiecare zi n-ar fi avut alt rost pe lume decît să-i reveleze o imensă bogăție de forme ale farmecului „personal", ale acelui farmec de care, altfel, niciodată nu s-ar fi putut bucura și care-l făcea să se întrebe totuși cum, *cum de a fost cu putință*, neajutat de nimeni (exceptînd-o pe doamna Tristram, subtila femeie, care-l lansase !) să-l fi cunoscut. Căci, spre uluiala lui, *i-l cunoscuse*. Prin urmare, sentimentul pe care-l încerca acum trebuie să se fi apropiat, după propria lui părere, îndeajuns de mult de emoția criticului (sau artistului) însetat de cunoaștere și care, studiind „stilul" unei opere de aleasă valoare, sau al unei creații de geniu, ce se refuză însă ochiului neexersat, îl vede cum ia ființă și cum se revarsă și se revarsă, fără ca totuși să dea greș vreodată, cu precizia și puritatea vocilor desăvîrșite, cu stabilitatea aliajului perfect. Întocmai unui învățăcel care ajunge să se întrebe „Cum de am putut trăi oare fără această știință ?", tot astfel și Christopher Newman nu putea decît să se mire și să-și spună : „Și cînd te gîndești că un asemenea lucru e făcut numai și numai pentru a fi dobîndit, iar eu — în ciuda marilor mele trebuințe nici să nu fi auzit de el !"

Newman nu-și manifesta zgomotos dragostea, nefăcînd, cum ar fi spus el, declarații în gura mare. Se comporta, cum tot el ar fi spus, pur și simplu ca un vizitator obișnuit, ceva cam în genul „părții interesate" prezente la o importantă acțiune de lichidare, în care trebuie să fii atent la tot ce te privește. Niciodată nu se aventura să treacă pragul și să încalce o zonă pe care, destul de regretabil, Madame de Cintré îl făcuse s-o considere ca fiind interzisă. Cu toate acestea. Newman încerca din

plin sentimentul reconfortant că, pe fiecare zi ce trecea, aleasa lui devine tot mai conștientă de admirația pe care el i-o purta. Deși, în general, nu prea bun vorbitor, iar, uneori, aproape incapabil să-și ridice glasul pînă-n auzul galeriei, de data aceasta Newman se pricepea la fel de bine să-și dirijeze atît atacurile cît și retragerile, reușind adesea, cum tot el ar fi putut spune, s-o scoată din rezerva în care se ținea și s-o aducă la cîmp deschis. Hotărîse de la bun început să nu-l preocupe deloc faptul că ar putea-o plictisi, fie prin vorbă, fie prin tăcere, de vreme ce era absolut convins că, pînă o va fi luat în căsătorie, ea oricum va trebui să sufere. Iar dacă Madame de Cintré chiar suferea cu adevărat, Newman părea cel puțin să știe că, în general vorbind, e mai bucuroasă să-l vadă nepăsător decît copleșit de temeri. Adesea, oaspeții doamnei de Cintré dădeau acolo peste un bărbat înalt, zvelt, ușor transfigurat și deosebit de tăcut, tolănit cu nonșalanță într-un fotoliu, atent la ce se petrecea în jur, care izbucnea în rîs exact atunci cînd nimănui nu-i trecea prin gînd să glumească și care, totuși, rămînea grav la auzul acelor rafinate vorbe de duh și al efectelor dinainte calculate, pentru aprecierea cărora se dovedea, după toate probabilitățile, lipsit de educația adecvată și de cunoștințele necesare. S-ar putea spune că numărul subiectelor asupra cărora nu avea nici cea mai vagă idee nu era egalat decît de numărul familiilor cu care nu se înrudea. După cum iarăși s-ar putea adăuga, cu și mai multă seriozitate încă și tot în spiritul adevărului, că acele subiecte asupra cărora nu avea nici cea mai vagă idee erau tratate de el cu o desăvîrșită muțenie. Mărunta monedă a conversației uzuale îi lipsea în bună măsură și rareori se întindea să apuce și el vreuna dintre acele formule și fraze confecționate de-a gata care, indiferent dacă sînt noi sau uzate, atîrnă în falduri de cîrligele și cuiele dulapului vorbăriei generale — acel cimitir al lucrurilor inutile, singurul în care atîția și atîția indivizi se califică pentru viața de societate, așa cum figuranții de teatru se pregătesc, într-un decor destul de asemănător, pentru proba de foc a rampei. Pe de altă parte, la nevoie, era și el în stare să se întindă, de acolo de la

locul lui, și, cu o mînă lungă și neîndemînatică, să apuce, cum lesne ne putem închipui, nimic altceva decît vreo observație anapoda, potrivită ca nuca-n perete.

Înclinat, totuși, mai curînd să adune decît să risipească, știa să-i asculte pe alții cu cea mai mare atenție și niciodată interesul pe care-l aribuia unui subiect nu depindea de propriile sale posibiltăți de a contribui la elucidarea lui. Îi plăcea să asiste la discuții, să le vadă cum iau proporții și se umflă și devin atît de savante, cel puțin din punctul său de vedere, încît să nu le mai dea de capăt și să se poată învîrti în jurul lor și să le contemple în voie. Asta îl făcea, în propriul său avantaj, să nu cunoască aproape deloc plictiseala, sau, altfel spus, că nu i se urască nici de calitatea ideilor, nici de felul în care i se prezentau. Exact așa cum nu era ușor să-l tulburi sau să-l sperii, tot astfel nici să-l plictisești nu era ușor, și n-ar fi fost o eroare mai mare decît să-i iei momentele de relaxare drept neatenție, sau neatenția drept lipsă de interes. Ce fel de plăcere sau de amuzament încerca el în a asculta conversații în care refuza să se amestece, nu m-aș aventura totuși să vă explic pînă la capăt. Marchiza Urbain găsise o dată prilejul să-i spună că purtarea lui în societate îi amintește de un profesor de înot, pe care-l avusese cîndva, care nu intra niciodată în apă și care la antrenamentele de bazin, rămînînd *en costume de ville* *, reușea să-i supravegheze și să-i dirijeze bălăceala dezordonată fără ca măcar să se stropească. Acest mod de a-i ridiculiza stîngăcia, recunoscu ea, o făcuse să-și iasă din fire. Exact în felul acesta o irita și Newman : se ţinea mult prea uscat. Ar fi vrut ca *el* să se stropească — altfel ce mai căuta la bazin ? — ba chiar spera să-l vadă intrat în apă. Știm, în general, că multe dintre lucrurile care pentru ceilalți nu erau decît niște vechituri oarecare aveau pentru el farmecul noutății, dar o listă completă a noilor sale impresii ar părea, probabil, destul de surprinzătoare. Newman îi povestea doamnei de Cintré întîmplări, uneori interminabile, din propriul său repertoriu. Era plin de referiri la

* în costum de oraş (în fr. în text).

imensa lui țară, de măreția și fascinația căreia, spunea el adesea, nimeni n-ar avea dreptul, indiferent de împrejurări, să se plîngă. Vorbindu-i în acest fel despre America, îi explica funcționarea nenumăratelor ei instituții și originalitatea mai tuturor rînduielilor de acolo. Judecind după desfășurarea evenimentelor, chiar după modul în care Madame de Cintré îl lăsa să se legene în credința că ar fi izbutit să-i modifice vizibil atitudinea, că ar fi îmblînzit-o, s-ar fi putut trage concluzia că ea e acum ușor — ușor, dar, vai, într-un fel atît de enigmatic ! — fermecată. Totuși, nimeni n-ar fi putut spune ce nuanță ascunsă conținea supunerea ei. Cît privește lucrurile pe care i le spunea ea în tot acest timp, lui Newman nu-i rămînea decît să presupună că, în definitiv, îi „făcea plăcere" să i se spună. Pînă aici, acesta era singurul retuș ce i se putea aduce portretului schițat de doamna Tristram.

Newman avusese dreptate la început cînd i se păruse că Madame de Cintré e puțin — sau chiar mai mult decît puțin — orgolios-timidă. Sfiiciunea aceasta, la o femeie căreia poziția socială și calma ei frumusețe i-ar fi îngăduit orice îndrăzneală, orice aroganță, nu însemna decît un farmec în plus. Față de Newman, Madame de Cintré își păstrase o vreme timiditatea, pentru ca și mai tîrziu, odată ștearsă în relațiile dintre ei, să rămînă totuși ceva, ca o taină, jucînd, pentru moment, cam același rol. Oare acesta să fie secretul întrezărit o clipă de doamna Tristram, acel dureros secret pe care, datorită atitudinii rezervate, educației alese și profunzimii de gîndire dovedite de prietena ei, să i-l fi prezentat în niște culori și linii probabil mult prea subliniate ? Newman bănuia că așa stau lucrurile, cu rezultatul însă că el, în sinea lui, era mai puțin curios să-i afle secretele, fiind mai degrabă convins că în viața unei femei ca Madame de Cintré orice secret e, prin natura lui, un lucru prea împovărător și detestabil pentru a trebui să-l poarte cu sine, un lucru tot atît de odios și de deprimant, după părerea lui, ca neagra sărăcie. Madame de Cintré era făcută să trăiască în lumină și aer liber, în nici un caz în umbra vreunei taine de familie, în echivocă, posomorîtă obscuritate. Aplecarea ei firească nu mergea nici spre re-

zerva impusă, nici spre melancolia misterioasă, ci spre viaţa adevărată, viaţa oamenilor de acţiune — marea *lui* lume, nu acel *grand monde* * al lor, care dacă Newman înţelegea bine, părea să încapă de minune între pereţii cîtorva încăperi din casa aceea incomodă şi prost încălzită : nici că s-ar fi putut ceva mai nepotrivit la care să mediteze aici, decît presupusul mister al fericirii ce-ar fi coborît, atît de neprevăzut, asupră-i. Oricum, din cîte simţea şi înţelegea el, şi ţinînd cont şi de răbdarea cu care era pregătit să-şi susţină cauza, Newman credea cu toată naivitatea că, pe zi ce trece, reuşeşte tot mai mult s-o cîştige de partea sa. Bineînţeles că Madame de Cintré nu putea — n-ar fi putut încă — să-i împărtăşească toate gîndurile, totuşi, după părerea lui, ea recunoşea de pe acum că puntea pe care o aruncase Newman între ei doi era îndeajuns de solidă pentru a susţine orice greutate : nu rareori, într-o viziune absolut tulburătoare, o şi vedea pe Madame de Cintré admirîndu-i, cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta, îndrăzneaţa deschidere a arcului, puternica linie a parapetului, ca şi cum s-ar fi aflat într-adevăr acolo, la picioarele construcţiei, într-o atitudine demnă şi cu privirea aţintită doar spre el, bărbatul din celălalt capăt al punţii, gata pregătită, cînd va suna ora şi cînd nici o piedică nu-i va mai bara calea, să se arunce în braţele lui.

Adeseori îşi încheia serile, în zilele hotărîte de ea, fireşte — motivele şi ordinea şi logica invitaţiilor aparţinîndu-i în exclusivitate ei şi avînd, poate tocmai din această cauză, o semnificaţie aparte, de lucru minunat, întîmplat numai *între ei doi chiar* dacă neexprimat în cuvinte (şi pentru nimic în lume Newman nu i-ar fi cerut să-l exprime) — aşadar, adesea îşi petrecea vremea stînd nemişcat lîngă căminul prea puţin încălzit al doamnei de Bellegarde, mulţumindu-se în general să-şi privească, printre pleoapele lăsate, aleasa inimii, care întotdeauna, în prezenţa familiei, socotea potrivit să se afle în partea opusă a încăperii şi să discute cu altcineva. În asemenea situaţii, mama ei obişnuia să se aşeze lîngă foc,

* lumea mare, aristocraţia (în fr. în text).

discutînd elegant și rece cu oricine se nimerea să-i apară în preajmă, dar aruncînd mereu, pentru uzul personal al lui Newman, cîte o privire care părea să spună : „Ia te uită cît de ocupată sînt, cît de plăcut îmi petrec timpul, cît de absorbită pot fi !“ Newman se întreba adesea ce-or fi gîndind despre ea în asftel de momente toți indivizii aceia „onorați“ cu atîta falsă atenție din partea ei și, uneori, singurul răspuns pe care-l găsea la privirile aruncate de bătrînă era să-i privească pe ei. Însă, printr-o nobilă frăție de sentiment și concepție, ca și din respect pentru atmosfera casei, făcută parcă din teribile sentințe, hotărînd defintiv vinovăția, dar topite, învăluite în glacială indiferență și oferite ca pe un desert cu vechi și prețioase lingurițe „moștenite din familie“, nici unul dintre cei de față nu părea dispus să se întrețină cu el asupra unei asemenea chestiuni speciale. Iar această vădită neputință a lor — căci de neputință era vorba — de a discuta despre un lucru într-un mod cît de cît mai intim decît despre un alt lucru îl făcea să se întrebe încă o dată, dar numai spre a-și alimenta permanenta stare de neliniște, ce caută el la urma urmei într-o asemenea baltă stătută. Ca să te doară rău de tot într-un loc, descoperi Newman, înseamnă de fapt să uiți că te mai doare și-n altă parte. În orice caz, ori de cîte ori se prezenta s-o salute pe bătrîna de lîngă foc, o întreba rîzînd dacă poate „să-l mai suporte“ o seară, pentru ca ea să-i răspundă fără urmă de rîs că, slavă Domnului, întotdeauna fusese în stare să-și facă datoria. Vorbindu-i o dată doamnei Tristram despre bătrînă, Newman remarcase că, în definitiv, era foarte ușor s-o scoată la capăt cu ea ; întotdeauna e ușor s-o scoți la capăt cu ticăloșii sadea.

— În acești termeni eleganți o definești dumneata pe marchiză ?

— E o femeie rea, nerușinată. O nemernică și o păcătoasă fără pereche.

— Cu ce-o fi păcătuit oare ?

Newman rămase o clipă pe gînduri :

— Nu m-aș mira, răspunse el, nici dacă aș afla că a omorît pe cineva... totul, bineînțeles, dintr-un înalt sentiment al datoriei.

— Cum poți să fii atît de răutăcios ?

— Nu-s răutăcios. Vorbesc despre ea cu bunăvoință.

— În cazul ăsta, aș vrea să știu ce-ai zice despre ea dacă ți-ai propune să fii sarcastic ?

— Sarcasmul mi l-aș păstra pentru altcineva... pentru măgarul ăla de marchiz, de pildă. Iată un ins pe care nu pot să-l înghit, chiar dacă-ar fi să-l iau ca pe o doctorie, amestecat cu apă.

— Dar *el* ce-a făcut ?

— Prea lămurit nu sînt eu, dar cred că-i vorba de ceva foarte rafinat în felul lui. Mă gîndesc la lașitate, la eschivarea elegantă, la cine știe ce josnicie cu pretenții. Ceva ce nu se răscumpără, ca în cazul maică-si, printr-o izbucnire de furie, prin curajul de care e capabilă. Dacă n-a comis niciodată vreo crimă cu propriile lui mîini, sînt sigur totuși că, cel puțin, atunci cînd altcineva ar fi comis-o, n-a făcut decît să întoarcă spatele, să se uite în altă parte și să pretindă că n-a văzut nimic.

În ciuda acestei fantezii gratuite, gustate ca atare de amica sa, ca pe o mostră de umor americănesc din cale-afară de batjocoritor, Newman făcea tot ce-i sta în putință să păstreze în raporturile sale cu monsieur de Bellegarde un ton degajat și prietenos. Cu oamenii cu care se întîmpla să intre în contact personal, îi displăcea total să fie pus în situația de a le ierta cîte ceva din purtarea lor și, în ideea întreținerii unor relații armonioase, desfășura, fără ca ceilalți să bănuiască măcar, o impresionantă strategie mintală spre a-și dovedi sieși că are de-a face, totuși, cu indivizi plămădiți din același aluat cu el și înzestrați cu o capacitate de adaptare la cerințele vieții sociale nu întru totul deosebită de propria sa capacitate. Așadar, se străduia din răsputeri să-l trateze pe marchiz ca pe un om de treabă. Mai mult chiar : Newman credea cu toată sinceritatea că, în realitate, monsieur de Bellegarde nici nu putea fi chiar atît de îngrozitor de idiot pe cît părea. În plus, în ciuda libertății de gîndire, purtarea lui Newman nu se dovedea nicicum lipsită de delicatețe. La el, obișnuința de a șterge diferențele dintre oameni și de a-i considera egali nu se născuse nici din pornire agresivă, nici din frumoasă teorie, ci era ceva la

fel de firesc și de organic precum foamea sau setea, asemenea instinctelor deci, și cum niciodată nu-și reprimase în mod artificial instinctele, nici ele nu se manifestaseră vreodată în forme intempestive. Acest fel de a fi al lui Newman, de parcă n-ar fi trebuit să țină seama de locul său în ierarhia socială, îl irita probabil pe Urbain, pentru care atitudinea prietenului nostru nu putea să însemne nimic altceva decît o nesocotire, chiar dacă nepremeditată, și a locului ocupat de alții. Astfel, monsieur de Bellegarde se vedea pe sine reflectat în conștiința virtualului său cumnat sub o înfățișare grosolană și spălăcită, într-un penibil contrast cu impresionanta imagine proiectată de oglinda propriului său intelect. Incapabil să-și uite măcar o clipă rolul, răspundea cu politețe mecanică la purtarea senină și extrem de detașată a oaspetelui său, pe care i se părea îndreptățit s-o considere drept expresia unor ușuratice avansuri. Newman, care, dimpotrivă, uita mai tot timpul de el însuși, plăcîndu-i să se piardă în fel de fel de ipoteze și întrebări fără de nici o noimă, se trezea din cînd în cînd la realitate, pentru a-și da seama că, de fapt, se află în fața unei dezaprobări pe cît de obscure, pe atît de profunde. De unde venea atîta ostilitate, Newman nu era în stare să ghicească. Pînă una-alta, se poate presupune că retragerea pe toate fronturile și în perfectă ordine a domnului de Bellegarde trebuie să fi fost, în ceea ce-l privește, un compromis între nenumăratele și contradictoriile sale emoții. Cîtă vreme surîdea ambiguu — și ce putea face mai mult pentru a-și păstra neștirbit rangul ? — monsieur de Bellegarde se purta ca un om politicos, exact așa cum se și cuvenea să se poarte cineva de condiția lui socială. Dealtfel, un surîs nici nu-l obliga la altceva decît la politețe, o politețe învăluită și ea într-o agreabilă indecizie. Ambiguitatea amabilă — de o amabilitate desăvîrșită — nu exprima nici opoziție directă, ceea ce ar fi fost prea grav, nici aprobare deschisă, ceea ce ar fi putut duce la complicații îngrozitoare. În sfîrșit, la adăpostul acestui surîs, își proteja propria demnitate, pe care, într-un asemenea moment critic, era decis să și-o păstreze imaculată ; ajungea și prea ajungea faptul că fala și strălucirea casei

sale trebuiseră să cunoască declinul. Întreaga atitudine a domnului de Bellegarde părea să spună că între el și Newman nu poate avea loc nici un fel de schimb de opinii. Singurul lucru pe care îl mai putea face era să-și țină respirația ca nu cumva să tragă în piept mirosul tare al democrației (pentru că, la urma urmei, cui îi plac asemenea mirosuri *foarte* tari ?) al unei democrații atît de gregare, încît să nu fie în stare *să evite* căldura și transpirația.

Newman era departe de a se pricepe în „treburile europene“, cum îi plăcea lui să le numească, însă, ținînd enorm să afle cum stau lucrurile, îi trecuse de mai multe ori prin minte că aici, în această casă, ar putea ajunge să-și facă o idee exactă despre cele ce se petreceau în jurul lui, cu avantajul suplimentar de a-i oferi și amfitrionului satisfacția de a-l fi tratat ca pe un oracol. Întrebat, totuși, ce gîndește despre afacerile publice, monsieur de Bellegarde răspundea de fiecare dată, și chiar cu aerul că-i mulțumește oaspetelui că-i dă prilejul să se pronunțe, că are o părere cît se poate de proastă despre ele, că toate merg anapoda, deși, la o adică, oricînd ar fi de găsit o mîngîiere în faptul că-s mult prea murdare ca să te mai atingi de ele. Pe moment, răspunsul acesta îl făcea pe prietenul nostru să se poarte aproape cu îngăduință față de un suflet atît de deprimat. Îi era milă de omul căruia, atunci cînd el se aventura să insiste, mai ales în legătură cu măreața, strălucita lor Franță, întrebîndu-l uluit : „Cum, chiar nu vezi nimic, nicăieri ?“, nu-i rămînea decît să-i răspundă cu mutra aceea acră. Cînd, din același impuls, s-a simțit dator, cu riscul de a părea pisălog, să-i atragă atenția asupra unora dintre aspectele pozitive ale schimbărilor ce aveau loc în lume, marchizul nu ezită să declare, o dată pentru totdeauna, că el nu nutrește decît o singură convingere politică, mai scumpă lui decît toate convingerile celorlalți, luate laolaltă, și anume, credința în dreptul divin al lui Henri de Bourbon, cel de al cincilea Henri, de a se înălța pe tronul Franței. Declarația produse într-adevăr asupra lui Newman efectele scontate, limpezi și distincte în suc-

cesiunea lor, exact așa cum și le-ar fi putut dori oratorul.

Mai întîi, îl făcu pe Newman să-l privească stăruitor, mai stăruitor ca oricînd, ceea ce, din punctul de vedere al domnului de Bellegarde, era o nouă dovadă de atenție acordată persoanei dumisale, una dintre acele dovezi pe care se pricepea să le aprecieze din plin. El care niciodată pînă atunci nu arătase cum s-ar putea întoarce cuiva o asemenea privire, iată că acum, dintr-o dată, scoțînd din arsenalul său propriu arma acelui răspuns, făcea o demonstrație strălucită. Următorul efect se materializă într-un fel de paralizie a musafirului, rămas să se holbeze prostește, conștient de propria-i neputință, la unul dintre portretele acelea vechi de pe perete, a cărui tulbure strălucire trebuie să i se fi părut în acea clipă de-a dreptul orbitoare. În sfîrșit, replica mai avu ca rezultat, tot dinspre partea lui Newman, o tăcere înțeleaptă, fiind evident vorba despre un lucru pe care nu-l înțelegea. Se cufundă în tăcere, din cît își dădea el seama, exact așa cum s-ar fi cufundat în citirea, din greșeală, a unui număr vechi de ziar, cu știri complet perimate, sau în consultarea unui mers al trenurilor scos din uz. O treabă potrivită cu mania „colecționară", dar fără nici o valoare practică.

Într-o după-amiază, ducîndu-se în vizită, Newman fu anunțat de servitor că Madame la Comtesse nu-l poate primi imediat și că-l roagă să fie atît de bun să aștepte cîteva minute. Se plimbă un timp prin încăpere, punînd mîna ici și colo pe cîte o carte, abia atingînd-o, cu delicatețe, simțind cum îi tremură parcă degetele lungi și puternice, se învîrti, cu fruntea plecată, pe dinaintea unor flori pe care le recunoscu ca fiind dintr-un buchet trimis cu siguranță de el, își purtă ochii peste vechi litografii prinse în rame, peste miniaturi și fotografii frumos orînduite, sumedenie de nimicuri agreabile din care, într-o bună zi, era convins că ea va avea de zece ori mai multe ca acum. În sfîrșit, auzi în spatele său deschizîndu-se o ușă și se întoarse. În prag, stătea o bătrînă despre care își aminti că o mai văzuse de cîteva ori la intrarea și la ieșirea din casă. Era o femeie înaltă și cu ținuta dreaptă, îmbrăcată în negru și purtînd o bonetă după care, dacă Newman ar fi fost ceva mai inițiat în asemenea secrete,

s-ar fi lămurit pe dată că nu-i vorba de o franțuzoaică ; într-un cuvînt, o bonetă de inspirație pur britanică. Palidă la față, avea o înfățișare tristă și cumsecade, ochii limpezi, dar fără strălucire, specifici tipului englez. Se uită o clipă la Newman, cu o privire atentă și timidă în același timp, după care făcu o plecăciune scurtă, țeapănă, evident englezească.

— Contesa vă roagă să aveți amabilitatea s-o așteptați, domnule. Abia s-a întors din oraș, dar va fi gata într-o clipă.

— Oh, aștept oricît, zise Newman. Fii bună și spune-i să nu se grăbească.

— Mulțumesc, domnule, rosti cu voce scăzută femeia.

Apoi, în loc să se retragă și să-i transmită doamnei de Cintré rugămintea lui, intră în salon, își roti ochii prin încăpere, după care se îndreptă numaidecît spre una dintre mese și începu să-și facă de lucru ca aranjatul unor bibelouri. Newman fu impresionat de comportamentul deosebit de demn al personajului, care-l punea vizibil în încurcătură ; nu știa dacă trebuie să o trateze sau nu ca pe o slujnică. În timp ce bătrîna își vedea de treaba ei, făcînd rînduială printre diversele mărunțișuri, netezind pernele fotoliilor, îndreptînd draperiile, eroul nostru își reluă plimbarea, pășind însă cu o anumită grijă. În cele din urmă, trecînd prin fața unei oglinzi, își dădu seama, din imaginea reflectată acolo, că femeia își terminase lucrul și că îl privea insistent. Era evident că dorește să spună ceva, astfel că Newman, edificat acum, o ajută să înceapă, făcînd el primul pas :

— S-ar părea că ești englezoaică, nu ?

— Da, domnule, răspunse ea repede, și cu voce scăzută. M-am născut în Wiltshire.

— Și cum ți se pare Parisul ?

— O, domnule ! spuse ea pe același ton. Parisul nu mi se mai pare nicicum. A trecut atîta vreme de cînd sînt aici !...

— Chiar așa ? De cît timp ești aici ?

— De peste patruzeci de ani, domnule. Am venit odată cu Lady Emmeline.

— Te referi la bătrîna Madame de Bellegarde ?

— Da, domnule. Cînd s-a măritat, am venit și eu cu ea. Eram camerista doamnei.

— Și de atunci ați rămas mereu împreună ?

— De atunci. Stăpîna și-a luat o persoană mai tînără ca mine, dar am rămas în casă. După cum vedeți, sînt foarte bătrînă. Acum, nu mă ocup de nimic anume. Mă țin și eu prin preajmă.

— Și te ții chiar foarte bine, zise Newman, admirîndu-i ținuta dreaptă și o anumită urmă de roșeață din obrazul ei venerabil. Îmi place, adăugă el cu simpatie, *să te văd prin preajmă.*

— Sînteți foarte bun, domnule. Slavă Domnului, nu-s bolnavă și sper că-mi cunosc destul de bine datoria ca să nu mi se-ntîmple să umblu gîfîind și tușind prin casă. Totuși, sînt o femeie bătrînă, domnule, și numai pentru că-s bătrînă îndrăznesc să vă vorbesc.

— Oh, vorbește, vorbește te rog ! se grăbi s-o invite Newman, devenit curios. Nu trebuie să te temi de mine.

— Da, domnule, cred că sînteți un om bun. V-am mai văzut și altădată.

— Pe scări, nu ?

— Da, domnule. Cînd veniți în vizită la contesă. Mi-am permis să observ că veniți deseori.

— O, da, vin foarte des, rîse el. Nici nu-i prea greu să observi asta.

— Am observat-o cu plăcere, domnule, preciză acest interesant și necunoscut pînă acum membru al familiei.

Și-l privi cu o expresie ciudată pe față. Citeai pe chipul bătrînei și îndelungata practică a supușeniei și respectului datorat altora, obișnuința de a se retrage cuviincios în umbră, a omului care-și cunoaște lungul nasului, dar, amestecată cu acestea, și o anumită îndrăzneală, născută din împrejurarea de față și explicabilă, probabil, prin amabilitatea fără de precedent a acestui străin atît de slobod în purtări. Mai presus de toate, însă, se vedea pe chipul ei o vagă indiferență față de vechile, mult respectabilele conveniențe, ca și cum ea, camerista doamnei marchize, ar fi început, în sfîrșit, să priceapă că, de vreme ce stăpîna tot o înlocuise cu o altă persoană, ar

avea și ea acum dreptul, prin compensație, de a se simți cît de cît liberă.

— Ești foarte legată de amicii noștri ? întrebă el.

Bătrîna îl privi de parcă n-ar mai fi auzit niciodată o asemenea expresie, demnă totuși de a fi admirată.

— Profund legată, domnule. Mai ales de contesă.

— Mă bucur să aud asta, zise Newman. Și eu mă simt la fel de legat, adăugă el zîmbind.

— Bănuiam, domnule. Nimeni nu ne poate împiedica să observăm aceste lucruri și să ne facem propriile noastre păreri. Avem și noi acest drept, nu ?

— Întrebarea o pui în calitatea dumitale de veche slujitoare a casei ?

— Ah, ați pus degetul pe rană, domnule. Teamă mi-e că atunci cînd mi se-ntîmplă să mă bag în treburi de astea cam sar peste cal. Dar îi sînt atît de credincioasă contesei ! Nici dacă ar fi fost propriul meu copil n-aș fi iubit-o mai mult.

O clipă îndrăzneala i se stinse din glas, dar imediat își reveni :

— Se spune că vreți să vă căsătoriți cu ea, domnule.

Newman își fixă ochii asupra interlocutoarei sale și, ca și cum, brusc, de acest lucru ar fi început să depindă totul, se liniști ca prin farmec. Sinceritatea acestor cuvinte, rostite fără nici un ocol, făcea ca între ei doi să se stabilească o relație specială și iată că, în mai puțin de un minut, Newman se simțea aproape ca un copil rătăcit căruia, pe neașteptate, i se întinde o mînă salvatoare.

Se agăță așadar de această mînă fără să mai ezite. O privi pe bătrînă drept în față, fața aceea de o mare blîndețe, și zise :

— Doresc să mă căsătoresc cu Madame de Cintré mai mult decît orice pe lume.

— Și s-o duceți cu dumneavoastră în America ?

— S-o duc oriunde va voi să meargă.

— Cu cît mai departe, cu atît mai bine, domnule ! exclamă bătrîna cu nebănuită vehemență.

Însă se stăpîni brusc și, luînd de pe masă un prespapier lucrat în mozaic, se apucă să-l șteargă îndelung cu șorțul ei negru.

— Nu vreau să zic nimic rău despre casă sau despre familie, domnule, dar cred că o schimbare mai mare i-ar face bine sărmanei contese. Nu duce o viață prea grozavă aici.

— Oh, viață grozavă !... oftă el cu o nuanță sarcastică în glas. Totuși, adăugă Newman, Madame de Cintré e o ființă plină de optimism. Are mult curaj.

— Are toate calitățile din lume. N-o să vă supărați dacă vă spun că de vreo două luni încoace e și ea mai veselă, mai aproape de firea ei adevărată și că de multă vreme n-a mai fost așa.

Newman era încîntat să audă o asemenea mărturisire, de natură să arunce o lumină favorabilă asupra propriilor sale demersuri, însă își stăpîni bucuria.

— Așadar, a fost foarte mult timp altfel decît îi este firea ?

— Ei, domnule, a avut ea motive serioase să nu fie veselă. Contele nu era deloc un soț potrivit pentru o femeie tînără ca ea. Și unde mai pui că nici alte bucurii — vreau să zic ceva cît de cît mai de soi, care să compenseze un lucru atît de trist — n-au existat în casa asta. După umila mea părere, era mai bine să fi plecat de tot de-aici. Așa că, iertați-mă că spun asta, dar sper din toată inima c-o să se mărite cu dumneavoastră !...

— Și eu sper din toată inima, o asigură Newman.

— Nu trebuie să vă pierdeți curajul, domnule, dacă nu se hotărăște chiar dintr-o dată. Asta am vrut să vă rog, continuă noua lui prietenă. Nu renunțați, domnule ! Să nu mi-o luați în nume de rău dacă vă spun că e un mare risc, pentru orice femeie și pentru toate timpurile. Cu atît mai vîrtos cînd abia a scăpat dintr-o afacere urîtă. Însă, dacă are norocul de un bărbat bun, iubitor și respectabil, cred c-ar fi cazul să se hotărască. Se vorbește foarte frumos despre dumneavoastră, domnule, în casa noastră — mă refer la cei cu care am eu de-a face — și, dacă-mi dați voie să v-o spun și pe asta, îmi place cum arătați !... Sînteți cu totul altceva decît răposatul conte : el chiar că n-avea mai mult de cinci picioare înălțime. Și se zice că averea dumneavoastră depășește orice imaginație. Nu văd nimic rău în asta. Așa că vă rog din

suflet, domnule, să nu vă pierdeți răbdarea și să așteptați să prindeți momentul. Dacă nu v-aș spune eu asta, probabil că nimeni altul n-are să v-o spună. Bineînțeles că n-am cum să vă fac promisiuni. Nu-s răspunzătoare de nimic. Însă cred în reușita dumneavoastră pentru că am încredere în calitățile dumneavoastră. Eu nu-s decît o biată bătrînă amărîtă și care-și vede de treabă acolo-n colțișorul ei retras, dar o femeie poate s-o înțeleagă pe alta, și nu cred că m-aș putea înșela vreodată în privința contesei. Cînd a venit pe lume, eu am primit-o în brațe, iar prima zi a nunții ei a fost cea mai tristă din viața mea. Se cade ca tristețea acelei zile să fie ștearsă de frumusețea alteia. Îmi datorează asta. Dacă vă țineți tare, domnule — și se pare c-o să vă țineți — cred c-o s-avem ocazia s-o vedem și pe-asta.

Newman ascultase tot acest discurs destul de greoi în sine, dar sincer și bine cumpănit, izvorît dintr-o îndelungată așteptare și care, în chip evident, abia acum își găsea expresia, cu aceeași plăcere potolită și reconfortantă pe care o simțise dintotdeauna la anumite pasaje înălțătoare de operă.

— Scumpă doamnă, cuvintele dumitale mi-au mers drept la inimă. Nimic n-ar putea să-mi dea mai mult curaj, iar eu am de gînd să mă țin tare. Fii absolut sigură de asta. Iar dacă Madame de Cintré se căsătorește cu mine, dumneata va trebui neapărat să vii să locuiești cu ea.

Bătrîna îl privi cu niște ochi gravi, lipsiți de orice strălucire :

— Cînd cineva și-a petrecut patruzeci de ani într-o casă, a spune ceea ce spun eu acum poate părea lipsit de inimă, dar, vă mărturisesc, domnule, că mi-ar place să părăsesc acest loc.

— Nici vorbă, protestă cu candoare Newman. Era chiar *timpul* s-o mărturisești. După patruzeci de ani orice om își dorește o mare schimbare. Și eu *tot asta* mă străduiesc să obțin.

— Sînteți, într-adevăr, foarte bun, domnule !

Și devotata slujnică făcu o nouă plecăciune lăsînd impresia că-i gata să se retragă. Cu toate acestea, nici nu

se urni bine din loc și se opri, cu un aer încurcat, arborînd un zîmbet timid, fără veselie. Newman încercă un sentiment de profundă dezamăgire. Își duse mîna la buzunarul jiletcii, cu un gest mult prea nerăbdător ca informatoarea sa să nu i-l observe.

— Ah, nu ! exclamă ea. Slavă Domnului, nu-s o franțuzoaică din alea ce se vînd. Dacă eram, v-aș fi spus cu o mutră obraznică și prefăcută, chiar așa bătrînă cum sînt, că informația mea, dacă o doriți, monsieur, merită o recompensă. Și totuși, dați-mi voie să vă spun, în englezeasca mea cinstită, că, la urma urmei *merită* într-adevăr ceva.

— Cît, te rog ?

— Doar atît, domnule : promisiunea dumneavoastră solemnă că nu veți scăpa nici măcar un singur cuvînt față de Madame de Cintré că am mers atît de departe.

— Oh, în ordine, promit ! zise Newman. Și cînd promit...

— Da, domnule, sînt sigură că vă țineți de promisiune ! Asta-i tot, domnule. Bună ziua, domnule.

Și, după ce mai execută o reverență — un fel de alunecare în interiorul sărăcăcioasei ei îmbrăcăminți, asemenea unui telescop ce se strînge — bătrîna dispăru. Tot atunci, printr-o ușă din partea cealaltă a salonului, își făcu apariția și Madame de Cintré. Ea observă mișcarea draperiei și-l întrebă pe Newman cine-i ținuse de urît în absența ei.

— Englezoaica, răspunse el. Englezoaica în cea mai respectabilă formă a ei. O doamnă în vîrstă, cu bonetă și rochie neagră, care face reverențe peste reverențe și se exprimă foarte stilat.

— O doamnă în vîrstă care face reverențe și se exprimă... Ah, te referi la biata doamnă Bread. Află că ai cucerit-o definitiv.

— Doamna *Cake* * ar fi trebuit s-o cheme, declară Newman. E foarte dulce. O bătrînă delicioasă.

Claire de Cintré îl privi curioasă :

* Joc de cuvinte : *bread* = pîine ; *cake* = prăjitură.

— Ce-o fi putut să-ți spună oare ? E o ființă admirabilă, dar cam posacă.

— Cred că mi-e atît de simpatică pentru că trăiește de multă vreme pe lîngă dumneata, răspunse după o clipă Newman. Mi-a spus că de cînd te-ai născut.

— Ei da, de-o veșnicie ! E foarte devotată, urmă cu simplitate Madame de Cintré. Am o încredere oarbă în ea.

Oricît de curios ar părea, Newman nu adusese niciodată vorba, față de contesă, despre mama și fratele ei Urbain, nelăsînd-o să vadă nimic din impresia pe care o produseseră aceștia asupra lui. Dar, ca și cum i-ar fi ghicit întocmai sentimentele și ar fi dorit, cu subtilitatea ei caracteristică, să-l cruțe de un lucru neplăcut, Madame de Cintré evitase cu grijă să-l pună în situația de a vorbi în vreun fel despre ei. Niciodată nu făcea aluzie la dispozițiile date în casă de mamă, după cum nici despre părerile marchizului nu amintea vreodată. Discutaseră, este adevărat, despre Valentin, Madame de Cintré neascunzîndu-și cîtuși de puțin marea ei afecțiune pentru fratele mai tînăr. Ascultînd-o, Newman încerca uneori o ușoară, dar greu de stăpînit, strîngere de inimă. De-ar fi fost dăruit și el cu cîteva picături numai din prea plinul acelei iubiri ! Odată îi povesti oaspetelui, cu o anumită exaltare, firească totuși la o soră, un lucru pe care-l făcuse Valentin și pe care ea îl socotea de foarte mare cinste pentru el. Era vorba despre un serviciu făcut unui vechi prieten al familiei — o treabă ceva mai „serioasă" și mai utilă decît cele pe care se presupunea de obicei că ar fi fost el capabil să le împlinească. Newman spuse că se bucură să audă aceasta, după care trecu la un alt subiect, mai apropiat de sufletul lui. Madame de Cintré îl urmări o clipă, după care îl întrerupse :

— Nu-mi place cum vorbești despre bietul Valentin.

Destul de surprins, Newman protestă, declarînd că, în legătură cu fratele ei, niciodată nu se exprimase altfel decît cu bunăvoință.

— Ei da, surîse ea, este exact genul de bunăvoință care nu costă nimic, bunăvoința arătată unui copil. Ca și cum te-ai uita la el de sus. S-ar zice că nu-l prea respecți.

— Să-l respect ? Cum așa ? Respectul e un sentiment cu totul și cu totul aparte. Totuși, mi se pare că-l respect.

— Ți se pare ? Dacă nu ești sigur înseamnă că nu-l respecți.

— *Dumneata* îl respecți ? Dacă da, atunci îl respect și eu.

— Cînd iubești pe cineva, nu mai ești obligat să răspunzi la o asemenea întrebare, ripostă Madame de Cintré.

— În acest caz, n-ar fi trebuit să mă mai întrebi nici pe mine. Țin foarte mult la fratele dumitale.

— Te amuză. Însă nu ți-ar plăcea să semeni cu el.

— Nu mi-ar plăcea să semăn cu nimeni. Ajunge cît e de greu să semeni cu tine însuți.

— Ce înțelegi prin a semăna cu tine însuți ? întreabă ea.

— Să faci exact ceea ce lumea așteaptă de la tine. Să-ți faci datoria.

— Dar e greu sau, în orice caz, nu-i posibil decît dacă ești într-adevăr un om foarte bun.

— Foarte mulți oameni sînt suficient de buni ! o asigură optimist Newman. Cu condiția să se străduiască numai să rămînă așa, adăugă el rîzînd. Oricum, Valentin e destul de bun pentru *mine*.

Madame de Cintré tăcu o vreme, după care, dovedind o anumită inconsecvență, exclamă :

— Ah, mi-ar fi plăcut să fie ceva mai bun ! Aș fi vrut să facă și el ceva pe lumea asta.

Newman se gîndi puțin, apoi întrebă candid :

— Dar ce poate „să facă" Valentin ?

— Știu eu ? E foarte dotat.

— Cred că-i o dovadă de forță să nu faci nimic și totuși să te simți atît de fericit, argumentă Newman.

— Ah, dar eu nu cred că Valentin e cu adevărat fericit. E inteligent, generos, brav... Ce folos însă ? Am impresia că există ceva trist în viața lui, iar uneori mă încearcă un fel de presimțire în legătură cu el. Nu știu de ce, dar mi se pare c-ar putea să i se întîmple o mare nenorocire... Mă tem să n-o sfîrșească pînă la urmă în chip tragic.

— Lasă-l în seama mea, răspunse Newman, arborînd un ton vesel, încurajator. Voi avea eu grijă să nu i se întîmple nimic.

Și totuși, în ciuda unor asemenea momente, conversațiile din casa de Bellegarde lîncezeau. Astfel, într-o seară, după o perioadă de prelungită tăcere, marchizul se plimba de colo pînă acolo, fără să scoată o vorbă, ca o sentinelă la poarta unei citadele amenințate direct în bunul ei renume. Mama lui stătea cu privirile pierdute in foc, iar soția lucra la o tapiserie enormă. De obicei, la astfel de reuniuni, își mai făceau apariția alte treipatru persoane, însă de astă-dată furtuna violentă de afară justifica pe deplin absența oricărui musafir, chiar și a celui mai asiduu dintre ei. În lungile momente de tăcere, se auzeau limpede șuieratul vîntului și răpăitul ploii. Newman ședea perfect liniștit, cu ochii la pendula din perete, hotărît să mai rămînă pînă la ultima bătaie de ora unsprezece și nici o secundă în plus. În picioare și cu spatele la ceilalți, Madame de Cintré se afla de cîtva timp între perdelele trase ale unei ferestre, cu fruntea sprijinită de geam și cu ochii la întunericul dezlănțuit de afară. Deodată, se întoarse spre cumnata ei și, cu o înfrigurare neobișnuită în glas, zise :

— Pentru Dumnezeu, așează-te la pian și cîntă ceva !

Tînăra marchiză își ridică în aer tapiseria și, împungînd-o cu acul, îi atrase atenția asupra unei flori mici, albe la care tocmai lucra.

— Nu-mi cere să-mi întrerup lucrul. Sînt chiar la mijlocul unei capodopere. Încă puțin și floricica mea o să miroasă foarte frumos. Firul ăsta de mătase aurie îi reprezintă parfumul. Uite, nici nu respir. Nu pot s-o las așa. Cîntă tu ceva.

— E absurd să cînt în prezența voastră, răspunse Claire.

Totuși, în clipa următoare se și aruncase, ca să spunem așa, în vîltoarea muzicii, începînd să lovească năvalnic clapele. Cîntă astfel o vreme, iar impresia produsă fu strălucită, aproape zguduitoare. Cînd se opri, Newman se duse la ea și o rugă să mai cînte o dată. Madame de Cintré scutură din cap și, la insistențele lui, îi spuse :

— Nu pentru dumneata am cîntat, ci pentru mine însămi.

Se reîntoarse la fereastră, continuînd să se uite pe geam, pentru ca după puțin timp să părăsească încăperea.

Cînd Newman își luă rămas bun. Urbain de Bellegarde îl conduse spre ieșire și, ca de obicei, coborî exact primele trei trepte ale scării. Jos, un valet îl aștepta cu pardesiul gata pregătit. Tocmai și-l trăsese pe umeri, cînd o zări pe Madame de Cintré traversînd vestibulul și îndreptîndu-se spre el.

— Vineri vei fi acasă ? o întrebă Newman.

Înainte de a-i răspunde și în timp ce valetul se îndrepta spre ușa masivă de la intrarea casei, ea îl fixă cîteva clipe cu ochi cercetători.

— Nu-ți place deloc mama, zise în cele din urmă. Și nici fratele meu. Ah, dar absolut deloc nu-ți plac !

Newman avu un moment de ezitare, apoi, cu tonul cel mai reținut din lume, răspunse :

— Ei da, de vreme ce dumneata amintești despre asta...

Madame de Cintré puse mîna pe balustradă, pregătindu-se să urce scările, cu ochii fixați asupra primei trepte.

— Vineri voi fi acasă, rosti ea.

Și, în timp ce Newman încă o mai urmărea cu privirea, Madame de Cintré se îndepărtă spre apartamentul de sus. Însă vineri, deîndată ce Newman își făcu apariția, îl și rugă să fie atît de bun și să-i explice de unde vine atîta ură față de familia ei.

— Atîta ură ? Am spus eu așa ceva ? Nici pomeneală de una ca asta ! Vezi și dumneata cu cîtă grijă mă port.

— Aș vrea să-mi spui ce gîndești despre ei, simplifică ea lucrurile.

— Nu gîndesc nimic despre nici unul dintre ei. Nu mă gîndesc decît la dumneata.

— Asta pentru că îi detești prea mult. Vorbește-mi deschis. N-o să mă simt ofensată.

— Ei da, la nevoie cred c-aș putea s-o duc foarte bine și fără marchiz, mărturisi Newman. Totuși, spun asta

numai pentru că dumneata ai adus vorba. La ce bun să-l mai amintim ? Nu gîndesc nimic rău despre el.

Ești foarte amabil, spuse grav Madame de Cintré. Pe urmă, parcă pentru a înlătura orice bănuială c-ar fi dorit să-l facă să-i vorbească de rău fratele, întoarse capul spre un fotoliu, invitîndu-l cu un gest să ia loc. Newman nu răspunse invitației, rămînînd în continuare în picioare, în fața ei.

— Mult mai important, declară el, este faptul că ei nu mă suferă aproape deloc.

— Aproape deloc, confirmă Madame de Cintré cu cea mai elegantă și mai fără de echivoc precizie.

— Și nu crezi că se înșală ? Nu mă consider chiar un individ odios.

— Mi se pare că un om care stîrnește sentimente puternice, comentă ea gînditoare, trebuie să accepte și riscul ca ele să nu fie chiar așa cum și le-ar fi dorit. Spune-mi, totuși, fratele meu și cu mama s-au purtat oare în așa fel, încît să-i urăști ?

— Oh, nu-mi risipesc sentimentele la voia întîmplării... Tot capitalul pe care îl am, zîmbi el, mi l-am investit într-o singură ființă. Totuși, poate că așa, cam la vreo zece cenți, tot i-oi fi cheltuit eu pe luxul de a mă mai înfuria din cînd în cînd.

— Niciodată nu mi-ai dat să înțeleg asta.

— Ah, nu-mi permit așa ceva aici, preciză, el, păstrîndu-și în continuare zîmbetul.

Madame de Cintré își plecă ochii, fără să-i mai răspundă, lăsîndu-l oarecum în suspensie. Pînă la urmă, găsi totuși de cuviință să spună :

— Ei consideră că s-au purtat îndeajuns de frumos.

— Ei da, nu pun la îndoială faptul că ar fi putut să se poarte mult mai urît. Probabil că m-au lăsat să scap destul de ieftin, continuă el, pentru că, în definitiv, vezi și dumneata cît de puțin păgubit mă simt. Și cu asta cred că ți-am mărturisit totul. Cinstit.

De această dată, Madame de Cintré își ridică ochii și-l privi drept în față, ca și cum ar fi ținut într-adevăr să verifice, mai mult ca oricînd, valoarea celor mărturisite.

— Ești foarte generos. E o situație neplăcută.

— Pentru ei, poate. Nu pentru mine.

— Pentru mine, preciză Madame de Cintré.

— Nu și dacă păcatele lor le sînt iertate ! rîse Newman. Fratele și mama dumitale își închipuie că nu sînt demn de ei. Dar află că sînt. Ce aș însemna cu — chiar și din punctul dumitale de vedere — dacă le-aș fi inferior ? N-o să ne certăm însă din cauza asta.

— Chiar fiind de acord cu dumneata, tot mă văd obligată să-ți spun un lucru care sună cam neplăcut. Cutezanța dumitale, dacă pot să mă exprim astfel, te-a pus de la început într-o lumină nefavorabilă. Probabil că nu înțelegi acest lucru.

Newman luă loc pe fotoliul din fața ei, într-o atitudine extrem de cuviincioasă și atentă, de parcă s-ar fi așezat la picioarele unui profesor :

— De fapt, nu prea înțeleg. Dar dacă o spui dumneata, cred.

Cu ochii ei minunați ațintiți în continuare asupra lui, Claire de Cintré clătină încetițor din cap :

— Asta nu-i un argument.

— Ba da, și încă unul foarte bun. Cred în tot ce spui dumneata și știu și de ce. Dă-mi voie să-ți explic. Deși ești o femeie cu însușiri absolut superioare, și ca inteligență și ca personalitate, la dumneata totul e firesc, neafectat. Nu ai deloc aerul c-ai poza pentru statuia bunelor maniere. Cu toate acestea, bănuiesc totuși că te gîndești la mine ca la un fel de animal care nu are altă preocupare în viață decît să cîștige bani și să-și conducă bine afacerile. Imaginea e corectă, continuă el, dar incompletă. Se cuvine ca omul să fie preocupat și de altceva — sînt și am fost tot timpul conștient de acest lucru — chiar dacă nu știu exact de ce anume. M-a interesat să cîștig bani, fără ca totuși să-mi fi păsat prea mult de ei. Altă posibilitate nu mi se oferea și nădăjduiesc că nu vezi în mine un ins care să-și piardă chiar tot timpul de pomană. Mă înțeleg bine cu oamenii și am avut grijă să-mi văd întotdeauna de lungul nasului. Am făcut aproape tot ce mi s-a cerut, refuzîndu-i bineînțeles pe ticăloși. Presupun că nimeni n-a avut de suferit prea rău

de pe urma mea. În ceea ce-i privește pe mama și pe fratele dumitale, adăugă el, nu există decît un singur punct asupra căruia simt c-aș putea să mă cert cu ei. Nu le cer să-mi ridice osanale față de dumneata, însă le cer să te lase în pace. Dacă aș afla că mă vorbesc de rău, oricît de inofensiv ar putea să pară acel rău — și aici Newman făcu o pauză — ci bine, atunci m-aș vedea silit să mă supăr.

— Mă lasă în pace, cum zici dumneata. Nu te vorbesc de rău cituși de puțin, îl asigură ea.

Răspunsul îi prilejui lui Newman, iar asta pentru prima oară de cînd o cunoștea, marea plăcere de a o auzi folosind și adoptînd, cu vădită simpatie, propriile lui cuvinte.

— În cazul ăsta, sînt gata să declar că-s mult prea buni pentru această lume !

Exclamația lui Newman avu darul să aștearnă pe chipul ei o anumită expresie, a cărei semnificație, în afară de faptul că nici pe departe nu putea fi luată drept ușurare, Newman nu o prea înțelegea, dar pe care, dacă exact în momentul acela nu s-ar fi deschis ușa și dacă Urbain de Bellegarde nu i-ar fi trecut pragul, poate că Madame de Cintré ar fi încercat totuși să i-o explice în vreun fel. Marchizul păru surprins să-l găsească pe Newman acolo, însă supriza lui nu fu decît o trecătoare umbră peste preaplinul unei bucurii neobișnuite. Niciodată musafirul său nu-l mai văzuse atît de bine dispus. Fizionomia sa dădea impresia unui portret vechi, deteriorat de vreme, și care, dintr-o dată, ar fi fost supus unei spectaculoase restaurări. El ținu ușa deschisă pentru a lăsa să mai intre cineva și, după o clipă, sprijinită de brațul unui bărbat pe care Newman nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci, își făcu apariția bătrîna marchiză. Eroul nostru se și afla în picioare, iar Madame de Cintré se ridică la rîndul ei, așa cum făcea întotdeauna la intrarea mamei. Marchizul, care îl salutase pe Newman aproape cu bunăvoință, se trase puțin mai la o parte, frecîndu-și ușurel mîinile. Madame de Bellegarde avansă împreună cu însoțitorul, înclină din cap spre Newman, într-un gest discret dar plin de măreție, după care eliberă brațul noului vizi-

tator, în așa fel ca acesta să-și poată executa reverența în fața fiicei ei.

— Ți l-am adus pe lordul Deepmere, o rudă pe care n-ai cunoscut-o încă se adresă ea doamnei de Cintré, pe lordul Deepmere, care e vărul nostru, dar care abia astăzi a făcut ceea ce se cuvenea să facă de foarte multă vreme, și anume să vină să ni se prezinte.

Madame de Cintré îl întîmpină pe acest personaj cu eternul ei surís luminos și blînd și-i întinse mîna.

— Absolut extraordinar, declară el, cu un aer inocent, dar e prima oară în viața mea cînd stau și eu la Paris mai mult de trei sau patru săptămîni.

— Și acum, de cîtă vreme ești aici ? se interesă ea cu o anumită indiferență.

— Oh, de două luni.

Tînărul, căci încă era tînăr, nu avea nici o ezitare Replicile lui grosolane ar fi putut să pară o impertinență, însă era de ajuns să-i vezi mutra pentru a-ți da seama așa cum și Madame de Cintré își dădu imediat seama, că nimic din comportamentul lui nu putea fi explicat altfel decît prin nerozie. Cînd toată lumea luă loc, Newman, care nu participa la conversație, avu vreme să-l observe cu mai multă atenție și să constate că în afară de faptul că era cam simpluț, în rest, lordul nu s-ar fi putut lăuda cu foarte multe avantaje de la natură. Căci, dacă lăsăm la o parte cei treizeci și trei sau treizeci și patru de ani cîți avea, celelalte înzestrări ale sale se reduceau la o statură pitică și o înfățișare caraghioasă, creștetul chel, nas minuscul, niște ochi rotunzi, de un albastru curat și un zîmbet larg, deschis, care făcea ca lipsa celor doi dinți din față, pierduți în cine știe ce împrejurare, să iasă necontenit în evidență. Vizibil stingherit, iar pentru asta existau mai multe indicii, hohotea de parcă ar fi fost omul cel mai nepăsător și îndrăzneț din lume, trăgîndu-și respirația cu un zgomot puternic și alarmant. Admise că Parisul e un oraș încîntător, însă declară cu mîna pe inimă că el, lord Deepmere, nu-i decît un irlandez necioplit, crescut printre mlaștini, și că preferă Dublinul natal, chiar și față de Londra, și că nimeni nu l-ar fi prins acolo unde îl prinseseră dacă n-ar fi fost vorba de pasiunea lui

pentru muzica de operetă. Venise la Paris să vadă noile chestii de Offenbach, întrucît, deși se aduceau de fiecare dată și la Dublin, acolo căpătau, după părerea lui, un aer nițeluș cam prea provincial. Se dusese de nouă ori să asculte *La pomme de Pàris*. Madame de Cintré fusese vreodată la Dublin ? Trebuiau să meargă cu toții într-o bună zi, și atunci o să le arate el cît de grozav te poți distra în bătrînă Irlandă. Rezemată de speteaza scaunului, cu brațele încrucișate și cu ochii lărgiți de o abia ascunsă uimire, tînăra lui verișoară plutea parcă undeva, departe, avînd acel aer liniștit și resemnat al omului ce se știe purtat pe apele leneșe ale unui curent adînc. Pe de altă parte, chipul mamei sale strălucea iluminat de bucuria clipei, iar lui Newman i se păru chiar că descoperă pe el, pe chipul acela îmbătrînit, o stranie drăgălășenie preistorică. Marchizul mărturisi că opereta lui favorită era *La Gazza Ladra*. În sfîrșit, marchiza își începu întrebările ei despre duce și cardinal, despre bătrîna ducesă și Lady Barbara. După ce le ascultă un sfert de oră, însoțite de răspunsurile cam ireverențioase ale lordului Deepmere, prietenul nostru se ridică și-și luă rămas bun. Marchizul îl conduse, coborînd obișnuitele lui trei trepte de pe scara din hol.

— Irlandez în toată legea ! comentă Newman, făcînd un semn cu capul în direcția noului venit.

Însoțitorul său răspunse cu răceală :

— Mama lui era fiica lordului Finucane, posesorul unor vaste domenii în Irlanda. Absența totală a unor urmași pe linie bărbătească, fie direcți, fie colaterali — împrejurare absolut ieșită din comun — a făcut ca Lady Bridget să devină moștenitoarea unei averi colosale. Totuși, principalul titlu, cel de Lord Deepmere, și-l trage de la proprietățile din Anglia, care sînt imense. E un tînăr fermecător.

Newman nu răspunse nimic, însă în clipa în care marchizul începu să se retragă grațios, îl reținu :

— E un prilej bun pentru mine să-ți mulțumesc că te-ai ținut întocmai de înțelegerea noastră și că m-ai ajutat atît de mult în legătură cu sora dumitale.

Marchizul îl privi uluit :

— Dar n-am făcut nimic. Absolut nimic cu care m-aş putea lăuda.

— Oh, nu fi modest, insistă înveselit Newman. Doar n-o să-mi închipui că succesul de care mă bucur — destul de mare, sper eu, nu ? — este numai şi numai meritul meu. Te rog să-i transmiţi şi mamei dumitale cît de mult apreciez asta.

Şi răsucindu-se pe călcîie, îl părăsi pe marchiz cu sentimentul că, în definitiv, îşi plătise cinstit poliţa. Monsieur de Bellegarde rămase uitîndu-se după el, mai stingherit decît şi-ar fi dorit-o.

XIV

LA URMĂTOAREA SA VIZITĂ ÎN Rue de l'Université, Newman avu norocul s-o găsească pe Madame de Cintré singură. Venise cu o intenţie precisă şi nu zăbovi deloc în a şi-o pune în aplicare, mai ales că şi amfitroana îl primi de parcă nici nu şi-ar fi dorit altceva decît să-i încurajeze nerăbdarea.

— Sînt şase luni de cînd tot vin pe la dumneata şi niciodată n-am mai adus vorba despre căsătorie. Mi-ai cerut acest lucru şi te-am ascultat. Crezi că s-ar fi putut proceda mai corect ?

— Te-ai purtat cu mare delicateţe, răspunse ea.

— Ei bine, am de gînd să mă schimb. Nu vreau să se creadă c-aş îndrăzni să te supăr, dar vreau să mă întorc de unde am plecat. A sosit momentul. Am parcurs toate etapele şi acum cercul s-a închis. Sau, mai bine zis, nicodată nu m-am îndepărtat de punctul iniţial. Nici o clipă n-am încetat să-mi doresc ceea ce-mi doream atunci. Numai că acum sînt, dacă e posibil, şi mai sigur de acest lucru. Mai sigur de mine, mai sigur de dumneata. Te cunosc mai bine, deşi nu ştiu mai multe despre dumneata decît cele pe care le intuiam cu cîteva luni în urmă. Eşti tot ce mi-aş putea dori, mai mult chiar decît mi-aş fi putut închipui. Acum şi dumneata mă cunoşti pe mine, *trebuie* să mă cunoşti. N-aş zice că ai avut prilejul să-mi vezi

părțile cele mai bune, ci, dimpotrivă, pe cele mai rele. Sper că în acest timp te-ai gîndit. Ai înțeles probabil că nu am făcut altceva decît să aștept. Nu a existat nici un motiv să presupui c-o să mă schimb. Așadar, ce răspuns îmi vei da azi ? Spune-mi că totul este limpede și rezonabil și că am dat dovadă de multă răbdare și discreție și că îmi merit răsplata. Și după ce îmi vei spune asta, dă-mi mîna. Acceptă să devii soția mea, Madame de Cintré, acceptă acest lucru.

— Într-adevăr, am știut tot timpul că nu faci altceva decît să aștepți și eram sigură că va veni și ziua aceasta. M-am gîndit și m-am prea gîndit. La început am fost destul de speriată, însă acum nu mai sînt.

Făcu o mică pauză după care adăugă :

— E o ușurare.

Madame de Cintré ședea pe un scaun scund iar Newman pe otomana de alături. Aplecîndu-se puțin, el îi luă mîna, iar ea nu schiță nici un gest pentru a și-o retrage.

— Înseamnă că n-am așteptat în zadar.

Își ridică privirea spre el, iar Newman văzu că are ochii înecați în lacrimi.

— Alături de mine, continuă el, te vei simți la fel de protejată... la fel de protejată... (aici, în ciuda înflăcărării de care era cuprins, Newman nu-și prea găsea comparația) la fel de protejată ca în brațele tatălui dumitale, își încheie el fraza, simplu, dar cu o anumită solemnitate în glas.

Madame de Cintré continua să-l privească, lăsînd ca lacrimile să i se prelingă pe obraji. Pe urmă, își îngropă fața în brațul moale, capitonat al canapelei de lîngă ea și începu să suspine înăbușit.

— Sînt slabă... sînt slabă, zise ea pe un ton care-l înfricoșă aproape.

— Un motiv în plus să te lași în seama mea, argumentă Newman. Ce te neliniștește ? Nu există nimic de care să te îngrijorezi. Nu-ți ofer decît fericirea. E atît de greu să crezi asta ?

— Pentru dumneata totul pare atît de simplu ! exclamă ea, ridicîndu-și capul. Dar lucrurile nu sînt simple.

Mă simt atașată de dumneata, oh, extrem de atașată. Mi-ai plăcut de acum șase luni, iar în momentul de față sînt, cum spui dumneata *sigură* de asta. Totuși, nu-i ușor de luat o hotărîre numai și numai pentru că-mi ești drag. Trebuie să țin cont de atîtea alte lucruri !

— Doar unul singur ar trebui să conteze... că ne iubim.

Și, cum Madame de Cintré rămînea tăcută, adăugă repede :

— Foarte bine. Dacă nu poți accepta asta, nu-i nevoie să mi-o spui.

— Aș fi fericită să nu mă gîndesc la nimic, răspunse ea în cele din urmă. Să nu gîndesc deloc... Să închid ochii și să mă arunc înainte. Dar nu pot. Am devenit apatică, am îmbătrînit, sînt lașă. Niciodată nu mi-a trecut prin minte să mă recăsătoresc, urmă ea, și mi se pare destul de ciudat chiar că am putut să te ascult vorbindu-mi de asta. Cînd eram mică și mi se întîmpla să visez la un soț, dacă ar fi fost să mi-l aleg eu singură, după placul inimii, mi-l imaginam cu totul altfel decît ești dumneata.

— Asta nu-i un argument împotriva mea, zîmbi cu gura pînă la urechi Newman. Pe atunci nu aveai gustul format.

Zîmbetul lui se răsfrînse și asupra ei :

— Și acum mi l-ai format dumneata ?

După care, schimbînd tonul, întrebă :

— Unde ai vrea să locuiești ?

— Oriunde dorești dumneata. Asta se aranjează ușor.

— Habar n-am de ce-ți pun o asemenea întrebare, mărturisi ea după o clipă. Îmi pasă atît de puțin ! Cred că dacă ar fi să mă căsătoresc cu dumneata aș putea să trăiesc aproape oriunde. Ți-ai făcut o părere greșită despre mine, închipuindu-ți că am nevoie de o mulțime de lucruri, că trebuie să duc o viață mondenă strălucitoare. Sînt convinsă că ești gata să-ți dai toată osteneala pentru a-mi oferi așa ceva. Aprecierea e însă arbitrară ; n-am făcut nimic care să justifice o asemenea părere.

Madame de Cintré făcu din nou o pauză, uitîndu-se în ochii lui, însă lui Newman armonia dintre sunetul glasului ei și tăcerea care urmă i se părea acum atît de desăvîrșită, încît nu mai simțea deloc nevoia s-o grăbească, exact așa

cum nu simți nevoia să grăbești leneșa revărsare de lumină a răsăritului de soare.

— Deosebirea atît de mare dintre dumneata și ceilalți, reluă Madame de Cintré, deosebire care la început mi se părea un obstacol greu de trecut, un pericol chiar, a început cu timpul să-mi placă, să-mi placă foarte mult. Mă bucuram că ești altfel. Și totuși, dacă i-aș fi spus cuiva asta, nimeni nu m-ar fi înțeles. Și nu mă refer numai la cei din familie.

— *Ei* cel puțin ar fi zis că-s un monstru, nu ?

— Ar fi zis că niciodată n-aș putea fi fericită cu dumneata... că ești prea deosebit. Iar eu le-aș fi răspuns că aș putea fi fericită *tocmai* pentru că ești atît de deosebit. Însă ei mi-ar fi oferit alte argumente, mai tari decît ale mele și n-aș mai fi fost în stare să mă justific. Singura mea justificare...

Și din nou Madame de Cintré tăcu. Numai că, de această dată, îmbătat de splendoarea răsăritului său de soare, Newman simți nevoia să întindă mîna după un nor trandafiriu :

— Singura dumitale justificare e că mă iubești ! șopti el cu un glas adînc stăruitor.

O cuprinse în brațe cu atîta convingere, încît Madame de Cintré nu numai că nu se opuse, dar păru chiar a-i veni în întîmpinare. Strîngînd-o la piept și lipindu-și obrazul de obrazul ei, o făcu să simtă întreaga dăruire a îmbrățișării lui. Reacția ei de tăcută, înmiresmată, mlădioasă abandonare, absența oricărui gest de reținere vorbeau pentru el cît cel mai solemn legămînt.

A doua zi, vizitînd-o din nou pe Madame de Cintré, Newman dădu, în vestibulul de la intrarea casei, peste prietena sa doamna Bread. Se învîrtea de colo pînă colo, într-o nobilă inactivitate, iar cînd ochii oaspetelui căzură asupră-i, îi servi pe dată o reverență tipic Wiltshire. Pe urmă, întorcîndu-se către valetul care îi deschisese ușa lui Newman, și pe un ton de înnăscută demnitate, la care, evident, o pronunțare corectă a limbii franceze n-ar mai fi putut să contribuie cu nimic, spuse :

— Te poți retrage. Voi avea eu cinstea să-l conduc pe monsieur.

În ciuda aerului ei de vădită superioritate, lui Newman i se păru totuși că vocea doamnei Bread are un tremur ciudat, ca și cum tonul de autoritate necontestată nu i-ar fi fost deloc familiar. Omul îi aruncă o privire impertinentă și se îndepărtă alene, lăsînd-o să-l conducă pe musafir. Pe la jumătatea lor, scările se lățeau într-un fel de platformă amplă, străjuită de cele două brațe ale balustradei. Într-o nișă a acestui palier, trona o statuie oarecare, o nimfă din secolul al optsprezecelea, zîmbind afectat, cu eleganță studiată. Aici, doamna Bread se opri și-și privi însoțitorul cu sfioasă bunăvoință :

— Știu vestea cea bună, domnule, murmură ea.

— Aveai tot dreptul s-o afli prima. Mi-ai arătat multă prietenie și interes, răspunse Newman.

Apoi, cum bătrîna se întoarse cu spatele și se apucă să sufle praful adunat pe statuie, ca și cum s-ar fi temut ca răspunsul acesta să nu fi fost decît o simplă bătaie de joc, el continuă :

— Bănuiesc că vrei să mă feliciți, iar eu îți mulțumesc din inimă. Ceea ce mi-ai spus data trecută mi-a făcut mare plăcere.

Femeia, reveni cu fața spre el, aparent liniștită :

— Nu trebuie să vă închipuiți că mi s-a spus ceva. Pur și simplu am ghicit. Dar în clipa cînd ați intrat și m-am uitat la dumneavoastră, am fost sigură că ghicisem exact.

— Dovedești, într-adevăr, o mare putere de pătrundere, conveni Newman. Sînt convins că ceea ce nu observi dumneata aici nu merită să fie observat.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, dar nu-s chiar proastă, domnule. Am mai ghicit și altceva, adăugă doamna Bread.

— Ce anume ?

— Prefer să nu vă spun, domnule. Mă gîndesc că n-o să credeți. Oricum, nu v-ar face plăcere.

— În acest caz, să nu-mi spui decît lucruri care *îmi fac* plăcere, rîse Newman. Dealtfel, cu ele ai și început.

— Ei bine, domnule, continuă ea, presupun că n-o să vă supărați dacă v-aș spune că, ei da, cu cît se termină mai repde, cu atît mai bine.

— Vorbești de căsătorie ? Bineînțeles, cu cît mai repede, cu atît mai bine pentru mine.

— Cu atît mai bine pentru toată lumea.

— Ei da, și pentru dumneata, probabil. Știi doar că vei locui cu noi, o asigură Newman.

— Vă sînt extrem de recunoscătoare, domnule, dar nu la umila mea persoană mă gîndeam. Voiam numai, dacă mi s-ar permite o asemenea îndrăzneală, să vă sfătuiesc să nu mai pierdeți nici o clipă.

— De cine ți-e frică ?

Doamna Bread își aruncă ochii mai întîi în susul scării, pe urmă în josul ei, după care își îndreptă privirea spre nimfa ștearsă de praf acum, ca și cum ar fi fost posibil ca și aceasta să tragă cu urechea.

— Mi-e frică de toată lumea.

— Neplăcută senzație ! comentă Newman. Oare chiar „toată lumea“ dorește să împiedice căsătoria mea ?

— Mi-e teamă că și așa am spus prea multe, replică doamna Bread. Nu am de gînd să-mi retrag cuvintele, dar nici să vorbesc mai mult nu pot.

Își reluă drumul pe scări în sus și-i deschise ușa de la salonul stăpînei.

Cînd Newman intră și-și dădu seama că aleasa inimii sale nu e singură, nu se putut abține să nu-și caute consolarea într-o scurtă înjurătură în gînd. Alături de Madame de Cintré ședea mama ei, iar în mijlocul încăperii, în picioare, cu mantoul pe umeri și pălăria pe cap, se afla tînăra doamnă de Bellegarde. Sprijinită de spatele fotoliului și cu mîinile încleștate pe brațele lui, bătrîna marchiză îi aruncă lui Newman o privire fixă, fără a se clinti din loc.

Nici un gest din partea ei nu arăta că i-ar fi observat salutul ; prea avea multe lucruri la care să se gîndească. Newman își zise că fiica ei îi anunțase probabil acceptarea căsătoriei și că știrea îi cam rămăsese în gît bătrînei. Pe de altă parte, privirea pe care i-o adresă Madame de Cintré, în timp ce-i întindea mîna, părea să-i comunice și ea ceva, dar ce anume rămînea de interpretat. Era un avertisment sau o rugăminte ? Îi cerea să vorbească sau să tacă ? Newman era intrigat, iar surîsul drăgălaș al

tinerei doamne de Bellegarde nu aducea nici o lămurire în plus.

— Nu i-am spus mamei, îl informă Madame de Cintré, cu ochii la el și fără vreo altă introducere.

— Nu mi-ai spus ce ? se interesă marchiza. Tu nu-mi spui mai nimic. Ar trebui să-mi spui totul.

— Așa cum fac eu, rîse, cu toată obrăznicia de care era în stare, doamna Urbain.

— Dă-mi voie să-i spun *eu,* zise Newman.

Bătrîna îl aținti din nou cu privirea, după care se întoarse spre fiica ei.

— Ai de gînd să te măriți cu el ? întrebă ea.

— *Qui, ma mère,* răspunse Madame de Cintré.

— Fiica dumneavoastră a consimțit să-mi devină soție, anunță Newman, și mă simt extrem de fericit.

— Și, mă rog, cînd a avut loc acest aranjament ? întrebă Madame de Bellegarde. Pare-se că eu aflu vestea din întîmplare.

— Așteptarea mea a luat sfîrșit ieri, preciză Newman.

— Și a mea pînă cînd ar fi trebuit să dureze ? își continuă Madame de Bellegarde întrebările adresate fiicei. Vorbea fără iritare, cu glacială, nobilă neplăcere. Madame de Cintré o asculta tăcută, cu ochii în pămînt.

— Oricum, și a ta a luat sfîrșit, în clipa aceasta, răspunse ea în cele din urmă.

— Unde e fiul meu, unde-i Urbain ? întrebă marchiza. Cheamă-l pe fratele tău, să afle și el.

Tînăra doamnă de Bellegarde puse mîna pe șnurul soneriei :

— Trebuia să facem cîteva vizite și mi-a cerut să mă duc să-i bat ușor, foarte ușor în ușa cabinetului. Însă poate veni și el la *mine !*

Spunînd asta, trase de sonerie și, după cîteva clipe, cu o figură calm întrebătoare, apăru doamna Bread.

— Trimite după fratele tău, repetă bătrîna către Claire.

Dar Newman simți un irezistibil impuls să vorbească și încă într-un fel anume :

— Spune-i, te rog, marchizului că avem nevoie de el imediat, i se adresă el doamnei Bread care se retrase fără o vorbă.

Tînăra doamnă de Bellegarde se apropie de cumnata ei și o îmbrățișă, pentru ca apoi să se întoarcă spre Newman cu un zîmbet larg, radios :

— Claire e cea mai încîntătoare ființă, iar eu te felicit.

— Și eu te felicit, domnule Newman, spuse Madame de Bellegarde pe tonul cel mai solemn cu putință. Fiica mea e o femeie extraordinar de bună. Poate o fi avînd și ea defectele ei, dar eu nu i le cunosc.

— Mama nu prea face glume, observă Madame de Cintré, dar cînd le face sînt teribile.

— E o perlă, e adorabilă, reluă marchiza Urbain, uitîndu-se cu capul aplecat într-o parte, la cumnată-sa. Da, te felicit.

Madame de Cintré le întoarse spatele, puse mîna pe ac și se apucă să împungă de zor la o tapiserie. Se scurseră astfel cîteva minute de tăcere, întrerupte apoi de sosirea domnului de Bellegarde. Acesta își făcu apariția cu pălăria în mînă, ireproșabil înmănușat și urmat de fratele său Valentin, care nu lăsa nici o îndoială că tocmai atunci se întorsese acasă. Marchizul își purtă privirea pe deasupra fiecăruia, iar lui Newman îi administră obișnuitul, bine măsuratul său gest de recunoaștere. Valentin își salută mama, sora, cumnata și, strîngînd mîna prietenului său, îi aruncă o căutătură iute, întrebătoare.

— *Arrivez, donc, messieurs !* îi grăbi tînăra marchiză. Avem o veste mare pentru voi.

— Spune-i fratelui tău, insistă bătrîna, întorcîndu-se cu fața spre Claire.

Madame de Cintré, care în tot acest timp stătuse aplecată peste tapiseria ei, își ridică în sfîrșit ochii :

— Am acceptat cererea în căsătorie a domnului Newman, Urbain.

— Da, domnule, întări Newman, sora dumitale a avut generozitatea să-și dea consimțămîntul. Vezi că pînă la urmă tot am știut ce fac.

— Te rog să mă crezi că sînt încîntat, răspunse monsieur de Bellegarde cu superioară bunăvoință.

— Ca și mine, amice, zise Valentin. Marchizul și cu mine sîntem încîntați. Chiar dacă, personal, nu prea agreez căsătoria, pot s-o înțeleg la alții. Mai ales cînd atracția ei devine irezistibilă. Îmi este imposibil să stau

în cap, dar sînt și eu în stare să apreciez un acrobat dibaci cînd reușește să stîrnească ropote de aplauze. Dragă surioară, îți binecuvînt însoțirea cu acest gentleman fermecător.

Marchizul rămase o vreme pe gînduri, cu ochii pierduți în fundul propriei pălării.

— Eram noi pregătiți, zise el în cele din urmă, totuși nu se poate ca în fața faptului împlinit să nu *éprouver* o anumită emoție.

Și, împreună cu această mărturisire, îi dărui oaspetelui și cel mai căznit zîmbet din cîte văzuse vreodată Newman.

— Nu simt nici un fel de emoție pentru care să nu fi fost pregătită mai dinainte, declară mama ca răspuns la cuvintele fiului.

— În ce mă privește, nu pot spune același lucru, zise Newman, zîmbind și el, dar cu totul altfel decît marchizul. Sînt chiar mai fericit decît m-aș fi așteptat. Și asta, bănuiesc eu, pentru că mi-a fost dat să vă văd și pe dumneavoastră atît de fericiți!

— Nu exagera, spuse Madame de Bellegarde, ridicîndu-se din fotoliu și lăsîndu-și mîna să se sprijine de brațul doamnei de Cintré. Nu te poți aștepta ca o femeie bătrînă și cumsecade să-ți mulțumească pentru că-i răpești frumusețe de fată și pe deasupra și singura ei fiică.

— Mă uiți pe *mine,* scumpă doamnă! interveni cu prefăcută modestie tînăra marchiză.

— Da, e foarte, foarte frumoasă, aprobă Newman, învăluind-o pe Claire în privirea sa protectoare, luminoasă și calmă.

— Și, mă rog, pe cînd nunta? se interesă tînăra doamnă de Bellegarde. Îmi trebuie o lună ca să mă gîndesc la rochie.

— Ah, data trebuie discutată aparte, spuse bătrîna.

— O s-o discutăm în amănunțime și-o să vă dăm imediat de știre ce-am hotărît, declară vesel Newman.

— Sînt aproape sigur că vom cădea de acord, zise Urbain.

— Ar fi total nerezonabil să nu fii de acord cu Madame de Cintré, preciză musafirul.

— Hai, Urbain, vino! își zori tînăra doamnă de Bellegarde soțul. Trebuie să ajung imediat la croitoreasă.

În tot acest timp, bătrîna rămăsese sprijinită cu mîna de brațul fiicei și cu ochii ațintiți asupra ei. Madame de Cintré se ridicase și ea în picioare, într-o atitudine de așteptare, din care nu se putea ghici nimic altceva. Mama ei oftă din adîncul inimii, murmurînd ca pentru sine :

— Nu, nu pot să spun că aș fi crezut asta !

— Apoi, întorcîndu-se spre oaspetele lor, adăugă cu un aer majestuos :

— Ești un om foarte norocos, domnule.

— Oh, știu asta ! răspunse Newman. Mă simt în al nouălea cer. Mai că-mi vine să mă urc pe acoperișuri și să-mi strig bucuria sau să opresc lumea de pe stradă și să le spun tuturor.

Madame de Bellegarde strînse din buze :

— Pentru Dumnezeu, să nu faci una ca asta, îl sfătui ea.

— Oh, cu cît știu mai mulți, cu atît mai bine, i-o întoarse Newman fără menajamente. Aici, încă nu mi-am anunțat căsătoria, dar în America am și telegrafiat azi dimineață.

— Ai „telegrafiat“ ?

Pronunță cuvîntul ca și cum nu l-ar mai fi auzit niciodată pînă atunci, ceea ce chiar s-ar fi putut să fie adevărat.

— La New York, la Saint Louis și la San Francisco. Știți, astea-s principalele noastre orașe. Mîine îmi voi anunța prietenii de aici.

— Ai atît de mulți ? întrebă Madame de Bellegarde pe un ton a cărui impertinență Newman nu o realiză, probabil, decît în mică măsură.

— Destul ca să primesc o mulțime de felicitări și strîngeri de mînă. Ca să nu mai vorbesc, adăugă el imediat, de cele pe care le voi primi de la prietenii dumneavoastră.

— Ai noștri nu folosesc telegraful, zise marchiza retrăgîndu-se.

Cum soția domnului de Bellegarde, a cărei imaginație, după toate probabilitățile, își cam luase zborul spre atelierul de croitorie, începuse să-și fluture de zor și profund

semnificativ proprille-i mătăsuri, marchizul îi strînse mîna lui Newman (exact la timpul potrivit) și, cu un accent mai convingător ca oricînd, îi spuse eroului nostru :

— Te rog să te bizui pe mine în orice problemă.

Apoi nevastă-sa îl și tîrî după ea.

Rămași în trei, Valentin se uită rînd pe rînd cînd la sora sa, cînd la Newman :

— Sper că mai înainte de asta v-ați gîndit serios, îndrăzni el.

— E adevărat că nu avem nici puterea ta de gîndire, nici profunda ta seriozitate, dar am făcut și noi ce-am putut, răspunse Madame de Cintré zîmbind.

— Ei nu, continuă tînărul, am o mare considerație pentru fiecare din voi. Sînteți niște creaturi grozave, inocente și fermecătoare, deși nu am deloc certitudinea, în general vorbind, că aparțineți acelei categorii superioare, grupului aceluia de aleși care merită să rămînă necăsătoriți. Aceștia sînt suflete rare, sînt sarea pămîntului. Nu vreau însă să fiu răutăcios : adeseori, oamenii căsătoriți sînt foarte *gentils*.

— Valentin susține că numai femeile trebuie să se căsătorească, iar bărbații nu, explică Madame de Cintré. Habar n-am cum aranjează el lucrurile astea.

— Le aranjez adorîndu-te pe tine, surioară, răspunse el cu căldură.

— Ar fi mai bine să adori o femeie pe care s-o poți lua în căsătorie, rîse Newman. După exemplul meu. Într-o bună zi o să-ți aranjez și *asta*. Prevăd c-o să mă transform în apostol.

Valentin, care se și afla în prag, se opri pentru o clipă și privi înapoi. Figura lui devenise dintr-o dată gravă :

— Ador pe cineva cu care însă *nu mă pot* căsători !

Lăsă draperia să cadă și dispăru.

— Nu prea le place povestea asta, constată Newman după ce rămase singur cu aleasa lui.

— Nu, nu le place, răspunse ea după un moment de tăcere.

— Și te deranjează ? întrebă el.

— Da ! confirmă ea după o altă tăcere.

— Nu greșești totuși ? N-ar trebui să te deranjeze.

— Poate că nu, însă n-am ce-i face. Aș fi vrut ca mama să fie mulțumită.

— Și de ce naiba *nu-i mulțumită?* izbucni el pătimaș. Doar ți-a dat permisiunea să te căsătorești cu mine!

— Foarte adevărat. Nu înțeleg ce se-ntîmplă. Și totuși, mă „deranjează", cum zici dumneata. Poți s-o consideri o superstiție.

— Depinde de cît de mult te neliniștește. S-ar putea s-o consider drept o nenorocire îngrozitoare.

— Oricum, o voi păstra pentru mine, spuse Madame de Cintré. Promit să nu te mai neliniștesc și pe *dumneata.*

Pe urmă, stătură de vorbă despre ziua nunții, Claire împărtășind fără nici o rezervă dorința lui de a o fixa la o dată cît mai apropiată.

Răspunsurile la telegrame sosiră fără întîrziere. Mesajele lui Newman fuseseră primite cu interes. Deși, în realitate, eroul nostru nu trimisese decît trei înștiințări, el primi, ca rod al investițiilor sale, cum le numi el, nu mai puțin de opt răspunsuri electrizante, adevărate explozii de sentimente, de un umor condensat, cu care își burdusi portofelul, pentru ca la prima întîlnire cu Madame de Bellegarde să le și scoată la iveală și să i le arate. Era, trebuie s-o recunoaștem, un gest ușor malițios. Rămîne cititorului să judece măsura în care ofensa ar putea fi justificată sau nu. Bineînțeles, știa că barbarele lui trofee vor stîrni repulsia bătrînei, dar se lăsă stăpînit de o anumită cruzime a triumfului. Pe de altă parte, Madame de Cintré le admiră cu ingenuitate, absolut mișcată, și, cum cele mai multe dintre ele dovedeau un umor mai pitoresc decît cel cu care se întîlnise ea pînă atunci, rîse din toată inima, încercînd să descopere indicii despre firea autorilor lor. Acum, că-și primise răsplata, Newman ținea în mod deosebit ca triumful său să devină public. Deși era mai mult decît îndreptățit să-i suspecteze pe cei doi de Bellegarde că vor să păstreze tăcerea în jurul lui, nelăsînd să răzbată în propriul lor cerc select decît vagi bănuieli, prietenul nostru se mulțumea totuși cu gîndul că, dacă s-ar fi hotărît să-și pună mintea cu ei, cum îi plăcea să spună, ar fi fost o nimica toată pentru el să le

facă geamurile țăndări. Oricît de cumsecade ar fi un om, faptul că nu-i acceptat decît pe jumătate ar putea să-i irite. Și totuși, în ciuda lucidității sale, Newman nu se considera umilit. Nu umilința explica pornirea sa oarecum agresivă de a-și trîmbița fericirea. Sentimentul era de cu totul altă natură. Voia pur și simplu să-i facă pe capii familiei de Bellegarde să-i simtă, o dată pentru totdeauna, cît îi este de grea mîna. Cînd i s-ar mai fi putut ivi o șansă asemănătoare ? De șase luni trăia cu senzația că privirile bătrînei și ale fiului ei mai mare sînt fixate undeva sus, mult deasupra capului *său*. Acum era hotărît să le dea în sfîrșit peste nas și să-și procure satisfacția de a le fixa el linia privirii.

— E ca și cum ți-ar turna vin într-un pahar, îi explică el doamnei Tristram, dar așa de încet, că-ți vine să-i pocnești peste cot și să le verși vinul.

La această observație, doamna Tristram răspunse că ar fi mai bine să nu se amestece și să-i lase să rezolve lucrurile în felul lor.

— E destul de firesc să mai tragă de timp, trebuie să fii și dumneata ceva mai indulgent cu ei. Atunci cînd le-ai prezentat cererea în căsătorie, s-au gîndit cît s-au gîndit și au acceptat-o. Neavînd însă imaginație, nu se puteau transpune în viitor și iată că acum se găsesc în situația de a lua totul de la capăt. Cu toate acestea, *sînt* oameni de onoare și vor proceda așa cum se cuvine.

Newman rămase cîteva clipe cu ochii întredeschiși, adîncit în gînduri.

— N-o să mă port urît cu ei, zise el în cele din urmă, și ca să le-o și dovedesc îi voi invita pe toți la o mare petrecere.

— O mare petrecere ?...

— O iarnă întreagă ai rîs de locuința aia a mea mare cît toate zilele și de aurăria ei. O să-ți arăt că e bună și ea la ceva. Voi da o serată. Ce lucru mai de soi se poate face aici în Paris ? Angajez pe toți marii cîntăreți de la operă și pe actorii de prima mînă de la Théâtre-Français și-i ard o reprezentație... cel mai grozav spectacol.

— Și care vor fi invitații ?

— Mai întîi și-ntîi, voi doi. Urmează bătrîna, naiba s-o ia, și fiu-său cu nevastă-sa. Și, bineînțeles, simpati-

cul Valentin. Pe urmă, toți prietenii lor pe care i-am întîlnit fie la ei în casă, fie în altă parte, toți cei care s-au purtat cît de cît politicos cu mine, de-alde ducii și ducesele alea senile, într-un cuvînt, toate „ilustrele lor nume". Apoi, prietenii mei, fără nici o excepție — Miss Kitty Upjohn, Miss Dora Finch, generalul Packard, C.P. Hach, laolaltă cu imposibilii dumitale protejați. Și toată lumea va trebui să știe că-i vorba despre logodna mea cu contesa de Cintré, care, instalată într-un jilț de aur, pe deasupra capetelor celorlalți, va arăta la fel de frumoasă și probabil — biata de ea — la fel de plictisită ca o sfîntă în paradis. Ce zici de idee ?

— Zic că-i detestabilă ! exclamă doamna Tristram. O idee încintătoare ! se corectă ea aproape în aceeași clipă.

Chiar în seara următoare, Newman se înfățișă dinaintea bătrînei de Bellegarde, pe care o găsi în salonul ei, înconjurată de copii, și o invită ca peste două săptămîni să-l onoreze și pe el cu prezența în umila lui locuință.

Un moment, marchiza îl privi uluită :

— Ce Dumnezeu vrei să-mi faci, scumpe domn ? ! exclamă ea.

— Vreau să vă fac cunoștință cu cîțiva oameni, după care să vă instalez într-un fotoliu foarte confortabil și să vă rog să ascultați glasul doamnei Frezzolini.

— Ai de gînd să dai un concert ?

— Cam așa ceva.

— Și să aduci acolo grămadă de lume ?

— Toți prietenii mei și, sper, o parte din ai dumneavoastră și din cei ai fiicei dumneavoastră. Vreau să-mi serbez logodna.

După cît i se păru lui Newman, bătrîna pălise rău de tot la față. Ea își desfăcu evantaiul, un vechi și frumos evantai pictat, din secolul al optsprezecelea, reprezentînd *o fête champêtre* *, cu o femeie cîntînd la chitară și un grup de dansatori în jurul unui Hermes împodobit cu ghirlande de flori, și rămase uitîndu-se la el.

— De cind a murit bietul tata, murmură fiul ei cel mare nu prea mai ieșim în lume.

* serbare cîmpenească (în fr. în text).

— Însă bietul *meu* tată încă mai trăiește, interveni soția sa. Abia aștept invitația ca imediat s-o și accept. Va fi ceva magnific, sînt sigură de asta ! adăugă ea, aruncînd spre Newman o privire binevoitoare.

Îmi pare rău s-o spun, dar, spre rușinea lui Newman, mult așteptata invitație nu fu rostită pe loc ; nu din lipsă de curtenie față de această doamnă, dar în clipa aceea întreaga atenție a eroului nostru era concentrată asupra soacrei ei. Madame de Bellegarde își ridică în sfîrșit ochii de pe evantai și-l privi cu o mare și artificială amabilitate.

— Nici nu mă gîndesc c-aș putea să merg la petrecerea dumitale, mai înainte de a-ți oferi eu una, zise ea. Vrem să te prezentăm prietenilor noștri, așa că-i vom invita pe toți. Ținem foarte mult la asta. Trebuie să facem lucrurile cu rînduială. Vino cam pe la douăzeci și cinci ale lunii... o să-ți spun imediat data exactă. Nu vom avea o personalitate atît de strălucită ca madame Frezzolini, vom întîlni totuși lume foarte bună. După asta, vei putea să vorbești și despre petrecerea dumitale.

Bătrîna rosti aceste cuvinte pe un ton grăbit, trădînd o anumită nerăbdare, pentru ca pe măsură ce se apropie de sfîrșit zîmbetul ei să devină și mai îndatoritor.

Lui Newman propunerea i se păru destul de generoasă și, cum asemenea lucruri găseau întotdeauna ecou în sufletul lui de om cumsecade, răspunse, după ce se mai schimbară cîteva vorbe, că va fi încîntat să vină pe douăzeci și cinci, ca și în oricare altă zi și că nu prea are importanță dacă își întîlnește prietenii la Madame de Bellegarde sau la el acasă. În ciuda spiritului de observație cu care remarcam că este dotat, de această dată Newman nu fu în stare să sesizeze rapidul schimb de priviri, subtil și tăios ca o lamă de oțel, dintre Madame de Bellegarde și marchiz și pe care ne putem îngădui să-l considerăm drept un comentariu pe marginea inocenței dovedite de eroul nostru în ultima parte a declarației sale.

În seara aceea, contele Valentin plecă odată cu Newman și cînd casa de Bellegarde, scena atîtor frămîntări și neliniști, rămăsese mult în urmă, tînărul comentă cu un aer gînditor :

— Mama e o femeie foarte tare, da, da, din cale-afară de tare.

După care, ca răspuns la reacția oarecum mirată a lui Newman, explică :

— S-a aflat la mare strîmtoare, însă nici o clipă n-a lăsat să se vadă. Petrecerea de pe douăzeci și cinci a fost o invenție de moment. Nici prin gînd nu-i trecuse una ca asta, dar dîndu-și seama că e unica soluție pentru a scăpa de propunerea dumitale, a înghițit hapul — iartă-mi expresia — fără ca măcar să clipească. E grozavă, într-adevăr.

— Mare minune ! se miră Newman, cîntărind în minte, pe jumătate amuzat, pe jumătate admirativ, forța bătrînei alături de conștiința propriei sale forțe. Ei bine, continuă el, află că nu-mi pasă de dedesubturile jocului. Voi considera invitația ca pe ceva definitiv.

— Nu, nu, îl asigură Valentin, cuprins pe neașteptate de un acces de orgoliu familial. Acum, ce s-a hotărît e bun hotărît. Și îndrăznesc să afirm că va ieși un lucru absolut *folichon* !

XV

PROFEȚIA ZEFLEMITOARE A LUI Valentin, în legătură cu dezertarea domnișoarei Nioche din sînul căminului părintesc, ca și reflecțiile sale ireverențioase pe marginea atitudinii luate de neliniștitul ei tată, într-o nenorocire atît de gravă, își găsiseră o confirmare practică în faptul că monsieur Nioche încetă să mai calce în casa fostului său elev. Nu fără o anumită repulsie se văzuse Newman constrîns să accepte analiza expertă aplicată de prietenul său filozofiei de viață a bătrînului, iar acum, deși împrejurările nu păreau să indice că monsieur Nioche s-ar fi lăsat pradă vreunei nobile desperări, eroul nostru se gîndea că s-ar putea totuși ca nenorocitul să sufere cu mult mai mult decît i-ar fi plăcut să se știe. Monsieur Nioche își luase obiceiul ca la două-trei săptămîni o dată să-i facă lui Newman cîte o

scurtă și respectuoasă vizită, iar absența de acum ar fi putut să însemne, la fel de bine, fie o desperare adîncă, fie dorința de a-și ascunde succesul — un anumit gen de succes — în zdrențele căruia își învelise, probabil, durerea. Curînd, din strălucitoarea grădină a flecărerilor lui Valentin, Newman mai culese cîteva flori, capabile să-l lămurească în legătură cu ultima pățanie a tinerei.

— Ți-am spus că-i o ființă remarcabilă, declară acest logician îmbatabil, iar faptul e confirmat de felul în care a știut să facă pasul cel mai important din viața ei. A mai avut ea și alte ocazii, însă de la început era hotărîtă să nu se arunce decît atunci cînd i se va ivi cea mai bună dintre ele. O clipă ți-a făcut cinstea să creadă că o asemenea șansă de excepție ai fi putut fi chiar dumneata. Nu erai, totuși, așa că s-a înarmat din nou cu răbdare și-a mai așteptat puțin. Pînă la urmă, ocazia tot a apărut și atunci s-a azvîrlit în deplină cunoștință de cauză. Sînt absolut convins că, dacă nevinovăția nu mai avea de unde să și-o piardă, în schimb respectabilitatea și-o păstrase ; oricît de dubioasă ai fi socotit-o dumneata și cu tot aerul ei de femeiușcă neserioasă, și-o apărase cu strășnicie. Nimic nu putea fi dovedit împotriva ei, fiind absolut decisă să nu-și păteze reputația pînă nu și-ar fi găsit ceva corespunzător cu care s-o înlocuiască. Despre acest „ceva corespunzător“ avea idei mărețe. Acum, pare-se că visul i s-a realizat și încă într-o formă superioară : cincizeci de ani, chel, surd, însă foarte larg la pungă.

— De unde naiba ți-ai mai cules și informația asta valoroasă ? întrebă Newman.

— Dintr-o conversație extrem de însuflețită. Gîndește-te la apucăturile mele frivole. Dintr-o conversație — de astă dată deloc nelegiuită — pe care am avut-o cu o tînără care exercită modesta meserie de curățitoare de mănuși și ține un mic atelier pe Rue Saint-Roch. Monsieur Nioche locuiește în aceeași casă, șase rînduri de scări mai sus, la intrarea aia prost măturată din fundul curții pe unde s-a vînturat și domnișoara Noémie în ultimii cinci ani. Umila mea curățitoare de mănuși e cunoștință veche. A fost prietenă cu un prieten al meu — prietena nesăbuită a unui nesăbuit prieten — care mai

pe urmă s-a însurat și a rupt prietenia. O întîlneam des în tovărășia lui. Cum am zărit-o prin vitrina aia mică și curată a ei, am și recunoscut-o. Purtam o pereche de mănuși nou-nouțe, totuși am intrat și, întinzîndu-mi spre ea mîinile, am întrebat-o : „Cît îmi cereți pentru curățatul lor, mademoiselle ?" „Pentru *dumneavoastră*, scumpul meu conte, răspunse ea prompt, le curăț pe gratis". Mă recunoscuse imediat și, uite așa, a trebuit s-o ascult povestindu-mi tot ce i se mai întîmplase de atîta vreme. Însă după aceea, am pus-o și eu să-mi vorbească despre vecinii ei. O știe pe Noémie și o admiră și ea mi-a povestit ceea ce-ți spuneam ceva mai înainte.

Se scurse o lună fără ca monsieur Nioche să-și mai facă apariția și Newman, care, din nevoia de a-și perfecționa limba, citea în fiecare dimineață anunțurile din ziar privitoare la sinucideri, începu să intre la idei și să creadă că, dată fiind persistența umilinței, nefericitul tată își căutase alinarea mîndriei rănite în apele Senei. Cum adresa nenorocitului domn o avea trecută la el în agendă, Newman, aflîndu-se într-una din zile prin *quartier*, se hotărî să-și clarifice, pe cît îi stătea în putință, îndoielile. Luînd-o pe rue Saint-Roch și îndreptîndu-se spre casa cu pricina, zări, în spatele unor mănuși bine întinse și atîrnate în șir, de la demisolul vecin, chipul informatoarei lui Valentin — o femeie palidă, într-un halat de lucru, trăgînd cu ochiul la stradă, ca și cînd ar fi așteptat ca gentilomul acela încîntător să mai treacă o dată pe acolo. Însă nu la serviciile ei apelă Newman. El se adresă portăresei, întrebînd-o dacă monsieur Nioche e acasă. Portăreasa răspunse, cum răspund invariabil portăresele, că nu-s decît trei minute de cînd locatarul ei plecase, pentru ca mai apoi, măsurîndu-l pe Newman din cap pînă în picioare și înțelegînd, printr-un proces inaccesibil altora, că resursele financiare ale acestui vizitator ar putea să mai șteargă ceva din sărăcia lucie a chiriașilor de la etajul cinci de deasupra curții, adăugă, prin mica deschizătură pătrată din fereastra gheretei, că monsieur Nioche probabil că abia o fi avut timp să intre la Café de la Patrie, stabilimentul de după al doilea colț la stînga, unde își petrecea în mod obișnuit după-amiezele. Newman mulțumi pentru

informație, o luă după al doilea colț la stînga și ajunse la Café de la Patrie. O clipă ezită să intre. Nu era oare nedelicat din partea sa să dea buzna peste un om al cărui amor propriu fusese atît de umilit ? Prin fața ochilor îi trecu imaginea unui septuagenar mic și prăpădit, sorbind pe îndelete dintr-un păhărel cu apă cu zahăr, dar perfect conștient că amestecul acela fad n-ar putea să-i îndulcească întru nimic tristețile. Deschise totuși ușa și pătrunse înăuntru. La început, în afară de un nor compact de fum de tutun, nu văzu nimic. Curînd însă, de undeva dintr-un ungher, i se desluși și silueta domnului Nioche, agitînd conținutul unui pahar imens, și avînd în fața sa, așezată la aceeași masă, o doamnă. Cu tot spatele acestei însoțitoare, interpus între el și Newman, monsieur Nioche își zări și-și recunoscu pe dată vizitatorul. Newman avansase, iar bătrînul, holbîndu-se la el cu o expresie deznădăjduită, mai deznădăjduită ca oricînd, se ridică încetișor de pe scaun.

— Dé vreme ce bei punș, i se adresă Newman, presupun că n-ai murit. E în ordine, nu trebuie să te miști ca să-mi dovedești asta.

Monsieur Nioche rămase țintuit locului, cu privirea fixă și cu o mutră pleoștită, neîndrăznind să scoată o vorbă. Doamna din fața lui se răsuci pe scaun și, înălțîndu-și ochii cu o smucitură vioaie a capului, expuse la vedere plăcutele trăsături ale fiicei domnului Nioche. Aceasta îl cercetă pe Newman cu o privire severă, de fapt ca să-și dea seama de felul în care e privită, apoi, descoperind nu se știe ce la noul venit, îl întîmpină cu cel mai binevoitor ton :

— Ce mai faceți, monsieur ? Nu luați loc în colțișorul nostru ?

— Ați venit... ați venit după *mine*, monsieur ? întrebă cu o voce leșinată domnul Nioche.

— Am trecut pe la dumneavoastră pe-acasă, să văd dacă nu cumva ați pățit ceva. Mă gîndeam că ai putea fi bolnav, zise cu destulă blîndețe monsieur.

— Sînteți ca întotdeauna foarte amabil, răspunse bătrînul. Nu, nu mă simt bine. Da, sînt *bolnaav*, lungi el vocala.

— Invită-l pe monsieur să stea jos, spuse mademoiselle Nioche. Garçon, adun un scaun pentru monsieur.

— Nu ne faceți onoarea să vă *așezaați ?* întrebă sfios și cu un și mai pronunțat accent străin monsieur Nioche. Newman își zise că ar fi bine să ducă la bun sfîrșit treaba, așa că luă loc în capul mesei, cu strălucitoarea fată la stînga și cu jerpelitul bătrîn în dreapta.

— Bineînțeles că veți bea și dumneavoastră ceva, spuse domnișoara Noémie, sorbind ușurel dintr-un vin negru de Madera.

Cum Newman răspunse că nu bea nimic, Noémie se întoarse surîzînd către tatăl ei :

— Ce onoare, nu ? N-a venit decît pentru noi !

Monsieur Nioche își goli pe nerăsuflate paharul cu alcool, a cărui tărie îl făcu să se uite cu niște ochi și mai lăcrimoși acum.

— De fapt, n-ați venit pentru mine, continuă Noémie. Nu v-ați așteptat să mă găsiți aici, nu-i așa ?

Newman remarcă schimbarea ce se produsese în înfățișarea ei. Era foarte elegantă și, cu adevărat, mai drăguță ca înainte. Arăta cu un an, doi mai în vîrstă și era limpede că se pricepea de minune să-și sublinieze acel aer al ei de aparentă „decență", prezentînd chiar o anumită distincție. Era îmbrăcată în culori discrete, iar simplitatea aceasta a îmbrăcăminții — o simplitate care trebuie să fi costat o avere — și-o purta cu o grație ce nu se dobîndește, de obicei, decît după ani și ani de practică. Prezența ei de spirit, desăvîrșita stăpînire de sine i se părură lui Newman de-a dreptul diabolice și eroul nostru se simți înclinat să-i dea dreptate lui Valentin și să admită că tînăra e absolut remarcabilă.

— Nu, răspunse el. Ca să fiu drept, n-am venit pentru dumneata și nici nu m-am așteptat să te găsesc aici. Mi s-a spus, adăugă el după o clipă, că ți-ai părăsit tatăl.

— *Quelle horreur !* exclamă ea, cu cel mai senin dintre zîmbete. Oare e *posibil* să-și părăsească cineva tatăl ? Iată, aveți în față cea mai bună dovadă că nu-i așa.

— Da, o dovadă convingătoare, conveni Newman uitîndu-se, aproape stînjenit, la monsieur Nioche.

Bătrînul îi ocoli privirea, cu mutra aceea a lui de jalnică pocăință, pentru ca apoi, ridicîndu-și paharul gol, să se prefacă totuși că bea din el.

— Cine v-a spus povestea asta ? întrebă Noémie. Dar cred că știu foarte bine. Monsieur de Bellegarde, el v-a spus. De ce nu recunoașteți ? Nu-i politicos din partea dumneavoastră.

— Mă simt atît de rușinat, atît de stupid ! se dezvinovăți cu o anumită bună credință prostească Newman.

— Să vă fac să înțelegeți mai bine. Sînt sigură că cel care v-a spus e monsieur de Bellegarde. El știe o mulțime de lucruri despre mine — ori își închipuie că le știe. S-a chinuit enorm să le afle, dar jumătate din ele nu-s adevărate. În primul rînd, nu mi-am părăsit tatăl, oricum nu mai mult decît m-a părăsit el pe mine. Sînt mult prea legată de el, iar acum cînd a devenit și *gentil, mais gentil !*, mai legată ca oricînd. Nu-i așa, tăticule ? Nu ești *gentil, mais gentil ?* Monsieur de Bellegarde e un tînăr fermecător ; imposibil să *mieux causer*. Și eu știu o mulțime de lucruri despre *el*. Cînd îl întîlniți, puteți să-i și spuneți asta.

— Nu, zise Newman cu un zîmbet cît se poate de hotărît. N-am să-i transmit nici un fel de mesaje din partea dumitale.

— Cum doriți, replică placid tînăra. Nici eu, nici monsieur de Bellegarde nu depindem de dumneavoastră. Interesul lui față de persoana mea e deosebit de mare, așa că poate fi lăsat să se descurce și singur. El e altfel decît *dumneavoastră*, monsieur, completă Noémie, cuprinsă de un ușor și prea frumos acces de demnitate.

— Oh, cu totul altfel, n-am nici o îndoială, răspunse Newman. Dar nu știu exact cum înțelegi dumneata asta.

— Iată cum : mai întîi și întîi, monsieur de Bellegarde nu s-a oferit niciodată să-mi facă rost de *dot* și de bărbat. Ca să fim drepți, adăugă mademoiselle Nioche după o pauză expresivă, n-aș zice că asta e chiar în favoarea lui. Apropo, ce v-a venit să-mi faceți o asemenea propunere monstruoasă ? Doar nu vă interesam.

— Ba da, mă interesai, răspunse Newman.

— În ce fel ?

— Mi-ar fi făcut o reală plăcere să te văd căsătorită cu un tînăr cumsecade.

— Cu un venit de șase mii de franci ! explodă Noémie. Asta numiți dumneavoastră interes față de mine ? Mă tem că nu prea știți multe despre femei. N-ați fost deloc *galant*. Nu ați fost ceea ce ați fi putut să fiți.

Lui Newman îi năvăli sîngele în obraji de indignare :

— Cred că asta-i prea de tot ! exclamnă el. Habar n-aveam că-s atît de meschin.

Mademoiselle Nioche rîse zgomotos — era aproape singurul semn de vulgaritate — și-și luă manșonul.

— E ceva, totuși, dacă am reușit să vă înfurii, zise ea.

Cu coatele bine înfipte pe masă, cu capul aplecat înainte și sprijinit în mîini, cu degetele sale albe și subțiri adunate peste urechi, monsieur Nioche stătea și se uita fix în fundul paharului gol, lăsînd impresia că nu aude nimic. Noémie își încheie haina îmblănită, împinse scaunul înapoi și, cercetîndu-și o clipă volanele rochiei, cu privirea omului conștient de valoarea lucrurilor pe care le poartă, își înălță ochii spre Newman.

— Ar fi fost mai bine dacă ai fi rămas o fată onestă, se simți obligat să facă o ultimă observație Newman, mereu cu gîndul la situația penibilă în care fusese pus bătrînul său prieten.

Monsieur Nioche continua să se holbeze în fundul paharului, iar fiica sa se ridică de pe scaun, cu același zîmbet trufaș pe buze.

— Vreți să spuneți că semăn atît de tare cu o fată onestă ? Asta-i mai mult decît se poate spune despre majoritatea femeilor din ziua de astăzi. Mai așteptați totuși, nu mă judecați încă, adăugă ea. Mi-am promis mie însămi să reușesc și am de gînd să-mi țin promisiunea. Pentru acest motiv, plec ; nu doresc să fiu văzută în asemenea localuri. Nu înțeleg ce mai vreți de la bietul tata. În momentul de față, se simte liniștit. Și nici n-are ce-și reproșa. *Au revoir,* tăticule.

Mîngîie creștetul bătrînului cu cîteva lovituri ușoare de manșon, apoi, făcînd o scurtă pauză, se uită din nou la oaspetele lor :

— Spuneți-i domnului de Bellegarde că dacă dorește vești despre mine să vină să le afle *personal !*

Cu aceste cuvinte, le întoarse spatele și plecă, în timp ce chelnerul, împodobit cu un șorț alb, îi deschidea larg ușa, înclinîndu-se pînă la pămînt.

Monsieur Nioche stătea nemișcat, iar Newman nu prea știa ce să-i spună. Cu aerul acela de curcă plouată, bătrînul arătă îngrozitor.

— Așadar, pînă la urmă, te-ai hotărît să n-o omori, zise Newman după un timp.

Monsieur Nioche nu se clinti ; se mulțumi să-și ridice doar ochii, a căror expresie vorbea de la sine, într-un chip jalnic, dezgustător. Într-un fel, acești ochi nu îndrăzneau să cerșească mila, dar nici nu pretindeau, și aceasta cu atît mai puțin, că ar avea curajul nebunesc de a se lipsi de ea. Expresia lor sugera posibila stare de spirit a unei insecte inofensive și turtite la corp, conștientă de iminenta apăsare sub talpa unei cizme, dar care își mai închipuie totuși că forma ei foarte plată o va scăpa, cine știe cum, de la strivire. Căutătura domnului Nioche era o veritabilă declarație de platitudine morală.

— Mă disprețuiți profund, șopti el cu o voce cum nu se poate mai pierită.

— Oh, nu, nu e vina dumitale. Și să fiu al naibii dacă vă mai înțeleg cît de cît obiceiurile !

— V-am ținut prea multe discursuri frumoase, adăugă monsieur Nioche. Pe vremea aceea credeam în ele.

— Te asigur că mă bucur din toată inima că n-ai împușcat-o, continuă Newman. Mi-a fost teamă să nu te fi sinucis chiar. De asta am pornit să te caut.

Și cu aceste cuvinte, începu să se încheie la haină.

— E totuna, *hélas !* Mă disprețuiți, iar eu n-am cum să vă dau explicații. Nădăjduiam să nu vă mai întîlnesc niciodată.

— Cum așa ? se miră Newman. Destul de urît din partea dumitale. N-ar trebui să-ți abandonezi prietenii în halul ăsta. În plus, ultima oară cînd ai venit să mă vezi, mi s-a părut că te simți excelent.

— Da, țin minte, își reaminti monsieur Nioche cu un aer visător. Probabil că mă aflam, și chiar *mă aflam,*

într-un fel de febră. Nu știam ce zic, nu știam ce fac. Fără îndoială că deliram.

— Ei bine, acum ești mai liniștit.

Monsieur Nioche reflectă puțin mai înainte de a răspunde :

— Liniștit ca mormîntul, izbucni el în cele din urmă.

— Ești chiar atît de nefericit ? întrebă cu și mai multă candoare Newman.

Monsieur Nioche se frecă ușurel pe frunte și, împingîndu-și puțin peruca pe spate, se uită chiorîș la paharul gol.

— Da... da. Dar e poveste veche. Întotdeauna am fost nefericit. Fiică-mea face ce vrea cu mine. Înghit tot ce-mi dă ; mă strîmb, dar înghit. N-am nici un pic de bărbăție în mine, iar cînd n-ai bărbăție, trebuie să taci : n-are rost să le explici oamenilor. De-acum încolo n-o să vă mai deranjez.

— În ordine ! zise Newman, destul de scîrbit de frivolitatea filozofiei profesate de bătrîn. Faci cum vrei.

Deși părea pregătit să fie disprețuit, monsieur Nioche nu se putu împiedica, totuși, să nu cerșească o cît de mică laudă din partea binefăcătorului său :

— În definitiv, e fiica mea și încă o mai pot supraveghea. Cînd îi intră în cap o idee nenorocită, și uite că-i intră, nu i-o mai scoți nici cu cleștele. *Și în acest caz,* accentuă el, îți bați gura de pomană ! Există însă multe căi ale răului, există diverse trepte ale nenorocirii. Pot și eu să-i pun la dispoziție cîte ceva... cîte ceva — și monsieur Nioche făcu o pauză, zgîindu-se confuz la prietenul său, care începu să se cam teamă că mintea bătrînului o luase razna — cîte ceva din experiența mea.

— Experiența dumitale ? întrebă Newman și amuzat și uluit în același timp.

— Experiența mea în afaceri, preciză grav monsieur Nioche.

— A, da, rîse Newman. O să-i fie de mare ajutor !

După care, spuse „La revedere !“ și-i întinse mîna nefericitului bătrînel. Monsieur Nioche i-o apucă la rîndu-i, i-o ținu strîns un moment și, sprijinindu-se cu spatele de zid, își ridică ochii spre Newman :

— Cred că vă închipuiţi că mi-am pierdut minţile. Foarte posibil ; mă doare tot timpul capul. Asta-i motivul pentru care nu-s în stare să mă explic şi nici să arăt exact situaţia. Iar Noémie e atît de tare ! Face din mine ce vrea.. absolut ce vrea. Mai există însă ceva... mai există.

Şi monsieur Nioche se opri, fără să-şi desprindă însă privirea de la vizitator. Ochii lui mici şi spălăciţi se lărgiră şi, o clipă, scînteiară ca aceia ai unei pisici în întuneric.

— Lucrurile nu stau chiar aşa cum par, continuă el. Nu i-am iertat-o. Oh, *par exemple*, nu !

— În ordine, să nu i-o treci cu vederea. Dacă i-o treci, cine ştie ce-ar mai putea să facă !

— E îngrozitor, e cumplit, zise monsieur Nioche, dar vreţi să ştiţi adevărul ? O urăsc ! Iau ceea ce-mi dă şi totuşi o urăsc şi mai mult. Astăzi mi-a adus trei sute de franci. Sînt aici, în buzunarul de la jiletcă. Şi iată că o urăsc şi mai şi. Nu, n-am iertat-o.

Newman reveni din nou la vechea sa candoare :

— Atunci, de ce ai mai acceptat banii ?

— Dacă nu-i acceptam, aş fi urît-o şi mai tare. Vedeţi şi dumneavoastră pînă unde te duce mizeria ! Nu, n-am iertat-o.

— Perfect, ai grijă să n-o superi, rîse iar Newman.

Şi cu aceste cuvinte, plecă. Trecînd prin faţa geamurilor de la stradă ale cafenelei, îl văzu pe bătrîn cum face semn chelnerului, cu un gest melancolic, să-i mai umple o dată paharul.

Într-o dimineaţă, la o săptămînă după întîlnirea de la Café de la Patrie, Newman trecu pe la Valentin de Bellegarde şi, printr-o fericită întîmplare, îl găsi acasă. Îi vorbi despre discuţia avută cu monsieur Nioche şi cu fiica acestuia, declarînd că îi e teamă s-o spună, dar crede că Valentin îl judecase corect pe bătrîn. Îi găsise pe cei doi bînd şi tăifăsuind împreună, în cele mai bune relaţii. Intransigenţa bătrînului gentleman era pur teoretică. Newman mărturisea că se simte dezamăgit ; i-ar fi plăcut să-l vadă pe venerabilul său amic că se ridică la înălţimea aşteptărilor.

— La înălţimea aşteptărilor ! exclamă Valentin. Pentru el, dragul meu prieten, nu există nici un fel de înălţime. Singura ridicătură perceptibilă în cîmpul vizual al domnului Nioche e cartierul Montmartre, iar Montmartre nu-i deloc un bun sfătuitor. Imposibil să faci alpinism într-un ţinut de şes.

— A declarat că n-a iertat-o. Dar fiică-sa n-o să-şi dea niciodată seama de asta.

— Trebuie să-i facem şi lui dreptate şi să presupunem că o dezaprobă din toată inima. Talentata lui fiică, adăugă Valentin, seamănă cu acele mari artiste despre care, citindu-le biografia, aflăm că începutul carierei le-a fost bine marcat de opoziţia rubedeniilor. Vocaţia nu le era recunoscută, însă lumea le-a consfinţit-o. Noémie are vocaţie.

— La naiba cu vocaţia ei ! Oh, nesimţitori mai sînteţi ! adăugă Newman scos din răbdări.

Valentin îl măsură cîteva clipe cu ochi plini de curiozitate :

— Trebuie să fi mîncat multe acrituri la viaţa dumitale ca să ajungi să te îndoieşti de gustul piersicilor coapte.

Dar Newman îi susţinu ferm privirea :

— N-aş crede că e cazul ca tocmai *dumitale* să-ţi explic după ce fruct umblu eu !

La această replică, tînărul închise ochii o clipă, pentru ca apoi să dea din cap, însoţindu-şi gestul cu o mişcare a mîinii. După care, pe un ton grav, zise :

— Te susţin mai mult ca oricînd !

— Atunci, replică Newman, dă-mi voie să fac ceea ce bănuiesc că vei aprecia ca fiind un lucru corect faţă de dumneata. Domnişoara Noémie m-a rugat să-ţi spun... dar să fiu al naibii dacă mai ştiu ce !

— Dumnezeule, cîtă lipsă de imaginaţie ! exclamă Valentin. Dar îţi închipui oare că am aşteptat să vii dumneata ? Află că în ultimele cinci zile i-am făcut nu mai puţin de trei vizite. E o gazdă fermecătoare ; atacăm împreună cele mai selecte subiecte de discuţie. E într-adevăr foarte deşteaptă, un gen superior şi cu totul aparte. Deloc

vulgară. Nu numai că nu afectează vulgaritatea, dar e ferm decisă s-o ocolească. Are de gînd să-și poarte de grijă cu foarte mare atenție. E, dacă vrei, desăvîrșită : la fel de dură, la fel de fin cizelată ca o figurină de nimfă a mării dintr-o gravură antică săpată în piatră prețioasă. Și te asigur că n-are pic de inimă. Nici dacă ar fi fost sculptată din ametist masiv, sensibilitatea ei n-ar fi fost mai absentă. Nici măcar cu diamantul n-o poți zgîria. Extrem de drăguță — cînd o cunoști mai bine, e, cu adevărat, nemaipomenit de drăguță — inteligentă, hotărîtă, ambițioasă și fără scrupule, capabilă să asiste la sugrumarea unui om fără să clipească, mademoiselle Noémie e, pe cinstea mea, o ființă remarcabil de simpatică.

— Ei da, răspunse gînditor Newman, am văzut și eu o dată, într-o fabrică de ace, un gentleman din capitală, care, apropiindu-se prea mult de o instalație ce i se păruse curioasă, a fost apucat de mașină, înghițit și scos apoi afară bucăți, bucățele. Totul s-a petrecut la fel de elegant de parcă l-ar fi luat cineva cu furculița de argint de pe o farfurie de porțelan chinezesc !

Într-o seară, la trei zile după încheierea acelui tîrg, cum ar fi putut să-l socotească el, în legătură cu recepția la care Madame de Bellegarde urma să-l prezinte celor din lumea ei, Newman, întorcîndu-se tîrziu acasă, găsi pe masă o invitație mare și arătoasă prin care era informat că marchiza își primește oaspeții pe data de 27 a lunii respective, ora 10 seara. Newman fixă invitația în rama oglinzii și se uită satisfăcut la ea. I se părea un document important, emblemă a triumfului său. În timp ce, lungit în fotoliu, își mai desfăta încă ochii cu această priveliște, în salon fu introdus Valentin. Privirea tînărului o urmări pe cea a lui Newman și nimeri peste invitația maică-si.

— Ce scrie pe colț ? Nu obișnuita formulă „muzică“, „dans“, sau „*tableaux vivants*“ ? Ar fi trebuit să scrie „Un american sadea“. Cel puțin asta !

— Oh, vor fi cîțiva americani, răspunse Newman. Chiar azi, doamna Tristram mi-a spus că a primit și ea o invitație și că a acceptat-o.

— Ei da, cu doamna Tristram și cu soțul ei vei avea și dumneata un sprijin. Dar și în acest caz, mama ar fi putut să scrie pe invitație „Trei americani de-o teapă“ — ceea ce poate fi interpretat cum vrei, deși, în ceea ce mă privește, eu cam știu cum ar trebui să-i consider pe cei mai mulți dintre americani. Oricum, îndrăznesc să spun că amuzamentul n-o să-ți lipsească. O să cunoști o groază de inși din lumea bună a Franței — vreau să zic din ăia cu pedigriuri interminabile — și *beaux noms*, conformiști de toată frumusețea, și cretini fără seamăn, și tot soiul de mutre pe care bănuiesc că numai Dumnezeu le-a putut concepe. Cum noi ți-am mai prezentat destule specimene din astea, vei ști cum să te păzești.

— Oh, replică Newman, ăștia nu mi-au pricinuit nici un necaz încă și cred că dacă aveau de gînd să-mi facă vreun rău, mi l-ar fi făcut pînă acum. În general, îmi plac oamenii, iar în ultimul timp parc-aș ține cu tot dinadinsul să-mi placă, așa că nu prea mai contează cine sînt ei. Mă simt atît de fericit încît, dacă n-aș fi sigur că mă aflu în pragul căsătoriei, aș putea crede că urmează să mor.

— Crezi că există vreo mare deosebire între una și alta?

Tînărul puse această întrebare, dar, mai înainte ca stăpînul casei să-i poată răspunde, se lăsă să cadă într-un fotoliu și adăugă pe un ton oarecum dezgustat :

— Numai să nu uiți, preafericitule, că sînt pe lume și ticăloși pe care fericirea altora, atunci cînd e trîmbițată, îi cam scoate din sărite.

— Numești ticălos pe un om atît de cumsecade cum e cumnatul meu ? se interesă Newman.

— Cumnatul dumitale ? repetă ca un ecou și cu un aer ușor meditativ Valentin de Bellegarde.

— Atunci, spune-i *frate*, i-o întoarse binevoitor Newman, și păstrează pentru dumneata caracterizarea de mai înainte.

Replica îl făcu pe Valentin să-și revină și să-și reia tonul dintotdeauna :

— Ești într-adevăr, un tip fermecător. Evident, într-un fel ce-ți rămîne propriu și care trebuie să fie probabil

și felul dumitale specific de a iubi. Firește, oftă el, cu un surîs mai melancolic ca de obicei, nu mă mir și nu pun întrebări. Numai că, înțeleg eu — și aici Valentin se însufleți brusc — ești, „cu adevărat și fără nici un dubiu“ îndrăgostit ?

— Da, domnule ! răspunse Newman după un moment de tăcere.

— Și crezi că și *ea* e îndrăgostită ?

— Ar fi bine să-i ceri să-ți spună singură, îl sfătui Newman. Nu pentru mine, ci pentru dumneata.

— Niciodată nu cer ceva pentru mine. N-ai observat asta ? In plus, nici nu mi-ar spune și, la urma urmei, nu-i deloc treaba mea.

— Nici ea nu știe ! izbucni Newman după o clipă de ezitare. Totuși va ști.

— Și abia atunci vei afla și *dumneata*... ceea ce văd că nu știi încă. Însă răspunsul pe care îl vei afla va fi cel pe care ți-l dorești, pentru că așa îți ies dumitale lucrurile.

Și, ca sub imperiul cine știe cărei emoții, ochii senini și gravi ai lui Valentin se însuflețiră într-un chip ciudat, măsurîndu-l pe Newman din cap pînă-n picioare.

— Cîștigi teren, nu glumă ! continuă el. E firesc, totuși. Cu statura asta de uriaș, faci cîte șapte poște deodată !

După care tăcu iarăși, fără ca neastîmpărul să i se potolească însă.

Newman își ridică privirea, ațintită pînă atunci asupra focului, și-l cercetă pe oaspete cu atenție.

— In seara asta nu ești deloc în apele dumitale, zise el. Ești, ca să zic așa, cam cusurgiu... aproape răutăcios. Dar așteaptă să-mi termin și eu treburile — de la care, mai ales acum, nu doresc să-mi distrag atenția — și atunci vom sta de vorbă. Vreau să spun că, într-un fel sau altul, îți voi veni eu de hac.

— Ah, așa cît mă vezi, dar o să ai destul de lucru cu mine ! Îți stau oricînd la dispoziție. Și, mă rog, întrebă Valentin, cînd *are loc* evenimentul ?

— Peste vreo cinci săptămîni. Încă nu-i fixată definitiv ziua.

Valentin de Bellegarde acceptă răspunsul acesta cu un interes care nu-l împiedică totuși să dea drumul la o nouă întrebare :

— Nu ai deloc dubii în legătură cu viitorul ? se interesă el politicos.

— Dubii ? repetă Newman cu pronunția aceea răspicată din care semitonurile erau mai absente ca oricînd. Am știut exact ce vreau, iar acum știu ce-am obținut.

— Și atunci, ești sigur c-o să fii fericit ?

— Sigur ?... cîntări Newman, cu aer competent chestiunea. O întrebare atît de prostească merită un răspuns la fel de prostesc. Ei da... Să fiu al naibii dacă nu-s sigur !

Se pare că Valentin ținea cu tot dinadinsul să demonstreze că nu degeaba fusese calificat drept cusurgiu :

— Nu te temi de nimic ?

— De ce m-aș teme ? Nu-mi puteți face nici un rău. Doar dacă, prin cine știe ce act violent, m-ați ucide. Ceea ce, într-adevăr, ar trebui s-o privesc ca pe o glumă îngrozitor de proastă. Vreau să trăiesc și chiar am de gînd să trăiesc și să mă bucur de viață. De boală n-am cum să mor, pentru că-s sănătos de la natură, iar pînă la a muri de bătrînețe mai e cale lungă. Nevasta, iarăși, n-am cum să mi-o pierd, pentru că voi avea extrem de multă grijă de ea. Nici banii nu mi-i pot pierde — cel puțin o bună parte din ei — întrucît, în acest sens, lucrurile sînt aranjate. De ce ar trebui atunci să mă tem ?

— Nu ți-e teamă că pentru un ins atît de teribil de modern, cum ești dumneata, a te căsători cu... în sfîrșit, cu un produs atît de rococo, de demodat ca fiica, s-ar putea zice, fiica unor cruciați, aproape patriarhi, ar putea constitui o eroare ?

Newman, care în timp ce vorbeau, se plimbase de colo pînă colo, se opri acum drept în fața oaspetelui :

— Asta înseamnă că te îngrijorează soarta ei ?

— Totul mă îngrijorează, răspunse Valentin susținîndu-i privirea.

— Ah, dacă asta-i totul... atunci, tocmai pentru că-s modern și am posibilitatea să compar lucrurile, te rog să crezi că știu ce fac !

După care, ca și cum ar fi simțit nevoia să-și sărbătorească această fericită certitudine printr-un foc mai de doamne-ajută, se duse să mai arunce cîteva lemne în căminul care și așa ardea cu vîlvătăi. Valentin urmări și el o vreme dansul flăcărilor. În cele din urmă, sprijinindu-se cu cotul de marginea căminului, cu capul în palmă, lăsă să-i scape un oftat.

— O migrenă ? întrebă Newman.

— *Je suis triste,* răspunse el cu simplitate galică.

Newman primi această declarație cu niște ochi de parcă ar fi asistat la mîzgălirea ei pe tăblița unui școlar — biată făptură neajutorată, pe care nu i-ar fi plăcut totuși s-o mustre prea tare.

— Crampe sentimentale, nu ? Ți se trag cumva de la doamna despre care mi-ai povestit mai alaltăseară că o adori, dar că n-o poți lua în căsătorie ?

— Ți-am vorbit, într-adevăr, despre ea ? întrebă Valentin cu un aer ușor uluit. Mi-a cam fost mie teamă după aceea că am făcut niște aluzii nepotrivite, pentru că în general (și ăsta e printre puținele scrupule pe care le am) nu pomenesc despre *ces dames* de față cu Claire. Dar, cum ar zice cineva, în momentul acela aveam sufletul plin de amărăciune. Și, dacă vrei să știi, nici acum nu mi-a trecut. De ce naiba mi-oi fi făcut cunoștință cu fata aia ?

— Oh, e vorba de Noémie, nu ? Doamne, apără-ne ! Nu cumva vrei să spui că ești mort după ea ?

— Nu chiar așa. Nu e marea pasiune. Totuși, drăcușorul ăsta de fată fără inimă mă obsedează. Dințișorii ăia frumoși ai ei au mușcat bine din mine. Parc-aș fi turbat. Mă simt de parc-aș fi gata-gata să comit cine știe ce act nebunesc. Jalnic, dezgustător de jalnic. Ticăloasa asta mică e cea mai interesată, cea mai egoistă ființă din Europa. Și cu toate astea îmi tulbură, într-adevăr, liniștea sufletului. Nu-mi iese deloc din cap. Josnic, izbitor contrast cu devotata și virtuoasa dumitale iubire. E destul

de penibil ca la vîrsta mea coaptă să nu fiu în stare de altceva mai bun. *En somme,* un tînăr reușit! Nu prea cred c-ai putea să fii sigur și de viitorul meu cum ești de al dumitale.

— Lasă-te păgubaș! zise Newman. Termin-o cu vizitele la creatura asta și viitorul îți va fi asigurat. Vii în America și-ți găsesc eu de lucru la o bancă.

— Ușor de zis „Lasă-te păgubaș!", îi aprecie Valentin, cu o anumită gravitate în ton, sfatul. E ca și cum te-ai putea lăsa păgubaș de o drăgălașă de panteră care tocmai și-a înfipt ghearele în tine și-i gata-gata să-ți scoată măruntaiele. Nu-ți mai rămîne decît *să întreții relația,* fie și numai pentru a arăta că nu-ți este frică.

— Mi se pare că ai alte lucruri mai bune de făcut decît să întreții asemenea relații. Unde mai pui că nici n-am vrut s-o cunoști. Dumneata ai insistat să i te prezint. De pe atunci am avut un fel de presimțire ascunsă.

— Oh, dar nici pomeneală să-ți reproșez că mi-ai fi înșelat inocența, după cum nu-mi reproșez nici mie însumi că o frecventez pe Noémie. E o ființă de-a dreptul extraordinară. Felul în care și-a luat de pe acum zborul e uluitor. Nu cunosc o femeie care să mă fi amuzat mai mult. Iartă-mă, adăugă el după o clipă, dar pe dumneata nu te amuză ce-ți povestesc eu. Se pare că interesul dumitale încetează exact acolo unde al celor mai mulți oameni abia se trezește. Hai să vorbim despre altceva.

Valentin schimbă subiectul discuției, dar nu trecuseră nici măcar cinci minute și, printr-o îndrăzneață întorsătură de frază, reveni la mademoiselle Nioche, descriindu-i „reședința", citind anumite *mots* rostite de ea. Vorbele erau foarte de duh și, pentru o femeie care cu șase luni mai înainte se arăta atît de preocupată de cele sfinte, remarcabil de profane. Pînă la urmă, Valentin de Bellegarde se întrerupse brusc, deveni meditativ și multă vreme după aceea nu scoase o vorbă. Cînd se ridică să plece, era limpede că gîndurile încă i se mai învîrteau în jurul neprețuitei sale prietene.

— Da, încheie el întrevederea, e un mic monstru superb!

XVI

URMĂTOARELE ZECE ZILE AU FOST cele mai fericite din viața lui Newman. Se văzu zilnic cu Madame de Cintré și niciodată cu mama ei sau cu cel mai vîrstnic dintre viitorii cumnați. Pînă la urmă, aleasa inimii sale se simți obligată să le scuze absența :

— Sînt foarte prinși, zise ea, cu lordul Deepmere. Îl întîmpină cu toate onorurile Parisului.

Gravitatea cu care rosti aceste cuvinte avea ceva de rău augur, devenind și mai accentuată cînd Madame de Cintré adăugă :

— E vărul nostru de gradul al șaptelea și sîngele apă nu se face. În plus, e un om atît de interesant !

Și cu aceste cuvinte, surîse într-un fel cît se poate de ciudat.

Pe tînăra doamnă de Bellegarde o întîlni de două sau de trei ori, plimbîndu-se de colo pînă colo, mereu grațioasă, necontenit distrată, ca și cum s-ar fi aflat în căutarea unui ideal de amuzament inaccesibil. Văzînd-o, Newman nu se putea împiedica să nu o asemene cu o sticluță de parfum, elegant împodobită, dar spartă și lăsînd să i se împrăștie în neștire mireasma. Simțea totuși că are datoria să acorde indulgență unei doamne care, la rîndul ei, avea datoria să-i acorde supunere lui Urbain de Bellegarde. Îi era milă de soția acestui nobil bărbat și asta cu atît mai mult cu cît nu era vorba decît de o biată ființă nătîngă, o țigăncușă cu zîmbetul jinduitor și cu inima bătîndu-i cam dezordonat. Uneori, mica marchiză îl privea cu o intensitate mult prea subliniată pentru a fi suspectă, de vreme ce, cum intuia Newman, avansurile vinovate erau, în mod obișnuit, mult mai puțin directe. După toate probabilitățile, dorea să-l întrebe sau să-i ceară ceva, iar Newman ar fi vrut și el să afle despre ce poate fi vorba. Ezita însă să-i ofere prilejul unei confesiuni, deoarece, dacă s-ar fi întîmplat ca mărturisirile doamnei să se refere la plictisul vieții ei conjugale, nu prea vedea cum ar fi putut s-o ajute. Cu toate acestea, nu s-ar fi arătat deloc mirat dacă într-o bună zi ar

fi venit drept la el și (după ce s-ar fi uitat roată în jurul ei) i-ar fi suflat pe un ton pătimaș : „Știu că-mi detești soțul. Fă-mi plăcerea și lasă-mă să-ți spun că ai dreptate. Vai de femeia care s-a măritat cu o momîie, care în loc de bărbat și-a luat un ceasornic de *papier-maché* *". Lipsit de o cunoaștere perfectă a normelor de etichetă, Newman avea în schimb intuiția foarte exactă a caracterului „infam" al anumitor procedee, așa că, pentru a nu-și păta cumva reputația, socotea de datoria sa să se țină în gardă ; n-avea de gînd să dea ocazia acestor oameni să se plîngă că ar fi făcut în casa lor vreun lucru cît de cît incorect. Așadar, neoferindu-i-se posibilitatea unor comentarii mai intime, doamna de Bellegarde se mulțumea să-l țină la curent în legătură cu rochia pe care intenționa s-o poarte la nunta lui, rochie care, în imginația ei creatoare și în ciuda numeroaselor întrevederi cu croitoareasa, nu fusese încă definitivată în toată complexitatea ei.

— Ți-am vorbit, îi explică ea, despre niște funde bleu pal la mîneci, la încheietura cotului. Dar uite că astăzi nu mă mai pot închipui deloc cu funde bleu. Ce-oi fi avînd cu ele nu știu. Astăzi mă văd în roz — un roz delicat, gen *cuisse de nymphe*. Pe urmă, mai trec și prin perioade ciudate și triste în care nici culoarea bleu, nici cea roz nu-mi spun nimic. Și totuși țin neapărat să am funde.

— Fă-ți-le verzi sau galbene, îi sugeră Newman.

— *Malheureux !* exclamă pe un ton ascuțit mica marchiză. Sper că n-ai să ai pretenția să-ți îmbraci nevasta. Claire e un înger, da, însă volanele ei sînt de pe acum... ei da, absolut de pe altă lume !

Madame de Cintré manifesta în prezența altora o anume mulțumire calmă, dar admiratorul ei descoperi, cu nesfîrșită bucurie, că în fața lui, cînd ceilalți erau absenți, sentimentul ei de încredere și bunăstare sufletească depășea orice așteptare. Atunci îi spunea lucruri minunate, cuvinte tandre :

* carton presat, mucava (în fr. în text).

— Nici o plăcere cu dumneata. Niciodată nu-mi dai prilej să te cert sau să te corectez. Am contat mult pe asta ; speram să am și eu o satisfacție. Cînd colo, dumneata nu faci nici o greșeală, nimic anapoda, nimic înspăimîntător. În plus, nici măcar nu ai aerul că te-ai strădui să procedezi cum se cuvine. Ești mai degajat ca noi, mai degajat ca mine. Observ că și principiile după care te conduci, chiar dacă-s altele, sînt la fel de bune ca ale noastre. Din această cauză, zîmbi ea, e plicticos pentru mine, aproape o dezamăgire să n-am ce-ți arăta, să n-am ce te învăța, să nu existe nimic pentru care să te pot dăscăli, nimic pe care dumneata să nu-l fi știut sau făcut sau simțit înaintea mea. Ce-mi mai rămîne atunci ? Prozaic, total lipsit de emoții ! Aș putea să mă căsătoresc la fel de bine cu un bărbat care... ei da, care să nu fie atît de *imposibil*.

— Din păcate, ăsta sînt eu și nu pot fi altfel, răspunse Newman. Fii bună și trece-mi cu vederea *slăbiciunile*.

După care, o asigură că, în ceea ce-l privește, niciodată n-o să-i caute defectele cu lumînarea ; cel puțin, va încerca să o trateze ca pe o femeie de treabă.

— Oh, izbucni el apoi, dacă ai ști că ești exact ființa pe care mi-am dorit-o ! Abia acum, cînd realizarea visului întrece orice așteptare, încep și eu să mi-l înțeleg cu adevărat. Niciodată n-a existat un bărbat mai mulțumit de norocul lui. Felul în care pășești prin acest salon, felul în care îți ții capul, vorbele pe care le spui, gustul cu care te îmbraci, întreaga dumitale purtare din ultima săptămînă, toate, toate astea mi le-am dorit de la soția mea. Într-un cuvînt, ești întruchiparea idealului, și pot să te încredințez că n-am nutrit un ideal mediocru.

Aceste declarații avură darul s-o facă pe prietena sa ceva mai gravă. În cele din urmă, ea zise :

— Te asigur că nu întruchipez deloc acest ideal ; e mult prea înalt. Nu sînt ceea ce crezi, sînt cu mult mai neînsemnată. Ființa pe care ți-ai imaginat-o e de-a dreptul magnifică. Dar, rogu-te, cum de a atins ea o asemenea perfecțiune ?

— Niciodată n-a fost altceva decît *numai și numai* perfecțiune, răspunse Newman.

— Ca să fiu sinceră, cred că e mai presus de oricare dintre aspirațiile mele. Chiar dacă le am în vedere pe cele mai nesăbuite. Îți dai seama că e un compliment cu totul și cu totul deosebit ? Ei bine, domnule, îmi voi *face* din ea un model.

După ce Newman își anunță logodna, doamna Tristram se duse s-o vadă și ea pe „scumpa de Claire“, pentru ca a doua zi să-i declare eroului nostru că norocul lui e pur și simplu absurd :

— Pentru că, îi explică ea, partea ridicolă a afacerii e că ai să fii, și asta fără nici o îndoială, la fel de fericit de parcă te-ai însura cu o oarecare domnișoară Smith sau Brown. După părerea mea, faci o partidă absolut strălucită, și încă fără să te coste nimic. De obicei, lucrurile astea sînt un compromis, dar în cazul de față, deși ai totul, nimeni nu se îngrămădește să stoarcă ceva de la dumneata. Ai să fii fericit, absolut fericit, cu o nevastă desăvîrșită. Consider într-adevăr că eu am aranjat treaba asta, dar e mai mult decît pot suporta.

Newman îi mulțumi pentru felul ei plăcut și încurajator de a spune lucrurilor pe nume ; nici o altă femeie n-ar putea să încurajeze — sau să descurajeze — mai bine. Părerea lui Tristram se arătă diferită. Fusese și el în vizită la Madame de Cintré, luat de nevastă-sa, iar acum îi dădu lui Newman un raport amănunțit asupra expediției :

— Cred că de data asta nu mă mai prinzi aventurîndu-mă în aprecieri personale. M-am păcălit o dată și-mi ajunge. Dealtfel, e o treabă al dracului de parșivă să faci pe cineva să-și dea cu presupusul în legătură cu femeia cu care vrei să te însori. Ți se spune ceea ce meriți, și pe urmă alergi, bineînțeles, și-i dai ei raportul, iar la prima vizită a ticălosului gură-spartă, are ea grijă să-i facă o primire pe cinste. Totuși, ca să fiu drept, nu prea ai tu aerul că i-ai fi spus ceva actualei tale prietene, sau, dacă ai făcut-o, Madame de Cintré a știut să se poarte cu mănuși. A fost foarte amabilă și nemaipomenit de politicoasă. S-a așezat pe canapea alături de Lizzie, strîngîndu-și una alteia mîinile și spunîndu-și una alteia *chère belle,* pentru ca la fiecare trei vorbe să-mi adre-

seze cîte un zîmbet formidabil, ca și cînd ar fi vrut să-mi dea de înțeles că și eu sînt *un frumos* și *un scump.* A ținut să răscumpere, te asigur, indiferența de pînă acum : a fost foarte plăcută și comunicativă. Atîta doar că, într-un moment nefericit, i-a trecut prin cap să spună că trebuie să ne prezinte și maică-si, aceasta dorind să-i cunoască pe toți bunii tăi prieteni. Nu aveam deloc chef să-i cunosc mama și chiar eram pe punctul de a-i cere nevesti-mi să se ducă singură, urmînd ca eu s-o aștept afară, cînd Lizzie, cu obișnuita și infernala ei agerime a minții, mi-a ghicit intenția și, dintr-o privire, m-a redus la tăcere. Așa că am pornit-o cu toții, ele braț la braț, iar eu în urma lor, cum a dat Dumnezeu. Am găsit-o pe bătrînă stînd în fotoliu și bătînd darabana de zor cu aristocraticele-i degețele. Am măsurat-o pe Lizzie din cap pînă-n picioare, însă și-a găsit nașul ; la jocul ăsta, trebuie să-i recunosc meritul, Lizzie nu-și are pereche. Aflînd de la nevastă-mea că sîntem prieteni buni ai domnului Newman, marchiza a făcut ochii mari, după care a zis : „Domnul Newman ? Oh, da, fiica mea a hotărît să se mărite cu un anume domn Newman". Pe urmă, Madame de Cintré s-a apucat din nou s-o dezmierde pe Lizzie și să explice că această scumpă doamnă e cea care avusese ideea căsătoriei și că ea i-l prezentase pe domnul Newman. „Oh, așadar, dumitale trebuie să-ți mulțumesc pentru ginerele meu american ? i se adresă Madame de Bellegarde doamnei Tristram. Ai avut o idee foarte înțeleaptă. Fii sigură de marea mea recunoștință." După care începu să se uite și la mine, pentru ca aproape imediat să mă întrebe : „Dumneata cu fabricarea căror produse te îndeletnicești ?" Voiam să-i răspund că mă îndeletnicesc cu fabricarea cozilor de mătură pentru bătrînele vrăjitoare, să aibă pe ce călări, dar Lizzie mi-a luat-o repede înainte : „Soțul meu, doamnă marchiză, aparține acelei categorii nenorocite de oameni care n-au nici un fel de profesie și nici un fel de ocupație și care, în consecință, fac umbră pămîntului de pomană". Pentru a o pocni pe bătrînă, nici nu-i mai păsa de ghiontul pe care mi-l administra *mie.* „Ei, doamne, a zis marchiza, cu toții avem de împlinit datorii." La care Lizzie a răspuns : „Îmi pare

rău că datoria mea mă silește să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră". Și cu asta ne-am luat tălpășița. Însă o ai soacră în toată puterea cuvîntului.

— Oh, răspunse Newman, socară-mea nu dorește nimic altceva decît să mă lase în pace !

La vremea cuvenită, în seara zilei de 27, Newman se duse la balul doamnei de Bellegarde. Vechea casă din Rue de l'Université strălucea într-un fel neobișnuit pentru ochii lui. În cercul de lumină, ce se proiecta în afara porții de la intrare, o trupă de curioși se zgîia la echipajele ce-și făceau loc înăuntru ; curtea era iluminată cu torțe arzînde, iar peronul din fața casei împodobit și cu treptele așternute cu covoare. Cînd Newman își făcu apariția, mai sosiseră doar cîteva persoane. Marchiza împreună cu fiica și cu nora ei stăteau sus în capul scării, acolo unde antica nimfă de marmură trăgea cu ochiul la lume de sub o boltă de verdeață. Madame de Bellegarde, toată numai purpură și perle și prețioase dantele, aducea a personaj istoric pictat de Van Dyck ; prin comparație, albul stins purtat de fiica ei, splendid și vaporos, făcea din Claire de Cintré, și aceasta spre bucuria posesivă a lui Newman, o făptură infinit de modernă și de apropiată. Amfitrioana își salută oaspetele cu o politețe nobilă și țeapănă și, privind de jur împrejur, chemă la ea pe cîțiva dintre indivizii ce se țineau prin preajmă. Erau niște gentilomi venerabili, cu înfățișare la fel de caracteristică și marcată de vreme și grăitoare (din punctul de vedere al vreunei științe ce s-ar ocupa cu topografia socială, ca și pentru eroul nostru, dealtfel, sensibil la bizarerii) ca oricare dintre orășelele acelea vechi, pline de turnuri și ruine, ținute la mare cinste, pe care le vizitase Newman în călătoria din vara trecută prin țările Europei. Gătiți cu ciudate insemne, cu panglici, cordoane și decorații, așa cum, la zile festive, și vechile urbe arborează steaguri și flamuri și simboluri heraldice, bătrîneii aceștia se apropiară cu măsurată vioiciune, pentru ca marchiza să li-l prezinte pe bunul prieten al familiei, ce urma să o ia în căsătorie pe fiica ei. Bunul prieten auzi o înșiruire confuză de titluri și nume care, în închipuirea lui, se potriveau de minune cu podoabele și zorzoanele lor. În

timp ce domnii nu mai terminau să se încline și să surîdă și să murmure plini de dăruire amabilități, Newman se văzu nevoit să înghită în sec și să răspundă, la rîndul său, cu o serie de strîngeri de mînă imparțiale, însoțite de fiecare dată de cîte un „Încîntat de cunoștință, domnule". Se uită înspre Madame de Cintré, însă atenția ei părea îndreptată în altă parte. Dacă siguranța de sine a eroului nostru ar fi fost mai puțin pronunțată, de natură să-l facă să apeleze tot timpul la Claire de Cintré ca la un critic în fața căruia ești obligat să-ți joci rolul, atunci faptul că niciodată nu-i surprinse privirea zăbovind asupra lui ar fi putut să însemne dovada unei încrederi măgulitoare. O reflecție pe care Newman nu a făcut-o, dar pe care noi putem risca totuși, e că, în ciuda aparențelor, Madame de Cintré observase probabil și cel mai mic gest al oaspetelui. Marchiza Urbain era îmbrăcată, într-un fel absolut uluitor, în crep roșu-portocaliu, stropit cu uriași aștri argintii — discuri lunare perfecte și minunate semilune — cam jumătate din semnele firmamentului.

— Nu spui nimic despre *ma toilette,* îi reproșă ea pe un ton nerăbdător.

— Parcă te-aș privi prin telescop. Mă faci să mă gîndesc la cine știe ce cometă stranie, la ceva măreț și groaznic în același timp.

— Ah, dacă arăt măreț și groaznic, înseamnă că sînt pe măsura evenimentului ! Numai că nu-s corp ceresc.

— Niciodată n-am văzut cerul de la miezul nopții în nuanța asta particulară de purpuriu, remarcă Newman.

— Exact în asta și constă originalitatea mea. Albastrul l-ar fi putut alege orice prost. Cumnată-mea, de exemplu, ar fi ales un albastru de o nuanță subtilă, cu cîteva semilune micuțe și delicate. Însă eu găsesc că purpuriul e mult mai amuzant. În plus, îmi scoate în evidență ideea, care e clarul de lună.

— Clar de lună și vărsare de sînge, zise Newman.

— O crimă sub clar de lună ! rîse tînăra. Ce idee încîntătoare pentru o toaletă ! Ca imaginea să fie desăvîrșită, uite că port și un pumnal de diamante, înfipt în păr. Dar iată-l pe lordul Deepmere, adăugă ea după o clipă. Trebuie să aflu ce crede despre rochia mea.

Lordul Deepmere se apropie de ei foarte îmbujorat la față și, după toate probabilitățile, foarte spălăcit pe dinăuntru ; extrem de vesel și, în același timp, total indiferent.

— Lordul Deepmere nu se poate hotărî pe care dintre noi două o preferă, pe cumnata mea sau pe mine, continuă madame Urbain. Îi place Claire pentru că e vara lui și-i plac și eu pentru că nu-i sînt vară. Dar de Claire nu are nici un drept să se îndrăgostească, pe cînd eu sînt perfect *disponible*. E foarte rău să-i faci curte unei femei logodite, dar e foarte rău să *nu*-i faci curte unei femei măritate.

— Oh, e foarte plăcut să faci curte femeilor măritate, spuse tînărul, pentru că n-au cum să-ți mai ceară să te și căsătorești cu ele.

— Și celelalte, necăsătoritele, asta cer ? întrebă Newman.

— Ei, da ! În Anglia, toate fetele pretind bărbatului să se însoare cu ele.

— Iar bărbatul refuză cu brutalitate, comentă madame Urbain.

— Bineînțeles, cum altfel ? se miră înălțimea sa lordul. Un bărbat nu se poate însura cu fiecare fată care-i cere s-o ia în căsătorie.

— Vara dumitale n-o să-ți ceară asta. Se mărită cu domnul Newman.

— Oh, e cu totul altceva ! fu imediat de acord lordul Deepmere.

— Presupun că ai fi acceptat totuși să te căsătorești *cu ea*. Asta mă face să sper că, în fond, mă preferi pe mine.

— Oh, cînd e vorba de lucruri frumoase, niciodată nu-l preferi pe unul altuia, zise tînărul. Le iei pe toate.

— Ce oroare ! exclamă interlocutoarea sa. N-aș primi deloc să fiu luată în felul ăsta. Mai ales ca pe un „lucru"... Domnul Newman e mult mai bun. Știe să aleagă. Oh, alege cu atîta grijă de parcă ar băga ață-n ac. O preferă pe contesă oricărei alte rivale, fie aceasta oricît de strălucită și de atrăgătoare.

— În tot cazul, nu mă poţi împiedica să fiu vărul ei, i se adresă lordul Deepmere lui Newman, rîzînd cu candoare.

— O, nu, nu te pot împiedica, răspunse Newman, rîzînd şi el la rîndu-i. Şi nici ea !

— Şi nici să dansez cu vara mea nu mă poţi opri, continuă lordul Deepmere cu naivă încăpăţînare.

— Asta aş putea-o evita, dansînd eu însumi cu ea, replică Newman. Din păcate, însă, nu ştiu să dansez.

— Oh, poţi dansa şi fără să ştii. Nu-i aşa, milord ? îl consultă madame Urbain pe lordul Deepmere.

Dar la întrebarea aceasta, înălţimea sa răspunse că un bărbat, dacă nu vrea să se facă de rîs, trebuie să ştie să danseze. Exact în momentul acela, păşind încet şi cu mîinile la spate, se apropie de grup şi marchizul Urbain de Bellegarde.

— O serată splendidă ! observă binevoitor Newman. Bătrîna casă arată deosebit de luminoasă şi de primitoare.

— Dacă îţi place dumitale, sîntem mulţumiţi.

Şi cu acest răspuns, marchizul îşi înălţă umerii şi, arcuindu-şi-i în faţă, se înclină.

— Oh, presupun că toată lumea e încîntată, spuse Newman. Şi cum ar putea să nu fie încîntată cînd primul lucru pe care-l vezi, chiar de la intrare, este sora dumitale care stă acolo, dreaptă şi frumoasă, ca un simbol al luminii şi ai iubirii ?

— Da, e foarte frumoasă, admise cu oarecare rezervă marchizul. Fireşte, însă, că, pentru ceilalţi, faptul nu-i o sursă de satisfacţie atît de mare ca pentru dumneata.

— Ai dreptate, marchize. *Sînt* într-adevăr satisfăcut. Nu există nici o îndoială că *sînt*, zise Newman cu pronunţia aceea tărăgănată a lui. Şi acum, adăugă el, arătîndu-se preocupat şi de alte personaje ale scenei, spune-mi cine sînt aceşti oameni încîntători.

Monsieur de Bellegarde privi tăcut în jur, cu capul aplecat şi cu mîna ridicată pînă la buza de jos pe care şi-o scărpină uşurel. Un şuvoi de oameni se revărsase în salonul în care se aflau Newman şi stăpînul casei, încăperile erau pline ochi, iar atmosfera, totul numai lumină şi culoare şi sunet, sugera fastul, somptuosul ma-

rilor întruniri. Impresia aceasta de lux și splendoare provenea în bună măsură și de la umerii strălucitori ai femeilor și risipa de bijuterii, de la întreaga lor costumație de gală. Existau și uniforme, dar nu prea multe, întrucît ușa doamnei de Bellegarde era închisă fără milă mirmidonilor parveniți la putere, care înfloreau atunci din belșug pe solul Franței, astfel că ilustra adunare de personaje surîzătoare și limbute nu se prezenta, sub raportul aranjamentului mai general și al detaliilor exterioare, chiar ca o colecție de medalii de aur sau de argint. Păcat, totuși, că prietenul nostru nu avea nimic de fizionomist în el, deoarece măștile acelea mobile, mai degrabă de ceară decît de bronz, erau imaginea unei lumi, traducerea expresivă, cum ar fi putut să-i pară lui, a unui text altminteri plin de obscurități. În oricare altă împrejurare, oamenii aceștia nu i-ar fi plăcut ; ar fi găsit că femeile sînt prea puțin frumoase, iar bărbații mult prea sclifosiți. Acum, însă, se afla într-o dispoziție favorabilă numai și numai impresiilor agreabile și se mulțumea să observe că fiecare personaj poseda fie o anumită vivacitate, fie o anumită solemnitate și să-și zică în sinea lui că întreagă această desfășurare de forțe, întreagă această făloșenie erau o formă importantă ce i se acorda.

— Te voi prezenta unora dintre ei, spuse după un timp monsieur de Bellegarde. Chiar țin la acest lucru. Îmi dai voie ? Dacă mi-e permis să hotărăsc asupra persoanelor...

— Oh, sînt gata să dau mîna cu oricine dorești, răspunse Newman. Mama dumitale mi-a și făcut cunoștință cu o jumătate de duzină de bătrînei. Ai grijă să nu-i nimerești tot pe ăia.

— Cine sînt domnii cărora te-a prezentat mama ?

— Zău dacă nu i-am uitat, se văzu nevoit să mărturisească Newman. Din păcate, i-am cunoscut cam la grămadă. Și pe urmă, din punctul de vedere al occidentalilor, oare chinezii — chiar marii mandarini ! — nu seamănă grozav între ei ?

— Bănuiesc că ei nu te-au uitat, zise marchizul.

Și cu aceste cuvinte, o luă la picior, traversînd încăperea. Pentru a nu se pierde de el prin mulțime, New-

man îi luă brațul. Merseră astfel înainte, fără ca marchizul să mai scoată o vorbă. În cele din urmă, ajunși într-una din laturile mai retrase ale casei, Newman se pomeni în prezența unei matroane de dimensiuni monstruoase, revărsată între brațele unui fotoliu imens și avînd în juru-i, în picioare, dispuse în semicerc, cîteva alte personaje. În clipa în care marchizul își făcuse apariția, micul grup se despărțise în două pentru a-l lăsa să treacă. Urbain de Bellegarde avansă cîțiva pași, după care se opri tăcut și respectuos, cu pălăria ridicată pînă în dreptul buzelor, în atitudinea aceea de pioasă supușenie pe care Newman o mai întîlnise la anumiți credincioși, la intrarea în biserică. Într-adevăr, doamna din fotoliu aducea uluitor de mult cu efigia prea venerată a unui idol dintr-un templu păgîn. De o corpolență monumentală și de o seninătate imperturbabilă, înfățișarea ei i se păru lui Newman de-a dreptul formidabilă. Ca într-un veritabil coșmar, eroul nostru avu viziunea unei bărbii triple, a doi ochi ce scînteiau în mijlocul feței ca două gămălii sticloase ale unor ace pe care le-ar fi înfipt careva în mijlocul unei perne, a unei enorme revărsări de sîni dezveliți, a unei tiare de pene și pietre prețioase, aruncînd reflexe scăpărătoare la fiece mișcare a capului, a unor poale de satin cu circumferința imensă. Așa cum trona acolo, cu micul ei cerc de spectatori împrejur, creatura aceasta uluitoare trezi în mintea lui Newman amintirea Femeii-gigant de pe la bîlciuri. Ea îi aținti pe noii veniți cu oprivire fixă, sfredelitoare.

— Scumpă ducesă, i se adresă marchizul, permiteți-mi să vi-l prezint pe bunul nostru prieten, domnul Newman, despre care ne-ați mai auzit vorbind. Întrucît dorim ca domnul Newman să fie cunoscut de cei care ne sînt dragi, nu se putea să nu încep cu dumneavoastră.

— Încîntată, dragă prietene. Încîntată, *monsieur.*

În timp ce ducesa pronunță aceste cuvinte, cu o voce care, deși slabă și scîrțîită, nu suna neplăcut, Newman se înclină, cît era de lung, într-o reverență lipsită de orice constrîngere și artificiu. Așa cum își scria numele, saluta clar și precis.

— Am venit anume să-l văd pe monsieur. Sper că apreciază gestul. Nu trebuie decît să te uiți la mine, domnule, ca să înțelegi asta, continuă ea, trecîndu-și în revistă, cu o privire atotcuprinzătoare, dimensiunile.

Newman nu prea știa ce să spună, deși s-ar fi zis că unei ducese care glumește pe seama propriilor ei cărnuri i se poate spune aproape orice. Auzind-o declarînd că venise anume să-l vadă pe acest specimen demn de interes, gentlemenii din jurul ei se întoarseră puțin spre Newman, privindu-l cu gravă, aproape exagerată considerație. Pe un ton de o seriozitate cu totul și cu totul ieșită din comun, marchizul pronunță numele fiecăruia dintre cei de față, iar posesorii numelor în cauză se înclinară rînd pe rînd. Și, iarăși, senzația pe care o încercă Newman la auzul acestei prezentări fu aceea a unei înșiruiri de titluri de cărți, de somități înscrise pe afișele spectacolelor, de indexuri alfabetice.

— Am ținut extrem de mult să te cunosc, reluă ducesa. *C'est positif*. În primul rînd, sînt foarte legată de persoana cu care urmează să te căsătorești. E creatura cea mai fermecătoare din Franța. Ai grijă să te porți frumos cu ea, altfel vei avea de-a face cu mine. Dar văd că *vous avez l'air bien honnête*. În al doilea rînd, mi s-a spus că ești un tip remarcabil. Am auzit fel de fel de lucruri extraordinare despre dumneata. *Voyons*, sînt adevărate ?

— Nu prea văd ce-ați fi putut auzi, se apără imediat Newman.

— Oh, ți-ai creat o adevărată *légende* ! Ai cea mai pestriță, cea mai bizară biografie. Se zice că acum vreo zece ani ai fi fondat în Vestul îndepărtat un oraș care are în momentul de față o jumătate de milion de locuitori. Parcă o jumătate de milion, nu-i așa, domnilor ? Că ești unicul proprietar al acelui ținut și, în consecință, fabulos de bogat, și că ai fi și mai bogat încă, dacă nu ți-ai pune terenurile și casele, gratuit, la dispoziția tuturor nou-veniților care-și iau angajamentul că n-or să mai fumeze niciodată trabuc. Se zice că în felul ăsta, în trei ani, devii președinte al tuturor Americilor.

Ducesa debită această poveste caraghioasă cu o siguranță de sine și pe un ton atît de curgător, încît micul ei discurs răsună în auzul lui Newman aidoma unei tirade dintr-o comedie interpretată de o veche și experimentată actriță. Mai înainte chiar ca ea să-și fi încheiat recitalul, eroul nostru izbucni într-un nestăvilit hohot de rîs, un rîs sănătos, capabil să sugereze destul de bine aplauzele și tropăiturile specifice unei săli de spectacol.

— Scumpă ducesă, scumpă ducesă ! murmură marchizul, încercînd să liniștească lucrurile.

În ușa salonului, își mai făcură apariția alte două, trei persoane, venite să vadă cine își permite să rîdă astfel în fața ducesei. Însă ducesa nu se opri. Cu siguranța calmă a celei care, știindu-se o mare doamnă, e convinsă că va fi urmărită, și cu seninătatea femeii limbute, complet nepăsătoare la reacția ascultătorilor, ea continuă netulburată :

— Știu că ești un om cu totul și cu totul deosebit. Altfel, nici n-ai fi putut să cîștigi dragostea bunului nostru Urbain și a admirabilei lui mame. Nu-și dau ei aprobarea oricui. Sînt foarte exigenți. La ora actuală, nici măcar eu nu-s absolut sigură că mă bucur, într-adevăr, de stima lor... nu-i așa, marchize ? Însă adevăratul dumitale triumf, *cher monsieur*, e că i-ai plăcut contesei ; Claire e mofturoasă ca o prințesă din povești. Succesul dumitale e un miracol. Care ți-e secretul ? Nu-ți cer să mi-l dezvălui de față cu toți acești domni, însă trebuie să-mi faci o vizită într-o zi și să-mi arăți cum procedezi.

— Secretul e al doamnei de Cintré, îndrăzni să răspundă Newman. Pe ea trebuie s-o întrebați. Secretul meu se rezumă la marea ei bunătate.

— Bravo ! exclamă ducesa. Iată, chiar de la început, un frumos exemplu de metoda pe care o folosești. Dar cum așa, marchize ? Gata, ni-l răpești pe *monsieur ?*

— Trebuie să-mi fac datoria, scumpă ducesă, zise Urbain arătînd cu mîna spre celelalte grupuri de invitați.

— Ah, știu ce înseamnă asta pentru dumneata ! Ei, bine, l-am văzut pe *monsieur* și asta-i tot ce voiam. Ori-

cum, nu mă poate convinge că n-ar avea ceva de făcător de minuni în el. *Au revoir, monsieur.*

În timp ce se îndepărtau, Newman îl întrebă pe stăpînul casei cine este ducesa.

— Cea mai mare aristocrată a Franței ! răspunse scurt marchizul.

După care, îl prezentă pe viitorul său cumnat la vreo douăzeci de alte personaje, de ambele sexe, selectate, în chip evident, după importanța recunoscută a numelui lor, după celebritate sau poză. La unii, calitatea aceasta de față simandicoasă apărea limpede ; transcrisă într-o ireproșabilă caligrafie, chiar pe mutra posesorului ; în cazul altora, caracterul august al persoanei scăpa slabelor mijloace de înțelegere ale eroului nostru, astfel că Newman îi fu recunoscător însoțitorului său, care, prin cîteva comentarii impresionant de concise, îl ajută să li-l descopere. Întîlni bărbați mătăhăloși, distanți și imperturbabili, alături de alții mici, băgăcioși și năstrușnici ; femei urîte, sufocate de dantele galbene și bijuterii ciudate, ca și femei frumoase a căror albă goliciune nici măcar abundența de pietre prețioase nu era în stare s-o acopere. Toată lumea îi acorda cea mai mare atenție, fiecare dintre oaspeți îi surîdea fără a-și precupeți, cum ar fi zis Newman, efortul, fiecare se arăta încîntat să-l cunoască, întreagă această lume îl privea cu acea concentrare înșelătoare a insului din marea societate, care, exact atunci cînd lasă să se creadă că-ți întinde mărinimos un ban, își încleștează de fapt și mai tare degetele pe el. Dacă marchizul trecea de la un grup la altul, asemenea unui îmblînzitor care-și arată ursul, dacă în felul acesta parabola din povestea Frumoasei și Monstrul își afla și aici o corespondență, atunci impresia generală părea să fie că ursul imită cît se poate de bine purtarea omului. Primirea ce i se făcu în societatea aceasta șarmantă, Newman o găsi foarte „agreabilă" și, generos, îți interzise oricare altă apreciere. Era agreabil să fii tratat cu o politețe atît de evidentă, să ți se adreseze amabilități de un rafinament ce le preschimba în adevărate vorbe de duh, să auzi toate aceste perle rostite atît de clar și răspicat, încît să-ți dea senzația că te afli în fața

unui casier care-ți numără cu glas tare teancuri întregi de bancnote. Era, de asemenea, agreabil ca franțuzoaice inteligente, căci toate păreau inteligente, să întoarcă spatele partenerilor lor pentru a putea să-l analizeze în voie pe nechematul acesta lung și deșirat cu care urma să se mărite Claire de Cintré, după care să-i și zîmbească ipochimenului, cu aerul că au priceput exact despre ce-i vorba. În cele din urmă, într-un moment în care tocmai se retrăgea dinaintea unei baterii de rînjete curtenitoare și a altor grațiozități de același soi, Newman îl surprinse pe marchiz fixîndu-l cu o privire enigmatică și atunci, pentru prima oară, eroul nostru se simți stînjenit. „Nu cumva am ajuns să mă port ca un idiot sadea ?" se întrebă el. „Am eu oare aerul unui terier care se tîrăște în patru labe ?" În aceeași clipă, zărind-o pe doamna Tristram în celălalt capăt al salonului, se despărți printr-o fluturare a mîinii de monsieur de Bellegarde și se îndreptă spre ea.

— Arăt eu, într-adevăr, ca un cîine care abia așteaptă să i se arunce ciolanul ? o întrebă el. Ca o javră care stă cu gura căscată să i se strige „Prinde !", pentru ca imediat să înfulece ce i se azvîrle și să se lingă pe bot ?

— Arăți ca toți bărbații cărora le merge din plin : stupizi și inconștienți. Femeile suportă succesul cu mai mult bun simț, întocmai cum eșecul îl îndură cu ceva mai multă delicatețe. Prin urmare, atitudinea dumitale e tipică — nici mai bună, nici mai rea pentru asemenea situații. Te urmăresc de vreo zece minute și-l urmăresc și pe monsieur de Bellegarde. Nu-i place deloc treaba pe care e silit s-o facă.

— Cu atît mai lăudabilă silința de a și-o duce la bun sfîrșit, replică Newman. Dar și eu voi fi mărinimos. N-o să-l mai deranjez cu nimic. Dacă ai ști cît sînt de fericit ! Ia-mă, te rog, la braț și să ne mișcăm puțin. Imposibil să mai stau locului.

O plimbă astfel din încăpere, în încăpere, prin toată casa. Comentariile ei suav incisive, privirile ei atotiscoditoare îi trezeau imaginea trecătorului care, neavînd nici o treabă, se apucă să studieze atent și să aleagă, prin

geamul gros al vitrinei și cu un interes pur teoretic, prăjiturile din cofetărie. Newman mai că nu-i răspundea. Abia dacă auzea ce i se spune. Gîndurile lui călătoreau aiurea. Pierdute în imensitatea acestui adevăr de netăgăduit de a fi ajuns acolo unde își propusese să ajungă. Stînjeneala pe care o încercase o clipă dispăru ca prin farmec și se simți pe deplin liniștit. Da, „ajunsese acolo", iar acum se impunea cu necesitate să rămînă pe loc. Deși, îndeajuns de obișnuit cu succesul, niciodată pînă atunci bucuria reușitei, a lucrului obținut cu greu nu fusese atît de profundă, atît de răscolitoare. Luminile, florile, muzica, *asocierea* acestora, vagă, tulbure pentru el, doar umplînd încăperile asemenea unor arome de ierburi uscate — ceva îndepărtat și, cum îi mărturisese el marchizului, mongolic; femeile strălucitoare, splendoarea bijuteriilor, chiar ciudatul amestec de glasuri într-o limbă ce părea a fi limba conversațiilor mondene așa cum italiana e a operei; toate acestea erau o dovadă că se născuse sub o zodie mai bună decît își închipuise. Iar dacă, totuși, dinții săi sănătoși și puternici se dezveleau într-un zîmbet mai triumfător ca de obicei, nu vanitatea satisfăcută îl împingea la acest spectacol; nu ținea deloc să fie arătat cu degetul și nici să se bucure de stima acestor indivizi. Dacă s-ar fi putut să privească întreagă această scenă nevăzut, printr-o gaură a acoperișului, de pildă, plăcerea ar fi fost absolut aceeași. Grandoarea seratei nu i s-ar fi părut altceva decît o recunoaștere a energiei și a reușitei sale, o confirmare a acelei priceperi de a se „descurca" în viață la care, sub o formă sau alta, întreaga sa biografie contribuise. În clipa de față sentimentul împlinirii își atinsese apogeul.

— Totul e foarte frumos și foarte amuzant, observă doamna Tristram în timp ce-și continua plimbarea Vreau să zic foarte aparte. Absolut palpitant și aproape interesant. Nimic supărător, în afară de felul în care bărbatul meu se sprijină de damascul ăla adorabil, de un roșu stins, din salonul alăturat și stă de vorbă cu un individ pe care bănuiesc că-l ia drept prinț, dar care sînt aproape sigură că nu-i altul decît angajatul ce se

ocupă cu întreținerea lămpilor. Crezi că i-ai putea despărți ? Încearcă să răstorni o lampă !

Mă îndoiesc că Newman, căruia nu i se părea deloc nepotrivit ca Tristram să se întrețină cu un specialist într-ale iluminatului, ar fi dat curs acestei solicitări ; chestiunea rămîne, totuși, fără răspuns, întrucît, exact în acea clipă, se apropie de ei Valentin de Bellegarde. Pe acesta, Newman i-l prezentase doamnei Tristram cu vreo două, trei săptămîni mai înainte și chiar de atunci tînărul manifestase o subită și inteligentă slăbiciune pentru spiritul subtil și, într-un anume fel, rezervat al acestei doamne, căreia îi și făcuse cîteva vizite.

— Ai citit cumva *La Belle Dame Sans Merçi* de Keats? îl întrebă ea. Îmi amintești de eroul baladei :

O, cavaler în zale, ce te doare
De umbli palid, solitar ?

— Dacă umblu solitar, asta e numai pentru că mi-a lipsit compania dumitale, replică Valentin. În plus, pentru un bărbat nu e de bon ton să arate fericit. Firește, cu excepția lui Newman. Toate aceste aplauze lui îi sînt adresate. Nici dumneata, nici eu nu ne putem permite să ne producem la scenă deschisă.

— Mi-ai prezis astă-primăvară că nu vor trece nici șase luni și-am să turbez de furie, spuse Newman, adresîndu-se doamnei Tristram. Mi se pare că termenul s-a scurs și iată că singurrul gest violent pe care am ajuns să-l fac e să-ți ofer dumitale acum o *café glacé*.

— Iar eu te-am prevenit că tot ce facem noi e măreț, observă Valentin. Nu mă refer la cafeaua glacé... Însă toată lumea e prezentă, iar soră-mea mi-a spus, chiar cu o clipă mai înainte, că Urbain a fost adorabil.

— Oricum, e un om tare de trebă. O clipă de neatenție din partea mea — sau din partea lui — și-ași ajunge să-l iubesc ca pe un frate. Asta, continuă Newman, îmi aduce aminte că s-ar cuveni să mă duc să-i spun cîteva vorbe înflăcărate și mamei dumitale.

— Ai grijă să fie cît mai înflăcărate, îl sfătui Valentin. S-ar putea să fie ultima oară cînd te vei mai simți într-o asemenea dispoziție.

Newman plecă aproape hotărît s-o strîngă la piept pe Madame de Bellegarde. Trecu prin cîteva încăperi și, pînă la urmă, o găsi în primul salon, așezată pe o sofa și avîndu-l alături pe lordul Deepmere, tînăra ei rubedenie. Acesta, cu mîinile înfipte adînc în buzunare, cu picioarele întinse în față și uitîndu-se fix la vîrful pantofilor, avea o înfățișare vizibil stînjenită. Amfitrioana părea să-i fi spus ceva deosebit de important, iar acum parcă ar fi așteptat un răspuns sau vreun alt semn care s-o convingă de efectul vorbelor ei. Își ținea mîinile împreunate în poală și se uita la mutra cam nătîngă a înălțimii sale cu aerul unui om care încearcă să descifreze un pasaj scurt, dar plin de capcane, din cine știe ce text obscur. Cînd Newman se apropie, lordul își ridică ochii spre el, îi întîlni privirea și se schimbă la față.

— Mi-e teamă că întrerup o covorbire interesantă, zise Newman.

Madame de Bellegarde se ridică și, cum în aceeași clipă se ridică și interlocutorul ei, își sprijini mîna de brațul acestuia. Pentru moment, nu răspunse la observația noului venit, dar pentru că nici tînăra rubedenie nu scotea o vorbă, zise căznindu-se să surîdă :

— Credeam că lordul Deepmere va avea amabilitatea să-ți spună că era o discuție foarte interesantă.

— Oh, nu-s deloc amabil ! răbufni înălțimea sa. Însă a fost, într-adevăr, interesant.

— Fără îndoială că Madame de Bellegarde ți-a dat vreun sfat bun, nu ? se interesă Newman. Ți-a arătat, de la înălțimea autorității ei, calea pe care trebuie s-o urmezi. Dacă-i așa, eu, în locul dumitale, aș asculta-o... orbește !

— I-am dat un sfat excelent, spuse marchiza, aținîndu-l pe eroul nostru cu ochii ei limpezi și reci. Depinde de el să-l primească sau nu.

— Primește-l, domnule, primește-l ! exclamă Newman. Orice sfat ți-ar da în seara asta, trebuie să fie bun. Căci în seara asta, nu-i așa, marchiză, sînteți cu inima împăcată și plină de voie bună, iar asta te ajută să gîndești frumos. Totul se desfășoară cu atîta strălucire, totul e atît de reușit ! Serata dumneavoastră e de-a dreptul magnifică. Ați avut o idee cum nu se poate mai fericită. Un

spectacol cu mult mai grozav decît cel pe care vi l-aș fi putut oferi eu, cu slabele mele mijloace.

— Dacă îți place, sînt mulțumită, răspunse bătrîna pe un ton conciliant, rar întîlnit la ea. Dorința mea a fost să-ți placă dumitale.

— În acest caz, n-ați vrea să mai faceți ceva pentru ca plăcerea mea să fie și mai mare ? Dacă da, continuă Newman, lăsați-l pe lordul Deepmere să mediteze în liniște la sfaturile dumneavoastră și să-și cam vadă singurel de treburi, iar dumneavoastră luați-mă de braț și să dăm o raită prin saloane.

— Dorința mea a fost să-ți fiu pe plac, repetă marchiza pe un ton cam înțepat.

Se desprinse de la brațul tinerei ei rubedenii, iar Newman se minună de atîta docilitate.

— Dacă tînărul acesta este înțelept, adăugă ea, nu-i rămîne decît s-o caute pe fiica mea și s-o invite la dans.

— V-am susținut tot timpul sfaturile, zise Newman, înclinîndu-se în fața marchizei și rîzînd, așa că nici acum nu mai am încotro și trebuie să-l las pe el să intervină într-o chestiune în care, dealtfel, nici nu mă pricep.

Lordul Deepmere își sterse fruntea și se îndepărtă, iar Madame de Bellegarde se sprijini de brațul oferit de Newman.

— Da, a fost o idee formidabilă, declară eroul nostru în timp ce se învîrteau unul lîngă altul printre grupurile de invitați. Toți se cunosc între ei și toți par bucuroși că se revăd. Marchizul mi-a făcut cunoștință cu multă lume, așa că mă simt chiar ca-n familie. E o împrejurare de care o să-mi amintesc toată viața, își contiună Newman aprecierea la care ținea prea mult ca să-și mai caute cuvintele. Și-o să-mi amintesc de ea cu foarte mare plăcere !

— Cred că este o împrejurare pe care nici unul dintre noi nu o va uita vreodată ! zise marchiza, cu pronunția aceea a ei impecabilă.

La apariția bătrînei, mulțimea se dădea la o parte pentru a-i face loc, numeroși oaspeți salutînd-o și strîngîndu-i mîna, iar alții întorcîndu-se cu fața la ea ca măcar s-o privească. Madame de Bellegarde acceptă toate aceste dovezi de respect cu elegantă, calmă bunăvoință, dar, în

afară de faptul că își împărți surîsurile în dreapta și-n stînga, pînă în clipa în care ajunse în ultimul salon, unde dădu peste fiul ei mai vîrstnic, nu scoase o vorbă. Aici, desprinzîndu-se brusc de Newman și întorcîndu-se spre Urbain, declară limpede și grav :

— Ajunge, domnule !

Urbain de Bellegarde întinse brațele spre ea, o luă de miini și o așeză pe un scaun, cu aerul celei mai tandre venerații. Cum gestul părea să vorbească despre nevoia unei comunicări mai intime între cei doi, Newman se retrase discret. Se mai plimbă un timp prin încăperile casei, umblînd degajat, dominînd mulțimea invitaților cu înălțimea sa respectabilă, reînnoind cunoștința cu cîțiva dintre cei cărora le fusese prezentat de marchiz, răspîndind asupra tuturor ceva din excesivul său calm. Lui Newman, petrecerea i se părea a fi și acum în toi, dar cum pînă și sărbătorile naționale — ca acele zile de 4 iulie din copilăria sa — au un sfîrșit, și banchetul bătrînei începu să-și arate oboseala. Muzica își suna ultimele acorduri, iar lumea, pe picior de plecare, o căuta pe amfitrioană pentru a-și lua rămas bun de la ea. Aceasta nu era însă de găsit și eroul nostru prinse un zvon că, într-un acces de oboseală sau de slăbiciune, ar fi părăsit balul.

— N-a rezistat emoțiilor serii, o auzi el comentînd pe o cucoană volubilă. Săraca marchiză ! Îmi închipui ce-a putut să însemne povestea asta pentru ea !

O clipă mai tîrziu, află însă că își revenise și că, așezată într-un fotoliu de la intrare, tocmai primea ultimele onoruri din partea doamnelor care, luîndu-și rămas bun, țineau morțiș ca stăpîna casei să nu se ridice cumva în picioare. Newman porni în căutarea doamnei de Cintré pe care o văzuse trecînd de mai multe ori pe lîngă el în vîltoarea vreunui vals, dar cu care, potrivit înțelegerii avute, nu schimbase nici un cuvînt de la începutul serii. Cum întreaga casă fusese pusă la dispoziția oaspeților, încăperile de la *rez-de-chaussée* erau și ele accesibile, deși prea puțini invitați le frecventaseră. Newman trecu fără grabă prin ele, neîntîlnind decît vreo cîteva perechi împrăștiate pe ici, pe colo, pentru care solitudinea aceasta relativă părea o binecuvîntare, și ajunse la o mică seră

ce dădea în grădină. Fațada serei, formată dintr-un geam transparent de sticlă și fără nici un fel de vegetație în dreptul ei, lăsa ca lumina stelelor de iarnă să pătrundă atît de direct, încît dacă cineva ar fi stat acolo ar fi dat impresia că se află sub cerul liber. Acum, în acest loc, în picioare una lîngă alta, se găseau două persoane : un bărbat și o femeie. Pe aceasta, deși cu spatele la încăperea în care pătrunsese el, Newman o recunoscu imediat ca fiind prietena sa. Eroul nostru ezită dacă să înainteze sau nu, dar tocmai atunci Madame de Cintré întoarse ochii, simțindu-l fără îndoială că e acolo. Îl privi un moment, după care se întoarse din nou spre însoțitorul ei.

— E aproape păcat să nu-i spui și domnului Newman. zise ea cu jumătate de glas, dar în așa fel ca Newman să poată auzi.

— Spune-i, dacă dorești ! răspunse bărbatul căruia îi fusese adresată constatarea de mai înainte.

Era vocea lordului Deepmere.

— Oh, spune-mi neapărat ! făcu Newman apropiindu-se de ei.

Observă atunci că lordul Deepmere era foarte aprins la față și că își răsucise mănușile de parcă ar fi vrut să le stoarcă ; arătau pur și simplu ca o frînghie. Era, probabil, semnul unei emoții violente și Newman fu mirat să descopere și la Madame de Cintré urmele unei agitații asemănătoare. Era limpede că discuția dintre cei doi fusese extrem de animată.

— Ceea ce aș putea să-ți spun eu, se hotărî pînă la urmă Madame de Cintré, arborînd un surîs destul de firesc, e numai spre cinstea lui milord.

— Asta n-o să-l facă deloc mai fericit, replică milord, subliniindu-și observația cu rîsul acela al său dizgrațios.

— Ei, hai, care-i misterul ? se interesă Newman. Explicați-mi și mie. Nu-mi plac lucrurile pe care nu le pricep.

— Cîteodată, trebuie să acceptăm anumite lucruri care nu ne plac, după cum trebuie să ne și lipsim de altele care ne plac, comentă tînărul nobil, mereu roșu la față și hlizindu-se în continuare cam fără rost.

— E spre cinstea lordului Deepmere, însă nu și spre a altora, explică doar pe jumătate Claire de Cintre. Așa că nu voi mai vorbi despre asta. Poți fi sigur, adăugă ea, întinzîndu-i mîna englezului, care se repezi să i-o apuce cu un soi de curtenie silnică. Iar acum du-te și dansează ! îl concedie ea.

— Oh, da, am o poftă nebună să dansez ! Să dansez și să beau șampanie în neștire !

Și se îndepărtă cu un hohot lugubru.

— Ce s-a întîmplat între voi ? întrebă Newman.

— Nu-ți pot spune... acum. Nimic pentru care să te necăjești.

— A încercat să-ți facă curte, ștrengarul ?

Ea șovăi o clipă, după care rosti grav :

— Nu ! E un tînăr cum nu se poate mai onest.

— Totuși, păreai destul de tulburată. Incă mai ești. Ceva tot se întîmplă.

— Nimic, repet, pentru care să te necăjești dumneata. Iar eu, dacă m-aș fi pierdut cumva cu firea — ceea ce nu e cazul — mi-am revenit complet. Intr-o zi o să-ți povestesc ce-a fost. Nu acum. Acum nu pot, accentuă ea.

— Iar eu, zise la rîndul său Newman, mărturisesc că nu vreau să aud nimic nelalocul lui. Sînt mulțumit de tot ce-i în jurul meu și mai ales de prezența dumitale. Le-am văzut pe doamnele de aici, cu foarte multe dintre ele am și stat de vorbă, dar adevărata mea bucurie ești dumneata.

Fermecătoarea femeie îl învălui o clipă într-o privire luminoasă și tandră, după care își întoarse ochii spre noaptea înstelată. Rămaseră astfel o vreme tăcuți, umăr lîngă umăr.

— Spune-mi că și dumneata ești mulțumită de *mine*.

Newman trebui să aștepte un timp răspunsul ; în cele din urmă, acesta veni șoptit, dar distinct :

— Sînt foarte, foarte fericită.

Deodată, un glas străin îi făcu pe cei doi să se întoarcă :

— Mi-e tare teamă ca Madame la Comtesse să nu răcească, așa că am îndrăznit să-i aduc o broboadă.

În fața lor, cu un aer blînd îndatoritor și ținînd în mînă un șal alb, se afla doamna Bread.

— Mulțumesc, *ma bonne,* zise Madame de Cintré. Ajunge numai să te uiți la stelele alea înghețate ca să ți se facă frig. N-o să-mi pun șalul, dar o să ne întoarcem în casă.

Intră prima și Newman o urmă. Doamna Bread se dădu respectuoasă la o parte pentru a le face loc. Trecînd prin fața bătrînei, Newman se opri o clipă, iar ea își ridică privirea și-l salută din ochi, fără să scoată o vorbă.

— O, da, i se adresă el, va trebui să vii să locuiești cu noi.

— În acest caz, domnule, o să mai auziți de mine! răspunse ea.

XVII

LUI NEWMAN ÎI PLĂCEA MUZICA și se ducea deseori la operă. Într-o seară, la numai două zile după balul doamnei de Bellegarde, stătea și asculta *Don Juan.* Pentru a cinsti cum se cuvine această operă, pe care nu o mai văzuse reprezentată pînă atunci, venise să-și ocupe fotoliul său de orchestră mai înainte de ridicarea cortinei. Adesea, lua o lojă dublă în care obișnuia să-și invite cîte un grup de compatrioți. Era genul de divertisment la care se deda din toată inima. Îi plăcea să-și adune prietenii și să-i ducă la teatru, sau să-i urce în poștalion și să ia masa împreună cu ei în cîte un restaurant faimos (după cîte își dădea seama nepriceputul din el) pentru cine știe ce mîncăruri specifice și absolut de negăsit în altă parte. Îi plăcea să facă lucruri care-i dădeau prilejul să plătească pentru alții; adevărul e, chiar dacă pare de prost gust, că era încîntat să-și „trateze" amicii. Și nu pentru că ar fi fost el omul despre care să se poată spune că-ți scoate ochii cu averea lui. Dimpotrivă, îi era extrem de neplăcut să umble cu banii de fața cu lumea. În privința aceasta avea o anumită sfială, un fel de pudoare, înrudită cu sentimentul pe care l-ar fi încercat dacă ar fi trebuit să se îmbrace sau să se dezbrace cu martori. Dar exact așa cum îi făcea plăcere să umble îm-

brăcat elegant, tot astfel încerca o satisfacție secretă (căci, din delicatețe, nu împărtășea nimănui bucuria aceasta pur personală) cînd îi vedea pe oameni petrecîndu-și timpul și distrîndu-se pe propria-i cheltuială și prin generoasa lui intervenție. A invita o mulțime de inși și a-i duce undeva departe, a le oferi mijloace speciale de transport, a face rost de vagoane de tren și de vapoare anume comandate se potrivea de minune cu gustul său pentru întreprinderile îndrăznețe, conferind totodată ospitalității sale acea notă de eficacitate, pe care, în mod ideal, un asemenea act s-ar cuveni să o aibă întotdeauna. Cu cîteva seri mai înainte de împrejurarea despre care vă vorbesc, Newman invitase un grup de bărbați și femei — printre care se număra și Miss Dora Finch — la operă pentru a o asculta pe tînăra și fermecătoarea Adelina Patti. Cum se nimerise ca Miss Dora Finch să stea alături de el în lojă și să-și pună în valoare strălucita ei conversație nu numai în antracte, ci și în timpul multora dintre cele mai reușite momente ale spectacolului, Newman plecase de acolo cu neplăcuta senzație că noua și inegalabila divă are o voce subțirică, stridentă și că pasajele ei de coloratură seamănă cu un chicotit. După întîmplarea aceasta se hotărî ca o vreme să se ducă la operă singur.

Cînd căzu cortina după sfîrșitul primului act din *Don Juan*, Newman se răsuci în scaun să se uite la public. Aproape imediat îl zări pe Urbain de Bellegarde, instalat împreună cu soția sa într-una dintre loji. Mica marchiză era foarte ocupată să-și plimbe lorneta pe deasupra sălii și Newman, bănuind că și fusese prins în obiectiv, se gîndi să meargă la ea și să-i spună bună seara. Monsieur de Bellegarde, sprijinit de o coloană, stătea nemișcat și se uita fix înainte, cu o mînă înfiptă în răscroiala vestei sale albe și cu cealaltă, în care-și ținea pălăria, la șold. Newman tocmai se pregătea să-și părăsească locul, cînd, în ungherul mai întunecos al sălii, destinat acelor mici loji cărora în Franța, datorită transpirației abundente la care te supun, li se mai zice, deloc nepotrivit, și scăldători, observă un chip pe care nici depărtarea, nici obscuritatea nu-l puteau face cu totul de nerecunoscut. Era chipul unei femei tinere și frumoase ; un aranjament de

trandafiri roșii și de diamante îi împodobea părul. Făptura aceasta cerceta cu luare-aminte sala, mișcîndu-și evantaiul cu studiată grație. Cînd își lăsă evantaiul în jos, Newman descoperi doi umeri albi și rotunzi împreună cu decolteul unei rochii de un roz trandafiriu. Alături, aproape lipit de umerii ei și vorbindu-i cu o seriozitate pe care, după toate aparențele, ea nici măcar nu catadicsea să i-o ia în seamă, stătea un bărbat tînăr, aprins la față și cu gulerul de la cămașă foarte răsfrînt. O scurtă privire și Newman nu mai avu nici o îndoială : femeia tînără și frumoasă nu era alta decît Noémie Nioche. Se strădui să descopere dacă nu cumva în fundul lojii se află și tatăl domnișoarei, dar, din cîte putu să-și dea seama, elocvența tînărului nu se bucura de prezența vreunui alt ascultător. În cele din urmă, Newman se ridică și, părăsindu-și locul, trecu pe sub *baignoire*-ul vechii sale protejate. Aceasta îl văzu apropiindu-se, înclină din cap și-i zîmbi, gest destinat parcă să-i sugereze că ascensiunea ei în lume, demnă de invidiat, n-o făcuse chiar inumană. Newman trecu în *foyer*, făcu cîțiva pași, cînd, brusc, vederea unui bărbat așezat pe o canapea îl sili să se oprească. Cu coatele sprijinite pe genunchi, aplecat înainte și cu ochii în pămînt, omul părea pierdut într-un fel de meditație sumbră. În ciuda capului lăsat în jos, Newman îl recunoscu pe loc și imediat se și așeză lîngă el. Gentlemanul ridică ochii, ajutînd astfel să iasă la iveală figura expresivă a lui Valentin de Bellegarde.

— La ce naiba te-i fi gîndit atît de grav ?

— La un lucru care, ca să fiu drept, are într-adevăr nevoie de gravitate. La nemaipomenita mea tîmpenie, răspunse prompt Valentin.

— Dar ce s-a mai întîmplat ?

— S-a întîmplat că, fiind un nebun cu perioade de luciditate, tocmai acum mă aflu într-o astfel de fază lucidă. Și cînd mă gîndesc că eram cît pe ce să mă îndrăgostesc de...

— De domnișoara din *baignoire*-ul de sub scări, cu rochia de un roz-aprins ?

— Ai remarcat ce nuanță aparte de roz? răspunse Valentin printr-o întrebare. Îi face pielea albă ca spuma laptelui:

Newman se uită la el destul de contrariat, după care se interesă :

— Oare ăsta să fie genul pe care-l numiți voi *crême de la crême ?*

Înțelegînd însă după mutra lui Valentin că gluma pe care o încercase nu se ridica la înălțimea așteptărilor unui parizian, schimbă tonul și continuă :

— Așadar, te-ai lăsat păgubaș ? Nu te mai duci pe la ea ?

— A, nu, nici pomeneală de așa ceva. De ce nu m-aș duce ? Eu m-am schimbat, nu ea, răspunse Valentin. Cu cît o văd mai des, cu atît sînt mai sigur că... ei da, că o văd bine. Are ea brațe teribil de frumoase, mai are și alte calități, dar de fapt nu-i deloc o ființă *gentille*. Mai acum cîteva zile a avut prostul gust să-l sictirească pe taică-său de față cu mine. La una ca asta chiar că nu m-aș fi așteptat. A fost, vai, o dezamăgire !

— Cum așa ? E clar doar că nu-i pasă de taică-său nici cît negru sub unghie. Mi-am dat seama din prima zi.

— Asta-i cu totul altceva. Poate să creadă ce vrea despre nenorocit. Dar să-l ocărască e odios. Pur și simplu, mi-a stricat tot cheful. Era ceva în legătură cu un jupon cu volănașe pe care bătrînul ar fi trebuit să i-l aducă de la spălătoreasă și de care pare-se că uitase. Numai că nu l-a tras de urechi ! Nefericitul stătea și se uita la ea cu ochișorii lui goi și frecîndu-și de zor pălăria aia veche cu pulpana hainei. Pînă la urmă, a întors spatele și-a ieșit fără o vorbă. Atunci, i-am spus domnișoarei Nioche să e de foarte prost gust să-i vorbească astfel fie chiar și unui tată vitreg. Mi-a răspuns că mi-ar fi deosebit de recunoscătoare dacă i-aș atrage atenția ori de cîte ori gustul ei nu s-ar dovedi la înălțime, pentru că are o încredere nemărginită în mine. I-am explicat că nu-mi puteam permite neplăcerea de a-i forma manierele și că mi se pare că ele erau de mult formate, după cele mai bune modele. Pur și simplu m-a scos din fire. Dar, încheie vesel Valentin, o să-mi revin.

— Oh, timpul le vindecă pe toate! filozofă amuzat Newman.

Tăcu un moment, după care adăugă pe un cu totul alt ton:

— Aş vrea să te gîndeşti la ceea ce ţi-am mai propus cîndva. Vino cu noi în America să-ţi găsesc eu ceva de lucru. Ai o minte grozavă, numai c-ar trebui să ţi-o pui cît de cît la contribuţie. Dă-i şi creierului dumitale o şansă.

Valentin făcu o strîmbătură caraghioasă:

— Creierul meu îţi este foarte îndatorat. L-ai făcut să se simtă mai grozav ca oricînd. „Şansa" la care te referi ar fi slujba aceea la bancă?

— Sînt destule slujbe. Bănuiesc însă că banca ţi se va părea locul cel mai aristocratic.

Valentin izbucni în rîs:

— Ei, dragul meu, zise el, noaptea toate pisicile sînt negre! Cînd un om se prăbuşeşte de la o asemenea înălţime, nu mai există trepte ale decăderii!

O clipă, Newman nu răspunse nimic.

— Cred că vei avea prilejul să afli că există trepte ale succesului, zise în cele din urmă, prietenos ca întotdeauna, dar cît se poate de limpede.

Valentin se aplecase iarăşi înainte, cu coatele pe genunchi, zgîriind podeaua cu bastonul. În sfîrşit, îşi înălţă ochii şi întrebă:

— Chiar crezi că ar trebui să fac şi eu ceva?

Newman îşi lăsă mîna pe braţul tînărului şi-l măsură un moment printre gene.

— Încearcă şi ai să te convingi. Nu sînt prea sigur dacă nu cumva eşti prea deştept pentru lumea asta, dar, la urma urmei, de ce n-am încerca să aflăm cît de deştept îşi poate *permite* să fie un om?

— Crezi cu adevărat că aş putea să cîştig şi eu ceva bani? Cînd eram mic am găsit o monedă de argint sub preşul de la intrare. Teribil ce-aş fi vrut să văd cum e cînd găseşti una de aur.

— Fă ce-ţi spun eu şi-ai să-ţi găseşti salvarea, zise Newman. Gîndeşte-te bine la asta.

Şi se uită la ceas, pregătindu-se să-şi reia drumul spre loja doamnei de Bellegarde.

— Pe cinstea mea că o să mă gîndesc, răspunse Valentin. Mă duc să-l ascult pe Mozart încă o jumătate de oră — întotdeauna gîndesc mai bine pe muzică — şi o să meditez profund la propunerea dumitale.

Cînd Newman intră în lojă, îl găsi şi pe marchiz alături de soţie. Urbain de Bellegarde părea la fel de politicos şi de inaccesibil ca întotdeauna, marea demonstraţie la care participase nu demult nefiind altceva decît o punte de castelan coborîtă o clipă pentru a fi numaidecît ridicată la loc. Încă o dată, Newman se afla în afara castelului, încă o dată stăpînul stătea neclintit, cocoţat pe ziduri. Lucrul nu era însă de natură să-l impresioneze pe eroul nostru.

— Ce părere aveţi despre operă ? întrebă el degajat. Ce ziceţi de imperturbabilul Don Juan ?

— Pînă la urmă, nu-i el chiar atît de imperturbabil, răspunse amuzat marchizul. Toată lumea îl cunoaşte însă pe Mozart şi nu din seara aceasta datează impresiile noastre. Mozart înseamnă tinereţe, prospeţime, strălucire, dezinvoltură, poate chiar prea multă dezinvoltură. Totuşi, pe alocuri, interpretarea e regretabil de grosolană.

— Sînt foarte curios să văd cum se termină, continuă, destul de insensibil la critica muzicală, Newman.

— Vrbeşti despre Don Juan de parcă ar fi un foileton din *Figaro,* observă marchizul. Sigur ai mai văzut această operă ?

— Niciodată. Dacă aş fi văzut-o, mi-aş fi reamintit-o. Donna Elvira mă face să mă gîndesc la Madame de Cintré. Nu mă refer la situaţia ei, ci la frumuseţea muzicii.

— O precizare extrem de subtilă, binevoi să admită marchizul. Mi se pare că nu există nici o posibilitate ca sora mea să fie părăsită.

— Într-adevăr, domnule, spuse Newman. Ce se întîmplă însă cu Don Juan ?

— Vine diavolul — fie că descinde din cer, fie că urcă din infern — şi-l ia cu el, interevni madame Urbain. Bănuiesc că Zerlina te face să te gîndeşti la mine.

— O să ies puțin pînă la *foyer*, i se adresă soțul, așa că îți ofer posibilitatea să spui că și eu semăn cu comandorul... omul de piatră.

Cu aceste cuvinte, părăsi loja. Mica marchiză rămase o vreme cu ochii țintă la marginea de catifea a balconului, după care murmură :

— Nu de piatră, de lemn !

Newman se așeză pe scaunul soțului. Marchiza nu schiță nici un gest de protest, ci, dimpotrivă, răsucindu-se brusc spre el, își sprijini evantaiul strîns de brațul lui și zise :

— Mă bucur foarte mult că ai venit. Vreau să-mi faci o favoare. Voiam să-ți cer asta joi, la balul soacrei mele, însă n-a fost chip să mă apropii de dumneata. Atunci erai într-o dispoziție atît de grozavă, încît mă gîndeam că n-ai fi putut să-mi refuzi o modestă rugăminte. Cu asta nu vreau să spun că acum ai arăta chiar lugubru. E un lucru pe care trebuie să mi-l promiți. Acum e momentul să profit de dumneata. După ce-o să te căsătorești, n-ai să mai fii bun de nimic. *Allons*, promite-mi !

— Niciodată nu semnez un contract înainte de a-l fi citit, zise Newman. Mai întîi arată-mi documentul.

— Nu, trebuie să-l semnezi cu ochii închiși. O să-ți conduc eu mîna. *Voyons*, ar trebui să-mi fii chiar recunoscător pentru faptul că, mai înainte de a te lega definitiv la cap, ți se oferă șansa de a face și dumneata ceva amuzant.

— Dacă e așa de amuzant, replică Newman, după căsătorie va fi și mai potrivit.

— Cu alte cuvinte, se plînse ea, nu-mi vei mai îndeplini niciodată rugămintea. Odată însurat, o să te temi de nevastă.

— Dacă lucrul încalcă morala — iartă-mi limbajul cam tare — n-o să mă amestec. Dacă nu, imediat după căsătorie voi fi omul dumitale.

— Oh, voi ăștia cu morala voastră ! Mă și mir cum de nu te îneci cu asemenea cuvinte mari, declară madame Urbain. Vorbești de parc-ai fi un tratat de logică și încă unul de logică englezească. Ei bine, continuă ea, fie

și așa : după căsătorie. La urma urmei, o să mă simt încîntată să-ți reamintesc promisiunea.

— În ordine, acceptă senin Newmann. După căsătorie.

Mica marchiză avu un moment de ezitare. Îl privi pe Newman, iar acesta tocmai se întreba ce-ar mai putea să urmeze, cînd ea se dezlănțui.

— Presupun că știi ce înseamnă viața mea. N-am nici o plăcere, nu văd nimic, nu fac nimic. Trăiesc la Paris exact așa cum aș trăi la Poitiers. Soacră-mea zice despre mine că-s o... stai puțin, care-i cuvîntul ăla drăgălaș ? A, da, haimana ! Mă acuză că umblu prin locuri dubioase și socotește că s-ar cuveni să mă simt fericită să stau acasă și să-mi număr strămoșii pe degete. De ce să-mi pese însă de strămoși ? Sînt sigură că lor nu le-a păsat nicicînd de mine. N-am deloc intenția să trăiesc legată la ochi. Susțin că lucrurile sînt făcute pentru a fi privite. Știi, soțul meu este un om cu principii și primul principiu de pe lista lui e că Tuileries reprezintă locul cel mai vulgar din lume. Dacă palatul de la Tuileries e vulgar, atunci și principiiile lui sînt imbecile. Dacă aș ține la așa ceva, află că aș putea să am și eu principii la fel de solide ca ale lui. Dacă fructele de soiul ăsta cresc pe arborele genealogic, n-ar trebui decît să mi-l scutur puțin pe al meu și-ar cădea la pămînt puzderie. Și încă dintre cele mai frumoase. Oricum, îi prefer pe cei din neamul lui Bonaparte, care-s inteligenți, tîmpiților de Bourboni.

Newman se întrebă, fantastic de uluit, dacă nu cumva mica marchiză așteaptă de la el ca, prin cine știe ce manevră ingenioasă a legației americane, să-i netezească drumul spre saloanele imperiale.

— Oh, înțeleg ! zise el. Vrei să fii primită la curte.

Madame Urbain izbucni într-un rîs ascuțit.

— Ești foarte, foarte departe de a mă fi înțeles. De Tuileries voi avea grijă eu singură. În ziua în care mă voi hotărî să merg acolo, vor fi destul de bucuroși să mă primească. Mai curînd sau mai tîrziu, tot voi dansa cadrilul cu împăratul. Știu ce vrei să mă întrebi : cum voi îndrăzni ? Ei bine, *voi îndrăzni*. E adevărat că mi-e frică de soțul meu. E blînd, calm, ireproșabil și tot ce dorești,

dar mi-e frică de el... îngrozitor de frică. Și totuși voi ajunge la Tuileries. Cum însă lucrul nu se va întîmpla nici în iarna asta, nici în cea viitoare, pînă atunci trebuie să mai trăiesc și eu. Pentru moment, vreau să merg în altă parte. E visul meu. Vreau să merg la Bal Bullier.

— La Bal Bullier ? repetă Newman, pentru care, cuvintele acestea, la primul contact cu ele, nu păreau să aibă vreun înțeles.

— Balul din Cartierul Latin unde se duc studenții și dansează cu iubitele lor. Să nu-mi spui că n-ai auzit de el.

— A, da, zise Newman, am auzit de el. Acum îmi amintesc. Ba chiar am și fost acolo. Așadar, la Bal Bullier vrei să mergi ?

— E *bête*, e ieftin, e tot ce dorești, dar vreau să merg. Niște prieteni de-ai mei au fost și spun că-i foarte amuzant. Prietenii mei se duc peste tot. Numai eu stau și mor de urît acasă.

— Mi se pare că în clipa de față nici nu te afli acasă, observă Newman, și nici că mori de urît n-aș zice.

— Mă plictisesc de moarte. De opt ani, merg la operă de două ori pe săptămînă. Ori de cîte ori propun cîte ceva, mi se închide gura cu un „Dar rogu-te, madame, nu ai o *loge aux Italiens ?* Ce-și poate dori mai mult o femeie de gust ?“ Mai întîi și-ntîi, loja de la operă face parte din *contractul meu de căsătorie ;* erau obligați să mi-o ia. În seara asta, de exemplu, mi-ar fi plăcut de o mie de ori mai mult să merg la Palais-Royal. Dar bărbatul meu nici nu vrea să audă de Palais-Royal, pentru că acolo se duc doamnele de la curte. Îți închipui atunci cît ar accepta să mă ducă la Bullier ! Zice că nu-i decît o imitație — și încă una proastă — a ceea ce se petrece în intimitatea imperială. Însă, cum eu nu am încă nici un fel de acces în acea *intimité* a împărătesei — care trebuie să fie ceva minunat — de ce nu mi-aș arunca ochii într-un loc în care îți poți face o idee cît mai apropiată despre ea ? Oricum, e visul meu. O idee fixă. Tot ce-ți cer e să mă duci acolo. Ești omul cel mai puțin compromițător. Nu știu de ce, dar ăsta ești dumneata. Aranjez eu treaba. Mă paște un oarecare risc, dar asta mă privește numai pe mine.

În plus, norocul e de partea celor îndrăzneți. Să nu mă refuzi ; e visul meu !

Newman izbucni într-un hohot de rîs nestăpînit. La ce bun, se gîndi el, să mai fii soția marchizului de Bellegarde, stirpe de cruciați, moștenitoarea a șase secole de glorie și tradiții, cînd unica ta aspirație nu e alta decît să vezi cum cincizeci de domnișoare țopăie și-și ridică picioarele pînă deasupra capului partenerilor, în fața a o sută de domnișori ? Întrebarea i se păru un bun subiect pentru un moralist, dar nu mai avu vreme să se ocupe de asta. Cortina se ridică iarăși, monsieur de Bellegarde se întoarse, iar el plecă să-și reia locul.

Newman observă că Valentin se instalase în *baignoire*-ul domnișoarei Nioche, în spatele acestei tinere și al însoțitorului ei, unde nu putea fi văzut decît numai dacă te uitai cu mare atenție. La sfîrșitul actului al doilea, îl întîlni pe culoar și-l întrebă dacă se mai gîndise la posibila plecare în America.

— Dacă ai fi vrut să meditezi cu adevărat, adăugă el, ai fi putut să-ți alegi un loc mai potrivit decît loja domnișoarei Nioche.

— Oh, locul nu a fost rău, răspunse Valentin. Nu m-am gîndit deloc la fată. Am ascultat muzica și uitînd complet de libret și fără să mă mai uit la scenă, am întors pe o parte și pe alta drăgălașa dumitale propunere. Mai întîi, mi s-a părut de-a dreptul fantastică. Pe urmă, o anumită vioară din orchestră — auzeam exact care dintre ele — a început să-mi scîrțîie în urechi : „De ce nu, de ce nu, de ce nu ?“, pentru ca, imediat, ritmica aceea grăbită să fie reluată de toate viorile, iar bagheta dirijorului să bată și ea măsura în aer : „De ce nu, de ce nu, de ce nu ?“ Și chiar că n-aveam ce să le răspund ! În fond, nu văd de ce te-aș refuza. Nu văd de ce n-aș face și eu ceva. Mi se pare o idee cu totul și cu totul strălucită. Genul ăsta de lucruri se practică, fără îndoială, dintotdeauna. Și pe urmă, m-aș întoarce în Franța cu o valiză doldora de dolari. În plus, s-ar putea să mă și amuze. Se zice despre mine că-s un *raffiné* extravagant ; cine știe dacă n-am să descopăr un farmec încă nebănuit în negustorie ? Povestea își va avea, indiscutabil, latura ei romantică și

spectaculoasă. O să arate bine în biografia mea. O să se creadă că sînt un bărbat puternic, un *homme de premier ordre*, un om care domină împrejurările.

— Mi se pare că n-ar prea trebui să te preocupe ce o să se creadă și cum o să arate, zise Newman. Întotdeauna arată bine să ai o jumătate de milion de dolari. Și nu există nici un motiv să nu-i ai dacă ai să ții cont de sfaturile mele — numai de ale mele — și n-ai s-apleci urechea la prostiile altora.

Își luă prietenul de braț și, astfel, cei doi se plimbară o vreme în susul și-n josul unuia dintre coridoarele cu mai puțină lume. La gîndul transformării acestui irezistibil pierde-vară într-un excelent om de afaceri, imaginația lui Newman începu să se înfierbînte. Se simțea animat de un fel de zel spiritual — zelul propagandistului. Într-o anumită măsură, entuziasmul acesta pornea din mai vechea lui neplăcere pe care o încerca la vederea oricărui capital neproductiv. O inteligență atît de vie ca a lui Valentin se cuvenea folosită în scopuri nobile, iar cele mai nobile scopuri cunoscute de Newman din propria sa experiență erau marile, abstractele operații posibile numai în condițiile unei piețe ce nu admite mila. Pe urmă, zelul său mai creștea și datorită afecțiunii pe care i-o purta tînărului. Nutrea față de el un anumit gen de compătimire, sentiment pe care, era sigur, contele de Bellegarde n-avea cum să-l înțeleagă. I se părea jalnic ca un personaj atît de înzestrat să-și petreacă viața (și încă trăind cu impresia că duce o viață palpitantă) bătînd la nesfîrșit drumul, în botinele lui de lac, dintre Rue d'Anjou și Rue de l'Université, parcurgînd de fiecare dată același Boulevard des Italiens, cînd în America promenada lui ar fi însemnat un întreg continent, cu bulevarde care se întind de la un ocean la altul. Ceea ce-l umilea și mai mult era faptul, pe care trebuia să-l accepte totuși, că Valentin nu are nici un ban. Chestiunea nu numai că nu i se părea în ordine, dar, cum ar fi zis el, era ceva cu totul și cu totul nepractic, incomod și penibil, la fel de nepractic, de incomod și de penibil ca spectacolul unui om care n-ar ști nici să scrie, dar nici să călărească. Pentru New-

man era aproape ridicol de anormal să vadă că mai există indivizi cu pretenția de a trăi pe picior mare fără a fi posesorii unui considerabil pachet de acțiuni în Compania căilor ferate de Vest. Deși, trebuie adăugat, niciodată n-ar fi susținut că asemenea avantaje ar fi justificat, prin ele însele, ridicarea oricăror pretenții de acest soi.

— Îți găsesc eu ceva, reluă el discuția. O să te ajut pînă la capăt. Știu destule locuri în care te putem plasa. La început, n-o să-ți vezi capul de treburi și-o să-ți ia ceva vreme pînă te înveți. Pe urmă, intri în ritm, iar peste șase luni, cînd ai gustat din meserie și-ai făcut două-trei afaceri pe cont propriu, o să te simți de minune. In plus,va fi foarte plăcut să-ți ai sora aproape, după cum și ea va fi bucuroasă să te știe acolo. Da, Valentine, continuă el, strîngînd cu căldură brațul însoțitorului său, văd cum ți se deschide toată viața înainte. Așteaptă puțin și-o să-ți găsesc ceva grozav... Totul va fi cum trebuie...

Newman continuă s-o țină mai departe pe această strună, dragă inimii lui, întorcînd pe o parte și pe alta marile posibilități ce-i stăteau în față. Se plimbară astfel vreun sfert de oră. Valentin asculta, punea întrebări, făcîndu-și adesea prietenul să izbucnească în rîs, uluit de atîta ignoranță în cele mai elementare chestiuni de afaceri, zîmbind el însuși, pe jumătate ironic, pe jumătate interesat. Și totuși, era serios și aproape convins, fascinat de acest El Dorado — fabulosul ținut a cărui hartă, cea mai cuprinzătoare și mai limpede din cîte văzuse vreodată, i se desfășura acum dinaintea ochilor. Este la fel de adevărat, totuși, că dacă, pe de o parte, i se părea îndrăzneț, original, chiar amuzant să-și lase ruginitul său blazon să fie aurit din nou, cu aur masiv de astă dată, prin intermediul ingenioaselor procedee tehnice patentate dincolo de Atlantic, pe de altă parte, nu prea gusta libertatea cu care s-ar fi putut ajunge la o asemenea operație. Și totuși, brusc, se simți nerăbdător să ia taurul de coarne. Astfel că, în clipa cînd soneria anunță terminarea antractului, în tonul excesiv de vesel cu care Valentin încheie discuția apăru o notă de-a dreptul tragi-comică.

— Ei bine, dă-i drumul ! Aranjează ceva, lansează-mă. Sînt omul dumitale. Aruncă-mă în cazan și preschimbă-mă în aur !

Cum tocmai ajunseseră pe coridorul care înconjura șirul de *baignoires*, Valentin se opri în fața strîmtei și întunecoasei loji ocupate de mademoiselle Nioche și puse mîna pe mînerul de la ușă.

— Ce faci ? Tot acolo te duci ? întrebă Newman, văzîndu-i gestul.

— *Mon Dieu, oui,* răspunse Valentin.

— Alt loc nu ai ?

— Ba da, obișnuitul meu fotoliu de orchestră.

— În cazul ăsta, ar fi mai bine să te duci și să ți-l iei în primire.

— Și de acolo o văd foarte bine, admise Valentin cu seninătate. Iar în astă-seară merită să fie văzută. Totuși, adugă el după o clipă, de data asta am un motiv special să mă întorc în loja ei.

— Oh, mă las păgubaș, zise Newman. Te cufunzi în viciu, iar cînd ți se arată lumina, nici n-o recunoști măcar.

— Nu, altu-i motivul. În lojă mai e un tînăr pe care intrarea mea o să-l scoată din sărite, iar eu țin cu tot dinadinsul să se întîmple așa.

— Ticălos calculat și cu sînge rece ! Ăsta-mi ești ! exclamă Newman. N-ai putea să-l lași în apele lui pe nenorocitul acela ?

— Nu, tipul mă calcă rău de tot pe bătături. Nu-i loja lui. Noémie a venit singură. M-am dus să stau de vorbă cu dînsa, pentru ca după cîteva clipe să mă roage să-i aduc evantaiul din buzunarul mantoului pe care o *ouvreuse* * lacomă, tot trăgînd cu ochiul după bacșiș, în loc să i-l agațe în cuier, l-a luat cu ea. În lipsa mea, domnul acesta a intrat și s-a așezat pe scaunul de lîngă ea pe care tocmai stătusem eu. Întoarcerea mea l-a iritat și a avut și grosolănia să arate acest lucru. Mai că n-a devenit impertinent. Habar n-am cine este... Un animal mare, roșu la față și care răsuflă zgomotos. Nu pricep de unde își culege Noémie asemenea cunoștințe. Mai era și

* plasatoare (în fr. în text).

băut, dar știe ce face. Chiar acum, în timpul actului al doilea, bruta mi-a arătat în mod clar că are de gînd să-și dea drumul. Așa că intru și stau zece minute — suficient pentru el să se compromită, dacă într-adevăr ține la asta. Nu pot deloc să-l las să-și închipuie că m-a dat afară din lojă.

— Bietul copilaș ! îl căină Newman dojenitor. În fond, de ce să nu se simtă și el bine ? Sper că n-ai să te cerți cu un necunoscut pentru un flecușteț ca ăsta.

— Flecușteţul — dacă prin acest cuvînt o ai în vedere pe domnișoara Noémie — n-are nimic de-a face cu asta și nici nu intenționez să provoc o ceartă. Nu-s scandalagiu și nici bătăuș, pur și simplu vreau să pun lucrurile la punct. E o chestiune de principiu de la care un gentleman n-are dreptul să se sustragă.

— Oh, fir-ar el de principiu ! exclamă Newman pierzîndu-și răbdarea. Asta-i necazul cu voi franțujii : mereu puneți cîte ceva la punct. În sfîrșit, adăugă el, termină repede sau dacă nu, cu prima ocazie te fac pachet și te expediez într-o țară în care ai să descoperi că jumătate din principiile dumitale s-au învechit de mult și că despre cealaltă jumătate nimeni n-a auzit nimic.

— Foarte bine, răspunse Valentin. Oricînd dorești. Dar dacă merg în America, nu trebuie să-l las pe individ să creadă că fug de el.

Cu aceste cuvinte, se despărțiră. La sfîrșitul actului, Newman observă că Valentin încă se mai afla în *baignoire*. Ieși din nou pe coridor, așteptîndu-se să-l întîlnească acolo, și, într-adevăr, cînd ajunse la cîțiva pași de cuibușorul domnișoarei Noémie, își văzu amicul părăsind loja împreună cu tînărul care avusese plăcerea să stea alături de principalul ei ocupant. Cei doi se îndreptară cu pași repezi spre capătul culoarului, unde se opriră și începură să discute ceva. Păreau îndeajuns de calmi, însă necunoscutul, teribil de îmbujorat, își scosese batista și-și tot ștergea fața cu gesturi emfatice. Între timp, Newman ajunse și el în dreptul *boignoire*-ului. Prin ușa lăsată întredeschisă, avu posibilitatea să-și arunce ochii înăuntru ; zări o rochie de un roz-aprins și imediat intră. Noémie se întoarse spre el, întîmpinîndu-l cu cel mai radios surîs :

— Ah, în sfîrșit, v-ați hotărît să veniți și dumneavoastră să mă vedeți! Dar numai pentru a salva politețea! Oricum, ați picat într-un moment formidabil. Luați loc.

Arăta, trebuie s-o recunoaștem, deosebit de drăguță și de provocatoare, plină de viață și elegantă și mai avea și aerul omului care tocmai a primit o veste cum nu se poate mai bună.

— Se întîmplă ceva pe aici... zise Newman, fără să dea curs invitației de a se așeza.

— Ați picat într-un moment foarte palpitant, își repetă ea ideea. Doi domni — unul dintre ei e monsieur de Bellegarde, pe care mi-ați făcut plăcerea să mi-l prezentați chiar domnia-voastră — așadar, tocmai acum, doi domni s-au luat la ceartă pentru umila mea persoană. Și cum s-au servit unul pe altul cu cuvinte grele, nu mai au încotro și trebuie să meargă mai departe. Un duel, un mare scandal, ei da, asta zic și eu lansare! se bucură Noémie, bătînd ușurel din palmele mici, sidefii. *C'est ça qui pose une femme!*

— Nu cumva vrei să spui că de Bellegarde e gata să se bată pentru *dumneata!* protestă scîrbit Newman.

— Ba chiar despre asta-i vorba! răspunse mademoiselle Noémie, privindu-l drept în ochi și dăruindu-l cu un zîmbet puțintel cam strîmb. Nu, nu, nu sînteți deloc *galant*. Iar dacă aveți de gînd să împiedicați povestea, vă previn c-o să vă port pică... și o să mi-o plătiți cu vîrf și îndesat!

Newman dădu drumul uneia dintre cele mai puțin mascate înjurături din cîte îi scăpaseră vreodată și, întorcînd spatele domnișoarei în rochie roz-aprins, fără altă ceremonie, părăsi loja. Pe coridor, îi găsi pe Valentin și pe însoțitorul lui tot împreună, înaintînd înspre el. Se vedea bine că necunoscutul tocmai își băgase o carte de vizită în buzunarul de la jiletcă. Gelosul admirator al domnișoarei Noémie era un bărbat tînăr, solid, o adevărată namilă, cu o căutătură lucioasă, agitată, nas mare, buze cărnoase — dovezi sigure ale unei vorbiri greoaie — purtînd o pereche de mănuși albe, imense și un lanț de ceas foarte gros, foarte impozant. Cînd ajunseră în dreptul

lojii, Valentin, pe lîngă statura căruia uriașul părea un turn, îl lăsă să treacă primul, nu fără a-i face mai întîi o reverență subliniat protocolară. Newman atinse brațul prietenului său, dîndu-i să înțeleagă că ar vrea să-i vorbească, iar acesta îi răspunse că se întoarce într-o clipă. În sfîrșit, Valentin dispăru și el în lojă pe urma colosului, dar nici nu se scurseră două minute și apăru din nou cu o mutră supărător de veselă.

— Mademoiselle Nioche, declară el, e în al nouălea cer... Zice că datorită nouă se va îmbogăți. Nu vreau să par imbecil, însă mai că-mi vine și mie să cred că lucrul e foarte posibil.

— Așadar, ai de gînd să te bați ? întrebă Newman.

— Dragul meu, nu te uita la mine ca și cînd ți-aș fi spus *nu*. N-am avut de ales. Totul este aranjat.

— Și doar te-am prevenit ! gemu Newman.

— Și eu l-am prevenit pe acest domn, zîmbi Valentin.

— Ce dracu ți-a făcut ?

— Ce mi-a făcut n-are nici un fel de importanță, dragul meu prieten. Mi se pare că nu prea pricepi lucrurile astea. A folosit o expresie... care nu mi-a plăcut.

— Asta nu ajunge. Trebuie să-mi spui totul. Ca prieten, ca frate mai mare, nu pot să te las să te dai în spectacol.

— Ca frate mai mic, răspunse Valentin, îți sînt foarte recunoscător. N-am nimic de ascuns, dar nici nu pot să intru în amănunte aici pe loc.

— Atunci plecăm. O să-mi explici afară.

— A, nu, nu pot pleca. De ce m-aș grăbi să părăsesc teatrul ? O să mă instalez în fotoliul meu de orchestră și-o să urmăresc opera.

— N-ai s-o mai guști.

Valentin îl privi fix un moment, roși puțin, apoi, zîmbind, îl bătu ușurel pe umăr și zise :

— Parcă ai fi din alt secol ; o rămășiță din epoca de aur a omenirii. Alfă că înaintea unui duel un bărbat trebuie să pară calm. Iar pentru asta nu-mi rămîne decît să mă duc liniștit la locul meu.

— Ah, și vrei ca ea să te vadă acolo, pe dumneata cu calmul dumitale cu tot, se lămuri Newman. Un calm care

o să dea gata și orchestra. Ei nu, nu-s chiar așa de naiv. E o comportare cît se poate de caraghioasă !

Valentin se încăpățînă și, astfel, cei doi urmăriră restul spectacolului (un spectacol gustat în egală măsură de mademoiselle . Nioche și de agresivul ei admirator) fiecare de la locul lui. La sfîrșit, Newman își întîlni din nou piretenul și, împreună, ieșiră în stradă. La invitația de a urca în trăsura lui Newman, Valentin scutură din cap și se opri pe marginea trotuarului.

— Merg singur, zise el. Trebuie să trec pe la niște prieteni care vor avea bunătatea să-mi fie martori.

— Voi avea eu bunătatea să-ți fiu martor, declară Newman. Bizuie-te pe mine.

— Ești foarte amabil, dar nu se poate. În primul rînd, așa cum spuneai ceva mai înainte, îmi ești aproape frate ; te vei căsători cu sora mea. Acest singur lucru te descalifică : îți pune sub semnul îndoielii imparțialitatea. Pe urmă, chiar dacă nu s-ar întîmpla asta, mi-ar ajunge și faptul că nu înțelegi — și Dumnezeu să te ierte pentru asta — anumite nuanțe. N-ai face altceva decît să încerci să împiedici duelul.

— Bineînțeles că asta aș face. Și mai cred că și prietenii dumitale, indiferent cine ar fi ei, s-ar dovedi niște ticăloși dacă n-ar face același lucru.

— Fără îndoială. Vor insista să mi se prezinte scuzele de rigoare. Dumneata însă ai fi prea *coulant*. N-ai face asta.

O vreme, Newman rămase tăcut. Avea sentimentul că se află în fața unei demonstrații de paradă, grotescă și inutilă, stîngace și ineficientă ca încercarea de a șterge o ofensă cu ajutorul unei alifii sau de a îndrepta nedreptatea cu simple pomezi, o demonstrație jalnică, dar, în același timp, pretențioasă și ostentativă ca un hotel de lux. Înțelese că nu are rost să se mai amestece.

— Și cînd urmează să aibă loc acest remarcabil spectacol ? întrebă el, ca singurul lucru ce-i mai rămînea de făcut.

— Cu cît mai repede, cu atît mai bine. Probabil poimîine.

— În cazul acesta, cred că am și eu dreptul să cunosc amănuntele. N-aș vrea să-mi scape vreunul.

— O să ți le dau pe toate cu cea mai mare plăcere. Lucrurile sînt foarte simple și n-o să-mi vină deloc greu să ți le explic. Dar acum trebuie să-mi găsesc neapărat prietenii. Treaba nu suportă amînare, așa că m-am și aruncat într-o trăsură. Te-aș sfătui să tragi direct acasă la mine și să mă aștepți acolo. Într-o oră sînt înapoi.

Newman acceptă situația, nu fără a protesta totuși, îl lăsă să plece, după care se îndreptă spre micul apartament baroc din Rue d'Anjou. Trecuse mai bine de o oră de la plecarea lui Valentin, însă atunci cînd se reîntoarse, tînărul se dovedi în măsură să declare că unul dintre cei doi martori fusese găsit și că acesta își luase la rîndu-i sarcina de a-l pune în temă și pe celălalt. Newman nu aprinsese luminile. Se așezase în fața focului abia mocnind, peste care mai aruncase un buștean ; acum, flăcările învăluiau încăperea, bogat și excesiv împodobită, în limbi jucăușe, proiectînd peste tot lumini și umbre fantastice. Ascultă tăcut relatarea lui Valentin despre ceea ce se petrecuse între el și monsieur Stanislas Kapp din Strasbourg — personajul a cărui carte de vizită o avea în buzunar — după reîntoarcerea sa în loja domnișoarei Nioche. Zărind în partea cealaltă a sălii un cunoscut, vajnica femeiușcă își exprimase nemulțumirea față de lipsa de curtoazie a individului, care nu catadicsise să se deplaseze pînă la ea și să-și prezinte omagiile. „Mai lasă-l încolo, exclamase monsieur Stanislas Kapp, și așa e prea multă lume în lojă !" Și-l fixase pe de Bellegarde cu o privire cum nu se poate mai fioroasă. Valentin îi replicase prompt că, dacă domnului Kapp i se pare că într-adevăr e prea multă lume în lojă, i-ar fi ușor s-o împuținеze, cărîndu-se personal de acolo. „Aș fi cît se poate de încîntat să-ți deschid eu ușa și să te cari *dumneata* !" urlase monsieur Kapp. „Iar eu aș fi și mai încîntat, răspunsese la fel de prompt Valentin, să-ți fac vînt drept între staluri !" „Grozav, un mic tărăboi și-o să apărem în ziare ! strigase domnișoara Noémie, în culmea fericirii. Dumneata, monsieur Kapp, dă-l pe ușă afară, iar dum-

neata, monsieur de Bellegarde, azvîrle-l cît colo ! Între staluri sau în fosa orchestrei... oriunde, numai să fie ! Atîta vreme cît faceţi o scenă, nu-mi pasă care pe care.“ Valentin răspunsese că nu vor face nici o scenă, dar domnul va trebui să fie atît de amabil şi să-l urmeze pe coridor. Pe coridor, după un alt scurt schimb de vorbe, avusese loc un schimb de cărţi de vizită. Cu mutra lui de imbecil sadea, monsieur Stanislas Kapp îşi arătase cît se poate de grosolan intenţiile ; nu-şi măsurase deloc cuvintele.

— Te cred că nu şi le-a *măsurat* ! Dar dacă nu te-ai fi întors în lojă, nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Dar nu vezi, replică Valentin, că tocmai ceea ce s-a întîmplat dovedeşte cît de oportună a fost întoarcerea mea în lojă ? Monsieur Kapp voia să mă provoace. N-aştepta decît să i se ivească ocazia. În asemenea situaţie — dacă, să zicem, a băgat de seamă despre ce-i vorba — un bărbat nu se poate eschiva. Trebuie să fie de faţă pentru a primi provocarea. Dacă nu m-aş fi întors, ar fi fost pur şi simplu ca şi cînd i-aş fi spus domnului Stanislas Kapp : „Oh, dacă ai de gînd să devii agresiv...“

— „... n-ai decît să te descurci singur ; să fiu al dracului dacă te ajut cu ceva !“ Asta şi trebuia să spui. Dar se pare că ceea ce te-a atras cu adevărat a fost tocmai ideea că-l *poţi* ajuta, continuă Newman. Mi-ai şi spus dealtfel că nu te duci acolo pentru frivola aia...

— Oh, nici să nu mai pomeneşti de ea ! oftă Valentin cu un aer melancolic. E într-adevăr o creatură teribil de anostă.

— Absolut de acord. Dar dacă asta-i părerea dumitale despre ea, de ce n-ai lăsat-o în pace ?

Valentin clătină din cap şi răspunse zîmbind :

— Mi se pare că nu prea pricepi cum stau lucrurile. Şi nici nu cred c-aş putea să te fac să le pricepi. Ea a înţeles situaţia : a simţit ceea ce plutea în aer şi a fost tot timpul cu ochii pe noi.

— Aşadar, pentru *ea* faci *asta* ? se înfurie Newman.

— O fac pentru mine însumi şi dă-mi voie să apreciez singur tot ce are legătură cu propria mea onoare.

— Prea bine. Îți dau voie dacă și dumneata îmi dai voie, absolut pe cinstite, să-i ard un picior undeva știu eu cui !

— Inutil acum. Vorbele s-au spus așa cum s-au spus și afacerea e gata încheiată.

Newman își luă pălăria și se îndreptă spre ieșire. Apoi, cu mîna pe clanță, se opri o clipă și întrebă, ros parcă de curiozitate :

— Veți folosi arme albe ?

— Asta rămîne să hotărască monsieur Stanislas Kapp. El e cel provocat. Eu aș alege spada, o spadă scurtă, ușoară. O mînuiesc bine. Ca țintaș nu-s prea grozav.

Newman își puse pălăria. Și-o împinse pe spate, scărpinîndu-și ușurel fruntea.

— Aș fi preferat pistolul, zise el. Ți-aș fi arătat eu cum se trage.

Valentin îl privi încruntat, după care izbucni în rîs și-l aprostrofă pe un ton oarecum emfatic :

— Asasinule !

Cei doi prieteni căzură de acord să se vadă din nou a doua zi, în cursul dimineții, după ce amănuntele întîlnirii cu monsieur Stanislas Kapp vor fi fost definitiv fixate.

Peste zi, Newman primi cîteva rînduri prin care Valentin îl înștiința că, în urma hotărîrii luate de cele două părți, va trebui să treacă frontiera, împreună cu adversarul său, și că, în consecință, va pleca la Geneva cu expresul de noapte. Vor avea totuși vreme să cineze împreună. După-amiază, Newman trecu pe la Madame de Cintré. Era vizita sa zilnică, acel moment unic de intimitate și comuniune, de reafirmare a legăturii lor, o solemnitate devenită și mai prețioasă prin repetare, dar care, așa cum îi dăduse să înțeleagă (într-un fel cam ciudat) Claire de Cintré, se cuvenea, cel puțin în perioada aceea încordată a începutului, să fie riguros limitată. Această restricție, oricît de justificată din punct de vedere social, oricît de importantă, de esențială pentru Madame de Cintré, îl condamna pe Newman la nesfîrșite ceasuri de neliniște, de îndelungi rătăciri, asemenea unei stafii cu ore fixe, pe străzi care, uneori, la vremea nopții mai ales — vremea marilor încercări sufletești —

i se păreau adevărate fundături ale unui bazar uriaș, ale unui bazar sumbru și părăsit. Însă vizita de azi se făcea sub semnul îngrijorării, cu atît mai mult cu cît exista o taină la mijloc. Madame de Cintré îl primi cu aceeași căldură pe care o împrăștia întotdeauna în jur, cu acea delicatețe care, în atmosfera grea și înăbușitoare a evenimentelor, avea ceva din tandrețea unui răsărit de lună la vremea echinocțiului de toamnă. Și totuși avea ochii roșii și vizibil înrourați de lacrimi, iar la întrebările lui, mărturisi că, într-adevăr, plînsese. Motivul era destul de obscur: Cu cîteva ore mai înainte, stătuse de vorbă cu Valentin, care, într-un fel sau altul, dar fără cea mai mică intenție de a face acest lucru, o tulburase. Nu-i adusese nici un fel de vești proaste, flecărise și glumise tot timpul, atîta doar că la plecare se arătase mai „afectuos" ca de obicei. De fapt, tocmai gingășia aceasta, neobișnuită la el, o înduioșase pînă la lacrimi, astfel că după plecarea lui izbucnise în plîns. Simțea că ceva straniu și nefast plutește deasupra lor — ah, sentimentul acesta îl mai avusese și în alte împrejurări ! — și, speriată, mereu mai speriată, încercase să se liniștească singură, însă efortul de a-și goni spaima cu argumente raționale nu dusese decît la migrenă. Cum, bineînțeles, Newman nu putea să-i spună ceea ce știa și cum, pe de altă parte, capacitatea sa de simulare și arta de a părea optimist paralizau în fața doamnei de Cintré (închipuiți-vă o armură prin a cărei spărtură, unica pe care o are, pătrunde brusc un ac lung, făcîndu-te să te crispezi de durere), nu-i mai rămînea, spre marea lui mîhnire, decît să-și întrerupă imediat vizita. Înainte de a se retrage, apucă să mai întrebe, totuși, dacă Valentin trecuse și pe la Madame de Bellegarde.

— Da, însă pe *ea*, n-a făcut-o să plîngă !

Cei doi prieteni cinară acasă la Newman, Valentin trimițîndu-și servitorul să-l aștepte cu bagajele direct la gară. Monsieur Stanislas Kapp refuzase categoric să-și ceară scuze, iar dinspre partea lui de Bellegarde, evident, nici nu putea fi vorba de așa ceva. Aflase cu cine are de-a face și anume că adversarul său era fiul și moștenitorul unui bogat fabricant de bere din Strasbourg, un

tînăr cu temperament sangvin — trup și minte de bivol — un individ foarte preocupat în ultima vreme să toace cît mai rapid veniturile pe care le aducea berăria tatălui. Deși, în general, trecea drept băiat bun, se știa că pe la petreceri era gata oricînd să provoace scandal, pentru ca după aceea să vină cu capul plecat și să-și ceară iertare.

— *Que voulez-vous?* comentă Valentin. Crescut cu bere, cum să reziste la șampania pe care Noémie — paharnic al iadului — i-a turnat-o pe gît?

Monsieur Kapp alesese arma cunoscută lui Newman sub numele de pistol. În seara aceasta, Valentin dovedea un apetit cu totul și cu totul deosebit: în vederea lungii călătorii, își făcea o datorie — una dintre acele datorii pe care, potrivit acuzațiilor prietenului său, nu prea și le împlinea — din a mînca mai mult ca de obicei. Își luă chiar libertatea de a-i recomanda lui Newman o mică, foarte mică schimbare în compoziția sosului cu care le fusese servit peștele, socotind că e cazul, cu prudență, firește, să i se atragă atenția și bucătăresei. Lui Newman nu-i ardea însă de sosuri. Nu numai mîncarea de pe farfurie, dar totul, absolut tot ce se petrecea acum, era mai mult decît putea înghiți. Într-un cuvînt, era atît de „nervos", încît, urmărindu-l pe inimitabilul său prieten cum degustă bucatele alese, cum înfulecă fel după fel, cum savurează bucățică după bucățică fără a lăsa nimic deoparte, se simți aproape rușinat. Riscul la care se expunea Valentin, posibila sacrificare a unui om minunat pe altarul unor tradiții stupide, i se păreau un lucru absurd, o greșeală de neiertat. Condamnînd cu cea mai mare asprime perversitatea domnișoarei Noémie, sălbăticia domnului Kapp sau purtarea odioasă a prietenilor acestuia, Newman își dădea seama cu adevărat de un singur lucru: se atașase profund de Valentin, îl iubea ca pe un frate.

— S-ar putea, izbucni el în cele din urmă ca treburile astea să fie foarte frumoase, însă să mă ia naiba dacă înțeleg ceva din ele. Cred că nu te pot opri, dar cel puțin pot să te înjur cum se cuvine. Consideră că asta și fac, cu cuvintele cele mai urîte!

— Dragul meu, răspunse pe un ton aproape grandilocvent Valentin să nu cumva să-mi faci vreo scenă. În asemnea cazuri, scenele sînt de foarte prost gust.

— Dar duelul dumitale nu-i o scenă? ripostă Newman. O scenă în toată legea, un teatru de cea mai infectă calitate! De ce nu-ţi iei şi o trupă de muzicanţi cu dumneata? La dracu! Ce amestec nenorocit de barbarie şi decadenţă!...

— La ora aceasta, nu mai am cum să mă apuc şi să susţin în faţa dumitale teoria duelului, îl potoli cu blîndeţe tînărul. În anumite momente, duelul e singurul nostru mijloc de apărare şi susţin că e un lucru bun. Lăsînd la o parte nobleţea cauzei pentru care poate să aibă loc, el are şi o notă romantică, o notă care, în veacul acesta prozaic şi ticăloşit, mie mi se pare că-l recomandă din plin. E o moştenire a altor vremuri în care oamenii aveau mai mult caracter, aşa că obiceiul se cuvine perpetuat. E o modalitate de a depune mărturie, de a apăra adevărul într-un fel mai cuviincios. Îl aperi cînd poţi!

— Habar n-am ce înţelegi prin „vremuri în care oamenii aveau mai mult caracter", replică Newman. Crezi că dacă străbunicului dumitale îi plăcea să se umfle în pene, e un motiv ca şi dumneata, care ai depăşit faza asta, să faci la fel? În ce mă priveşte, cred că ar fi mai bine să ne lăsăm propriul nostru „caracter" să-şi vadă de ale lui. Aşa cum e el, mie mi se pare că-i destul de bun. Nu sînt un bătăuş, nu mă dau în vînt după dueluri, oricum nu mai mult decît alţii, dar nici nu mi-e teamă c-aş fi prea blînd. Dacă străbunicul dumitale ar fi avut chef să se poarte urît cu mine, sînt sigur că aş fi reuşit să-l pun repede la punct.

— Cînd eşti insultat, insistă răbdător Valentin, nu poţi inventa nimic care să înlocuiască duelul. A cere şi a da satisfacţii, iată, dragă prietene, soluţia perfectă.

— Şi asta numeşti dumneata „satisfacţii"? gemu dezaprobator Newman. Te satisface să te pui la dispoziţia unui nătărău şi mai mare decît tine? Mai degrabă l-aş băga undeva! Te satisface să fii, şi încă într-un mod atît de ridicol, la cheremul *lui*? Aş vrea să-l văd încercînd aşa ceva cu *mine*! Dacă un individ se uită la tine cu

ochi răi, fără ca totuși să îndrăznească să-ți facă ceva. Îl privește personal; dar dacă îndrăznește, arde-i una între ochi! Dacă nu te pricepi la *asta* — pe loc și fără nici un înconjur — nu prea ești pregătit să umbli singur prin lume. Însă eu vorbesc despre cei care *sînt* pregătiți și care n-au nevoie să li se poarte de grijă.

— Într-adevăr, zîmbi Valentin, ar fi interesant de umblat prin lume cu dumneata. Dar ca să trag toate foloasele din asta, ar fi trebuit, vai, să încep mai devreme!

Lui Newman, nici măcar acest „vai" nu i se prea părea la locul lui.

— Uite ce, zise el în cele din urmă, dacă te mai supără vreodată careva...

— Ei, ce se întîmplă atunci, *mon bon?* îl întrerupse Valentin, care, privindu-și drept în ochi prietenul, ar fi putut să fie mult mai emoționat.

— Vii la mine și-mi spui. Îl învăț eu minte!

— Matamore *! rîse tînărul, în timp ce se despărțeau.

XVIII

A DOUA ZI, CU PUȚIN ÎNAINTE DE amiază, Newman se duse s-o vadă pe Madame de Cintré. O vizită la ora aceasta constituia o excepție. Vechea trăsură de formă pătrată a doamnei de Bellegarde se afla trasă în curte, în fața peronului de la intrare. La întrebarea lui Newman dacă Madame de Cintré este acasă, servitorul care-i deschisese ușa mormăi ceva încurcat, din care nu se înțelegea mai nimic. În același moment, împodobită cu o imensă bonetă neagră și cu un șal pe umeri și, ca de obicei, posomorîtă la față, apăru din fundul culoarului doamna Bread.

— Ce se petrece aici? o întrebă el. Madame la Comtesse este sau nu este acasă?

* personaj care se laudă cu vitejii închipuite, fanfaron (în fr. în text).

Doamna Bread înaintă spre el, privindu-l țintă. Newman observă că ținea în mînă, cu un gest foarte delicat, o scrisoare sigilată.

— Contesa v-a lăsat o misivă, domnule. Aceasta este ! zise amabila femeie, întinzîndu-i plicul.

— O misivă ? Cum, nu mai e acasă ? A și plecat ?

— Pleacă, domnule, pleacă din oraș, spuse doamna Bread.

— Pleacă din oraș ! exclamă el. Dar ce Dumnezeu s-a întîmplat ?

— Nu pot să vă spun. Nu am acest drept, domnule, răspunse doamna Bread, plecîndu-și ochii. Dar știam c-o să se întîmple.

— Ce să se întîmple ? Explică-mi, te rog !

Newman rupsese sigiliul scrisorii, dar continua să pună întrebări :

— E acasă ? Pot s-o văd ?

— Nu cred că vă aștepta să veniți în dimineața aceasta, răspunse venerabila lui prietenă. Trebuie să plece dintr-o clipă în alta.

— Unde trebuie să plece ?

— La Fleurières.

— Atît de departe ? Atunci sînt sigur că pot s-o văd !

Doamna Bread șovăi o clipă, după care, împreunîndu-și mîinile înmănușate în negru, zise pe un ton aproape desperat :

— Vă duc la ea !

Și o luă înainte pe scări. Pe ultima treaptă se opri totuși, îl fixă cu ochii ei triști și uscați de bătrînețe și-i spuse :

— Să vă purtați frumos cu ea. Nimeni nu se poartă frumos cu ea.

Pe urmă, își continuă drumul spre apartamentul doamnei de Cintré. Newman, perplex și neliniștit, o urmă imediat. Bătrîna îi deschise ușa, iar Newman dădu la o parte perdeaua, împingînd-o pînă la refuz. În mijlocul încăperii, în picioare, se afla Madame de Cintré. Palidă și încercănată, era îmbrăcată într-un costum de voiaj. În

spatele ei, tot în picioare și cu fața spre șemineu, Urbain de Bellegarde își privea cu atenție unghiile de la mîini. Alături de marchiz, stătea mama sa, răsturnată într-un fotoliu adînc și cu ochii fixați, dintr-o dată, asupra invadatorului, după cum înțelese Newman că e considerat în acel moment. De cum intră, își dădu seama că se petrece ceva rău ; tresări înfiorat ca la auzul unui țipăt amenințător în liniștea nopții. Păși direct spre Madame de Cintré și o prinse de mînă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el pe un ton poruncitor. Despre ce-i vorba ?

Urbain de Bellegarde se uită la el încremenit de mirare, după care își părăsi locul și se duse să se sprijine de speteaza fotoliului în care stătea bătrîna marchiză. Apariția neașteptată a lui Newman îi tulburase, în chip vizibil, pe amîndoi. Cu ochii la prietenul ei, Madame de Cintré nu scoase o vorbă. În privirea aceasta, în care altădată i se părea că-i citește tot sufletul, ca-ntr-o oglindă, Newman descoperi acum un abis nemărginit. Claire de Cintré era profund nefericită și — lucru îngrozitor — convinsă de propria-i neputință. Priveliștea aceasta ar fi putut să reprezinte pentru eroul nostru cel mai emoționant spectacol din cîte avusese parte în viață, dacă n-ar fi fost și cel mai absurd. Se revoltă din toată ființa, gata să se întoarne spre cei doi de Bellegarde și să le arunce în față provocarea sa furioasă, dar se stăpîni, strîngînd doar ceva mai tare mîna ce se abandona într-a lui.

— S-a întîmplat ceva foarte grav, spuse ea. Nu mă pot căsători cu dumneata.

Era ca și cînd, coalizîndu-se brusc și într-un fel monstruos cu ceilalți doi, Claire de Cintré i-ar fi înfipt un cuțit drept între coaste. Newman îi lăsă mîna, o privi uluit, după care își mută ochii spre ceilalți :

— Cum așa ? întrebă el, încercînd să-și stăpînească respirația grăbită și să-și păstreze, pe cît îi stătea în putință, calmul.

Madame de Cintré se chinui să zîmbească, dar rezultatul nu se arătă deloc strălucit.

— Întreab-o pe mama. Întreabă-l pe fratele meu.

— De ce nu se poate căsători cu mine? li se adresă Newman, cu privirea ațintită spre ei.

Madame de Bellegarde nici măcar nu clipi. Pălise la față, iar marchizul se aplecă protector asupra ei. Poate că o mustra conștiința, însă nu scoase o vorbă; doar ochii ei pătrunzători și limpezi rămaseră fixați asupra oaspetelui. În cele din urmă, Urbain de Bellegarde își îndreptă spinarea și rosti, uitîndu-se în tavan:

— Este imposibil!

— Ar fi un lucru nelalocul lui, completă Madame de Bellegarde.

Newman începu să rîdă.

— Oh, exclamă el, glumiți!

— Hai, surioară, o grăbi marchizul. O să scapi trenul.

— Ce-i cu el, a înnebunit? se minună Newman.

— Nu, să nu crezi asta, spuse Madame de Cintré. Plec, într-adevăr.

— Unde pleci?

— La țară. La Fleurières. Ca să fiu singură.

— Ca să scapi de mine? insistă el.

— De-acum nu ne mai putem vedea, spuse ea simplu.

— „De-acum"... Cum așa?

— Mi-e rușine, mărturisi ea cu și mai multă simplitate. Newman se întoarse spre marchiz:

— Ce i-ai făcut?... Ce înseamnă toate astea? întrebă el, străduindu-se să-și păstreze în continuare calmul.

În ciuda acestui calm, rod al unei îndelungi obișnuințe de a nu lua lucrurile în tragic, se simțea destul de agitat, numai că, în cazul lui, agitația nu se manifesta decît sub forma unui și mai accentuat sînge rece; era asemenea unui scufundător care, înainte de a se arunca în adîncuri, își scoate cu cea mai mare liniște îmbrăcămintea.

— Înseamnă că am renunțat să mă mai căsătoresc cu dumneata, spuse Madame de Cintré. Asta înseamnă.

Chipul ei avea o expresie mult prea tragică pentru a nu-i confirma pe deplin spusele. Newman se simți profund ofensat, fără a încerca totuși vreun resentiment împotriva ei. Era uluit, iar prezența marchizei și a fiului ei îl paraliza asemenea unei lumini orbitoare, țîșnindu-ți în plină față din lanterna unui paznic de noapte.

— N-aș putea să te văd singură ? o întrebă el.

— N-ar fi decît o suferință în plus. Speram să scap fără să te mai văd. Ți-am scris, dar numai cîteva vorbe. Adio, sfîrși ea, întinzîndu-i încă o dată mîna.

Newman își îndesă mîinile în buzunare.

— Merg cu dumneata, zise el.

Claire de Cintré își puse amîndouă mîinile pe brațul lui.

— Vrei să-mi îndeplinești o ultimă rugăminte ? stărui ea, cu o privire ce i se umplu de lacrimi. Lasă-mă să plec singură... lasă-mă, să plec în pace. Am spus „pace", deși pentru mine e adevărată moarte. Dar lasă-mă să mă îngrop singură. Așa că... adio.

Newman își trecu degete prin păr, frecîndu-și ușurel tîmplele și îngustîndu-și pleoapele. Privirea sa scrutătoare se fixă, rînd pe rînd, asupra fiecăreia dintre persoanele prezente. Își ținea buzele strînse, astfel că cele două cute adînci formate la colțurile gurii și avînd darul să-i îndulcească, dacă se poate zice așa, linia severă a mustății ar fi putut fi luate, la prima vedere, drept un zîmbet larg. Spuneam că agitația sufletească se manifesta la Newman sub forma unui și mai accentuat sînge rece. Acum, acest sînge rece se arăta neîndurător :

— Se pare că ți-ai cam băgat nasul, marchize, rosti el fără să ridice tonul. Credeam că ne-am înțeles să nu te amesteci. Știu că nu-ți plac, însă asta nu schimbă lucrurile. Credeam că mi-ai promis să nu te amesteci. Mi se pare că ți-ai dat cuvîntul de onoare. Nu-ți amintești, marchize ?

Marchizul ridică din sprîncene, dar era limpede că-și impusese să se poarte și mai politicos ca de obicei. Se sprijini cu mîinile de spatele fotoliului pe care ședea mama sa și se aplecă înainte asemenea unui predicator glăsuind de la înălțimea amvonului. Nu zîmbea, dar în atitudinea sa gravă se ghicea blîndețea.

— Să-mi fie cu iertare, domnule. Ceea ce te-am asigurat eu e că nu o voi influența pe sora mea în hotărîrea luată. Și mi-am ținut făgăduiala întocmai. Nu-i așa, surioară ?

— N-ai nevoie de martori, fiule, interveni marchiza. Cuvîntul tău e de ajuns și prea de ajuns.

— Da, zise Newman. Madame de Cintré a acceptat să se căsătorească cu mine. E foarte adevărat. Nu pot nega asta. Cel puțin — adăuga el, adresîndu-se doamnei de Cintré și schimbînd complet tonul — „ai acceptat, *nu*“ ?

Ironia amară a întrebării, chiar dacă nu era vorba decît de o simplă ironie, lovi în plin și Madame de Cintré se întoarse cu spatele, îngropîndu-și fața în palme.

— Dar după aceea, continuă Newman adresîndu-se din nou marchizului, te-ai amestecat dumneata. Nu este așa ?

— Nici atunci, nici acum n-am încercat s-o influențez pe sora mea. N-am urmărit s-o conving nici în trecut, nici în prezent. Nu am folosit asemenea mijloace.

— Dar ce-ai folosit ?

— Ne-am folosit autoritatea, declară Madame de Bellegarde cu glas sonor, ca de clopot.

— Ah, v-ați folosit autoritatea ! repetă pe un ton de toată frumusețea Newman. *Și-au folosit autoritatea...* Pentru Dumnezeu, urmă el adresîndu-se doamnei de Cintré, ce înseamnă autoritatea asta ? Cum se manifestă ?

— Mama mi-a poruncit, explică Madame de Cintré cu o inflexiune a vocii cît se poate de ciudată.

— Ți-a poruncit să renunți la mine... Înțeleg. Iar dumneata i te supui... Și asta o înțeleg. Dar, continuă Newman, *de ce* i te supui ?

Madame de Cintré se uită pieziș la bătrîna marchiză, măsurînd-o din cap pînă în picioare. Pe urmă rosti cu simplitate :

— Mi-e frică de mama.

Madame de Bellegarde se ridică brusc în picioare :

— E cea mai nerușinată scenă din cîte mi-a fost dat să văd ! exclamă ea.

— Nu țin deloc s-o prelungesc, o liniști Claire de Cintré și, făcînd un pas către ușă, îi întinse din nou mîna lui Newman. Dacă ai puțină milă, i se adresă ea, lasă-mă să plec singură.

Newman îi strînse mîna cu un gest sobru și spuse răspicat :

— O să te caut cît de curînd.

Draperia căzu în urma ei, iar Newman, trăgînd adînc aerul în piept, se lăsă și el să cadă pe cel mai apropiat scaun. Rezemat de speteaza acestuia, odihnindu-și mîinile pe brațele scaunului, se uită la Madame de Bellegarde și la Urbain. Urmă o lungă tăcere. Mama și fiul rămaseră în picioare, umăr la umăr, cu capul sus și cu aristocraticele lor sprîncene arcuite disprețuitor.

— Așadar, faceți o deosebire ? se interesă în cele din urmă Newman. Faceți o deosebire între a convinge și a porunci ? Foarte subtil. Numai că deosebirea e în avantajul poruncii. Asta o cam strică.

— N-avem nimic împotrivă să-ți explicăm atitudinea noastră, spuse monsieur de Bellegarde. Înțelegem prea bine că la prima vedere n-o să ți se pară cu totul și cu totul clară. Ba chiar, la drept vorbind, ne așteptăm să nu ne dai dreptate.

— Oh, vă voi da dreptate, zise Newman. Nu vă fie frică. Numai dați-mi și mie această posibilitate !

Marchiza puse mîna pe brațul fiului ei, ca pentru a-i atrage atenția că dezaprobă încercarea de a-i expune motivele, de a intra iarăși în relații prea apropiate, indiferent de situație, cu acest personaj.

— Inutil să ne mai chinuim să-ți prezentăm lucrurile într-un fel care să-ți convină și dumitale, hotărî ea. Ești decepționat, iar decepțiile sînt uneori — recunosc asta — nesuferite. Mi-am pus întrebarea dacă are vreun rost să-ți mai spunem că, în definitiv, nici noi înșine nu prea știm cum să procedăm. M-am gîndit bine și am încercat să găsesc soluția cea mai bună, însă n-am reușit decît să mă doară capul și să-mi pierd somnul. Orice explicație ți-am da în legătură cu hotărîrea noastră, tot te vei socoti nedreptățit și vei povesti răul ce ți s-a făcut prietenilor dumitale. Dar lucrul acesta nu ne sperie. În plus, prietenii dumitale nu sînt prietenii noștri, astfel că nici nu prea mai contează. Poți să crezi ce vrei despre noi... nu ne cunoști cu adevărat. Singurul lucru pe care ți-l cer e să te abții de la violențe. În toată viața mea n-am fost martoră la nici un fel de grosolănie și nădăjdu-

iesc ca vîrsta pe care o am să mă scutească și de acum înainte.

— *Asta*-i tot ce aveți de spus? întrebă Newman, ridicîndu-se încet de pe scaun. Pentru o femeie inteligentă ca dumneavoastră, marchiză, demonstrația e cam săracă. Haideți, mai încercați o dată.

— Mama nu umblă cu ocolișuri, zise marchizul, jucîndu-se cu lanțul de la ceas. Ca de obicei, spune lucrurilor pe nume cu sinceritate și curaj. Dar poate că este bine să adaug și eu cîte ceva. Bineînțeles, respingem total învinuirea de a ne fi călcat cuvîntul. Noi ți-am lăsat toată libertatea să cîștigi simpatia sorei mele. I-am lăsat și eu toată libertatea să privească favorabil cererea dumitale. Cînd a acceptat să se căsătorească, n-am zis nimic. Așadar, ne-am respectat în întregime promisiunea. Numai în faza ulterioară acestor întîmplări și pe o cu totul și cu totul altă bază, ne-am hotărît noi să vorbim. Poate că dacă am fi vorbit mai devreme ar fi fost mai bine. Dar, după cum vezi, încă nu s-a întîmplat nimic.

— Încă nu s-a întîmplat nimic? repetă Newman, parcă fără a-și fi dat seama de efectul comic al acestei afirmații.

Pentru el, cuvintele marchizului își pierduseră orice semnificație. În urechile sale, stilul ales al domnului de Bellegarde răsuna ca un bîzîit confuz. Tot ce înțelegea, în marea și sfînta lui mînie, era că întreaga poveste nu-i nici pe departe o glumă, chiar una ceva mai tare, și că oamenii din fața lui sînt perfect serioși.

— Chiar îți închipui că aș putea să accept explicația asta? se minună el. Crezi că pentru mine mai are vreo importanță ce spui? Mă crezi un idiot pe care să-l dai gata în felul ăsta?

Madame de Bellegarde își lovi, cu un zgomot sec, evantaiul de podul palmei:

— Dacă nu ești de acord cu explicația, n-ai decît s-o refuzi, domnule. N-are nici o importanță ce faci. Realitatea e că fiica mea a renunțat la căsătoria cu dumneata.

— Nu e convinsă de ceea ce a spus, declară Newman după un moment de tăcere.

— Te asigur că e convinsă, șuieră marchiza.

— Nefericita! exclamă Newman. Biata de ea! Ce lucru îngrozitor i-ați făcut?

— Ușurel, ușurel! murmură monsieur de Bellegarde, legănîndu-se pe aristocraticele sale picioare.

— Ți-a spus-o chiar fiica mea, se umflă bătrîna. Mi-am exprimat clar dorința.

Newman clătină din cap abătut:

— Așa ceva nu-i posibil. Nu se poate ca un om să fie manevrat în felul ăsta. Nu numai că nu aveți dreptul, chiar dacă, împotriva bunului simț, ați pretinde absurditatea aceasta, dar nici măcar puterea nu o aveți.

— Puterea mea, observă Madame de Bellegarde, constă în ascultarea de care mă bucur din partea copiilor.

— În frica lor! A spus-o chiar fiica dumneavoastră. Foarte ciudat. De ce s-ar teme cineva de dumneavoastră? adăugă Newman după ce o privi un timp cu atenție. Nu știu. E ceva aici care-mi scapă.

Madame de Bellegarde îi susținu privirea fără să clipească măcar, ca și cînd n-ar fi auzit, n-ar fi văzut.

— Am făcut tot ce-am putut, zise ea calm, dar nu mai suport.

— O încercare grea! completă marchizul.

Newman simțea nevoia să se repeadă la el, să-l înhațe de gît ca-ntr-o menghină și, cu degetul mare, să-i apese cu poftă traheea. În loc de aceasta, zise:

— Nu-i nevoie să vă mai spun cît de tare mă loviți. O știți prea bine. Mă gîndesc însă c-ar trebui să vă temeți de prietenii voștri — de toate personajele acelea cărora m-ați prezentat mai alaltăseară. După cîte s-ar părea, printre ei mai erau și oameni de bun simț. Fiți siguri că mai există bărbați și femei care nu și-au pierdut încă rușinea.

— Prietenii noștri ne aprobă, zise monsieur de Bellegarde. Nu există un singur *chef de famille* printre ei care ar fi procedat altfel. Și oricare ar fi reacția lor, noi nu ne luăm după nimeni. Sîntem mult mai obișnuiți — dacă tot trebuia să ți se spună — să dăm exemplu, nu să așteptăm să-l primim de la alții.

— Cred că ar fi trebuit să așteptați mult și bine pînă să vi se dea un asemenea exemplu! exclamă Newman.

M-am purtat oare urît, am făcut vreun lucru josnic, demn de dispreț? continuă el. V-am dat vreun motiv să vă schimbați părerea? Ați descoperit ceva împotriva mea? Să fiu al naibii dacă mai înțeleg!

— Părerea noastră, spuse Madame de Bellegarde, este absolut aceeași ca la început... exact aceeași. Nu avem nici un fel de resentimente și sîntem foarte departe de a te acuza de proastă conduită. Mărturisesc deschis că de cînd te-am cunoscut te-ai dovedit chiar mai puțin excentric decît m-aș fi așteptat. Nu-ți reproșăm caracterul, ci profesiunea... antecedentele dumitale. Nu ne putem împăca deloc cu gîndul că am avea de-a face cu un negustor. Am încercat, într-un moment nefericit, să ne închipuim că ar fi posibil și asta a fost marea noastră nenorocire. Ne-am încăpățînat să mergem pînă la capăt și să-ți lăsăm toate șansele neatinse. Eram hotărîtă să nu-ți dau nici un motiv să mă acuzi de lipsă de loialitate. Evident, am împins foarte departe lucrurile și te-am prezentat prietenilor noștri. Ca să fiu sinceră, cred că a fost picătura care a umplut paharul. Scena care a avut loc atunci, în încăperile acestea, a fost mai mult decît puteam eu suporta. Trebuie să mă scuzi dacă ceea ce-ți spun e dezagreabil pentru dumneata, însă ai cerut sus și tare o explicație.

— Nu există dovadă mai clară de buna noastră credință, adăugă marchizul, decît faptul că acum trei zile ne-am arătat în fața lumii împreună cu dumneata. Ne-am călcat pe inimă, ne-am legat singuri de mîini și de picioare și-am căutat să ne tăiem orice posibilitate de retragere. Puteam să facem mai mult?

— Dar, reluă Madame de Bellegarde, tocmai asta ne-a deschis ochii și ne-a redat libertatea de acțiune. Ar fi fost teribil de neplăcut pentru noi s-o mai continuăm așa. Îți amintești, încheie ea după un moment de tăcere, că ai fost avertizat în legătură cu felul nostru rigid și orgolios de a ne purta. Oh, admit că sîntem mîndri, odioși și... și tot ce poftești! Totuși, nu noi ți-am căutat tovărășia. Dumneata ai ținut să ne cunoști.

Newman își luă pălăria și începu să și-o netezească mașinal. Însuși disprețul profund de care se simțea cuprins îl împiedica să vorbească.

— Sînteți îndeajuns de odioși. Asta, cu siguranță, zise el în cele din urmă. Ceea ce mă izbește, însă, e că v-ați cam pierdut de tot mîndria.

— De fapt, răspunse marchizul, arborînd în continuare tonul superior al observatorului lucid, în toată povestea aceasta, nici nu văd altceva decît propria noastră umilință.

— Să nu prelungim o discuție penibilă mai mult decît este necesar, încheie bătrîna. Cînd fiica mea ți-a spus că renunță la căsătoria cu dumneata, ți-a spus totul.

— În legătură cu fiica dumneavoastră, insistă Newman, nu sînt deloc lămurit. Vreau să știu ce i-ați făcut. E foarte ușor să vorbești de autoritate și să pretinzi că se dă în vînt după poruncile mamei. Nu m-a acceptat orbește, așa că nici n-o să renunțe orbește. N-am cum să-mi închipui că, după tot ce s-a petrecut între noi, a renunțat cu adevărat. Despre asta voi mai vorbi cu ea. Dar voi, voi ați băgat spaima în ea, ați tiranizat-o, i-ați *rănit sufletul*. Ce i-ați făcut ?

— N-a trebuit să-i fac mai nimic, răspunse Madame de Bellegarde pe un ton care, mai tîrziu, cînd își reaminti de el, îl înfioră pe Newman.

— Dă-mi voie să-ți amintesc, observă marchizul, că noi am consimțit să-ți dăm aceste explicații cu condiția expresă că te vei abține de la orice violențe.

— Nu eu sînt cel violent, răspunse Newman. Voi sînteți violenți. Mă înjunghiați pe la spate, iar eu mă întorc cu fața la voi. Și atunci, tot *eu* sînt agresiv ? Dar nu prea mai văd ce-aș putea să vă mai spun. Ceea ce așteptați de fapt de la mine e să mă retrag — în maniera cea mai convenabilă pentru voi — mulțumindu-vă pentru bunăvoința cu care m-ați copleșit și promițîndu-vă să nu vă mai deranjez niciodată.

— Nu așteptăm decît să te porți ca un *homme d'esprit*, zise Madame de Bellegarde. Ai și dovedit dealtfel, și încă într-un mod remarcabil, că poți să te porți astfel, și

atitudinea noastră se bazează în întregime pe această calitate a dumitale. Cînd însă un lucru este inevitabil, îl accepți și gata. Asta-i tot ce-am făcut noi. De vreme ce fiica mea se retrage definitiv, la ce ți-ar mai folosi să arunci cu pietre în grădina noastră ? În cel mai bun caz, ți-ai recunoaște public înfrîngerea.

— Rămîne de văzut dacă fiica dumneavoastră se retrage definitiv. Madame de Cintré și cu mine încă sîntem foarte buni prieteni. În privința asta, nu s-a schimbat nimic. După părerea mea, tocmai prietenia dintre noi o obligă să-mi recunoască cel puțin dreptul la o oarecare înțelegere din partea ei.

— Îți recomand, în propriul dumitale interes, să nu te aștepți la mai mult decît ți s-a dat, replică marchiza cu duritate. O cunosc destul de bine pentru a ști că un lucru spus de ea, așa cum ți l-a spus astăzi, rămîne definitiv. În plus, mi-a dat cuvîntul.

— Ei da, cuvîntul ei, sînt convins de acest lucru, valorează infinit mai mult decît al dumneavoastră. Cu toate acestea, nu renunț.

— Evident, nimic nu te împiedică să afirmi asta ! Dar, dacă nici măcar n-o să vrea să te vadă — și n-o să vrea ! — perseverența dumitale e absolut inutilă.

În realitate, Newman era cu mult mai puțin încrezător decît se silea să pară. Strania hotărîre cu care îl întîmpinase Madame de Cintré, încordarea din glasul ei făcuseră să-i treacă un fior de gheață prin inimă. Chipul ei i se întipărise în minte ca o imagine teribilă a marii renunțări. Îl cuprinse un val de slăbiciune, simțindu-se dintr-o dată neajutorat. Se îndreptă spre ieșire, rămînînd o clipă cu mîna pe clanța ușii, apoi se întoarse și, învingîndu-și o scurtă, extrem de scurtă ezitare, li se adresă pe un cu totul alt ton decît pînă atunci :

— Gîndiți-vă ce înseamnă asta pentru mine și lăsați-o, vă rog, să-și hotărască singură soarta, să se mărite cu bărbatul pe care vă jur că-l iubește ! Ce aveți împotriva mea, cu ce v-am greșit ? Nu vă pot face nici un rău și chiar dacă aș putea, nu vi l-aș face. Sînt omul cel mai inofensiv din lume. Și ce dacă sînt negustor ? Ce

Dumnezeu vreți să spuneți cu asta ? Negustor ? Știți bine că pot să fiu tot ce doriți. Niciodată nu v-am vorbit despre afaceri — de unde naiba reproșul ăsta ? Lăsați-o în pace și n-am să vă mai cer nimic. Am s-o duc cît mai departe de aici și nici n-o să mă mai vedeți, nici n-o să mai auziți de mine. Dacă vreți, rămîn în America. Vă dau și în scris că nu mă mai întorc niciodată în Europa. Singurul lucru pe care-l doresc e să n-o pierd !

Mama și fiul schimbară o privire de reciprocă încurajare, după care Urbain zise :

— Propunerea dumitale, scumpul meu domn, nu aduce mai nimic nou. Noi n-avem nimic împotrivă să te vedem — ne place să primim vizita unui străin curtenitor — și nici nu dorim, n-avem nici un motiv pentru asta, să ne despărțim pentru totdeauna de sora mea. Noi la căsătoria ei ne opunem. Iar în acest sens (aici, monsieur de Bellegarde chicoti scurt și strident) aranjamentul pe care ni-l propui dumneata ar însemna chiar mai mult decît o căsătorie.

— În acest caz, își reveni Newman, nu-mi mai rămîne decît să vă întreb unde se află această interesantă localitate, Fleurières. Știu doar că e în apropierea unui vechi oraș și că acest oraș e așezat pe o colină.

— Întocmai. Poitiers e construit pe o colină, admise marchiza. Cît e de vechi, nu știu exact. După cum vezi, nu ne temem să-ți dăm toate informațiile.

— Poitiers ? repetă Newman. Foarte bine. Voi pleca imediat după Madame de Cintré.

— La ora aceasta nu mai ai tren, socoti de cuviință să-i atragă atenția Urbain.

— Voi cere un tren special.

— O cheltuială inutilă, comentă Madame de Bellegarde. Îți pierzi banii de pomană !

— Despre pierderi vom avea destul timp să vorbim de azi în trei zile, răspunse Newman, îndesîndu-și pălăria pe cap și ieșind.

Nu plecă totuși imediat la Fleurières ; era prea năucit, prea lovit în cele mai curate sentimente ale sale, pentru

a mai acționa pe loc. O luă pur și simplu pe cheiul Senei și merse așa, drept înainte, pînă trecu dincolo de centura de piatră a Parisului. Se simțea cumplit de nedreptățit. În toată viața lui nu mai primise o lovitură atît de urîtă. Niciodată nu fusese oprit atît de brutal sau, cum ar fi spus el, „trîntit la pămînt" cu atîta cruzime. Senzația aceasta era insuportabilă. Înainta cu pași mari, lovind în neștire cu bastonul în stîlpii de felinare și-n arborii ce-i ieșeau în cale, turbat de mînie. A pierde o femeie ca Madame de Cintré, și aceasta după o victorie atît de strălucitoare și fără echivoc, i se părea o gravă ofensă adusă mîndriei lui, o încălcare grosolană a dreptului său la fericire. Iar ca pierderea aceasta să se datoreze altora, amestecului și intervenției tiranice a unei babornițe nerușinate și a unui măscărici înfumurat care-și permiteau să calce totul în picioare în numele „autorității" lor, era prea de tot. Era absurd, era jalnic. Pînă la urmă, Newman renunță să se mai gîndească la cei doi de Bellegarde și la cinica lor trădare; îi trimise, o dată pentru totdeauna, la toți dracii. Însă trădarea doamnei de Cintré îl punea în mare încurcătură, îl uluia de-a dreptul. Exista, fără îndoială, o explicație a acestui mister, dar Newman nu reușea deloc s-o ghicească. Doar trei zile se scurseseră de cînd, frumoasă și liniștită — imagine vie a încrederii pe care i-o insuflase Newman — stătea alături de el, sub bolta înstelată, și-i mărturisea cît de fericită e la gîndul căsătoriei lor. Ce însemna această schimbare? Ce otravă îngrozitoare fusese silită să bea? Îl încerca, totuși, spaima cumplită că Madame de Cintré se schimbase cu adevărat. Însăși admirația pe care i-o purta alimenta ideea unei rupturi definitive, a unei hotărîri irevocabile. Nu o acuza însă de falsitate, fiind convins că e nefericită. În hoinăreala lui, Newman traversase unul dintre podurile Senei, continuînd să-și poarte nepăsător pașii pe lungul, neîntreruptul chei. Parisul rămăsese în urmă. Ajunsese aproape la țară. Se afla în fermecătoarea suburbie Auteuil. În sfîrșit, se opri, aruncă o privire absentă în jur, fără să vadă nimic din frumusețea peisajului, după care se răsuci în loc și, cu pași ceva mai puțin grăbiți acum, se întoarse pe același drum. Cînd ajunse în dreptul fantas-

ticului val de pămînt cunoscut sub numele de Trocadéro, se gîndi, mereu îndurerat, că se află aproape de locuința doamnei Tristram și că, în împrejurări deosebite, în inima caldă a acestei femei se găsea întotdeauna o coardă care să vibreze. Simțea nevoia să-și verse tot focul, așa că se îndreptă într-acolo. Doamna Tristram era acasă, singură. În clipa în care îl văzu intrînd pe ușă, îi și declară că știe pentru ce a venit. Newman se lăsă greoi și tăcut pe un scaun, cu ochii la ea.

— Și-au călcat cuvîntul ! îl întîmpină ea, fără a mai fi nevoie să i se spună acest lucru. S-ar putea să ți se pară ciudat, dar află că am simțit plutind ceva în aer, încă de alaltăseară.

Newman îi povesti întreaga întîmplare. Doamna Tristram îl ascultă, sorbindu-i parcă fiece cuvînt. Îl ascultă, iar la sfîrșit, îi spuse cu aerul cel mai liniștit din lume :

— Vor s-o mărite cu lordul Deepmere.

Newman făcu ochii mari. N-ar fi bănuit ca doamna Tristram să fi auzit măcar de existența lordului Deepmere.

— Însă nu cred că ea va accepta, adăugă doamna Tristram.

— Să se mărite cu neisprăvitul ăsta ? *Ea ?* Dumnezeu să ne apere ! protestă Newman. Și, totuși, ce alt motiv ar fi avut să se poarte atît de îngrozitor cu mine ?

— Dar nu-i numai asta, reluă doamna Tristram. Adevărul e că nu mai puteau să te *suporte*. Își supraapreciaseră curajul. Și, pentru a da și diavolului partea ce i se cuvine, trebuie să spun că povestea nu-i lipsită de o anume frumusețe. Ceea ce nu puteau înghiți ei, din principiu, este ideea de negustor, simplu fapt că te-ai ocupat cîndva de vînzarea unor instalații sanitare și a altor produse de uz comun. Asta încă mai merge ; se potrivește cu apucăturile lor aristocratice. Inconsecvența e în altă parte ; voiau banii dumitale, dar au renunțat pentru o idee.

Newman făcu o mutră profund dezamăgită și-și luă pălăria :

— Și eu care credeam c-o să mă încurajezi ! zise el cu o tristețe aproape adolescentină.

— Iartă-mă că încerc să înţeleg — chiar dacă, bineînţeles, nu asta te frămîntă acum, răspunse ea cu blîndeţe. Şi eu sînt la fel de mîhnită, cu atît mai mult cu cît mă simt cea dintîi vinovată de necazurile dumitale. Nu uit că eu ţi-am dat ideea căsătoriei. Nu mi-o închipui pe Claire acceptînd să se mărite cu lordul Deepmere. E drept că nu-i mai tînăr decît ea, cum ar putea să pară — are treizeci şi trei de ani, m-am uitat în Catalogul nobilimii — dar nu, nu pot s-o cred atît de crudă, atît de îngrozitor de falsă...

— Te rog să nu vorbeşti nimic împotriva ei! protestă, destul de neaşteptat, Newman.

— Nefericita, continuă doamna Tristram fără să-i pese de reacţia oaspetelui. Şi totuşi *este* crudă. Fireşte însă că te vei duce după ea şi-ţi vei susţine cauza în modul cel mai convingător. Ştii — continuă ea, cu îndrăzneala specifică aprecierilor ei — ştii că în clipa asta eşti extrem de elocvent, chiar fără să vorbeşti? Numai o femeie cu o idee fixă sau cu conştiinţa mult prea încărcată ar putea să-ţi reziste. Mi-ar fi plăcut să-ţi fi făcut şi eu un rău, numai şi numai ca să te văd venind şi convingîndu-mă de acest lucru... şi ca să te văd pe *dumneata*, stimabile, numai pe dumneata!

Îl privi o clipă, după care avu una din micile, bizarele ei izbucniri:

— Eşti lamentabil... eşti minunat! Du-te imediat la Madame de Cintré şi spune-i că pînă şi pentru o femeie inteligentă ca mine, care o admir atît de mult, e o enigmă. Sînt foarte curioasă să aflu cît de departe poate să meargă disciplina familială — şi încă într-o situaţie atît de delicată ca asta!

Cu coatele pe genunchi, cu capul în mîini, Newman mai rămase o vreme, ascultînd-o pe doamna Tristram desfăşurîndu-şi în continuare toată această avalanşă de vorbe, tot acest amestec de milă şi raţiune, de compasiune şi dezaprobare.

— Şi contele Valentin ce zice? întrebă ea într-un tîrziu.

Newman tresări. De dimineaţă şi pînă acum nu se mai gîndise la Valentin şi la aventura lui de dincolo de

frontiera Elveției. Teama îl năpădi iarăși. Se smulse de acolo, promițîndu-i doamnei Tristram că o va ține la curent cu tot ce se va mai întîmpla. Se duse direct acasă, unde, pe masa din vestibul, găsi o telegramă :

„Sînt grav bolnav m-aș bucura să te văd, vino cît poți de curînd. Valentin".

Această veste nenorocită, ca și gîndul că va trebui să-și amîne călătoria la Fleurières îi smulseră un geamăt dureros. Îi mai rămînea totuși timp să-i scrie doamnei de Cintré, pe scurt, cît mai pe scurt posibil, despre situația intervenită și să-i răspundă totodată la cele cîteva cuvinte din bilețelul transmis prin doamna Bread :

„Nu renunț la dumneata și nici nu cred cu adevărat că ai renunțat la mine. Nu înțeleg ce s-a întîmplat, dar sînt sigur că vom lămuri lucrurile împreună. Nu te pot vedea astăzi, întrucît sînt chemat în altă parte de un prieten foarte bolnav, poate pe moarte. De ce nu ți-aș spune că-i vorba de fratele dumitale ? C.N.".

XIX

ATÎTA VREME CÎT NU I-AR FI FOLOSIT la nimic să se agite, Newman avea o mare capacitate de a sta liniștit, iar acum, în timpul călătoriei spre Elveția, i se ivi ocazia să-și exerseze din plin acest talent. Orele nopții se scurgeau una după alta, fără să-i aducă somnul, dar el stătea nemișcat în colțișorul său, cu ochii închiși, astfel că pînă și cel mai atent dintre tovarășii de compartiment ar fi putut să-i invidieze înșelătoarea odihnă. Spre dimineață, învins mai curînd de oboseala minții decît de cea a trupului, ațipi totuși. Dormi cam două ceasuri. Cînd se deșteptă, în fața lui tocmai se profila una dintre culmile acoperite cu zăpadă ale masivului Jura. În spatele muntelui, lumina zorilor începea să roșească cerul. Newman nu avea însă ochi nici pentru piscurile înghețate, nici pentru strălucirea caldă a soarelui ; de cum se trezi, sentimentul nedreptății ce i se făcuse reveni cu și mai multă putere. Cu jumătate de oră

mai înainte ca trenul să între în Geneva, coborî la stația menționată în telegrama lui Valentin. Pe peron, cu un felinar în mînă, somnoros și cu gluga mantalei trasă pînă peste cap, stătea, învăluit în lumina lăptoasă a dimineții, șeful de gară. De lîngă el, venind în întîmpinarea lui Newman, se desprinse un alt bărbat, un individ în jur de patruzeci de ani, înalt, uscățiv, cu fața prelungă și negricioasă, sprîncene stufoase, mustață răsucită în sus și purtînd o pereche de mănuși de un alb imaculat. Acest personaj își scoase pălăria și, luîndu-și un aer foarte grav, zise :

— Monsieur !

— Probabil că ești unul din martorii contelui, presupuse Newman. Nenorocită poveste !

— Într-adevăr, trebuie să recunosc că mi s-a făcut această tristă onoare. O întîmpinare nefericită în care m-am pus la dispoziția domnului de Bellegarde, împreună cu monsieur de Grosjoyaux. Mi se pare că monsieur de Grosjovaux a și avut cinstea să te cunoască, la Paris, dar, cum e un infirmier mai priceput decît mine, a rămas de veghe la căpătîiul prietenului nostru. De Bellegarde te așteaptă cu nerăbdare.

— Cum te mai simte ștrengarul ? E atins rău ?

— Doctorul, un chirurg care a venit cu noi, îl socotește pierdut. Dar va muri cu sufletul împăcat. Chiar aseară am trimis în cel mai apropiat sat francez după un *curé* *. Acest *curé* și-a petrecut o oră cu el și s-a declarat extrem de satisfăcut.

— Dumnezeule ! gemu Newman. Aș fi preferat ca medicul să se fi declarat satisfăcut ! E în stare să mă vadă ?... O să mă recunoască ?

— Cînd m-am despărțit de el, acum o jumătate de oră, adormise — după o noapte de febră și nesomn. Dar o să vedem.

Ieșiră din gară și o luară spre sat. Pe drum, însoțitorul lui Newman îi explică acestuia că micul lor grup fusese găzduit în cel mai sărăcăcios han elvețian, dar că reușiseră totuși să-l instaleze pe monsieur de Bellegarde

* preot (în fr. în text).

în condiții mult mai bune decît s-ar fi putu bănui la prima vedere.

— Sîntem vechi camarazi de arme, preciză el. Nu e prima oară cînd unul dintre noi zace țintuit la pat, iar celălalt îl ajută. E o rană tare urîtă și ceea ce-i și mai urît e că adversarul lui Valentin nu era deloc bun ochitor. A tras cum s-a nimerit, iar nenorocitul ăla de glonț, fir-ar el să fie, i-a intrat bietului nostru prieten în partea stîngă, chiar sub inimă.

În timp ce-și continuau drumul prin cenușia, amăgitoarea ceață a dimineții, călcînd cu grijă printre grămezile de gunoi de pe ulița satului, proaspăta cunoștință a lui Newman îl puse la curent cu toate amănuntele întîlnirii. Fusese convenit ca, în situația în care primul schimb de focuri va fi considerat nesatisfăcător pentru una din părți, să se tragă a doua oară. Primul glonte al lui Valentin atinsese ușor brațul domnului Stanislas Kapp, doar cît să-i zgîrie pielea. Era, după părerea însoțitorului lui Newman, exact ceea ce și urmărise să facă tînărul conte. Cît despre glontele tras de monsieur Kapp, acesta trecuse cam la cîteva palme de țintă. Reprezentanții domnului Stanislas cerură să se mai tragă o dată, lucru care se și întîmplă, cu acordul deplin al lui Valentin. Numai că acum Valentin trase în aer, fără să ochească, pe cînd tînărul alsacian își descărcă pistolul în plin.

— De cum l-am văzut intrînd pe teren, comentă interlocutorul lui Newman, mi-am dat seama că individul n-o să fie deloc *commode:* o corcitură între măgar și bivol — complet lipsit de simțul măsurii.

Valentin fusese dus imediat la han, monsieur Stanislas și amicii săi luîndu-și tălpășița într-o direcție necunoscută. Primiseră și vizita poliției cantonului, care îi declarase sub arest formal și le dresase un lung *procès-verbal*. Cum însă — vai ! — faptele erau deja consumate, autoritățile vor trebui să cam închidă ochii. Newman întrebă dacă fusese înștiințată familia și află că Valentin se opusese acestui lucru. Refuzase să creadă în gravitatea rănii. Abia aseară, tîrziu, după întrevedera cu preotul consimțise să i se trimită o telegramă mamei sale.

— E puțin probabil însă ca marchiza să mai aibă vreme !... aprecie însoțitorul lui Newman.

— Îngrozitoare proveste ! exclamă Newman. Îngrozitoare și absurdă !

Furios la culme, nici nu mai încercă să-și ascundă dezgustul față de întîlnirea ce-i fusese relatată de prea distinsul său însoțitor.

— Ah, dumneata nu aprobi duelul ? întrebă grav acesta.

— Să-l aprob ? se supără și mai rău Newman. Singurul meu regret e că în seara aceea dinaintea plecării, cînd a trecut pe la mine, nu l-am încuiat în *cabinet de toilette*.

Însoțitorul lui Newman căscă ochii mari, clătină de două, trei ori din cap, cu un aer semnificativ, și fluieră încetișor. Se vedea limpede, totuși, că reacția străinului nu-l lua pe nepregătite ; o anumită bizarerie de comportament sau de limbaj era, oricum, de presupus din partea acestui necioplit. În sfîrșit, ajunseră la han. O servitoare voinică, împodobită cu o scufie de noapte și înarmată cu un felinar, îi aștepta în prag. Ea luă valiza din mîna hamalului care tropăia în spatele lui Newman și o duse înăuntru. Valentin fusese instalat la parter, undeva în spatele clădirii, așa că noua cunoștință a eroului nostru se strecură printr-o trecere îngustă, tăiată între ziduri de piatră, deschise ușurel o ușă, după care făcu un semn oaspetelui să se apropie. Newman înaintă și, oprindu-se în prag, aruncă și el o privire în încăperea în care nu ardea decît o singură lumînare, și aceea mascată de un abajur. Dinaintea focului, în cămașă de noapte, dormea monsieur de Grosjoyaux — blond, scurt și îndesat, un tip vesel și veșnic mirat, pe care Newman îi mai întîlnise de cîteva ori în compania lui Valentin. Tînărul de Bellegarde zăcea întins pe pat, palid, imobil, cu ochii închiși — un spectacol cu totul și cu totul zguduitor pentru Newman, care niciodată nu-și văzuse prietenul altfel decît activ și plin de energie, adevărat argint viu. Colegul domnului de Grosjoyaux arătă cu degetul spre o altă ușă, deschisă, explicîndu-i pe șoptite că acolo se află doctorul care-l veghează pe Valentin. Evident, de vreme ce rănitul mai dormea încă sau părea că doarme, nu avea rost să

fie deranjat. Prin urmare, eroul nostru se retrase și, nemairămînîndu-i altceva de făcut pentru moment, se lăsă în grija slujnicei, care, pe jumătate adormită, îl conduse într-o cameră de la etaj și-i dădu în primire un pat peste care trona o uriașă pernă de puf, din stambă galbenă, care ținea loc și de plapumă și de cuvertură. Newman se culcă și, în ciuda acelei magnifice perne și a altor mărunțișuri la fel de neplăcută, dormi dus vreo trei, patru ceasuri. Cînd se trezi, era ziuă de-a binelea, soarele bătea puternic în geamuri, iar afară se auzea cloncănitul orătăniilor.

În timp ce se îmbrăca, i se ciocăni în ușă și i se transmise amabila invitație a domnului de Grosjoyaux și a tovarășului său de a lua micul dejun împreună. Fără să mai piardă vremea, coborî în sufrageria de la parter, o încăpere mică, pavată cu pietre, unde servitoarea, care renunțase acum la scufia ei de noapte, tocmai aducea mîncarea. Monsieur de Grosjoyaux se și afla acolo, surprinzător de proaspăt și înfloritor pentru un om care-și petrecuse jumătate din noapte la căpătîiul unui bolnav; acum își freca de zor palmele, aruncînd priviri extrem de interesate asupra bucatelor ce soseau din bucătărie. Newman reînnoi cunoștința cu el și află că Valentin nu se trezise încă și că în momentul de față era vegheat de doctor, care, din acest punct de vedere, avusese o noapte destul de liniștită. Mai înainte de a-și face apariția și asociatul domnului de Grosjoyaux, Newman află că el se numește Ledoux și că se cunoaște cu de Bellegarde din perioada în care slujiseră împreună în corpul de zuavi pontificali, monsieur Ledoux fiind nepotul unui prea distins episcop ultramontan. În sfîrșit, apăru și acest personaj, în vestimentația căruia priceperea de a se conforma atît modei cît și cerințelor speciale ale momentului te izbea de la o poștă. Înfățișarea sa gravă se mai îndulci puțin (din bună-cuviință, firește) la vederea micului dejun — cel mai de soi din cîte oferise vreodată *La Croix Helvétique*. Era clar că servitorul lui Valentin, căruia nu i se acordase decît cu zgîrcenie cinstea de a-și sluji stăpînul, își băgase mîna sa de parizian rafinat într-ale bu-

cătăriei. Cei doi francezi își dădură toată silința să-i dovedească lui Newman că, oricît de vitrege s-ar arăta împrejurările, ele nu sînt totuși în stare să le întunece complet talentul pentru conversația aleasă — adevărată glorie națională. În consecință, monsieur Ledoux ținu o micuță și frumoasă cuvîntare, un elogiu la adresa sărmanului de Bellegarde pe care îl decretă drept cel mai fermecător englez din cîți cunoscuse.

— Îl consideri englez ? întrebă Newman.

Monsieur Ledoux surîse, tăcu o clipă, după care dădu drumul unei vorbe de duh :

— *C'est plus qu'un Anglais, le cher homme — c'est un anglomane !* *

Newman replică ferm și generos că orice țară ar fi fost mîndră să și-l revendice, iar monsieur de Grosjoyaux remarcă, la rîndu-i, că este prea devreme totuși să i se țină bietului de Bellegarde discursul funebru.

— Evident, căzu de acord monsieur Ledoux. Dar, după cum îi spuneam și domnului Newman azi-dimineață, acest lucru nu mă poate împiedica să observ că, atunci cînd un om și-a luat toate măsurile pentru salvarea sufletului, așa cum atît de admirabil a făcut-o aseară scumpul nostru prieten, ar fi aproape o impietate să-și primejduiască încă o dată mîntuirea printr-o reîntoarcere la cele lumești.

Monsieur Ledoux era un mare catolic, iar Newman descoperi în el un ciudat amestec de contraste. Acum, la lumina zilei, figura sa i se dezvăluia sumbră, saturniană, nu lipsită totuși de un anumit farmec. Nasul lung și subțire îl făcea să semene cu un personaj din vechile tablouri spaniole. Părea să considere folosirea pistoalelor de la treizeci de pași drept un procedeu desăvîrșit, cu condiția, firește, ca victima să aibă la îndemînă un duhovnic. Era teribil de satisfăcut — și lucrul se vedea limpede — de întrevederea lui Valetin cu preotul și totuși modul său de exprimare, inflexiunea vocii erau departe de a indica un spirit dedat la fățărnicie. Monsieur Ledoux poseda, în chip evident și în cel mai înalt grad, simțul

* E mai mult decît un englez, dragul de el — e angloman (în fr. în text).

convenienţelor sociale, găsind în orice împrejurare şi pentru toate nedumeririle din lume, cîte o explicaţie, care, combinată cu surîsul său grav, avea darul de a-i zburli mustaţa pînă sub nas. *Savoire-vivre* — arta de a trăi — aceasta era marea sa specialitate, în care includea şi arta de a muri. Cît priveşte însă aplicarea acestui ultim punct al ştiinţei sale, cum îşi zicea cu imensă şi mută iritare Newman, el părea dispus s-o încredinţeze mai degrabă altora. Monsieur de Grojoyaux beneficia de o cu totul altă fire, nefiind în stare să aprecieze harul teologic al amicului său decît ca pe un semn al spiritului superior şi inaccesibil. Nedumerirea sa era atît de vie şi atît de nevinovată, încît ar fi putut să pară o formă a veseliei ; ca şi cînd, mereu cu gîndul la namila aceea de monsieur Kapp, el, monsieur de Grosjoyaux, nu şi-ar mai fi revenit din uluiala pe care i-o provocase ciudăţenia hazardului. Căci, pentru el, felul în care, dintr-un trup atît de mare şi de fleşcăit ca acela al domnului Kapp, se putuse naşte un lucru atît de subtil — chiar dacă îngrozitor de neplăcut, ca să zicem aşa — cum este traiectoria unui glonte era, într-adevăr, ceva extrem de ciudat. Un asemenea *coup* l-ar fi putut înţelege numai şi numai dacă ar fi pornit din propriul său pistol, astfel că monsieur de Grosjoyaux rămase să se uite fix prin fereastră, pe deasupra umărului domnului Ledoux, la un copăcel subţire din capătul cărăruiei ce pornea dinspre han, ca şi cînd ar fi ţinut cu tot dinadinsul să-i calculeze distanţa, fireşte, cea dintre ţintă şi degetul cu care se apasă pe trăgaci şi gîndindu-se printr-o foarte strînsă asociaţie de idei, ce plăcut ar fi dacă şi-ar putea permite chiar şi un mic exerciţiu de tir cu caracter pur speculativ.

Lui Newman, prezenţa celor doi i se părea deprimantă, aproape supărătoare. Nu era în stare nici să mănînce, nici să vorbească. Îşi simţea inima sfîşiată de durere şi furie, iar greutatea dublei sale nenorociri devenise de nesuportat. Stătea cu ochii în farfurie, cînd numărînd minutele în aşteptarea întîlnirii cu Valentin, pentru a pleca apoi nestingherit în căutarea doamnei de Cintré şi a fericirii pierdute, cînd numindu-se singur ticălos şi

abject, reproșindu-și nerăbdarea și egoismul. Fără îndoială că și comesenii săi îl găseau, la rîndul lor, îndeajuns de plicticos. Oricît de absorbit ar fi fost el în propriile sale gînduri și oricît de puțin i-ar fi păsat de impresia pe care o lăsa asupra altora, Newman nu se putu împiedica totuși să-și spună că cei doi domni trebuiau să fie de-a dreptul uluiți de dragostea nefirească a sărmanului de Bellegarde față de individul acesta necioplit și anost, o dragoste atît de mare, încît să-l facă să și-l dorească prezent pînă și la patul morții. După dejun, hoinări de unul singur prin sat, uitîndu-se îndelung la cîte vreo fîntînă, la cîrdurile de gîște, la ușile larg deschise ale hambarelor, la bătrînele aduse de spate și cu fețe înnegrite de vînt, care, clămpănind încetișor din saboți, scoteau la iveală niște ciorapi cu călcîiele cîrpite și răscîrpite, și, mai ales, umplîndu-și ochii de minunata priveliște a Alpilor înzăpeziți, a acelui împurpurat masiv Jura care atîrna gata-gata să se prăbușească peste umila uliță a satului. Era o zi de o strălucire diamantină. În lumina soarelui, în aer, se simțea sosirea primăverii, zăpada topită se scurgea de pe streșinile caselor, întreaga natură își sărbătorea renașterea ; pînă și piuitul neajutorat al puilor de găină, ca și al altor gîgîlici pufoase, transmitea bucuria și miraculoasa izbucnire a vieții. Numai pentru sărmanul, generosul, nebunul, fermecătorul Valentin, totul nu era decît moarte și îngropăciune. Newman își continuă plimbarea pînă la biserica satului și intră în micul cimitir de alături. Se așeză pe o ridicătură de pămînt și se uită la pietrele strîmbe presărate printre morminte. Înfățișarea lor jalnică și hidă nu-i vorbea decît despre răceala și neîndurarea morții. Se ridică și se întoarse la han. Instalat la o masă mică, verde, pe care și-o adusese în grădiniță, monsieur Ledoux își lua cafeaua, trăgînd liniștit dintr-o țigară. Aflînd că doctorul mai stătea și acum de veghe la patul lui Valetin, Newman întrebă dacă nu s-ar putea să-l înlocuiască el ; simțea o imperioasă nevoie de a-i fi cît de cît de folos bolnavului. Prin intermediul domnului Ledoux, lucru se aranjă imediat. Medicul, un practicant tînăr și puțin cam

prea spilcuit, deși cu o figură inteligentă, și purtînd la butonieră panglica Legiunii de onoare, se arătă foarte mulțumit să se culce. Newman îi ascultă instrucțiunile și, cu un gest mașinal, îi luă din mînă o carte prăfuită, pe care amabilul personaj i-o recomandă ca fiind de bun ajutor în asemenea situații. Era un volum vechi și desperecheat din *Les Liaisons dangereuses* *, ce fusese descoperit într-una din nișele hanului.

Valentin zăcea, în continuare, cu ochii închiși, fără ca în starea lui să se observe vreo schimbare. Newman se așeză lîngă el și, pentru multă vreme, rămase cu ochii pironiți la prietenul său. Pe urmă, năpădit de amintirea propriei sale nefericiri, privirile, ca și gîndurile, îi zburară departe peste culmile Alpilor. Prin geamurle cu perdeaua trasă în lături — o perdea jerpelită, din bumbac alb — soarele arunca pătrate de lumină pe pardoseala din cărămizi roșii. Încercă să-și alunge mîhnirea din suflet, să întrevadă măcar un dram de speranță, dar nu reușea aproape deloc. Ceea ce se petrecuse cu el era un lucru brutal și nerușinat. Absurdă și monstruoasă, ca toate marile vitregii ale sorții, întîmplarea purta în ea pecetea grea a Destinului, a unui destin care se bucură fericit de gemetele și sîngele bărbaților, de lacrimile și spaimele femeilor, iar Newman nu avea nici o armă împotriva lui. Deodată, liniștea încăperii fu spulberată și în auzul lui Newman răsună glasul lui Valentin :

— Nu, nu se poate ca mutra asta abătută să fie din cauza mea !

Newman se întoarse cu fața spre el. Rănitul zăcea în aceeași poziție, însă deschisese ochii și se caznea să dea la iveală o umbră de surîs. Își strînseră mîna și Newman își dădu seama cît de lipsit de vlagă era prietenul său.

— Te urmăresc de un sfert de oră, continuă Valentin. Arăți de parcă și dumneata ai fi înghițit vreun hap amar. Văd că ești teribil de supărat pe mine. Ei da, nici nu-i de mirare ! Eu însumi sînt supărat !

— Ei, n-aștepta acum să te cert, răspunse Newman. Sînt prea necăjit. Mai bine spune-mi cum te mai simți ?

* Legăturile primejdioase ; roman de Choderlos de Laclos (1741—1803).

— Oh, nu mă mai simt nici într-un fel. Mă sting și atît. Povestea e ca și terminată. Nu pentru asta ai și venit ?

— Nimic nu-i terminat. Totul depinde de dumneata. Numai că trebuie să te străduiești, pledă Newman, cu un suspect și nefiresc tremur în glas.

— Dragul meu prieten, cum aș mai putea s-o fac ? A te strădui este o demonstrație de forță, iar genul ăsta de lucruri nu se cam potrivește unui om cu o gaură sub coaste cît pălăria dumitale, o gaură care prinde să sîngereze la cea mai mică mișcare. Știam că ai să vii, urmă el. Știam c-o să mă trezesc și-o să te găsesc aici. Așa că nu sînt surprins. Însă noapte trecută am fost foarte neliniștit. Nu vedeam cum aș putea să stau nemișcat fără dumneata. Căci despre asta era vorba : să stau nemișcat. Nemișcat ca acum, nemișcat ca o mumie într-un sarcofag. Îmi spui să mă străduiesc ? Ei bine, asta m-am străduit să fac și am și reușit : am stat țeapăn douăzeci și patru de ceasuri, lungi cît douăzeci și patru de zile, și încă mai stau.

Valentin vorbea încet, cu multe poticneli și cu o stranie intonație a vocii, însă, oricît de slabe îi erau cuvintele, ele mai păstrau totuși o scînteie din obișnuit sa voioșie ; oricum, reușea să exprime ceea ce dorea. Se vedea limpede, însă, marea suferință la care era supus și, după cîtva timp, închise din nou ochii. Newman îl imploră să-și cruțe eforturile și „s-o ia mai ușurel“, cum zicea el. În acest sens, instrucțiunile doctorului erau foarte severe : nu avea voie să se agite.

— Oh, replică Valentin, să petrecem și să ne veselim, pentru că mîine... mîine... Nu, urmă el după o scurtă pauză, nu mîine, ci astăzi, probabil ! E adevărat că nu pot petrece, însă pot vorbi. La ce mi-ar mai ajuta, în starea în care mă aflu, renun... renunțarea ? Nu cred că e cazul să folosesc, asemenea cuvinte umflate. Mai ales că toată viața am fost un flecar. Doamne, cît am mai *bavardé* * și eu !

* flecărit (în fr. în text).

— Un motiv ca acum să taci, zise Newman. Nu mai e nevoie să ne demonstrezi cît de frumos vorbești. Asta o știm de mult.

Dar Valentin, fără să țină cont de rugămintea lui Newman și cu același glas stins și întretăiat, continuă curajos :

— Am vrut să te văd pentru că dumneata ai stat de vorbă cu sora mea. Știe ?... Va veni ?

— Da, sînt sigur că pînă în momentul de față a și aflat, răspunse încurcat Newman, simțind el însuși cît de neconvingător se pricepe să mintă.

— Dar nu i-ai spus ? întrebă Valentin. Nu-mi aduci nici o veste din partea ei ? reluă el aproape numaidecît, învăluindu-și prietenul într-o privire arzătoare.

— După primirea telegramei, n-am mai văzut-o. Dar i-am scris.

— Și nu ți-a răspuns ?

Abia acum găsi Newman momentul potrivit să-i spună că Madame de Cintré părăsise Parisul.

— A plecat la Fleurières. Ieri.

— Ieri ?... La Fleurières ? De ce s-a dus la Fleurières ? Ce zi e astăzi ? Ce-a fost ieri ? Ah, așadar, n-am s-o mai văd, suspină Valentin. Fleurières e prea departe !

După care închise din nou ochii și tăcu, doar respirînd ceva mai tare. Newman nu spuse nimic, gîndindu-se la o posibilă minciună care să salveze situația. Pe urmă își zise că, de fapt, Valentin e mult prea slab pentru a mai vrea să afle adevărul și se simți ușurat. Curînd, însă, rănitul șopti iarăși :

— Și mama... și fratele meu... ei vor veni ? Și ei sînt la Fleurières ?

— Cînd am plecat eu, erau la Paris, dar nici pe ei nu i-am văzut, răspunse Newman. Dacă au primit telegrama la timp, trebuie să fi pornit la drum azi-dimineață. Dacă nu, vor fi obligați să aștepte expresul de noapte, să schimbe trenul și vor fi aici la aceeași oră la care am sosit și eu.

— Nu vor avea de ce să-mi mulțumească, murmură Valentin. Nu, nu vor avea de ce... Au să petreacă o noapte îngrozitoare. Și unde mai pui că lui Urbain nu-i priește deloc aerul de dimineață. Nu țin minte să-l fi zărit

vreodată, în toată viața mea, mai înainte de amiază... înainte de ora mesei. Nimeni nu l-a zărit. Habar n-avem cum arată atunci. Probabil că e cu totul alt om. Cine știe ? Poate, posteritatea... Ăsta-i timpul cînd lucrează la el în *cabinet*, la Istoria prințeselor. Totuși, trebuia să-i chem, nu ?... Și pe urmă, voiam s-o văd pe mama stînd pe scaunul pe care stai dumneata acum și să-mi iau rămas bun de la ea... și, mai ales, s-o aud pe ea luîndu-și rămas bun. În definitiv, poate că nici n-o cunosc cum trebuie... Cine știe ce surpriză mi-ar putea pregăti ! Să nu-ți închipui că, de-acum, gata, o și cunoști ; s-ar putea să te surprindă și pe *dumneata*. Dar, dacă tot nu pot s-o mai văd pe Claire, nimic nu mă mai interesează. Nu-mi mai pasă nici cît de-un ban ruginit. Nu mă refer la dumneata. Ai și dumneata ceva *soux* *, verzi, albaștri sau oricum vrei, numai ruginiți nu. *Ah vous, mon cher, vous en avez, vous, de toutes les couleurs !*** Și cu care mă gîndeam tot timpul la ea... Dar ce s-a întîmplat ? De ce s-a dus la Fleurières tocmai acum ? Nu mi-a spus nimic despre asta. Ce a intervenit ? Ah, ar fi trebuit să simtă că sînt aici... și încă în halul ăsta... E pentru prima oară în viața ei cînd mă decepționează. Biata Claire !

— Știi bine, răspunse pe un ton de glumă Newman, că încă nu sîntem soț și soție... sora dumitale și cu mine. Nu-mi dă încă socoteală de toate faptele ei.

Încearcă să zîmbească, însă își dădu imediat seama cît de puțin îl ascultă mușchii feței. Valentin îl privi cu și mai multă insistență.

— E posibil să vă fi certat ?

— Niciodată ! exclamă Newman. Niciodată, niciodată !

— Cu cîtă convingere spui asta ! constată Valentin. Oho, iată un om fericit !

La această ironie, care, deși involuntară, nu era cu nimic mai puțin usturătoare, Newman nu găsi un răspuns mai bun decît un alt zîmbet, chinuit și ridicol, un fel de grimasă penibilă care-l făcu să roșească. Valentin, fixîn-

* bănuți, parale, monedă măruntă.

** Ah, ai dumitale, dragul meu, ai dumitale sînt de toate culorile (în fr. în text).

du-l mereu cu aceeași privire încărcată de febră, se grăbi să urmeze :

— Și totuși e ceva cu dumneata. Te-am urmărit cu atenție și îndrăznesc să-ți spun că nu prea ai mutră de însurățel.

— Dragul meu prieten, se apără cu disperare Newman, cum aş putea să vin cu „mutră de însurățel" în fața *dumitale ?* Dacă-ți închipui că mă simt bine să te văd zăcînd în halul ăsta și să nu fiu în stare să te ajut cu ceva...

— Cum așa ? Ești omul cel mai îndreptățit să rîzi de mine să... cum se zice asta ? Ei da, să sari în sus de bucurie. Nu renunța la ceea ce ți se cuvine. Chiar starea în care mă aflu acum e o dovadă a înțelepciunii dumitale. Cum să se simtă nefericit un om care poate să-i spună altuia : „Ți-am zis-o eu !" ? Și știi că mi-ai zis-o. Ai făcut tot ce putea face ca să mă împiedici. Mi-ai spus niște lucruri perfect adevărate. M-am gîndit mult la ele. Dar și eu, dragul meu prieten, am avut dreptate. Am respectat uzanțele.

— N-am făcut tot ce-ar fi trebuit să fac, răspunse Newman. Ar fit rebuit să mă port cu totul altfel.

— Cum anume ?

— Nu prea știu exact. Ar fi trebuit să te tratez ca pe un băiețel rău și să te încui undeva.

— Din păcate, uite că am și ajuns ca un băiețel, oftă Valentin. Și numai Dumnezeu știe cît am fost de rău ! Acum, sînt mai neajutorat chiar decît un nou-născut. Un nou-născut e și el neputincios, dar, dincolo de asta, e plin de promisiuni. Eu ? Ce promisiuni aș mai putea reprezenta eu ? Societatea n-are cum să piardă un membru mai puțin valoros ca mine.

Newman se simți extrem de mișcat. Se ridică în picioare și, întorcîndu-se cu spatele la prietenul său, se apropie de fereastră. Rămase așa, uitîndu-se afară, dar fără ca totuși să vadă ceva.

— Nu, nu-mi place cum arăți din spate, continuă Valentin. M-am obișnuit să judec oamenii și după cum își țin spatele și-mi dau seama că nu ești deloc în apele dumitale.

Newman reveni la patul rănitului, implorîndu-l să stea liniştit :

— Odihneşte-te. Doar aşa te faci bine. N-ai dreptul să riști. De asta ai nevoie şi asta trebuie să faci. Numai dacă te însănătoşeşti mă poţi ajuta.

— Ţi-am spus eu că ai necazuri! Dar cum să te „ajut" ? gemu Valentin.

— O să-ţi spun cînd ai să te simţi mai bine. Întotdeauna ai fost teribil de curios să ştii ce se întîmplă. Iată un *motiv* ca să te vindeci ! se însufleţi Newman.

Valentin închise din nou ochii şi rămase astfel o bună bucată de vreme, fără să scoată un cuvînt. Părea chiar să fi adormit. După vreo jumătate de oră i se auzi, însă, din nou glasul :

— Îmi pare oarecum rău pentru slujba aceea de la bancă. Cine ştie dacă n-aş fi ajuns un al doilea Rothschild ? Dar nu, nu eram bun de bancher. Bancherii nu se lasă atît de uşor omorîţi. Nu ţi se pare că m-am lăsat prea uşor ? Un om serios nu admite aşa cev. E de-a dreptul umilitor. Mă aflu exact în situaţia unui musafir care i-ar declara gazdei că trebuie să plece — cotînd pe faptul că va fi rugat să mai rămînă („Să plecaţi ? Atît de repede ? Cum aşa ? Doar abia aţi venit !") — şi, cînd colo, se trezeşte că nici pomeneală de una ca asta. Vezi, nici mie afurisita asta de viaţă, a naibii de prost crescută, nu-mi adresează asemenea politeţuri salvatoare...

Newman nu spuse nimic un timp, pentru ca pînă la urmă să izbucnească :

— Îngrozitor... Îngrozitor lucru... Aşa ceva n-am mai pomenit. N-aş vrea să spun nimic neplăcut, dar mi-e imposibil să mă stăpînesc. Am mai văzut oameni murind, am văzut şi oameni împuşcaţi, am văzut oameni cu cele mai urîte răni... chiar mai urîte decît a dumitale. Niciodată, însă, lucrul nu mi s-a părut atît de absurd. Erau, în comparaţie cu dumneata, nişte indivizi lipsiţi de orice valoare şi, în orice caz, *mie personal* nu-mi prea păsa. Dar *acum*... La dracu ! Şi cînd te gîndeşti că aveai atîtea alte lucruri pe care puteai să le faci... Nu, e cel mai nenorocit deznodămînt din cîte mi-aş fi putut imagina !

Valentin îl opri cu un gest slab al mîinii :

— Ajunge... ajunge ! Nu mai are nici un rost să insiști. Știi bine că în fundul sufletului meu... acolo... în colțișorul ăla care abia se mai ține, îți daù dreptate.

Cîteva clipe mai tîrziu, doctorul își strecură capul prin ușa întredeschisă și, observînd că pacientul său e treaz, se apropie să-i ia pulsul. Dădu nemulțumit din cap și declară că bolnavul vorbise prea mult — de zece ori mai mult decît i-ar fi fost îngăduit.

— Prostii ! protestă Valentin. Un condamnat la moarte are voie să facă tot ce vrea. Și asta înainte, nu *după*. După, nu mai are cum să vorbească, iar dacă toată viața a fost un palavragiu... N-ai citit niciodată prin ziare relatarea vreunei execuții ? conînuă el. Oare pușcăriașului nu i se bagă întotdeauna pe gît o puzderie de lume — avocați, ziariști, popi — care să-l *facă* să vorbească ? Însă Newman n-are nici o vină ; stă și tace de parc-ar fi o mască mortuară.

Doctorul observă că este timpul să se schimbe pansamentele și că ar fi cazul ca domnii Ledoux și de Grosjoyaux, care mai asistaseră la această operație delicată, să vină și să-i ia locul lui Newman, ca ajutoare. Retrăgîndu-se, Newman află din gura celor doi domni, care așteptau în camera alăturată, că marchizul Urbain de Bellegarde le trimisese o telegramă prin care îi informa că mesajul lor ajunsese în Rue de l'Université prea tîrziu pentru a-i mai permite să ia trenul de dimineață, dar că va porni din Paris, împreună cu mama sa, seara. Eroul nostru ieși din nou să se plimbe prin sat, rătăcind astfel, tulburat și nehotărît, cam vreo două, trei ceasuri. Amurgul acelei după-amieze tîrzii avea ceva din lungimea unei interminabile tragedii clasice. Cînd se lăsă întunericul, se întoarse la han și cină împreună cu doctorul și cu monsieur Ledoux. Pansarea rănii lui Valentin se dovedise o treabă extrem de anevoioasă și medicul își punea foarte serios întrebarea dacă bolnavul ar mai putea să reziste la o nouă încercare de acest fel. El declară apoi că se simte obligat să-i ceară domnului Newman să renunțe pentru moment la plăcerea de a-i ține companie domnului de Bellegarde ; s-ar părea că domnul Newman are, mai mult ca oricare altul, darul — un dar întru to-

tul măgulitor, însă fatal — de a stîrni interesul bolnavului mai mult decît poate suporta. La auzul acestor cuvinte, monsieur Ledoux dădu pe gît un pahar de vin, fără nici un comentariu, e adevărat, dar întrebîndu-se probabil ce naiba o fi găsit de Bellegarde atît de interesant la americanul ăsta.

După cină, Newman urcă în camera sa, unde, trîntindu-se cît era de lung pe pat, rămase să zacă, sfîrșit de oboseală, cu ochii țintă la mucul luminării și gîndindu-se cum jos, sub el, moare Valentin. Tîrziu în noapte, cînd luminarea era de-acum pe sfîrșite, auzi o ușoară bătaie în ușă. Era doctorul, care, ținînd o făclie în mînă, îl întîmpină cu un gest desperat :

— Nici măcar acum nu se astîmpără ! Parcă ar fi un copil. Stăruie să te vadă și mi-e teamă că va trebui să-i îndeplinești dorința. Iar dacă-i așa, nu garantez că mai prinde dimineața.

Newman coborî în camera lui Valentin. Deși deasupra căminului ardea o luminare groasă din spermanțet, rănitul îl rugă să mai aprindă una.

— Vreau să-ți văd fața, explică el.

În timp ce Newman se grăbea să-i împlinească rugămintea, Valentin continuă :

— Domnii aceștia cred că prezența dumitale îmi provoacă o stare de mare agitație nervoasă. Mărturisesc că mă simt, într-adevăr, surescitat, dar nu dumneata ești vinovatul ; vinovată e propria-mi inteligență, formidabila mea deșteptăciune, scînteia aceea divină despre care ai o părere atît de bună !... Așează-te aici și lasă-mă să te mai privesc o dată.

Newman luă loc, își încrucișă brațele și își învălui prietenul într-o privire grea, îndurerată. Avea sentimentul că nu face altceva decît să-și joace mecanic rolul, în cea mai lugubră dintre comedii. Valentin îl studie cîtva timp cu atenție, după care zise :

— Da, am avut dreptate azi-dimineață. Ai ceva pe suflet, un lucru grav, mai grav decît ceea ce am pățit eu. Hai, nu se cade să minți un om care trage să moară. După plecarea mea din Paris, s-a întîmplat ceva. Nu degeaba s-a dus sora mea la Fleurières, tocmai acum, în

perioada asta a anului. De ce a plecat? Întrebarea îmi stă ca un ghimpe în inimă. M-am gîndit tot timpul la asta și, chiar dacă nu-mi spui, tot am să ghicesc.

— Aș prefera să nu-ți spun. Numai bine n-ar putea să-ți facă, argumentă Newman.

— Dacă-ți închipui că-mi face bine să nu-mi spui, te înșeli foarte tare. Ai necazuri în legătură cu căsătoria.

— Ei da, în legătură cu căsătoria.

— În sfîrșit!

Cîteva minute, Valentin nu mai scoase nici un cuvînt.

— Au rupt logodna!

— Au rupt-o, recunoscu Newman.

Acum, că-i spusese tot adevărul, Newman găsi în această mărturisire o mare ușurare. Continuă să-și depene povestea, simțind cum, pe măsura explicațiilor, liniștea îi coboară și mai mult în suflet.

— Mama și fratele dumitale și-au călcat cuvîntul. Au hotărît că această căsătorie nu poate avea loc. Au stabilit că, dacă se gîndesc bine, nu sînt demn de ei. Și-au retras cuvîntul. Ai ținut să știi, iată că acum știi totul!

Valentin scoase un sunet ciudat, își ridică de cîteva ori mîinile, dar, de fiecare dată, le lăsă să cadă la loc.

— Îmi pare rău că nu pot să-ți dau o veste mai bună în legătură cu ei, urmă Newman, dar nu e vina mea. Cînd am primit telegrama dumitale, ruptura se și produsese. Eram și așa destul de tulburat. De fapt, nici nu mai știam ce-i cu mine. Îți poți imagina că în clipa de față n-am cum să mă simt mai bine.

Valentin respiră din greu și gemu de parcă durerea pricinuită de rană ar fi devenit de nesuportat:

— Și-au călcat cuvîntul, și-au călcat cuvîntul! Și sora mea... ce s-a întîmplat cu sora mea?

— Sora dumitale e foarte nefericită. A acceptat să renunțe la mine. Nu știu de ce, nu știu ce i-au făcut, dar nu poate fi vorba de un lucru teribil de josnic. Din respect pentru ea, trebuie s-o afli și pe asta. Au făcut-o să sufere... Cînd mă gîndesc prin ce a trebuit să treacă! N-am văzut-o singură, ci numai de față cu ei. Am avut o întrevedere ieri dimineață. Mi-au servit-o fără nici un menajament. Mi-au spus să-mi iau tălpășița. Mi se pare

o treabă foarte urîtă. Regret că trebuie să-ți spun asemenea lucruri despre ei, dar sînt furios, sînt mîhnit, sînt profund dezgustat.

Valentin stătea și se uita la el, cu o privire fixă, cu ochii mai strălucitori ca oricînd, cu sîngele năvălit brusc în obrajii săi palizi ; nici un sunet nu ieșea dintre buzele întredeschise ale rănitului. Niciodată pînă atunci nu i se mai întîmplase lui Newman să dea drumul unei asemenea avalanșe de vorbe, pe un ton atît de plîngător. Dar acum prietenul său era pe moarte ; adresîndu-se lui, avea sentimentul că, într-un anumit fel, i se adresează divinității, acelei forțe obscure la care atîția oameni aflați în nenorocire obișnuiesc să apeleze. Această izbucnire de mînie, vehementă clamare a resentimentelor sale, devenea astfel un act spiritual, o invocare a unei mai înalte protecții.

— Și Claire ? gemu tînărul. Claire a renunțat la dumneata ?

— Nu cred că a gîndit-o cu adevărat.

— Nu, să nu crezi, să nu crezi una ca asta. Încearcă și ea să cîștige timp. Trebuie s-o înțelegi.

— Mi-e îngrozitor de milă de ea ! zise Newman.

— Biata Claire ! suspină Valentin. Dar ei... ei...

Făcu din nou o pauză, după care continuă :

— Te-ai văzut cu ei. Te-au refuzat, așa, de la obraz ?

— În modul cel mai direct.

— Ce ți-au spus ?

— Mi-au spus că nu pot suporta un negustor.

Valentin întinse mîna și-l apucă pe Newman de braț :

— Și promisiunea... angajamentul pe care și l-au luat... Ce-au avut de spus despre asta ?

— Au făcut o distincție. Mi-au spus că din momentul în care Madame de Cintré a acceptat să-mi devină soție, orice obligație a lor față de mine încetează.

— Dar, de vreme ce ea a acceptat...

— Ei da, de vreme ce a acceptat — *după* ce ea a acceptat — au descoperit, după cîte înțeleg eu, că nu pot să suporte acest lucru.

Valentin rămase cu privirea pierdută, iar sîngele îi pieri de tot din obraji.

— Nu-mi mai spune nimic. Mi-e rușine.

— Dumitale ? Dumneata ești întruchiparea onoarei ! protestă Newman cu simplitate.

Valentin gemu și-și feri fața într-o parte. O vreme, nici unul din ei nu scoase o vorbă. Pe urmă, se întoarse din nou cu ochii la Newman, găsind și forța necesară de a-i strînge ușor brațul.

— E trist... foarte trist. Cînd familia mea... cînd cei din „neamul“ meu ajung să facă așa ceva, e timpul să-mi iau rămas bun de la lumea asta. Am încredere în sora mea. *Ea* o să lămurească totul. Fii înțelegător cu ea, acordă-i puțin credit, ai răbdare. Așteaptă și-o să-ți explice. Dacă nu poate... dacă nu poate să-și justifice purtarea, ei bine, iart-o. Într-un fel sau altul. Oricum, nu i-o lua în nume de rău. Va plăti... o și plătește, de fapt, cu singura ei șansă de a fi fericită. Cît despre ceilalți, e foarte urît... foarte urît. Ești supărat rău de tot pe ei ? Nu, nu-mi răspunde, e rușinos să te silesc să recunoști așa ceva.

Închise ochii și, iarăși, o vreme, nimeni nu mai spuse nimic. Newman se simțea o vreme, înfricoșat. Un fel de spaimă, o spaimă vecină cu venerația pusese stăpînire pe el. Își adusese prietenul într-o stare de profundă tulburare, îl împinsese spre niște adîncuri în care acum el, Newman, se îngrozea să privească. În cele din urmă, Valentin deschise din nou ochii, îl privi adînc și-și retrase mîna de pe brațul lui.

— Îți cer iertare, zise el. Înțelegi ? Aici, pe patul morții, îți cer iertare. Pentru familia mea. Pentru mama. Pentru fratele meu. Pentru numele de care *am fost* mîndru. *Voilà !* adăugă el abia auzit.

În loc de răspuns, Newman îi luă mîna și i-o ținu strîns într-ale sale. Valentin rămase nemișcat, pentru ca, după vreo jumătate de oră, mergînd în vîrful picioarelor, să-și facă apariția și doctorul. În spatele lui, prin ușa întredeschisă, Newman zări mutrele întrebătoare ale domnilor de Grosjoyaux și Ledoux. Doctorul își puse degetele pe încheietura mîinii lui Valentin și se așeză la căpătîiul lui. Nu schiță nici un gest, rămase doar să-l privească, și atunci cei doi domni se înfățișară din proprie inițiativă, după ce, mai întîi, monsieur Ledoux făcu semn

unei persoane de afară să-l urmeze. Era *monsieur le curé* care ținea în mînă un obiect acoperit cu un șervet alb, cum Newman nu mai văzuse niciodată. *Monsieur le curé*, un omuleț gras și rubicond, avansă spre mijlocul încăperii, ridicîndu-și tichiuța lui neagră în semn de salut la adresa lui Newman, și-și puse bocceaua pe masă. Odată terminată această treabă, sfinția sa se tolăni în cel mai confortabil fotoliu din cameră și-și petrecu mîinile peste pîntece. Între timp, ceilalți domni schimbaseră între ei cîte o privire de unanimă înțelegere, prin care se stabilea definitiv și irevocabil oportunitatea prezenței lor. Se scurse astfel multă vreme fără ca Valentin să scoată o vorbă, fără să facă vreo mișcare. Rememorîndu-și ceva mai tîrziu momentul acesta, Newman era gata-gata să jure că *monsieur le curé* trăsese chiar un puișor de somn. Deodată, Valentin de Bellegarde pronunță numele lui Newman. Acesta se apropie de el și atunci rănitul îi spuse în franceză, pentru ca toți cei de față să înțeleagă :

— Nu ești singur. Vreau să vorbesc numai cu dumneata.

Newman se uită la doctor, doctorul se uită la preot, iar acesta înapoi la doctor. Pe urmă, atît doctorul cît și preotul dădură din umeri.

— Numai cu dumneata, repetă Valentin. Cinci minute. Vă rog să ne lăsați singuri.

Preotul își luă înapoi obiectul misterios și ieși primul, urmat îndeaproape de ceilalți. Newman închise ușa după ei și se întoarse la Valentin, care urmărise cu mare atenție tot acest joc.

— E foarte urît, foarte urît, reluă el în clipa în care Newman se așeză alături. Cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mi se pare mai urît.

— Oh, nu te mai gîndi la asta ! mormăi Newman.

Fără a-i lua în seamă sfatul, prietenul său își continuă gîndul :

— Chiar dacă ar reveni asupra hotărîrii, rușinea... josnicia... astea nu se șterg niciodată.

— Nu vor reveni ! zise Newman.

— În acest caz, poți să-i silești.

— Să-i silesc ?

— O să-ți spun ceva... un mare secret... un secret teribil. Ai putea să-l folosești împotriva lor... să-i sperii, să-i constrîngi.

— Un secret! repetă Newman, trăgîndu-se brusc îndărăt.

Ideea de a-l lăsa pe Valentin să i se mărturisească, acolo, pe patul morții, să-i încredințeze cine știe ce taină sacră și inviolabilă îl șocă pentru moment și-l făcu să dea înapoi. A intra în posesia unor informații, oricare ar fi fost ele, în felul acesta, i se părea un mijloc nedemn, aducînd chiar destul de mult cu ascultatul pe la uși. Pe urmă, dintr-o dată, perspectiva de a-i pune la punct pe Madame de Bellegarde și pe fiul ei și de a face astfel dreptate îl cuceri de-a binelea și, în consecință, pentru a nu pierde nici un cuvînt din ultima dorință a omului față de care nutrea cele mai alese sentimente, se trase și mai aproape de el. Totuși, o vreme, Valentin nu mai spuse nimic, ațintindu-l doar cu niște ochi tulburi. dilatați și aprinși de febră, iar Newman începu să-și închipuie că fusese martorul unui moment de rătăcire a minții.

— S-a întîmplat ceva... s-a întîmplat la Fleurières, reluă în cele din urmă Valentin. Ceva urît, ceva brutal, un lucru sîngeros, cred. Probabil — Dumnezeu să mă ierte că spun asta tocmai *acum* — probabil o crimă. Tatăl meu... s-a întîmplat ceva cu el. Nu știu ce. Mi-a fost rușine, mi-a fost frică să aflu ce anume. Dar povestea e îngrozitoare... mai îngrozitoare decît a dumitale. Mama știe... Urbain știe.

— I s-a întîmplat ceva tatălui dumitale? își îngădui Newman să întrebe.

Valentin se uită la el cu niște ochi și mai lărgiți încă.

— Nu și-a mai revenit. Nu l-au lăsat...

— Nu l-au lăsat? repetă Newman, ațintindu-l și el la rîndu-i cu o privire încremenită de mirare. Nu l-au lăsat să-și revină? Din ce să-și revină?

Însă efortul imens pe care-l făcuse Valentin, mai întîi pentru a se hotărî să rostească aceste cuvinte, mai apoi pentru a le și rosti cu adevărat părea să-i fi luat și ultima rămășiță de putere. El se cufundă din nou în tăcere, iar Newman rămase să-l vegheze în continuare.

— Înțelegi ? reluă el după o vreme. La Fleurières. Acolo vei afla totul. Știe doamna Bread. Spune-i că eu te-am trimis... că-i cer asta... cu limbă de moarte. O să-ți spună adevărul adevărat... și pe urmă le arăți și lor că știi. Poate c-o să-ți fie de folos. Poate că asta o să schimbe lucrurile. Dacă nu, îi dai în vileag în fața tuturor. În felul ăsta... în felul ăsta — aici, vocea lui Valentin scăzu pînă la un murmur greu perceptibil — ai să le-o plătești...

— Să le-o plătesc ? mai întrebă Newman.

— După cum o merită !

Cuvintele se stinseră într-un suspin lung, nedeslușit. Newman se ridică în picioare, profund impresionat, neștiind ce să spună, cu inima bătîndu-i nebunește în piept.

— Mulțumesc, îți mulțumesc din suflet, bîlbîi el în cele din urmă.

Dar Valentin numai dădu nici un semn că l-ar fi auzit. Rămase liniștit, liniștea sa cea de pe urmă. Newman se duse și deschise ușa. *Monsieur le curé,* mereu cu potirul în mînă (misteriosul obiect), pătrunse primul în încăpere, urmat de un alt slujitor al altarului, mai tînăr și înveșmîntat într-un patrafir alb. În spatele lor pășeau cei trei domni : monsieur de Grosjoyaux, monsieur Ledoux și doctorul. Servitorul lui Valentin încheia șirul. S-ar fi zis, o adevărată procesiune.

XX

VALENTIN DE BELLEGARDE MURI liniștit, în zori, la ceasul cînd razele palide și reci ale acelei dimineți de martie abia prindeau să lumineze, timid, chipurile grave ale mănunchiului de priteni adunați în jurul patului său. O oră mai tîrziu, Newman părăsi hanul și plecă spre Geneva ; e de la sine înțeles că nu ținea deloc să fie de față la sosirea doamnei de Bellegarde și a primului ei născut. Starea sa sufletească fiind destul de apropiată de aceea a omului care, odată căzut la pămînt, simte nevoia să mai stea puțin și să-și numere vînă-

tăile, se hotărî ca, pentru moment, să rămînă acolo. Îi scrise imediat doamnei de Cintré, povestindu-i în amănunt împrejurările morții lui Valentin (trecînd, totuși, sub tăcere anumite lucruri) și întrebînd-o care ar fi momentul cel mai apropiat cînd ar putea spera ca ea să consimtă să-l vadă. Monsieur Ledoux îi spusese eroului nostru că are motive să creadă ca testamentul lui Valentin — tînărul conte posedase o mulțime de obiecte personale, plăcute și inutile mărunțișuri, pe care ținuse să le lase altora — conținea și dorința de a fi înmormîntat alături de tătăl său, în cimitirul din Fleurières, iar Newman hotărî că actualele sale relații cu familia nu trebuie să-l împiedice, în nici un caz, să-l conducă pe ultimul lui drum pe cel mai bun dintre semenii săi. Își zise că amiciția lui Valentin era mai veche decît ostilitatea lui Urbain și că, oricum, la o înmormîntare era ușor să treci neobservat. Răspunsul doamnei de Cintré la scrisoarea pe care i-o trimisese îl ajută să se decidă asupra momentului plecării la Fleurières. Acest răspuns, foarte scurt, suna astfel :

„Îți mulțumesc pentru scrisoare și-ți mulțumesc pentru că ai fost alături de Valentin. Sînt nespus de îndurerată că n-am putut să fiu și eu acolo. Ca să te văd n-ar însemna decît o suferință în plus. De aceea, este inutil să mă mai aștept la ceea ce numești dumneata *zile mai senine*. Totul s-a terminat, iar eu nu voi mai cunoaște astfel de zile. Vino cînd dorești, numai anunță-mă din vreme. Fratele meu va fi înmormîntat vineri. Ceilalți din familie vor rămîne aici.

C. de C."

Îndată ce primi scrisoarea aceasta, Newman plecă direct la Paris, iar de acolo spre Poitiers. Călătoria îl purtă mult către sud, prin înverzita Touraine, traversînd Loara, ale cărei ape luminoase umpleau un vast orizont, pentru a pătrunde apoi într-un peisaj în care, pe măsură ce înainta, primăvara timpurie își revărsa dumnezeiește culorile, dar niciodată pînă atunci eroul nostru nu se arătase mai puțin interesat ca acum de frumusețea locurilor străbătute. Trase la un hotel al cărui lux provincial era greu de spus dacă îi dădea un farmec în plus sau dacă îl

urîțea, iar a doua zi dimineața închirie o trăsură și, după vreo două ore de mers, ajunse la Fleurières. Aici, oricît de deprimat se simțea, nu se mai putu împiedica, totuși, să nu guste din plin pitorescul localității. *Le petit bourg* se întindea la picioarele unei uriașe coline, în vîrful căreia se înălțau ruinele măcinate de vrem ale unui castel feudal. O bună parte din materialele de construcție ale acestuia, ca și pietrele zidului, ce cobora de-a lungul dealului, învăluind casele într-o centură protectoare, fuseseră absorbite în însăși substanța satului. Biserica nu era altceva decît vechea capelă a castelului. Ea dădea într-o curte înecată în iarbă, o curte destul de largă, totuși, pentru a adăposti, în cel mai pitoresc și mai ferit colț al ei, un mic cimitir. Aici pînă și pietrele de mormînt, aplecate de scurgerea timpului, păreau să doarmă îngropate în ierburi atotînvăluitoare. Acoperite de mușchi și străjuite pe o latură de un cot al vechiului val de apărare, mormintele se deschideau neîngrădit în față, într-o priveliște largă, de nesfîrșite cîmpii verzi și albastre depărtări. Drumul care ducea spre biserică nu putea fi urcat cu trăsura. Era înțesat de șirul lung al sătenilor, dispuși pe cîte două, trei rînduri care stăteau și se uitau la bătrîna Madame de Bellegarde cum suie, cu pași înceți și greoi, povîrnișul, la bratul unuia dintre fii și în urma celuilalt, înveșmîntat acum în haina cernită a morții. Newman se amestecă și el în mulțimea celor prezenți, tocmai în clipa cînd pe dinaintea lor aluneca o siluetă înaltă și zveltă, cu spatele aproape adus sub apăsarea durerii, iar lumea din jur murmura : „Madame de Comtesse...". Cît timp se desfășura slujba religioasă, stătu acolo, în bisericuța întunecată, pentru ca în jalnicul moment al coborîrii în groapă să se îndepărteze. Coborî dealul și se întoarse la Poitiers, unde își petrecu următoarele două zile într-o stare sufletească aparte, în care revolta și resemnarea își dădeau mîna într-o singură suferință. A treia zi, îi trimise doamnei de Cintré un bilet pentru a o înștiința că în după-amiaza aceleiași zile îi va face o vizită, după care, fără a-și mai pierde vremea o porni din nou spre Fleurières. Își lăsă trăsura la cîrciuma de pe ulița satului și, pentru a ajunge la *chateau,* se conformă întocmai simplei lămuriri primite la fața locului :

— Exact acolo, îi spuse cîrciumarul, arătîndu-i cu mîna crestele unor copaci ce se zăreau înălțîndu-se pe deasupra caselor din partea cealaltă a uliței.

Newman o luă pe primul drumeag care o făcea la dreapta, pe lîngă niște colibe dărăpănate, și aproape numaidecît, îi și apărură în față acoperișurile țuguiate ale turnurilor. Curînd, se pomeni dinaintea unei porți uriașe, ruginite și încuiate, unde se opri puțin să arunce o privire printre barele de fier ale grilajului. Castelul era plasat în imediata vecinătate a drumului public, dominîndu-l, ca și cînd acesta n-ar fi fost decît o simplă anexă a lui ; însăși așezarea aceasta îi dădea un aer maiestuos, de vechi și nobil edificiu. Newman află mai tîrziu, dintr-un ghid al provinciei, că data de pe timpul domniei lui Henri al III-lea. Dintr-o curte largă, pardosită cu pietre și mărginită de acareturi sărăcăcioase, se deschidea o fațadă imensă, din cărămidă înnegrită și mîncată de vreme, prinsă între două aripi scunde, fiecare dintre ele terminîndu-se în cîte un pavilion în stil olandez, ascuns sub bolta unui acoperiș fantastic. Din spatele construcției, se înălțau două turnuri, iar în spatele turnurilor, pîlcuri armonioase de ulmi și fagi îți mîngîiau ochiul cu verdele crud al începutului de anotimp. Dar elementul cel mai pitoresc și mai impresionant al acesui decor îl constituia rîul, lat și cu malurile acoperite de vegetație, ce mușca direct din temelia castelului. Întregul edificiu, ridicat pe o insulă, era înconjurat din toate părțile de apele șerpuitoare ale acestui rîu care forma astfel un șanț de apărare perfect, întrerupt doar de cele două arcuri ale unui pod simplu, fără parapet. Mohorîtele ziduri de cărămidă, care, din loc în loc, o coteau brusc și amenințător, cupolele mici și urîte de pe aripile clădirii, ferestrele tăiate adînc în perete, turnulețele lungi și ascuțite, cu plăcile lor de ardezie acoperite de mușchi, toate acestea se reflectau în oglinda liniștită a apei.

Newman trase de inelul porții pentru a se anunța, și ecoul clopotului uriaș de deasupra capului său, cu dangătul lui ruginit, aproape că-l înfioră. O femeie bătrînă ieși din ghereta portarului și-i crăpă poarta, ce scîrția din toate încheieturile, doar atît cît să-l lase să intre.

Newman se strecură înăuntru, traversă curtea pustie și neprietenoasă și, trecînd șanțul de apărare peste podul căptușit cu lespezi albe, plesnite pe alocuri, ajunse în fața ușii de la intrare. Aici trebui să aștepte puțin, exact atît cît să observe că Fleurières nu prea era deloc „în pas cu vremea", fiind un loc de ședere destul de deprimant. „Arată, își spuse el (iar eu redau comparația pentru sugestia pe care o conține), ca o pușcărie orientală". În sfîrșit, ușa fu deschisă de un servitor pe care Newman își amintea să-l mai fi văzut și altădată, în Rue de l'Université. În clipa în care dădu cu ochii de eroul nostru, mutra posomorîtă a insulei se lumină ; din cine știe ce motiv, greu de definit, Newman inspira întotdeauna încredere oamenilor în livrea. Valetul îl conduse printr-un vestibul imens, din corpul central al clădirii, ornamentat cu o piramidă de plante la mijloc și prevăzut pe de lături cu o mulțime de uși cu geamuri, pînă la o sală ce părea să fie sala cea mare a castelului. Era o încăpere de dimensiuni grandioase ; trecîndu-i pragul, avu un moment sentimentul turistului care vizitează locurile cu ghidul în mînă și cu un cicerone alături în așteptarea unui bacșiș gras. Cînd însă presupusul cicerone îl lăsă singur, spunîndu-i că se duce s-o anunțe pe Madame la Comtesse, își dădu seama că, în afară de tavanul întunecat, cu grinzile crestate într-o lucrătură aleasă și cu totul neobișnuită, de cele cîteva draperii cu vechi și complicate tapiserii pe ele și de pardoseala din lemn de stejar, închisă la culoare și lustruită ca o oglindă, nu prea mai aveai ce vedea. Așteptă cîteva minute, plimbîndu-se de colo pînă colo, pentru ca, în cele din urmă, ajungînd în fundul sălii și întorcîndu-se cu fața spre ușa din celălalt capăt al ei, să dea cu ochii peste Madame de Cintré. Îmbrăcată în rochie neagră, Claire de Cintré îl privea fix. Cum între ei doi se întindea toată încăperea aceea imensă, Newman avu destul timp să o privească în voie. La mijlocul sălii se întîlniră.

Schimbarea ce se produsese în înfățișara ei îl sperie de-a binelea. Palidă, încercănată, cu privirea grea, aproape sălbăticită, cu o rigiditate monahală a ținutei, Claire de Cintré nu mai amintea de femeia a cărei grație suverană îi stîrnise atîta admirație pînă atunci decît prin puritatea

nealterată a trăsăturilor. Își lăsă ochii să i se odihnească în ochii lui și-și lăsă mîna în mîna lui. Însă ochii ei aveau ceva din strălucirea moartă a astrului nopții la vremea ploilor de toamnă, iar atingerea mîinii, lipsită de viață, nu prevestea nimic bun.

— Am fost la înmormîntarea fratelui dumitale, zise el. Am așteptat trei zile. N-am avut însă tăria să aștept mai mult.

— Acum așteptarea chiar că nu mai are nici o importanță, răspunse Claire de Cintré. Cu ea sau fără ea, tot nu se schimbă nimic. Totuși, după tot răul ce ți s-a făcut, faptul că ai așteptat atît e o dovadă de mare delicatețe.

— Mă bucur să te aud spunînd că într-adevăr am fost nedreptățit, zise Newman, cu felul acela bizar al său de a rosti cele mai serioase lucruri pe ton de glumă.

— Mai e nevoie să ți-o spun? întrebă ea. Nu cred că în viața mea am făcut rău prea multor oameni. În orice caz, nu în mod conștient. Dar cu dumneata, cu dumneata m-am purtat absolut îngrozitor și tot ce mai pot face e să recunosc că știu acest lucru, că sînt conștient de cruzimea gestului. Însă, acum, o asemenea recunoaștere nu mai are nici o valoare.

— Nu, nu, protestă el, e un pas serios înainte!

Își însoți aceste cuvinte de un zîmbet ce se voia încurajator, dar care, vai — chiar Newman își dădea seama de acest lucru — nu trăda decît îngrijorarea. Trase un scaun spre ea, invitînd-o să ia loc și privind-o cu insistență. Claire de Cintré se așeză automat. Newman se așeză și el alături, dar era prea tulburat pentru a putea sta locului, așa că, aproape în aceeași clipă, se ridică în picioare, urmărind-o cu neliniște. Madame de Cintré rămase pe scaun; nici ea nu era mai puțin tulburată, însă depășise de mult faza agitației.

— Știu bine, reluă ea, că întîlnirea aceasta nu mai poate schimba cu nimic situația și totuși mă bucur foarte mult că ai venit. Acum pot să-ți mărturisesc deschis ce simt. E o plăcere egoistă, dar printre ultimele de care voi mai avea parte.

Tăcu un moment, cu ochii ei mari și împăienjeniți mereu ațintiți spre el, după care continuă:

— Știu cît de mult te-am dezamăgit, cît de tare te-am rănit. Știu, de cîtă cruzime și lașitate am dat dovadă. Înțeleg asta la fel de bine ca dumneata... o simt pînă în adîncul ființei mele.

Își desfăcu mîinile, cu degetele încleștate în poală, și le ridică în aer și, cu un gest deznădăjduit, și le lăsă să cadă în jos.

— Orice ai fi putut să spui despre mine în momentele dumitale de furie nu înseamnă nimic pe lîngă ceea ce mi-am spus eu însămi, adăugă ea.

— În momentele mele de furie, zise Newman, n-am spus nimic rău despre dumneata. Cel mai rău lucru pe care l-am gîndit, totuși, e că ești întruchiparea perfecțiunii.

Claire de Cintré se îmbujoră puțin, dar pînă și îmbujorarea îi era marcată de melancolie.

— Pentru că îți închipui că voi reveni, zise ea. Dar nu voi reveni. Știu că pentru asta ești aici și-mi pare nespus de rău. Aș fi gata să fac aproape orice pentru dumneata. S-ar putea ca o asemenea declarație, după tot răul pe care ți l-am pricinuit, să ți se pară de-a dreptul indecentă. Există însă vreun lucru pe care ți l-aș putea spune și care să nu pară la fel de indecent ? Mai întîi te jignesc și pe urmă îmi cer iertare... cam ușuratic, nu ? Dar, Dumnezeu mi-e martor, pentru nimic în lume n-aș fi vrut să-ți fac acest rău.

Se întrerupse o clipă, dar fără să-și dezlipească privirea aceea tragică de la el și dîndu-i de înțeles că dorește să continue :

— Niciodată n-ar fi trebuit să te ascult. De aici a pornit toată nenorocirea. N-avea cum să iasă ceva bun din povestea aceasta. Simțeam că-i așa și, totuși, te-am ascultat ! A fost greșeala dumitale. Mi-ai plăcut prea mult. Credeam în dumneata.

— Și acum nu mai crezi în mine ?

— Mai mult ca oricînd. Dar acum nu mai are nici o importanță. Am renunțat la căsătorie.

— Dar de ce ? De ce ? De ce ? izbucni Newman, izbindu-se violent cu pumnul peste genunchi. Arată-mi un motiv, un singur motiv rezonabil ! Nu mai ești o fetiță,

nu ești nici minoră, nici înapoiată mintal. Nu ești obligată să-mi dai papucii pentru că așa ți-a zis mama. Un asemenea motiv nu e demn de dumneata.

— Știu. Nu e demn de mine. Totuși, e singurul pe care ți-l pot oferi. În definitiv, adăugă Madame de Cintré însoțindu-și cuvintele de un gest deznădăjduit al mîinilor, nimic nu te impiedică să mă consideri înapoiată mintal și să mă uiți ! Ar fi cel mai simplu lucru.

Newman se ridică în picioare și începu să se plimbe prin încăpere, cu sentimentul apăsător că pledează pentru o cauză pierdută, dar conștient în același timp că nici nu are tăria de a renunța la luptă. Se apropie de una dintre uriașele ferestre ale sălii, uitîndu-se la rîul bine prins între chingile malurilor și lăsîndu-și ochii să rătăcească peste straturile geometrice ale grădinilor din partea cealaltă a apei. Cînd se întoarse, Claire de Cintré se și ridicase de pe scaun. Stătea acolo, în fața lui, tăcută și inertă, de o inerție ce vorbea de la sine despre totala ei desprindere de această lume.

— Nu ești sinceră, începu el din nou. Nici măcar înțelegătoare și cu atît mai puțin cinstită. Pretinzi că ești slabă de minte și nu scoți o vorbă despre răutatea celorlalți. Mama și fratele dumitale s-au purtat incorect și neomenos. Față de mine și, sînt sigur, față de dumneata. De ce încerci să-i acoperi ? De ce mă sacrifici pe mine, pentru *ei ?* Eu nu sînt nici incorect, nici neomenos. Nu-ți dai seama încă la ce renunți ! Nu, *nu-ți dai seama.* Sînt în măsură să-ți spun acest lucru. Ei te tiranizează, complotează împotriva dumitale, iar eu... eu...

Newman se întrerupse, întinzîndu-și brațele ca pentru a o primi la pieptul său, dar Claire de Cintré se întoarse cu spatele și o porni spre ușă.

— Mi-ai spus acum cîteva zile că ți-e frică de mama dumitale, urmă el, pășind în urma ei. N-ai spus-o întîmplător. Ce vrea să însemne asta ?

Madame de Cintré scutură din cap, după care răspunse :

— Da, îmi aduc aminte. Mi-a părut rău de ceea ce am spus.

— Ți-a părut rău în clipa cînd s-a năpustit asupra dumitale și te-a redus atît de brutal la tăcere. Pentru Dumnezeu, *cu ce* te poate înfricoșa ?

— Cu nimic. Cu nici un lucru pe care l-ai putea înțelege. Nu cred că e cazul, acum, cînd am renunțat să ne mai căsătorim, să mă plîng de mama în fața dumitale.

— Nu-i un argument ! protestă Newman. Dimpotrivă, trebuie să te plîngi. Cui altcuiva, dacă nu mie ! Explică-te deschis, așa cum se și cuvine, ai încredere în mine, iar după asta vom cădea de acord că nu-i deloc cazul să rupi logodna.

Madame de Cintré rămase o vreme cu ochii plecați, uitîndu-se fix în podea, după care, ridicîndu-și din nou privirile, spuse :

— În toată nenorocirea asta există totuși și un lucru bun : te-am făcut să mă judeci ceva mai lucid, mai fără părtinire. Felul în care gîndeai despre mine mă onora peste măsură. Nu știu de unde și pînă unde ți-a intrat în cap ideea asta. Știu doar că părerea pe care o aveai despre mine nu-mi lăsa nici o portiță de scăpare — nu-mi dădea nici cea mai mică posibilitate să fiu ceea ce sînt de fapt : o ființă slabă, o ființă de rînd. În privința aceasta nu mă simt deloc vinovată ; te-am avertizat de la bun început. Poate c-ar fi trebuit să insist mai mult. Trebuia să te fi convins că eram sortită să te dezamăgesc. Într-un anumit fel, însă, *eram* prea mîndră pentru a încerca asta. Acum, sper că înțelegi la ce se reduce superioritatea mea !

Claire de Cintré rostise cuvintele acestea cu o voce pasionată și tremurătoare, iar Newman se pomeni că pînă și în situația de față inflexiunile calde, melodioase ale glasului ei, oricît de absurd ar putea să pară acest lucru, îl emcționează.

— Da, continuă ea, sînt prea mîndră pentru a fi cinstită, prea orgolioasă pentru a fi loială. Sînt timidă, rece, egoistă. Mi-e teamă de tot ce-ar putea să mă pună într-o situație penibilă...

— Și căsătoria cu mine — și asta numești „o situație penibilă" ?

Redusă astfel la tăcere, conștientă de incapacitatea ei de a-și comunica durerea, Madame de Cintré roși. Cînd încercarea de a-și cere iertare prin cuvinte eșuase atît de lamentabil, nici nu-i mai rămînea altceva de făcut. Roșind, își exprima purtarea ei odioasă. Era, în intenția ei cel puțin semnul unei recunoașteri totale a vinovăției.

— Nu-i vorba de căsătorie, răspunse ea. E vorba de tot ce-ar însemna un asemenea act decisiv : ruptura de ai mei, sfidarea familiei, revendicarea unei fericiri egoiste, fără a ține seama de ei. Ce drept am eu să fiu fericită cînd... cînd...

Din nou Claire de Cintré se întrerupse fără să-și ducă pînă la capăt ideea.

— Cînd ce ? insistă Newman.

— Cînd alții suferă atît de mult.

— Care alții ? întrebă el. Cu cine altul, în afară de mine, are asta vreo legătură ? Dealtfel, chiar acum spuneai că-ți dorești fericirea și că ți-o vei găsi numai ascultîndu-ți mama. Ciudat te mai contrazici !

— Da, mă contrazic. Ceea ce demonstrează — destul de ciudat, iarăși, pentru dumneata — că nici măcar nu-s inteligentă.

— Pur și simplu, îți bați joc de mine ! se revoltă Newman.

Madame de Cintré îl privi intens. Un observator din afară ar fi putut crede că, în acea clipă, ea, Claire de Cintré, se întreabă dacă nu cumva a sosit momentul să pună capăt dublei lor suferințe, acceptînd o asemenea monstruozitate și mărturisind că, într-adevăr, își bate joc de el.

— Nu, nu-mi bat joc, răspunse ea în cele din urmă.

— Să admitem, continuă el, că nu ești inteligentă, că ești slabă, că ești o femeie oarecare, că nu ești nimic din tot ce cred eu că ești. Dar chiar și în acest caz, lucrul pe care ți-l cer nu presupune un efort eroic. E ceva cît se poate de simplu și de firesc, iar eu nu voi precupeți nimic pentru ca această căsătorie să fie așa cum trebuie. Adevărul e, însă, că-ți pasă prea puțin de mine pentru a face acest efort.

— Sînt o femeie rece, zise Madame de Cintré. Rece ca apa acestui rîu care curge prin fața noastră.

Newman izbi violent cu bastonul în pardoseala sălii și izbucni într-un hohot de rîs amar :

— Nemaipomenit ! se supără el. Chiar că împingi lucrurile prea departe... depășești limita. Nu există femeie pe lume care să fie atît de rea pe cît vrei să pari dumneata. Îți înțeleg jocul. Așa cum ți-am mai spus-o, te ponegrești singură, pentru a-i apăra pe alții. În realitate, n-ai vrea să renunți nici o clipă la mine. Mă iubești... da, mă iubești... Sînt sigur de asta. Mi-ai demonstrat acest lucru, simt că este așa, după cum și eu, la rîndul meu, te iubesc nebunește. Dincolo de asta, n-ai decît să fii oricît de rece poftești. Ți-am spus-o și ți-o mai spun : te-au înspăimîntat, te-au torturat. Este o crimă, un amestec grosolan în viața dumitale personală, iar eu mă străduiesc din toate puterile să te smulg din această situație, să nu te las să devii victima unui mod cu totul absurd de a-ți dovedi generozitatea. Dacă mama dumitale ți-ar cere să-ți tai mîna, ți-ai tăia-o ?

Încolțită în felul acesta, Claire de Cintré oftă din greu :

— Atunci cînd am încercat s-o învinovățesc pe mama, răspunse ea, am reacționat absolut copilărește. Nici legea și nici altcineva nu mă împiedică să fiu stăpînă pe propriile mele acte. În ceea ce o privește pe mama, ea nu poate să facă nimic împotriva mea și nu a făcut nimic. Nici măcar o aluzie la vorbele acelea grele pe care le-am rostit la adresa ei.

— A procedat în așa fel, încît să le regreți. Fii convinsă de asta ?

— Conștiința mă silește să le regret.

— În cazul ăsta, răspunse furios Newman, s-ar părea că ai o conștiință deosebit de confuză.

— Conștiința mea a trecut prin mari incertitudini, însă acum totul s-a limpezit. Nu mă despart de dumneata pentru avantaje materiale sau pentru cine știe ce fericire pămîntească.

— Oh, știu bine că nu renunți la mine pentru lordul Deepmere, recunoscu el. Nici măcar pentru a te provoca nu voi pretinde că aș fi în stare să-mi închipui așa ceva. Totuși, și Madame de Bellegarde și Urbain voiau asta, iar mama dumitale, la balul acela detestabil al ei — atunci mi-a plăcut, însă acum numai gîndul la el mă face să turbez de mînie ! — la balul acela, deci, a încercat să ți-l arunce în brațe.

— Cine ți-a spus asta ? întrebă ea cu o ciudată, îndurerată blîndețe.

— În orice caz, nu Valentin. Am observat singur. Am intuit. Pe moment, n-am dat atenție faptului, însă mi-a rămas întipărit în memorie. După aceea, îți amintești probabil, l-am văzut pe lordul Deepmere împreună cu dumneata, în seră. Mi-ai spus atunci că-mi vei povesti altă dată ce s-a întîmplat.

— Povestea s-a petrecut înainte... înainte de *asta*, se grăbi să precizeze ea.

— N-are importanță, zise Newman. Dealtfel, cred că știu exact cum s-au petrecut lucrurile. Lordul Deepmere e un englez cît se poate de cinstit și de treabă. A venit să te prevină că mama dumitale e pusă pe... că îi cere să mă scoată din joc. El nefiind evident, un comerciant !... Ți-a mai spus că mama dumitale s-a angajat, dacă el s-ar fi arătat dispus să te ia în căsătorie, să te aducă și pe dumneata pe calea cea bună și să te convingă să-mi faci vînt... în sfîrșit, să scapi de mine într-un mod agreabil sau, cel puțin, decent. Cum lordul Deepmere nu prea strălucește prin deșteptăciune, s-a văzut silită să-i explice totul cuvînt cu cuvînt. El i-a răspuns că te admiră „enorm" și că ar dori să afli și dumneata acest lucru. Neplăcîndu-i însă să fie amestecat într-o urzeală de soiul ăsta, a venit și ți-a povestit toată mașinația. Cam asta a fost, nu ? O clipă mai tîrziu, mi-ai mărturisit că ești foarte, foarte fericită.

— Nu înțeleg de ce trebuie să vorbim despre lordul Deepmere, replică ea. Nu pentru asta ai venit pînă aici. Și nici în legătură cu mama mea nu contează ce bănuiești sau ce știi dumneata. De vreme ce hotărîrea mea este definitivă — și într-adevăr este definitivă — nu do-

resc să mai discut despre aceste lucruri. Dealtfel, în momentul de față orice discuție e absolut inutilă. N-ar însemna decît o tortură în plus. Trebuie să încercăm să trăim, și unul și celălalt, cum putem. Cred că vei fi din nou fericit, chiar dacă, uneori, te vei mai gîndi la *mine*. Cînd se va întîmpla asta, să-ți amintești... să-ți amintești că nu mi-a fost deloc ușor și că am făcut tot ce mi-a stat în putință. Trebuie să țin cont de lucruri pe care nu le știi. Să țin cont de anumite sentimente. Trebuie să mă supun poruncii lor.... trebuie, trebuie. Altfel mă vor chinui pînă la obsesie. Nu voi mai avea pic de liniște și mă vor ucide ! declară ea pe un ton devenit brusc vehement.

— Am aflat ce înseamnă sentimentele dumitale : răstălmăciri și superstiții ! Ai sentimentul că, la urma urmei, deși *sînt* un om cumsecade, nu-s altceva decît un biet negustor : sentimentul că privirile mamei sînt lege, iar cuvintele fratelui literă de evanghelie ; că și unii și alții formați un singur tot și că acest tot e parte integrantă dintr-o clasă socială grandioasă și eternă, clasa *voastră*, că este normal ca toți aceștia să se amestece cum vor și cînd vor în viața dumitale. Ei nu, așa ceva mă face să turbez de furie ! Îmi vorbeai despre răceală. Ai dreptate. Întreg modul acesta al vostru de a gîndi și simți e rece, rece ca gheața. Iar ceea ce simt eu aici — Newman își duse mîna la inimă și deveni mai elocvent decît își dădea singur seama — ceea ce simt aici e foc mistuitor !

Un spectator mai puțin absorbit decît frămîntatul admirator al doamnei de Cintré ar fi observat desigur, de la bun început, că înduioșătorul ei calm era rezultatul unor teribile eforturi și că, în ciuda acestor eforturi, zbuciumul ei interior nu contenea să crească. La ultimele cuvinte ale lui Newman nu se mai putu stăpîni — deși, cînd se porni să vorbească, încă mai păstra un ton scăzut, de teamă ca vocea să n-o trădeze :

— Nu, nu-i adevărat, se dezise ea. N-am avut dreptate să susțin c-aș fi rece și nepăsătoare ! Dacă procedez atît de urît cum ți se pare dumitale că procedez, cred

că nu e numai din slăbiciune sau pur și simplu din lipsă de loialitate. Dragul meu prieten, singurul meu prieten, înțelege-mă... încearcă să înțelegi ! E ca un fel de religie. Cum să te conving ? Nu, nu pot să-ți explic ! E o cruzime să stărui atît. Nu văd pentru ce nu ți-aș cere să mă crezi... să mă crezi fără nici o altă explicație și să-ți fie milă de mine. E ca o religie, ca un blestem care apasă asupra casei noastre. Nu știu în ce fel... nu știu de ce... nu mă întreba. Trebuie să-l suportăm cu toții. Încercînd să scap de această fatalitate, am păcătuit prin egoism... Dumneata mi-ai oferit o șansă unică... fără să mai vorbim de tandrețea pe care mi-o inspirai. Am ținut la dumneata mai mult decît la oricine pe lumea asta.

Frumusețea și puritatea declarației, limpezimea cu care rostise aceste cuvinte, ca și trista, evidenta eroare strecurată în gîndirea ei aveau darul să prezinte situația într-o lumină mai puțin tragică pentru el și infinit mai dureroasă pentru ea însăși.

— Mi se părea că a sosit momentul să încep o viață nouă, să o rup definitiv cu trecutul, să plec departe, cît mai departe de aici. Și, apoi, te admiram, te admiram atît de mult ! repetă ea cu generozitate și modestie în același timp. Dar nu, nu pot... Lucrul mă depășește și totul se întoarce împotriva mea.

Claire de Cintré își pierduse în întregime controlul și vorbele ei erau acum întrerupte de lungi suspine :

— Pentru ce trebuie să ni se întîmple asemenea lucruri îngrozitoare ?... Pentru ce a fost nevoie ca fratele meu Valentin să fie ucis, ca un animal, în floarea tinereții și, odată cu el, să dispară toată voioșia și strălucirea și atîtea alte daruri minunate pentru care noi îl iubeam atît ? De ce să existe lucruri în legătură cu care să nu îndrăznesc să pun întrebări, pentru că mi-e frică — o frică mortală — să le știu ? De ce să existe ascunzișuri în care n-am voie să privesc, taine pe care nu-mi este permis să le aud ? De ce, într-un caz atît de greu, atît de complicat și de sfîșietor ca al nostru, să-mi fie *mie* sortit să optez, să-mi fie dat *mie* să hotărăsc ? Nu sînt făcută pentru așa ceva... nu sînt făcută pentru îndrăz-

neală și nesupunere. Dimpotrivă, am fost făcută pentru a fi fericită într-un mod pașnic, pașnic și firesc.

Newman reacționă la aceste cuvinte printr-un geamăt cum nu se poate mai expresiv, însă Claire de Cintré nu se întrerupse deloc, urmînd cu același glas tremurat și pe un ton sfîșietor :

— Am fost născută pentru a face, cu bucurie și recunoștință, tot ce mi se cere să fac. Mama s-a purtat întotdeauna foarte frumos cu mine : n-am cum să spun altceva despre ea. Nu trebuie s-o judec, nu trebuie s-o critic. Dacă aș face-o, lucrul s-ar întoarce, într-un fel îngrozitor, exact împotriva mea. Nu mă pot schimba !

— Nu, zise Newman cu amărăciune. *Eu* trebuie să mă schimb, chiar dacă o asemenea încercare mă distruge de-a dreptul !

— Dumneata ești altfel. Dumneata ești bărbat. Ai să treci peste asta. Trăiești în iureșul lumii, te bucuri de o viață activă, întreprinzătoare, nu te lasă inima să nu faci bine în jurul dumitale și, în consecință, n-ai cum să nu fii fericit. Îți vei găsi tot felul de consolări, Te-ai născut... te-ai învățat cu schimbările. În afară de asta, gîndul meu va rămîne întotdeauna la dumneata.

— Asta nu mă încălzește cu nimic ! răspunse Newman, aproape țipînd. Dumnezeu să te ierte, dar ești crudă, îngrozitor de crudă ! Poți să-mi vii cu cele mai grozave argumente, poți să invoci sentimentele cele mai alese din lume, nimic nu justifică asemenea cruzime. Pentru mine, rămîi un mister. Nu înțeleg cum e posibil să existe într-o singură ființă atîta grație și frumusețe alături de atîta duritate !

Cîteva clipe, Madame de Cintré îl privi, țintă cu ochii înotînd în lacrimi :

— Așadar, mă socotești dură ?

La rîndul său, Newman îi întoarse privirea, uitîndu-se la ea ca la un om care tocmai se îneacă, fără ca cineva să-i mai poată da vreun ajutor.

— Nu, nu ! izbucni el în cele din urmă. N-am ce-ți reproșa. Ești o ființă desăvîrșită, întruchiparea perfecțiunii ! Pentru Dumnezeu, rămîi cu mine !

— Dacă ne gîndim la *urmări,* se chinui ea — într-un mod destul de penibil — să lămurească lucrurile, atunci bineînțeles că sînt dură. Deși, dacă a existat vreodată vreo creatură mai inocentă, în intenții cel puțin... Ori de cîte ori îi facem pe alții să sufere, sîntem duri. Dar *trebuie* să-i facem. E legea acestei lumi... a acestei lumi oribile, de-a dreptul odioase ! Ah, suspină ea prelung, ca scuturată de friguri, nici măcar nu pot să spun că sînt fericită că te-am cunoscut, deși sînt, într-adevăr. Pînă și asta te-ar răni. N-aș putea să spun nici un cuvînt care să nu apară drept o cruzime. Așadar, să ne despărțim, fără a ne mai tortura zadarnic. Adio ! încheie ea, întinzîndu-i mîna.

Newman rămase drept, cu ochii la mîna întinsă, dar fără cel mai mic gest de răspuns, după care își ridică privirile spre fața doamnei de Cintré. De furie, simți că-i gata-gata să-i dea lacrimile.

— Ce ai de gînd să faci ? Unde vrei să pleci ? întrebă el.

— Într-un loc în care să nu mai aduc nimănui suferință și să uit că mai există răutate. Am de gînd să părăsesc această lume.

— Să părăsești această lume ?

— Intru la mănăstire.

— La mănăstire !

Newman repetă aceste cuvinte cu cea mai profundă consternare. Era ca și cînd Claire de Cintré i-ar fi spus că urmează să fie internată într-un spital de nebuni.

— *Dumneata...* la mănăstire !

— Ți-am spus doar că nu te părăsesc pentru avantaje sau bucurii care să aparțină acestei lumi.

Dar Newman tot nu pricepea.

— Vrei să devii călugăriță ? continuă el. Să te înveșmîntezi în rasă și văl negru, să te îngropi... pe viață... într-o chilie ?

— Călugăriță, încuviință Madame de Cintré, călugăriță la preafericitele carmelite. Și, cu mila lui Dumnezeu, pe toată viața.

Imaginea trezită în mintea eroului nostru de cuvintele ei era prea sumbră și înfricoșătoare pentru a fi cre-

zută și tulburarea lui Newman la auzul acestei vești nu se deosebea prin nimic de tulburarea pe care ar fi simțit-o dacă Madame de Cintré i-ar fi declarat că are de gînd să-și mutileze frumosul ei chip sau că va înghiți cine știe ce băutură care să-i ia mințile. Își împreună strîns mîinile, tremurînd vizibil.

— Nu, nu, Madame de Cintré, să nu faci una ca asta. Te implor! În genunchi, dacă vrei, dar renunță la nebunia aceasta.

Cu un gest tandru, Claire de Cintré își puse mîna pe brațul lui.

— Nu înțelegi, zise ea. Ai idei preconcepute. Nu-i nimic oribil în asta. Doar pace și siguranță. Un mod de a scăpa dintr-o lume în care nevinovații, cei mai buni, sînt loviți de asemenea necazuri. E locul unde ai terminat-o pentru totdeauna cu mizeriile astea. O adevărată binecuvîntare!

Newman se lăsă să cadă pe un scaun și se uită la Madame de Cintré. Un geamăt lung, înăbușit, scăpă de pe buzele lui. Gîndul că femeia aceasta superbă, care, în ochii săi, reprezenta esența grației umane, farmecul și bogăția fără seamăn a eternului feminin, își va întoarce fața de la el, refuzînd viața luminoasă și toată strălucirea ce i se ofereau — renunțînd la el, la viitorul, averea și fidelitatea lui — ca să se înmormînteze de vie într-o chilie mănăstirească, acest gînd îi apărea drept o combinație năucitoare între cruzime ii imposibil. Cu cît imaginea aceasta își preciza mai exact liniile, cu atît ideea de imposibilitate aluneca, în mintea lui, spre monstruos. Era o reducere la absurd a încercării prin care trecuse, parodia propriului său dezastru.

— Dumneata, strigă el, dumneata, călugăriță! Dumneata, cu frumusețea desfigurată, cu sufletul mutilat!... Dumneata în spatele gratiilor, închisă cu lacăte!... Nu, cîtă vreme pot împiedica asta, niciodată nu se va întîmpla. Niciodată!

Și sări în picioare, izbucnind într-un rîs dur, batjocoritor.

— Nu, răspunse ea, nu poți împiedica nimic. Și pe urmă, retragerea aceasta ar trebui să te și consoleze un

pic. Îți imaginezi că aș mai putea să continui să trăiesc în lume, în preajma dumitale și nu cu dumneata? Totul s-a sfîrșit. Adio, adio !

De data aceasta, Newman îi luă mîna, i-o luă și i-o ținu strîns în mîinile sale.

— Ne despărțim pentru totdeauna ? mai întrebă el.

Buzele doamnei de Cintré tremurară într-o ultimă încercare de a mai spune ceva, dar vorbele muriră mai înainte de a fi fost rostite ; de pe buzele lui, porni un blestem grosolan. Claire de Cintré închise ochii, suferind parcă să-l audă. Atunci, Newman o trase la piept într-o îmbrățișare desperată. Îi sărută fața palidă, o dată și încă o dată, de multe, nenumărate ori, ca și cînd ar fi putut astfel să recupereze cît mai mult din marea, definitiva lui pierdere. Ea se opuse o clipă, după care se abandonă îndelung îmbrățișării, pentru ca, brusc, cu o violență care-l făcu să dea înapoi gîfîind, să se desprindă din brațele lui și să dispară din încăpere, alunecînd grăbită pe nesfîrșita, scînteietoarea oglindă a pardoselii. Un moment mai tîrziu, ușa se închise în urma ei.

Newman părăsi castelul, ca vai de el.

XXI

EXISTĂ LA POITIERS UN LOC DE plimbare încîntător. Drumul mărginit de arbori stufoși urmează creasta dealului înalt în jurul căruia se îngrămădește mica cetate. De aici, privirea se întinde peste cîmpiile fertile de la poalele colinelor, acolo unde principii englezi de odinioară au luptat pentru a-și apăra și menține dreptul lor. Newman își petrecu mai toată ziua următoare purtîndu-și pașii dintr-o parte într-alta a acestui colț retras, lăsîndu-și ochii să rătăcească peste priveliștea încărcată de istorie, fără ca totuși să vadă ceva. Odată reîntors acasă, i-ar fi venit greu să spună dacă avusese în față o regiune carboniferă sau una de podgorii. Durerea pusese stăpînire pe întreaga sa ființă, iar gîndul la cele petrecute nu făcea decît să-i sporească

și mai mult chinul. Teama că femeia pe care ajunsese s-o iubească atît era pentru totdeauna pierdută îl scotea din minți. Și, totuși, cînd i se mai întîmplase lui ca, în cazul unei încălcări violente a drepturilor sale de proprietate, să rămînă prostit și să se vaiete doar ? Unde se mai pomenise să stea cu mîinile încrucișate și să nu încerce totul pentru a-și recăpăta avutul ? Deloc obișnuit să întoarcă spatele greutăților, nici nu concepea să dea bir cu fugiții dinaintea celor de la Fleurières. Avea sentimentul că trebuie să existe pe undeva vreo portiță de scăpare, un grăunte de speranță, oricît de mic și de ascuns ar fi fost el, și că tot secretul nu era altul decît să întindă mîna suficient de departe pentru a-l putea apuca. Era nebun, aflat în fața unei uși, cu degetele încleștate pe clanță, ar fi bătut să i se deschidă, ar fi strigat să i se dea drumul, ar fi împins-o violent cu genunchiul, ar fi izbit-o din toate puterile, pentru ca singurul răspuns la toate aceste eforturi să nu fie altul decît tăcerea — o blestemată, afurisită tăcere de moarte. Și totuși, nu pleca. Exista ceva care-l ținea neclintit pe poziție, care-l făcea să-și încleșteze și mai tare degetele pe clanță. Succesul său fusese prea răsunător, întregul plan prea bine pus la punct și după o mult prea matură chibzuință; fericirea ce i se păruse a-i fi fost făgăduită prea generoasă și atotcuprinzătoare pentru ca tot acest nobil și strălucit edificiu să se prăbușească la cel dintîi asalt inamic. Însăși temelia părea ireparabil lovită și totuși dorința încăpățînată de a încerca să salveze construcția nu-l părăsea nici o clipă. Niciodată pînă acum nu cunoscuse un sentiment atît de dureros al eșecului, după cum nici măcar nu-și închipuise că o nedreptate ar putea să-i lase un gust atît de amar. A accepta ofensa ce i se adusese, a lăsa totul baltă și a pleca fără să se mai uite în urmă, oricît de înțelept ar fi fost acest lucru, era peste puterile lui. Dimpotrivă, privea numai înapoi, fixat definitiv asupra trecutului, iar ceea ce vedea acolo nu era de natură să-i șteargă resentimentele. Se vedea pe sine așa cum venise, încrezător, generos, lipsit de prejudecăți, răbdător, degajat, atent să-și stăpînească pînă și cea mai mică reacție de iritare și dovedind o modestie fără de margini. Cînd te-ai lăsat să fii pus în coada mesei, cînd ai fost umilit

și disprețuit și batjocorit, acceptînd situația aceasta ca pe o clauză a contractului, cînd ai înghițit toate astea pentru ca pînă la urmă să nu te alegi cu nimic, bineînțeles că ai dreptul să protestezi.

Și să te trezești dat afară pentru că ești „comerciant"! Ca și cum, de cînd îi cunoscuse pe cei din clanul de Bellegarde, ar fi pomenit vreodată de negustorie sau s-ar mai fi gîndit vreodată la ea — ca și cum ar fi făcut caz de vechea lui ocupație — ca și cum n-ar fi fost gata să-și blesteme profesia de cincizeci de ori pe zi dacă prin asta și-ar fi putut mări cîtuși pe puțin șansele de a nu deveni victima unei purtări cu mult mai necinstite decît cea mai necinstită dintre tranzacțiile comerciale ! Admițînd chiar că meseria de comerciant le-ar fi oferit un frumos motiv ca să-l tragă pe sfoară, să-l „vîndă" atît de abil cum îl vînduseră, ce puțin știau totuși acești pierde-vară despre breasla energică, întreprinzătoare, atît de străină lor și moftului aristocratic, pe care, numind-o „a monștrilor", își închipuiau că o aruncă la periferia societății. Ofensa ce i se adusese făcea ca răbdarea cu care-i suportase în trecut să i se pară astăzi de neiertat. Pe moment, iritarea sa nu fusese nici pe departe atît de mare pe cît s-ar fi cuvenit. Perspectiva unui viitor fericit, aruncată ca un arc de lumină peste relațiile lui mai intime, avusese darul să îndulcească enorm repetatele jigniri. Acum, însă, revolta și ciuda își atinseseră apogeul, deveniseră obsedante. Pe cît de încrezător și cu inima deschisă li se arătase el, pe atît de odios fusese înșelat. În ceea ce privește poziția spirituală a doamnei de Cintré, ea nu i se părea altceva decît o tristă mistificare ; îi inspira un fel de teamă respectuoasă, oroare și admirație totodată, și neputința aceasta de a-i înțelege gestul, de a-i sesiza adevărata rațiune îl apăsa și mai mult. Niciodată nu-i trecuse prin minte să-și bată capul cu chestiuni legate de apucăturile ei religioase. Pentru el, catolicismul nu era decît o vorbă oarecare, iar pentru a-și exprima dezaprobarea față de credința ei ar fi trebuit ca mai întîi el, Newman, să fi avut o religie, și încă una mai de soi, pe care să i-o ofere în schimb. Însă acest lucru era absolut imposibil. Dacă în grădina catolicismului puteau să crea-

scă asemenea flori neprihănite nu era decît spre gloria lui. Dar una e să fii catolic și cu totul alta să te călugărești. Și încă din proprie inițiativă !

În ciocnirea aceasta dintre optimismul lui Newman, atît de modern, și tertipurile sinistre ale unei lumi de tot îmbătrînite, era ceva de un comic lugubru. Să vezi cum o femeie sortită a-ți fi soție, avînd toate datele pentru a deveni mama copiilor tăi, ajunge să te tragă pe sfoară, și încă folosindu-se de un asemenea tragic travesti, era un lucru în stare să te scoată din minți, era un coșmar, ceva complet fără noimă, o farsă absurdă. Dar orele se scurgeau fără să spulbere acest vis urît, se scurgeau searbede, lăsîndu-l singur cu gîndurile lui și cu amintirea aceea stăruitoare a pasiunii cu care o strînsese la piept. Își amintea vorbele ei, privirile ei — retrăind o dată și încă o dată momentul prea scurt al abandonării în brațele lui. Întorcea lucrurile pe o parte și pe alta, încercînd să le găsească un sens, un sens și — de ce nu ? — o speranță, oricît de mică, pentru sine. Ce voise să spună Claire de Cintré, comparînd forța care o smulgea de lîngă el cu o „religie“ — evident cu alt înțeles decît cel monahal ? După părerea lui, nu putea fi vorba decît despre religia acelor legi tiranice ale familiei, religia a cărei preoteasă neîndurătoare era bătrîna de Bellegarde. Oricît de contorsionat și de subtil ar fi fost prezentate lucrurile, cum, din generozitate, încerca să le prezinte Madame de Cintré, un lucru reieșea limpede : gestul ei era rezultatul unor constrîngeri. Din exces de devotament, ea încercase să-și apere călăii, dar numai la gîndul că aceștia ar putea scăpa cu fața curată, Newman simțea că i se întoarce stomacul pe dos.

Se scurseră astfel douăzeci și patru de ore. Veni dimineața și eroul nostru sări drept în picioare, cu hotărîrea neabătută de a se reîntoarce la Fleurières și de a le solicita o nouă întrevedere doamnei de Bellegarde și fiului ei. Fiind atît de decis, nu mai pierdu nici o clipă pentru a-și pune în practică ideea. În timp ce docarul pus la dispoziția sa de hotelierul din Poitiers gonea pe excelentul drum ce ducea la Fleurières, Newman scotoci, ca să zicem așa, prin sertărașul secret al minții sale și scoase

la iveală, din ungherul în care o ținuse ascunsă, ultima mărturisire a bietului Valentin. Acesta îi spusese că s-ar putea să facă ceva cu ea, așa că Newman se gîndi că n-ar fi rău s-o aibă la îndemînă. Bineînțeles, nu era prima oară cînd își aducea aminte de vorbele acelea spuse pe patul morții. Era o confidență destul de vagă, destul de enigmatică, dar lucrul acesta nici nu-l speria, nici nu-l descuraja. Era clar că Valentin intenționase să-i pună în mînă o armă de care să se poată folosi la nevoie, chiar dacă nu s-ar zice că-i dăduse răgazul s-o apuce bine de mîner. Dacă nu-i dezvăluise în întregime secretul, îl pusese totuși pe o pistă — remarcabila doamnă Bread — de unde nădăjduia să afle restul. Întotdeauna doamna Bread se uitase la Newman cu aerul că ar avea de povestit niște lucruri. Întrucît, după toate probabilitățile, se bucura de stima ei, eroul nostru credea că o va putea determina să-i împărtășească și lui cele știute. Atîta vreme cît n-ar fi avut de-a face decît cu doamna Bread, Newman se simțea liniștit. În ceea ce privește taina propriu-zisă, Newman se temea numai de un singur lucru : că nu va fi îndeajuns de compromițătoare. Pe urmă, cînd îi apăru din nou în minte imaginea celor doi — marchiza sprijinindu-și mîna de brațul lui Urbain, mama și fiul umăr la umăr și cu aceeași sclipire înghețată și prevăzătoare în ochi, temerile i se risipiră definitiv : crima plutea în aer. Cel puțin acest lucru era sigur !

Ajunse la Fleurières într-o dispoziție sufletească aproape euforică. Argumente logice îl convinseseră că, în fața amenințării de a li se dezvălui secretul, cei doi de Bellegarde vor da înapoi sau, cum își zicea el, se vor prăbuși pur și simplu, cu zgomotul dogit al unei găleți scăpate din lanț în adîncul fîntînii. Evident, nu uita că nu e bine să vinzi blana ursului din pădure și că, mai întîi și-ntîi, trebuia să afle în ce constă secretul. Odată aflat acest lucru, cine îl va mai împiedica să-și recapete fericirea pierdută ? Sub imperiul groazei, mama și fiul își vor lua ghearele de pe gingașa pradă pe care tocmai o schilodiseră și se vor retrage în vizuina lor, iar Madame de Cintré, lăsată astfel în pace, se va întoarce în mod si-

gur la el. O singură șansă să i se dea, și tînăra va ieși din nou la suprafață, din nou se va bucura de lumină. Cum să nu înțeleagă și ea că în casa lui va găsi toată siguranța pe care i-ar putea-o oferi mănăstirea și nimic din mortificarea specifică aceleia ?

La fel ca data trecută, Newman își lăsă docarul la han, urmînd ca scurtul drum pînă la castel să-l facă pe jos. Cînd ajunse în fața porții, un sentiment ciudat puse stăpînire pe el — un sentiment care, oricît de bizar ar putea să pară, își avea izvorul în nesfîrșita sa bunătate. Rămase să contemple un timp, prin grilajul de la intrare, fațada largă, înnegrită de vreme a castelului din Fleurières, și să se întrebe ce fărădelege strigătoare la cer îi fusese dat oare să adăpostească între zidurile lui acest edificiu întunecat și bătrîn, cu nume de floare. Mai întîi și întîi, își răspunse tot Newman, îi fusese dat să adăpostească destule acte de tiranie și multă, multă suferință ; era un loc ce purta în el pecetea nenorocirii. Apoi, dintr-o dată, pe Newman îl cuprinse dezgustul : prin ce morman infect de gunoaie, prin ce aglomerare de ticăloșii și păcate trebuia să răscolească ! Atitudinea de inchizitor dispăru ca prin farmec, ca fiind nedemnă de el, pentru ca în clipa următoare eroul nostru să-și spună că ar fi bine poate ca celor doi de Bellegarde să li se mai ofere o șansă. Se va adresa, o dată în plus, nu fricii lor, ci simțului lor de dreptate. Iar dacă vor înțelege să asculte de glasul rațiunii, nici el nu va mai fi obligat să-și bage nasul într-o treabă murdară. Ceea ce știa pînă acum despre ei îi ajungea și-i prea ajungea.

Exact ca prima oară, bătrîna gardiancă din gheretа paznicului îi crăpă poarta doar atît cît să se strecoare prin „nenorocita aia de gaură“, cum îi zise Newman în gînd, și, traversînd apoi curtea, să poată păși peste podul grosolan ce unea cele două maluri ale șanțului de apărare. Mai înainte chiar de a ajunge în fața intrării, ușa se deschise singură și, ca pentru a i se sugera un procedeu mai eficace decît cel la care îl îndemnase cu cîteva clipe mai devreme inima sa milostivă, în pragul ușii, ieșită în întîmpinarea lui, se afla însăși doamna Bread. Ca de obicei, chipul îi rămînea descurajant de mut, mut și inexpresiv

ca nisipul acelor plaje spălate necontenit de mișcarea monotonă a mării, iar veșmintele ei negre atîrnau greu și țeapăn pe ea, de parcă ar fi fost îmbibate cu lacrimi sărate. Newman știa însă prea bine cîtă elocvență se putea ascunde sub această mască inexpresivă, asfel că îi venea extrem de greu să spună dacă muțenia ei de acum nu era cumva o formă a locvacității.

— Îmi închipuiam eu că n-o să vă lăsați, domnule. Vă așteptam.

— Mă bucur și eu că te văd, răspunse Newman. Cred că-mi ești prietenă.

Doamna Bread îl învălui într-o privire tulbure :

— Sper că sînteți bine sănătos, domnule. Dar, se corectă ea, la ce bun să mai vorbim acum de speranțe ?

— Așadar, știi și dumneata în ce fel s-au purtat cu mine ?

— Oh, domnule, replică ea pe un ton uscat, știu totul.

— Totul ? repetă Newman cu sinceră mirare.

Ochii ei străluciră vizibil :

— Oricum, știu prea mult.

— Nimeni nu știe prea mult. Totuși, pentru ceea ce știi, te felicit. Am venit să-i văd pe Madame de Bellegarde și pe fiul ei, adăugă Newman. Sînt acasă ? Dacă nu îi aștept.

— Stăpîna e întotdeauna acasă, răspunse doamna Bread, iar marchizul își petrece cea mai mare parte a timpului alături de ea.

— Fii bună atunci și anunță-i — fie pe unul, fie pe altul, fie pe amîndoi — că mă aflu aici și că aș vrea să-i văd.

Doamna Bread șovăi o clipă :

— Pot să îndrăznesc să vă spun ceva, domnule ?

— Niciodată nu mi-ai spus vreun lucru care să nu merite să fie spus, găsi Newman o formulă și politicoasă și diplomatică în același timp.

Doamna Bread își lăsă în jos pleoapele acoperite de zbîrcituri, ca într-un început de reverență. Dar gestul se opri aici, împrejurarea fiind prea gravă pentru a fi dus pînă la capăt.

— Ați venit să mai încercați o dată să-i convingeți, domnule ? Poate că n-ați aflat încă noutatea : azi-dimineață, sărmana contesă s-a întors la Paris.

— Ah, a plecat ! gemu Newman, izbind cu bastonul în caldarîm.

— A plecat direct la mănăstire. Da, la carmelite. Asta-i numele lor nenorocit. Văd că știți asta, domnule. Stăpîna și marchizul au primit rău de tot vestea. Pînă azi-noapte nu le-a spus un cuvînt.

— Ah ! exclamă Newman. A ținut-o numai pentru ea ? Bine, prea bine. Și ei ce zic ? Sînt înnebuniți, nu ?

— Bineînțeles că nu-s încîntați. Dar n-au încotro. Ei zic că nici nu se poate ceva mai îngrozitor, domnule : dintre toate ordinele călugărești, carmelitele sînt cele mai rele. Sînt așa de țepene și de nefirești, de parcă n-ar avea nimic omenesc în ele. Te silesc să renunți la tot ce există pe lumea asta — la tot și pentru totdeauna. Cînd mă gîndesc la *ea*, trăind în mizeria aia ! Dacă felul meu ar fi să stau cu brațele încrucișate și să bocesc, chiar în clipa asta aș izbucni în plîns.

— Nu trebuie să bocim, doamnă Bread, și cu atît mai puțin să stăm cu mîinile încrucișate, spuse Newman, privind-o drept în ochi. Trebuie să ne opunem și să acționăm. Te rog să-i anunți că vreau să le vorbesc.

Și Newman dădu să intre. Doamna Bread îl opri însă cu un gest blînd :

— Aș putea să vă mai rog ceva ? Mi s-a spus că ați fost alături de contele Valentin — Dumnezeu să-l ierte, săracul — în ultimele lui ceasuri, și v-aș binecuvînta, domnule, dacă mi-ați putea vorbi puțin despre el. Mi-a fost ca un copil, domnule ; pînă la un an, nu l-am lăsat o clipă din brațe. Primele cuvinte eu l-am învățat să le rostească. Și știți, domnule, cît de frumos vorbea ! Cu biata bătrîna Bread a lui întotdeauna s-a purtat bine, Cînd a crescut mare și a început și el să-și trăiască viața, mereu avea o vorbă bună și pentru mine. Și să moară în felul ăsta îngrozitor ! Am auzit că s-ar fi duelat cu un negustor de vinuri. Dar nu pot să cred *una ca asta* despre el, domnule ! A suferit mult ?

— Ești o femeie înțeleaptă și cumsecade, doamnă Bread, răspunse Newman. Speram să te văd într-o zi purtîndu-i și pe copii mei în brațe. Încă s-ar putea să mai văd acest lucru.

Cu aceste cuvinte, Newman îi întinse mîna. Bătrîna șovăi o clipă, uitîndu-se la palma deschisă, după care, ca fascinată de noutatea gestului, își învinse ezitarea. Întinse și ea mîna, o mînă extrem de îngrijită, iar Newman i-o strînse cu putere, grav, privind-o în adîncul ochilor.

— Vrei să-ți povestesc totul despre Valentin? întrebă el.

— Ar fi o mare, mare mîngîiere, domnule.

— În cazul ăsta, îți voi povesti pe îndelete. Ai posibilitatea să ieși uneori de aici?

— Să ies din castel, domnule? Zău că nu știu. N-am încercat niciodată.

— Încearcă acum. Chiar în seara asta. Fă tot ce poți și vino la ruinele alea de pe deal, din curtea bisericii. Te aștept acolo la căderea nopții. Am ceva foarte important să-ți spun. O femeie bătrînă și respectabilă ca dumneata are tot dreptul să facă ce-i place.

Doamna Bread îl privea cu gura căscată:

— Ceva din partea contelui, domnule?

— Din partea contelui... de pe patul morții. Blestematul ăla de pat al morții!

— În acest caz voi veni. De dragul *lui*, voi fi și eu o dată curajoasă.

Îl conduse pe Newman în salonul imens de care eroul nostru mai luase cunoștință și se retrase să-și anunțe stăpînii. Așteptă mult, atît de mult, încît pînă la urmă își pierdu răbdarea și se hotărî să cheme pe cineva ca să-și repete cererea. Tocmai cînd umbla cu ochii în căutarea vreunui clopoțel, apăru și marchizul, braț la braț cu mama sa. Urmărindu-i cum se apropie, Newman nu se putu împiedica să nu-și spună că adversarii săi arată, într-adevăr, ca niște indivizi capabili de orice mîrșăvie. Nimeni nu va lua, cred eu, în nume de rău o asemenea apreciere ce poate părea logică dacă ne gîndim că ea venea din partea unui om cu totul și cu totul de bună

credință, dar care avusese prilejul să asculte ultima mărturisire făcută de Valentin. „Nu, nu mai există nici o îndoială, își zise el, privindu-i cum avansează. Îngrozitoare pereche ! Și-au scos masca și iată-i în toată urîciunea lor !"

Într-adevăr, chipul doamnei de Bellegarde, ca și cel al lui Urbain de Bellegarde purtau semnele unei adînci tulburări ; era limpede că avuseseră o noapte albă. Dacă mai adăugăm la asta și vizita lui Newman, o plictiseală de care își imaginaseră că vor fi scutiți, înțelegem că era destul de normal să nu-și primească oaspetele cu ochi buni. Newman rămase nemișcat în fața lor, beneficiind din plin de tirul concentrat al acelor priviri ucigașe. Se simțea ca și cum, brusc, ar fi fost dată la o parte piatra unui mormînt, orbindu-l cu bezna și jilăveala din adîncul lui.

— După cum vedeți, m-am întors, zise el cu o veselie de ultim moment. M-am întors să-mi mai încerc o dată norocul.

— Ar fi ridicol din partea noastră, răspunse marchizul, să ne prefacem că sîntem încîntați de vizita dumitale sau că nu ne întrebăm dacă o asemenea vizită e de bun gust sau nu.

— Oh, să nu mai vorbim despre bun gust ! răspunse Newman, izbucnind într-un hohot de rîs șfichiuitor, cel mai caustic, probabil, din cîte își îngăduise vreodată. Asta ca să nu ajungem să-l punem în discuție pe al dumitale. Dacă aș fi ținut cont de gustul meu, fii convins că n-aș fi venit să vă văd. Dealtfel, voi fi cît se poate de scurt. Promiteți-mi că veți ridica blocada — că o veți lăsa în pace pe Madame de Cintré — și mă retrag imediat.

— Am stat la îndoială dacă mai e cazul să te primim sau nu, îl informă Madame de Bellegarde, și am fost chiar pe punctul de a ne declina această onoare. Mi s-a părut totuși, că e bine să ne purtăm politicos, așa cum ne-am purtat întotdeauna ; în plus, pentru liniștea mea sufletească, am dorit să-ți spun că există anumite slăbiciuni, de care oamenii de genul nostru nu se fac vinovați decît o singură dată.

— Fiind slab doar o singură dată nu înseamnă că nu poți fi îndrăzneț de mai multe ori, doamnă, zise Newman. În sfîrșit, nu sînt aici pentru a sta de vorbă. Am venit să vă spun un singur lucru : dacă îi scrieți imediat fiicei dumneavoastră că nu vă mai împotriviți la căsătoria noastră, nu vă mai cer nimic. Tot ce se poate întîmpla de aici încolo mă privește numai pe mine. Nu cred că vreți să faceți din Madame de Cintré o călugăriță. Știți mai multe decît mine despre ororile mănăstirii. Mai bine să se mărite cu un negustor decît să fie îngropată de vie. Dați-mi o scrisoare către ea, iscălită și parafată de mîna dumneavoastră, din care să se vadă că sînteți de acord să se căsătorească cu mine, iar eu voi avea grijă să pun imediat capăt poveștii cu mănăstirea. Vă ofer această șansă, iar condițiile pe care vi le pun cred că-s întru totul acceptabile.

— Vezi, noi privim altfel lucrurile, declară Urbain. Orice „condiție" care ar putea veni din partea dumitale o socotim ca inacceptabilă. Cred că și mama ține să-ți explice că oricum preferă ca fiica ei să devină „sora Catherine", decît „doamna Newman".

Însă bătrîna nu se osteni să-i explice nimic. Rămase în aceeași atitudine țeapănă — ca și fiul ei dealtfel — acolo în mijlocul încăperii și, cu seninătatea pe care i-o dădea conștiința supremei puteri, îl lăsă pe marchiz să vorbească în numele ei. Surîse totuși, un surîs aproape suav, clătinînd doar din cap și repetînd mai vechea sa declarație :

— O singură dată, domnule Newman, o singură dată !

Tonul cu care fuseseră rostite cuvintele acestea și gestul mecanic de clătinare a capului, menit parcă să le sublinieze rigiditatea, îl uluiră pe Newman. Nimic din cîte auzise sau văzuse el vreodată nu-i mai dăduse o asemenea senzație de neîndurare, sugerînd duritatea și răceala unei marmure perfect șlefuite.

— Chiar nu există nimic pe lumea asta care v-ar putea face să vă schimbați părerea ? întrebă el. Nimic care să vă strîngă, cum se zice pe la noi, cu ușa ?

— Domnule, protestă marchizul, folosirea unui asemenea limbaj în fața unor oameni greu încercați de o ireparabilă pierdere este absolut incalificabilă.

— În majoritatea cazurilor, răspunse Newman, obiecția dumitale ar fi avut o anumită valoare. Chiar și în situația de față, cînd intențiile imediate ale doamnei de Cintré nu admit nici un fel de întîrziere. Deși m-am gîndit și eu la acest lucru, am lăsat totuși la o parte orice scrupul inutil, pur și simplu pentru că între dumneata și fratele dumitale nu văd nici o legătură. E o deosebire ca de la cer la pămînt. Aflați că lui Valentin i-a fost îngrozitor de rușine pentru ceea ce-ați făcut voi. Aflați că acolo pe patul de suferință și moarte, uluit și scîrbit de gestul la care v-ați pretat, și-a cerut iertare pentru purtarea dumitale, și-a cerut iertare pentru purtarea mamei lui.

Dacă în loc de a rosti aceste cuvinte, Newman le-ar fi aplicat cîte o pereche de palme, efectul n-ar fi fost altul. Pe mutrele vinovate ale celor doi de Bellegarde apăru numaidecît o roșeață violentă, cu aceeași repeziciune cu care o ciocnire brutală a unor pahare pline ar fi făcut să se verse tot vinul. Urbain pronunță un cuvînt pe care Newman nu-l auzi decît pe jumătate, dar al cărui ecou stăruitor îi lămuri pe deplin înțelesul : „*Le misérable !*"

— Dacă n-ai nici un pic de considerație pentru niște bieți oameni îndurerați, i se adresă Madame de Bellegarde lui Newman, cel puțin față de cei morți, care nu mai au cum să se apere, ai putea să dai dovadă de un anume respect. Nu profana, domnule — nu atinge cu mîinile dumitale murdare — memoria neîntinată a fiului meu !

— Nu vă spun decît adevărul, continuă Newman netulburat, sfîntul adevăr. Și chiar dacă vi-l spun cu un scop precis, nu trebuie să vă îndoiți de autenticitatea lui. Ați făcut din ultimele clipe ale lui Valentin un veritabil calvar, iar spiritul generos al prietenului meu, de acolo de unde e el acum, repudiază purtarea voastră.

Indiferent de natura sentimentului pe care l-ar fi putut încerca în momentul acela, Urbain de Bellegarde deveni atît de palid, încît s-ar fi zis că și vede în fața ochilor spectrul evocat al fratelui său. Însă bătrîna nu-și plecă deloc fruntea :

— Nici că se poate ceva mai potrivit pentru dumneata decît să arunci cu noroi într-un om care nu-ți poate răs-

punde decît cu tăcerea mormîntului ! Nu știu însă, își încheie ea cu un aer victorios fraza, dacă acest lucru mai are vreo cît de mică importanță.

— Nici eu nu știu dacă scuzele pe care mi le-a adresat Valentin mai pot avea vreo importanță deosebită, admise Newman, cu un aer meditativ. Mărturisesc că am mult mai multe motive să-l compătimesc pe el pentru că a fost pus în situația să-și ceară iertare, decît să mă felicit pe mine pentru că v-am silit să auziți adevărul. Chiar și în condițiile în care am făcut acest lucru.

De această dată, marchiza se învălui într-o mare, superioară tăcere. Retrasă definitiv într-o lume a ei și numai a ei, adunată în sine, în intimitatea enormei, inaccesibilei sale demnități, rupsese parcă orice contact cu muritorii de rînd. De acolo, din înălțimea superbei ei izolări, ultimele cuvinte pe care le mai rosti, totuși, sunară limpede și fără drept de apel :

— Faptul că am rupt-o cu dumneata, domnule, e aproape o consolare. Îți dai seama, cred, cît de mult spune asta ! Urbain, deschide-mi ușa.

Se întoarse cu un gest poruncitor către fiul ei și, traversînd repede încăperea imensă, se îndreptă spre ieșire. Marchizul o urmă și-i deschise ușa. Newman, care în tot acest timp nici nu se clintise, ridică acum un deget și-i făcu un semn domnului de Bellegarde că vrea să-i vorbească. Acesta închise ușa în urma mamei sale și rămase în așteptare. Newman se apropie de el cu pași lenți, tăcut ca mormîntul. Cei doi bărbați se priviră un timp drept în ochi, după care pe prietenul nostru îl apucă o stare absolut bizară : simți cum toată indignarea de pînă atunci se transformă ca prin minune în contrariul ei. Aproape că-l umfla rîsul.

— Hai, zise el, recunoaște că nu prea v-ați purtat frumos cu mine. Cel puțin asta s-o recunoști.

Monsieur de Bellegarde îl măsură din cap pînă-n picioare, după care, cu tonul cel mai delicat și mai bine crescut din lume, spuse :

— Te urăsc, domnule.

— Ca să fiu drept, nici eu nu nutresc alt sentiment față de *dumneata*, însă, din politețe, n-o strig în gura

mare. Astfel stînd lucrurile, poate să ți se pară ciudat că țin atît de mult să-ți devin cumnat. Cum nu am de gînd totuși să renunț, dă-mi voie să mai încerc o dată.

Newman făcu o scurtă pauză, după care urmă :

— Și dumneata și mama dumitale aveți ceva pe suflet. Există ceva care vă apasă greu conștiința — o întîmplare din viața voastră pe care vă străduiți s-o ascundeți pe cît vă stă în putință, s-o țineți la întuneric, pentru că la lumina zilei n-ar arăta deloc bine. Un lucru rușinos.

Monsieur de Bellegarde continua să se uite la el neclintit, fără ca în privirea sa fixă să se poată ghici o cît de mică schimbare. Ochii marchizului păstrau aceeași expresie stranie de la început. După puțin timp, Newman reluă :

— Într-un fel sau altul, dumneata și cu mama dumitale ați făcu odată un lucru și mai josnic decît ceea ce mi-ați făcut mie. Chiar dacă, într-adevăr, te prinde mirarea că se poate proceda și mai josnic.

De data aceasta, în privirea domnului de Bellegarde se produse, indiscutabil, o schimbare. Strălucirea ochilor săi începu să semene cu pîlpîirea unei luminări în clipa în care te-ai apucat să sufli în ea. Newman își dădu seama cît e de îngrozit, deși stăpînirea de sine îi funcționa încă fără greș.

— Continuă, îl încurajă el.

Newman își ridică degetul și i-l flutură prin față, exact cu gestul omului mare care atrage atenția unui copil :

— E nevoie să mai continui ? Știi bine ce vreau să spun.

— Și de unde, mă rog, ai obținut dumneata această informație interesantă ? întrebă monsieur de Bellegarde cu voce subțire și tremurată, cum nu se mai întîmplase pînă acum.

— Voi fi cît se poate de exact, răspunse Newman. N-o să pretind că știu mai multe decît știu în realitate. În momentul de față, asta-i tot ce cunosc despre voi. Ați făcut un lucru murdar, un lucru care v-ar distruge dacă ar fi cunoscut, un lucru care ar dezonora definitiv numele de care sînteți atît de mîndri. Habar n-am despre ce-i

vorba, dar am motive să cred că pot afla adevărul, deși, firește, aș prefera să nu încerc asta. Totuși, dacă vă veți încăpățîna în hotărîrea voastră, *îl voi afla*. Reveniți la sentimente mai bune, lăsați-o pe Madame de Cintré în pace și atunci nici eu n-am să-mi mai bag nasul în treburile voastre. De acord ?

Mutra lui Urbain semăna acum cu o oglindă perfect lustruită, foarte netedă și lucioasă, dar aburită parcă de cine știe ce răsuflare străină. Ceea ce i-ar fi plăcut însă și mai mult lui Newman ar fi fost ca suprafața aceasta sticloasă să se spargă sub ochii lui într-o crăpătură urîtă care să-i strice definitiv armonia. Ceva de genul acesta se și petrecu de fapt în clipa în care, strîmbîndu-se de furie, marchizul explodă :

— Cine a avut generozitatea să-ți servească pe tavă această infamie ? Fratele meu ?

— Mda... o mică tratație ! răspunse Newman după o scurtă, abia ghicită ezitare.

Strîmbătura de pe fața domnului de Bellegarde, dacă mai putea fi numită acum strîmbătură, se lărgi și mai mult :

— Chiar atît de îngrozitor să fi delirat el înainte de moarte ?

— A delirat numai în cazul în care nu voi descoperi eu nimic. Dacă descopăr — ceea ce știi că *pot descoperi* — înseamnă că a avut o inspirație formidabilă.

Monsieur de Bellegarde ridică din umeri :

— Ei, domnule, zise el, n-ai decît să descoperi ce vrei ! Mi-e totuna.

— Spusele mele chiar nu contează deloc ? se văzu Newman redus la tăcere.

— Asta judec-o și dumneata singur.

— Ba cred că *dumneata* ar trebui s-o judeci. Și încă pe îndelete. Gîndește-te bine, gîndește-te la tot ce s-ar putea întîmpla. Ai la dispoziție o oră, două. Mai mult nu te pot lăsa, pentru că nu avem de unde să știm cît de dornice sînt călugărițele s-o înhațe pe Madame de Cintré. Vorbește cu mama dumitale, las-o pe *ea* să judece dacă e sau nu important să m-ascultați. Am impresia că ea e și mai puțin influențabilă decît dumneata. Dar, cum spu-

neți voi, *enfin,* ai să te descurci și singur. Eu o să aștept la hanul din sat, unde te rog să mă anunți cît mai repede posibil. Să zicem pînă la ora trei. Un simplu bilețel cu un Da sau un Nu ajunge. Asta o să mă lămurească dacă acordați sau nu acordați însemnătate vorbelor mele sau, și mai exact, dacă sînteți de acord sau refuzați s-o lăsați în pace pe Madame de Cintré. Atîta doar : dacă răspunsul va fi „da" aș vrea ca cel puțin de astă dată să vă țineți de cuvînt.

Newman deschise ușa, gata de plecare. Cum marchizul rămăsese locului, ca paralizat, se mai opri o clipă în prag pentru o ultimă subliniere :

— Ai grijă : nu mai tîrziu de ora trei.

După care îi întoarse spatele și părăsi definitiv castelul.

Întîlnirea aceasta îl răscoli profund. Și cum să nu te simți surescitat, cum să nu încerci o anumită emoție cînd ai evocat spectrul dezonoarei în fața unei familii cu o vechime de o mie de ani ? Se întoarse la han, izbutind totuși ca în următoarele două ceasuri să stea liniștit. Era mai mult ca sigur că Urbain nu va da nici un semn de viață, întrucît orice răspuns la provocarea pe care i-o aruncase ar fi însemnat, într-un fel sau altul, o recunoaștere a învinuirii. Lucrul la care se aștepta cel mai mult era tăcera sau, altfel spus, sfidarea. Se ruga totuși în sinea lui ca, așa cum intenționase, lovitura să-i dea gata. Într-un anume sens, așa se și întîmplă. Pe la ora trei, un valet îi aduse un bilețel — cîteva rînduri în englezește, cu o caligrafie extrem de îngrijită — scris de însuși Urbain :

„Nu mă pot lipsi de plăcerea de a te anunța că mîine, împreună cu mama, mă voi întoarce la Paris pentru a sta de vorbă cu Madame de Cintré și a o întări în hotărîrea ei, care mi se pare cel mai bun răspuns la acuzațiile dumitale, acuzații absolut delirante, chiar dacă li s-ar căuta explicația în prejudiciul ce ți s-a adus.

HENRI-URBAIN DE BELLEGARDE."

Newman băgă scrisoarea în buzunar și continuă să se plimbe dintr-o parte într-alta a încăperii hanului. Dealt-

fel, de o săptămînă întreagă nu făcea altceva decît să se plimbe ca un leu în cușcă. Continuă deci să măsoare în lung și-n lat mica *salle*, decorată cu armele Franței, pînă tîrziu, spre sfîrșitul zilei, cînd părăsi hanul pentru a fi prezent la întîlnirea cu doamna Bread. Cărarea ce ducea sus în vîrful dealului era ușor de găsit, astfel că în scurt timp Newman se și pomeni în fața ruinelor. Trecu pe sub bolta colțuroasă ce se deschidea în zidul castelului, încercînd să descopere printre umbrele înserării silueta bătrînei în negru. Curtea castelului era goală, însă ușa bisericii deschisă. Pătrunse în naos, dar aici, bineînțeles, întunericul era și mai adînc. Pîlpîitul a două lumînări, înfipte în altar, îi îngădui totuși să distingă, așezată lîngă un stîlp, o formă omenească. Apropiindu-se, o recunoscu de îndată pe doamna Bread, în ciuda faptului că se îmbrăcase cu neobișnuită pompă. Purta o uriașă bonetă de mătase neagră, împodobită cu niște funde de crep, de-a dreptul impozante, în timp ce rochia de satin negru, din alte vremuri, își desfășura de jur împrejurul persoanei dumisale abia ghicitul lustru al faldurilor ei grele. Era limpede că-și alesese pentru această ocazie toaleta cea mai distinsă și mai demnă de ea. Pînă atunci, stătuse jos, cu privirile ațintite în pămînt, pentru ca în clipa cînd Newman apăru în fața ei să-și îndrepte ochii spre el și să se ridice în picioare.

— Împărtășești credința aceasta îngrozitoare, doamnă Bread ?

— Doamne păzește, nici pomeneală de așa ceva ! Sînt anglicană cinstită, domnule. Însă m-am gîndit că voi fi mai în siguranță aici decît afară. E prima dată în viața mea cînd ies seara din casă, domnule, adăugă ea.

— Vom fi mai în siguranță numai undeva unde nu ne poate auzi nimeni, replică el.

Și cu aceste cuvinte, o conduse înapoi în curtea castelului, iar de aici, pe cărăruia de lîngă zidul bisericii, care, după cum bănuia Newman, trebuia să ducă în cealaltă latură a ruinelor. Într-adevăr, nu se înșelase. După un drum șerpuit, urmînd creasta dealului, poteca sfîrșea în fața unei rămășițe de zid străpuns de o deschizătură grosolană — urma a ceea ce odinioară fusese o ușă. Trecînd

prin deschizătura aceasta, Newman se pomeni într-un fel de fundătură deosebit de propice unei conversații ferite de orice ureche străină. Probabil că multe alte perechi, mînate de cu totul alte sentimente decît cele ale prietenilor noștri, își aflaseră cîndva adăpost acolo. În acest loc, de unde dealul cobora brusc în pantă, se aflau risipite la întîmplare cîteva pietre prăbușite din zid. Jos, la picioarele lor, se întindea cîmpia învăluită de umbrele dese ale amurgului, iar undeva în apropiere două-trei luminițe de la Fleurières aruncau licăriri stinse. Semnalîndu-și prezența doar prin foșnetul discret al rochiei ei de satin, doamna Bread pășea încet pe urmele călăuzei sale, pentru ca, în sfîrșit, asigurîndu-se mai întîi de stabilitatea uneia dintre pietre, Newman s-o invite să ia loc. Bătrîna se supuse acestei dorințe, cu mare prudență, iar eroul nostru nu întîrzie nici el să se așeze alături.

XXII

— ÎȚI SÎNT FOARTE RECUNOSCĂTOR că ai venit, începu el. Sper să nu ai necazuri.

— Nu cred c-o să mi se simtă lipsa. În momentul de față, stăpînei nu prea îi arde de mine.

Răspunsul acesta simplu și fără ocol îl întări pe Newman în mai vechea sa convingere că se bucură de încrederea bătrînei.

— Vezi, reluă el, chiar din prima zi cînd am stat de vorbă, ai manifestat o anumită simpatie față de intențiile mele. Am înțeles că ești de partea mea și te asigur că mi-a mers drept la inimă. Acum, cînd știi ce mi-au făcut, sînt convins că ești și mai mult alături de mine.

— Nu, nu s-au purtat frumos și mă văd obligată să recunosc acest lucru. Însă nu trebuie s-o condamnați pe biata contesă. Au strîns-o rău de tot cu ușa.

— Aș da un milion de dolari, numai să aflu și eu prin ce mijloace au putut s-o silească la asta! declară Newman.

Doamna Bread aruncă o privire piezișă, mohorîtă spre luminile de la Fleurières.

— Au acționat asupra sentimentelor ei, cum se zice pe aici. Știau că numai așa vor reuși. E o ființă delicată. Au făcut-o să se creadă o ticăloasă. Tocmai pe ea, pe ea care-i bunătatea întruchipată.

— Ah, au făcut-o să se creadă o ticăloasă, rosti Newman încetișor. Au făcut-o să se creadă o ticăloasă, repetă el, să se creadă o ticăloasă...

Ideea, de o diabolică și năucitoare ingeniozitate, i se părea aproape de neconceput.

— Tocmai pentru că e așa de bună, a renunțat, adăugă doamna Bread. Săraca fetiță, draga de ea !

— Bună cu ei, nu cu mine.

— I-a fost frică, îi explică doamna Bread pe un ton de mare confidență. Întodeauna i-a fost frică, sau, dacă nu întotdeauna, oricum, de multă vreme. Trăia cu frica în sîn... așa ca un fel de prăpastie, gata s-o înghită în fiecare clipă. De aici a pornit tot necazul, domnule. Era, ca să zic așa, ca o piersică frumoasă care ar avea însă pe ea o pată, una singură, cît un punct de mică. Da, din păcate, avea o mică pată. Ei bine, domnule, dumneavoastră ați scos-o la soare și pata aproape că dispăruse. Pe urmă, ei au împins-o înapoi în umbră și într-o clipă pata s-a întins peste tot. Nici nu ne-am dat noi bine seama și gata, s-a terminat. Era o făptură atît de gingașă.

Această curioasă demonstrație în legătură cu gingășia doamnei de Cintré, în ciuda felului bizar în care îi fusese prezentată, nu făcu decît să-i zgîndăre și mai tare rana.

— Înțeleg, zise el. Știa ceva rău despre mama ei.

— Nu, domnule, nu știa nimic ! răspunse doamna Bread, ținîndu-și capul cum nu se poate mai țeapăn și cu ochii ațintiți la ferestrele luminate ale castelului.

— În cazul ăsta, ghicise ceva. Sau bănuia.

— Îi era frică să afle, spuse ea.

— Dar dumneata, dumneata știi, nu ?

Bătrîna întoarse spre Newman o privire nedumerită, încleștîndu-și mîinile în poală.

— Nu prea sînteți corect, domnule. Credeam că m-ați chemat aici ca să-mi vorbiți despre contele Valentin.

— Oh, cu cît vom vorbi mai mult despre conte, cu atît va fi mai bine, declară Newman. Este exact ceea ce vreau şi eu. Aşa cum ţi-am mai spus, am fost alături de el pînă în ultima clipă. A suferit îngrozitor, rămînînd totuşi el însuşi: spiritual, inteligent, fermecător. Doar ştii cum era.

— Ah, domnule, suspină doamna Bread, mereu era aşa. De necazul dumneavoastră a aflat ?

— Da. Şi-a dat seama chiar fără să i-o spun eu.

— Şi ce-a zis ?

— Că e o ruşine. O pată aruncată asupra numelui său, dar că nu-i totuşi pentru prima oară cînd acest nume e dezonorat.

— Dumnezeule, Dumnezeule ! murmură ea.

— Mi-a spus că mama şi cu fratele lui şi-au mai dat o dată mîna pentru a comite un lucru şi mai odios încă.

— N-ar fi trebuit să ascultaţi una ca asta, domnule.

— Poate că nu. Totuşi, *am ascultat* şi nu uit. Iar acum vreau să aflu şi ce-au făcut.

Doamna Bread oftă încetişor :

— Aşadar, ca să vă povestesc ce s-a întîmplat m-aţi chemat în locul ăsta ciudat ?

— Nu te speria, o linişti Newman. N-am de gînd să te pun într-o situaţie neplăcută. O să-mi povesteşti ce-o să crezi dumneata de cuviinţă... şi numai cînd o să vrei. Să-ţi aminteşti totuşi că aceasta a fost ultima dorinţă a contelui.

— A cerut el acest lucru ?

— Au fost ultimele lui cuvinte : „Spune-i doamnei Bread că eu i-o cer".

— De ce nu v-a povestit singur ?

— Era o poveste prea lungă pentru un muribund. Nu mai avea putere pentru aşa ceva. Singurul lucru pe care mi l-a mai putut spune e că ţinea să cunosc adevărul, că — după tot răul ce mi se făcuse — aveam dreptul să-l cunosc.

— Dar la ce v-ar mai folosi acum să aflaţi acest adevăr, domnule ? întrebă ea.

— Asta rămîne s-o hotărăsc eu. Valentin credea că-mi poate fi de folos şi acesta este şi motivul pentru care mi-a vorbit. Numele dumitale a fost aproape ultimul cuvînt pe care l-a rostit.

Vizibil răscolită de dezvăluirea aceasta, doamna Bread începu să-și frîngă mîinile, cu un fel de desperare greu de ascuns :

— Iertați-mă, domnule, că-mi permit asemenea îndrăzneală, dar *trebuie* să mă conving : ceea ce-mi spuneți e chiar adevărul adevărat ? Înțelegeți, cred, cît de important e pentru mine să fiu convinsă de acest lucru ! Nu vă supărați, nu ?

— N-am de ce să mă supăr. E sfîntul adevăr. Îți jur că așa este. Sînt sigur că dacă ar mai fi avut putere, contele mi-ar fi dat și alte amănunte.

— Oh, nu, nu dacă ar fi avut putere. Dacă ar fi știut, domnule !

— Cum, crezi că nu știa nimic ?

— Greu de spus ce știa sau ce nu știa, își îngădui ea să observe, pe un ton oarecum plîngător. Era atît de inteligent ! Te putea face să crezi că știe lucruri de care habar n-avea sau că nu știe alte lucruri pe care chiar c-ar fi fost mai bine să nu le fi știut.

— Presupun că știa ceva despre fratele lui, un lucru de care marchizul se cam temea, zise Newman. Murind, Valentin s-a gîndit c-aș putea să-i iau eu locul ; a vrut ca marchizul să se teamă și de mine.

— Dumnezeu să ne ierte, se sperie bătrîna, dar parcă prea ne-am ticăloșit cu toții !

— Nu cred că-i chiar așa, răspunse Newman. Bineînțeles că există și ticăloși printre noi. În ceea ce mă privește, oi fi eu și supărat și furios și pornit rău de tot împotriva lor, însă ticălos nu sînt. M-au ofensat crunt, m-au lovit fără milă și vreau să-i lovesc și eu. Nu neg asta. Dimpotrivă, recunosc deschis că exact pentru acest lucru am nevoie de informațiile dumitale.

Doamnei Bread aproape că i se tăie respirația :

— Vreți să-i... denunțați public ?... Vrei să aruncați rușinea asupra lor ?

— Vreau să-i îngenunchez... da, să-i văd la pămînt ! Vreau să inversez rolurile... vreau să-i umilesc, cum m-au umilit ei pe mine. Nu uita că oamenii ăștia m-au făcut să urc sus, sus de tot, m-au expus, ca pe un animal ciudat, tuturor privirilor, pentru ca imediat să se furișeze în

spatele meu și să-mi dea brînci în prăpastia asta fără fund în care nu-mi rămîne decît să urlu și să scrîșnesc din dinți ! M-am făcut de rîs în ochii tuturor amicilor lor, dar am să le-o plătesc cu vîrf și îndesat !

Cuvintele fuseseră rostite brutal, dar și calculat în același timp, asemenea unor lovituri de ciocan care nu-și greșesc ținta. Și, într-adevăr, izbucnirea aceasta pătimașă, cu atît mai pătimașă cu cît era pentru prima oară cînd Newman își dădea frîu liber mîniei adunate în suflet, făcu ca în privirile fixe ale doamnei Bread să se aprindă brusc două luminițe :

— Da, domnule, cred că aveți tot dreptul să vă înfuriați, dar gîndiți-vă la contesă. Gîndiți-vă că și ea va fi dezonorată.

— Dacă tot se îngroapă de vie, strigă Newman, ce mai contează pentru ea onoarea sau dezonoarea ? S-a înmormîntat, și gata.

— Știu, gemu doamna Bread. De-a dreptul îngrozitor !

— A plecat dintre noi, ca și fratele ei Valentin, tocmai pentru a-mi lăsa mînă liberă. Parcă a făcut-o anume.

— Chiar așa, conveni doamna Bread, vizibil impresionată de ingeniozitatea acestei reflecții. Și o veți aduce pe doamna marchiză în fața tribunalului ? întrebă ea după un moment de tăcere.

— Tribunalul se sinchisește prea puțin că-i marchiză. Dacă a comis o crimă, în fața tribunalului nu va mai fi decît o bătrînă ticăloasă.

— Și or s-o spînzure, domnule ?

— Depinde de ce a făcut, răspunse Newman, fixînd-o cu o privirie pătrunzătoare.

— Asta ar distruge familia de tot, domnule !...

— A sosit, într-adevăr, timpul ca o asemenea familie să *fie* distrusă ! declară el cu violență.

— Iar eu, domnule, eu, la vîrsta mea, pe drumuri !... suspină doamna Bread.

— Oh, de dumneata voi avea eu grijă. Va trebui să vii să locuiești la mine. Te vei ocupa de casă sau, mă rog, vei face ce dorești. Poți sta degeaba, slujită de altcineva. Vei primi o rentă viageră.

— Doamne Dumnezeule ! La toate vă gîndiți, domnule.

Şi bătrîna păru să se adîncească într-o meditaţie profundă. O vreme, Newman o urmări în tăcere, după care i se adresă brusc :

— Ah, doamnă Bread, după cum văd eu, eşti mult prea legată de Madame de Bellegarde !

Bătrîna îşi ridică imediat ochii spre el :

— Nu mă aşteptam să spuneţi asta, domnule. Nu cred că intră în obligaţiile mele să-mi iubesc stăpîna. Nu, sub nici o formă. Am slujit-o ani în şir cu credinţă, dar, dacă ar fi să moară chiar mîine, cerul mi-e martor că n-aş vărsa o lacrimă. N-am nici un motiv s-o iubesc ! adăugă ea după o scurtă pauză. Singurul bine pe care mi l-a făcut vreodată a fost să nu mă alunge din casă.

Newman vedea limpede acum că bătrîna aluneca din ce în ce mai mult pe panta confidenţelor ; dacă este adevărat că toate plăcerile sînt o sursă de corupţie, atunci şi plăcerea aceasta pur spirituală de a sta de vorbă, într-un mod atît de neaşteptat şi într-un loc atît de misterios, cu un milionar slobod la gură era pe cale să îmblînzească obişnuinţele conservatoare şi rezerva doamnei Bread. Perspicacitatea lui înnăscută îl avertiză că rolul pe care îl avea de jucat acum nu era altul decît să aştepte în linişte, lăsînd ca farmecul împrejurării să lucreze în voie asupra ei. Aşadar, nu spuse nimic. Se mulţumi să privească binevoitor, extrem de binevoitor, la felul în care bătrîna îşi mîngîia coatele slăbănoage.

— Stăpîna mi-a făcut odată un mare rău, urmă ea după o vreme. Cînd îi căşunează pe cineva, are o limbă îngrozitor de otrăvită. Întîmplarea s-a petrecut cu mulţi, mulţi ani în urmă, dar n-am s-o uit niciodată. Pînă acum n-am povestit-o nici unui suflet ; am ţinut totul în mine. Poate că-i o dovadă de răutate din partea mea, însă ciuda pe care i-o port a îmbătrînit şi ea odată cu mine. Aş zice c-a îmbătrînit degeaba, dar ce pot să fac ? Anii au trecut, iar ciuda, în loc să se şteargă, a tot rămas, aşa cum am rămas şi eu pe pămîntul ăsta. O să dispară cînd o să dispar eu... nu mai înainte !

— De fapt, care e necazul ? întrebă potolit Newman.

Doamna Bread îşi lăsă ochii în jos :

— Dacă aş fi şi eu una dintre veneticele astea, răspunse ea pe un ton şovăielnic, vă rog să credeţi că puţin mi-ar

păsa ce spun și ce nu spun. Cînd însă ești englezoaică și mai ai și rușine, lucrul e ceva mai greu. Uneori, îmi zic, totuși, că am luat destule năravuri străine... Povestea e de pe vremea cînd eram mult mai tînără și arătam cu totul altfel decît arăt acum. Aveam bujori în obraz, domnule, dacă vă puteți închipui una ca asta. Da, da, eram o fată tare frumoasă. Stăpîna era și ea tînără, iar răposatul marchiz mai tînăr ca noi toți... vreau să spun ca fel de a fi : temperament aprins, îndrăzneț, un bărbat grozav, domnule. Ca mai toți străinii, se dădea în vînt după distracții și trebuie să recunoaștem că, uneori, pentru a-și satisface plăcerea, mai cobora și sub rangul lui. Stăpîna era adesea geloasă, ba chiar, dacă vă vine să credeți asta, domnule, îmi făcea onoarea să mă pîndească pînă și pe *mine*! Într-o zi, cînd mi-am legat o panglică roșie la bonetă, s-a repezit la mine și mi-a poruncit că mi-o scot. M-a învinuit că mi-aș fi pus-o ca să-l fac pe marchiz să se uite la mine... să se uite cu alți ochi decît s-ar fi cuvenit. Nu știu dacă am fost obraznică, dar știu că i-am vorbit ca o fată cinstită și fără să-mi înghit cuvintele. Auzi, o panglică roșie ! Ca și cum la panglicile mele s-ar fi uitat marchizul ! După aceea, stăpîna și-a dat seama că eram cît se poate de la locul meu, totuși nici prin gînd nu i-a trecut să-și ceară iertare. Și-a cerut marchizul în schimb... Știai *el* bine cîtă dreptate aveam, adăugă numaidecît doamna Bread. Mi-am scos panglica roșie și-am pus-o într-un sertar unde o mai țin și azi. Acum s-a învechit, s-a cam șters, e de un roz foarte pal, dar zace în continuare acolo. Și ciuda mea s-a învechit, nu mai e cum a fost, dar aici — și doamna Bread își duse mîinile descărnate la piept, atingîndu-și cu un gest solemn corsajul rochiei de satin negru — aici, încă mai există.

Newman urmări cu atenție relatarea aceasta decentă, dar nu lipsită de vioiciune, care părea să fi descătușat din adîncuri memoria bătrînei. Pe urmă, văzînd că nu mai spune nimic, pierdută aproape în meditația retrospectivă asupra ireproșabilei ei respectabilități, se aventură într-un racursiu, capabil în intenția lui să-l ducă drept la țintă :

— Așadar, Madame de Bellegarde era geloasă. Înțeleg. Iar marchizului îi plăceau femeile drăguțe, fără nici o

deosebire de clasă. Cred că nu-i cazul să i-o luăm în nume de rău, pentru că, bănuiesc, nici ele n-or fi fost chiar ușă de biserică. Dar, toate la vremea lor, și este greu de imaginat că după ani și ani de conviețuire ceea ce a putut s-o împingă pe nevastă-sa la crimă a fost gelozia.

Doamna Bread oftă, sătulă parcă de toate :

— Folosim cuvinte îngrozitoare, domnule, dar acum chiar că nu-mi mai pasă. Dumneavoastră vă urmăriți scopul, văd asta, iar eu nu mai vreau nimic pentru mine. Voința mea era de fapt voința copiilor mei, da, așa le ziceam eu, dar acum mi-am pierdut copiii. Sînt morți, dispăruți amîndoi... pot să spun asta și despre unul și despre altul, iar cu ceilalți care au rămas în viață ce treabă am eu ? Ce mai înseamnă ceilalți din familie pentru mine ?... Și eu, ce însemn eu pentru *ei* ? Stăpîna n-are ochi să mă vadă... de treizeci de ani n-are ochi să mă vadă. Aș fi fost bucuroasă să-i fiu de folos tinerei madame Urbain, cu toate că n-am avut nici în clin nici în mînecă cu educația soțului ei — actualul marchiz. Cînd el era mic, eram și eu foarte tînără ; n-au avut curajul să-l lase pe mîna mea. Cum să mă mai ocup însă de copiii lor cînd nevastă-sa i-a și spus cameristei, mamselle Clarisse, ce părere proastă are despre mine ! Poate că v-ar interesa și pe dumneavoastră ce-a zis, domnule.

— Bineînțeles că mă interesează ! se grăbi s-o asigure Newman.

— A zis că dacă ar fi să stau și eu în camera în care își fac ăia mici lecțiile, aș fi foarte bună să le șterg penițele ! Da, da, cînd lucrurile au ajuns atît de departe, nu văd ce rost ar mai avea să le iau apărarea.

— Ai dreptate, declară încîntat Newman. Încă nu mi-a fost dat să aud o asemenea măgărie ! Te ascult, doamnă Bread.

Dar doamna Bread tot nu reușise să-și depășească tulburarea și amuți iarăși. Lui Newman nu-i rămase decît să-și încrucișeze brațele și să aștepte. În sfîrșit, bătrîna păru să-și fi făcut ordine în amintiri :

— Cînd s-a întîmplat povestea, începu ea, răposatul marchiz era de-acum bătrîn, iar fiul lui cel mare însurat de doi ani. Venise vremea s-o „mărite“ pe Mademoiselle

Claire — poate că știți, domnule, că așa vorbesc ei pe aici, de parcă ar fi vorba despre cine știe ce juncană pe care ai trimite-o la tîrgul de vite. Marchizul stătea prost cu sănătatea, aproape că era la pămînt. Alegerea stăpînei, nu-mi dau seama pentru ce, căzuse pe monsieur de Cintré. Există însă și motive, asta o știu foarte bine, care depășesc înțelegerea mea și trebuie să fii neapărat din lumea bună ca să pricepi ce se ascunde în spatele cutărei sau cutărei trebi. Bătrînul monsieur de Cintré era foarte din lumea bună și stăpîna îl socotea aproape la fel de nobil ca ea. Nu-i puțin lucru, nu ? Ca de obicei, domnul Urbain era de partea maică-si. Necazul, cred eu, pornea de la faptul că stăpîna nu putea sau nu voia să-i dea domnișoarei aproape nici un ban, iar ceilalți domni cereau o dotă mare. Singurul care se mulțumea cu cît i se dădea era monsieur de Cintré. Dumnezeu îl dăruise cu această calitate, dealtfel singura calitate pe care o avea. Pare-se că se înrudea cu cele mai mari familii și chiar se și pricepea foarte tare la reverențe, discursuri și floricele. Dar cam la atît, cred eu, se reducea măreția *lui*. Îmi închipui că avea ceva de comediant în el ; nu că aș fi văzut vreodată așa ceva, însă, din cîte am auzit și eu. Știu că-și sulemenea rău de tot fața. N-avea decît să și-o sulemenească el mult și bine, că tot nu-mi plăcea ! Marchizul nu-l putea înghiți și declară că decît să-și vadă fata, de care se simțea foarte legat, măritată după un asemenea soț, mai bine lipsă. Asta a dus la o scenă violentă între el și stăpînă ; scandalul s-a auzit pînă în camera servitorilor. La drept vorbind, nu erau chiar la prima ceartă. Nu se iubeau, totuși nu ajungeau foarte des la vorbe, pentru că după atîta trai împreună se învățaseră să nu-și mai bată gura de pomană : își păstrau forțele pentru alte ocazii, în afara familiei. Stăpîna nu mai era de multă vreme geloasă — și cînd spun asta mă gîndesc la ceva și mai rău — adică i se dăduse de-atîtea ori prilejul să fie, încît acum devenise indiferentă. În privința asta, trebuie să spun că se potriveau de minune. Marchizul era omul cel mai plăcut din lume, se purta ca un adevărat gentleman. Nu-și ieșea din sărite, decît o dată pe an — doar atît — dar cînd se înfuria i se făcea foarte rău.

Imediat după aceea cădea la pat. Și în ziua despre care vă vorbesc a căzut la pat, ca de obicei, numai că de data asta nu s-a mai sculat. Pare-se că plătea și el pentru viața prea slobodă pe care o dusese. Mai toți plătesc așa la bătrînețe, nu, domnule ? Stăpîna și cu domnul Urbain n-au zis nimic, dar știu că s-au apucat să corespondeze cu monsieur de Cintré. Marchizul se simțea din ce în ce mai rău, iar doctorii îl declarară pierdut. Stăpîna renunță și ea să se mai ocupe de bolnav, iar dacă e să spunem adevărul, renunță la el așa cum obișnuiește ea să renunțe la cîte vreo carte de care s-a săturat s-o mai citească : s-o vezi numai cum îi trîntește coperțile, de-ți sare inima din loc. Cum nu mai avea cine să i se opună, putea să facă ce voia cu fata, așa că totul fu aranjat ca biata copilă, scumpa de ea, să fie dată pe mîna lui monsieur de Cintré. Habar n-aveți, domnule, cum era pe vremea aceea Mademoiselle ! Era ființa cea mai dulce, cea mai frumoasă și mai nevinovată din lume. Cum nu știe mielul care e dus la tăiere ce-o să se-ntîmple cu el, așa nu știa ea ce se petrece în jur. De amărîtul de stăpîn aveam eu grijă. Stăteam tot timpul în camera lui. Toate astea s-au întîmplat aici, la Fleurières, toamna. Aveam un doctor de la Paris, care a rămas vreo două, trei săptămîni la castel. Pe urmă, au mai venit doi și, după ce l-au consultat toți trei împreună, ăștia doi au declarat, așa cum v-am mai zis, că s-a terminat cu marchizul. Și-au băgat banii la buzunar și s-au dus în treaba lor, însă ăla, primul, a rămas în continuare, încercînd să facă și el ce poate ca să-l salveze. Pe de altă parte, monsieur de Bellegarde susținea sus și tare că n-are de gînd să moară, că se va face bine, că va trăi ca să-și protejeze fiica. Mademoiselle Claire și vicontele — adică domnul Valentin — se aflau și ei la castel. Doctorul era un om priceput — de asta mi-am putut da seama și singură — și credea că marchizul, dacă va fi îngrijit cum se cuvine, își va reveni. Am avut mare grijă de el, doctorul și cu mine, și într-o zi, după ce stăpîna își și comandase rochiile de doliu, bolnavul nostru a început să se simtă ceva mai bine. Pe urmă, i-a mers așa de grozav că doctorul a zis că-i în afară de orice pericol. Ceea ce-l dădea pe el gata erau niște crize îngrozitoare la stomac. Încetul cu încetul,

durerile i s-au potolit și, uite așa, într-o bună zi, m-am pomenit că din nou are chef de glumă. Doctorul descoperise ceva care-l liniștea foarte tare — un praf albicios, o doctorie miraculoasă (bineînțeles c-am uitat cum se cheamă) pe care o țineam într-un borcan mare, pe marginea căminului. I-o dădeam folosindu-mă de un tub de sticlă și întotdeauna îi ușura durerile. Foarte curînd, a plecat și doctorul ăsta, lăsîndu-mi în grijă ca ori de cîte ori i se face rău bolnavului să-i dau din medicamentul cu pricina. L-a înlocuit un fel de doctor din Poitiers, *ăsta* venea zilnic. Așa că eram singuri în casă — stăpîna, săracul ei soț și cei trei copii ai lor. Madame Urbain plecase împreună cu prima ei fetiță — în scutece pe atunci — la maică-sa. Știți că e o femeie plină de viață, iar camerista ei mi-a explicat că nu suportă să vadă oameni murind.

Ajunsă în acest punct al povestirii, doamna Bread își pierdu din nou glasul, pentru ca aproape imediat să-și reia firul, la fel de egal și monoton :

— Cred că ați ghicit, domnule, că în momentul în care marchizul a început să dea semne de înzdrăvenire stăpîna s-a simțit dezamăgită.

Se întrerupse încă o dată, aplecîndu-se spre Newman. În obscuritatea din ce în ce mai deasă, fața ei părea și mai albă. Curiozitatea eroului nostru devenise și mai mare decît cea cu care, nu demult, își plecase urechea la vorbele abia șoptite de buzele lipsite de viață ale sărmanului Valentin.

Ori de cîte ori bătrîna își ridica ochii spre el, Newman avea impresia că are în față o pisică neagră, bătrînă, blîndă și lucioasă și care, pusă dinaintea unui blid sănătos cu lapte, nu face decît să se lingă pe bot, prelungindu-și astfel deliciile mîncării. În cazul ei, pînă și triumful apărea măsurat și plin de bună-cuviință, pînă și dreptatea se abținea să încline brutal talgerele balanței.

— Odată, reluă curînd doamna Bread, la o oră tîrzie de noapte, stăteam în camera marchizului, camera aceea mare, roșie, din turnul dinspre apus. Se plînsese nițeluș de dureri și-i dădusem o lingură din praful ăla care rar, prea rar se întîmpla să nu-l liniștească. De cu seară, fusese și

stăpîna acolo și stătuse mai bine de un ceas la căpătîiul lui. Pe urmă, plecase și mă lăsase să-l veghez doar eu. După miezul nopții a venit din nou, însoțită de domnul Urbain. S-au dus la pat și s-au uitat la marchiz. Stăpîna i-a luat mîna, după care s-a întors către mine și mi-a zis că bolnavul nu se simte prea bine. Mi-l amintesc pe marchiz cum zăcea cu ochii țintă la ea și fără să scoată o vorbă. Am și acum în față chipul lui palid, pierdut parcă în dreptunghiul ăla negru pe care-l făceau perdelele de la pat. Am răspuns că eu nu credeam că se simte foarte rău, iar ea mi-a zis să mă duc la culcare, că o să-l vegheze ea. Cînd marchizul m-a văzut plecînd, a scos un fel de geamăt, ca de copil speriat și mi-a strigat să nu-l părăsesc. Însă domnul Urbain a deschis ușa și mi-a arătat cu degetul coridorul. Actualul marchiz — poate că ați observat asta, domnule — are un fel foarte nobil de a porunci, iar eu mă aflam acolo tocmai pentru a le îndeplini poruncile. M-am dus în camera mea, dar, nu știu de ce, nu prea mă simțeam la largul meu. Nu m-am dezbrăcat, m-am așezat pe un scaun, așteptînd și ascultînd. Ce așteptam, ce ascultam, domnule ? N-aș fi putut să spun, de vreme ce bineînțeles că un om suferind, oricît de neajutorat ar fi fost el în cazul unei crize, s-ar fi aflat oricum în siguranță cu nevasta și cu fiul alături. Parcă m-aș fi așteptat, totuși, să-l aud suspinînd și strigînd după mine. Am ascultat, dar n-am auzit nimic. Era o noapte foarte liniștită, cea mai liniștită din cîte mi-a fost dat să trăiesc. Pînă la urmă, chiar liniștea aceasta a ajuns să mă înspăimînte, așa că am ieșit din cameră și am început să cobor scările în vîrful picioarelor. În anticamera bolnavului, l-am găsit pe conte — pe atunci nu era decît conte — plimbîndu-se în sus și-n jos. M-a întrebat ce căutam acolo, iar eu i-am răspuns că am venit s-o înlocuiesc pe stăpînă. A zis că *el* o va înlocui pe stăpînă și mi-a poruncit să plec la culcare. Nu mă mișcasem încă din loc, nevoind să mă întorc la mine, cînd ușa camerei s-a deschis și-a apărut în prag însăși stăpîna. Am observat că era foarte palidă și că avea o înfățișare cu totul și cu totul ieșită din comun. S-a uitat o clipă la mine, apoi la conte și și-a întins brațele spre el. Cum acesta se și repezise spre ea, s-a aruncat la pieptul lui și

și-a ascuns fața în mîini. M-am strecurat repede pe lîngă ei, am intrat în cameră și m-am apropiat de patul marchizului. Zăcea nemișcat, alb ca varul și cu ochii închiși ; parc-ar fi fost un cadavru. I-am luat mîna, am încercat să-i vorbesc, dar degeaba : nici un semn c-ar fi trăit. M-am întors, stăpîna și cu domnul Urbain se și aflau în spatele meu. „Biata mea Bread, mi-a zis stăpîna, *monsieur le marquis* ne-a părăsit.“ Domnul Urbain a îngenuncheat lîngă pat și a șoptit încetișor : *„Mon père, mon père“*. Mie, toată povestea asta mi s-a părut tare ciudată și-am întrebat-o pe stăpînă ce Dumnezeu s-a putut întîmpla și de ce nu mă chemase și pe mine. Mi-a răspuns că nu se întîmplase nimic, atîta doar că stătuse la căpătîiul bolnavului, într-o liniște perfectă, că la un moment dat închisese ochii, gîndindu-se c-ar putea să doarmă puțin și că a și dormit, fără să știe însă cît. Cînd s-a trezit, totul se terminase. „E mort, fiule, mort fără de întoarcere“, i se adresă ea contelui. Domnul Urbain spuse că trebuie adus imediat doctorul din Poitiers și că va pleca el să-l caute cu trăsura. Și-a sărutat tatăl pe frunte — oh ! — a sărutat-o apoi pe maică-sa și dus a fost. Stăpîna și cu mine am rămas în picioare, la marginea patului. În timp ce stăteam și mă uitam la săracul stăpîn, nu știu cum s-a făcut, dar mi-a trecut fulgerător prin minte că, de fapt, nu era mort, ci doar așa într-o stare de amorțeală, datorită slăbiciunii. Dar cum stăpîna repeta și tot repeta : „Biata mea Bread, e mort, e într-adevăr mort“, n-am avut încotro și i-am răspuns și eu : „Da, stăpînă, bineînțeles că-i mort“. Taman pe dos de ce credeam ; nu țineam deloc să-i împărtășesc și ei ce-mi trecuse prin minte. Pe urmă, stăpîna a zis că trebuie să-l așteptăm pe doctor și ne-am așezat amîndouă și-am așteptat și-am tot așteptat. S-a scurs așa o bucată bună de vreme și săracul marchiz nici pomeneală să miște. „Am mai văzut oameni morți, mi-a explicat stăpîna, și teribil ce seamănă cu ei. E mort, sigur e mort.“ „Da, din păcate, da, stăpînă“, am zis eu, gîndind cu totul altceva. Noaptea se scurgea greu, fără ca domnul Urbain să se întoarcă și marchiza începu să se sperie. Se temea ca nu cumva, din cauza întunericului, să fi avut vreun accident sau să fi fost atacat de hoți. Pînă la urmă, deveni atît de

neliniştită, încît coborî în curte să-l aştepte acolo. Am rămas singură cu marchizul, care zăcea neclintit.

Aici, doamna Bread se întrerupse încă o dată. Din punctul de vedere al ascultătorului ei, nici cel mai iscusit povestitor n-ar fi reuşit un efect mai palpitant. Newman aproape că făcu gestul de a întoarce pagina unui „roman poliţist" :

— Aşadar, era mort ! exclamă el.

— Peste trei zile se afla în mormînt, declară solemn doamna Bread. Puţin mai tîrziu, îşi reluă ea povestea, am ieşit şi eu pînă în faţa casei să mă uit în curte. N-a trecut mult timp şi l-am văzut pe domnul Urbain întorcîndu-se singur. Am mai stat puţin, gîndindu-mă c-o să urce scările împreună cu maică-sa, însă ei se opriseră jos, aşa că am revenit în camera marchizului. M-am apropiat de pat, ţinînd lumînarea sus, ca să-l pot vedea la faţă şi nici acum nu ştiu cum de nu mi-a scăpat sfeşnicul din mînă. Ochii marchizului erau deschişi — larg deschişi ! — şi mă priveau fix. Am îngenuncheat lîngă el, l-am apucat de mînă şi l-am rugat cu cerul şi pămîntul să-mi spună dacă e într-adevăr viu sau, mă rog, ce Dumnezeu se întîmplă ! M-a mai privit o vreme lung, lung, după care mi-a făcut semn să-mi apropii urechea de buzele lui. „Sînt mort, draga mea, mi-a zis, mort de-a binelea. M-a ucis marchiza. Da." Eu tremuram de mama focului. Nu pricepeam nimic. Nu-mi venea să-mi cred auzului. Era exact ca şi cum aş fi stat de vorbă cu morţii. „Dar acum vă veţi însănătoşi, domnule", am spus. Pe urmă, cu o voce şi mai slabă parcă, aşa ca un fel de scîncet, a adăugat : „Pentru nimic în lume n-aş vrea să mă însănătoşesc. Nu aş mai vrea să fiu soţul acestei femei". Şi-a mai zis şi altele. A zis că ea îl omorîse. Atunci l-am întrebat ce-i făcuse marchiza şi uite că-mi amintesc întocmai ce mi-a răspuns : „Mi-a luat viaţa. Fără milă. Ea m-a adus în halul în care mă vezi. Şi va face acelaşi lucru şi cu fata mea, a zis, cu biata, nefericita mea copilă". Şi m-a implorat să împiedic această crimă, şi mi-a mai spus că el moare, că e mort chiar, că e mort „cu bună ştiinţă". Mie mi-era groază să mă mişc, darmite să-l părăsesc. Parcă eu însămi eram moartă. Deodată, mi-a cerut să caut un creion şi să

notez ce-o să-mi dicteze el. A trebuit să-i mărturisesc că nu mă pricep deloc la treaba asta. Atunci mi-a cerut să-l ridic în capul oaselor și să-l sprijin să scrie singur. I-am spus că n-o să fie în stare să scrie nici măcar un rînd, dar parcă-l apucase un fel de nebunie care-i dădea putere. Am găsit prin cameră un creion și-o bucată de hîrtie și-o carte, i-am pus hîrtia pe carte, i-am pus creionul în mînă și-am apropiat lumînarea de dînsul. S-ar putea ca toată povestea asta să vi se pară îngrozitor de ciudată, domnule, așa că, dacă n-o să mă credeți, nici eu n-am să v-o iau în nume de rău. Dar trebuie să povestesc lucrurile așa cum s-au petrecut ele — restul judece-l Atotputernicul ! Cel mai ciudat lucru — în privința asa nu încape îndoială — era că eu chiar gîndeam că, într-un fel sau altul, marchizul fusese ucis, așa cum zicea el, și totuși îmi doream din tot sufletul să-l ajut să scrie. M-am așezat pe pat, mi-am petrecut brațul pe sub el, l-am luat de subsuori și l-am ridicat în sus. În clipa aceea mă simțeam tare voinică. Cred că l-aș fi putut duce în brațe. E de mirare cum de-a reușit să scrie, dar uite c-a reușit. A scris aproape o filă întreagă, cu niște litere mari, strîmbe. Mi se părea că nu se mai termină, bănuiesc totuși că n-a durat mai mult de trei, patru minute. În tot timpul ăsta, a scos niște gemete cumplite. În sfîrșit, a zis că e gata și mi-a zis s-o împăturesc și s-o ascund și s-o înmînez celor în drept să-i dea curs. „Ce vreți să spuneți ? l-am întrebat. Cine sînt cei în drept să-i dea curs ?“ Dar, în loc de răspuns, n-a mai scos decît niște sunete încîlcite. Nu mai putea să vorbească. Era istovit. După cîteva minute, mi-a spus să mă uit la borcanul de pe polița căminului. Am înțeles că se referea la borcanul cu doctoria — praful acela atît de prețios pentru sănătatea bolnavului, de care nu ne lipseam niciodată. M-am dus și m-am uitat la borcan. Era gol goluț, de parcă ar fi fost răsturnat cu fundul în sus și scuturat bine. Cînd m-am întors lîngă marchiz, ochii lui erau larg deschiși — oh, cîtă jale în ochii aceia ! — pironiți asupra mea, însă nu după mult timp și i-a închis și n-a mai zis nimic. Am ascuns hîrtia în sîn, fără să mă uit la ea, deși, domnule, în ciuda faptului că nu mă pricep la scris, știu totuși să citesc foarte bine. M-am

așezat lîngă pat și cam după vreo jumătate de ceas și-au făcut apariția și stăpîna cu contele. Marchizul arăta la fel ca înainte de plecarea lor, iar eu n-am scos o vorbă despre revenirea lui la viață. Domnul Urbain a zis că doctorul fusese chemat la o femeie care năștea, dar promisese că imediat ce termină vine la Fleurières. A și sosit într-o jumătate de oră și, după ce l-a consultat pe bolnav, a zis că ne alarmasem de pomană ; sărmanul marchiz era tare slăbit, însă trăia. În timp ce spunea asta, eu m-am uitat la stăpînă și la fiul ei, să văd dacă nu cumva schimbă vreo privire între ei, dar trebuie să recunosc că nu, nu s-a întîmplat așa ceva. Doctorul a mai zis că nu există nici un motiv să ne temem că bolnavul o să moară, pentru că în ultima vreme, nu-i așa, îi mersese atît de bine !... Pe urmă, a ținut să afle cum de i s-a făcut rău așa dintr-o dată ; doar nu mai departe de ieri îl lăsase într-o stare cît se poate de bună. Stăpîna i-a repetat și lui povestea pe care ne-o spusese și nouă — domnului Urbain și mie — iar doctorul a privit-o lung și n-a mai zis nimic. A rămas însă toată ziua la castel, fără să se îndepărteze o clipă de lîngă marchiz. Și eu am stat tot timpul acolo și pot să vă asigur că nu mi-a scăpat nici o mișcare. Mademoiselle și vicontele au venit și ei să-și vadă tatăl, însă nici de astă dată bolnavul n-a schițat vreun gest de recunoaștere. Nici n-a clintit. Zăcea doar, într-o stare ciudată, un fel de împietrire care semăna grozav cu moartea. Stăpîna se învîrtea tot timpul pe-acolo. Era la fel de palidă la față ca bărbatu-său și cu un aer tare semeț și înțepat, așa cum o mai văzusem eu arătînd, ori de cîte ori nu i se ascultau poruncile sau nu i se făcea pe voie. Ca și cum, continuînd să trăiască, nenorocitul de marchiz i-ar fi stricat toate socotelile. Avea o mutră care mă băga în sperieți. Doctorașul din Poitiers s-a ocupat toată ziua de bolnav, iar noi n-am făcut altceva decît să așteptăm un alt doctor, pe cel din Paris, care, după cum v-am mai spus, stătuse o vreme aici. I se telegrafiase dis-de-dimineață, iar la căderea serii a și sosit. A vorbit puțin cu celălalt, în anticameră, după care au intrat să-l vadă pe *leur malade* împreună. În afară de mine, mai era de față și domnul Urbain. Stăpîna se dusese să-l primească pe

medicul cel mare din Paris, dar nu se mai întorsese în cameră odată cu el. Așadar, doctorul ăl mare a intrat și s-a așezat lîngă patul marchizului — aproape că-l și văd cum stătea acolo cu degetele pe încheietura bolnavului și cu domnul Urbain alături, acesta urmărindu-i atent și ținînd în mînă o oglinjoară. „Sînt sigur că acum e mai bine, a zis doctorul nostru de țară, sînt sigur c-o să-și revină." Cîteva clipe mai tîrziu, marchizul a deschis ochii, ca și cum atunci s-ar fi trezit, plimbîndu-și privirea de la unul la altul, peste toți cei de față. L-am văzut cum se uită la mine, parcă de departe, de foarte departe și totuși foarte stăruitor, ai zice. Exact în momentul acela, a intrat stăpîna, călcînd în vîrful degetelor, s-a apropiat de pat și și-a strecurat capul între mine și conte. Cînd a zărit-o, marchizul a scos un geamăt ca de pe altă lume. A bolborosit un cuvînt, pe care nici unul dintre noi nu l-a înțeles, apucat parcă de o criză îngrozitoare. S-a curemurat tot și a închis ochii. Doctorul a sărit în picioare și s-a repezit la marchiză. A înșfăcat-o cu amîndouă mîinile și-a zgîlțîit-o puțin, strîngînd-o tare, mai tare decît mi-a fost dat mie vreodată să văd un bărbat strîngînd o femeie. Marchizul era mort, mort de-a binelea. Vederea ei îl dăduse gata. De data aceasta, toți cîți erau acolo au aflat adevărul.

Sentimentul încercat de Newman la auzul acestei povestiri era acela al unui om pus în situația de a citi, atunci și acolo, la lumina stelelor, reproducerea unor mărturii de o importanță decisivă, într-un mare proces — procesul unei crime.

— Și hîrtia... hîrtia ? întrebă el cu răsuflarea tăiată. Ce scria în ea ?

— Nu știu să vă spun, domnule, răspunse doamna Bread. N-am reușit s-o citesc. Era în franceză.

— Dar altcineva, nu se putea s-o citească altcineva ?

— Nimănui n-am îndrăznit să-i cer una ca asta.

— Chiar n-a văzut-o nimeni ?

— Dacă o veți vedea dumneavoastră, veți fi primul, domnule.

Newman apucă mîna bătrînei și i-o ținu strîns în mîinile lui, aproape transfigurat :

— Îţi mulţumesc cum n-am mai mulţumit niciodată vreunui om. Da, vreau să fiu primul. Vreau ca hîrtia aceasta să-mi aparţină mie şi numai mie. Eşti cea mai înţeleaptă femeie din Europa. Şi ce-ai făcut cu această adevărată mană cerească? întrebă Newman, pe care revelaţiile doamnei Bread îl făcuseră să se simtă iarăşi nemaipomenit de puternic. Dă-mi-o, te rog, dă-mi-o imediat!

Bătrîna îşi îndreptă trupul, într-o atitudine nu lipsită de o anumită măreţie.

— Nu-i chiar aşa de simplu, domnule. Cine aşteaptă lucruri mari trebuie să fie înarmat şi cu răbdare mare, replică ea.

— Dar e îngrozitor să aştepţi, zîmbi el inocent.

— Şi eu am aşteptat. Ani în şir am tot aşteptat, repetă ea cu glas tremurat.

— Foarte adevărat. M-ai aşteptat pe *mine*. Nu voi uita niciodată acest lucru. Şi, totuşi, cum se face că n-ai dat curs rugăminţii domnului de Bellegarde şi n-ai arătat hîrtia celor în drept?

— Cui era s-o arăt şi cine sînt cei în drept? întrebă ea cu mare luciditate. De unde să ştiu eu? Cîte nopţi n-am stat fără să închid un ochi şi gîndindu-mă la asta? Cînd, şase luni mai tîrziu, au măritat-o pe mademoiselle Claire după ultimul om cu care ar fi trebuit s-o mărite, era cît pe ce să dau totul în vileag. Mă gîndeam că, avînd la îndemînă o asemenea dovadă despre ceea ce se întîmplase, era de datoria mea să fac ceva, totuşi mi-a fost îngrozitor de frică. Nu ştiam ce scrisese acolo marchizul, nici cît de compromiţătoare era hîrtia, iar de întrebat, n-aveam pe nimeni care să-mi inspire destulă încredere ca să-l pot întreba. Şi pe urmă, chiar dacă ar fi fost o faptă bună, mi se părea o mare cruzime faţă de singura fiinţă din lume la care ţineam aşa de mult — faţă de mademoiselle Claire, care ar fi aflat astfel că marchizul o condamna într-un fel atît de ruşinos pe mama ei. Căci despre asta cred că-i vorba în scrisoare. M-am gîndit că-i mai bine să sufere din cauza soţului decît din cauza *lor*. De dragul ei şi al scumpului domn Valentin am stat eu liniştită. Zic „liniştită“, dar vă garantez, domnule, că a fost o li-

niște îndeajuns de chinuitoare. Povestea asta mi-a dat multă bătaie de cap și mi-a amărît zilele. Totuși, pentru alții, mi-am ținut gura și pînă în clipa de față nimeni nu știe încă ce s-a petrecut acolo între săracul meu stăpîn, atît de stors de vlagă, și nevastă-sa.

— Este clar totuși că au existat bănuieli, insistă Newman. De unde și pînă unde a intrat contele Valentin la idei ?

— Totul a pornit de la doctorul nostru din Poitiers, cu toate că, după cum vă puteți imagina, domnule, din clipa aceea nu ne-a mai trecut pragul. A fost foarte nemulțumit și-a avut grijă să-și trîmbițeze motivele nemulțumirii în dreapta și-n stînga. Ca mai toți francezii, avea o părere foarte bună despre propria lui agerime de minte și, venind zi de zi în casă, a avut prilejul să-și dea seama de mult mai multe lucruri decît lăsa să se vadă. Prin urmare, nici nu i-a trebuit să scornească mare lucru. Dealtminteri, felul în care sărmanul marchiz a trecut pe lumea cealaltă, de îndată ce-a dat cu ochii de stăpînă-mea, a avut darul să scandalizeze pe orice om de bună credință. Probabil că și doctorul cel mare de la Paris a înțeles exact despre ce-i vorba, dar cu el a fost mai ușor ; știa să tacă și a încercat să mușamalizeze povestea. Dar oricît s-a străduit el, vicontele și mademoiselle tot au auzit ceva ; au priceput că, într-un fel sau altul, tatăl lor n-a murit chiar de moarte bună. Bineînțeles, nu puteau să-și acuze mama, iar eu, cum vă spun, am fost mută, cum e piatra asta de mută. Uneori, cînd se uita la mine, vedeam o anumită lucire în ochii domnului Valentin, de parcă era gata, gata să mă întrebe ceva. Mi-era îngrozitor de teamă ca nu cumva să-și dea drumul la gură așa că de fiecare dată întorceam capul și-o ștergeam imediat la treburile mele. Eram sigură că dacă ar fi fost să-i povestesc tot ce știam, m-ar fi urît după aceea, lucru pe care nu l-aș fi putut suporta. O dată, mi-am luat inima-n dinți, m-am apropiat de el și l-am sărutat așa cum îl sărutam cînd era copil. „Nu trebuie să fiți așa de trist, domnule, i-am spus. Aveți încredere în biata mătușă Bread care e o femeie cinstită. Un bărbat tînăr și chipeș și curtenitor ca dumneavoastră n-are de ce să fie trist“.

Şi cred că m-a înţeles. A înţeles că-l rugam să-i fie milă de mine şi m-a lăsat în pace. Şi-a păstrat întrebarea pentru el, aşa cum am făcut şi eu cu povestea mea pe care nu doream s-o împărtăşesc nimănui ; la amîndoi ne era frică să nu atragem cumva ruşinea asupra unei mari familii. La fel s-a întîmplat şi cu tînăra stăpînă. Draga de ea habar n-avea ce se întîmplase şi nici n-ar fi vrut să audă de aşa ceva. Marchiza şi domnul Urbain nu mi-au pus nici o întrebare ; n-aveau motiv să facă acest lucru. În ce mă priveşte, am fost mută, mută ca un orologiu stricat. În tinereţe, stăpîna îşi închipuia că-s prefăcută, iar acum că-s *bête,* cum se zice pe aici. Aşadar, de unde şi pînă unde gîndire la mine ?

Newman reveni încă o dată la chestiunea gravă ce-l frămînta :

— Spui totuşi că doctorul a vorbit. Nu s-a găsit nimeni care să-i dea crezare ?

— Habar n-am cîtă crezare i-au dat. Străinii ăştia — poate că aţi observat şi dumneavoastră — se ţin mereu de bîrfeli şi probabil să fi umblat destule poveşti despre stăpînă. Şi-n definitiv, ce puteau să zică ? Marchizul fusese bolnav şi marchizul murise. Ca orice om, avea şi el tot dreptul să moară. Nici doctorul nostru nu putea să susţină că n-ar fi murit, absolut în regulă, de boala de care suferea. Dealtfel, în anul următor s-a şi mutat din Poitiers la Bordeaux şi, dacă a dus cu el vorbele rele, apoi cele mai rele dintre ele n-au circulat decît printre puşlamale. Oamenii onorabili n-aveau cum să dea crezare unor zvonuri compromiţătoare. Iar stăpîna e o persoană foarte, foarte onorabilă.

La observaţia aceasta din urmă, Newman izbucni într-un hohot de rîs nestăvilit. Doamna Bread se şi depărtase acum de pietrele pe care stătuseră, iar Newman o ajută să se strecoare prin deschizătura zidului şi se grăbi s-o conducă pe cărarea de întoarcere.

— Da, zise el, aşa e ! Onorabilitatea marchizei e o adevărată comoară. Voi încerca să profit din plin de onorabilitatea aceasta.

Ajunși pe locul viran din fața bisericii, se opriră puțin, uitîndu-se unul la altul, ca doi conspiratori care tocmai își reîntăriseră o mai veche frăție.

— Și totuși, insistă Newman, ce i-a făcut, totuși, nenorocitului ? Că doar nu l-a înjunghiat, nici nu l-a strîns de gît, nici de otrăvit nu l-a otrăvit !

— Nu știu, domnule. Nimeni n-a văzut.

— În afară poate de domnul Urbain, insinuă el gînditor. Spui că l-ai găsit plimbîndu-se prin anticameră. S-ar putea să fi tras cu ochiul prin gaura cheii. Dar nu, nu cred asta ; sînt convins că are o încredere oarbă în maică-sa.

— Aflați că și eu m-am gîndit destul de mult la asta, replică doamna Bread aproape fericită. Sînt sigură că stăpîna nici n-a pus mîna pe marchiz. M-am uitat bine la el și n-am găsit nimic suspect. Cred că lucrurile s-au petrecut altfel. Probabil că l-au apucat durerile alea îngrozitoare și a rugat-o să-i dea doctoria. În loc de asta, stăpîna a luat borcanul și l-a vărsat chiar acolo, sub nasul lui, încet, fără să scoată un cuvînt, privindu-l doar, în așa fel ca nenorocitul să simtă toată grozăvia situației și să-l bage definitiv în sperieți. Slab, neajutorat, îngrozit de ce vedea, marchizul a înțeles exact despre ce-i vorba. „Vrei să mă omori, nu ?“ o fi întrebat el. „Da, *monsieur le marquis*, vreau să te omor“, i-o fi răspuns stăpîna, așezîndu-se lîngă el și ațintindu-l cu ochii aceia înfricoșători ai ei. Cred că știți cu ce ochi te poate privi stăpîna, domnule ! Cu privirea aia l-a ucis. Cu voința aceea de fier și cu toată cîinoșenia de care-i în stare. Cam așa a fost. Închipuiți-vă un om bolnav, scuturat de friguri, aflat undeva pe mare, pe care marchiza nu numai că-l aruncă din barcă în apa rece ca gheața, dar și rămîne acolo să-l pîndească și să-l împingă înapoi în valuri dacă nenorocitul s-ar mai chinui cumva să se agațe de marginea bărcii. Da, da, făcîndu-l să simtă că-i pierdut, că asta e dorința ei, urmărind fără pic de milă cum omul se scufundă și se îneacă. Ei bine, în starea în care se afla stăpînul, cred că o asemenea treabă i-a putut da lovitura de grație.

Newman întîmpină cu un oftat plin de înțelegere aceste imagini atît de expresive, care făceau într-adevăr mare cinste sensibilității hipertrofiate a bătrînei.

— Da, ai dreptate. Așa trebuie să se fi petrecut lucrurile. Înțeleg. Povestea e odioasă și n-am de gînd s-o las nepedepsită. Mai întîi, însă, va trebui să am grijă de dumneata. Te muți la mine.

Începuseră să coboare dealul și pînă în vale nu mai scoaseră un cuvînt. Cu mîinile în buzunare, cu capul lăsat pe spate și cu ochii la stele, Newman călca alături de ea, parcă plutind. I se părea că însăși Calea lactee binecuvîntează răzbunarea pe care și-o pregătea.

— Chiar v-ați gîndit serios la asta ? suspină ea.

— Că vei veni să locuiești la mine ? Bineînțeles. Doar nu-ți închipui că ți-am răvășit viața pentru ca să te las la voia întîmplării. Nu mai ai ce căuta la oamenii ăștia. Acum că ai văzut ce-au putut să ne facă — și mie și *ei* — chiar dacă ar avea nevoie de dumneata, tot trebuie să pleci. Îmi dai ceea ce-mi trebuie și gata, îi părăsești pentru totdeauna.

— Niciodată n-aș fi crezut că voi ajunge să-mi caut adăpost în altă parte, se tîngui doamna Bread. Bineînțeles, afară de cazul în care l-aș fi urmat cîndva pe domnul Valentin sau pe domnișoara Claire, la casa ei...

— Vino la mine și e ca și cum ai veni la *ea*. Încă mai cred asta. Cel puțin, vei trăi într-un loc în care numele celor doi vor fi cinstite cum se cuvine.

— Oh, domnule, voi fi fericită să vorbesc despre ei în fața *dumneavoastră !* Iar dacă aveți de gînd să le întoarceți casa pe dos, adăugă ea, chiar c-ar fi mai bine să fiu plecată de-acolo.

— Ei nu, spuse Newman, aproape încîntat de varietatea soluțiilor ce-i stăteau la îndemînă, n-aș zice că voi apela — dacă la asta te referi — chiar la ajutorul poliției. În fața marilor nedreptăți și ticăloșii, legea e întotdeauna neputincioasă. Ceea ce, în cazul de față, prezintă și un avantaj : întreaga afacere rămîne în mîinile mele. Iar mîinile mele, declară el, datorită dumitale, și-au recîștigat puterea.

— Ah, domnule, niciodată n-aş fi avut atîta curaj! suspină ea resemnată.

De această dată, Newman îşi dădu seama limpede că, orice s-ar întîmpla, doamna Bread îl va sluji cu credinţă. O conduse înapoi spre casă. Clopotul de la castel — era sigur că dangătul auzit nu putea fi decît al clopotului de la castel — dăduse semnalul de culcare pentru toţi robii şi *iobagii* aceia storşi de vlagă (un lucru asupra căruia Newman iarăşi nu avea nici o îndoială) de pe domeniul bătrînei de Bellegarde. Drumeagul spre Fleurières era pustiu, nicăieri nu se zărea o lumină. Doamna Bread îl asigură pe Newman că într-o jumătate de oră va avea „ceea ce-i trebuie", cum numise el scrisoarea marchizului. Bătrîna nu voia să intre pe poarta principală, aşa că o luară pe o cărare şerpuită, pînă ajunseră la o uşă ce se făcea în zidul împrejmuitor al parcului. Avînd cheia acestei uşi, doamna Bread putea intra acum fără a fie văzută de nimeni. Se înţeleseră ca el să aştepte în afara parcului, urmînd să i se aducă acolo mult rîvnitul trofeu. Peste o clipă, doamna Bread dispăru din vedere.

Jumătatea de oră pe care şi-o petrecu la capătul cărăruii aceleia întunecoase, i se păru lui Newman nemaipomenit de lungă. Avea însă la ce să se gîndească. În cele din urmă, uşa se deschise şi doamna Bread îşi făcu apariţia, cu o mînă pe clanţă şi ţinînd în cealaltă un petic de hîrtie albă, împăturit mărunt şi mai plăcut privirii lui Newman decît orice bileţel de dragoste din toată istoria bileţelelor aduse, de cîte vreo guvernantă mituită, atîtor şi atîtor cavaleri înfriguraţi de aşteptare. În clipa următoare, eroul nostru intră în posesia hîrtiei şi şi-o strecură în buzunarul de la jiletcă.

— Vino cît mai repede la Paris, zise el. E timpul să ne îngrijim de viitorul dumitale, înţelegi ? Atunci o să-ţi traduc şi scrisoarea bietului monsieur de Bellegarde.

Niciodată nu-i mai fusese Newman atît de recunoscător domnului Nioche, pentru lecţiile sale de franceză, ca în momentul acesta. Doamna Bread, care urmărise cu ochi gravi dispariţia nepreţuitei ei comori, oftă din greu :

— Ați făcut ce-ați vrut din mine, domnule, și nădăjduiesc că tot așa se va întîmpla și de aici înainte. Acum *trebuie* să aveți grijă de mine. Sînteți un om teribil de hotărît, domnule.

— În momentul ăsta, spuse Newman, sînt un om teribil de nerăbdător !

Cu aceste cuvinte, îi ură noapte bună și o porni repede înapoi spre han. Ceru să i se pregătească trăsura pentru întoarcerea la Poitiers, după care închise ușa de la sala comună și se apropie de lampa așezată pe polița șemineului, singura care mai lumina încăperea. Scoase hîrtia din buzunar și o despături cu mișcări febrile. La început, la lumina aceea slabă a lămpii, rîndurile scrise cu creionul i se părură ilizibile. Se încăpățînă să descifreze totuși, pentru ca, pînă la urmă, curiozitatea sa aprinsă să-i fie satisfăcută. Cu excepția datei, imposibil de deslușit, semnele acelea tremurate căpătară înțeles, ele sunînd, transpuse în engleză, cam așa :

„Soția mea a încercat să mă omoare și iată că a reușit. Mor, mor într-un fel jalnic, îngrozitor. A făcut asta pentru a o căsători pe fiica mea dragă cu monsieur de Cintré și pentru a-și vedea apoi nestingherită de treburi. Protestez din tot sufletul împotriva acestui lucru — îl interzic. Nu sînt nebun — întrebați doctorii, întrebați-o pe doamna B. Azi-noapte a rămas singură cu mine. M-a atacat și m-a dat gata. E o crimă, un asasinat în toată legea. Întrebați doctorii, spuneți tuturor, arătați la toată lumea mărturia aceasta.

HENRI-URBAIN DE BELLEGARDE"

XXIII

DOUĂ ZILE MAI TÎRZIU, NEWMAN se întoarse la Paris. Prima zi după întîlnirea cu doamna Bread și-o petrecuse la Poitiers, citind și recitind mărturia aceea iscălită de mîna marchizului, ajunsă în sfîrșit în portofelul său, convingîndu-se din ce în ce mai mult că documentul prezintă, cum își zicea el, o valoare so-

cială și gîndindu-se la ce are de făcut în continuare și, mai ales, la felul în care urma să acționeze. Deși nu s-ar fi putut spune că Poitiers era orașul visurilor sale, timpul se scursese aproape pe nesimțite. Acum, odată reinstalat în locuința sa de pe bulevardul Haussman, nu-și pierdu deloc vremea și, curînd, îndreptîndu-și pașii spre Rue de l'Université, se pomeni întrebînd-o pe portăreasă dacă Madame de Bellegarde revenise la Paris. Portăreasa îi răspunse că sosise chiar ieri, împreună cu monsieur le marquis, adăugînd că, dacă dorește să-i vadă, îl poate informa că amîndoi sînt acasă. Cu mutra ei gălbejită și iscoditoare, chiorîndu-se dindărătul mohorîtei porți a reședinței familiei de Bellegarde, baba nu scăpă prilejul de a-și însoți aceste cuvinte cu un mic zîmbet răutăcios, un fel de „Intră dacă-ți dă mîna!“, cum i se păru lui Newman. Se vedea limpede că femeia era la curent cu treburile familiei ; în ghereta ei de la poartă era mult prea bine plasată pentru a nu simți pulsul casei. Cu ochii la bătrînă și răsucindu-și mustața, eroul nostru avu un moment de ezitare, după care, brusc, întoarse spatele și se îndepărtă. Firește, nu teama îl oprea să intre, deși, la drept vorbind, Newman se cam îndoia că ar fi reușit să pătrundă nestingherit în bîrlogul dușmanului. Dimpotrivă. Motivul care-l făcu să bată în retragere era tocmai siguranța, prea marea lui siguranță probabil, atît de asemănătoare cu timiditatea. Își pregătea armele, și le pregătea cu dragoste, pe îndelete, mîngîindu-le, prelungind deliberat contactul cu ele. Și se vedea fluturîndu-le în aer, în aerul prevestitor de tunete și fulgere, îndreptîndu-și lovitura de trăsnet drept deasupra capetelor lor, după cum își imagina și chipurile palide, răvășite de spaimă ale victimelor. Nimic mai plăcut pentru fantezia lui decît aceste expresii omenești îngrozite, decît mutrele celor doi de Bellegarde, străluminate în felul acela sinistru pe care tocmai l-am sugerat, astfel că, legănîndu-se în iluzia acestui spectacol răzbunător, Newman se simțea de-a dreptul ușurat. Trebuie spus totuși că, de fapt, eroul nostru nu prea știa cum va ajunge să vadă cu ochii proprii efectele furtunii pe care urma s-o dezlănțuie. A se anunța printr-o carte de vizită ar fi fost o

politețe inutilă, o pierdere de vreme prostească ; Madame de Bellegarde oricum ar refuza să-l primească. Pe de altă parte, nici cu forța nu avea cum să pătrundă pînă la ea. Și ideea de a-i scrie, de a se vedea redus la satisfacția oarbă a corespondenței îi displăcea, dar, într-o anumită măsură, se consola cu gîndul că o scrisoare i-ar putea deschide drumul unei întrevederi. Se întoarse acasă, destul de obosit — obsesia răzbunării, trebuia să recunoască acest lucru, fiind o treabă extrem de sîcîitoare, capabilă să-ți stoarcă mai toată energia — se întoarse acasă, deci, se aruncă într-unul din fotoliile sale țesute în brocart, își lungi picioarele în voie, își înfundă mîinile în buzunare și, contemplînd strălucirea stinsă a amurgului, lunecînd peste acoperișurile din partea cealaltă a bulevardului, se apucă să-și formuleze, deocamdată în minte, o epistolă îndrăzneață către cei doi de Bellegarde. În timp ce medita astfel la viitoarea scrisoare, servitorul deschise larg ușa și anunță ceremonios ;

— Madame Bread !

Newman sări imediat în picioare și, peste cîteva clipe, venerabila femeie cu care se întreținuse atît de eficace pe colina de la Fleurières, atunci la lumina stelelor, își făcu apariția în carne și oase. Doamna Bread găsise de cuviință să-și pună aceeași rochie pe care o mai folosise și în precedenta expediție, iar Newman fu izbit de înfățișarea distinsă — o distincție din alte vremuri — a bătrînei. În semiobscuritatea înserării (luminile salonului nu fuseseră încă aprinse), fața aceasta gravă și generoasă, cu ochii umbriți de marginile prea largi ale pălăriei, dar îndreptați țintă spre el, nu se potrivea deloc cu ideea de slujnică. Newman o întîmpină cu deosebită căldură, o invită să ia loc și o rugă să se simtă ca acasă. Bătrîna se grăbi să răspundă acestei primiri, ce dovedea în fond o nouă concepție despre îndatoririle ei, cu un aer vesel și melancolic totodată. Nu încerca să pară flatată, ceea ce ar fi fost pur și simplu ridicol. Dimpotrivă, făcea tot ce-i stătea în putință pentru a arăta că pentru o ființă atît de umilă ca ea pînă și jena ar fi fost un lucru nelalocul lui ; era evident totuși că nici prin vis nu-i trecuse că va apuca și ziua cînd va trebui să intre, și încă la că-

derea nopții, în apartamentul unui celibatar atît de amabil, locuind într-un decor ca de teatru, pe unul dintre noile bulevarde ale Parisului.

— Sper din toată inima, domnule, ca venirea mea să nu vi se pară deplasată, se scuză ea pe un tot îngrijorat.

— Deplasată ? Cum așa ? Nu faci decît să-ți ții o promisiune pe care orice femeie cinstită ar trebui să și-o țină. Aici e locul dumitale. Slujba dumitale de intendentă — ca și leafa dealtfel — a început de acum două săptămîni. O să ai de lucru, nu glumă ! De ce nu-ți scoți pălăria și nu-ți iei casa imediat în primire ?

— Să-mi scot pălăria ? repetă, cu aerul cel mai mirat din lume, doamna Bread. Oh, domnule, dar nu mi-am adus boneta. Și pe urmă, iertați-mă, domnule, dar nu pot să mă apuc de treabă îmbrăcată cu cea mai bună rochie pe care o am.

— Dă-o încolo de rochie, zise bine dispus Newman. În curînd, vei avea una și mai frumoasă.

Doamna Bread se încruntă puțin, își petrecu mîinile peste poalele rochiei de satin, ca pentru a-i ascunde lustrul, care oricum nu putea fi ascuns, și murmură pe un ton demn :

— Oh, domnule, sînt cît se poate de mulțumită de hainele mele.

— În tot cazul, urmă Newman, sper că ai plecat definitiv de la nemernicii ăia.

— Da, domnule, după cum vedeți am și poposit la dumneavoastră. Mai mult ce să vă spun ? Biată Catherine Bread, e un loc cam ciudat pentru o bătrînă ca tine ! Îmi vine să cred că nu mă cunoșteam prea bine. Niciodată nu mi-aș fi închipuit că voi fi atît de curajoasă. Dar, vă rog să credeți, domnule, am făcut tot ce puteam face.

— Hai, hai, doamnă Bread ! o liniști Newman pe un ton aproape mîngîietor. Nu-ți mai face atîtea griji. Ai s-o duci mai bine ca oricînd.

— Mă gîndesc, urmă ea cu voce tremurătoare, mă gîndesc că ar fi mai bine dacă... dacă...

Aici, glasul i se frînse și bătrîna fu obligată să se oprească.

— Dacă ai renunța la slujbă ? întrebă blînd Newman, crezînd că despre asta este vorba și încercînd să-i anticipeze cuvintele.

— Dacă aș renunța la toate, domnule ! Singurul lucru pe care mi-l mai doresc e să fiu îngropată cum se cuvine, după legea protestantă.

— Îngropată ! strigă Newman, izbucnind în rîs. Ei nu, e absurd și trist să te gîndești de pe acum la înmormîntare. Numai ticăloșii au nevoie să fie înmormîntați pentru a deveni respectabili. Oamenii cinstiți ca dumneata și ca mine pot să-și trăiască liniștiți viața... ba chiar să și-o trăiască împreună. Hai, lasă asta ! Ți-ai adus bagajul ?

— Mi l-am pregătit. Am două cufere pe care le-am închis cu cheia și le-am legat bine, dar încă n-am vorbit cu stăpîna.

— Vorbește și gata. Ce n-aș da să fiu în locul dumitale ! exclamă Newman.

— Un loc pe care vi l-aș ceda cu plăcere, domnule. Mi-am petrecut eu destule ceasuri nenorocite în camera de toaletă a stăpînei, dar tare mi-e teamă că ăsta, ceasul de despărțire, va fi cel mai lung dintre toate. O să mă acuze de cea mai josnică ingratitudine.

— Ei și ? făcu Newman. Atîta vreme cît și dumneata o poți acuza de crimă...

— Oh, domnule, suspină ea, nu pot. Nu, nu mi se poate cere așa ceva !

— Vrei să spui că nici n-ai să deschizi gura despre povestea asta ? Cu atît mai bine. Las-o în seama mea.

— Dacă o să mă facă nerecunoscătoare, reluă doamna Bread, nu voi avea nimic de zis. Dar e mai bine așa, adăugă ea cu cea mai mare îngăduință. Va fi stăpîna mea pînă în ultima clipă. Da, e mai bine așa.

— După care te vei întoarce aici, unde eu voi fi „stăpînul“ dumitale. Iar asta va fi și mai bine !

Doamna Bread se ridică de pe scaun, rămase cîteva clipe nemișcată, cu pleoapele lăsate, pentru ca apoi să se așeze la loc și să-și pironească privirea pe fața lui Newman. Bunacuviință, oarecum încălcată din punctul ei de vedere, revenea pe făgașul normal. Bătrîna se uită atît de lung și atît de fix la Newman, cu un devotament atît

de viu, în ciuda aerului ei posomorît, încît însuși prietenul nostru ar fi putut să se simtă, la rîndu-i, puțintel cam stingherit. În cele din urmă, bătrîna murmură aproape cu gingășie :

— Nu prea sînteți în apele dumneavoastră, domnule.

— Ei da, doamnă Bread, nu prea sînt în apele mele. Dacă te referi la faptul că nu arăt chiar foarte vesel, cred că ai dreptate. Numai eu știu ce-i în sufletul meu. Ca să fii în același timp și nepăsător, dar și turbat de furie, și deprimat, dar și foarte puternic, să te simți și foarte scîrbit, dar și foarte optimist, ei bine, asta te cam poate da peste cap.

Doamna Bread oftă încetișor :

— Pot să vă spun un lucru care o să vă facă să vă simțiți și mai... anapoda... mă rog, dacă se mai poate și așa ceva. În legătură cu biata contesă.

— Ce anume ? sări Newman ca ars. Să nu-mi spui cumva c-ai văzut-o !

— Nu, domnule, scutură ea din cap. N-am văzut-o și nici n-am s-o mai văd vreodată. Chiar asta-i nenorocirea. Și nimeni n-are s-o mai vadă. Nici stăpîna. Nici monsieur de Bellegarde.

— Vrei să spui că e chiar atît de strașnic păzită ?

— Mai strașnic nici că se poate.

O clipă, la auzul acestor cuvinte, lui Newman i se păru că inima a încetat să-i mai bată. Se rezemă de spatele fotoliului, simțind că i se face rău.

— Au încercat s-o vadă și ea n-a vrut... n-a putut ?

— A refuzat, domnule. A refuzat... pentru totdeauna ! Am aflat asta, îi explică doamna Bread, de la cameristă, care o știe direct din gura stăpînei. Ca să fi spus stăpîna lucrul ăsta, de față cu o asemenea persoană, trebuie să fi fost tare zdruncinată. Contesa nu vrea să-i vadă, iar asta tocmai acum, acum cînd încă mai are o șansă. Peste puțin, chiar dac-o vrea ea atunci, n-o să se mai poată.

— Cum adică ? Vrei să zici că femeile alea de la mănăstire — măicuțele, surorile, fiicele, în sfîrșit, cum s-or fi numind ele — n-or s-o mai lase să-și vadă familia ?

— Asta-i obiceiul casei sau, cum zic ele, legămîntul... legămîntul ordinului, parcă. Nu există reguli mai stricte

decît acelea de la carmelite. În comparație cu ele, nenorocitele de prin pușcării o duc împărătește. Umblă îmbrăcate cu un fel de veșmînt negru și ponosit — așa mi-a spus *la femme de chambre* — un fel de pătură pe care alții n-ar folosi-o nici ca învelitoare la cai. Și cînd te gîndești cît de mult îi plăcea sărmanei contese îmbrăcămintea moale, plăcută la pipăit ! Nici un lucru cît de cît aspru nu-l suporta pe ea. Dorm pe jos, pe pămîntul gol, continuă doamna Bread, ca niște... ca niște — își căută ea comparația — ca niște căldărese. Da, domnule. Renunță la tot ce-au avut pe lume, pînă și la numele cu care li se adresau necăjitele și bătrînele lor doici.. Nu mai vor să știe nici de tată, nici de mamă, nici de frate, nici de soră... ca să nu mai vorbim de alte persoane ! adăugă doamna Bread cu delicatețe. Sub rasa aia neagră mai poartă și un fel de giulgiu și umblă încinse cu funie, iar iarna, se scoală în mijlocul nopții și se duc în niște încăperi înghețate să se roage Fecioarei Maria. Sper ca cel puțin *ei* să-i placă treaba asta !

Tot timpul cît durase relatarea atît de amănunțită a acestor lucruri îngrozitoare, vizitatoarea lui Newman rămăsese dreaptă, palidă, cu privirea stinsă, cu mîinile strînse în poala rochiei, în încercarea de a le opri tremurul mult prea vizibil. Newman oftă din greu și se aplecă înainte, îngropîndu-și fața in palme, într-un gest de nestăpînită durere. Se așternu o tăcere lungă, întreruptă doar de bătăile regulate ale marii pendule aurite de deasupra căminului.

— Și unde e locul ăsta blestemat ?... Unde-i mănăstirea ? întrebă el în cele din urmă, ridicîndu-și ochii spre doamna Bread.

— Carmelitele au două lăcașuri, răspunse bătrîna. M-am gîndit c-o să vreți să aflați asta — deși e o slabă mîngîiere — așa că m-am interesat. Unul e pe Avenue de Messine. Mi s-a spus că aici e contesa. Celălalt e în Rue d'Enfer. Un nume teribil, domnule ! Cred că știți ce înseamnă.

Newman se ridică din fotoliu și începu să se plimbe prin salon. Se duse pînă în fundul încăperii aceleia lungi, iar cînd se întoarse, o găsi pe doamna Bread lîngă foc, în picioare și cu mîinile încrucișate.

— Oare nu există posibilitatea, întrebă el, să ajung în apropierea ei, chiar și fără s-o văd ? Să mă uit printre gratii sau, mă rog, ceva de genul ăsta, și să arunc o privire în mănăstirea în care stă ?

Se spune că femeile, toate femeile, îi iubesc pe îndrăgostiți. Doamna Bread era stăpînită de un înalt sentiment al ordinei prestabilite — singurul care-i face pe cei aflați în slujba altora să sttea la „locul" lor, precum planetele pe orbită (chiar dacă bătrînei nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să se compare cu o planetă) — și numai acest sentiment mai potoli cît de cît melancolia maternă cu care, aplecîndu-și capul într-o parte, îl privi pe noul ei stăpîn. Ca și cum, cu patruzeci de ani în urmă, l-ar fi legănat și pe el în brațe.

— Nu v-ar folosi la nimic, domnule. N-ar face decît să o simțiți și mai departe de dumneavoastră.

— Oricum ar fi, vreau să merg acolo, răspunse el, Avenue de Messine, nu ? Și cum ziceai că le cheamă ?

— Carmelite. Dumnezeu știe ce-o fi însemnînd ! răspunse doamna Bread.

— Bun. O să țin minte.

— E de datoria mea să vă spun, adăugă ea după o clipă de ezitare, că mănstirea are o capelă în care, la liturghia de duminică, mai sînt primiți și oameni cumsecade. N-ai cum să le vezi pe bietele femei din închisoare sau din mormîntul acela al lor, dar am aflat că poți să le auzi cîntînd. E de mirare că mai au chef să cînte. Într-o duminică am să-mi iau și eu inima-n dinți și-o să merg să le ascult. Cred c-aș recunoaște-o pe mademoiselle Claire și din cincizeci de glasuri.

Newman o învălui într-o privire caldă — deși, dintr-un motiv lesne de înțeles, ochii i se împăienjeniseră pînă la a nu mai vedea nimic — îi luă mîna și i-o ținu strîns în mîinile sale.

— Mulțumesc, zise el. Dacă e posibil, totuși, să intre cineva acolo, atunci voi intra.

Imediat după aceasta, doamna Bread îi declară respectuos că a sosit momentul să se retragă. Newman o opri însă, înmînîndu-i aproape cu de-a sila o lumînare aprinsă. După care, arătîndu-i o ușă deschisă, spuse :

— Sînt vreo șase camere care nu-mi folosesc la nimic. Uită-te la ele și alege-o pe cea care-ți place mai mult. E a dumitale.

Ideea de a-și alege singură camera — tulburător privilegiu — o făcu, la început, să dea înapoi. În sfîrșit, cedînd gestului liniștitor, aproape fratern cu care eroul nostru o împinse spre ușă, dispăru, însoțită de lumina pîlpîitoare a luminării, în obscuritatea apartamentului. Timp de un sfert de oră cît lipsi ea, Newman se plimbă de colo pînă colo prin încăpere, oprindu-se din cînd în cînd în dreptul vreunei ferestre, doar pentru a arunca o scurtă privire la strălucirea bulevardului. Se părea că, odată făcut primul pas, gustul doamnei Bread pentru cercetarea celor șase interioare crescuse considerabil. În cele din urmă, bătrîna se întoarse și așeză sfeșnicul la locul lui, pe polița căminului.

— Gata alegerea ? Te-ai hotărît asupra camerei ?

— Asupra camerei, domnule ? Sînt mult prea elegante pentru o amărîtă de babă ca mine. Nu există una fără aurării.

— Doar falsuri, doamnă Bread, răspunse Newman. Falsuri care să-ți ia ochii. O să stai aici și o să vezi cum se scorojesc și cum se-alege praful de ele, adăugă el cu un surîs trist.

— Oh, domnule, clătină ea din cap cu aer competent, totul e plin de praf. De vreme ce tot am intrat acolo, mi-am zis să mă uit mai bine. Nu cred că știți ce-i dincolo, domnule. Numai să te uiți la unghere și te ia groaza. Într-adevăr, aveți nevoie de o menajeră. Aveți nevoie de o englezoaică ordonată căreia să nu-i fie rușine să pună mîna pe o mătură.

Newman o asigură că, chiar dacă nu se ocupase direct de amănuntele domestice, oricum bănuise dezordinea și că, după părerea lui, schimbarea situației existente ar fi o treabă pe măsura puterilor ei. Bătrîna luă din nou sfeșnicul și, ridicîndu-l în aer, aruncă asupra obiectelor din salon niște priviri încărcate de milă. Pe urmă, declară că acceptă propunerea și că această nobilă și sfîntă preocupare o va ajuta să suporte mai ușor ruptura cu vechea și fioroasa ei stăpînă. Acestea fiind zise, făcu o plecăciune și plecă.

Se întoarse a doua zi, aducîndu-și de această dată și bunurile lumești. Intrînd în salon, Newman o găsi îngenuncheată în fața unui divan, cosînd la loc un ciucure desprins. O întrebă cum decursese despărțirea de fosta ei stăpînă, iar bătrîna îi răspunse că lucrurile se desfășuraseră mai ușor decît și-ar fi închipuit :

— Am fost cît se poate de politicoasă, domnule. Mi-am amintit, cu ajutorul lui Dumnezeu, că o femeie cinstită nu are nici un motiv să tremure dinaintea unei ticăloase.

— Cred că te-ai purtat mult prea frumos cu ea, observă deschis Newman. Dar știe că te-ai mutat la *mine* ?

— Cînd m-a întrebat unde plec, am menționat numele dumneavoastră.

— Și ce-a zis ?

— M-a privit foarte urît, s-a făcut roșie ca focul și m-a poftit să-mi văd de drum. Eu pregătisem totul dinainte și-l rugasem pe vizitiu, care, slavă Domnului, e și el englez, să-mi ducă jos amărîtele mele de cufere și să-mi caute o trăsură. Cînd însă am ajuns dinaintea porților ălora ca de pușcărie, m-am pomenit că-s încuiate. Stăpîna trimisese vorbă portarului să nu mă lase să ies și, tot din porunca marchizei, nevasta portarului, o baborniță rea și prefăcută, urcase într-o trăsură și alergase să-l aducă de la club pe monsieur de Bellegarde.

Fața lui Newman se destinse într-un zîmbet luminos, sugerînd aproape candoarea copilăriei :

— Speriată ! E speriată ! se bucură el.

— Și eu eram speriată, domnule, spuse doamna Bread, dar, slavă domnului, am simțit cum îmi ies din pepeni. M-am răstit la portar, întrebîndu-l cu ce drept își permitea să folosească forța împotriva unei englezoaice cinstite și care locuia în casa aia cu treizeci de ani mai înainte ca să se fi auzit măcar de el. Oh, am fost foarte demnă, domnule, și l-am făcut să cedeze. A tras zăvoarele și m-a lăsat să ies, iar eu i-am promis birjarului un bacșiș gras dacă mă duce repede. Dar degeaba : mîna îngrozitor de încet. Mi se părea că n-o să mai ajungem niciodată în fața binecuvîntatei dumneavoastre uși. Și-acum mai tremur, domnule. Mi-au trebuit cinci minute să bag ața în ac.

Generos și bine dispus, Newman îi răspunse rîzînd că, dacă dorește, nimic n-o împiedică să-și ia de ajutor o fată tînără care să nu aibă altă treabă decît să-i bage ața în ac. Cu aceste cuvinte, se îndepărtă, repetîndu-și în minte scena din Rue de l'Université, fericit la gîndul că, în sfîrșit, reușise să-i bage în sperieți, cum ar fi zis el, pe cei doi de Bellegarde.

După întoarcerea de la Fleurières, Newman se văzuse de cîteva ori cu domna Tristram, însă nu-i arătase documentul, păstrat cu sfințenie în portofel. Cu toate acestea pătrunzătoarea amică nu-i ascunse faptul că de la o vreme e pur și simplu șocată de purtarea lui ciudată, mult mai ciudată decît ar fi fost cazul, chiar și în situația aceea nefericită. Oare dezamăgirea îi luase mințile ? Semăna, zicea doamna Tristram, cu un om gata să cadă la pat, deși, adăuga ea, niciodată nu-l văzuse mai activ, mai neobosit. Uneori, cu mutra aceea plouată, cu sprîncenele încruntate și cu dinții strînși, te făcea să te întrebi dacă nu cumva jurase să nu mai zîmbească niciodată ; alteori, izbucnea în cîte vreun hohot de rîs aproape indecent, mai făcînd pe deasupra și glume proaste, mult prea proaste chiar pentru recunoscuta lui lipsă de umor. Admițînd că în felul acesta încerca să se elibereze de umilirea la care fusese supus, și tot depășea măsura. În consecință, doamna Tristram îl rugă stăruitor să evite cu orice preț „bizareria". Simțindu-se oarecum răspunzătoare de povestea ce se sfîrșise atît de trist pentru el, era dispusă să suporte orice din parte lui, orice în afară de bizareriile de comportament. N-avea decît să fie tragic, dacă așa avea chef, sau, mă rog, din cale afară de melancolic ; putea să-i sfîșie inima cu durerea lui neîmpărtășită, putea să o bruscheze și să-i ceară socoteală că îndrăznise să se amestece în viața lui. La toate acestea s-ar fi supus, pe toate acestea le-ar fi încuviințat. Numai, pentru Dumnezeu, s-o scutească de incoerență. Lipsa de șir o calcă pe nervi, pur și simplu o înnebunește. Să nu se mai poarte de parcă ar vorbi prin somn ; așa ceva o înfricoșează de moarte. In sfîrșit, ținînd cont de imensa obligație morală ce-i revenea domniei sale, de pe urma acestor nefericite întîmplări ale lui Newman, doamna Tristram avea de gînd să

nu se lase pînă nu-i va găsi, chiar dacă ar fi să colinde ambele emisfere ale globului, o înlocuitoare cu nimic mai prejos decît Claire de Cintré.

— A, nu, protestă Newman, s-a terminat. N-o s-o luăm acum de la capăt. Poate că ai să mă îngropi într-o bună zi, dar de însurat sînt sigur că n-o să mă însori. E o treabă prea dură. Ştii, mai dură chiar decît o încăierare în Arkansaw. În orice caz, adăugă el, sper să nu mă socotești incoerent dacă îți voi spune că duminica viitoare am de gînd să merg la capela carmelitelor de pe Avenue de Messine. Cunoşti un preot catolic — un *abbé*, parcă, nu ? — pe care l-am văzut aici la dumneata în casă. Bătrînul acela cu cingătoare lată și cu un aer mămos, cu care vorbeai despre ajutorarea săracilor. Fii bună și întreabă-l dacă am nevoie de o încuviinţare specială, iar dacă da, roagă-l să o obţină pentru mine.

Doamna Tristram se arătă extrem de încîntată :

— Nici nu știi ce fericită sînt că-mi ceri și dumneata un lucru ! Vei intra în capelă, chiar cu riscul ca abatele meu să fie răspopit pentru complicitate.

Două zile mai tîrziu, îl anunţă că totul fusese aranjat. Abatele era bucuros să-l servească, aşa că Newman se putea prezenta liniştit la poarta mănăstirii. Nu va întîmpina nici o piedică.

XXIV

PÎNĂ DUMINICĂ MAI ERAU DOUĂ zile. Pentru a-şi înşela nerăbdarea, Newman se duse să se plimbe pe Avenue de Messine și să vadă cu ochii lui — tristă mîngîiere — zidul compact ce împrejmuia locul de retragere a doamnei de Cintré. Aşa cum unii călători îşi vor reaminti, probabil, strada în chestiune se află în imediata vecinătate a parcului Monceau, una dintre cele mai frumoase zone ale Parisului. Acest cartier modern degajă un aer de opulenţă şi confort, deloc potrivit cu prezenţa oricărui lăcaş al renunţării. Eroul nostru contemplă cu priviri mohorîte, iritat, suprafaţa aceea lipsită de fe-

restre, bine întreţinută, în spatele căreia femeia iubită se lega, poate chiar în acel moment, să-şi petreacă tot restul zilelor, dar sentimentul pe care-l încercă se dovedi mai puţin dureros decît şi-ar fi închipuit. Împrejurimile te trimiteau cu gîndul la o mănăstire beneficiind de îmbunătăţiri moderne — un refugiu în care izolarea, deşi totală, nu se putea confunda cu privaţiunea, iar meditaţia, deşi monotonă, putea fi îndeajuns de senină. Ştia totuşi că alta era realitatea, atîta doar că nu ajunsese încă s-o perceapă direct, în toată grozăvia ei. Lucrul i se părea prea ciudat, prea batjocoritor, pentru a fi adevărat. Ca şi cum i-ar fi căzut sub ochi o pagină desprinsă din cine ştie ce hîrţoagă ilizibilă, un text fără nici o legătură cu propria sa experienţă.

Duminică dimineaţa, la ora pe care i-o indicase doamna Tristram, Newman se înfăţişă dinaintea singurei porţi ce spărgea uniformitatea zidului şi care se deschise chiar de la prima bătaie a vizitatorului. Acesta pătrunse într-o curte curată, inospitalieră, din fundul căreia un edificiu de o posomorîtă simplitate îl întîmpină în felul acela ţeapăn şi distant în care te întîmpină cîte vreo fată simandicoasă căreia urmează să-i fii prezentat în mod oficial. O călugăriţă dintre cele neconfirmate şi folosite numai la treburile gospodăreşti ale mănăstirii, o femeie zdravănă şi cu o figură voioasă, ieşi din ghereta paznicului şi, aflînd despre ce-i vorba, arătă cu degetul spre uşa deschisă a capelei, o clădire ce ocupa latura din dreapta a curţii şi la care se ajungea printr-un lung şir de trepte. Newman urcă scările şi intră imediat. Slujba nu începuse încă. Interiorul plutea în semiobscuritate, astfel că la început nu văzu mai nimic. După un timp, observă că încăperea era împărţită în două părţi inegale, printr-un grilaj înalt din bare de fier. Altarul se afla în prima despărţitură, iar între el şi intrare se înşiruiau cîteva bănci şi scaune. Trei sau patru locuri erau ocupate de nişte forme vagi, imobile — forme pe care Newman le desluşi curînd a nu fi altceva decît trupurile unor femei adîncite în rugăciune. Atmosfera i se păru de-a dreptul îngheţată. Pînă şi mirosul tămîiei era îngheţat. Pîlpîitul cîtorva lumînări şi scînteierea pe ici pe colo a geamurilor colorate subliniau

parcă impresia de răceală. Newman se așeză; femeile nici nu clintiră, întoarse cu spatele și cufundate în meditație. Înțelese că și ele erau străine de acest așezămînt și i-ar fi plăcut să le vadă fețele. Erau, probabil, mamele și surorile celorlalte femei, care dovediseră același curaj nebunesc ca și ființa atît de dragă lui. Și totuși erau ceva mai puțin nefericite decît el, pentru că cel puțin împărtășeau credința în numele căreia se sacrificaseră celelalte. Mai intrară încă trei, patru persoane, printre care doi bărbați în puterea vîrstei, cu figuri impozante. Nimeni nu scotea o vorbă, fiecare dintre vizitatori simțindu-se obligat parcă să rămînă într-o atitudine de studiată umilință. Newman își aținti privirile asupra grilajului de dinapoia altarului. Acolo era mănăstirea, adevărata mănăstire, locul unde se afla Claire. Dar nu vedea nimic, nici o rază de lumină nu răzbătea de dincolo de barele de fier. Se ridică și se apropie în vîrful picioarelor de paravanul despărțitor, încercînd să privească prin el. Nu-l întîmpină decît bezna; nici măcar un semn al deznădejdii nu se putea ghici. Se întoarse la loc, pentru ca după puțin să-și facă apariția și preotul, însoțit de doi ministranți și să înceapă slujba.

Newman le urmări îngenuncherile și lenta rotire în jurul altarului cu întunecată, abia reținută dușmănie. I se părea că ei, cei trei, erau autorii morali, adevărații făptași ai răului ce se abătuse asupra lui, iar acum, cu bîzîitul lor de bondar, își vesteau lumii triumful. Psalmodierile prelungi și deprimante ale preotului îl călcau pe nervi, strînindu-i și mai mult furia; în mormăitul acela neinteligibil exista ceva sfidător — ca și cînd s-ar fi adresat anume sufletului său înșelat. Deodată, din adîncurile capelei, de undeva din spatele neînduplecatelor gratii, se înălță un sunet care îi distrase atenția de la altar — un fel de litanie ciudată, lugubră, cîntată de glasuri de femei. Mai întîi ca o șoaptă, răsună repede ceva mai tare, pentru ca apoi, pe măsura creșterii în intensitate, să devină tot mai mult tînguire și bocet. Era cîntecul călugărițelor carmelite, singura lor manifestare omenească, jelirea sentimentelor îngropate, adevărat prohod pentru deșertăciunea bucuriilor pămîntești. La început, se simți

tulburat, năucit aproape de vaietul acesta monstruos. Pe urmă, desluşindu-i înţelesul, îl ascultă cu simţurile încordate, cu inima bătîndu-i să-i spargă pieptul. Încercă să distingă vocea doamnei de Cintré, ba i se păru chiar că a şi descoperit-o pe undeva, desprinsă din sînul acelei armonii atone. Sîntem obligaţi, totuşi, să spunem că se înşela, întrucît era limpede că nu avusese încă timpul să fie primită în rîndurile invizibilului cor de surori. Oricum, cîntecul îşi urma cursul, monoton şi egal, cu repetări deznădăjduite şi cadenţe dezolante. Era îngrozitor, era de nesuportat. Newman trebuia să facă un imens efort de voinţă pentru a nu-şi pierde cumpătul. Dar, pe măsură ce asculta, tulburarea puse din ce în ce mai mult stăpînire pe el şi simţi cum îi dau lacrimile. Dintr-o dată, în mintea lui îşi croi drum gîndul nemilos că jeluirea aceasta confuză şi impersonală era ultimul lucru pe care mai avea să-l audă (atît el, Newman, cît şi întreaga lume părăsită de Claire) de pe buzele acelea a căror sărutare o mai simţea parcă şi acum. Nu mai putea îndura acest supliciu. Se ridică brusc şi se îndreptă spre ieşire. Se opri în pragul uşii, mai ascultă puţin accentele acelea îndurerate, după care coborî grăbit treptele. Ajuns în curte, o văzu pe vrednica soră care-i deschisese şi lui poarta, cea cu obrajii rumeni şi cu boneta înfoiată ca un evantai, parlamentînd cu două persoane care tocmai sosiseră. Uitîndu-se mai atent, îşi dădu seama că noii vizitatori nu erau alţii decît Madame de Bellegarde şi fiul ei. Încercau să se apropie de pierduta lor victimă folosind aceeaşi metodă pe care o folosise şi el şi care-i lăsase acel gust amar de parodie a consolării. Sprijinindu-şi mama, marchizul o porni spre scări. Cum Newman traversa curtea, cei doi îl recunoscură. Privirea pe care i-o aruncă bătrîna semăna aidoma cu cea a lui Urbain. Pe mutrele lor se citea o tulburare aproape necontrolată, o expresie înrudită cu consternarea, ceva ce Newman nu mai văzuse niciodată la ei. Era limpede că vederea americanului îi făcuse să-şi piardă cumpătul şi nici mama, nici fiul nu mai aveau prezenţa de spirit necesară pentru a-şi masca reacţiile. Eroul nostru grăbi pasul şi trecu pe lîngă ei călăuzit numai de dorinţa de a scăpa dintre zidurile mănăstirii şi de a ajunge în stradă. Se apropie de poartă, care se deschise în faţa lui şi se închise la

loc, imediat ce-i trecu pragul. Chiar în acel moment, o trăsură ce părea să fi staționat acolo se îndepărtă de trotuar. O privi fără să o vadă, pentru ca în clipa următoare, prin pînza lacrimilor ce i se pusese pe ochi, să-şi dea seama, totuși, că cineva din interiorul trăsurii, o doamnă, își înclină capul în semn de salut. Vehiculul, un landou de pe alte vremuri, cu acoperitoarea trasă pe jumătate, se pusese în mișcare mai înainte ca Newman s-o fi recunoscut pe femeie. Cum nu încăpea îndoială că salutul acesteia, ca și surîsul ce-l însoțea i se adresau lui, eroul nostru își scoase pălăria. Ca urmare, doamna alături de care se afla și o fetiță, porunci vizitiului să oprească.

Trăsura se opri, pentru ca, în sfîrșit, după drăgălășenia demonstrativă cu care i se făcea semn să se apropie, Newman s-o recunoască pe marchiza Urbain. Înainte de a se supune acestei invitații, eroul nostru ezită o clipă ; o clipă în care avu însă suficient timp să-și blesteme stupiditatea de care dăduse dovadă, lăsîndu-i pe ceilalți doi să-i scape. De atîta vreme încerca să pună mîna pe ei, iar acum... Ce prostie să nu-i oprească atunci și acolo ! Ce alt loc mai bun ar fi putut găsi decît însăși închisoarea între zidurile căreia chiar ei îi înmormîntaseră iubirea ? Fusese prea zăpăcit de întreaga întîmplare ca să-i rețină, însă acum era gata să-i aştepte la poartă. Cum madame Urbain, în gesturile căreia se ghicea o anumită nerăbdare, își repetă și mai ademenitor chemarea, Newman binevoi, în sfîrșit, să se apropie de trăsură. Mica marchiză se aplecă în afară și-i întinse mîna, cu o privire caldă, surîzătoare :

— Ah, monsieur, sper să nu fii supărat și pe mine ! N-am avut nici un amestec în toată povestea asta.

— A, nu, nu-ți fie teamă ! răspunse el, pe un ton care nu era cel al galanteriei studiate. Nu te suspectez c-ai fi putut s-o împiedici.

— Observația dumitale e mult prea adevărată ca să mă mai simt jignită de felul disprețuitor în care-mi apreciezi influența. Te iert totuși pentru că arăți de parcă ai fi văzut o stafie.

— Într-adevăr, *am văzut* o stafie, răspunse Newman posomorît.

— În acest caz, mă bucur că n-am intrat și eu împreună cu *ma belle-mère* și cu bărbatu-meu. Probabil că i-ai văzut, nu ? A fost o întîlnire drăgăstoasă ? Dar corul, ai ascultat corul ? Se zice că seamănă cu gemetele osîndiților. Nu, nu țin să intru ; destul de curînd, o să-l auzim cu toții. În mod sigur. Biata Claire... cu văl alb și cu veșmîntul acela imens, cenușiu ! Știi, asta-i ținuta de gală a carmelitelor. Mă rog, întotdeauna s-a dat în vînt după lucruri largi și lungi. Dar nu vreau să-ți vorbesc despre ea. Vreau să-ți spun doar că-mi pare foarte rău pentru dumneata și că dacă aș fi putut să te ajut cu ceva te-aș fi ajutat. După părerea mea, s-au purtat infernal. Mărturisesc că mi-a cam fost frică de asta ; am simțit-o plutind în aer cu vreo două săptămîni mai înainte de a se întîmpla. Cînd te-am văzut la balul soacră-mi atît de vesel și de încrezător, am avut sentimentul că te văd dansînd pe propriul dumitale mormînt. Ce puteam face însă ? Îți doresc tot binele posibil. Vei spune că asta nu înseamnă nimic ! Da, s-au purtat dezgustător. Nu mi-e teamă să afirm asta și te asigur că toată lumea gîndește la fel. Încă nu ne-am ticăloșit cu toții. Îmi pare rău că n-o să te mai văd. Întotdeauna mi-a plăcut compania dumitale. Aș fi în stare să-ți și dovedesc asta, invitîndu-te să urci în trăsură și să facem o plimbare de un sfert de oră, cît va trebui s-o aștept pe soacră-mea. Atîta doar că dacă vom fi zăriți împreună, după tot ce s-a întîmplat — și toată lumea știe că ai fost *joué* — s-ar putea să se spună, chiar și în cazul meu, că am mers puțintel cam prea departe. Cred, totuși, că odată și odată — într-un anume loc — tot o să te mai văd. Știi unde, nu ? continuă ea în englezește. Am pus noi la cale o mică escapadă.

Sprijinindu-se cu o mînă de ușa trăsurii, Newman stătea și asculta sporovăiala aceasta, ce se voia consolatoare, cu priviri mereu întunecate. Aproape că nici nu pricepea ce i se spune ; singurul lucru de care era cu adevărat conștient rămînea faptul că madame Urbain flecărește total inutil. La un moment dat, se gîndi, totuși, că s-ar putea trage și un folos din alintatele ei declarații de amiciție. Ar putea să-l ajute să dea ochii cu bătrîna și cu marchizul.

— Se întorc repede... însoțitorii dumitale? Pe ei îi aștepți?

— Vor asculta slujba și atît. N-au cum să întîrzie. Claire a refuzat să-i vadă.

— Vreau să vorbesc cu ei, zise Newman, iar dumneata mă poți ajuta. Fă-mi acest serviciu. Întîrzie pe undeva vreo cinci minute și dă-mi posibilitatea să discut cu ei. Am să-i aștept aici.

Tînăra femeie își împreună mîinile într-un gest profund rugător:

— Dragul meu prieten, ce ai de gînd să faci? Să-i rogi să se întoarcă la dumneata? Îți pierzi vremea de pomană. În vecii vecilor nu se vor întoarce!

— Oricum, vreau să le vorbesc. Fii bună și fă ceea ce-ți cer. Stai deoparte și lasă-mi-i cinci minute. Nu trebuie să te temi de nimic. N-am să-mi dau drumul. Sînt foarte calm.

— Da, pari foarte calm! Dacă ar avea *le coeur tendre*, i-ai înduioșa. Dar nu conta pe ei. Ai gustat destul și prea destul din bunătatea lor. Cu toate acestea, am să fac pentru dumneata și mai mult decît îmi ceri. Convenția nu este să mă mai întorc și să-i iau de aici. Mă duc să-mi plimb fetița prin parcul Monceau, urmînd ca soacră-mea, care vine atît de rar în acest cartier, să profite de împrejurare și să ia și ea puțin aer. Am stabilit ca bărbatu-meu s-o însoțească și să ne întîlnim cu toții în parc. Fii atent acum. Imediat ce-o să trecem de intrare, cobor din trăsură. Dumneata ai să te așezi pe un scaun, într-un ungher mai ascuns, iar eu voi avea grijă să-i aduc pînă acolo. Iată ce se cheamă devotament! *Le reste vous regarde.*

Newman întîmpină această propunere cu multă însuflețire. Simți cum îi reînvie curajul, pe care și-l cam pierduse, și se gîndi că, de fapt, madame Urbain nu-i chiar așa de fără minte precum părea. Îi promise imediat că o va ajunge din urmă, după care trăsura se îndepărtă.

Parcul Monceau este o grădină foarte frumos aranjată, în stil englezesc, numai că Newman, odată intrat acolo, nu prea avea ochi pentru rafinamentul și simetria vegetației, în plină izbucnire a primăverii. O găsi pe tînăra marchiză fără nici o greutate, stînd pe o bancă, într-unul

din locurile acelea, mai retrase, despre care-i vorbise, în timp ce fetița se plimba tacticos în susul și-n josul aleii din față, de parcă ar fi fost la o lecție de bună purtare, totul sub privirile atente ale lacheului și ale cățelușului. Newman se așeză alături de amica sa, care se porni iarăși să turuie, cu intenția, pare-se, de a-l convinge pe american — firește, numai dacă acesta ar fi dispus să vadă adevărul — că, la drept vorbind, draga și nenorocita de Claire nu aparținea chiar celui mai plăcut gen de femeie. Era prea lungă, prea slabă, prea fără haz, prea scorțoasă, prea rece. Gura îi era prea mare, iar nasul prea mic. N-avea și ea o gropiță, acolo, vreo rotunjime cît de cît mai de doamne-ajută sau, mă rog, vreun unghi obtuz măcar ! Și pe urmă, era excentrică, excentrică și fără pic de căldură. În fond, nu era decît o *anglaise* înrăită și-atîta tot.

Newman ardea pur și simplu de nerăbdare : număra minutele ce-l mai despărțeau de apariția viitoarelor sale victime. Sprijinit în baston, asculta în tăcere, uitîndu-se absent și insensibil la madame Urbain. În sfîrșit, aceasta spuse că se duce la poarta parcului, să-i întîlnească pe cei doi. Înainte însă de a pleca, își lăsă ochii în jos și, după ce-și făcu de lucru un timp cu dantela mînecii, își ridică din nou privirile spre Newman și-l întrebă :

— Mai ții minte ce mi-ai promis acum trei săptămîni ?

Pe urmă, cum eroul nostru se văzu obligat să-i mărturisească, după un prealabil și ineficace apel la memorie, că uitase complet despre ce-i vorba, mica marchiză preciză că la vremea respectivă Newman îi dăduse un răspuns foarte dubios, un răspuns pe care acum — ținînd seama de ceea ce se întîmplase ulterior — avea serioase motive să-l considere drept o ofensă.

— Ai promis, explică ea, să mă duci la balul Bullier. după căsătorie. *După* căsătorie — ai insistat în mod deosebit asupra acestui punct. La trei zile după asta, gata, s-a terminat cu căsătoria. Cînd am auzit vestea, știi care a fost primul meu gînd ? Ah, mi-am zis, acum, *par exemple,* n-o să mai meargă cu mine la balul Bullier ! Și chiar am început să mă întreb dacă nu cumva te-ai așteptat la ruptură.

— Oh, scumpă doamnă !... murmură Newman, cu ochii la alee, să vadă dacă nu apar ceilalți.

— In fine, n-am de gînd să-ți port pică. Nu trebuie să ceri prea mult de la un bărbat îndrăgostit de o călugăriță zăvorîtă în mănăstire. În plus, nu pot să merg la balul Bullier cît timp sîntem în doliu. Dar nici n-am renunțat la idee. Treaba e aranjată. Mi-am găsit un alt cavaler — lordul Deepmere, dacă n-ai nimic împotrivă ! Deocamdată, a plecat în iubitul lui Dublin, dar, peste cîteva luni, va fi de ajuns să-i fixez ziua și imediat se va reîntoarce din Irlanda, numai și numai ca să-mi facă pe plac. Asta da galanterie.

Cu aceste cuvinte, madame Urbain își luă fetița și se îndepărtă. Newman rămase la locul lui. Timpul i se părea îngrozitor de lung. Simțea cum sfertul acela de oră petrecut în capelă îi scormonise tot jarul resentimentelor. Complicea sa se lăsă așteptată, dar se ținu de cuvînt. Apăru în cele din urmă în capătul aleii, cu fetița și cu lacheul. Lîngă ea, pășind încet, braț la braț cu maică-sa, venea marchizul. Înaintarea lor dură o veșnicie, dar Newman nici nu se clinti. Oricît de furios ar fi fost — iar în cazul de față era cumplit de furios pe nerușinarea celor doi ticăloși de a-l fi respins tocmai în numele onestității — Newman se pricepea de minune să se stăpînească, să-și domolească pornirile, cu ușurința cu care ar fi micșorat flacăra unui arzător de gaz. Perspicacitatea sa înnăscută, luciditatea, bunul simț, convingerea izvorîtă din întreaga lui experiență că vorbele sînt fapte, iar fiecare faptă un pas înainte pe drumul vieții și că pe acest drum al vieții făloșenia și zvîrlitul din copite sînt rezervate exclusiv patrupedelor și străinilor, toate acestea îl făceau să simtă că legitimitatea mîniei nu-ți dă dreptul să te porți prostește și să te lași pradă unor acte desperate de violență. Astfel că, în momentul în care mama și fiul ajunseră chiar lîngă el, Newman se ridică în picioare perfect stăpîn pe mijloacele sale — un bărbat înalt, foarte înalt și gata de luptă. Stătuse lipit de un boschet, în așa fel, încît să nu poată fi zărit de la distanță, pentru ca acum marchizul să se pomenească aproape nas în nas cu el. Cei doi încercară să-și continue drumul, însă Newman le tăie hotărît calea și-i sili să se oprească. Își ridică ne-

glijent pălăria, țintuindu-i cu o privire severă. Mama și fiul se îngălbeniră la față de uimire și repulsie.

— Scuzați-mă că vă opresc, li se adresă el pe un ton sec, dar trebuie să profit de ocazie. Doar cîteva cuvinte. Vreți să mă ascultați ?

Marchizul se uită chiorîș, după care se întoarse spre maică-sa :

— E posibil ca domnul Newman să aibă de spus vreun lucru care să merite să fie ascultat ?

— Te asigur că am, i-o reteză Newman. Dealtfel, e de datoria mea să vi-l spun. Vă privește direct.

— De datoria dumitale ? se miră marchiza, strîngîndu-și nobila guriță, în felul acela ciudat al ei, de parcă s-ar fi pregătit să-i tragă o fluierătură. Asta-i treaba dumitale, nu a noastră !

Între timp, madame Urbain își înșfăcase fetița de mînă, cu un gest de surpriză și de nerăbdare, un gest care îl izbi pe Newman — chiar așa atent cum era el doar la ceea ce spune — ca fiind, în ciuda extravaganței lui, capabil să inspire încredere.

— Dacă domnul Newman are de gînd să facă o scenă în public, exclamă ea, măcar pe biata mea fiică s-o scot din această *mêlée.* E prea copilă ca să asiste la o asemenea demonstrație de proastă creștere !

Cu aceste cuvinte, își reluă imediat plimbarea.

— Ar fi mult mai bine să mă ascultați, insistă el, cu calmul său imposibil. Sigur, fie că mă ascultați, fie că nu, rezultatul e același. Dar cel puțin veți fi pregătiți.

— Dacă te referi la amenințările acelea fără noimă, replică marchizul, află că nu există absurditate din partea dumitale pentru care să nu fim pregătiți. Habar n-ai cît de puțin ne pasă.

— Vă pasă, și încă mult mai mult decît sînteți dispuși s-o recunoașteți. O clipă ! adăugă Newman ca răspuns la o exclamație tăioasă a doamnei de Bellegarde. Nu uit deloc că ne aflăm într-un loc public și, după cum vedeți, sînt cît se poate de calm. N-am de gînd să trîmbițez secretul vostru trecătorilor. Îl voi păstra, mai întîi și-ntîi, pentru niște urechi mai selecte. Oricine ne-ar vedea va

crede că stăm de vorbă prietenește și că vă complementez, doamnă, pentru venerabilele dumneavoastră virtuți.

Marchizul scoase un fel de mîrîit care îi trezi eroului nostru, și pe bună dreptate, imaginea unei spinări ghemuite, a unei cozi zbîrlite și a unei perechi de ochi scînteietori și răi :

— Te rog să te dai la o parte din calea noastră !

Newman se execută pe dată, iar intelocutorii săi își urmară drumul. Dar încă era în apropierea lor și vocea i se auzi distinct :

— Peste jumătate de oră, Madame de Bellegarde va regreta că nu a aflat exact ce vreau să spun.

Marchiza făcuse cîțiva pași, dar la aceste cuvinte se opri din nou, ca și cînd ar fi ținut să se știe că nu e ea omul care să dea înapoi fie și din fața unor lucruri monstruoase — chiar dacă ele ar fi fost opera unui monstru de grosolănie, cum era Newman.

— Parcă ai fi un negustor ambulant, încercînd să-și vîndă mărunțișurile, zise ea.

Aprecierea aceasta fu însoțită de un rîs scurt, lipsit de energie, fals — o demonstrație atît de dezlînată, încît, așa cum își dădu seama pe loc Newman, nu însemna nimic, dacă nu cumva însemna, totuși, o „frumoasă“ nervozitate.

— Să mi le vînd ? O, nu, vi le dau pe gratis.

Niciodată pînă acum, indiferent de situațiile prin care trecuse, nu mai cunoscuse eroul nostru sentimentul acesta atît de plăcut și de reconfortant de a spune lucrurile pe șleau :

— Știți foarte bine că v-ați ucis fără milă soțul, un om bolnav și lipsit de apărare. Sînt în posesia tuturor amănuntelor. Să fiu și mai precis : mai întîi, ați făcut tot ce v-a stat în putere să-l nimiciți, dar nu v-a mers ; pe urmă ați reușit — vreau să spun că l-ați dat gata — dintr-o singură lovitură și aproape fără efort.

Marchiza închise ochii și tuși — o tuse seacă, discretă și care, ca mostră de disimulare și stăpînire de sine, adversarului ei i se păru desăvîrșită.

— Scumpă mamă, i se adresă Urbain, ca și cînd reacția bătrînei ar fi putut fi confundată cu rîsul, chiar te amuză atît de mult balivernele astea ?

— Continuarea ei și mai amuzantă, urmă Newman. Nu v-aș sfătui s-o pierdeți.

Privirea cu care îl țintui acum Madame de Bellegarde ar fi putut să fie, potrivit spuselor doamnei Bread și după cîte își dădea și el seama, exact privirea cu care își omorîse bărbatul. Pe de altă parte, glasul ei voalat, din care fusese înlăturată orice stridență, era, într-un fel sau altul, contrarul acestei priviri :

— Mai amuzantă ? Am mai ucis și pe altcineva ?

— Pe fiica dumneavoastră n-o pun la socoteală, deși, bineînțeles, aș putea s-o număr și pe ea printre victime, răspunse Newman. Soțul dumneavoastră știa ce-i pregătiți. Am o dovadă despre care nici nu v-a trecut prin minte c-ar exista ! continuă el, întorcîndu-se spre marchiz, a cărui față arăta îngrozitor de schimonosită. Un document scris și semnat de Henri-Urbain de Bellegarde. Scris cu mîna lui proprie și datat după ce dumneavoastră, doamnă, l-ați părăsit, crezîndu-l mort, și în timp ce dumneata, domnule, alergai — nu foarte repede — să cauți un doctor.

Marchizul se întoarse spre maică-sa. Aceasta se foi în loc, ferindu-și ochii și uitîndu-se dezorientată în jur. În sfîrșit, după o scurtă pauză, veni și răspunsul la privirea neajutorată a fiului, un răspuns îndeajuns de nesatisfăcător :

— Trebuie să stau jos, spuse ea simplu și se îndreptă spre banca pe care șezuse și Newman.

— Nu puteai să-mi vorbești între patru ochi ? i se adresă Urbain de Bellegarde, într-un mod cu totul și cu totul neașteptat, acuzatorului lor, care se și pomeni întrebîndu-se dacă nu cumva cuvintele acestea ar putea fi luate, în sfîrșit, drept o bază pentru discuții.

— Ba da, dacă aș fi fost sigur că pot să-i vorbesc și mamei dumitale între patru ochi, răspunse el. Dar, cum bine știi, n-am prea avut de ales.

Cu un gest foarte elocvent pentru ceea ce Newman ar fi numit „tăria“ ei de caracter, apelînd, din instinct, doar la propriile-i resurse de curaj și stăpînire de sine, Madame de Bellegarde se așeză pe bancă, într-o atitudine țeapănă, cu fruntea sus și cu mîinile împreunate în poală. La în-

ceput, expresia ce se așternuse pe chipul ei i se păru eroului nostru — lucru inimaginabil — chiar surîzătoare, dar, cînd se apropie, își dădu seama că nu era vorba decît de o crispare neobișnuită a feței. În același timp, însă, Newman văzu că bătrîna nu se lasă pradă agitației, că știe să se opună emoțiilor cu toată energia unei voințe inflexibile. Figura ei semeață nu prezenta nimic din ceea ce ar fi putut fi socotit drept semn al fricii sau al supunerii. Fusese luată prin surprindere, se clătinase o clipă, dar nu-și pierduse deloc curajul. Newman simți cu strîngere de inimă că avantajul s-ar putea să rămînă și de data aceasta de partea ei ; și totuși, nu ar fi fost el însuși dacă vederea unei femei (fie ea și o criminală), aflată într-o situație atît de neplăcută, l-ar fi lăsat cu totul și cu totul rece. Bătrîna îi aruncă fiului o privire ce echivala cu porunca de a-și ține gura și de a o lăsa să se descurce singură. Marchizul rămase în picioare, alături de ea, cu mîinile la spate, într-o atitudine care, cum observă prietenul nostru, compensa din plin absența graiului. Într-adevăr, pentru mintea lui Newman, această poză provocatoare și nerușinată — această imitație a virtuții ireproșabile și a supremei superiorități, pe care Urbain de Bellegarde era în stare să și-o aroge chiar și-n nelegiuire — urma să rămînă pînă la sfîrșit o enigmă.

— Despre ce document vorbești ? întrebă marchiza, ca și cum și-ar fi mărturisit interesul față de o posibilă contribuție la arhivele familiei.

— Exact cum v-am spus. Un document scris de soțul dumneavoastră, după ce l-ați părăsit, socotindu-l mort — scris în cele două ore cît a durat pînă v-ați reîntors. După cum vedeți, a avut destul timp ; n-ar fi trebuit să lipsiți atît de mult. Denunță în modul cel mai convingător intențiile criminale ale soției sale.

— Mi-ar plăcea să-l văd, zise ea pe un ton de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume să se preocupe de o declarație atît de compromițătoare... pentru autorul ei — un ins atît de penibil de compromis, vai, chiar și în timpul vieții.

— M-am gîndit la asta, așa că am adus o copie, spuse Newman, scoțînd din buzunarul jiletcii o foaie de hîrtie împăturită mărunt.

— Dă-i-o fiului meu, zise ea cu hotărîre.

Și, în timp ce Newman îi întindea marchizului hîrtia, bătrîna adăugă scurt către fiul ei :

— Citește-o.

Privirea spălăcită a domnului de Bellegarde trăda o nerăbdare pe care zadarnic ar fi încercat s-o ascundă. El luă hîrtia cu degetele sale delicat înmănușate și o desfăcu. Se cufundă în lectura ei, fără ca cineva să mai scoată vreo vorbă. Trecuse mult mai mult timp decît ar fi fost necesar ca s-o citească, dar marchizul încă tăcea. Stătea și o privea fix, stăruitor.

— Unde se află originalul ? întrebă între timp Madame de Bellegarde, pe tonul cel mai nevinovat și mai indiferent din lume.

— Într-un loc foarte sigur. Bineînțeles că nu vă pot arăta *originalul,* răspunse Newman. E un lucru atît de prețios, încît a devenit sfînt pentru mine. S-ar putea să vă vină chef să-l șterpeliți, adăugă eroul nostru, folosind, cu bună știință, un limbaj cam pitoresc de această dată, și am prea multă nevoie de el în altă parte. Dar este o copie foarte corectă. Exceptînd scrisul, evident. Dacă doriți, vi-l autentific prin lege. Probabil că asta o să vă mulțumească... autentificarea prin lege.

În sfîrșit, marchizul își dezlipi ochii de la hîrtie, roșu la față, vizibil înfuriat :

— Va fi nevoie, observă el, cu o voce destul de stăpînită totuși, de o mulțime de autentificări !

— Mă rog, replică Newman, putem recurge oricînd la original.

— Tocmai la original mă refer, preciză marchizul.

— A, nu, originalul, cred eu, va vorbi de la sine. În plus, se pot găsi destui inși — dintre cei ce-i cunosc scrisul — care să depună mărturie. Gîndiți-vă numai pe cîți o să-i intereseze documentul — dacă aș începe, hai să zicem, cu ducesa, cucoana aceea foarte voinică și amabilă, al cărei nume l-am uitat, dar care, la recepția dată de voi,

s-a purtat tare drăguț cu mine. M-a invitat să-i fac o vizită. La vremea respectivă, mi s-a părut că nu prea aș avea ce să-i spun, dar o hîrtiuță ca asta e un subiect gras de discuție.

— În cazul acesta, ar fi bine, fiule, să păstrezi „hîrtiuța", își tremură bătrîna glasul într-o ironie forțată. Păstrează-o ca să i-o arăți mamei dumitale cînd veți ajunge acasă.

— Neapărat, întări Newman.

— Și, după ce termini cu ducesa, ce urmează ? se interesă marchizul, împăturind hîrtia la loc și băgînd-o în buzunar.

— Ei bine, îmi rămîn toți ceilalți oameni în fața cărora ați avut cruzimea să mă prezentați ca jucînd un rol de care, la prima ocazie, ați fost în stare să mă deposedați cu brutalitate. Imediat după aceea, mulți dintre ei mi-au lăsat cartea de vizită, așa că am numele lor exacte și voi ști cum să-i găsesc.

O vreme, nici unul dintre cei doi interlocutori ai lui Newman nu scoase o vorbă. Marchiza se uita fix în pămînt, iar Urbain de Bellegarde nu-și mai desprindea privirile șterse de pe fața maică-si.

— Asta-i tot ce ai de spus ? întrebă în cele din urmă bătrîna.

— Nu, aș vrea să vă mai spun cîteva cuvinte. Sper că înțelegeți prea bine ce vreau să fac. Susțin că am fost crunt nedreptățit și iată că îmi iau revanșa. M-ați tratat în văzul lumii, în fața unor oameni invitați anume în acest scop, ca și cum n-aș fi destul de bun pentru voi. Țin să arăt lumii că, oricît de ticălos aș putea fi eu, nu voi sînteți în măsură să o spuneți.

Madame de Bellegarde rămase încă o dată tăcută, pentru ca apoi, adunîndu-și puterile, să dea din nou piept cu dușmanul. Sîngele ei rece îl impresionă în continuare pe american ca fiind desăvîrșit. Newman se cutremură gîndindu-se cîtă spaimă, cîtă nerușinare, cîte suspiciuni și cîte griji nu-i fusese dat bătrînei să semene în jur, într-o viață de om !

— Nu-i nevoie să te mai întreb cine îți este complice la înscenarea aceasta grosolană. Catherine Bread mi-a spus că i-ai cumpărat serviciile.

— N-o acuzaţi pe doamna Bread de venalitate, replică Newman. V-a ţinut secretul toţi aceşti ani. V-a păsuit destul. Soţul dumneavoastră a scris scrisoarea aceasta chiar sub ochii ei şi i-a pus-o în mînă cu obligaţia sacră de a o face publică. Numai prin mărinimia ei v-aţi bucurat de atîta amînare.

O clipă, marchiza păru să ezite, după care, declară destul de tăios :

— Ani în şir, soţul meu a făcut ce-a vrut din ea. Impresionant, nu ? Probabil că a fost cea mai prăpădită dintre numeroasele lui metrese.

Era singura concesie pe care binevoia să o facă pentru propria sa apărare.

— Mă îndoiesc de asta, zise Newman. Sînt de părere că e o femeie cu foarte mult bun simţ.

Madame de Bellegarde se ridică de pe bancă :

— Nu pentru a-ţi auzi părerile — oricît de interesante în felul lor — m-am deranjat eu să te ascult. Aşa că dacă, în afară de *ele*, nu ţi-a mai rămas nimic altceva să-mi spui, această încîntătoare întrevedere poate lua sfîrşit.

Întorcîndu-se spre marchiz, îl luă din nou de braţ şi reveni, pe un ton nefiresc :

— Spune şi tu ceva, fiule !

Urbain de Bellegarde se uită la ea, îşi trecu mîna peste frunte, fără alt rezultat sigur decît deplasarea pălăriei mult de la locul ei, după care, cu voce tandră, mîngîietoare, se interesă la fel de nefiresc :

— Ce să spun ?

— Nu-i decît un singur lucru de spus — că nu merita, zău, osteneala să fim agăţaţi pe stradă ca nişte hoţi de buzunare, pentru o asemenea reprezentaţie.

Însă marchizul crezu de cuviinţă că poate sări peste asta :

— Hîrtia dumitale, i se adresă el lui Newman, este, evident, cel mai grosolan dintre falsuri.

Newman clătină din cap, cît se poate de amuzat :

— Monsieur de Bellegarde, mama dumitale se descurcă mult mai bine. S-a descurcat mai bine chiar din prima zi cînd v-am cunoscut. Sînteţi o femeie puternică şi curajoasă, doamnă, continuă el. Mare păcat că v-aţi făcut

din mine un dușman. Aș fi fost unul dintre cei mai mari admiratori ai dumneavoastră.

De parcă nici n-ar fi auzit cuvintele acestea, bătrîna i se adresă fiului :

— *Mon pauvre ami*, trebuie să mă duci imediat la trăsură.

Newman se dădu la o parte și-i lăsă să plece. Îi urmări o vreme cu privirea și o văzu pe madame Urbain ieșind de pe o cărăruie laterală, împreună cu fetița, și îndreptîndu-se spre ei. Marchiza se opri să-și sărute nepoata. „Într-adevăr, puternică... naiba s-o ia !“ oftă el. Și o luă spre casă, cu o senzație destul de apropiată de cea a înfrîngerii. Bătrîna rămînea inaccesibilă ! Dar, după ce se mai gîndi puțin, își zise că purtarea al cărei martor fusese nu era deloc expresia unui autentic sentiment de securitate personală și cu atît mai puțin a unei reale nevinovății. Nu era decît o formă superioară a trufiei insolente, a ceea ce monsieur Nioche numea *l'usage du monde*, iar doamna Tristram, maniere alese. „S-o vedem ce zice după ce citește scrisoarea !“ își spuse el, convins că nu va trece mult timp și Madame de Bellegarde îi va da, totuși, un semn de viață.

Lucrul se petrecu mai repede chiar decît se aștepta el. A doua zi, în cursul dimineții, pe cînd tocmai se pregătea să ceară să i se servească dejunul, i se aduse cartea de vizită a domnului de Bellegarde. „Bătrîna a văzut ce scrie și a avut o noapte proastă“, presupuse el. Își primi imediat oaspetele, care își făcu intrarea cu aerul unui ambasador, reprezentant al unei mari puteri, aflat în situația neplăcută de a parlamenta cu delegatul unui trib barbar, căruia cine știe ce incident absurd îi dăduse, pe moment, posibilitatea unor manifestări dezgustător de agasante. Oricum, ambasadorul avusese și el o noapte proastă și ținuta sa impecabilă nu făcea decît să-i pună și mai mult în evidență ura bolnăvicioasă din ochi și petele acelea urîte de pe pielea sa fină, care nu erau altceva, în imaginația gazdei, decît amprentele necruțătoare ale fricii. Urbain de Bellegarde rămase un moment în picioare, respirînd grăbit și cu degetul arătător îndreptat poruncitor spre Newman. Acesta îi făcu semn să se așeze.

— Ceea ce am de spus, declară marchizul, n-o să-mi ia deloc timp și nu reclamă nici un fel de protocol.

— Mă rog, cum dorești. Sînt gata să te ascult.

După ce își roti ochii prin încăpere, monsieur de Bellegarde întrebă :

— În ce condiții ai accepta să te desparți de ceea ce numești dumneata „originalul" ?

— Ah, în nici o condiție !

Și în timp ce, cu capul aplecat într-o parte și cu mîinile la spate, își privea musafirul de parcă ar fi ținut să-i sondeze profunzimea urii al cărei obiect era, Newman adăugă :

— Dacă pentru asta ai venit, chiar nu merita să stai jos.

Totuși, ca și cum n-ar fi auzit aceste cuvinte, monsieur de Bellegarde continuă :

— Aseară, mama și cu mine am stat de vorbă despre povestea aia a dumitale. Poate că vei fi surprins să afli că micuțul document ni se pare... ă... ni se pare... caracteristic, încheie el, ezitînd asupra cuvîntului, ca și cum i-ar fi fost silă să-l pronunțe.

Newman izbucni într-un rîs nestăpînit :

— Caracteristic pentru mama dumitale și pentru dumneata, asta vrei să spui, nu ?

— Caracteristic pentru deplorabilul meu tată.

— Așa ? Nu, nu sînt surprins. Uiți că m-ai obișnuit cu surprizele, continuă Newman să rîdă.

— Din respect pentru el, urmă marchizul, din puțina considerție pe care o mai datorăm memoriei lui, am dori să nu fie arătat lumii drept autorul unui atac absolut diabolic împotriva reputației unei soții a cărei singură vină e că s-a supus unor repetate ultragii.

— Oh, înțeleg ! Totul, de dragul tatălui dumitale !

Și se porni să rîdă așa cum își îngăduia el să rîdă atunci cînd era, dacă nu foarte amuzat, în orice caz foarte mulțumit : un rîs nezgomotos, cu buzele strînse, mai mult pentru propriul său suflet.

Dar monsieur de Bellegarde nu-și părăsi gravitatea :

— Există cîțiva dintre prietenii lui apropiați pentru care dezvăluirea unei „inspirații" atît de nefericite ar însemna o mare durere. Chiar dacă, să zicem, am întări

cu probe medicale incontestabile supoziția că, în fond, nu-i vorba decît de o minte rătăcită de febră, *il en resterait quelque chose* *. Pînă și-n cel mai bun caz, și tot ar fi neplăcut pentru amintirea lui. Foarte neplăcut !

— Nu umblați cu probe medicale, îl sfătui Newman. Nu vă atingeți de doctori, ca nici ei să nu se atingă de voi. Nu mă feresc să-ți spun că, în ce mă privește, n-am scris nici unuia dintre domnii care l-au îngrijit pe tatăl dumitale.

Pe masca palidă a oaspetelui, lui Newman i se păru că vede — și se bucură în sinea lui — anumite semne după care această ultimă informație s-ar fi zis că nimerise exact unde trebuie. Cu toate acestea, marchizul continuă să peroreze la fel de bătăios :

— De pildă, madame d'Outreville, despre care vorbeai ieri. Nu pot să-mi închipui c-ar exista vreun lucru care s-o șocheze mai mult ca acesta.

— Oh, sînt întru totul pregătit s-o șochez pe madame d'Outreville. De fapt, asta și urmăresc. *Vreau* să șochez o grămadă de oameni.

Monsieur de Bellegarde își examină un moment tighelul alb, fin al uneia dintre mănușile sale negre. Apoi, fără să-și ridice privirea, zise :

— Nu-ți oferim bani. Presupun c-ar fi inutil.

Newman se răsuci pe călcîie, făcu de cîteva ori înconjurul camerei, după care se întoarse de unde plecase.

— *Ce* îmi oferiți voi ? După cît îmi dau eu seama, generozitatea poate veni numai și numai din partea mea.

Marchizul își lăsă brațele să-i atîrne drept pe lîngă corp și-și ridică și mai sus capul :

— Ceea ce-ți oferim noi este o șansă — o șansă pe care un gentleman s-ar cuveni s-o aprecieze. Șansa de a te abține să arunci o pată îngrozitoare pe memoria unui om care a avut, e adevărat, destule păcate, dar care, personal, nu ți-a făcut nici un rău.

— La asta, sînt două lucruri de spus, replică Newman. Primul, că voi nu mă considerați „un gentleman" și, prin urmare, nu sînt în stare să apreciez „șansa" pe care mi-o oferiți. Vezi, e chiar argumentul forte al dumitale ; o

* tot ar mai rămîne ceva (în fl. în text).

nenorocită de regulă ce nu se aplică în ambele sensuri. Al doilea... ei da, ca să fiu scurt, tot ce-mi înșiri dumneata sînt numai tîmpenii.

Oricît de mare îi era amărăciunea, eroul nostru (credincios unui anume ideal, pe care, așa cum am mai spus-o și altă dată, și-l fixase definitiv în fața ochilor minții) avusese mereu grijă să evite grosolănia, astfel că se mustră imediat pentru violența nestăpînită a acestor ultime cuvinte. Însă marchizul trecu peste ele cu mult mai multă seninătate decît ar fi fost de așteptat din partea lui. În calitatea sa de măreț ambasador, el își urmă nestingherit politica de ignorare a tot ce putea fi dezagreabil în replicile adversarului. Fixă mai întîi arabescurile aurite de pe peretele opus, după care își deplasă privirea asupra lui Newman, uitîndu-se la el ca și cînd și acesta ar fi fost un element — un element voluminos și grotesc — dintr-un vulgar ansamblu de decorații interioare.

— Îți dai seama, probabil, că o atitudine atît de mărturisit vindicativă — vindicativă, avînd în vedere tocmai eșecul dumitale — nu are, în ceea ce te privește, sorți de izbîndă.

— Ce înțelegi prin „sorți de izbîndă" ?

— Păi, îți rostești singur condamnarea. Este evident ! Presupun însă că lucrul acesta face parte din programul dumitale. Îți propui să ne împroști cu noroi (cu această dezgustătoare *ordure* în care te-ai complăcut să scormonești) și-ți închipui, speri ca măcar o parte din el să ne mînjească reputația. Firește, explică marchizul, pe un ton de maximă luciditate, noi știm că așa ceva nu-i posibil, dar dumneata îți încerci norocul și ții cu tot dinadinsul să ne demonstrezi că ai mîinile murdare.

— Comparația e bună. Cel puțin, jumătate din ea se potrivește, zise Newman. Da, încerc să vă stric reputația. Referitor însă la mîini, află că sînt curate. Am avut grijă să nu ating murdăria decît cu vîrful degetelor.

Monsieur de Bellegarde își privi un moment interiorul pălăriei, după care declară :

— Toți prietenii noștri sînt cu totul și cu totul de partea noastră. Ar fi procedat și ei exact cum am procedat noi.

— O să cred acest lucru cînd o să-l aud din gura lor. Pînă atunci, rămîn la părerea ceva mai bună pe care o am despre caracterul oamenilor.

Marchizul își pironi din nou privirea în adîncurile pălăriei :

— Sărmana, rătăcita mea soră, își iubea extrem de mult tatăl. Dacă ar afla de existența acelor cuvinte josnice — josnice și demente, totodată — de bilețelul acela de care ai de gînd să te folosești într-un mod atît de scandalos, ți-ar cere, cu mîndrie și în numele respectului filial, să-i dai imediat hîrtiuța. Iar ea ar distruge-o pe loc.

— Foarte posibil, răspunse Newman. Dar nu va afla. Am fost ieri în lăcașul acela îngrozitor și știu ce face ea acolo, știu ce destin o așteaptă. Dumnezeule mare ! Poți ghici și singur dacă spectacolul la care am asistat mă îndeamnă sau nu să vă iert !

Se părea că monsieur de Bellegarde nu mai avea nimic de spus. Continuă, totuși, să stea locului, în picioare, rigid, elegant, cu aerul unui om care-și închipuie că simpla lui prezență fizică valorează cît un discurs. Newman se uită la el și, fără să-i facă nici cea mai neînsemnată concesie în chestiunea esențială, simți impulsul — absurdă generozitate ! — de a-l ajuta să se retragă decent :

— După cum vezi, ideea dumitale — deși ingenioasă în felul ei — nu merge. Îmi oferiți prea puțin.

— Propune dumneata ceva, rosti, în sfîrșit, marchizul.

— Dați-mi-o înapoi pe Madame de Cintré, așa cum era ea înainte de a-i fi otrăvit voi sufletul și de a o fi aruncat în brațele deznădejdii.

Monsieur de Bellegarde își azvîrli capul pe spate și se îmbujoră tot de năvala sîngelui :

— Niciodată !

— Nu puteți.

— Chiar dacă am putea, tot n-am accepta ! Nimic nu s-a schimbat în sentimentul care ne-a făcut să dezaprobăm căsătoria ei cu dumneata.

— „Să dezaprobați“ sună admirabil ! exclamă Newman. Zău dacă merita să te deranjezi pînă aici numai

pentru a-mi spune că nici măcar nu vă e rușine de voi înșivă. Poate că aș fi ajuns să mă gîndesc la voi ca la niște suflete roase de remușcare, aproape cu milă.

Marchizul se îndreptă încet spre ieșire, iar Newman îl urmă și-i deschise ușa.

— Umblatul prin casele oamenilor cu petecul acela de hîrtie va fi, din partea dumitale, cel mai vulgar procedeu din cîte se pot imagina. La rîndul nostru, întrucît te-am admis în *notre intimité*, nu prea o să ne convină. Nu negăm deloc acest lucru. Altfel, însă, n-o să ne incomodeze.

— În ordine, zise Newman după o clipă de gîndire. Nici nu știu dacă vreau să vă fac un rău mai mare decît să regretați relațiile pe care le-ați avut cu mine. Numai nu fiți prea siguri, adăugă el, că vă dați seama de pe acum cît de mult *s-ar putea* să regretați.

Monsieur de Bellegarde rămase un moment cu ochii în pămînt, profund meditativ, de parcă și-ar fi stors creierii să descopere ce altceva ar mai fi putut face pentru a salva reputația tatălui său. Sfîrși prin a da drumul unui oftat scurt și sastisit care părea să spună că, neavînd încotro, va trebui să-l lase pe răposatul marchiz să-și primească pedeapsa infamiei la care se pretase. Ridică ușor din umeri, își recuperă eleganta umbrelă din mîna servitorului aflat în vestibul și, cu pas maiestuos, părăsi casa. Newman stătu nemișcat pînă auzi închizîndu-se ușa, după care începu să se plimbe de colo pînă colo, cu mîinile în buzunare și fredonînd încetișor o melodie ce aducea destul de bine a mormăit.

XXV

SE DUSE SĂ STEA DE VORBĂ CU voluminoasa și mucalita ducesă și o găsi acasă. În clipa în care intră în salon, un bătrîn cu nas mare și cu un baston cu măciulie de aur tocmai își lua rămas bun de la gazdă. Ieșind, el făcu o lungă plecăciune în fața lui

Newman, iar eroul nostru bănui că trebuie să fie unul dintre personajele acelea mărețe cu care dăduse mîna la serata doamnei de Bellegarde. Așezată într-un fotoliu, din care nu catadicsi să se miște, străjuită dintr-o parte de o uriașă glastră cu flori și din cealaltă parte de un vraf de romane cu coperți trandafirii, cu o imensă tapiserie atîrnîndu-i din poală, ducesa oferea ochilor o priveliște vastă și impunătoare. Expresia ei era însă extrem de amabilă și nu exista nimic în purtarea ei care să descurajeze marea încredere cu care venise Newman. Lansîndu-se în conversație cu o incredibilă vioiciune, impozanta cucoană vorbi despre flori și cărți, despre teatre, despre instituțiile specifice țării de baștină a eroului nostru, despre umezeala Parisului, despre tenul grozav al americancelor, despre impresiile pe care i le lăsase lui Newman Franța, despre părerea oaspetelui în legătură cu franțuzoaicele. Toate acestea beneficiară de o copioasă și dezinvoltă revărsare de cuvinte dinspre partea ducesei, care, ca multe dintre compatrioatele sale, era un spirit specializat mai degrabă în răspunsuri decît în întrebări, o persoană obișnuită să rostească „vorbe de duh", pentru ca apoi să aibă grijă să și le pună tot ea în circulație și care era gata să-ți facă oricînd cadou opinii facile, la îndemîna oricui, împachetate frumos în ambalajul aurit al unui fericit galicism. Newman venise la ea să-și spună necazul, dar iată că se pomeni într-o atmosferă în care, după toate aparențele, nu era loc pentru asemenea fleacuri ; o atmosferă în care aerul înghețat al grijilor nu pătrunsese niciodată și care părea compusă numai și numai din parfumuri intelectuale moi, dulcege, stătute. Sentimentul cu care o privise pe madame d'Outreville la festivitatea aceea fățarnică a clanului de Bellegarde îi reveni acum : o formidabilă actriță bătrînă care își joacă la perfecție rolul într-o comedie deosebit de „selectă". Observă curînd că venerabila matroană nu-i pune nici un fel de întrebare în legătură cu prietenii lor comuni ; de pe buzele ei nu scăpă nici o aluzie la împrejurările în care îi fusese prezentat. Madame d'Outreville nu se prefăcea că ignoră schimbarea intervenită în situația eroului nostru, dar nici nu se arăta grăbită să-i împărtășească durerea.

Surîdea doar și perora și compara coloritul linii, delicat nuanțat, din tapiseria domniei sale, de parcă cei doi de Bellegarde și fărădelegea lor nici n-ar fi aparținut acestei lumi. „Se ferește !" își zise el și, ajungînd la concluzia că aceasta îi era politica, fu curios să vadă cum se va descurca și mai departe. Madame d'Outreville se descurcă de minune. În ochișorii ei limpezi, ageri și expresivi, care făceau să i se uite aproape lipsa de frumusețe, Newman nu surprinse o singură lucire ce ar fi putut să sugereze existența vreunui gînd ascuns, nici umbră de teamă că musafirul ar îndrăzni să încalce un teritoriu pe care ea personal și-a propus să-l ocolească. „Pe cinstea mea, își spuse el, joacă perfect. Oamenii ăștia sînt uniți ca degetele de la mînă. Și dacă cineva din afara lor ar putea sau nu să le suspecteze buna-credință, ei știu sigur că se pot bizui unii pe alții".

Ajuns în acest punct al meditațiilor sale, Newman începu chiar să o admire pe ducesă pentru manierele ei desăvîrșite. Simțea (și nu se înșela deloc) că purtarea ei nu era cu nimic mai puțin civilizată decît ar fi fost în cazul în care proiectul de căsătorie încă ar mai fi stat în picioare. În același timp, era conștient însă că nu va trece nici măcar cu un milimetru dincolo de această curtoazie. „Domnul Newman — își zicea probabil eminenta cucoană — a venit în vizită. Dumnezeu știe de ce o mai fi venit, după tot ceea ce se întîmplase. În fine, este aici, așa că timp de o jumătate de oră va trebui să fiu *charmante*. Oricum, n-o să-l mai văd". Negăsind nici un prilej favorabil de a-și spune păsul, eroul nostru se cufundă în aceste reflecții mai puțin pătimaș decît ar fi fost de așteptat ; își întinse picioarele în voie, după vechiul său obicei și chiar rîse puțin, un rîs aprobator și discret. Pe urmă, în timp ce amfitroana îi povestea ceva în legătură cu un *mot* cu care mama domniei-sale, pe cînd era extrem de tînără, îi dăduse peste nas marelui Napoleon, îi trecu prin cap ideea că eschivarea ducesei de a duce în discuție un capitol din istoria Franței — cel al familiei de Bellegarde, oricum mai interesant pentru el — ar putea fi, de fapt, o dovadă de maximă considerație față de sentimentele sale. Probabil că atitudinea ei pornea mai curînd din delicatețe decît din

diplomaţie. Newman era pe punctul de a spune şi el cîteva lucruri, de natură să-i uşureze şi mai mult mărturisirea la care se hotărîse s-o facă părtaşă, cînd un servitor anunţă sosirea unui nou oaspete. La auzul numelui acestuia — numele unui prinţ italian — ducesa se îmbufnă puţin, abia perceptibil şi-i zise iute lui Newman :

— Te rog să rămîi. Doresc ca vizita aceasta să fie scurtă.

Rugămintea amfitrioanei îl încurajă pe eroul nostru să spere că, la urma urmei, tot vor ajunge să vorbească despre familia de Bellegarde.

Prinţul era un bărbat mic, îndesat şi cu un cap disproporţionat de mare. Negricios la faţă, avea nişte sprîncene stufoase, de sub care te sfredelea o privire severă, fixă, oarecum provocatoare ; o privire ce părea să desfidă pe oricine ar fi încercat să gîndească măcar că domnia-sa are dovleacul cam prea voluminos. Judecînd după cererea adresată prietenului nostru, ai fi zis că ducesa îl socoteşte pe noul venit un plicticos şi jumătate ; totuşi, după şuvoiul nestăvilit de vorbe cu care îi întîmpină, lucrul nu era deloc vizibil. Distinsa cucoană îşi lăsă limbariţa să zburde în voie, improvizînd variaţiuni peste variaţiuni, ca într-o veche operă rococo, pentru ca, din cînd în cînd, să se mai şi oprească şi să dea la iveală cîte un *mot,* în maniera în care o balerină se învîrte în loc — cu braţele împreunate şi pentru a-şi mai trage şi ea sufletul — într-un echilibru extatic. Madame d'Outreville caracteriză cu neîntrecută măiestrie spiritul italian şi savoarea smochinelor din Sorrento, prevesti viitorul îndepărtat al regatului italian (dezgust total faţă de stăpînirea sardiniană brutală şi întoarcere definitivă, în întreaga peninsulă, la domnia blîndă a Sfîntului Părinte) şi, în sfîrşit, abordă afacerile amoroase ale prieteniei lor *cette pauvre princesse,* o doamnă necunoscută lui Newman şi care, toată lumea ştia asta, avea o inimă tare largă. Istorioara fu supusă unor serioase intervenţii şi precizări din partea prinţului, care, evident, nu avea legături cu eroina în chestiune, oricum nu altele decît cele ce reieşeau dintr-o cunoaştere amănunţită a aventurilor puse pe seama ei. După ce se asigură că Newman nu se află într-o dispoziţie glumeaţă şi că n-are

de gînd să rîdă nici de mărimea căpățînei domniei-sale, nici de autenticitatea faptelor, prințul se lansă în discuție cu o însuflețire pe care ducesa, atunci cînd îl luase drept un personaj plicticos, nu avusese cum să o prevadă. De la pasiunile frecvente și atît de năstrușnic orientate ale prieteniei lor, companionii lui Newman ajunseră să analizeze *le coté passionel* al nobilimii florentine în general ; nu de mult, ducesa își petrecuse cîteva săptămîni în intimitatea acelei societăți și era foarte bine informată în materie. Subiectul se transformă, la rîndu-i într-un examen al sensibilității italiene *per se*. Ducesa, care ajunsese la niște concluzii foarte originale, socotea că, în comparație cu alte popoare, inima italienilor era organul cel mai puțin sensibil din tot ce întîlnise ea vreodată, dădu exemple care vorbeau de la sine despre înclinația machiavelică a sufletului peninsular de a calcula în orice împrejurare avantajele și dezavantajele posibile, pentru a declara în final că, din punctul ei de vedere, în inima acestor oameni n-ai să găsești decît cifre aritmetice și sloiuri de gheață. Prințul se făcu foc și pară, își folosi întreaga elocință pentru a o combate, iar vizita sa se dovedi de-a dreptul încîntătoare.

Firește, Newman nu participa la acest război. Cu capul aplecat puțin într-o parte, stătea doar și-i urmărea pe cei doi combatanți. În timp ce perora, ducesa se uita adesea la prietenul nostru, însoțindu-și privirea și de cîte un zîmbet, de parcă ar fi vrut să-i dea de înțeles, în felul acela fermecător, specific nației sale, că numai pentru urechile lui, ale lui Newman, merita să se spună ceva atît de inteligent. Dar eroul nostru nu spunea nimic și, după o vreme, gîndurile începură să-i rătăcească pe alte căi. Un sentiment ciudat puse stăpînire pe el și, brusc, realiză întreaga absurditate a demersului său. La urma urmei ce naiba avea el de vorbit cu ducesa ? La ce i-ar folosi să demaște în fața ei lipsa de loialitate a familiei de Bellegarde și, pe deasupra, s-o mai și denunțe pe marchiză drept ucigașă ? Din punct de vedere moral, Newman părea să fi făcut un salt extrem de periculos, pentru ca acum, odată revenit pe propriile-i picioare, să vadă lucrurile cu totul altfel decît înainte. Ca sub efectul unui curent de aer rece, simți cum voința i se întărește, îndreptată însă în

cu totul alt sens, cum el însuși se înfășoară și mai strîns în haina reticențelor. Ce fusese oare în capul lui cînd își închipuise că madame d'Outreville ar putea să-l ajute ? Cu ce l-ar consola pe el dezaprobarea ducesei ? Ce importanță avea pentru el opinia ei despre cei doi de Bellegarde ? O asemenea opinie era aproape la fel de neinteresantă ca și cea a clanului de Bellegarde despre madame d'Outreville. Să-l ajute ducesa ? Femeia aceasta obeză, flască, nepăsătoare și artificială? Ea care de douăzeci de minute încoace nu făcea altceva decît să ridice între ei doi un zid de fraze politicoase, felicitîndu-se, desigur, că în păienjenișul acesta de vorbe el, Newman, nu va găsi niciodată o portiță de scăpare ? Oare aici ajunsese el — să cerșească hatîruri din partea unor zei falși și să caute simpatia unor oameni pentru care el însuși nu avea nici un fel de simpatie ? Sprijinindu-și mîinile de genunchi, eroul nostru rămase un timp gînditor, cu ochii pierduți în fundul pălăriei. Aceeași, mereu aceeași întrebare îi răsuna în auz : era oare posibil să zbiere și el precum animalul acela cu urechile prea lungi ? Indiferent dacă ducesa ar fi dispusă să-i asculte sau nu povéstea, el nu-i va spune nimic. Să-și mai piardă o jumătate de ceas pentru plăcerea de a-i demasca pe cei doi de Bellegarde ? La dracul cu cei doi de Bellegarde ! Se ridică brusc și se apropie de amfitrioană pentru a-și lua rămas bun.

— Nu mai poți să stai ? întrebă ea pe un ton grațios.

— Vă rog să mă iertați, dar trebuie să plec.

Madame d'Outreville șovăi o clipă, după care zise :

— Mi s-a părut că ai fi vrut să-mi spui ceva deosebit.

Newman îi înfruntă privirea. Se simți puțin amețit. Abia acum își dădea seama de pericolul prin care trecuse sau, cel puțin, de înălțimea la care își executase saltul. Micul prinț italian îi veni în ajutor :

— Ah, madame, suspină el din adîncul sufletului, cine n-ar vrea să vă spună ceva deosebit ?

— Nu-l învăța pe domnul Newman să spună *fadaises* * Este meritul lui că nu se pricepe la așa ceva.

— Așa e, admise Newman. Nu mă pricep la *fadaises* și nu vreau să spun nimic neplăcut.

* platitudini (în fr. în text).

— Sînt convinsă că ești un om cu foarte mult bun simț ! surîse madame d'Outreville și, în timp ce Newman se retrăgea, înclină ușor din cap în semn de adio.

Odată ajuns afară, eroul nostru se opri un moment pe trotuar, stînd și întrebîndu-se dacă, în definitiv, nu se dovedise un măgar și mai mare cînd se răzgîndise și nu-i dăduse prea distinsei cucoane posibilitatea să miroasă și ea puțin din buchetul său cu flori ciudate. Pe urmă înțelese definitiv, avînd chiar sentimentul unei descoperiri, că pur și simplu i-ar fi extrem de neplăcut să vorbească, indiferent cine i-ar fi fost interlocutorul, despre cei din neamul de Bellegarde. Dintr-o dată, îi apăru limpede că singurul lucru pe care și-l dorea cu adevărat era să și-i scoată din minte, să nu se mai gîndească niciodată la ei. Cum indecizia nu se număra, totuși, printre slăbiciunile prietenului nostru, nici în acest caz ea nu dură mult. Timp de trei zile, se strădui din toate puterile să-și alunge orice gînd — orice gînd, firește, în legătură cu marchiza și cu fiul ei. În seara celei de a treia zile, se duse să ia masa în Avenue d'Iéna și, cum doamna Tristram le pronunță numele, Newman îi ceru, pe un ton aproape sever, să se abțină de la așa ceva. Incidentul îi oferi lui Tom Tristram mult așteptata ocazie de a-și prezenta condoleanțele.

El se aplecă înainte, își puse mîna pe brațul lui Newman, strîngîndu-și buzele și clătinînd din cap :

— Adevărul este, dragul meu prieten, că niciodată n-ar fi trebuit să te vîri în chestia asta. Știu că nu tu ești cel vinovat și că toată trebușoara e opera nevestei-mi. Dacă vrei să-i zici cîteva, n-ai decît. Nu mă bag. Îți las mînă liberă să i-o plătești cu vîrf și îndesat. Știi că eu personal nu mă ating de ea nici c-o floare, dar mă gîndesc că nu i-ar strica să i se mai dea puțintel peste nas. De ce nu m-ai ascultat pe *mine* ? Știi că n-am avut pic de încredere în povestea asta. Mi-am dat seama că-i o aventură, un fel de salt mortal, din care, pînă și-n cel mai fericit caz, n-aveai cum să nu te alegi cu o vînătaie zdravănă. Nu pretind că aș fi un nemaipomenit *homme à femmes,* cum se spune pe aici, însă în privința sexului frumos am intuiție. Am și eu părerile mele, la care am ajuns, fir-ar să fie, pe căile cele mai cinstite. Însă nu mi s-a întîmplat să-mi exprim

neîncrederea față de o femeie și să nu iasă apoi la iveală că am avut dreptate. Cu Lizzie, de exemplu, nu m-am înșelat deloc ; întotdeauna am avut îndoieli în legătură cu ea. Orice ai putea să gîndești despre situația mea actuală, trebuie să recunosc că cel puțin m-am legat singur, în deplină cunoștință de cauză. Acum, imaginează-ți că ai fi ajuns și tu într-o colivie ca asta cu îngîmfata și frigida aia de contesă. Poți să fii sigur că o nevastă ca ea și-ar fi arătat repede gheruțele. Și, pe cuvîntul meu, nu văd la cine ai fi putut să te duci și să găsești înțelegere. La marchiz ? În nici un caz, dragă Newman. Cu ăsta nu se poate vorbi omenește. Ți-a dat el de înțeles vreodată c-ar dori așa ceva ? A încercat el vreodată să te vadă între patru ochi ? Te-a invitat în vreo seară măcar să-i faci o vizită și să fumați o țigară împreună sau să treci pe la domnia-sa, după ce ți-ai luat rămas bun de la cucoane, și să beți un păhărel ? Nu, nu-mi vine să cred că te-ai fi ales cu mare lucru de la *dînsul*. Cît despre maică-sa, descendenta aia a o sută de conți, ei bine, luminăția sa îți lasă un gust mai amar decît cel mai amar dintre hapuri. Știi, francezii au o vorbă grozavă, pe care o folosesc la tot pasul ; la ei totul este (sau ar trebui să fie) „simpatic". Ei bine, Madame de Bellegarde e aproape tot atît de simpatică pe cît de simpatic e borcanul ăla cu muștar. Dracul s-o ia, dar indivizii ăștia-s de piatră. Parcă nici nu le-ar curge sînge prin vine. Am simțit-o pe pielea mea la balul ăla al lor. Aveam senzația că mă plimb prin sala armelor din Turnul Londrei — toți înțepeniți în armurile strămoșești, toți agățați în cîte o panoplie. Ehei, băiețaș, să nu mi-o iei în nume de rău că ți-o spun, dar poți fi sigur că singurul lucru pe care-l voiau de la tine erau banii. Mă pricep nițeluș la treaba asta ; îmi dau seama exact cînd cineva urmărește să pună laba pe banii altuia. De ce s-au oprit tocmai la mijlocul chestiei, habar n-am. Presupun că li s-a ivit ocazia să pună mîna pe punga altuia, fără să se mai chinuiască atîta. N-are sens să intrăm în amănunte. Se prea poate ca ideea de a ți se da cu piciorul să nu fi pornit chiar de la contesa voastră — — a ta și a nevesti-mi ; mai degrabă bătrîna e cea care a sfătuit-o să-ți întoarcă spatele. După cîte am mirosit eu,

pungașele astea două, Claire și cu maică-sa, lucrează mînă-n mînă. Oricum, ai scăpat la timp, bătrîne. Să-ți intre bine în cap asta. Iar dacă-ți vorbesc fără înconjur e numai și numai pentru că țin atît de mult la tine. Și tot pentru că te iubesc, pot să-ți spun că mie mai curînd mi-ar fi trecut prin minte să-i fac curte obeliscului din Place de la Concorde decît gălbejitei ăleia excentrice.

Tot timpul cît dură acest discurs înflăcărat, Newman se uită la Tristram cu o privire stinsă. Niciodată pînă acum nu simțise eroul nostru cît de mult depășise el faza vechii și echilibratei lui camaraderii cu Tom Tristram. Ochii doamnei Tristram aruncau în direcția soțului domniei-sale adevărate jerbe de scîntei. În sfîrșit, ea se întoarse spre Newman, cu un surîs ușor macabru :

— Cel puțin, zise ea, trebuie să fii drept cu Tom și să-i apreciezi cum se cuvine modul absolut strălucit în care se pricepe să dreagă indiscrețiile unei soții prea zeloase.

Dar, chiar și fără șfichiuirile limbii ascuțite a amicului său, amărăciunea din sufletul lui Newman tot și-ar fi arătat colții. Și-ar fi putut-o ține în frîu numai dacă ar fi putut să nu se mai gîndească la dragostea pierdută, însă în momentul de față fiecare zi nu făcea decît să-i mărească și mai mult suferința. Zadarnic îl rugă doamna Tristram *se faire*, cum formula ea, *une raison*. Simpla vedere a lui, îl asigură această prietenă, o făcea nefericită.

— Cum aș putea să mă resemnez ? întrebă el cu voce tremurătoare. Cum aș putea, cînd și pe *mine* simpla vedere a oricărui lucru din jur mă face la fel de nefericit ? Mă simt exact ca un văduv buimăcit de pierderea celei dragi — dar un văduv care nu are nici măcar consolarea de a se putea duce la mormîntul soției, care nu are dreptul să poarte nici măcar o panglică de doliu la pălărie. Mă simt, adăugă el după o clipă, ca și cum mi-ar fi fost ucisă nevasta, iar asasinii ar umbla încă liberi și nestingheriți.

Doamna Tristram nu răspunse imediat. În cele din urmă, cu un surîs forțat, dar mult mai puțin izbutit decît atîtea alte surîsuri simulate de buzele ei, întrebă :

— Chiar ești convins că ai fi fost fericit ?

Newman o privi surprins, după care clătină dezaprobator din cap :

— Cam timidă întrebarea. Nu prea ți se potrivește.

— Ei bine, continuă, ea, de parcă și-ar fi însușit observația, nu cred că ar fi fost o căsătorie cu adevărat reușită.

— N-ai decît să spui că ar fi eșuat lamentabil, replică el iritat. Eșec contra eșec, dar tot l-aș fi preferat pe acela celui de față.

— Aș fi fost și eu curioasă să văd cum ar fi evoluat lucrurile, zise ea cu un aer meditativ. Ar fi fost ceva foarte bizar.

— Oare din curiozitate m-ai incitat să fac acest pas ?

— Puțintel, da, răspunse ea pe un ton mult mai îndrăzneț acum.

Newman îi aruncă o privire furioasă, cea mai furioasă din cîte îi fusese sortit să-i arunce vreodată, se ridică de pe scaun și-și luă pălăria. Doamna Tristram îl urmări cîteva clipe cu atenție, după care zise :

— Cuvîntul sună foarte crud, totuși e mai puțin crud decît pare. Curiozitatea joacă un rol destul de important în aproape tot ce fac eu. Am vrut să văd, în primul rînd, dacă un asemenea mariaj este posibil și, în al doilea rînd, dacă da, ce se va întîmpla după aceea.

— Așadar, n-ai crezut în această căsătorie, îi reproșă el.

— Ba da, am crezut... am crezut că va avea loc și că vei fi fericit. Altfel, dacă totul s-ar fi redus din partea mea doar la simple speculații, aș fi fost creatura cea mai lipsită de inimă. *Dar*, urmă ea, punîndu-și mîna pe brațul lui Newman, și hazardîndu-se într-un surîs grav, află că ideea acestei căsătorii reprezintă zborul cel mai înalt pe care și l-a permis vreodată o fantezie și așa îndeajuns de îndrăzneață !

După ce mai continuă puțin pe același ton, doamna Tristram îl sfătui pe Newman să părăsească Parisul și să plece într-o călătorie de vreo trei luni. Schimbarea de decor îi va face bine și, departe de locurile și de oamenii care au fost martori ai nenorocirii lui, își va uita mai repede necazul.

— Mai ales pe *dumneata* o să-mi facă bine să te părăsesc, se declară de acord Newman. Socotesc că cel puțin în privința asta n-o să-mi vină prea greu. Devii cinică. Felul în care vorbești mă revoltă și mă mîhnește.

— Foarte bine ! replică ea pe un ton îngăduitor sau, cinic, cum vi se pare mai verosimil. Sînt sigură că o să te revăd.

Newman simțea, într-adevăr, nevoia să plece cît mai departe de Paris. Strălucitoarele străzi pe care își purtase pașii în ceasurile mai fericite de odinioară și care, la vremea aceea, păreau să etaleze, tocmai pentru a-i sărbători fericirea, o strălucire și mai mare aveau acum aerul că-i cunosc secretul și că se uită de sus la înfrîngerea lui, cu sfichiuitoare batjocură. Va pleca undeva, puțin îi păsa unde, așa că-și făcu bagajele. Apoi, într-o bună dimineață, se urcă aproape la întîmplare în trenul ce avea să-l ducă pînă la Calais, pentru ca de acolo să se îmbarce și să se trezească pe țărmurile Angliei. Tot timpul cît dură acest drum, se întrebă ce se întîmplase oare cu răbzunarea sa și reuși să se gîndească la ea ca la un lucru pitit, provizoriu, într-un loc foarte sigur. Va sta binișor acolo pînă îi va veni vremea.

Ajunse la Londra în toiul a ceea ce se numește „sezon“ și prima sa impresie fu că, în sfîrșit, aici ar putea găsi el mijlocul de a se sustrage apăsătoarei sale tristeți. Nu cunoștea pe nimeni în toată Anglia, dar spectacolul acestei metropole — un Babilon mai vast și mai încîlcit decît cel al antichității — îl scoase întrucîtva din amorțeală. În mod obișnuit, tot ce era enorm găsea în sufletul lui Newman ecou favorabil, astfel că formidabila energie a britanicilor, hărnicia lor stimulară vivacitatea adormită a spiritului său de observație. Se știe, potrivit statisticilor date publicității, că vara acelui an a fost una dintre cele mai frumoase din cîte cunoscuseră în ultima vreme locuitorii insulei. Prietenul nostru făcu nesfîrșite plimbări, cutreierînd Londra în lung și-n lat. Își petrecu ore în șir, stînd pe cîte o bancă în Kensington Gardens și pe promenada învecinată — popularul Drive — privind oamenii, caii, trăsurile, englezoaicele frumoase cu bujori în obraz, extravaganța dandy-lor și luxul lacheilor. Se duse la operă și o găsi mai bună ca la Paris. Se duse la teatru unde se simți încîntat și surprins să audă dialoguri pe care să le înțeleagă pînă și în cele mai subtile nuanțe. Făcu și cîteva excursii la țară, la sfatul și la alegerea chelnerului de la restaurantul hotelului, cu care, în acest

domeniu ca și în altele asemănătoare, stabilise relații confidențiale. Văzu cerbii din Windsor Forest, admiră Tamisa de pe Richmond Hill, mîncă peștișori prăjiți cu pîine neagră și unt la Greenwich, își înfundă pașii în iarba umbrită de catedrala din Canterbury. De asemenea, vizită Turnul Londrei și expoziția doamnei Tussaud. Într-o zi, îi veni ideea să se ducă și la Sheffield, dar după ce se mai gîndise puțin renunță. Ce naiba să caute el la Sheffield ? Avea sentimentul că verigile lanțului care îl legau de o posibilă investiție în producția de cuțite erau rupte. N-avea nici ea mai mică dorință să se „inițieze" în tainele unei întreprinderi prospere, oricare ar fi fost ea ; acum, n-ar mai fi dat un ban pe privilegiul de a discuta amănuntele celei mai strălucite afaceri cu cel mai priceput dintre patroni.

Într-o după-amiază, după o plimbare prin Hyde Park, se înapoie pe Drive, încercînd să-și croiască drum prin labirintul de oameni ce se îmbulzesc de-a lungul acelui loc de promenadă. Nici de astă dată șuvoiul de lume nu era mai puțin dens, iar Newman, ca de obicei, se minună la vederea unora dintre figurile acelea bizare și anacronice ce ieșiseră să ia aer în cîte vreo trăsură cum nu se poate mai somptuoasă. Personajele acestea demodate îl duceau cu gîndul la ceea ce citise despre anumite țări meridionale și din Orient unde, la diverse ocazii, se scot din temple moaște și idoli grotești, se poartă în care de aur și se arată poporului. În timp ce-și tăia din greu cale printre valuri compacte de muselină șifonată, eroul nostru remarcă, la adăpostul pălăriilor garnisite cu pene înalte, o mulțime de chipuri drăgălașe. Observă, de asemenea, așezate pe scăunașele de la poalele masivilor, posomoriților arbori englezești, numeroase fete tinere cu priviri apatice care păreau să stea acolo numai pentru a-i reaminti și mai pregnant că, odată cu dispariția doamnei de Citrè — femeia ce-i frînsese inima — dispăruse din lume și vraja frumuseții ; pentru a nu mai vorbi de alte damicele ale căror priviri nu erau deloc apatice și care nu-i lăsau americanului nostru decît gustul amar al unei satire la adresa posibilei consolări. Se plimba astfel de mai multă vreme cînd, drept în fața lui, îi ajunse la

urechi, aduse de briza estivală, cîteva cuvinte rostite în cel mai curat idiom parizian, un idiom de care auzul său începuse să se cam dezvețe. Vocea cu care fuseseră pronunțate cuvintele îi evoca o imagine precisă, a unei anumite persoane, astfel că, încordindu-și privirea, nu-i fu deloc greu să stabilească o legătură între amintita voce și eleganța cam bătătoare la ochi a unei tinere care, cu spatele la el, mergea în aceeași direcție. Odată pornită în căutarea norocului, mademoiselle Nioche se gîndise probabil că și-l va putea găsi mai repede la Londra. O privire mai atentă îl făcu să se întrebe dacă nu cumva și dăduse peste acest noroc. Alături de ea pășea un bărbat, într-o atitudine teribil de grijulie să nu-i scape nimic din sporovăiala domnișoarei și, după toate aparențele, mult prea fascinat pentru a deschide gura el însuși. Newman nu-i auzi glasul, însă rămase cu impresia unor umeri englezești, a unui „echipament" englezesc, a unei tăceri englezești. Mademoiselle Nioche atrăgea atenția tuturor. Femeile care treceau pe lîngă ea întorceau capul, electrizate parcă de o toaletă ce nu putea veni decît de la Paris. O adevărată cascadă de volane și volănașe se revărsa din talia tinerei doamne pînă sub picioarele lui Newman, care se văzu obligat să pășească într-o parte pentru a nu-i călca pe rochie. Și, într-adevăr, păși într-o parte cu o grabă pe care situația de fapt nu o reclama chiar atît de urgent ; dar pînă și simpla vedere a domnișoarei Noèmie făcuse ca vechea durere să izbucnească și mai tăios. Ființa aceasta i se părea o pată respingătoare pe fața naturii și Newman dorea să n-o mai vadă înaintea ochilor. Se gîndi la Valentin de Bellegarde încă neputrezit în mormînt, la viața lui secerată atît de timpuriu, pentru a-i deschide calea acestei nerușinări înfloritoare. Parfumul ce plutea în jurul luxoasei fete îi făcea de-a dreptul greață. Întoarse capul și încercă să se îndepărteze, însă presiunea mulțimii îi sili să mai rămînă puțin în apropierea ei, astfel că, fără să vrea, auzi și ce spune :

— Ah, sînt sigură c-o să-mi ducă dorul, murmură ea. A fost o mare cruzime din partea mea să-l părăsesc. Mi-e teamă că o să mă crezi lipsită de inimă. Putea foarte bine să rămînă cu noi. Am impresia că nu se simte prea grozav, adăugă ea. Astăzi mi s-a părut cam abătut.

Newman se întrebă despre cine o fi vorbind oare, dar, cum în momentul acela o spărtură printre vecinii săi îi permise să se strecoare în afara șuvoiului, se îndepărtă, spunîndu-și că o fi plătind probabil și ea tribut bunei-cuviințe britanice, simulînd o tandră solicitudine pentru iubitul tătic. Oare bătrînul acela jalnic continua să-i țină și acum trena și să bată cărarea viciului laolaltă cu ea? Se mai milostivea încă să-i împărtășească din experiența sa în afaceri și traversase marea pentru a-i servi ca interpret? Newman se mai distanță puțin, după care își reluă plimbarea, cu grijă totuși să nu dea din nou peste mademoiselle Nioche. În cele din urmă, căută un scaun liber la umbra vreunui copac, însă își dădu seama că e greu de găsit așa ceva. Tocmai era pe punctul de a renunța la idee, cînd văzu un bărbat ridicîndu-se de pe locul pe care îl ocupase, permițîndu-i astfel prietenului nostru să se așeze fără ca măcar să trebuiască să se mai uite la vecini. Rămase o vreme acolo, absent la toate cele din jur, în prada furiei pe care i-o trezise revederea micuței și nefastei Noémie. În sfîrșit, după vreun sfert de oră, lăsînd ochii în jos, privirile îi căzură peste un ghemotoc de cățel, culcat pe cărare, la un pas de picioarele lui — un mops pitic, un exemplar miniatural, dar ilustrînd de minune interesanta specie pe care o reprezenta. Cu botnița lui mică și neagră, cățelușul adulmeca de zor la lumea elegantă ce trecea pe lîngă el și probabil că și-ar fi extins investigațiile și mai departe, dacă n-ar fi fost reținut de o panglică lată, albastră, prinsă de zgardă printr-o enormă fundă și al cărei capăt se afla în mîna unui individ instalat chiar pe scaunul de lîngă Newman. Eroul nostru își mută atenția asupra vecinului și imediat descoperi că el însuși era obiectul întregului interes al acestui personaj, care se zgîia la el cu o pereche de ochi mici, albi, încremeniți. Americanul recunoscu acești ochi numaidecît: de un sfert de oră stătea alături de monsieur Nioche. E adevărat, avusese el vaga senzație că se află în bătaia acelei priviri moarte, dar, cufundat în gînduri, nu luase seamă. Monsieur Nioche continua să se holbeze la el. Lăsa impresia unui om căruia îi este frică pînă să și clipească, necum să încerce

să-și salveze prin fugă ceea ce s-ar fi putut să-i mai fi rămas din onoare.

— Dumnezeule mare ! Și dumneata ești aici ? explodă Newman, uitîndu-se la neajutoratul său vecin cu un aer mai încruntat decît și-ar fi dorit.

Monsieur Nioche avea o pălărie nouă și o pereche de mănuși din piele de căprioară. Nici hainele nu erau cele pe care le purta altădată ; ele păreau să aparțină unei antichități ceva mai recente. De braț îi atîrna o mantilă — dintr-o țesătură ușoară și strălucitoare, cu franjuri de dantelă albă pe margini — care, după toate probabilitățile, îi fusese încredințată spre păstrare de o doamnă. Panglica albastră a cățelușului era strîns înfășurată în jurul mîinii. Pe fața lui nu se citea nici un semn de recunoaștere — nimic în afară de groază și fascinație. Newman se uită la mops, apoi la mantila cea dantelată și, întîlnind din nou ochii bătrînului, urmă :

— Este clar că mă cunoști, îi reproșă el. Ai fi putut să-mi vorbești înainte de a te vedea eu.

Monsieur Nioche tot nu-și descleștă fălcile, dar, după cum i se păru ex-binefăcătorul său, ochii începură să i se umezească ușor.

— Nu mă așteptam, continuă americanul, să te întîlnesc atît de departe de... de Café de la Patrie.

Chiar dacă individul rămînea tăcut, era limpede acum că Newman răsucise bine robinetul cu lacrimi. Cum vecinul nu făcea altceva decît să se holbeze la el, eroul nostru întrebă :

— Ce se întîmplă cu dumneata, monsieur Nioche ? Altădată vorbeai, vorbeai nu glumă, ba chiar foarte — cum se zice asta ? — foarte *gentiment*. Nu-ți amintești că dădeai chiar lecții de conversație ?

La aceste cuvinte, monsieur Nioche se hotărî să-și schimbe atitudinea. Se aplecă, luă cățelușul și ridicîndu-l pînă în dreptul feței își șterse ochii de spinarea lui micuță și moale.

— Mi-e frică să vă vorbesc, zise el, privind peste umărul javrei. Speram să nu mă observați. Aș fi luat-o din loc, dar îmi era teamă că dacă mă mișc vă atrag atenția. Așa că nici nu m-am clintit.

— Mi se pare că ai conștiința încărcată, domnule, rosti Newman.

Bătrînul așeză micul animal pe genunchi, ținîndu-l cu grijă. Pe urmă, clătină din cap, cu ochii încă înlăcrimați și cu o căutătură rugătoare.

— Nu, domnule Newman, conștiința mea e curată, scînci el cu glas stins.

— Atunci, de ce să vrei să pleci pe furiș ?

— Pentru că... pentru că dumneavoastră nu înțelegeți situația mea.

— Cred că mi-ai mai explicat-o o dată, spuse Newman. Dar acum pare îmbunătățită.

— Îmbunătățită ! protestă monsieur Nioche cu voce tremurată. Asta numiți dumneavoastră îmbunătățire ?

Și-și strînse cu tristețe la piept comoara ce-i fusese lăsată în păstrare.

— Cum așa ? se miră Newman. Călătorești ! O vizită la Londra în plin sezon este indiscutabil un semn de prosperitate.

Ca răspuns la înțepătura aceasta cam tare, monsieur Nioche ridică din nou cățelușul pînă în dreptul feței, chiorîndu-se la cîrcotașul vecin, parcă din străfundurile ochișorilor săi goi, inexpresivi. Gestul aproape că friza imbecilitatea, iar Newman nu-și putea da seama dacă individul încearcă să-și găsească salvarea la adăpostul unei simulate slabiciuni de minte sau dacă nu cumva plătea, într-adevăr, pentru compromisul său josnic printr-o reală pierdere a rațiunii. Și într-un caz și în celălalt, eroul nostru nu simțea nici un fel de milă sau simpatie față de bătrînul neghiob. Responsabil sau nu, nenorocitul era în egală măsură complicele stricatei lui fiice. Newman tocmai se pregătea să-l părăsească, fără a mai adăuga vreun cuvînt, cînd pe fața insului apăru un spasm curios.

— Gata, vă și duceți ? se jelui el.

— Dorești să mai rămîn ?

— Eu voiam să plec... din respect pentru dumneavoastră. Totuși, m-aș simți lovit în demnitatea mea, dacă m-ați părăsi... în felul acesta.

— Ai ceva anume să-mi spui ?

Monsieur Nioche aruncă o privire în jur, pentru a se convinge că nu-l aude nimeni, după care, cu voce joasă, dădu un răspuns de-a dreptul uluitor :

— *Je ne lui ai pas trouvè d'excuses* *.

Newman izbucni într-un hohot de rîs sec, însă în clipa aceea bătrînul nu mai părea să ia seama la nimic. Se uita departe, cu un aer absent, la imaginea abstractă a propriei sale implacabilități.

— Nu prea are mare importanță dacă dumneata ai iertat-o sau nu, zise Newman. Te asigur însă că sînt alții care nu o vor ierta niciodată.

— Dar ce-a făcut ? se interesă blînd monsieur Nioche, trăgînd din nou cu ochii în jur. Știți, habar n-am ce a făcut.

— O faptă drăcească. Nu contează ce anume. E un pericol public. Ar trebui oprită.

Monsieur Nioche întinse mîna, într-un gest furișat și și-o puse pe brațul lui Newman.

— Oprită, da, se declară el de acord. Asta e. Oprită imediat...

Se întrerupse pentru a privi din nou de jur împrejur.

— Am de gînd s-o opresc, continuă el. Nu aștept decît să mi se ivească ocazia.

— Înțeleg, rîse Newman destul de tăios. Mademoselle Noémie aleargă, aleargă, iar dumneata după ea. Ai și parcurs o distanță bunicică.

Însă monsieur Nioche dădu din cap cu un aer competent :

— Oh, știu eu ce am de făcut !

Abia pronunțase aceste cuvinte, cînd mulțimea din fața lor se dădu la o parte, ca pentru a face loc cine știe cărui personaj important. Imediat, prin deschizătura formată, apăru mademoiselle Nioche, însoțită de gentlemanul pe care Newman, nu cu mult timp în urmă, îl zărise din spate. Acum, privindu-l din față, eroul nostru recunoscu trăsăturile neregulate și expresia deloc mai armonioasă a lordului Deepmere. Noémie, pomenindu-se nas în nas cu Newman, care, ca și monsieur Nioche, se ridicase de pe

* — N-am iertat-o (în fr. în text).

scaun, avu o scurtă, abia perceptibilă ezitare. Îl salută printr-o ușoară înclinare a capului, ca și cum n-ar fi trecut decît o singură zi de cînd nu se văzuseră, și fără a se pierde cu firea exclamă cu glas cîntător :

— *Tiens*, mereu ne întîlnim !

Arăta deosebit de drăguță, iar corsajul rochiei pe care o purta era o adevărată operă de artă. Se apropie de tatăl ei, întinse miinile după cățelușul pe care bătrînul i-l cedă cu un aer slugarnic, după care se apucă să-și sărute odorul, gîngurind :

— Și cînd te gîndești că te-am lăsat singur, *mon bichon*, absolut singur. Ce prietenă falsă, ce creatură oribilă trebuie să mă creadă mititelul !

Apoi, cu o lucire nerușinată în privire, diabolic de nerușinată și subtilă, pătrunzătoare în același timp, ca niște vîrfuri de ac înfipte în frumoșii ei ochi, mademoiselle adăugă :

— I-a fost foarte rău. Am impresia că nu-i priește clima englezească.

— În schimb, spuse Newman, se pare că-i priește de minune stăpînei.

— De mine vorbiți ? Vă foarte mulțumesc, niciodată nu m-am simțit mai bine, declară domnișoara Noémie. Dar, preciză ea, aruncînd o ocheadă triumfătoare înspre noul însoțitor, cum să nu te simți bine cu *milord ? !*

Mademoiselle Nioche se așeză apoi pe scaunul de pe care se ridicase tatăl domniei-sale și se apucă să aranjeze funda cățelului.

Lordul Deepmere nu strălucea prin dezinvoltură. În această ciocnire neprevăzută, înălțimea sa încercă să se descurce cu grația greoaie a unui mascul și a unui britanic. Roși din belșug și-l salută pe fostul său rival (contracandidat în acea remarcabilă și recentă competiție din care, cum bine se știe, nici unul dintre ei nu se alesese cu nimic) printr-un semn stîngaci din cap și cu o exclamație căreia Newman, mereu în dificultate de a înțelege vorbirea englezilor, nu fu în stare să-i atribuie nici un sens. Pe urmă, punîndu-și mîna în șold și arborînd un zîmbet superior, rămase să tragă cu coada ochiului la stăpîna mopsului cel bolnăvior. Deodată, o idee îi stră-

fulgeră prin minte, o idee de care se agăță imediat, pentru a o scoate fericit la iveală :

— Oh, o cunoști ?

— Da, răspunse Newman, eu da. Cred că dumneata n-o cunoști !

— Cum să nu ? O cunosc ! protestă lordul Deepmere, simțindu-se sigur de acest lucru. Am cunoscut-o la Paris, știi, prin răposatul meu văr de Bellegarde. El, săracul, o cunoștea bine, nu ? Din pricina ei a avut loc duelul. Tristă afacere, îngrozitor de tristă, nu ? continuă tînărul, chinuindu-se să-și alunge stinghereala, pe cît îi îngăduia natura sa simplă, prin cît mai multe cuvinte. Ai lui au născocit o poveste că s-ar fi bătut pentru papă, că adversarul lui ar fi zis ceva împotriva moralității papei. Știi, asta li se potrivește. Au pus-o pe seama papei pentru că de Bellegarde a luptat cîndva în corpul de zuavi pontificali. Însă motivul adevărat a fost moralitatea *ei*... Noémie a fost „Papa" ! urmă înălțimea sa lordul, îndreptînd o privire, iluminată de plăcerea acestei glume, înspre mademoiselle Nioche, care, aplecată grațios asupra scumpului ei cățel, părea cufundată într-o conversație intimă cu javra. Nu neg, reluă luminăția sa, că s-ar putea să ți se pară oarecum ciudat că... ă... că mai păstrez relația, dar, știi, ea n-avea cum să împiedice nenorocirea, iar de Bellegarde nu-mi era văr decît așa, de gradul al douăzecilea. Poate să ți se pară cam indecent că mă afișez cu ea în acest loc, dar, vezi, încă nu e cunoscută pe aici și, pe urmă, e atît de drăgălașă... drăgălașă foc !

Cuvintele lordului își găsiră o ultimă confirmare în privirea admirativă pe care i-o aruncă încă o dată domnișoarei.

Newman se răsuci pe călcîie și dădu să plece ; se săturase și prea se săturase de drăgălășenia persoanei. Monsieur Nioche, care la apropierea fiicei sale se trăsese mai la o parte, stătea acum pironit locului, cu privirea îngropată în pămînt. Pentru reabilitarea lui, este cazul să o spunem răspicat că niciodată pînă acum nu reieșise atît de limpede (atît pentru el însuși, cît și pentru fostul său protector) că bravul bărbat nu făcea altceva decît să-și aștepte ocazia de a lovi fără cruțare. În timp ce se

îndepărta, Newman se simți tras de mînecă. Înțelegînd că bătrînul care se apropiase atît de repede dorește să-i spună ceva, se opri o clipă și-și plecă urechea spre el.

— O să vedeți într-o bună zi *dans les feuilles* ce o să se întîmple !

Eroul nostru grăbi pasul. Ardea, într-adevăr de nerăbdare să vadă urmarea acestei promisiuni, dar, deși principala sa lectură o constituie ziarele, nici pînă astăzi nu i-a căzut sub ochi vreun paragraf din care să reiasă împlinirea profeției lui monsieur Nioche.

XXVI

S-AR PUTEA CREDE CĂ OCUPAȚIA de observator neavizat al vieții engleze, al acestui grandios spectacol la care m-am referit în treacăt, îl făcea pe Newman să-și petreacă destul de monoton zilele. Dar monotonia aceasta era la fel de reconfortantă ca o baie caldă înmiresmată. Melancolia sa, intrată acum în faza secundară (asemenea unei răni ce se vindecă) avea în ea un anumit farmec, un gust dulce-înțepător, delectabil. Singurii săi tovarăși îi erau gîndurile și pentru moment nici nu-și dorea alții. Nu ținea deloc să lege noi cunoștințe, așa că lăsă neatinse cele cîteva scrisori de recomandare trimise de Tom Tristram. Se gîndea adesea la Madame de Cintré, uneori cu o deznădejde ușoară, potolită, ce ar fi putut prea bine să treacă drept detașare. Retrăia în amintire fericitele ceasuri — cele mai fericite din cîte cunoscuse — lanțul acela de argint al puținelor, prea puținelor zile în care vizitele sale de după-amiaza, apropiindu-l atît de sensibil de realizarea visului, ajunseseră să i se înfățișeze ca o adevărată ascensiune pe trainice scări de marmură, o ascensiune în timpul căreia fiecare pas de pe o treaptă pe alta se constituia într-un moment unic și de neuitat, capabil să-i ofere o perspectivă mai clară asupra tainicului castel din vîrf, asupra acelei cetăți imaculate ce se descoperea privirilor sale

uimite învăluită parcă în razele aurorei. I se părea chiar — ce amăgire ! — că fusese la un pas de marea performanță. Asemenea unui luptător de rezervă, rămas să se antreneze neliniștit și de unul singur în spatele arenei, brațele sale nu întîlneau acum decît vidul ! De fapt, după asemenea momente de reverie, șocul pe care i-l dădea întoarcerea la realitate era oarecum amortizat ; începuse să priceapă că inevitabilul trebuie acceptat. Alteori, însă, adevărul i se părea din nou o infamie, inevitabilul o minciună, iar el umbla ca un leu în cușcă, abandonîndu-se furiei și aducerilor-aminte pînă la epuizare. Atîta doar că, printr-o lungă deprindere, mînia nu numai că nu-i întuneca mintea, dar i-o limpezea chiar. Erau clipele cînd vedea totul mai clar, cînd pînă și cele mai subtile nuanțe căpătau transparență. Niciodată nu acceptase scuza că ar putea exista ceva care să-l orbească. Fără ca măcar să-și dea seama la început, începu să deslușească din strania sa aventură o morală. În momentele lui liniștite, ajunse să se întrebe dacă nu cumva trăise, într-adevăr, mai *negustorește* decît ne este îngăduit să trăim. Știm că hotărîrea lui de a veni în Europa, de a gusta puțin dintr-un mod de viață mai spiritualizat sau, altfel zis, mai rafinat decît cel pe care-l cunoștea izvorîse din reacția împotriva unei lăcomii și mai mari decît a lui ; se înțelege deci că era capabil să priceapă și el că mirosul unui afacerist, fie și al unuia de rînd, ar putea să pară cam prea tare pentru nările unor oameni de treabă. Era întru totul dispus să accepte acest lucru, să recunoască neplăcutul efect, dar numai în anumite cazuri. În privința persoanei sale însă, în ruptul capului n-ar fi admis că el însuși putuse să împrăștie în jur mirosul acela urît. Era convins că oglinda lucioasă a acelei prea lustruite societăți în mijlocul căreia își petrecuse atîtea săptămîni nu surprinsese nici umbră de infatuare sau de suficiență provincială din partea lui, după cum, iarăși, era sigur că nicăieri în lumea prin care îl purtaseră pașii nu lăsase vreo dovadă de josnicie. Nimeni nu suferise vreodată de pe urma lui pe nedrept — ah, pe drept da, dar asta era cu totul altceva — și lui Newman îi făcea plăcere să-și reamintească acest lucru, să și-l re-

pete, fiind oricînd gata să se desfidă pe sine însuși dacă ar fi putut să-și reproșeze măcar un singur caz de incorectitudine.

Mai mult încă. Dacă ar fi existat totuși, prin natura lucrurilor, vreun motiv ca amestecul său în afaceri să arunce o umbră asupra legăturii — fie ea și o legătură ruptă — cu o femeie pur și simplu orgolioasă, Newman se arăta dispus să renunțe pentru totdeauna la negustorie. Lucrul părea posibil. Evident, dorința de a-și renega vechile ocupații nu era chiar atît de mare ca la anumiți oameni, și nici nu credea cu adevărat că merită să-și ostenească prea tare aripile pentru a se urca la înălțimea acestui gînd, dar se simțea îndeajuns de pătruns de idee, pentru a face orice sacrificiu ce mai rămînea de făcut. Cît privește chestiunea „la ce i-ar mai sluji acum un asemenea sacrificiu", ei bine, în fața acestei întrebări, eroul nostru se oprea brusc, cum brusc te oprești în fața unui zid gol, pe suprafața căruia vezi jucînd din loc în loc umbre stranii și nedeslușite semne. Admițînd că Madame de Cintré nu i-ar fi fost răpită, Newman se vedea pe sine ducînd aceeași viață pe care o dusese și mai înainte, făcîndu-și, firește, o adevărată religie din a nu întreprinde nimic care să-i displacă ei. Dar oare un astfel de *proiect* ar fi avut sorți de izbîndă ? De bună seamă, nu reprezenta nici un fel de sacrificiu, însă lumina palidă, oblică a unei raze de speranță tot se întrezărea prin el. S-ar zice că toate reflecțiile acestea ale lui Newman nu erau altceva decît o distracție solitară, semănînd destul de mult cu aceea a unui om care, din lipsa unei tovărășii mai bune, își vorbește singur în oglindă. Și totuși, lui Newman — cu mîinile în buzunare și cu picioarele lungite în voie, așezat în fața rămășițelor unei mese scumpe și de proastă calitate, în lumina unui interminabil amurg englezesc — ideea aceasta îi procură cîteva bune jumătăți de ceas de exaltare mută. Pe de altă parte, dacă gustul său pentru combinațiile financiare era acum mort, eroul nostru nu simțea nici un fel de dispreț față de lucrurile concrete și vii cărora exact același gust le dăduse naștere. Era mulțumit că avusese noroc în afaceri și că se dovedise strălucit și nu mediocru în operațiile de

bursă. Era extrem de satisfăcut că e bogat. Nu simțea nici un impuls să vîndă tot ce agonisise și să împartă la săraci sau să se retragă în meditație și ascetism. Se bucura că e bogat și încă destul de tînăr. Dacă exista posibilitatea să fi tras cu prea multă poftă în piept miasmele otrăvite ale tranzacțiilor comerciale, atunci îi mai rămînea încă destul timp pentru a încerca și un alt aer. Așadar, ce aer mai pur îl aștepta ? Ah, iarăși și iarăși aceeași unică și dulce mireasmă îi îmbăta simțurile ; aceeași, mereu aceeași nostalgie îi invada sufletul. Și cînd gîndul la ființa pierdută ajunse să-l asalteze cu o violență ce se exprima fizic prin tăierea bruscă a respirației, Newman se aplecă înainte — chelnerul ieșise din cameră — și, sprijinindu-și coatele pe masă, își îngropă tulburat fața în palme.

Rămase în Anglia pînă spre mijlocul verii și-și petrecu o lună la țară, rătăcind printre catedrale, dînd tîrcoale castelelor și ruinelor. Uneori, plecînd de la hanurile unde trăgea și lăsîndu-și pașii să hoinărească peste îmbălsămate cărări de cîmp și prin nesfîrșite parcuri, se oprea dinaintea vreunui portal dărăpănat, pentru a contempla printre barele tocite turnul cenușiu al cîte vreunei biserici, învăluite în amurg și-n nimbul întunecat al cîrdurilor de ciori rotindu-se în cercuri strînse pe deasupra și iarăși își amintea că asemenea priveliști ar fi putut să facă prea bine parte din intimitatea lunii sale de miere. Niciodată nu fusese atît de singur, niciodată nu avusese mai puțin chef să stea la taclale cu necunoscuți. Perioada de recreare recomandată de doamna Tristram se scurse în cele din urmă și Newman se întreba acum care va fi pasul următor. Aceeași doamnă Tristram îi propusese printr-o scrisoare s-o urmeze în Pirinei, însă eroul nostru nu ținea deloc să se întoarcă în Franța. Cel mai simplu era să se ducă la Liverpool și să se îmbarce pe primul vapor american. Se îndreptă, așadar, spre acest port și-și rezervă o cabină. În noaptea dinaintea plecării, instalat în camera sa de la hotel, rămase să se uite o vreme, cu privirea pierdută și obosită, la o valiză deschisă. O mulțime de hîrtii, pe care intenționase să le trieze, zăceau acolo amestecate la întîmplare. Unele dintre ele puteau

foarte bine să fie distruse. Pînă la urmă, le înghesui însă pe toate, claie peste grămadă, într-un colț al valizei; erau scrisori de afaceri și nu-i mai ardea să le sorteze. Scoase din portofel o foaie de hîrtie puțin mai mică decît cele la care tocmai renunțase. Nu o desfăcu, mulțumindu-se doar să se uite pe dosul ei. Dacă îi trecuse vreo clipă prin cap ideea de a o distruge, cel puțin posibilitatea aceasta dispăru repede. Era un petic de hîrtie ce-i răscolea sentimentul acela ascuns adînc în sufletul lui și pe care, multă vreme de aici încolo, nici o bucurie nouă nu ar putea să-l înăbușe — sentimentul că, înainte de toate și mai presus de orice, el, Newman, e un băiat bun, dar crunt nedreptățit. Vederea acelui petic îl făcea să spere din toată inima că cei doi de Bellegarde gustau cum se cuvine incertitudinea la care îi condamna o amenințare pe care încă și-o mai putea duce la îndeplinire. Cu cît se prelungea mai mult, cu atît îi vor simți mai bine gustul! Da, șovăise o dată și-i cruțase; probabil că și acum, dată fiind curioasa sa dispoziție sufletească, îi va cruța. Cu toate acestea, cu un gest aproape drăgăstos, își băgă bucățica de hîrtie, întreagă și nevătămată, la loc în portofel și, cu gîndul la nesiguranța celor doi de Bellegarde, se simți ceva mai liniștit. Se simți mai liniștit ori de cîte ori, în timpul acelei călătorii pe oceanul însorit, se gîndi la ea. Debarcă în New York și traversă continentul pînă la San Francisco și nimic din ceea ce îi fu dat să cunoască pe tot parcursul acestui voiaj nu-l făcu să uite că era „un băiat bun, dar crunt nedreptățit".

Se întîlni cu o mulțime de alți băieți buni — vechii prieteni — dar nici unuia nu-i povesti despre renghiul ce i se jucase. Le spuse pur și simplu că femeia cu care urma să se căsătorească se răzgîndise, iar cînd era întrebat dacă și el se răzgîndise, răspundea enigmatic: „Ce-ar fi să schimbăm subiectul? Le mai spuse prietenilor că nu adusese din Europa nici un fel de „idei noi", iar purtarea lui li se păru probabil o dovadă elocventă de pierdere a capacității de invenție. Nu arătă nici un fel de interes în discuțiile de afaceri și nu-și manifestă dorința de a intra în amănunte, oricare ar fi fost ele.

Puse cîteva întrebări, care, asemenea întrebărilor puse de cine știe ce somitate medicală urmărind doar anumite simptome, demonstrau că își cunoaște bine meseria, dar nu făcu nici un comentariu și nu dădu nici un fel de instrucțiuni. Nu numai că îi nedumeri pe toți eminenții săi colaboratori, dar rămase el însuși surprins de propria-i indiferență. Cum aceasta amenința să crească și mai mult, se strădui să și-o combată : încercă să-și ia avînt și să sară, cum ziceau ei, zidul. Numai că terenul își pierduse acum elasticitatea și, în ciuda efortului, rezultatele se dovedeau nule ; oricum, nu mai credea în ele. Uneori îl năpădea teama că s-a întîmplat ceva rău cu el, că suferise fără să-și dea seama cine-știe ce îngrozitoare leziune cerebrală sau accident nervos și că activitatea sa atît de eficientă luase sfîrșit. O vreme, ideea aceasta îl urmări pînă la obsesie. Un om slab, un iremediabil pierde-vară, total nefolositor celorlalți și odios pînă și lui însuși — asta făcuse din el trădarea familiei de Bellegarde. În această stare de trîndăvie, dar și de neastîmpăr, plecă din San Francisco și se întoarse înapoi la New York, unde timp de trei zile își pierdu vremea stînd în holul hotelului și uitîndu-se, prin peretele uriaș de sticlă, la șuvoiul acela neîntrerupt de fete drăguțe, îmbrăcate toate în același stil americănesc, călcînd cu pași elastici și strîngîndu-și cu grijă la piept micile lor pachete. A patra zi, o porni din nou spre San Francisco. Odată ajuns aici, îi păru rău că nu rămăsese la New York. Nu avea nimic de făcut, ocupațiile sale anterioare dispăruseră, se pierduseră pur și simplu, rătăcite pe undeva prin marele deșert al vieții. Nu avea nimic de făcut *aici,* își zicea el, dar dincolo de ocean rămăsese un lucru ce trebuia dus, totuși, pînă la capăt, un lucru rămas neterminat și pe care îl abandonase (cu titlu experimental și speculativ) tocmai pentru a vedea dacă poate să rămînă neterminat. Ei bine, așa ceva nu era posibil. Amintirea acelui lucru îi stătea ca o piatră pe inimă, îi întuneca mintea, îi zbîrnîia în urechi, îi juca obsedant prin fața ochilor. Se interpunea între orice hotărîre nou luată și realizarea ei ; era o stafie îndărătnică, cerșind fără cuvinte, doar prin continua ei prezență, să

fie dezlegată de blestem. De acest lucru depindeau toate celelalte.

Într-o zi, spre sfîrşitul iernii, Newman primi, după o lungă tăcere, o scrisoare de la doamna Tristram, animată probabil de dorinţa caritabilă de a-l amuza şi de a-l mai destinde puţin pe corespondentul domniei-sale. Îl punea la curent cu bîrfa pariziană, îi vorbea despre generalul Packard şi despre Miss Kitty Upjohn, îi înşira noile piese de teatru şi-i transmitea cîteva cuvinte din partea soţului, care plecase să petreacă o lună la Nisa. Urma semnătura, iar după semnătură un post scriptum. Acesta se compunea din următoarele rînduri : „Acum trei zile, am aflat de la prietenul meu abatele Aubert că săptămîna trecută Claire de Cintré s-a călugărit la carmelite. Tocmai împlinea douăzeci şi nouă de ani şi şi-a luat numele de la patronul ei din calendar, sfînta Veronica. Sora Veronica are toată viaţa înainte !"

Scrisoarea îi fusese adusă dimineaţa ; seara, Newman pleca spre Paris. Vechea rană începu să-l doară cu aceeaşi violenţă ca la început. În timpul lungii şi deprimantei călătorii, nu avu alt tovarăş decît gîndul la „viaţa" proaspetei surori — sora oricui, dar nu a lui ! — la viaţa doamnei de Cintré petrecută între nişte ziduri pe care Newman nu va avea dreptul să le privească decît pe dinafară. Ei bine, pentru acest drept va trăi *el*, dacă în condiţiile de faţă cuvîntul „a trăi" mai era cît de cît potrivit. Se va stabili la Paris şi îşi va stoarce biata, chinuita lui fericire din conştiinţa faptului că se află în apropierea ei ; dacă nu cu ea, cel puţin în preajma mormîntului, nemilosului mormînt care i-o răpise. Se duse direct acasă, fără să-şi mai anunţe sosirea, şi o găsi pe doamna Bread supraveghind de una singură imensele saloane goale de pe bulevardul Haussmann. Totul strălucea de curăţenie, ca într-un sat olandez ; unica preocupare a doamnei Bread fusese să îndepărteze firele de praf, unul cîte unul. Bătrîna nu se plînse, totuşi, de singurătatea în care o lăsase prietenul nostru. În concepţia ei, un servitor nu era decît o maşină construită special pentru a-l sluji pe unul sau altul dintre privilegiaţii posesori de brevete ; o menajeră care ar critica absenţele stăpînului ar fi fost un

lucru la fel de fantastic pentru ea ca un orologiu care ar protesta că nu fusese întors. Nici un orologiu, presupunea doamna Bread, nu merge tot timpul și nici un servitor nu se poate bucura de toată lumina ce iradiază din ființa unui stăpîn bun. Cu toate acestea, îndrăzni să-și exprime modesta speranță că Newman ar avea de gînd să rămînă o vreme la Paris. Eroul nostru îi luă mîna și i-o strînse cu gingășie :

— Am de gînd să rămîn pentru totdeauna.

După aceea, se duse să-i facă o vizită doamnei Tristram, căreia îi telegrafiase despre sosire și care îl aștepta. Ea începu prin a-l examina în tăcere, după care, clătinînd din cap, spuse :

— Nu, nu e deloc în ordine. Te-ai întors prea devreme.

Newman luă loc și îi ceru vești despre soțul și despre copiii ei. Se apucase chiar să se intereseze de Miss Dora Finch, cînd, brusc, se întrerupse și întrebă :

— Ai idee unde se află acum ?

Doamna Tristram șovăi ; evident, nu despre Miss Dora Finch putea fi vorba. Șovăi, însă răspunsul sună adecvat :

— S-a mutat în cealaltă casă... în Rue d'Enfer.

Newman se posomorî de tot. După un timp, doamna Tristram continuă :

— Nu ești chiar atît de bun cum credeam. Ești mai... mai...

— Mai ce ?

— Mai ranchiunos.

— Dumnezeule ! strigă Newman. La ce te-ai fi așteptat de la mine ? Să-i iert ?

— Nu, bineînțeles că nu. Dacă nici măcar eu nu i-am iertat, cum să-i fi iertat dumneata ? ! Dar ai fi putut, printr-o magnifică generozitate, să uiți întreaga poveste. Ai pus-o mult mai tare la inimă decît m-aș fi așteptat. Ai un aer de om rău, periculos...

— Periculos, da, s-ar putea, dar nu sînt un om rău, răspunse el. Nu, nu sînt rău.

Și se ridică să plece. Doamna Tristram îl invită să se întoarcă și să ia masa cu ea, însă Newman refuză, spunîndu-i că nu se simte în stare să facă față unei împrejurări ce presupune bună dispoziție, chiar dacă ar fi fost singu-

rul musafir. Poate mai înspre seară, dacă va mai avea putere, va încerca să treacă pe la ea.

Străbătu orașul, urmînd cursul Senei, trecu peste un pod și se îndreptă spre Rue d'Enfer. Era o zi cenușie și umedă, deși în aer plutea parcă ceva din dulceața începutului de primăvară. Newman se trezi într-o zonă a Parisului pe care n-o cunoștea mai deloc — un cartier de mănăstiri și închisori, cu străzile mărginite de ziduri lungi, compacte și cu foarte puțini trecători. La intersecția a două dintre aceste străzi, se găsea lăcașul carmelitelor, o clădire modestă, mohorîtă, împrejmuită din toate părțile de un zid înalt, gol. Din stradă, nu se zăreau decît ferestrele de la etaj, acoperișul țuguiat și coșurile. Dar toate acestea nu dezvăluiau nici cel mai mic semn de viață. Era o lume surdă și oarbă, neînsuflețită. Zidul calcinat, decolorat de vreme, mort, se înfunda în perspectiva unei străzi laterale. pustii — o perspectivă refractară parcă oricărei prezențe umane. Newman rămase acolo multă vreme. Absența trecătorilor îi dădea posibilitatea să privească totul atent și pe îndelete. Aceasta părea ținta călătoriei sale ; pentru acest lucru parcursese jumătate din lume. Era o satisfacție ciudată, adevărat, totuși, o satisfacție : tăcerea dezolantă a locului reprezenta, într-un anume fel, însăși eliberarea sa de sub apăsarea unei dorințe zadarnice. Tăcerea aceasta vorbea de la sine despre faptul că femeia înghițită de ea e pierdută fără întoarcere și că zilele și anii ce vor urma se vor grămădi deasupra ei ca o uriașă, neclintită lespede de mormînt. Întotdeauna în locul acesta, timpul se va scurge la fel de cenușiu, la fel de tăcut. Brusc, la gîndul că toate acele zile și toți acei ani îl vor găsi pe el, Newman, stînd mereu și mereu de veghe acolo, vraja care îl ținuse pînă acum legat se spulberă. Niciodată pașii săi nu vor mai călca pe aici ; ar fi un sacrificiu la fel de inutil ca al ei. Newman se îndepărtă cu inima grea, dar oricum mai ușoară ca la venire.

Totul se terminase și, în sfîrșit, putea să mai răsufle și el. Luînd-o pe niște străzi înguste și întortocheate, ajunse la malul Senei. Drept deasupra lui, se înălțau melancolice și cenușii turnurile gemene ale catedralei Notre-Dame. Trecu podul și, după ce se opri puțin în spațiul acela gol care luminează impunătoarea fațadă, pătrunse sub porta-

lurile gemînd de statui. Înaintă pînă spre mijlocul naosului și se așeză pe un scaun în penumbra acestui neasemuit lăcaș. Rămase astfel multă vreme. Auzi dangătul îndepărtat al clopotelor împrăștiind în văzduh, la intervale lungi, silabele de bronz ale Cuvîntului. Se simțea foarte ostenit, însă un asemenea loc era o împărăție a odihnei. Nu se rugă : nu avea rugăciuni de spus. Nu avea nici un motiv să-i fie recunoscător providenței, după cum nici de cerut nu avea ce să-i ceară ; nu avea nimic de cerut, pentru că acum trebuia să-și poarte singur de grijă. Însă ospitalitatea pe care o oferă o mare biserică este de mult mai multe feluri ; dacă eroul nostru întîrzia în aces loc era numai și numai pentru că, izolîndu-se acolo, se izola de lume. Aventura cea mai neplăcută din cîte îi fusese dat să trăiască vreodată se încheiase definitiv. Newman învățase lecția — fără ca, totuși, să o fi înțeles cu adevărat — și putea să pună cartea la loc. Își rezemă capul de scaunul din față și rămase o bună bucată de vreme așa ; cînd și-l ridică, era din nou el însuși. O piatră grea, apăsătoare i se ridicase de pe suflet. Se gîndi la cei doi de Bellegarde. Aproape că îi și uitase. Își aminti de ei ca de niște oameni cărora avusese de gînd să le facă ceva. Cînd își aminti și ce anume avusese de gînd, Newman scoase un geamăt. Nu numai că i se făcu silă, dar oproape că nu-i venea să creadă că fusese posibil așa ceva ; însăși temelia răzbunării sale se prăbușise năprasnic. Dacă explicația acestei reacții stă în mila creștină sau în lipsa de voință — biată slăbiciune omenească — nu am pretenția să v-o spun. Indiferent însă de ceea ce s-o fi petrecut în mintea lui, ultimul gînd al lui Newman fu că de aici încolo îi va lăsa în pace pe cei doi de Bellegarde. Dacă ar fi fost să-și exprime cu voce tare acest gînd, ar fi mărturisit că nu dorește să le facă rău. Îi era rușine că voise să le facă rău. Dintr-o dată, ideea că fusese în stare să nutrească un asemenea sentiment, să cultive o asemenea relație cu ei deveni inacceptabilă. Probabil că ei întreținuseră această relație, prin faptul că *ei* erau cei ce-i făcuseră răul. Atîta doar că în momentul de față latura aceasta a chestiunii nu-l mai privea. În sfîrșit, se ridică în picioare și ieși din catedrala scufundată în întuneric

acum, nu cu pasul ușor și suplu al omului care tocmai a dobîndit o victorie sau a luat o hotărîre importantă, ci cu mersul acela prudent, furișat, al unei replieri discrete, al unei retrageri cu aparențele salvate.

Ajuns acasă, îi spuse doamnei Bread că, deși n-ar fi vrut s-o deranjeze, o roagă să-i pună la loc lucrurile în valiza pe care i-o despachetase în chiar dimineața aceleiași zile. Ochii bătrînei se încețoșară puțin. În privirea ei se citea parcă mirarea pentru o asemenea treabă, care, după cîte își dădea ea seama, era de-a dreptul absurdă.

— Vai, domnule, am crezut că mi-ați spus că veți rămîne pentru totdeauna aici.

— Mda, mi se pare că am omis un cuvînt, se văzu el obligat să dea o explicație puțintel cam stîngace. Am vrut să zic că voi rămîne pentru totdeauna *departe* de aici.

Și, într-adevăr, de atunci, de la plecarea care avu loc a doua zi, Newman nu s-a mai întors nici pînă astăzi la Paris. Apartamentul aurit pe care l-am pomenit atît de des stă gata să-l primească și acum, dar nu mai slujește decît de decor spațios pentru singurătatea doamnei Bread, care, cu instinctul ei sigur pentru ordine și curățenie, rătăcește la nesfîrșit dintr-o încăpere într-alta, îndreptînd ciucurii perdelelor și depunîndu-și simbria (ce i se aduce în mod regulat de un funcționar de bancă) într-un uriaș vas de Sèvres roz, așezat pe polița șemineului din salon.

Seara tîrziu, Newman trecu pe la locuința doamnei Tristram și-l găsi acasă, instalat în fața căminului familial, și pe cel mai comunicativ dintre membrii perechii conjugale.

—Mă bucur să te văd din nou la Paris, declară acest gentleman, pentru că, știi, e într-adevăr singurul loc unde poate să trăiască un alb.

Domnul Tristram își întîmpină prietenul în felul său sănătos și optimist și, dîndu-și drumul la gură, înlătură în cinci minute toate neajunsurile, mult prea vizibile și mult prea de găgăuță, din cultura lui Newman privitoare la viața mondenă. Pe urmă, după ce îl făcu să caște de atîtea noutăți uluitoare — tot ce se întîmplase în „*notre monde à nous*, știi“ Tristram se ridică să plece și să-și reîmprospăteze repertoriul la club.

La aceasta, Newman răspunse că unicul *său* club era doamna Tristram și că niciodată nu-și dorise un altul mai bun. Adevărul acestei declarații îl simți imediat pe propria sa piele, în clipa cînd rămase singur cu ea și cînd — mai ales atunci — domnia-sa îl întrebă ce făcuse în după-amiaza aceea după ce o părăsise.

— Ca să zic așa, răspunse el, mai nimic.

— Mai nimic o după-amiază întreagă ?

— Da. Mai nimic, plus o mulțime de alte mărunțișuri plicticoase.

— Mi-ai făcut impresia unui om obsedat de cine știe ce idee sinistră, mărturisi ea. Mă întrebam chiar dacă am dreptul să te las pradă acelei obsesii sau dacă nu cumva s-ar cuveni să te urmăresc și să te supraveghez îndeaproape.

Declarația aceasta aproape că-l ului pe Newman.

— Sînt sigur că nu arătam ca un om gata să ia viața altuia.

— Ba, dacă mă gîndesc bine, aș fi putut să cred că ți-ai pus în cap să ți-o iei pe a dumitale.

Eroul nostru respiră ușurat, vizibil nepăsător față de propria-i viață — atitudine ce excludea de la sine posibilitatea intrevăzută de doamna Tristram.

— La drept vorbind, consimți el după un moment de gîndire, în după-amiaza aceasta am scăpat de o bună parte din mine însumi. M-am eliberat de un lucru ce ajunsese să mă copleșească. Numai că performanța nu mi-a cerut decît o simplă plimbare în Rue d'Enfer.

— Așadar, îl privi ea țintă, ai fost la carmelite ?

Și cum el nu răspunse nimic, mulțumindu-se să-i susțină privirea, continuă :

— Ai încercat să escaladezi zidul ?

— Mda, m-am gîndit și la asta. M-am uitat multă vreme la el... l-am măsurat din ochi, dar... e prea înalt. Îmi depășește puterile !

— Așa e, spse ea, Renunță.

— *Acum* am renunțat. Însă acolo, pe loc, am pus-o rău de tot la inimă.

De această dată, doamna Tristram îl învălui într-o privire plină de simpatie :

— Și acolo, pe loc, nu ți s-a întîmplat să dai peste monsieur de Bellegarde — punînd-o și el tot atît de rău la inimă ? Mi s-a spus că gestul sorei dumisale nu i-a convenit cîtuși de puțin.

Newman tăcu un moment, după care răspunse cu gravitate :

— Nu, din fericire n-am întîlnit pe nici unul din ei. Dacă s-ar fi întîmplat una ca asta, *s-ar fi putut* să-mi pierd cumpătul.

— A, nu ! Nu vreau să spun că indivizii nu și-ar vedea de treabă, preciză ea. Dimpotrivă, stau foarte cuminți la țară, la... cum îi zice localității ?... A, da, Fleurières. S-au întors acolo chiar în ziua în care ai părăsit Parisul și uite că a trecut aproape un an de cînd n-au mai dat ochii cu nimeni. Mica marchiză trebuie să fie de-a dreptul fericită ! Nu m-aș mira să aflu că a fugit cu profesorul de muzică al fiică-si.

Cu privirile ațintite asupra buștenilor din cămin, urmărind flăcările jucăușe, Newman ascultă această știre cu vădit interes. Cînd vorbi însă, sensul cuvintelor sale se arătă cu totul altul :

— Am de gînd să nu mai pomenesc niciodată numele acestor oameni și nu vreau să mai aud nimic despre ei.

Băgă mîna în buzunar și scoase din portofel o foaie de hîrtie. O privi o clipă, după care se ridică și se apropie de foc.

— Vreau să termin definitiv cu ei și mă bucur că poți să-mi fii martoră. Ducă-se !

Și aruncă hîrtia în flăcări.

Doamna Tristram, care în tot acest timp își făcuse de lucru la o broderie, rămase cu acul suspendat în aer :

— Ce Dumnezeu mai e și cu hîrtia asta ? exclamă ea.

Sprijinindu-se de cămin, cu mîinile încleștate de marginea acestuia, Newman respiră lung, dureros. În cele din urmă, răspunse :

— Acum, pot să-ți spun. Era dovada unei mari infamii comise de cei doi de Bellegarde — o mărturie care, dacă ar fi fost cunoscută, i-ar fi dezonorat pentru totdeauna.

Doamna Tristram își abandonă lucrul și murmură pe un ton plin de reproș :

— Ah, de ce nu mi-ai arătat-o și mie ?

— M-am gîndit să ți-o arăt — m-am gîndit s-o arăt la toată lumea. M-am gîndit că în felul acesta îmi voi plăti datoria față de ei. I-am și prevenit asupra acestui lucru și cred că am reușit să-i fac să stea ca pe ace. Dacă s-au dat la fund, asta se explică numai prin faptul că nu știau ce se poate întîmpla. Dar, cum ți-am spus, am renunțat la idee.

Doamna Tristram se apucă din nou de broderie, înfigînd acul cu împunsături rare.

— Ai renunțat de tot ?

— De tot.

— Dar „dovada" dumitale, urmă ea după un moment de tăcere, dovada a *ce era ?*

— A unei monstruozități, altfel necunoscute.

— A unei monstruozități ?

— A unei monstruozități.

Ea șovăi o clipă, dar numai o clipă :

— Un lucru prea urît ca să mi-l spui ?

Newman reflectă puțin :

— Da, cam așa ceva.

— În sfîrșit îmi pare rău că mi-a scăpat. Documentul dumitale, zîmbi ea, nu era prea arătos, însă mi-ar fi plăcut grozav să-l văd. Știi, în calitatea mea de „nașă" și de sprijinitoare a voastră, m-am simțit la fel de lovită. Răzbunarea dumitale ar fi fost și a mea ! Dar, întrebă ea, cum ai intrat în posesia informației ?

— E o poveste lungă. În orice caz, pe căi cinstite.

— Și ei știau că ai dovada ?

— Oho, știau și prea știau !

— Doamne, ce interesant ! exclamă doamna Tristram. Și i-ai umilit ? I-ai făcut să se tîrască la picioarele dumitale ?

Newman nu răspunse numaidecît.

— Nu, zise el în cele urmă, deloc. S-au prefăcut că nu le pasă, că nu le este frică. Însă eu știu că le-a păsat — că *le-a fost frică.*

— Ești chiar atît de sigur ?

Newman o privi în adîncul ochilor :

— Bineînțeles, deveniseră pur și simplu pămîntii.

Doamna Tristram își reluă împunsăturile, cu aceeași încetineală.

— Te-au sfidat, nu ?

— Era singurul lucru pe care îl mai puteau face. Dar nu mi s-a părut că l-au făcut prea bine.

— Ai încercat să-i silești să revină asupra hotărîrii, amenințîndu-i cu demascarea în public ? își urmă doamna Tristram întrebările.

— Da, însă nu au revenit. Le-am dat posibilitatea să aleagă, iar ei au ales minciuna. Au încercat să scape de acuzație, învinuindu-mă pe mine de escrocherie. Au pretins că aș fi plătit să mi se procure un fals. Bineînțeles, „fals“ e cuvîntul delicat de care s-au folosit ei, dar cuvintele nu au avut și nu au nici o importanță. Și mama și fiul stau ca pe cărbuni aprinși și asta mi-ajunge. Nu-mi trebuie altă „răzbunare“.

— Este extrem de supărător să te aud vorbind despre „acuzație“, cînd acuzația s-a și prefăcut în cenușă. O fi ars de tot ? se interesă ea, aruncînd o privire spre foc.

Newman o asigură că nu mai rămăsese nimic din hîrtie, și atunci, lăsînd broderia deoparte, doamna Tristram se ridică în picioare și se apropie de el.

— Nu mai e nevoie să-ți spun acum ce am simțit pentru dumneata. În sfîrșit, așa cum ești, îmi ești foarte drag.

— Așa cum sînt ?

— Așa cum ești.

Se opri în fața lui și-i luă mîna, iar Newman, cu un aer oarecum absent, nu schiță nici cea mai mică împotrivire.

— Exact așa cum ești, accentuă ea.

După care, aplecîndu-se puțin, îi ridică mîna și, cu un gest blînd, delicat, i-o sărută. Pe urmă, în timp ce se înapoia la vechiul loc, suspină :

— Ah, biata Claire !

Lui Newman îi năvăli tot sîngele în obraji. Îi aruncă o privire pierdută, iar de pe buzele sale porni un sunet straniu, nedeslușit. Doamna Tristram repetă :

— Da, biata Claire... de o mie de ori, biata, biata Claire !